

PATÓCS MOLNÁR JÁNOS

ÉLNI SARLATÁNIÁBAN

(Kollázs-regény)

2023

BEVEZETÉS A VAKVILÁGBA

Megszületik augusztusban -- írta Faulkner egyik hősről. A mi emberünk – a „porszem”, az „egyszeri és megismételhetetlen csoda” – is ezt a hónapot kapta a sorstól, hogy meglássa a holdvilágot. (Ezt dobta ki a gép -- sziszegik manapság.) Nem Ámerikában ám! „Valahol Európában”. Valahol a Kárpát-medencében. A költői túlzásokat kedvelők szerint, Sarlatániában. Ami nem politikai határokhoz köthető fogalom, politikamentesen mégis értelmezhetetlen. Szerencséjére a kor állítólag legszeretettebb és bizonyosan legrettegettebb diktátora fél éve elhunyt, az Elbától keletre éldegélő-tengődő népek kissé fellélegezhettek.

Ahogy az lenni szokott, a korábbi gyávák felbátorodtak, már-már hősnek érezték magukat. Kezdték megszellőztetni a nemrég még elsuttogni is alig merészelt sejtéseket: bizony-bizony a szeretett vezér valójában cinikus tömeggyilkos volt. Minimum. De szadista kényúr, pontosabban kényelvtárs, perverz kéjenc, impotens lepedőbajnok, békés bajkeverő, dilettáns tudós, borissza sportoló és még annyi minden, amit a gyáva ám telhetetlen agytekevénnyek kompenzálásként kitalálhatnak és kitalálhatnak, néha a tényeket sem kendőzve. Korunkban igen értékelték volna korai multikulturális ízlését: nemcsak más etnikumot, a sajátját is kedvteléssel irtotta. Nemcsak más társadalmi rétegeket, a sajátját is kéjesen kínoztta. Bizonyosfajta zsenialitás sem eltagadhatatlan tőle, bár némelyek a ravaszságot, az alattomoságot, a tettetést, a szemfényvesztést, a csalást, az átejtést, a fondorlatot, a megvesztegetést, az átgázolás képességét nem tekintik az intellektus csúcsteljesítményének. Mint tudjuk, vértengeres emberi és éhínség fakasztó anyagi áldozatok árán, ámítással, tettetéssel, hazugsággal, körmönfont és tisztességtelen manőverekkel megnyert egy polgár- és egy világháborút, túljárt más hatalmak vezetőinek az eszén, hatalmas területeket, rabszolgasorsra szánt embertömegeket taposott/hajtott uralma alá, felszabadításnak álcázva. Vagy netán a konkurens országvezetők voltak túl hiszékenyek, naivak, ostobák, képtelenek a jövő minimális kifürkészésére, illetve egyszerűen elkényelmesedett cinikusok? Netán történelmi törvényszerűség, amit egy Spengler nevű úriember két évtizeddel korábban megjósolt, de sokan máig sem hisznek neki? Jó kérdés... Mint ahogy az is, lehet-e jó kérdésekre minden esetben adekvát válaszokat adni.

Hősrünk tehát olyankor csöppent a kommunistának/szocialistának/népi demokratikusnak csúfolt újvilágba, amikor az anyák már valamivel szívesebben szültek gyermeket, mint mondjuk egy évvel korábban, még akkor is, ha a magzat rettegésben fogant. Ugyanakkor szerencsétlen kontextus, hogy a korban nem

szerették az igazi hősöket. Mert az igazi hős, mindig valamilyen aktuális elnyomás, valamilyen vérforraló korlátozás, a szabadság valamiféle megtévesztő eltorzítása ellen emelkedik fel. Az a rendszer viszont intézményesíteni szerette volna a hősiességet is: létrehozta a „szocialista munka hőse” címet, amivel azokat díjazta, akik az uralkodó kommunizmusért és véletlenül sem annak ellenében nyilatkoztak meg. Akikről úgy vélték, ellenfelei a kommunista eszmének és gyakorlatnak, az egész társadalom ellenségének nyilvánították, és akár meg is semmisíthették, előbb erkölcsileg, de fizikailag is, ha az előbbi kezelés nem érte el a célját, kínosan ügyelve arra, nehogy a „nép” mártírnak, igazi hősnek tekintse.

Ki gondolta volna akkor, hogy a csecsemő majdan vállalja a hőssé válás kockázatát, ám a hatalom összehangolt módszerekkel sikeresen mérgezi környezetét, barátait, akik kiközösítik, s kénytelen lesz szülőföldjéről emigrálni. Az emigráció tudománya talán sosem volt olyan népszerű a francia forradalom óta, mint a huszadik században.

Hősünknek „jó magyar” nevet találtak, ami azt jelentette, hogy más nyelvre lefordíthatatlan. A Kárpát-medencében, a mesterséges határokkal egymásból fizikailag és szellemileg kirekesztett magyarságnál ez is identitás-szempont, védekezésképpen a Kis-Antant államainak erőszakos, „homogenizáló” kisebbség politikája ellen. Álmos, sorsát nevében hordozva vezérségre született, és eszmélésétől kezdve természetes állapota volt az álmodozás. Főleg arról, hogy ő milyen nagy ember lesz. (Nagy formátumú, az apjától tanult kifejezéssel élve.)

Eleinte csak Mikulás szeretett volna lenni, de attól hamar elvették a kedvét. Az úttörő-gyűlésen megmagyarázták neki, hogy Mikulás nincs, legfeljebb Téliapó. Mire ő lelkesen azt válaszolta: milyen jó, akkor nem magányos, mert kell lennie Őszapónak, Nyárapónak, meg Tavaszapónak is. Hadd kutassa fel ezeket az elvtársakat. Alaposan, harsányan, fülrepestően kinevették és beírtak egy hatalmas elégtelent a magaviselet tantárgyból – a hazafias nevelés terén tanúsított „helytelen” magatartás miatt –, amit már akkoriban is karónak becéztek a lurkók. Ő pedig már akkor sem szeretett nevetség tárgyává válni. Az elégtelent arcul csapásként élte meg, elvégre csak megfelelni törekedett. Nem értette, hogy logikus gondolatmenetét miért büntették, és levonta a tanulságot: a közösségi elismerés/kirekesztés gyakran mellőzi a logika legalapvetőbb szabályait is. Otthon, apja, az őt ért sérelmet kárpótlandó, elmesélte, ki volt Álmos vezér, akiről a nevét kapta, legyen rá büszke, ha már az eszére nem lehetett az. De vigyáznia kell, hol büszkélkedik, az úttörőtáborban semmiképpen sem. (Ki gondolta volna akkor, hogy egyik riválisa, persze már csak a halálát követően, a

legokosabb embernek nevezi, akivel valaha találkozott.) Azt is tanácsolta, hogy mivel az Ős léte a krónikák, különböző népek feljegyzéseinek sztyeppai kódéba vész, nincs más megoldás, mint kiválasztani egy tetszőleges változatot. Ő maga úgy hiszi, Álmos vezér, Istemi kazár-istenség egyenes ági leszármazottja, akit ismeretlen okból – talán Ősi rituálé –, meggyilkoltak Erdélyben, s nem léphetett be az ígért földjére, akárcsak Mózes. Persze a kis Álmos azonnal rákérdezett: Apa, mi az a „litu allé”, és ki az a Mójzes? Erre most nincs időnk, majd legközelebb. Sürgősen be kell mennem a szerkesztőségbe leadni egy cikket. Nem szeretném, ha Lali megint rámtelefonálna, Őseinket emlegetve, nem a legendai kontextusban – érkezett a távolodó válasz. De mi az a „konnesszus”, Apa? – kiabálta a becsukódó ajtó után Álmoska, visszhangtalanul. Az ilyen jelenetek gyakran ismétlődtek az életükben, s rákényszerítették a kisleányt, hogy kíváncsiságát más úton igyekezzen kielégíteni. Anyja gondoskodása révén, aki fordítóként gyakran tartózkodott a családi fészeken, a fiúcska öt éves korában már olvasott és nyomtatott betűvel írt is. Még levelet is Lali bácsinak, akit arra kért, hogy ne küldje apát „lipótra”, mindenféle munkatelepekre, csak haza. Lali a főszerkesztő volt, hétvégeken kékvérre menő kártyacsatákat vívtak felváltva Álmoséknál, vagy Laliéknál. (Vezír István grófelvtársozással bosszantotta Szilágyi Lali főszerkesztőt, aki viszont lebáróelváltarszta főmunkatársát.) A válasz nélkül hagyott kérdések pedig okai lehettek annak, hogy a jövőben hősünk oly nagy figyelmet fordítson a „kontextusra”, minden fortélyt bevetve, hogy befolyása alá édesgesse, pedig akkor még az influencer szakma, csak mint a fejlődésben bujkáló virtualitás rejtőzködött.

De térjünk vissza az eredeti fonálhoz. Álmos gyermekkoráról, akárcsak Jézuséről – légy politikailag korrekt –, tehát Mohamedéről is, szinte semmi sem maradt fenn az előző történeten kívül. Hacsak hitelt nem adunk azoknak a legendáknak, amelyeket majd, felnőttként Ő maga fog terjeszteni, miután elhatározta, hogy a Nemzet Költője lesz, így nagybetűsen. S azzal együtt, akár politikus is, a forradalmak idején élő írók, költők mintájára. A Mikulássá lényegüléstől eltérően ez már kézzelfoghatóbb elképzelés volt, noha a körülmények az akadályokat is előre vetítették. Egyre dagadó irodalomtörténeti ismeret-vitorláira ébresztették (Álmos te, Álmos...), hogy a számos szociális, társadalmi, politikai vihar leküzdéséhez nem annyira az erős férfi barátságok (a ritka kivétel persze ezúttal is izmosítja a szabályt...), hanem a „gyenge” női nem ölelő erőtere szükségeltetik. Úgy is mint nagymamák, anya, feleségek, titkos és nyilvánosan felvállalt szeretők, akik hol több, hol kevesebb ideig, hol több, hol kevesebb hitelt adtak ezópuszi fantáziájának. És a vélt zsenialitástól elragadtatva olyan kijelentéseket tettek, hangoztattak és terjesztettek, mint Gálfalvi Mirandola kolozsvári

bölcsészhallgató, majd budapesti tévés szerkesztő: Radnóti óta senki sem írt olyan szerelmes verseket, mint a mi Álmosunk. Hogy milyen hatásokkal, arra álljon itt egy levél az egyik Erdélyhez viszonyítva külföldi szeretőhöz. A kontextus sem nélkülözi a bizarr abszurditást. A nyolcvanas évek elején rostokolunk, az egyetlen romániai szamizdat felgöngyölítése után egy évvel, amikor a román kommunista hatalom a magyar kisebbség utolsó rozoga kulturális bástyáit is buldózer-akarattal bontogatja. A levelet nem bízta postára a szerző, mert a politikai rendőrség kezébe kerülhet, amit nem akar. A címzettet ugyanis kiutasították az akkori Romániából. Kéz alatt kell tehát küldeni, megbízható embertől.

„Január 10. Délután. Ma már küldtem néhány sort neked, de lehet csak később fogod megkapni. Tudod, a futárok kiszámíthatatlansága... Aki ezt viszi: jóra való fiú; ha tudsz valahol, kb. egy hétre szállást intézni neki, kérlek, tedd meg. Csoki-angyal nem érkezett. Hiányzik. Most az elő- és metaszonettekről annyit: én magam túlírtnak, túlhaladottnak, precíznek tartom, mint az eddig írt legtöbb szövegemet. Mondanám: ne irigyeld, írok neked szebbet. De ha ezt kérted, biztosan van rá okod. Nem tudom, mi ez az ok, és mit értesz ezalatt, hogy adjam neked; azt szeretnéd, hogy neked szóló ajánlással jelenjék meg? A helyzet az: G.A.-nak írtam volt, aki történetesen nem reagált rá semmilyen formában; én Németországban voltam, ő már Kanadában, mikor elküldtem neki kb. a felét: az elejét s a végét - ennnyit tudtam emlékezetből rekonstruálni; a kéziratot ugyanis elővigyázatosan itthon hagytam, Kolozsváron, nehogy elkobozzák tőlem a határon. G.A. soha nem kérte el a közepét, én meg nem hoztam szóba. Ma sem tudom: megkapta-e egyáltalán? A kanadai posta épp oly megbízhatatlan, mint a mienk. Mondhatnám azt: mivel neked tetszett jobban, nyilván te „érdemelnéd” meg. A helyzetet az bonyolítja: mivel nagyon csúnyán váltunk el G.A.-tól, egy ilyen gesztus - hogy a neki írt vers más valakinek ajánlva jelenjék meg - azonkívül, hogy megerősítené az ellenségeim által osztott véleményt: jellemtelen, kicsinyesen bosszúálló, és hiú ember vagyok -, ráadásul még nagyon bántaná is; ezt pedig nem akarom. És azt sem, hogy azzal a fölénygel gondoljon rád: lám, én nem is tudok vagy nem akarok mást írni, csak amít tkp. ő kapott, amít az ő lénye váltott ki belőlem. Ezek után azt tanácsolom: ha neked ez azért lenne fontos, hogy valakiknek, vagy valakinek számodra fontos kapcsolatként felmutathasd, mintegy a hozzád való ragaszkodásom stb. bizonyítékát: adj a két szövegnek olyan - közös - főcímet, ami egyértelműen rád utalna, pl. Orgona utca, vagy hasonló. Ha mégis föltétlenül szükségesnek látod, h. a neved is ott legyen, természetesen beleegyezem: tedd, ahogy jónak gondolod. Édesem, ezt be kell most fejeznem, a küldönc türelmetlen; s majd meglátod, milyen szép verseket írok még neked. Légy jó, csókollak! Á.”

Sajnálatos módon azonban, a futár nemcsak a költő barátja, hanem a román politikai rendőrség ügynöke is egyben, aki Rudy fedőnéven, már néhány éve magyarázza a biztonságiaknak, hogy mennyire veszélyesek a költő művei. (Amire Nyalánki Hugó a későbbiekben, mint olvasni fogjuk, konkrét bizonyítékot talál. Hogy ő ki, rövidesen megtudjuk.) Nem tudni, hogy a levelet a címzett megkapta-e. Viszont értékelendő, hogy a megbízhatónak vélt áruló révén a levél fennmaradt az utókor számára, megőrizte a titkosszolgálat titkos dossziéja.

PÁLYÁZNI CSAK OKOSAN ÉPEN TULAJDONKÉPPEN

Tehát ki is az a Nyalánki Hugó? Nagyreményű ösztöndíjas, „korunk hőse”, személyéről részletek a részletekben, ahol az ördög is ördögösködik. Kissé szárnyaszegetten kutatgatott. Különféle szorongások zaklatták, feszegették belülről. A szó ettől kezdve az övé.

Félt hogy vállalása, Vezír Álmosról monográfiát írni, nehezebb szerecsendió, mint hitte volna. Szeretett volna olyan mozzanatokat találni, mint mondjuk amilyen David Merlini, magyar származású világhírű illuzionista életrajzaiban szerepel: már három-négy éves korában, amikor mások épp az első gyermekdalocskákat dúdolják kissé hamisan, ő zárrakkal, lakatokkal, láncokkal bíbelődött, és harapott, ha el akarták venni tőle. Miközben szépreményű ösztöndíjasunk nem tudta bizonyosan megítélni, fog-e örülni a Mester, ha viszontlátja saját legendáit, saját magáról. A tükör, a kamera köztudottan torzít, néha előnyösen, máskor az arányokat előnytelenül megváltoztatva. A Mester időnként, talán önnön szórakoztatására, szerette a szerénység álarcát felölteni, még önironikus szösszeneteket is megeresztett, amúgy „mellékesen”, esetenként viszont hajmeresztően hihetetlen történeteket mesélt, arcán a vakhit szent meggyőződésének fényével miszerint, hogy ha nagyon vakmerően és kitartóan hazudsz, füllentesz, mellé beszélsz, hantázol azt hajlamos a többség igazságként elfogadni. Nem tudta eldönteni, mennyire simul rá az álarc, az arcra. Egy időben megszállottan kereste az akkoriban divatos Wittgenstein nyomán a mögöttes valóságot, „kezem kesztyű, alatta karmok”, írta egyik szösszenetében.

Attól tartott, hogy Álmos lemondóan, úri fölénygel legyint majd, ha ellenszenves neki valami. Nem indokol, fensőbbiségesen túlnéz rajta, egyszerűen kiejti a látóköréből és „elsétál”, ahogy a nemszeretem helyzetekben tenni szokott. S akkor ő lecsúszik a beígért díjról, mellőzik az ösztöndíjak kiosztásakor, nem kapja meg a beígért állást, amelybe már úgy beleélte magát, bezárulnak előtte a pályázatok megnyílt

aranykapui, egyszerre csak kezdik nem ismerni azokon a helyeken, ahol mindeddig előzőeken előre engedték, nagyvonalúan vállon veregették és biztatták: csak így tovább fiú, szép jövő áll előtted.

Nagyokat sóhajtott, s kissé kedve szegetten böngészett tovább az interneten. Meggyőzte magát, hogy a Mester van annyira nárcisztikus, hogy legendáit, fellengzősre hangszerelve, esetleg a hihetlenségig feltupírozva szívesen lapozgassa. Mert ahogy egyszer egy interjúban kijelentette, mindig szereti, ha valami hamisat csempésznek a tények fogaskerekei közé, örül, ha a tényekben vakon megbízók elbizonytalanodnak, hirtelen kicsúszik önbizalmuk láncfal alól a szilárdnak hitt talaj, és megingathatatlan hitük a dolgok helyes megismerhetőségében tragikomikusan meginog, félre billen, kileng.

Úgy döntött, igyekszik valamiféle korrajzot, történeti kontextust (már megint ez a kontextus!) kerekíteni/négyszögesíteni a hiányzó gyermekkor mögé. Ez egyfajta hitelességet, sőt misztikumot kölcsönöz majd az összképnek reményei szerint. Annyi biztos, hogy Álmos születése, felcseperedése idején pofozták be a falusiakat a termelőszövetkezetekbe, szerte Kelet-Európában, akiknek pedig ez nem tetszett, építhették az új „emberarcú társadalmat” a különféle ipari létesítmények munkatelepein, embertelen körülmények között, olyan barakokba kényszerítve, amelyek alig különböztek egy náci haláltáborától, legfeljebb szerencsés esetben nem őrizték őket géppisztolyos, farkaskutyás keretlegények és keretlányok.

Hogy ebből Álmos mit láthatott, tapasztalhatott, alig sejthető. Talán annyit bizonyosan, hogy nemzője gyakori távolléteinek okaként sokszor nevezte meg a „terepmunkát”. Az apa annak idején öntudatosan taposta hivatali gumicsizmával az építkezések sarát, és küldte lelkes termelési riportjait, mindenekelőtt a Párt szócsövébe, ahol alkalmazásban állt. Főleg faluról odavetődött fickókat szúrt ki, s igyekezett olyan mondatokat szájukba adni, amelyek ha nem is voltak valószerűek, de legalább igazolták a Párt politikáját. Nem volt ez könnyű munka, de megérte. Vidéki, kőszén füstös iskola helyett Erdély központjában maradhatott. Megkapta egy Izraelbe repatriált holokauszt túlélő ötszobás belvárosi lakását. S miközben a kvótarendszert kijátszva próbált küzdeni a túlélésért, ő pártmunkásnak minősülve kedvezményeket élvezett. {TGM a barát és ellenség, így nyilatkozott az „Ösökről” pár évtizeddel később: Most Öszintén. Ha visszagondolok egykori kolozsvári baráti körünkre, föltűnő, hogy valamennyien az 1944/45 után, az antifasiszta-szocialista újrakezdés, közelebbről a Magyar Népi Szövetség (gyakorlatilag az erdélyi magyar kommunisták) által létrehozott romániai magyar kulturális-felsőoktatási-akadémiai rendszer vezető figuráinak a gyermekei voltunk.}

Hugó, első komoly forrására egy Múzeum-körúti antikváriumban lelt. Igen rossz minőségű papírra nyomtatták a derék hetilapot, amelynek derengő lapjain felismerni vélte az akkor tízéves Álmot, amint egy lakótelep építésén sáros dömpert csodál elmerülten, törökmézet szopogatva, a háttérben félig kész panel-házak merednek a felhőtlen égre. (A riporter, kénytelen volt magával vinni gyermekét, mert épp nem volt kire hagyni, akkoriban gyermekmegőrzők még nem voltak?) Örömmel értesítette telefonon megbízóját a felfedezésről.

AMIKOR A CITROMFA TERMŐRE FORDUL

Minden történet feltételez kiindulási pontot, kettőspontokat, amelyek valójában csatlakozási felületek a nagy egészhez. A miénk születésénél pályázat kihirdetése Őrködött, ahogy azt már jeleztük. Napjainkban ezt a versenyeztetési formát kiáltották ki az esélyegyenlőség non plus ultrájának, míg valójában az osztársadalmi képmutatás mintapéldánya. Mindenki tudja, a feltétel rendszeren keresztül nagyon is meg lehet határozni, kik lehetnek egy pályázat résztvevői, illetve nyertesei. Nem beszélve a bíráló bizottságokról, amelyek összetétele szintén meghatározó a nyertesekre nézve. És nem suttozva az ún. meghívásos pályázatokról, amelyek kritériumait kimondottan személyre szabták, korlátozva a szabad részvételt, tehát eleve kirekesztőek. Nesze neked esélyegyenlőség, függetlenség, objektivitás és a többi tetszetős és hazug szlogen.

Szóban forgó pályázatunkat maga Vezír Álmos hirdette meg az általa grundolt és vezetett Alapítvány honlapján. A feltételeket úgy rögzítette, hogy abból bárki megérthesse, az „Összmagyar kortárs költő” fantázianévű monográfia-pályázat témája nem lehet más, csakis Ő. Hogy biztosra menjen, a pályázatot elbíráló zsűri elnöke, hogy, hogy nem, Ő maga lett. Gondolkodása, bár sokan avantgárdnak, abszurdoidnak, némelyek szürrealistának vélték, alapjában tradicionálisra volt beállítva: az élet meghatározó aspektusait ok-okozati összefüggésben értelmezte. A monográfia íratás oka az volt, hogy megítélése szerint korán beiktatták a Kánonba, aztán egy adott politikai helyzetben mintha kiiktatták volna, amit roppant sérelmesnek vélt. A tudatos felejtést az 1994-es évhez kapcsolta, amikor a volt kommunisták és jogutódjaik kerültek hatalomra Magyarországon és Romániában egyaránt, és az általa létrehozott erdélyi intézményektől minden támogatást megvontak. A kánoniták, noha nyilvánosan nem támadták, de tudomást sem vettek róla. Ő így érezte. Rendben – morogta viharvert, fagyúszagú szakállába: De voi nu ma vreti, io va vreau. A mondás egy román író szerint, bizonyos Despot vajda szájából hangzott el, eredeti görög nevén Jakovos Iraklídisz és azt

jelentette, hogy ha ti (mármint a moldvai román alattvalók) nem akartok engem vezéreknek, én akarlak titeket alattvalónak. És a tettek véres mezejére lépett. Álmos is, csak ő vértelenre. Nem fejeztetett le senkit, nem kérte sem török, sem osztrák segítségét, meghirdette a pályázatot. Akkorra a posztkommunisták újra gazdasági csődbe vitték az országot, az általa kedvelt párt a jelek szerint hatalomra fog kerülni, és abban ő is szerepet akart vállalni. Ehhez jó ugródeszkának vélte egy monográfia kiadását. Váratlanul kevesen jelentkeztek, mondhatni senki. Ezt a kánoniták aknamunkájának tekintette, de őt nem olyan puhány fából faragták, mint amilyennek külseje alapján némelyek tévesen megítélték. Az idő sürgetett, a közeledő választás még inkább. Behívta Nyalánki Hugót, akit még szülővárosából valamelyest ismert mint újságíró, egykötetes költőt, akiről tudta, hogy valamelyik képzésben már foglalkozott az ő hetedhét országra, de leginkább Sarlatániára szóló munkásságával, otdk, vagy szakdolgozat szinten.

Hugó megörült a feladatnak. Épp tengett-lengett-pangott, az a típus volt, akit ha nem illesztették be meghatározott keretbe, hajlamos volt a teljes szétszúzásra. Álmos még a meghirdetett pályázati feltételeken is hajlandó volt módosítani, például törölte a megvalósítás határidejét, elvileg végtelenítette. De érzékeltette, nagyra értékelné, hogyha még a választások előtt megjelenne. Ha nem is az egész, egy előzetes mindenképpen. Abban egyeztek, hogy Hugó sürgősen „anyagot” gyűjt, s aztán majd tovább néznek. Eltelt néhány hét, amikor végül is Hugó jelentkezett. Álmos sms-t küldött neki, hogy várja ekkor és ekkor.

Budai szolgálati lakásában fogadta famulusát, kissé megkésve, 2010 januárjában – a választásokat áprilisra írták ki –, amelynek nappalijából, két jegenye közti üres térben látszott a Duna egy szelete. A folyó zajlott, hajók helyett fehér jégtáblák hánykolódtak a piszkoszöld hullámokon.

Leültette vendégét kedvenc holland bőrfoteleibe, amelyeket egykori gyarmatosítók ízlése szerint százötven kilós, nagyformátumú testekre szabtak, s amit egy erdélyi segélyszállítmányból szerzett, korábban kolozsvári lakásának kényelmét „szolgált”. Kedvenc italával, ánizslikőrrel kínálta a vendéget. Hugó undorodott az italtól, olyan érzése volt, mintha mézes alkoholba mártott poloskákat kellene lenyelnie, de sikerült anélkül, hogy rókázott volna. Győztes mosollyal nyújtotta át a kincset. Álmos fakó arcán tüzes pír jelentkezett, mint a másnapi vihart előrejelző alkonyi ég.

-- Ilyen szarságokkal ne foglalkozz -- mordult Hugóra. -- Apámhoz pedig csak minimálisan, illetve más irányból közelíts. Ez nem a megfelelő irány és irány. A sumerológiáról hallottál már? Az közelebb áll hozzá, mint holmi termelési riportok. Megértettem?

Hugó megértette, hogy mellé lőtt. A sumerológiáról csak annyit tudott, hogy némelyek a magyarok eredetéről szóló „ködevésnek”, mások igazi tudománynak tekintik, de tudatlanságát palástolta. Értelmesen bólogatott, és helyeslően hümmögött.

-- Ha tanácstalan vagy, bátran kérdezz engem. Nem tagadom, türelemre is szükséged lehet. A teendőimhez képest roppant korlátozott időmennyiséggel rendelkezem. Hál Istennek, nemcsak kitűnő képzelettel áldottak meg felmenőim, hanem tiszteletet parancsoló emlékezettel is, az örökölt szkíta/örmény gének teszik a dolgukat. Például, az első emlékezetes történet kisiskolás életem hetedik osztályában esett meg velem. Tértölelő -- ezt szó szerint is veheted -- nagy életinterjút áldozott életművemnek a NÉP HANGJA, erre a jelenetre is kitérek röviden. Hurkás karjait szélesre tárva, mint valami tömpe szárnyakat, érzékeltette az interjú méreteit. És biztatta, ne lustálkodjon, üljön be a legközelebbi könyvtárba, s kutakodjon. Ahogy egy kutatóhoz illik. A kutató szót ironikus mosollyal kísérté, mint aki bő fenntartással viseltetik a fogalom tartalma iránt. Aztán félórás kiselőadást tartott a könyvtárak civilizációs jelentőségéről, kezdve az eblaitól a pannonhalmi bencés gyűjteményig. Ha esetleg ismeretségi közbenjárásra van szüksége, csak szóljon, ő egész nemzeti bankra való kapcsolati tőkével rendelkezik.

Hugó emlékezett, hogy amikor a szakdolgozatát írta Vezír Álmos korai költészetéből, elébe került egy interjúkötet, amelyben Vezírt és környezetét különböző kérdezők faggatták arról, hogy lehetett-e ellenzékiként élni a diktatúrában, ha igen, hogyan. Álmos első feleségét is megkérdezték, aki leveleket emlegetett, amelyeket Pestre telepedése előtt szülei kolozsvári lakásában őrzött, nem tudta a kérdezőnek megmutatni. De állította, hogy azokon keresztül kommunikált férje a titkosszolgálattal akkor, amikor a szamizdat felgöngyölítése idején Álmos eltűnt, és utólag derült csak ki, hogy a rémhírterjesztés hazug volt, és egy cseppet sem a politikai rendőrség fogságában volt. Tudta, hogy elsőként a politikai rendőrség tisztjei olvassák a megfigyelt személy leveleit, azokat úgy fogalmazta, hogy értsenek belőle. Az interjúkészítő

megkérdezte Álmost is a titokzatos levelek felől. Álmos nagyon durván reagált. Azzal vádolta a kérdezőt, hogy alattomos módon próbált „kicsalni” magánleveleket egy jóindulatú, naiv lénytől, aki az ő első felesége, amihez sem joga, sem köze. A következő mondatban pedig kijelentette: nincs titkolnivalója, ha tényleg vannak levelek, akkor nyugodtan nyilvánosságra lehet hozni. Na most légy okos, Domokos, biztatta magát Nyalánki Hugó.

Az interjúkötetet forrásként fogja használni, döntött. Az ellentmondás felkeltette az érdeklődését, fel szerette volna tenni a kérdést Vezír Álmosnak. Végül odáig merészkedett, hogy engedélyét kérte, volt feleségei, szülei, testvérei kikérdezéséhez, amire megintcsak talányos választ adott. Ő senkit sem tilthat le a véleménynyilvánításról. Ugyanakkor nem látja értelmét, hogy olyanok jellemezzék, akik feltehetően indulataik, érzelmeik, érdekeik, a közös múlt szubjektív félreértelmezésének befolyása alatt állnak, vagy állhatnak. Váratlanul bejelentette, hogy a témát pillanatnyilag lezárta. A kutató – ironikus hangsúly bekapcsolva –, ha úgy érzi az anyaggyűjtés olyan fázisába érkezett, amikor van miről érdemben diskurálni, jelezze, s ő bármennyire elfoglalt, szakít rá időt. A határidő – igaz – végtelen, de viszont az ő ideje véges. Közelednek a választások, és neki mind sűrűbb lesz a programja. Nevezett időpontig már biztos nem készül el a mű, ezért az előzetes közléséről meg ne feledkezzen, ha közlési gondjai lennének, csak szóljon. Búcsúzóul még egy pohárka ánizzsal kínálta vendégét, aki kimentette magát azzal, hogy még sok szellemi munka vár rá estig, és amúgy sem nagyon bírja a szeszes italokat. Lebaktatott a Duna-partra, aminek ugye semmilyen logisztikai értelme nem volt, onnan hívta fel az Országos Széchenyi Könyvtárat.

Ugrás a sötétbe 1.

Nyalánki Hugó a történet ezen pontján úgy döntött, előre szalad az időben. Amikor a törzsszöveg már megvolt, és megszerezte Vezír Álmos megfigyelési dossziéját, talált a kontextusból következőtve olyan szöveget, ami ilyen célzattal írt „levél” lehetett. Igaz, nem az üldözéses-bújkálós korszakból, tehát címzettje nem az exfeleség. Műfaja: álinterjú. Nem magyar nyelvű, hanem román fordítás. Hogy az eredeti kinél lehet, továbbra is rejtély. Visszafordította magyarra és beiktatta, hogy kielégítse az olvasói kíváncsiságot. A furmányos írás célja kézenfekvő: ha a szekuritáté cáfolni akarja az „interjú” állításait, akkor igyekszik mihamarabb engedélyezni a véglegesen Nyugatra készülő költő távozását.

Belügyminisztérium
Kolozs Megyei Felügyelőség
0058884/1986.03.03.

Szigorúan titkos
1. pld.

JEGYZÉK

Vezír Álmos, Kolozsvár-Napoca Closca u. 15. sz. alól egy anyagot küldött saját címére a 40-es postafiókba, címe: „Egy újabb interjú”. A következőket tartalmazza:

„– Milyen a lelkiállapota?

– Nem túl jó.

– Részletezné?

– Hogy is kezdjem? Először is régebbi elégedetlenségek zavarnak, mint például, noha tavaly decemberre ígérték, mai napig nem kaptam vissza elkobzott magánleveleimet, alkotásaimat, pedig nincs bennük semmi államellenes.

– Ne haragudjon, hogy félbeszakítom, az elkobzásuk törvényes volt?

– Természetesen nem, akkor sem, ha állítólag valutát kerestek, legalább is erre volt formális engedélyük. De tudja, ez nem újdonság, elvégre nem egy jogállamban élünk. Egy másik kifogásom van, Ebesi Ildikót nem engedték el külföldre, ami arra késztet, hogy baráti kapcsolataimat felülvizsgáljam.

– Hogy hogy? Épp most mondja ezt, amikor fél lábbal már túl van a határon?

– Vajon? Két hónapja voltam az emigrációs bizottság előtt, de válasz nincs. Az útlevélkérelmet is beadtam. Tudom, hogy két hónapon belül kötelesek lennének válaszolni. Azzal is megelégednék, ha azt mondanák: polgártárs, foglalkozunk az ügyeddel, de időre van szükségünk. Arra gondolok, hogy eszük ágában sincs elengedni.

– Miből vonta le ezt a következtetést?

– Újból durván beavatkoznak a levelezésembe és a telefonálásokba. Felháborító, amit karácsonykor csináltak velem. Nem tudtam üdvözölni a barátaimat (*Megjegyzésünk: Kertmegi Lóránd Kanada*) és Ballábas Anikónak sem sikerült küldenem részvétnyilvánítást (*Megj. Állítólag meghalt a hölgy apja, aki elismert kardiológus.*). Milyen szocializmust építenek, ha azt egy gyászoló asszony egyszerű levele veszélyezteti? Elvileg nem törvénytelen a visszatartása, csak akkor engedhető meg, ha az állambiztonságra

veszélyt jelent. Ahogy az elnevezésből is adódik. Erre nincs magyarázat egy olyan ember esetében, aki heteken, hónapokon belül távozik, és így személyesen is beszélgethet az illetővel. Ebből is az következik, hogy nem akarnak elengedni. Az a tervük, hogy különböző ürügyekkel, vagy akár indok nélkül is itt tartsanak hosszú időre, és abban a reményben, hogy egyszer mégis csak megadják az útlevelet, jó fiú leszek, hallgatók, s mint ilyennek továbbra is elkönfiskálhatják a leveleit.

– Mester, mik a tervei? Egyetért azokkal?

– Semmilyen formában.

– És mi lesz? Egy kis éhségstrájk, stb?

– Isten őrizzen. Miért éheznek? Az gyerekes viselkedés. Az sem alternatíva, hogy csendben, vagy zajosan, kieroőszakoljam a távozást. Szegény Rolf Besser, jobban tette volna, ha itthon marad. Nem fontos minden áron emigrálni. Itthon is lehet maradni, azzal a feltétellel, hogy nem engeded, hogy lenullázzanak, hogy ne vegyél be mindent. Márpedig én nem fogok bevenni mindent.

– Szegény Rolf! Sokan mondják, hogy meggyilkolták. Hasonlít a helyzete a Viskyéhez, nemde?

– Azt hiszem, ilyen brutálisan csak akkor járnak el, ha példát akarnak statuálni. Nem hiszem, a mi biztonsági szerveink nem így járnak el. Szerintem Visky öngyilkos lett, de a felelősség azoké, akik ebbe belehajszolták. És itt nem erkölcsi, hanem szakmai felelősségről beszélek. Kellett volna legyen egy szekus, aki észreveszi hogy Visky az öngyilkosság küszöbére jutott, és hogy ez nem szolgálja az ország érdekeit. De nem volt ilyen állambiztonsági alkalmazott. Szóval sok a rossz hír, ezért nem lehetsz jó hangulatban. Ott van például szegény Komáromi Misi (*Megjegyzésünk. Komáromy Mihály Kovásznáról emigrált orvos az NSZK-ban, Vezír barátja*), akinek lezárhatják a dossziéját, akinek a nevét nem hiába ajánlottam Kölner Gabi figyelmébe. Én megmondtam, hogy félnek a halottaktól, a halott népektől. Az ügy elgondolkoztatott, hogy ne foglalkozzak a vottyákkal (*a szavazatokkal, megjegyzésünk*) – nyilván a román fordító félreértése, románul a vottyák=votuk és a szavazatok=voturi könnyen összekeverhető –, hanem aktuálisabb témákkal. És akkor Viskyre gondoltam, hogy hosszabb költeményt írok róla. Annak a szekustisztnek fogom ajánlani, aki ellopta a vottyákokról írt cikkemet, és ha ez nem tetszik nekik, más dolgokkal fogok foglalkozni. De sajnos, nem tudom melyik tiszt az. A Visky Árpádról készült poémát követően a megszakított telefonbeszélgetésekről, Besserről és hasonlókról fogok írni, amíg az ellopott levelek meg nem érkeznek, például a Ballabas Anikóé, a Herder Intézeté, a Bogdán Lacié.

– És ha ezek gyenge versek lesznek?

– Akkor más verseket fogok írni, más témákról. Szerencsére témáim bőven vannak. Például a kötelező nőgyógyászati vizsgálatra kényszerített nőkről, de ezt nem a Szabad Európa rádióknak fogom írni.

– És mi mást fog még csinálni?

– Tudja, ha nem engednek el, azt úgy értelmezem, szükségük van rám, a megjegyzéseimre, a memorandumokra, az élő lelkiismeret-funkcióra, amit betöltök, amit emigránsként nem tölthetnék be, mert hiányozna hozzá az erkölcsi alapom.

– Mi a véleménye az ön kitoloncolásáról szóló rádió-hírről?

– Érdekes. Mindenki kitoloncolásról beszél, pedig a hír az volt, hogy nem tudják garantálni a személyi biztonságomat. A kettő nem ugyanaz. Gondoltam rá, hogy cáfoljam, mert az önérzetembe tapos. Nem ijednék meg egy ilyen eljárástól, és ha nem akarnék emigrálni, és tényleg kaptam volna a biztonságomra utaló figyelmeztetést, publikálnám. De mivel emigrálni akarok, nem tehetem ezt meg. Akkor sem, ha tényleg figyelmeztettek volna.”

Kommentárt sem ehhez, sem a többi „manipulatív” levélhez nem fűztek az „illetékes elvtársak”.

Nyalánkinak volt egy másik története, amit a „csak kérdezz bátran” jelszó biztatására mentorának majdnem elmondott. Úgy volt, hogy Álmos kiadója adja ki a monográfiát, de rossz vagy igaz nyelvek szerint -- magát Álmost e tekintetben sem volt bátorsága megkérdezni --, a cég a csőd szélén egyensúlyoz. Második unokatestvére erdélyi honatya volt a román parlamentben. Egyik pesti látogatása alkalmából felkereste „magyarba” szakadt ifjabb rokonát, és miután megtudta, épp mivel foglalkozik, kedélyesen közölte: vigyázzon pártfogójával, mert Vezír Álmos homo ludens, gyakran vállalkozót játszik, és egyetlen vállalkozása sem kerülte el a csődöt, mindeddig. De azt is tudnia kell, hogy sokan ezt huncut vagyonkimentésnek minősítik. A döntést Hugóra bízta.

Hogy bebiztosítsa magát, több kiadónál tapogatózott. Erdélyinél is. Az egyik patinás cég vezetője azzal fogadta, kíváncsi lenne, ha nem tudná, amit tud. Merthogy Álmos közismert sarlatán, szemfényvesztő, saját maga is szeret a politikai illuzionista szerepében tetszelegni. Ennek alátámasztására nem érdemes könyvet írni. Vagyis a könyv megírásának mozgatója valami izgalmasabb ízé legyen. Esetleg kombinálni lehetne a többi sarlatánnal, Frundával, Torgyánnal, Verestóyval, Gyurcsánnyal, Bajnaival, Simicskával, hogy csak az ismertebbeket említse. Hirtelen elhallgatott, mintha megjijedt volna saját szavaitól, mintha máris megbánta volna, amit még ki sem mondott.

– Persze nem fontos név szerint. Valahogy úgy kellene, hogy felismerhető legyen, és mégse. Tudod, mint az okos lány meséjében.

Választ várva biztatóan pislogott Nyalánkira. Aki bele vörösödött a névsorolvasásba.

– Majd meglátjuk – rebegette szűkszavúan. A kiadó igazgatójáról annyit tudott, hogy úttörő előadásokat produkáló diákszintársulat vezetője volt ifjúkorában, amelynek szárnypróbálgató tagja volt Álmos is. És hogy egy Helikonos író leszármazottja, ami Erdélyben igen előkelő dolognak számít. Várakozóan hallgatott, s ez provokálta a fickót.

-- Tudod te egyáltalán ki az a Vezír Álmos?

-- Nem annyira -- válaszolta Hugó --, de nagyon szeretném megismerni és megismertetni, mert bálványozom gyerekkorom óta.

-- Na elmesélek én neked valamit. Nem mástól hallottam, velem történt. Érettségi előtt álltam, Álmos egy évvel alattam járt ugyanabba a líceumba. Néhány éve már ismertük egymást, volt egy iskolai önképzőkörünk, én voltam a titkár. Valaki ajánlotta, felvettük. Akkoriban kezdett el őkelme érdeklődni mélyebben a színház iránt. Csalóka Lóránttal már megalapítottuk a Stádium 52 elnevezésű társulatunkat, próbáinkat a Pata utcai munkás klubban tartottuk. Lóri egy évvel fölöttem járt, akkor már a fővárosban tanult operatőrnek, rendező szakra nem vették fel. Egyedül bitoroltam a társulatvezetői megtiszteltetést. Álmos folyton rágta a nyúltagyam, valamilyen tetszetős, ám első blikkre megvalósíthatatlannak látszó projekttel. Ez is jellemző rá, ontja az ötleteket, egyiken-másikon lovagol egy ideig, de ritkán van türelme, kitartása a megvalósításhoz. Nagy kedvét lelte mindenféle hihetőnek tűnő hantákkal szórakoztatni bizalmasait. A számára valami miatt antipatikus kölyköket viszont nagyúri göggel kezelte, ami miatt ezek ádáz ellenségei lettek. Ez látszólag nem zavarta, sőt, mintha büszke is lett volna az ellenségeire. Akik, tudomásom szerint sosem kalapálták el. Pedig kamaszkorban a fizikai erőszak szokott a konfliktusok legkézenfekvőbb megoldásának látszani. Egy májusi délelőtt a nagyszünetben odajött hozzám. Azt hittem megint ötletelni szeretne, érettségi vizsgára készültem, nem volt kedvem cseverészni.

-- Kösd fel a nyúlcipőt, nincs időm pletyózní.

-- Na figyelj ide, ne légy már ilyen kockafej. Fogadást ajánlok neked. Száz lejbe.

Az szép summa volt. Egy hétig vendéglőben ebédelhettél ennyiből.

-- Na ne marhászkodj. Láthatod, magolok.

-- Ez biztos tetszeni fog neked. De ha nem érdekel, találok mást.

-- Nem érdekel.

-- Képzeld, szavazást szerveztem a négy tizenegyedikben, persze a fiúk közt, hogy ki a legszebb lány a suliban.

-- Nem érdekel.

-- Pedig úgy hallottam, épp sztárszereplőt kerestek Déry Képzelt riportjához...

-- Na és?

-- Szerintem neked is tetszeni fog az a csaj, akit a legszebbnek választottunk. Állítólag tehetséges is.

-- Erre akarsz velem fogadni?

-- Várj, nem vagy kíváncsi kit hoztunk ki győztesnek?

-- Kit?

-- Kemény Zsófit a 10. B-ből. Ismered?

-- Nem. Te igen?

-- Látod azt az éjfékete hajú lányt az eperfa alatt?

-- Ő lenne az? Csinos, határozottan csinos. Ismered?

-- Fogadjunk, hogy odamegyek hozzá, megkérem, hogy csókoljon meg és megteszi.

-- És te átváltozol királyfivá? Nem válaszoltál a kérdésemre: ismered?

-- Hát az igazság az...csak látásból.

-- Hogy akarsz fogadni, mikor mindig azon siráncozol, hogy nem ad apád zsebpénzt. Honnan lenne száz lejed?

-- Tessék, szép, új, ropogós.

Abban az évben megörököltem Csalóka Lóri tejkihordó állását, nem voltak pénzügyi gondjaim. Elővettem a tárcámból egy százast. Álmos irigyen szemlélte dagadó bugyellárisomat.

-- Akkor áll az alku? Emelem a tétet, legyen háromszáz.

-- Ennyire biztos vagy a dolгодban? Hogy ne mondd, szűkmarkú vagyok, legyen.

Álmos akkor is dundi gyerek volt, párnás kacsókkal, kis tokával, vékony, alig pelyhedző Jávor-bajuszkával az orra alatt. Szóval nem volt az a macsó szépség, akire buknak a nők. Ennek ellenére nagyon magabiztosnak tűnt. Gyanakodtam, hogy valami tréfa, átverés, trükk, de komoly volt, mint egy

vakbélgyulladás. Belementem a játékba. Álmos az eperfához baktatott már akkor is mackós járásával. Valamit mondott a lánynak, nem hallatszott hozzám. A lány csodálkozva rám nézett, hozzá hajolt és szabályosan szájon csókolta. Álmos meghajolt és vissza ballagott hozzám. Áadtam neki a pénzt és mérgesen faképnél hagytam. Utólag hallottam, az egész iskola rajtam röhögött. Álmos előzetesen megegyezett a lánnyal, hogy kap száz lejt a csókért. Amúgy egy fityingje sem volt, kölcsönkért, tiszta haszna kétszáz lejt. Miután leérettségiztem és felvételt nyertem az egyetemre egy füllelt nyári délután Álmos jelentkezett a próbatermünkben, Kosztolányi szavalóestet akart szervezni, vagy Dsidát? Rákérdeztem, igaz-e, amit a suliban beszéltek. Hát persze, és ravaszkásan somolygott a bajusza alatt: többet ésszel, mint erővel. Remélem érted a tréfát -- tette hozzá. Nem akartam kicsinyes és bosszúálló lenni, bevettem a csoportba, próbáljanak nyugodtan. Na ilyen a te Álmosod. Szerintem ez mindent elmond róla. Nem mondom, hogy nem érdekel a kéziratod, de sokat ne várj tőlem.

Végül is annyit kérdezett mesterétől telefonon, hogy mi a véleménye Sebő Gyuláról és az ő kiadójáról. Mi lenne, ha nála jelenne meg a könyv, ahogy Vezír első két kötete is. Legendás könyves hagyományt kell tovább vinnie, hol több, de gyakrabban kevesebb talentummal -- válaszolta tömören a költő. Nagy elődöknek nagy az árnyéka is -- tette még hozzá, hangjában szinte karcolt a gúny. Hogy megjelenhet-e nála a kötet, válasz nélkül maradt, és a mentorált restellt rákérdezni.

Nyalánki Hugó tehát aznap délután beült az OSZK olvasótermébe. Azért hívta fel ott dolgozó ismerőst, hogy ne kelljen a szokásos könyvtári előírásokat betartva várni, lehet aznap meg sem kapja a kért olvasnivalót. Remélte, mire beér, elő lesz készítve az anyag. Azt is elmondta, kinek az ügyében kutat, ismerőse irodalomkedvelő és olvasó volt, úgy vélte Álmos neve számára is varázsszó.

Sztyepánt egyetemista korából ismerte. Idősebb volt az évfolyamnál több évvel. Azt regélték róla, hogy kirúgták a teológiáról, aztán elvitték bakának, állítólag egy ideig kőműves segédként is dolgozott, ami egyébként alkatától anyagidegennek látszott. Furcsa srác volt, nagy könyvbolond, az utcai könyvtáraknál, antikváriumokban, bolhapiacokon kutatott könyvritkaságok után. Könyvre semmilyen pénzt nem sajnált. Volt úgy, hogy a szüleitől egy hónapra kapott apanázst egy hét alatt elköltötte könyvekre, és a hónap többi részét mustáros kenyéren éhezte végig. Volt benne jó adag exhibicionizmus. Uborkát helyezett el szűk nadrágjába, oly módon, hogy az peniszként hasson, s azzal sétált nagy peckesen a diákság által preferált kávézóban.

Palival, elválaszthatatlan barátjával, akit Hugó gyermekkorából ismert, és aki lutheránus káplánként maradt tanulóévei után Kolozsváron, polgárpukkasztással szórakoztak. Az egyetemi diákszálókhoz ballagva megelőzték a temető felé csoszogó véneket, és „tessék a tüdőket kiköhögni” felkiáltással, hörgésszerű csaholásba fogtak, szegény nénik, bácsik felettébb nagy ijedelmére, majd megelőzve őket hahotázni kezdtek, elégedetten hallgatva az illetők méltatlankodását a „mai ifjúság” nevetlenségét emlegetve. Közrefogták a kutyát sétáltató úriasszonyokat, kedvesen beszélve az öntelt kreatúráknak: Jobban illene magácskához egy-két takonypóc unoka, mint ez az undorító dög. Vagy: Kiskegyed szemszínéhez jobban pászolna a hamvas anyaság, mint a sintérség. Sztyepánnak a szisztematikus tanulás valahogy nem jött össze. Másodév végén kirúgták, mert hét tantárgyból megbukott. Már amúgy is éviszméltő volt, akkoriban nem lehetett csúsztatni a nemszeretem tantárgyakat egyik évről a másikra. Egy darabig tejkihordásból tengődött, de nem bírta a korán kelést, rendszeresen elkésett a tejesládák átvételéről, a sofőr lerakta a megjelölt utcasarkon, s mire ő odaért csikorgó kezikocsijával, többen már önkiszolgálták magukat. A hiányt persze levonták a béréből. Váratlanul tűnt el a városból. Nyalánki utólag tudta meg, hogy névházassággal áttelepedett Magyarországra. Hosszú ideig nem találkoztak, véletlenül futottak össze Pesten. Sztyepán elregélte, hogy elvégezte a levéltáros-szakot az ELTE-n, és az OSZK-ban dolgozik. Mikor első ösztöndíját megkapta és az OSZK-ban kellett kutakodnia, meggyőződhetett róla, állítása igaz. A könyvtáron kívül ritkán találkoztak. Sztyepán minden jel szerint megmaradt annak a különcnek, aki Kolozsváron volt. Időnként levelet váltottak az interneten. Csapongó stílusban írt üzenetei eredeti személyiséget sejtettek. Erősen magyar érzelmű fickó lévén groteszkül hatott, hogy gyakran fűzött román kifejezéseket, szólásokat, káromkodásokat a magyar szövegbe. Ezúttal Sztyepán kissé keletlen volt, mint az elsietett kenyér. Ásítózva megjegyezte, hogy a nagy ember bizonyos megnyilatkozásai és tettei kétségeket ébresztenek benne az illető éppelméjűségét illetően, de közös szülőföldjük előtt tisztelegve megígérte, intézkedik Hugó és kutatási tárgya érdekében.

Így teregethette ki a NÉP HANGját a patinás épület folyóiratolvasójában, a zöldburás olvasólámpák búvőkörébe helyezve papírlapjait. Vigyázott, hogy a könyvformába kötött lapok ne peregenek szét hurkás ujjai között, s eleget tehessen Sztyepán szigorú figyelmeztetésének.

A szöveget csak átfutotta. Gyakorlott olvasóként hamar megakadt pásztázó tekintete az általa keresett lényegen. „Történt, hogy új irodalomtanárt kaptunk” – mesélte Álmos a riporternőnek. „A korábbi, szelíd szavú, magácskára veszélyesen hasonlító csillagszemű leányzó helyébe, aki születési szabadságra ment,

Indignált Ottó tanár úr érkezett. Igen-igen, jól sejti, a későbbi műgyűjtőről, pártalapítóról, szerkesztőről, múzeumigazgatóról, rossz nyelvek szerint a szekuritáté besúgójáról van szó. Első megjelenésekor mély hatást gyakorolt a nebulókra, hiszen piros Jawa-Zetkáján robogott be reggelente az iskolaudvarra, és ilyen közlekedési eszközzel egyik tanár sem rendelkezett. Én már akkor is kitűntem éles elmémrel, a helyzeteket pillanatok alatt felmérő képességemmel. Meg azzal is, hogy nem nagyon rejtettem véka alá, ha untam a banánt. Butácskának tartott osztálytársaimat kifiguráztam, a bornírtság már pici koromtól idegesített. A tanárok egy része persze nem értett meg, s azzal vádoltak szüleim előtt, már ha volt sűrű elfoglaltságaik közepette idejük szülői értekezletre járni, hogy gyakran olyankor is csevegek, amikor nem kérdez senki, és magas lóról teszek az általánosan elfogadott iskolai szabályokra. Indignált Ottó tanárúr ezt a magatartást pimaszságnak, személye elleni merényletnek vélte, kihívott Zsoltival, padtársammal együtt a tábla elé, s ránk förmedt, hogy pofozzuk meg egymást. Alaposan ám! Én csak vonogattam a vállam. Zsoltot elkezdte gyalázni, hogy gyáva, pipogya, tedd ide-tedd oda, biztos fél tőlem, pedig egy tohonya, lusta dög vagyok, ne féljen, mert ami rajtam van, az nem erő, nem izom, csak csupa kacsaháj, satöbbi. Addig hergelte, míg lekent nekem két óvatos fülest. Én továbbra sem voltam hajlandó viszonzni a provokációt. Ettől az alig leplezett ellenállástól a tanár úr dühbe gurult, a feje búbjától az ujjá hegyéig elvörösödött, fülünknel fogva kirángatott mindkettőnket a folyosóra, s megmutatta nekünk a magyarok istenét. Győzelme azonban talminak bizonyult. Elmeséltem a dolgot apámnak, csak úgy mellékesen, aki rettegett kritikus hírében állt már akkor. Nekem csak annyit mondott, húzd meg magad, fiam, én intézkedem. Nem tépelődött sokat, vitát provokált az általa is szerkesztett lapban, a testi fenytésről, mint pedagógiai eszközről. Kiszállt hozzánk a suliba egy riporter, szülőkkkel is beszélt, s a megjelent cikk sok kellemetlen percet szerzett a tanári karnak. A vita persze, mint minden hasonló felhajtás a kommunista rendszerben előre tudható következtetéssel zárult: még a proletárdiktatúra körülményei között sem megengedett testi fenytés az iskolában. Mert ugye az egy középkori, a klerikális reakció által alkalmazott beteges maradvány, semmi köze a szocialista újember neveléséhez. Pedagógiai módszertani továbbképzésekre kötelezték a tanárokat, ahol a pedagógiáról alig esett szó, annál több a párt zseniális vezetőjének aranyköpéseiről, s ez ugye mindenkinek nagyon kellemetlen volt. A kampány dacára, közös csodálkozásunkra Indignált Ottó tanár urat, nemhogy eltanácsolták volna, sőt bekerült egy legendás gimnáziumba. Amire apám megjegyezte, „biztosan nagyon jól fekszik valahol fent.”

Hugó nem olvasta végig az interjút, úgy vélte, egyelőre ez is elégséges adat a továbblépéshez. A biztonság kedvéért lefénymásoltatta Sztyepánnal a teljes szöveget, hátha még hasznosulhat a kutatás során.

Két héttel később e-mailt kapott Sztyepántól. Drótpostái kitűntek a többi közül, mert a kézírást utánozó betűtípusra volt a levélformátum beállítva.

Hugó Hugovics! az írásodról csak annyit mondok, teljesen rendben van, a popor minunat szavajárásával a szó nemes értelmében:

JOS CU PALARIA!

A doktornak elküldheted, ha gondolod, tudod a címét? (Hirtelen nem kapcsolt miről van szó, hosszasan keresgélt a levelei között, hogy rábukkanjon: egy a Székelyföldről Norvégiába disszidált nőgyógyász orvos emlékiratai kerültek hozzá, közös ismerős közvetítette az özvegy felkérését: szerkesszen belőle egy szabályos életrajzot. Hónapokkal korábban küldte el Sztyepánnak véleményezésre. Válasz nem érkezvén, sürgetés Osloból viszont igen, véglegesítette a szöveget és elküldte az özvegynek, aki ki akarta nyomtattatni, s elküldeni férje számos barátjának szerte a nagyvilágban. A doktor Hány János-szerű ömlengései, amelyben többek közt eldicsekszi, hogy milyen módon járt túl a Szekuritáté eszén, nem tettek rá mély benyomást, a szerkesztésért kapott összeg annál inkább. Feltételezte, hogy könyvtári találkozásuk emlékeztette Sztyepánt az adósságára.)

Szomorúan olvastam beszámolódat a testi állapotodról, én úgy néz ki sánta maradok, bicegek mint III.Richárd, voltak egy páran nagy elődeim, ha már rázni akarom kínomban a rongyot. Belzebub, a pap a Notre-Dame-i toronyörből, de ez nem biztos, az viszont igen, hogy nagyon üzte a cigányjányt. (Igen, kábé fél éve írt neki gyakori derékfájásairól. Gyermekkorában voltak hasonló panaszai, szülei sem tudták mi lehet az oka, végül addig cipelték egyik kollégától a másikig, amíg egy kardiológus kisütötte, kezdődő szívreumája van. Ki kell metszeni a manduláját, az segíthet. A műtét meg is történt, egy tanévre felmentették a testnevelés alól. Fájdalmai elmúltak, csak most, a krisztusi korhoz közeledve jelentkeztek újra.)

Zimándi Pius Istvánról a premontrei papról, korábban én sem hallottam, elnyomták az elvtársak (Szabolcsi és bandája) meg is akadályozták, hogy nagydoktor legyen, noha Péterffy Jenő monográfiája hatalmas

munka. Halála után jött ki könyve, most falom. Annyi mindent el kellene még olvasnom, meg a régieket újra, legalábbis egy párat, Csehov és hasonlók, lehet nem is győzőm.

Gépelgetem Ritoók Emma Naplóját, törzsökös váradi az egész família, az OSZK kézirtattárában volt eddig zárolt anyagként. A rokonság bízta rám... Balázs Bélával, Lukács György heidelbergi köre, hasonszörű nagyágyúkkal indult, filozófia, és egyéb nyalánkságok, de a kommün után beintett nekik, ki is tuszkolták a kommenisták a literatúrából Tormay Cecillel együtt.

Nem lenne kedved, hogy együtt tegyük le az asztalra? A kézirat kb. 800 oldal. Ketten megennénk reggelire. Ce zici?

Írtak valami gyógyszereket, és szeded őket?

Ha szükséged van további forrásokra, csak drótolj. Magánszorgalomból keresgéltem, és találtam is néhány dolgot, ami téged valószínű érdekelne. Bár mint jeleztem, gróf Tohonyát nem tudom elismerően emlegetni, de ez legyen az én bajom. Te csak munkálkodj szorgalmasan az ő megdicsőülésén. Ha Nobel-díjat kap, kérj tőle százalékot, majd együtt elisszuk. Őlel Sztjepán.

Sok mindent nem értett a csapongó gondolatokból: mi köze neki Zimándi Piushoz, vagy Péterffy Jenőhöz, nem beszélve Ritoók Emmáról? Kéziratok kibetűzéséhez és gépeléséhez meg pláne semmi kedve nem volt. De a levél legalább figyelmeztette, ideje lenne újra elővenni a Nép Hangjában megjelent interjút. És megnézni, mit talált számára Sztjepán.

Nekifogott. Megtudhatta, hogy a Mestert, a pártvezetéshez küldött beadványai miatt kiutasították szülőföldjéről, ám a Confoederatio Helvetica, ahol ismerték már világirodalmi szinten mozgó írásművészetét felajánlotta, hogy befogadja. Hugó, gondolataiba merülve, a nemrég élettársának ajándékozott kis citromfán pihentette tekintetét. Az ágacskákon, a régóta készülődő rügyek, mintegy parancsszóra kinyíltak, és a fácska virágba borult. Ilyet még sosem látott, és az a gondolat erősödött meg benne, hogy a látvány túlmutat önmagán: jel. Jele annak, hogy munkája sikeres lesz.

Másik kalandfilmbe illő történet is szerepelt az interjúban. Álmos előadta, hogyan játszotta ki a hírhedt román politikai rendőrséget, és lógott meg az őt üldöző tisztek elől. Akkor már napok óta követték

mindenhova – állította. Részt vett egy titokban készített lap szerkesztésében, gyanította, hogy szagot fogtak, s készülnek lebuktatni. Épp kedveséhez indult. Észrevette, hogy nyomában vannak megint a „vörös kutyák”, ahogy egyik zsenijében nevezte őket. Besétált az útba eső moziba. Az előadás megkezdődött, de szerencséjére a pénztáros kisasszony még a kasszában tett-vett, jegyet válthatott. Szeme sarkából figyelte a bejáratot: egyik követője belépett a hallba, bámulta a plakátokat, nyilván csak arra várt, hogy ő besurran-e a vetítőterembe. A film vége előtt kiosont a vécébe, belülről bezárta a fülkét, kimászott az ablakon. Aztán elballagott egy titkos lakásba, ahova csak legtitkosabb hölgyismerőseit vitte. Hivatalosan még házas volt, de feleségével, már egyetértettek a válásban. A kétlakiséget a későbbiekben is előszeretettel gyakorolta, miközben saját lakása sosem volt. A zuglakás ablakán kilépett, a harmadik emeletről lemászott a tűzoltó létrán. Veteményes kertbe huppant, átvágott néhány krumplisoron, átugrotta a kerítést. Szétnézett, sehol senki. Szüleinél lakó feleségéhez ballagott, felhívta apja barátját, a neves főszerkesztőt, aki mint említettet gyakran járt hozzájuk kártyázni, s megkérte szállítsa el őt a száz kilométernyire lévő idegszanatóriumba. A városszéli útelágazásnál, a vasúti felüljárónál fogja várni. Feltételezte, hogy egy főszerkesztőnek kell legyen némi tartalék benzinje, akkor is ha üzemanyaghiány és jegyrendszer van Romániában. És jól számított. Megvacsorázott, mintha mi sem történt volna, sógorát, aki egy Lada boldog tulajdonosa volt megkérte, hogy vigye el kocsival a város szélére. Ne kérdezzen, a többi az ő dolga. Felesége már megszokta, hogy időnként eltűnik, most azzal nyugtatta meg, hogy rövidesen hívni fogja telefonon, ne kérdezze kivel beszél, a hangjáról felismeri majd. Úgy is történt. „És mi lett a nővel, akihez szerelmi légyottra indult?” – szakította meg a történet fonalát a riporternő. „Asszonyom, az érzelmi kötődéseim tárgyát sosem szoktam bemártani bizonytalan kimenetelű üzemekbe. Én egy férfi részéről a lovagiasságot akkor is kötelezőnek tartom, ha ma ez nem divat. Ezt jegyezze meg! Folytathatom? Tehát a főszerkesztőnek volt dugi üzemanyaga a benzin krízis ellenére, és elindult velem éjszaka a nagy erdélyi ködbe, ami feltehetően minket segítő ereszkegett alá az amúgy teleholdas hősi tájakra, ahol korábban, ha iciri-piciri képzelőerővel rendelkezünk, ott láthatjuk a nagy fejedelmeket győztes vagy vesztes hadaik élén, hangtalan lovagolva a mennyei hadszíntéren. Ez a köd jelképes tartalommal bírt. Képzelve el, nyakig ért, a fejünkkel a vakító holdfényben tündöklő lepusztult mezőségi tájat élvezhettük, ha beültünk a kocsiba, mintha tejtengerbe merültünk volna, csak tapogatózva lehetett haladni tíz kilométereken keresztül. Országos köröztést adtak ki ellenem, hetekig farkaskutyás járőrök nyomoztak utánam Bukaresttől Szatmárig. Küldtem egy levelet a feleségemnek, amiben jeleztem,

megpróbálok átszökni a határon. Tudtam, hogy Magdit figyelik, a leveleit felbontják. Megkapta az üzenetet, de gondolkodni ideje nem volt, azonnal bevitték a szekura, ahol Ő átadta a soraimat. Persze, már ismerték, de látni akarták, a feleségem reakcióját, aki közölte, nem hiszi, ez nem az én stílusom, hogy megszökjek. Néhány hetet töltöttem a szanatóriumban, időnként kilógtam, meglátogattam egyik-másik ismerősome. Aztán sikerült beszélnem telefonon a barátommal, akit szintén velem együtt akartak vád alá helyezni, s akinek a szeku meghagyta, ha keresem, mondja meg, nem lesz semmi bántódásom, csak bújjak elő. Közölte, hogy felbukkanhatok, a durva helyzet elcsitult. Eldöntöttem, hogy abbahagyom a bujdosást. Bementem az első postahivatalba, levelet akartam feladni a pesti barátnőmnek, hogy megnyugtassam, mert már teljesen a plafonon volt. Észrevettem, hogy követnek. Hagyták, hogy feladjam a levelet, gondolom rögtön utána elkobozták, átolvasták. Hagyták, hogy bemenjek egy utcai telefonfülkébe. De telefonálni már nem tudtam. Letartóztattak, megbilincseltek, bevitték a milíciára, testi motozással kezdték. Ami ezután következett, azt leírtam, eljuttattam egy svájci széfbe, ha eljön az ideje, nyilvánosságra hozom.” A riporternő próbálkozott szóra bírni Álmot a folytatást illetően, hasztalan.

Ugrás a sötétbe 2.

Nyalánkinak úgy tűnt, bálványa élvezte a titkolózást, nem pusztán a titkosrendőrség szorgos titoktalanító rendetlenkedéseinek kényszerében. Roppant felháborította, ha titkait leleplezték. A „szigorúan titkos” iratok között talált egy aprólékosan dokumentált, házkutatásokkal fűszerezett kivizsgálást Álmos és környezete ellen. Az akció 1985 október 1-én kezdődött – Kolozsváron és Szatmárnémetiben párhuzamosan –, Álmos és későbbi második felesége előállításával, amibe bevontak még hét személyt. Táblázatban rögzített kihallgatási stratégiát követtek. Három rubrikába foglalták az adatokat, a célokat és a módszert:

1. rubrika. Mi tudható a célszemélyről (ebben 14 alpont szerepelt); mit kell megállapítani; bizonyítási eszközök. Az első rubrika utolsó pontja így szól: SOMNIFER komolytalan, erkölcstelen, szoknyavadász, kiállhatatlan.

2. rubrika. Kompromittálni kell a titkos szerelmi kapcsolatokkal. Felsorolnak 15 érintett nőt, hárman külföldiek, négyen barátainak feleségei.

3. rubrika. A bizonyítást levelekkel, lehallgatással, az egyik nő, illetve Álmos egyik saját vallomásával valósítják meg.

Az operatív műveletet lezáró kihallgatáson egy kaligrafikus kézírással, magyarul fogalmazott, előre elkészített nyilatkozattal lepi meg az akciót vezető ezredest.

Nehéz eldönteni, hogy azt, amit itt leírok, megmutassam-e - átadjam-e - az engem kihallgató tiszteknek; e pillanatban még nem tudom eldönteni, hogy a személyes elégtétel számomra akkor volna-e nagyobb, ha meghagynám őket az általuk pedáns módon kirakott „mozaik” valós mivoltának hitében és illúziójában - vagy azt volna-e jobb érzés látni, mint kénytelenek beismerni, miként kénytelenek tudomásul venni, hogy bizonyos esetekben a kihallgató is rá lehet utalva, kihallgatottja jóindulatára. Márpedig ezt a jóindulatot a tegnap és ma alkalmazott módszerekkel teljességgel reménytelen megszerezni vagy megtartani.

Nem tudom marad-e nyoma, - írott nyoma - annak, amit ma mondtam Oprisor ezredesnek, egyes beosztottainak módszereiről; úgyhogy megismétlem: ha egy ügyet valakik úgy védenek, hogy ez a védelem mások magánéletében olyan szintű beavatkozást tett szükségessé, mint személyes levelek, személyes vonatkozású ügyekben kikényszerített vallomások fölolvassása, (amit például Bangó Andreának szerettek volna felolvasni) - akkor erről csak az lehet a véleményem, hogy vagy az ügy lehet rohadt, vagy azok, akik védik; pontosabban: védeni velük. Ugyan milyen lehet az a szocializmus, amit magánlevelek felolvasásával vélnek megvédeni? Vajon az a tiszt, aki ezt megpróbálta, vajon átérezte-e, hogy milyen erkölcsi fölényben van vele szemben, az ezt a kísérletet visszautasító diáklány? S még ilyen emberek tartanak prédikációkat erkölcsről! Azt hiszem, még az a minimális erkölcsi érzék is hiányzik belőlük, ami annak megértéséhez szükséges, hogy mekkora vereséget szenvedtek. Ráadásul nem a maguk nevében; mert itt nem egy olyan erkölcstelenségről van szó, amit x.y. (akár Neciunak, akár Vezírnek hívják az illetőt) a mindennapi életben elkövet (úgy, ahogy én is elkövettem már és bizonyára ő is) - hanem egy olyan erkölcstelenséggel van dolgunk, amelyet az ország közéletének tisztaságát védeni hivatott szervek az ország életét irányító eszmék nevében követtek el.

Talán főleg a többes szám - vélhetné bárki - talán csak egy ügyefogyott tiszt túlbuzgóságáról van szó, ahogyan az el is hangzott. Mintha nem lenne a napnál is világosabb: egy közönséges százados, saját szakállára, aligha merészelt volna olyan akcióbba kezdeni, hogy Oprisor Gigel ezredes asztaláról ellopja a Ballabas Anikó leveleit, a Biris századoséról pedig a Káwayné nyilatkozatát, s ráadásul még fel is olvassa őket. Felsőbb jóváhagyás nélkül, ha egy tiszt ilyesmit követne el, az másnap már zöldséges eladó lenne Szamosfalván. A helyzet az, hogy a felsőbb utasítás nyilván kedvező talajra talált a tiszték beteg fantáziájában - legalább is erre enged következtetni az

a kamaszos kíváncsiság (és némelyeknél, bizonyára, rosszul palástolt irigység), amivel minden egyes (valuta-ügyben kihallgatott!) becitált személynek a magánélete iránt érdeklődtek. Tudatukban, fülledt képzeletükben, ezek az emberek úgy jelennek meg, mint túlfűtött és szabados erotikával teli férfiak és nők, akik két szeretkezés között semmi egyebet nem tesznek, mint lelkesen ássák alá a rendszert.

É tiszteikkel persze nemcsak erkölcsileg van baj, hanem szakmailag is. Nemcsak az a baj, hogy pökhendi, öntelt módon úgy érzik, hogy joguk van játaszani az általuk kihallgatott emberek érzelmeivel - hanem az is baj, hogy ráadásul rosszul játszanak. Írj például Rusu százados, aki a kisebb hibát azzal követte el, hogy úgy írt fel egy cédulára néhány sort Oprisor ezredes számára, hogy azt közben nekem is sikerült elolvasnom - a nagyobbik és alapvető hiba az volt, amit írt: miszerint elérkezett az a pszichológiailag kedvező pillanat, amikor „Ondi” elé lehet tární az engem kompromittáló dokumentumokat. Miszerint nekem lenne egy törvénytelen gyereke a határon túl. Micsoda pszichológiai hozzá-nem-értés, micsoda rövidlátás, mit részletezzük - csóó! Ha valaki ilyet gondol az „összegyűjtött adatok” alapján Bangó Andreáról, az milyen emberismeretre, nyomozói szakértelemre vall?

Mint ahogy mit gondoljunk az egész tegnapi akcióról, az egész tegnapi hadműveletről. Mi lehetett ennek a célja? Azt nem gondolhatták, hogy olyasmit találnak nálam, amivel börtönbe juttathatnak. Azt pedig tudhatták - hisz megmondtam jóelőre - hogy minden egyes tölem elkobzott papír helyett sokkal cifrábbat fogok írni. És azt is tudhatták, hogy a környezetem ellen indított támadás pontosan olyan aktivitásra fog serkenteni engem, amelyet nekik nem gerjeszteni, hanem megelőzni kellene. De ilyen módszerekkel?! Ha bennem nem lett volna meg az elhatározás, hogy abbahagyom a politizálást - akkor bizony ez a lépés a hatóságok részéről, csak az ördögöt ébresztette volna fel bennem. Mint ahogy (de erről föltett szándékom odabent is írni) 1983 tavasza óta a hatóságok magatartása döntő mértékben járult hozzá a politikai értelemben vett aktivizálásomhoz. Írj pszichológiai érzék... Ahogy Oprisor ezredestől is kérdeztem: a szervezetnek vajon nem az-e az érdekük, hogy minél többet pingpongozzam, kártyázzam és udvaroljak? Tény, hogy ez a tegnapi akció nemhogy nem előzött meg semmit - hanem egy pillanatra még azt az elhatározást is megingatta bennem, hogy fölhagyjak a közélettel.

Arra mindenesetre megesküdtem magamban, hogy - ha a továbbiakban jófiú leszek is - hogy saját elhatározásomból! nem a szervek hatására - azért egy leckét feladok a kedves jóakaróknak. Hagyom - sőt, alkalom adtán közvetve vagy közvetlenül még hozzá is járulok - hogy a régi s a most elkobzott levelekből kihámozható „tények” és „adatok” alapján egy teljesen hamis mozaikot rakjanak ki maguknak. Való igaz, hogy eközben árnyék vetülhet nem egy ártatlan személyre; de ezek a személyek nagyrészt vagy már ki vannak tiltva innen, vagy

amúgy sem szándékoznak erre felé járni, úgyhogy nem sokat veszítenek ezzel. A kérdés továbbra is az: most rögtön adjam-e át e dokumentumot, vagy várjak vele; mert előbb-utóbb csak eljuttatom, magamnak fölösleges leírnom. A paradox az, hogy akár nagyon önteltek, akár váratlanul kedvesek lesznek - lennének - egyaránt az volna a reakcióm, hogy legszívesebben átadnám ezt. Első esetben azért, hogy rájuk pirítsak; második esetben (ellentétes érzelmek! épp ez zavar) köszönetképpen (pl. ha a szegény, énmíattam bajba került Gruberrel méltányosan járnának el): szóval, mintegy első gesztusaként a bizalomnak. S akkor már az a másik érzés sem a bosszúé, csak a csendes elégtételé olyan dolgok fölött, amelyek már elmúltak; akivel bolondját járatlam, az megérdemelte, most azonban nézzünk a jövőbe. Ez utóbbit is már mióta mondom.

És akkor a küldönc-kérdésről, ami Önöket annyira izgalomban tartja. Az igazság az, hogy pontosan két éve, rendszeresen érkezik hozzám egy küldönc; nyugati barátaimtól ezt az egy segítséget kértem. Hogy személy szerint kitől, ezt nyilván nem fogom megmondani; ha nagyon erőltetnék azonban természetesen mondanék egy akármilyen nevet.

Hogy a küldönccel hol szoktam találkozni - ezt ismét nem nehéz kitalálni. Csak logika kell hozzá. És legközelebb mikor? Természetesen holnap, s természetesen, ha úgy döntök, hogy felfedem az igazságot: természetesen többé már nem fogom igénybe venni. Remélem ugyanis, hogy ezentúl nem lesz rá szükségem. Hogy valutát hozott-e nekem? Természetesen nem, apró ajándékokat, igen.

Az erdélyi magyar hírügynökséghez viszont nincs közöm.

Ami itt leírtam, lehet, hogy eleve gyanakvással fogadják, s egy szót sem hisznek el belőle, ami nem is baj. De talán megingatja azt a fene nagy biztonságot, amivel egyes tisztek - első sorban Rusu századosra gondolok - a rendelkezésükre bocsátott „adatokból” úgy konstruálnak elméletet, hogy abba már egyéb adatok nem férnek be. Ha ezek a tisztek kevésbé mereven állnak hozzá a történetek rekonstruálásához, már sokat nyertek - de ha azt is el tudom érni, hogy bizonyos tanulságokat a jövőre nézve is leszűrjenek, akkor már óriási segítségükre voltam. Vannak esetek, mikor a kihallgatás nem sokat ér - annál fontosabb lehet a megegyezés. Ennek esélyeit a rendőri módszerek, a házkutatástól a magánlevelek felolvasásáig, drámaian rontják. Alulírott, a megegyezésre, a módszerek ellenére is hajlok.

Fölmerülhet a kérdés: fenti vallomást a küldöncről nem lehetett volna egy alapos veréssel könnyebben kicsikarni? Tegyük föl, hogy igen. Egy ilyen verés után csakazértis ott folytatnám, ahol a dolgokat abbahagytam. Íme, azért más az eredmény, amire megegyezéssel lehet jutni.

Kétségtelen, hogy sok belügyes tiszt habozás nélkül börtönbe csukatna, vagy valamilyen más módon likvidálna. De náluk bizonyára okosabb emberek úgy ítélték meg: hasznosabb az országnak egy szabadlábban lévő Vezír Álmos - még ha olykor kellemetlen ötletei támadnak is - mint egy bebörtönzött. Talán épp ezeknek az embereknek szóló válaszom az, hogy szépen induló ellenzéki vezéralak-karrieremet nem kívánom kiteljesíteni, hanem csendesebb tevékenységnek kívánom az időmet szentelni.

De vajon eddigi kihallgatóim megértik-e ezt a szándékomat?

Összefoglalva:

elvárom, hogy a szervek felhagyjanak méltatlan módszereikkel;

és

elvárom, hogy környezetemmel méltányosan bánjanak, ideértve Gruber Zalánt is:

A fenti körülmények közt, nemcsak ígérni, hanem betartani is tudom, hogy nyilvánosság elé nem fogom bocsátani sem elítélő véleményemet, sem tiltakozásaimat, a RKP nemzetiségi politikájának egyébként helyes elveinek helytelen alkalmazását illetően.

Véleményem ugyanis az, hogy súlyos hibák történnek. És paradox módon most épp azt a Tabacu Mariust vádolják azzal, hogy rossz román, akinek hála különbséget tudok tenni román szekus és román nemzet között. Ennyi.

A szöveget az első nap megpróbáltatásai után írhatta, amikor megtudta, hogy a titkosszolgálat akciója nemcsak őt, hanem közvetlen környezetét is érintette. Minthogy a dossziéba fűzték, úgy dönthetett, átadja kihallgatóinak. Hogy mi volt vele a célja? Leginkább a titkosszolgálat megtévesztése és megosztása (vannak tiszték, akik azonnal bekasztliznák, s vannak okosak, akik tudják, hasznosabb egy szabad Vezír, mint egy bebörtönzött). Vegyük a küldönc-ügyet. Nem nevezi meg, kivel állapodott meg egy állandó kapcsolat megszervezésével. De meglebegetteti, hogy ha nagyon erősködnek, mondhat egy tetszőleges nevet. Úgysem tudják ellenőrizni, igazat mondott-e. A célt nem érhetette el, mert öt nappal később, október 14-én előad egy történetet, a szülőföldjére hazalátogató amerikai magyar egyetemi tanárt nevesítve, mint akivel megállapodott küldöncök küldéséről. És konkrétan leírja, hol, hányszor találkozott küldöncökkel, akiket állítása szerint nem ismert, és milyen iratokat küldött ki velük Nyugatra. Noha a kihallgatásokról nem készült jegyzőkönyv, feltehetően az háborította fel, hogy tudnak párhuzamos szerelmi kapcsolatairól, és azokat fel is

akarják használni – ahogy az a művelet tervezetében le is van írva, amiről persze, annak idején Álmossal nem lehetett tudomása – lejárására, ellehetetlenítésére kevés, még kitartó bizalmasa körében. Mindenekelőtt új párjának akarják bemutatni az „igazi” arcát: azt állítják, van egy törvénytelen gyereke Magyarországon.

Az állítás hátterében egy, a Nyalánkihoz eljuttatott dossziében csak körvonalazott történet áll. Vezírt „rajtakapták” a Muresul nevű aradi szállodában egy szegedi egyetemista lánnyal. Az esetet követően az akciót végrehajtó aradi felügyelőség levelet írt (nincs benne a dossziében, csak hivatkoznak rá) az Írószövetség kolozsvári csoportjának, Vezír Álmos író felháborító erkölcstelenségéről. Amit a román politikai rendőrség egy LÍVIA fedőnevű „kollaboráns”, a kolozsvári írószövetségi fiók titkárnőjének igénybevételével felhasznál a költő kompromittálására.

BELÜGYMINISZTERIUM

Kolozs Megyei Felügyelőség

– I/B osztály –

Sz. 004499 1983.11.22.

Szigorúan titkos

Pld.sz. 3.

JELENTÉSES JEGYZÉK

Annak következményeként, hogy az aradi milícia a helyi Muresul hotel egyik szobájában együtt találta SOMNIFER célszemélyt (név kitakarva) magyar állampolgár nővel, egy kombináció lett kezdeményezve kompromittálására erkölcstelenség vádjával.

Így a milícia szervei levelet írtak az Írók Egyesületének és a Kolozsvári Írószövetségnek, amelyben a konkrét tények mellett bemutatják SOMNIFER minősíthetetlen viselkedését a milícia szerveivel szemben.

A kombinatív terv alapján, szerveink időben kiképezték LÍVIA kollaboránsnőt az Írószövetségtől, hogy csapjon lármát a levél kapcsán, megmutatva azt minél több írónak.

A mai kapcsolatteremtés alkalmával LÍVIA kollaboránsnő beszámolt arról, hogy a levelet megérkezése óta (múlt hét vége) elolvasták Kányádi Sándor, Szilágyi István és Lászlóffy Aladár írók.

Kányádi Sándor a levél elolvasásakor nagyon fel volt háborodva. Kijelentette, hogy Vezír Álmos komolytalan, szégyenbe hozza az írói társadalmat, és ha jelen lenne, felpofozná Vezír Álmost.

Lászlóffy Aladár is fel volt háborodva. Azt mondta, ő már régóta tapasztalja Vezír Álmos komolytalanságát, minden amit az utóbbi időben tett, ennek a komolytalanságnak a következménye.

Szilágyi István, az Utunk folyóirat főszerkesztőhelyettese és az Írószövetség szervezési titkára nagyon meg volt lepődve a levél olvastán (két sor – vagyis a véleménye – kitakarva).

LÍVIA kollaboránsnő hozzátette, hogy Kányádi Sándor 11. 22. reggelén elutazott az MNK-ba, míg Lászlóffy Aladár 24-én indul ugyanoda.

Tiszt megjegyzése:

Minthogy SOMNIFER és KÁROLY célszemélyek közt nézeteltérés van, az utóbbi gyávasággal vádolja az előbbi, arra számítunk, hogy nyilvánosságra hozza a levelet az MNK-ban.

ALY célszemély a fenti számítás elérése érdekében lesz feldolgozva az elmenetele előtt.

Amennyiben ennek a műveletnek visszhangja támad az MNK-ban, arra számítunk, hogy SOMNIFER kompromittálásához vezet a szomszéd országban.

Rusu Valer százados

Magyarázatul, Nyalánki úgy érezte, hozzá kell fűznie az egész dosszié ismeretéből következő megjegyzést: A célszemélyek fedőneveinek jelentése: SOMNIFER = Vezír Álmos; KÁROLY = Kányádi Sándor; ALY = Lászlóffy Aladár. A későbbiekben jónéhány telefonbeszélgetést lehallgatnak a közben már diplomát szerzett, munkába állt tanárnővel, aki rendszerint a pusztamérgesi iskolából telefonál. A beszélgetésekből azt a következtetést vonják le, hogy Vezír Álmos az apja a magyarországi nő gyermekének.

Hugóban, már a munkája elején felmerült némi kétely az interjúban olvasottakkal kapcsolatban. Álmos corpulens, mondhatni ruhásszekrény-forma, mackós testalkatú szőrmók volt világéletében, nem az

izompacsirták, hanem a puhatestűek alfajából, tornából felmentve, ablak és létramászásra alkatilag alkalmatlan. A korabeli férfiideálokra – Alain Delon, Belmondo, Clint Eastwood, James Dean – sem hasonlított, mégis nagy hatással volt egyes nőkre. Kortársai körében világraszóló (önmaga által is emlegetett) kényelmessége, mondhatni dögsége jól ismert. A seregnél, miután sem erőszak, sem rábeszélés, irónia nem tudta fizikai teljesítmény felmutatására bírni, felsőbb közbenjárásra, amit apja eszközölt ki, beosztották írnoknak, s ebben mind ő, mind felettesei megnyugodtak. Évfolyamtársa, akivel Hugó véletlenül futott össze egy konferencián, nevetve mesélte a fogadáson, hogy osztálykiránduláson Álmos inkább belesétált a vizesárokba mintsem, hogy átugorja. Álmos akkor már államtitkár volt. A mesélő nevetését fagyos csend fogadta, a köré gyűltek tüneményes gyorsasággal odébb álltak. Ő is jobbnak látta mosolyát megbotránkozó grimasszá merevíteni, s kimenteni magát, sürgős vizelet ingerre hivatkozva, nehogy már valaki félremagyarázhatóan visszamondja az államtitkár úrnak az ő eléggé el nem kötelezett arcjátékát. Úgy gondolta, tesz egy próbát a történettel, megszellőzteti a facebookon. Álmos nem frekventálta a közösségi médiát, talán színvonalon alulinak minősítette, talán felismerte a benne rejlő globális veszélyt a humánnum szuverenitására nézve, vagy eposzi nárcizmusa tartotta vissza, de az is lehet, egyszerűen lusta volt internetezni, Hugó nem firtatta. Neki pedig be volt állítva egy Vahangya álnéven futó profilja, amiről kevesen tudták, kit takar. Megdöbbsent, milyen egyre dagadó, szélesedő hullámokat vert a bedobott történet. Nem kellett nevesítenie, többen ráismertek a sztorira, több „hiteles” változatát előadták, majd ahogy lenni szokott, eltértek a tárgytól, egészen más irányba sodródott a közösségi média rejtőzködő álközössége, míg végül a haKapEszik, sztálinzongorák, szulaMituk, kistehéncsillagok, újbudhapestek, górcsavarok és a többi nyakatekert, ízléscíkos profil egymást kezdte csépelni-csepülni nyomda- és egyéb festéket nem tűrő, ám az internetezők által anyanyelvi szinten művelt stílusban. Meglepte, hogy olyan katonaság-történet is felbukkant, miszerint lögyakorlatra vitték az egységet. Géppisztollyal folyt a gyakorlat, először a fegyvert kellett szétszedni és összerakni. Amikor rá került a sor, Álmos, mintegy tudatlanságból körbeforogva löni kezdett. A tisztek hasra vetették magukat. Szerencsére senkit nem talált el, túl magasra tartotta a fegyvert. Elmeorvoshoz küldték, s ennek eredményeképpen lett írnok megszabadulva a katonaélet fizikai megpróbáltatásaitól. A történetet a Széfheléna nevű profil – feltehetően nő –, posztolta, bátyjára hivatkozva, aki ugyanannál a katonai egységnél szenvedett, ahol Álmos. Hugó feltevése bebizonyosodott: minden sztori változat forrásánál ott ólálkodott a költő. Ebből arra következtetett, ő maga szötte-bogozta a szálakat, ő

ejtette tudatosan törbe imádóit, famulusait, ellenfeleit. Ahogy olvashattuk fennebb, még a hírhedt Szekuritátét is megpróbálta manipulálni.

Őt is lépre csalta ugye. Bár ez a fogalmazás talán helytelen. Inkább felcsillantott előtte egy lehetőséget, és ő minden kényszer nélkül ráharapott, mint a pisztráng a csillogó műcsalira. Hogy is történt? S akkor most lépünk vissza a történet előtörténetére, ami szintén törvényszerűen meg szokta előzni az „igazi” történetet.

KACÉR VÉGVÁR

Egyszer csak szinte a semmiből felbukkant Álmos az egyetemi város diákok látogatta színterein. Akkor már három éve politikusként futkározott Európában, többet tartózkodott külföldön, mint hazai hivatalaiban a rossz nyelvek szerint. Politikai karrierje leáldozóban volt. Némelyek úgy tudták, hogy el kellett menekülnie, valahol az anyaországban húzta meg magát. A romániai magyar párt elnöki posztjára azért nem jelöltette magát, mert állítólag megzsarolták politikai ellenfelei, hogy amennyiben pályázik, pénzügyi félrelépéseit nyilvánosságra hozzák.

A híres nevezetes lila köd lengte körül, a menekülés cáfolataként. A híres-nevezetes zöld kordbársony kardigánt, gallér nélküli fehér inget, karmazsinvörös mellényt viselte, amelyben a Nagy Román Egyesülés első „szabad” ünnepélyén beszélt az Őrjöngő román tömeg előtt, a marosvásárhelyi fekete március évében, amikor a Tőkés Lászlót korábban istenítő tömeg már a püspök akasztását követelte, és újjáéledt a rövid ideig visszafojtott nacionál diktatúra lappangó szlogenje: „Ami Romániában rossz, az mind a magyarok miatt van.” (Némely imádói szerint az eseményt követően hetekig benedvesedett a lányok bugyija – már persze a magyaroké –, ha meglátták.) Hőstettein túl, egyre hangosabban rebesgettek róla csúnya dolgokat. Sokan kezdtek tudni róla ezt-azt. Bizonyos adás-vételi dolgokban meglebegtették, hogy nem volt tiszta valami. Hogy ő „sem jobb a deákné vásznánál”. Vitatható szerepet tulajdonítottak neki bizonyos anyaországi segélyek szétoztása körül. Egyre gyakrabban mekegték némelyek, hogy „kecskére bízták a káposztát”. Sokan emlegették, hogy ha pénzek juttatásáról van szó, amit innen-onnan az elnyomott erdélyi magyarságnak küldenek, ő testesíti meg egy személyben az elanyátlanodott etnikai kisebbséget. „L'état c'est moi” = La minorité c'est moi. Sokan viccelődtek, hogy már kétszer is kimenekült a börtön torkából, előbb ugye politikai ellenálló hírébe merítkezve, majd a váltás után, pénzügyi visszaélések vádja elől menekülve mondott le

politikai tisztségeiről. „Sokat akar a szarka, de nem bírja a farka” – csörögte Balogh úr, ha Gaál úrral találkozott a kolozsvári piacon, a protestáns teológiai intézet háta mögött. Ha még csatlakozott hozzájuk Álmos első apósa a közeli Galac utcából, még az is elhangzott, hogy „jobb egy lúdnyaK, tíz tyúknyaknál”. Némelyek szerint azért kellett sürgősen menekülnie másodszor is szülőföldjéről, mert szorult hurkás nyaka körül a hurok, nem tudott elszámolni sok-sok millióval, mások szerint milliárdokkal, „ki mint veti ágát úgy alussza álmát”, satöbbi, satöbbi. Nyalánki óvakodott belegondolni is abba a vádöznöbe, ami akkoriban hullámokat kavart és nagyon illúzióromboló volt. A Lét és Irdalom, mindközönségesen LÉ című hírhedt pesti irodalmi és politikai hetilap fényképet is közölt Álmosról, amint egyedül búslakodik egy szomorúfűz ritka árnyékában a baloldali entellektüelek balatonparti hagyományos összeroffenésén, ahonnan miután állítólag senki nem állt vele szóba, letörten elkullogott.

Ők, az akkori „új nemzedék”, azt hitték, végre van egy tiszta ember, egy hős, aki nem félt szembeszállni a diktatúrával, aki hidegvérrel helyre meri tenni a váltás után nekibátorodott vadromán nacionalistákat, aki fortélyal, intellektussal szembeszállt a kommunista terrorral, aki a posztkommunisták visszarendezési kísérleteit bátran leleplezi, aki nem fél a begyepesedett transzilvanizmust friss avangárd vérrel frissíteni, s akkor tessék, kiderül, szélhámos, megvesztegethető, sőt szemfényvesztő. Hacsak nem sarlatán. Azzal vigasztalódtak, hogy persze, a „nomenklaturisták” bosszúja ez, irigylik vehemens ellenzéki auráját. S hogy az anyaországi és erdélyi balliberálisok szövetségben az óromániai posztkommunistákkal összefonódtak ellene. Ezek a válogatott ex kommunisták legalább olyan sarlatánok, mint ő. Vagy inkább Ők az igazi szemfényvesztők, Ők a sarlatánság doktorai, mert Ők nemcsak szellemi értékeket adtak-vettek, az anyagi javak is felettébb vonzották Őket, ami teljesen jogos, valakinek csak kell tőkésnek lenni a kapitalizmusban, ugyebár! S ha már tőkés nélkül nincs kapitalizmus, legalább legyen az a tőkés böcsületes kommunista. Egy Tokaji nevű ügyvéd, akiről úgy hírlett, megyei szinten komoly kommunista pártfunkciót is betöltött, egyenesen politikai és erkölcsi kalandornak titulálta, aki többet árt az erdélyi magyarság érdekeinek, mint használ. Nem, ezt Ők nem akarták elhinni, de felettébb értelem- és érzelem zavaró volt, hogy tisztázás helyett eltűnt. Egy évig mintha meghalt volna, hirtelenné vált, a kisebbségi párt vezetői a sajtóban is kimondták, politikai hullá, vagy ahogy ifjúkori barátjának, újabban ellenfelének talján felesége, egy szegedi konferencián bájosan híresztelte: Álmosz egy hula. Aztán valaki látta, hogy Kolozsmonostornál beszáguldott a városba híres püspöklila BMW-jén. Elindult a szóbeszéd, hogy itt van Vezír, megérkezett a csillag, találkozni akar az ifjúsággal a Keserű Édenben, a fiatal

tehetségek törzshelyén. Összegyűltek mind, akik úgy érezték valamiféle tálum-szakra pattog-villog borzos hajzatuk és szakálluk alatt, hogy ne is beszéljünk a fiústarkójú, vagy echte kopaszra nyírt, bakancsos filozopter lányokról. Közülük a hangadók némelyike, családilag beágyazódva a kisebbségi elitbe egyenesen zseninek deklarálták.

Türelmetlenül vártak. A találkozás nem volt konkrét időponthoz kötve, csak annyi terjengett, hogy naplemente után, lám-lám ez is milyen eredeti megfogalmazás. Már-már azt hitték, újból csalódniuk kell. Némelyek arról értekeztek, hogy mik is ők tulajdonképpen: csalódottak, illúziót veszítettek, netán a naivitás és hiszékenység világbajnokai? És akkor egyszer csak ott volt. Szerusztok – köszönt alig hallható szerénységgel. Elégedetten végighordozta darázsló tekintetét, a mintegy századnyi ifjoncon. Lerogyott közéjük, az egyetlen, üresen hagyott fotelbe. „Térjünk a tárgyra, mert sok a dolgom” – hallatszott a tekintélyes testtömeghez képest vérszegényen csengő hang, és felvázolta egy jövőendő újság és könyvkiadó ködvárát. Amikor azonban egyikük bátortalanul felvetette, hogy ígérettel tele a padlás, mintha csak elővarázsolta volna a semmiből, az asztalra helyezett egy tekintélyt parancsoló diplomatatáskát. Szerartásosan felpattintotta kódra nyíló fedelét. Később többen, főleg a lányok úgy emlékeztek, sáamánként varázsigéket mormolt, kerecsensólyom csapkodott a jobb vállán, a szeme vörös tűzgolyóként követhetetlen sebességgel parázslott. Miután a súlyosnak tetsző fedél felcsapódott, meglegyintette őket a friss bankók egyszerre kellemesen szédítő és émelyítően vészterhes datura illata. Színültig tele volt pénzzel a táska, de nem ám az akkoriban épp inflációs mélységekben döglődő román bankókkal, hanem kemény valutával. Két három évvel később különös jelentőséget kapott ez a jelenet, amikor Bánki Dienes Jónást, Álmos későbbi erdélyi helytartóját pénzhamisítással vádolta meg a természetesen elfogult román ügyészség. De térjünk vissza a Keserű Édenbe. „Ki vállálja a kezelését?” – tette fel a költői kérdést Álmos. Ettől mindenki betojt, néztek egymásra segélykérően, aki úgy érezte, tőle várnak valamit, lesütött szemmel bámult az asztalok alá, kivéve BDJ-ét, aki bár remegő hangon és kézzel, de jelentkezett. „Akkor válassz magadnak testőrköt, pénztárost, könyvelőt, s holnap azzal kezd a napot, hogy tisztességes helyiséget bérelsz a szerkesztőségnek és kiadóhivatalnak, bankszámlát nyitsz, benyújtod a cégbíróságra a szükséges iratokat ésatöbbi, ésatöbbi.”

BDJ-ről az a hír járta, hogy elég sötét alak ahhoz, hogy világítson, eléggé tehetséges ahhoz, hogy a szélhámostaggal koketáljon, eléggé bírja az italt ahhoz, hogy nevezetes berúgásokkal fenekedjen, és eléggé gátlástalan ahhoz, hogy a mértéktartás látszatát meggyőzően eljátssza. „Van-e ötlet a névadásra?” –

rohamozott tovább Álmos. A már-már elviselhetetlenül nyomasztó tehetség-tudaton kívül azonban semmijük sem volt, főleg ötletük nem. „Akkor mondok én valamit, testvérek: mit szólnátok ahhoz – kicsit gondolkozott, gőzmozdonyszerűen füstgomolyt bocsátott ki kubai szivarjából, amely teljesen elborította, mint a bibliai felhő, s mintegy a füst sziklájáról Mózesként kiemelkedve bejelentette: Kacér Végvár könyv és lapkiadó kft. Mit szóltok hozzá?” Mindenki ujjongott, éljenzett, zajongott, zokogott, kacagott, verte az asztalt, toporzékolt olyannyira, hogy a kocsmatulajdonos odasettenkedett hozzájuk, hogy talán csak nem elégedetlenek a prima kiszolgálással. BDJ skandálni kezdte: Kacér Végvár, Kacér Végvár, többé nem vágy, csak reánk vár. A többiek csatlakoztak, az egyik válaszfal megrepedt, később úgy mutogatták ezt az ujjnyi hasadékot, mint mennyei jelt, ami csak a „templom kárpitja meghasadt” kifejezéshez volt hasonlítható. A zűr- és hangzavar Csomolungmájára felhágva Álmos kinevezte BDJ-t vezérigazgatónak, rendelt mindenkinek egy kupica ánizslikőrt, mindközönségesen masztikát, s ahogy jött, elvonult ott hagyva az asztalon a mágikus diplomata-táskát, amiből sokszínű villámok cikáztak időnként a nőnemű szemtanúk későbbi tanúbizonyságai szerint. Ne tekintettek volna úgy Álmosra, mint a megváltóra, a Táltosra, mint a megálmodott Vezérre? A lap és könyvkiadó létrejött, Nyalánki Hugó még be sem fejezte tanulmányait és már ott találta magát egy szerkesztői asztalnál. Műveiket volt hol megjelentetni, ha összegyűlt egy kötetre való, nem kellett kuncsorogni, hízelegni-házalni senkinek, ők maguk ki is adták.

Ezeket a történéseket is megelőzte néhány évvel – az előtörténet előtörténete – a szenzációs hír, hogy Vezír Álmos, engedve a frissen alakult etnikai párt radikális fiataljainak, hazatért az emigrációból és tüstént belecsobbant a honi feneketlen politika-tó állóvizébe. Első ténykedésként, amit szimbolikus cselekménynek is szánt, meghirdette a második világháború végén feloszlott, majd a kommunizmusban betiltott Honi Szépészeti Mauzóleum újraalapítását. A Kacér Végvár tulajdonképpen az előbbi egyesület kiteljesítését célozta meg, a HSZM által menedzselt kéziratok, lapok kiadójaként.

A LEÁNYZÓ FEKVÉSE

A korszakindító mozzanatra Hugót akkori kedvese figyelmeztette. Szaniter Terézia első éves volt a diktatúra alatt felfüggesztett, a forradalom után újra meghirdetett pszichológia szakon, pár hónappal idősebb és gondolkozásban sok évvel érettebb Hugónál. Ő is ott lelkesedett a Kacér Végvár születésénél, de alaptermészeténél fogva óvatos hölgyemény lévén, kicsit mindig a háttérbe simult. Nem követte Hugót sem Nagyváradra, sem Budapestre, inkább megajándékozta az első nagy szerelmi csalódás feledhetetlen élményével. Férjhez ment egy nagyreményű helybeli vállalkozóhoz, és miközben könyveket szerkesztett, szült három gyereket, a már nemcsak nagyreményű, hanem sikeres vállalkozónak. Szóval Terézia véletlenül futott össze az utcán egykori szerelmével, és miután Hugó előadta, épp miben fáradozik, futkorászik és sántikál az estente zsidóvárosi fényáradatban szenvelgő, elmagyartalanodott, elszegényedett, mégis „kincsesnek” becézett városban, jelezte, hogy szerinte azt a bizonyos újraalapítást sem kellene kihagyni a szórásból. Mert nem mindegy a leányzó fekvése, ha Álmos-tanulmányról van szó. Otdk pályázat lesz, de az is lehet szakdolgozat. Hugó akkor a Pázmány Péter Katolikus Egyetem bölcsészkarán a magyar-olasz irodalom szak előadásait hallgatta. Már amikor ideje volt. A Kolozsváron és Nagyváradon hallgatott tantárgyaiból is elismertek jónéhányat, már csak azért is, mert tanárai többségükben ugyanazok voltak, mint akik Erdélyben vendég előadóként tanították. Így nyugodtan készülhetett a szakdolgozat megírására. Terka figyelmeztette Hugót, hogy minden valamirevaló Vezír-csel mögött legalább egy nő settenkedik, de inkább több. Most ő nem akar neveket mondani, ő nem feminista, irigy vagy féltékeny pláne nem, mert az nem lenne szép tőle, nem illene az ő alapvetően tisztességes, mindenféle alakoskodástól irtózó alaptermészetéhez. Forrást is ajánlott a kutatáshoz. A dugába dőlni látszó vállalkozást egy bizonyos Kari Donát, az ifjú kommunisták folyóiratának korábbi szerkesztője, aki elejétől tagja volt a „gengszterváltó” csapatnak, megpróbálta újraéleszteni. Sikertelenül. Mielőtt felült volna a Koppenhágába induló repülőgépre, hogy végleg maga mögött hagyja szülőföldjét, és felvállalja a viking férjet választó lányának gyermekeit, hogy azok ne legyenek hűtlenek az anyanyelvhez, összegyűjtötte a HSZM-mel kapcsolatos jegyzeteit, és közzétette egy elektronikus könyvtárban. Bárki számára hozzáférhető. Hugó illedelmesen érdeklődött Terézia gyermekei, férje és amúgy általában kirajzolódó dolgai felől, majd sürgős teendőire hivatkozva elkészönt. A Keserű Édenben volt találkája Bánki Dienes Jónással.

Alig két éve ment el a városból, a változásokat az Éden belvilága is tükrözte. Úgy volt berendezve, mint bármelyik pesti romkocsmá, épp eléggé kényelmetlen, ízléstelen székek és asztalok tömkelegével. A cégér is megváltozott: a „keserű” szó kisbetűvel, alig észrevehetően lábatlankodott a vörösen kivilágított, csupa nagybetűvel írt ÉDEN előtt. Viszont a falakon, a régi idők fociját, fürdőkultúráját, nagypolgári szalonjait idéző fényképek helyett a neves transzilván személyiségek portréi figyelték, hogy mennyire vált realitássá az általuk annyira kedvelt lózung: teher alatt nő a pálma. A helyiség zsúfolt volt. Hosszas keresgélés eredményeként egy sarokasztalnál, letört karfájú, valamelyik közparkból menekült lócán kapott helyet. Az ülőke másik felén, háromszéki dájlektusban csácsogó leánka fosta a szót kolléganőivel. Megnézték maguknak Nyalánki Hugót, nem akadt meg a szemük rajta. Nem volt ez mindig így, emberünk ezt kimondatlan sértésként élte meg. Ősz volt, a Sétatér fáinak sokak által megénekelt falevelei tradicionálisan réz- és ezüsthangon csengve-bongva hulltak az évszaknak megfelelő ritmusban, a Szamos elsekélyesedve mutogatta mohos köveit, s a köveken fennakadt PET palackokat. A diákok már visszatértek tanulmányaikhoz és kedvenc csapszékeikhez, valószínű ezzel is magyarázható a tömeg. BDJ királyként vonult be, a személyzet lelkesen üdvözölte. Hugó hamar megtudta a jelenség okát: a kocsmá új tulajdonosával ül egy asztalnál, mindenki főnöknek, vagy domnusefnek szólítja. Felvillant benne az alattomos gondolat, vajon honnan szerzett annyi laskát, lóvét, lét, monit, stexet, mindközönségesen pénzt egy alanyi költő, hogy menő vendéglátóipari műintézményt vásároljon? Csak nem lehetséges, hogy ehhez köze lenne a fentemlített szédítő illatú diplomatafűnek? Belepirult a gondolatba, elhessegette magától a sekélyes sejtést, miközben elégedetten konstataulta, hogy padtársai radikálisan megváltoztatták irányában tanúsított ülő- és nézőpontjukat. Lám, mit tesz egy főnök társasága!

Emlékei felől szerette volna faggatni a kocsmatulajdonost, már csak azért is, hogy saját emlékeit ellenőrizze, meg ugye a kihagyott évek. Megemlítette, hogy tanulmányt ír. BDJ kissé irritáltan reagált: informálták a vállalkozásról, s nem nagyon érti miért van szükség erre, ő már megírta minden részletre kiterjedően Álmos „igaz” történetét. Sőt nemcsak az övét, hanem a nagy mesélő honi polihisztor Kolozsi Piczur György élet krónikáját is, akinek felmenői a középkorig visszamenően ismertek, a nagy bábolnai parasztfelkeléshez is kapcsolódóan. Mindezt csak azért említi, hogy ne fáradjon fölöslegesen. Újat úgy sem tud felmutatni.

– Netán kocsmát szeretnél nyitni?

– Ilyen nagy formátumú személyiség fennforgása esetén, nem lehet eleget írni – dadogta önérzetesen Nyalánki.

Különben tudomása szerint, BDJ „műve” – a szót némi ironikus hangsúllyal ejtette, nehogy túlságosan elhiggye magát az amúgy is arrogáns hírben fellengző kocsmatulajdonos – inkább szerkesztés, előszó, prológus, epilógus, kommentár Vezír Álmos összegyűjtött írásaihoz. Emlegette a Teréziával való találkozást, és az általa feltálat forrást. BDJ váratlanul kijött a sodrából, leplezetlen haragra gerjedt, egy csíki sör viharos elfogyasztásával igyekezett lelki egyensúlyát visszanyerni. Kari Donátot tisztességes, jószándékú, ám felettébb tehetségtelen balfasznak, valamint közismert pancsernek nevezte, fejlett sarlatánságát csak csacska kiegészítésként emlegetve. Aki a dán királyságban sem tesz mást, mint letarhálja az egész nyugati magyar emigrációt, lájmol, ahol csak esély nyílik rá, természetesen az árva erdélyi magyarság megsegítésére hivatkozással. Magatartása magyarázható – mint köztudott, egyetlen fiúgyermek gyanús körülmények között hunyt el a román sorkatonaság kontextusában –, de félő, nem menthető. Szegény Álmos, jobb híján rá kellett bízni a HSZM-et. Tudjuk, történelmi tény, Álmos a média nyilvánossága előtt is kifejtette, sajtécédulákkal nem foglalkozik. Sokan őt okolják az általa felelősségteljesen újraalapított Honi Szépészeti Mauzóleum állítólagos tetszhalotti státuszáért. Ez a Hugó által említett, megbízható forrásnak nem csúfolható írományokból is kitetszik, kár, hogy a MEK nem néz jobban utána, milyen förmedvényeket tesz a nyilvánosság prédájává.

– Az igazság az, hogy Álmost sok kihívás elfogadására készítette mélységes szülőföld szeretete, honfiúi elkötelezettsége, elkötelezett patrióta empátiája, miközben tudod, ő nem az a vaskalapos, szigorú rendszabályok szerint komorkodó, merev fickó, modern nemzetfelfogásért harcol, távol áll tőle minden hazafiasch mélabú – valósággal szétkapkodták, szétcincálták szegénykémet. Az ilyen tehetség hiánycikk volt Erdélyben, ma is az. A Kacér Végváron túl is több lapot, kiadót alapított, rádiót működtetett, tévécsatornát tervezett, hisz tudod, elvállalta a szenátorságot, a titkárságot, az alelnökséget, mindenféle tiszteletbeli kurátorságot, főigazgatóságot, mert megesett a szíve a sok dilettáns, önjelölt politikuson, politikus, jézusom, nem érdemlik meg ezt a kitüntetést, sőt a magyar frakció vezetését is rátukmálták, rossz nyelvek szerint azzal a nem is annyira titkolt céllal, hogy belebukjon közismert gyakorlatiatlansága okán, mindazonáltal időközben szélében hosszában beautózta a világot, önzetlenül, pénzügyi források megteremtése érdekében, emigrációja során kialakult szerteágazó baráti körét igénybe véve, mozgósítva. Ami egyébként hivatalos háttérrel bírt, ugyanis őt bízták meg a párt külpolitikájának képviselőjével. Egyszer megtisztelt engem is, meghívott a Bukaresttől Amsterdamig s vissza tartó két hetes körútjára. Jézusom, micsoda tömör, élménydús napok voltak azok. Miniszterelnöktől enyhén szólva is gyanús fegyverkereskedőig, ősi európai dinasztiák leszármazottaitól maffia-hátteret sejtető újgazdagokig, diplomataktól nagyhatalmak fedett titkosügynökéig gyarapítottuk kapcsolati és egyéb tőkénket. Alaposan lefáradtam, legatyásodtam, fogytam öt kilót, pedig ugye, mint tudjuk, tizenöt évvel fiatalabb vagyok a Titánnál. Mire visszaértünk, zár alá került az egyik kiadvállalat, ki se pihenhattük magunkat, futni kellett ügyészségre, bíróságra, polgármesterhez, kapcsolatokat mozgósítani, babámfasza, ésatöbbi, ésatöbbi – hogy lett volna szegénykémnek ideje olyan pitiáner, kicsinyes szervező munkára, amit egyesek elvártak volna a Honi Szépészeti Mauzóleum elnökétől, az sokkal inkább titkári, titkárnői, ügyvivői, intézői, adminisztratív kompetencia, leginkább Bólintó Júliát kellene elővenni...

– Hoppá, cherchez la femme – vágott közbe Hugó –, megmondta Terézke.

– Mi van? Julika titkárnő volt, nem fáma, én azonnal kirúgtam. Mint tudod, pár hónapja engem bízott meg Álmos a cég vezetésével. Julika beszedte a tagsági díjakat, előfizetéseket, könyvelte, ha könyvelte a nyugati adományokat, a vége mindig az lett: a zseb üres, vagy/mert lyukas. Álmos szegény saját zsebből finanszírozta az épület rekonstrukcióját, az iroda berendezését is kapcsolatai révén ingyen szerezte, és időnként rendezte a felgyülemlett adósságokat.

– De miből? – szakította félbe a szóáradatot Hugó, s rögtön meg is bánta az ösztönösen ajkaira ugró kíváncsiságot.

– Micsoda kérdés ez? Én kotorászok a te zsebedben? Nagyon szeretik az emberek olyasmibe ártani magukat, ami kurvára nem rájuk tartozik. Ahelyett, hogy hálaimát küldjenek a Magasságoshoz, hogy ilyen önzetlen, adakozó, nagyvonalú vezetőt küldött hozzájuk. Jó, hogy nem kérdezted meg, miből vettem meg ezt a lebujt. Máris mondom a választ: üzleti titok. Szóval te tudod, miből akarsz forrást képezni, én azt tanácsolom neked, bízd magad a legjobb forrásra, magára Álmosra. Én is így tettem, csak légy türelemmel, ő három ember életét éli egyszerre, egy tuti Titán, nincs ideje folyton emlékezni, múltat firtató kérdésekre válaszolni, amikor a három emberből kettő és fél a jövőt építi, tervezi, álmodja ésatöbbi, ésatöbbi. Most ne haragudj, mennem kell, üzleti találkozóm van, egy nagyon fontos emberrel. Egy új, mindent átfogó, kulturális vendéglátóipari projekten gondolkodunk. Kívánom a legjobbakat. Kitartás! Keresd meg a titkárnőmet, ott az a lépcső, azon felmész, s a tetőtérben megtalálod. Ad neked egy példányt a könyvemből, amit a negyvenedikre szerkesztettem. Abban választ kaphatsz kérdéseidre, a legautentikusabb forrásból.

Nyalánki Hugó az Astoriában szállt meg, felhívta az Álmos által megadott telefonszámot. A második feleség vette fel: Nem tudja hol kujtorog az ura, sajnos alig tartózkodik otthon, másnap reggel bizonyosan megbeszélése lesz a pártszékházban, keresse ott.

Korábban sosem járt a hotelben, egyetemi tanulmányai idején, hol albérletben, hol kollégiumban lakott, viszont ismert egy fickót, akinek bérelt szállása volt az Astoriában. Miska, a rendszerváltás utáni első református püspök ifjúsággal foglalkozó tanácsosa volt, amikor találkoztak. A teológián tanult még a diktatúra idején, a világi egyetemisták körében nemcsak földtől elrugaszkodott tanulmányai révén, hanem lakhatási körülményei miatt is kökörcsin-lila köd ereszkedett alacsony termetére, sovány vállaira, elképzelhetetlenül világos bőréből kiburjánzó holdfogyatkozás-hajára, szakállára. Köreibe elsősorban bölcsész hallgatók tartoztak. Még bizarrabb fickónak hatott, ha beleékeltek, öreg íróktól elsuttogott sejtelmes kontextusba: ezek állították, az Astoriában szoktak volt találkozni szekus tisztekkel. Hogy mi célból, nem volt egyértelmű. Sőt. Barátkozás, informálás, kötelező ügynöki beszámoló, óvatos taktikázás a hatalom megtévesztésére? Bármelyik változat elképzelhető....

Mondhatni a titokzatosság aurája lengte be az építészetileg slampos épületet, ehhez képest rém egyszerű, majdnem primitív belső terek fogadták: piros, kopott posztó fedte a folyosót, mintha erős napsütéstől fakult volna ki, de honnan annyi nap, az ablak nélküli terekben? Legalább lehalkította a lépteket. A recepció pultján, falán poros művirág. A várakozókra váró kanapé, a stílustalan székek kárpitja mélabúsan foszladozott. Szobája mellbevágóan minimalista: ágy, éjjeliszekrény, asztali lámpa, fél alakos tükör, fésülködő szék, mosdókagyló, vécé. A ruhásszekrényt öntöttvas fogas helyettesítette, pár üres vállfa lógott akasztóin. Az is kiderült, étterem nem tartozik a szállodához. Mivel reggel óta nem evett semmit, éhségét csillapítania kellett, átment a szomszédos Metropol oldalsó étkezdéjébe, ami egyszerű, ám olcsóbb ételeket kínált, mint a másik utcára nyíló vendéglő. Mehetett volna oda is, a zsebe megengedte volna, de valahogy nem volt gusztusa a csillogó-villogó csillárok fényében várni, míg felszolgálnak. Az is felötlött benne, hogy példaképe bizonyára nem így döntött volna. Minden bizonnyal kiélvezte volna az elérhető ingyencségeket, s érzékeltette volna, hogy nem akárki tisztelte meg jelenlétével a nagy, sivár termet. Mindegy. Neki most fontosabb dolga van az élvezkedésnél. Nem találta étvágygerjesztőnek a választékot, inkább sült kolbászt tett a tálcájára, ketchupot, mustárt, azt nagyon nem lehet elrontani. Korai volt még ágyba bújni, sétált egyet a Szamos-parton, az is megfordult a fejében, menjen vissza az Édenbe, hátha összefut ismerőssel, évfolyamtárssal. Aztán mégsem. Megtekintette a Magyar Színház plakátjait, műsorát. Besétált a Sétatér érzéki fái közé, körbejárta a Kioszk körüli tavat. Beült a kerthelyiségbe, diákkori élményeken medítálva elfogyasztott néhány sört. Amikor eléggé belefáradt az emlékezésbe, vissza baktatott a hotelbe.

Másnap nyolckor jelentkezett a pártszékháznál. Kontyos titkárnő-féle biztatta, csak várjon nyugodtan, Álmosnak fogadóórája van, amit rendszerint meg is tart. Leült a váróteremben és tanulmányozta az ott egyre sűrűsödő tömeget. A titkárnő időnként kilépett az emberek közé, és tudósított, hogy legutóbb a főtéren, aztán a piacnál, majd meg a szomszéd utcában látták Álmost, mintha a mesebeli sárkány hazatérését várnák, egyre közeledett a székházhoz. Tizenegy óra tájban behömpölygött, népes csoport élén. Hugó várta, hogy majd csak észreveszi, s miután csalódott, félre lökdöste a várakozókat.

– Te itt? – csodálkozott a Vezér. Nem abban egyeztünk, hogy majd Pesten?

– Olyan is volt – restelkedett Hugó, hogy a nagy embert ő kell emlékeztesse. De azt lemondta, valami politikusi futballmérkőzés miatt. Abban egyeztünk, itt keressetek, itt vagy leginkább elérhető. Mivel amúgy is erre jártam...

– Sajnos, Évi elfelejthette megemlíteni a neved. Na most akkor dönts te. Kezdem veled az interjút, és hagyjuk várakozni az embereket, akik létkérdéseiket hozták hozzám, egyesek sokszáz kilométert utazva? Vagy megvárod míg befejezem a meghallgatásokat. A döntést rád bízom.

Mit tehetett Hugó, restelkedve húzódott a háttérbe.

Vezír Álmos feltehetően megfélekezett róla bokros teendői közepette, vagy azt hihette, famulusa elunta a várakozást, s továbbállt. Vagy egyszerűen meg akarta alázni. Két óra tájban, amikor csak Hugó szomorkodott a váróterem sarkában, egyre pesszimistább gondolatokba süppedve, az utolsó meghallgatottal, egy kerekded hölgygel nagy purpárléba felejtkezve igyekezett kifelé a Titán. Hugót a zár kattánása riadózta. Utánuk eredt, és a kijáratnál utolérte Őket.

– Ezer bocsánat – csapott a homlokára Álmos. Kézcsókkal köszönt el az asszonytól. – Fontos interjút kell adnom az anyaországi alapítvány képviselőjének – Hugóra mutatott –, telefonáljon, ha okvetetlenkednének.

Vissza cammogtak a Vezér irodájába, letelepedtek hatalmas íróasztalához, Hugó bekapcsolta a magnóját. Felkérte Álmost, mondja el a HSZM történetét.

– Hallottam, hogy beszéltél Bánki Dienessel a dologról, tulajdonképpen, most már ő a kompetens tényező, én akkor a változás lázas és veszedelmes évében, amikor még minden megtörténhetett volna, meg annak az ellenkezője is, rámutattam, hogy nem lehet várni a románoktól, hogy minket pátyolgassanak, nekünk kell megteremtünk a saját könyvkiadásunkat, független médiánkat. Ahogy annak idején az első háború után, pár száz tehetsős ember el tudta tartani a kicsiny kiadóvállalatot, s meg tudott jelentetni évi tizenkét könyvet, plusz egy havi folyóiratot, s fizetést is biztosított a szerkesztőknek, és nem ment csődbe, úgy miért ne lehetne ezt most is megcsinálni? Nem hallgattam a kétségeskedőkre, hogy most nincs ám kétszáz tehetsős magyar, a kommunizmus vagyoniilag is tönkre vágott mindenkit, a vállalkozások akkoriban kezdtek lábra kapni, illetve csődbe menni, kinek-kinek a tehetsége vagy ostobasága szerint. Meghirdettünk egy toborzót, összegyűlt háromszáz ember, engem közfelkiáltással elnökké választottak, a gyűlés befejezése előtt sürgősen el kellett utaznom, ne kérdezd, kiket választottak még be a vezetőségbe, erről BDJ talán többet tud, mint mondtam, most már ő a góré, az iratok meg kell legyenek, itt az irattár az alagsorban, én létesítettem, az irodával együtt, én grundoltam külföldi kapcsolataim megfejésével, s ha az is elfogyott a magánvagyonkámat kockáztattam. Ott találod Nócit, aranyos, szolgálatkész hölgy – már megint ez a cherchez la femme élmény, borzongott bele Hugó –, fordulj bizalommal hozzá, búvárkodhatsz, arra kaptad az ösztöndíjat, nem? Szépen le volt fektetve minden, megalkottuk a szervezeti felépítést, elnök, alelnök, titkár, elnökség, satöbbi, megcsináltuk az alapszabályt, én aláírtam, öt évre előre megalkottuk a kiadói tervet, elkezdtük gyűjteni a pénzt, tagokat toborozni, közben engem beválasztottak a szenátusba, meg ugye én voltam a párt főtitkára, ideológiai alelnöke, hol itthon kellett helytállnom, hol a fővárosban, hol külföldön, nem volt időm minden aprósággal foglalkozni, amit kellett aláírtam, erre határozottan emlékszem, nyilván arra való a vezetőség, a titkárság, az intézők, hogy a lefektetett elveket talpraállítsák, a kezdeményezésem mentén teljesítsék feladatukat. Különben is létrehoztuk a Kacér Végvár kiadót, ott voltál te is az alapításkor, a Végvár feladata a könyvek kiadása, a HSZM-nek pedig a terjesztés, az eljuttatás a megrendelőknek, előfizetőknek, satöbbi.

Beviharzott a szobába Álmos felesége, hogy megjöttek a munkások, várják a házigazda utasításait.

– Sajnálom – búcsúzott Álmos – most már mennem kell, ha gond van, tudod a számomat. – Legjobb, ha megkeresel a Bem-rakparti irodámban, tudod, ahonnan az ösztöndíjat is kapod. Szerusz.

Hugó míg a szuterénbe galoppozott, azon morfondírozott, hogy Álmos tud az ösztöndíjról, amit a szakdolgozat megírására szerzett a meglévő tanulmányi ösztöndíja mellé. Ezek szerint a Bem-rakparton ő dirigál, bár névleg nem ő a vezető. Netán a Sorosnál is lennének kapcsolatai? Oda is készült pályázni.

Épp jókor érkezett az irattárba. Nóci kezében kulcscsomó csörgött, távozni készült jóval záróra előtt. Egész nap nem volt látogató – mentegetőzött –, minek unatkozzon ott egyedül. Legjobb lesz, ha az Emlékkönyvet olvassa át, az egybefoglal minden tudnivalót. Kari Donát adta volna ki, de mindezidáig nem került nyomdába. Felrémllett a Teréziával folytatott beszélgetés, megkérdezte Nócit, azonos-e ez a kézirat a magyar elektronikus könyvtárban fellelhető szöveggel. A hölgy hallott a dologról, de Ők még nem kaptak számítógépet, nem tudja, igaz-e a hír: Álmoska intéz gépet, bármely percben megérkezhet, láthatja a falon lógó kábeleket, minden kész a fogadásra, ő a számítógép kezelői tanfolyamot nagy áldozat árán elvégezte, ha megjön a kütyü, többet tud majd mondani. Felajánlotta Hugónak, hogy a szemmel láthatóan PC-n szerkesztett kéziratot elviheti, másnap kilencre, nyitásra, hozza vissza.

Emberünk erdélyi csillagokat látott az éhségtől és szomjúságtól, s hogy ez a kincses városban történik, nem vigasztalta. Örült, hogy eredeti tervétől eltérően, nem jelentkezett ki a hotelből, útközben betért egy talponállóba, bekapott egy sört, behabzsolt egy tál hagymás májat, ettől az ízvilágtól diákkori nosztalgiák kódébe simult pár percre. A hotelben elnyúlt az ágyon, megpróbált olvasni, belealudt. Besötétedett mire felriadt: viharos ajtócsapkodás, román civakodás, férfiak és nők ideges hangja robogott át a folyosón az ajtója előtt. Ahogy elült a zaj, nekifogott.

Hamar rájött, hogy az anyag háromnegyede nem érdekli, a két világháború közti időt taglalja, az már irodalomtörténet. Az egynegyedet képes lesz végig olvasni aznap este. Éjfél tájban, mire a végére ért, biztos volt benne, hogy semmi sem hasznosítható az Álmosról szóló dolgozatban. Egy falusi tanítónő levele szomorú képet festett a jobb sorsra érdemes tervről. Befizették a kért legnagyobb előleget a könyvekre, de könyvet nem, csak hitegetést kaptak. Nem érdeklik őket a káprázatos kiadási tervek, amelyekkel bombázzák őket, még több pénzt kunyerálva. Küldjék el, amire előfizettek, vagy adják vissza a pénzt kamatostul. Hat év alatt egy közgyűlést sem sikerült összehozni? Ez abszurdum! A Bólintó Julika nevű titkárnő sosem számolt el senkinek a bejött pénzzel? Ő Bólintó Tiborc elismert író felesége. Az író a *Szomorú gorilla* című novellafüzérével beírta magát a magyar irodalomtörténetbe, emiatt választották be az elnökségbe. Amúgy ivócimborája Vezir Álmos apjának. Az elnök (Álmos nevét szemérmesen nem írták le) Kari Donát szerint, folyamatosan megfeledezett az ígéreteiről éppúgy, mint a teendőiről. Az elnökség az első steril év után felszívódott, feltehetően tiszteletdíjat reméltek a tisztségért, csalódtak, máshol kerestek boldogulást. Voltak a paksamétában pénzt kolduló levelek a gazdagnak vélt nyugati emigránsokhoz, illetve utóbbiakról érkezett, kedvesen érdeklődő, és szorgosan háritó fogalmazványok. Magyarázkodások Kari Donát aláírásával, az elnök nevében, amelyek tele voltak ötletekkel, káprázatos tervekkel, és szemérmesen hallgattak a megvalósításokról. Felelőtlenség, dilettantizmus, csőd, időnként vegytiszta szélhámosság búzlott a sorok között. Alig aludt, alig várta, hogy reggel legyen. Visszavitte Nócinak az emlékkönyvet, megdicsérte a nő délelőtti „lukját”: ju lukszlajk ő feőritéjöl. Jó, hogy a középiskolában tanították angolra, néha nem árt a világfíság látszatát kelteni akkor is, ha sosem mélyedt el az angolszász kultúrában. Nóci vette az adást, tisztességesen elpirult, és sejtelmesen azt mondta: tenkjú máj darling. Nyalánki megköszönte a felejthetetlen segítséget, puszt nyomott a kipirult orcácskára. Azzal a jóleső tudattal ült fel az első Pestre tartó vonatra, hogy jól tett: szerzett egy derűs napot Nóci honleányának. Marosvásárhelyen élő szüleit, noha érkezésekor felhívta, meg sem látogatta, bár tudta, anyja súlyos szemrehányásokkal terhelt levele, napokon belül meg fog érkezni Budapestre. Nóci taxit hívott neki, percekben belül az állomáson termett. Épp idejében, hogy ne késse le a vonatot.

Olyan szakaszt keresett, ahol nem ült vele szemben senki. Könnyű dolga volt, a vonat félig üres lévén. Az Őszbe szendergő tájat szemlélte, amin alig látszott változás, korábbi Őszök, korábbi utazásokhoz képest kies Transzilvániában. Az állomásépületek éppoly lepusztultak voltak, mint a diktatúrában, épp olyan lassan döcögött az expressz tíz kilométereken át, mint amikor csak rapidnak hívták, épp olyan kóberes cigányszekerek vonultak ismeretlen céljuk felé, mint századok óta, a kéken derengő beláthatatlan pedig a legfőbb változatlanoknak tűnt. Újdonságnak a vasúttal párhuzamosan futó országút mellé felhúzott fogadók, csárdák, motelek ízléstelenül rikító épületei mutatkoztak. A Királyhágó felé zötyögve eszébe jutott, hogy belenéz a BDJ titkárnőjétől kapott formás könyvecskébe. Persze, hallott róla, a baráti kör emlegette, mint Álmos zsenialitásának legújabb lenyomatát, de recenzió tudomása szerint nem jelent meg róla sehol. És Álmosnak, egy közös ismerősük szerint ez roppant fáj. A könyvecske rövid interjúval indult, aztán sorakoztak Álmos szövegei, kommentár nélkül, némelyek több nyelvű fordításban.

1992-ben jelent meg „VÁ verses testamentuma”. Beszélne arról, hogy miért testamentum?

– Nem.

– *Hány verset írtál azóta?*

– Ez engem is érdekel... Néhány százat? Félezret?

– *Mennyit?*

– Hát... milyen gyakran ír verset az ember? Van persze, hogy évekig semmit, aztán egy nap tízet? A versírás, legalább is nálam nem életmód, rendszer kérdése. Hetente írok? Havonta? Átlagoljunk, mint a statisztikusok, abszurdan. Naponta 12,1 gyerek születik XY megyében. Hetente két és fél verset, vagy 3,14-et írok? Jó, legyen kettő, mellőzzük az antik geometriát. Az évente úgy száz, két év alatt kettőszáz...

– *És ez mind megvan?*

– Jaj, dehogy.

– *Hanem? Megsemmisítetted?*

– Hogy tennék olyat?

– *Egyszer azt mondtad egy interjúban, hogy egy versed kéziratát te magad dobtad el.*

– Ilyent biztos nem mondtam. És nem is tettem.

– *Egy Arany Jánossal kapcsolatos versről beszéltél a Lét és Irdalomnak adott interjúban...*

– A Walesi bárdok látogatása! Emlékszem. Dehát azt nem dobtam el!

– *Hanem?*

– Akkor elmondtam pontosan, mi történt. Arany János-szobrot avattak Nagyszalontán s mikor mindenki elment az ünnepi ebédre, becsúszttam a koszorúk közé a kéziratot.

- *Miért?*

- Úgy volt, hogy felolvasom. Aztán késtek a hivatalos küldöttségek, időzavarba kerültek a szervezők, néhány, szerintük kevésbé fontos programot kihagytak, valószínű, nem nem voltak irodalmárok, nem ismerték a nevem, kihúzták a Walesi bárdok látogatásának szerzői felolvasását. Olyan hangulatba kerültem, hogy ez a cselekedet látszott az egyedül normálisnak.

– *És akkor mi van a többi verssel? Amelyek nincsenek meg?*

– Nem mondtam, hogy nincsenek meg.

– *De igen.*

– Nincsenek meg nálam vagy nekem. Így értettem.

– *Hol vannak?*

– Nem tudom, de ez a történet már elvezet odáig, hogy mikor megpróbáltak – hiszen tudod – kivégezni...

- *Nem, nem tudom, a részleteket csak pletykaszinten...*

– 1993 tavaszára fizetésekteleenné vált a rendszerváltáskor alapított, akkor nagyon népszerű lapokat publikáló nagyváradi kiadó. Nagy volt a példányszám, nagylábon éltek. Tudod, a négy évtizednyi szájbilincs után, ki volt éhezve a társadalom a cenzúramentes, a valóság változatos arcait idéző cikkekre. Ilyen példányszámra sem azelőtt, sem a későbbiekben nem volt példa. Ahelyett, hogy megerősödtek volna, terjeszkedtek volna három év alatt több százezer dollárt éltek fel. A felhalmozott adósságok miatt már nem akadt nyomda, amely kinyomtatta volna a lapokat. Ekkor adták át nekem a részvények többségét. Mindenesetre, a kiadó egyetlen komoly vagyonát, a szerkesztőség épületét az átvétel előtt 48 órával értékesítették. Amit kaptam, nem volt egyéb hatalmas csődtömegnél, persze ezt én csak az átadást követően tudtam meg, szerződés aláírás, pezsgős koccintás után...az újságírók nem értették meg: a túlélésért kell küzdenünk, vége annak az időnek, mikor a kiszállások magától értetődően budapesti sztriptíz-bárokban értek véget, ahol a pincérek a váradi szerkesztő urak feltűntekor már töltötték is az előmelegített poharakba a Hennessy konyakot. Úgyszólván attól a pillanattól kezdve, hogy átvettem a lapokat, érezhető volt egy olyan akarat jelenléte, amely rám akarta terhelni a felelősséget a megelőzően fölhalmozott gondokért. Nem törődtem vele, úgy gondoltam, fontos a lap megjelenése...akkor zálog kölcsönt vettem föl magánemberektől... azért, hogy a *Napló* továbbra is megjelenhessen... ezen ma már csak nevetni lehet... volt, aki már akkor hahotázott. Emlékszem, Hubay Szilamér borász, az ország akkoriban egyik leggazdagabb embere, akitől egyébként sokat tanultam, s aki azóta szintén tönkrement, azt mondta miután kiröhögte magát, hogy a pénz nem érti sem az erkölcs, sem az érzelmek nyelvét... Szóval erre ráment a család ingatlanjainak javarésze, ideértve az öcsém pesti lakását is... Őt előbb eltávolították a TV-től, családuk jó barátjának, egy volt sztálinista hírlap írónak a vezényletével, aki később tízmilliós végkielégítéssel távozott a tévétől... öcsém Bajcsy-Zsilinszky úti lakását is felajánlottuk fedezetül, odaveszett az is. Azt már rég tanácsolták nekem, hogy ha az ember politizál, ne a saját nevére írassa a szerzeményeit, akkor sem, ha azok törvényesen kerültek a birtokába, mert sosem lehet tudni, ki, honnan, mikor, miért lendül támadásba a politikai ellenfelek közül, s olyankor az eszközökben nem válogatnak. A tulajdonszerzés mindig hatásos támadási felület, nem kell bizonyítani, hogy loptad, elég belengetni, bekiabálni a közvéleménybe, s máris tolvajnak tart a fél világ. A rágalmozási perek aztán évekig elhúzódnak, miközben a közvélemény csak a lopás vádját olvasta valamelyik botránylapban. A lakás a nevezetes Szeva bácsihoz került, az ügyletet magyar katonatiszt közvetítette, állítólag a katonai hírszerzés alezredese, dr. Földi – szellemes, jópofa fickó –, én

sosem találkoztam személyesen az orosz-zsidó oligarchával. Miután nem tudtunk fizetni, egy szépnek nem mondható napon kipakolták a lakást, öcsém épp nem tartózkodott Pesten, a házmester pótkulcsával mentek be, a zárat lecserélték. Könyvet, ruhát, iratokat, képeket, grafikákat, amelyeket neves művészbarátaimtól kaptam ajándékba, fontos, dokumentum értékű családi fényképeket kidobáltak a folyosóra és mindennek nagy része eltűnt, csak a bútorok maradtak ott a folyosón. Nohát ott és akkor vesztek el a kézírataim is. De néha arra gondolok, hátha valaki olyannak a kezébe kerültek, aki megőrizte őket, aki tudta, ki vagyok, és esetleg arra játszott, hogy majd a jövőben felértékelődhetnek, satöbbi.

– *És ami közben megjelent nyomtatásban?*

- Az sincs meg, de az összegyűjthető. Minden drámámban vannak versek. Aztán néhány szerelmes vers annál, akihez szólnak. Meg kéziratban van néhány. Azt hiszem, mintegy tizede összegyűjthető annak, amit azóta írtam, hogy a *testimentum* megjelent.

– *Kéziratban mennyi van?*

– Nyolcvan... száz?

– *És öcséddel mi lett?*

– Hányódik. Azóta nincs saját lakása.

– *Most fölteszem a kérdést: nem gondoltad meg magad? Nem akarsz újabb kötetet megjelentetni?*

– Nem.

– *És ha valaki összegyűjtené és kiadná a verseidet?*

– Azt persze nem tudnám megakadályozni, hogy itt-ott megjelent dolgaimat valaki kötetben kiadja. Ez azonban, *mint kötet* nem az enyém lenne; a *kötet mint kötet* szerzői üzenete hiányozna. A verseskönyv olyan, mint egy mondat, és azt a mondatot csak a költő ismeri... Amiről te beszélsz, az abban az értelemben nem lenne a sajátom. Legfőbb csak egy gyűjtemény a verseimből.

– *De megtiltanád...?*

– Nem, hogyan is tehetnék olyant, hogy verseket betiltsak... mégha a sajátjaim is azok. Egy szempontból talán még nem is bánnám.

– *Milyen szempontból?*

– Sokan, miután megjelent a Testimentum, gyorsan és megkönnyebbülve igyekeztek tudatosítani: Vezír Álmos nevű költő nincs többé. Ha volt is, ki tudja, mi lett vele, talán elment tevehajcsárnak Afrikába, mint Rimbaud. Mintha a verseskötet tenné költővé a költőt! Mintha nem láttuk volna százszor, hogy miként válnak szerzők kötettről kötetre ismeretlenebbé...

– *És mi legyen a kötet címe?*

– Milyen köteté?

– *Ha összeállítanék egyet a verseidből... Mi lehetne a címe?*

– Azt nem nekem kell...

– *Szóval rám bízna?*

– Kénytelen lennék...

– *Akkor majd kitalálok valami...*

– Igen.

– *Mi igen?*

Nyalánki nem értette. Befejezetlen? Nyomdai hibás a könyv, amit kapott? A cím üzenete eléggé egyértelmű: Az *A kateg-óriás*. Végülis találkozott a költő jóváhagyásával a szerkesztő által kitalált cím? Vagy Álmos az eddigiek alapján jól kitapintható módszerrel hagyja, hadd gomolyogjanak körötte a legendák? A védekezésül kibocsátott sok értelmű mondatokkal átláthatatlanná sűrített közegben érzi biztonságban magát, mint a tintahal?

Nagyváradra érkezve kísértést érzett, hogy leszálljon. Tanult is a városban, élt is. Dolgozott a Naplónál, ifjúkori bálványát ott ismerte meg közelebbről. Már akkor tervezte, hogy valamikor írni fog róla, vagy valami ilyesmi. Talán kellene kicsit nyomoznia, hogy miért ment csődbe a lap, vagy inkább a kiadó. Ő akkor kezdő gyakornokként azzal törődött, hogy megfeleljen. A kollégák, akik az előző garnitúrából megmaradtak, mentorként éltek az ő világában, nem titkok tudóiként. A román vámosok leszálltak, a magyarok fel. Úgy döntött, késő kapkodni. Majd máskor kutakodik, ha nagyon szükséges.

És most vissza 2010-be. A Nép Hangjában olvasott interjút, és korábbi Vezír Álmossal kapcsolatos dolgozatainak, emlékeinek fellapozását követően elbizonytalanodott. Napokig csak ténfergett, latolgatott. Estente párjával felkeresték azokat a kocsmákat, ahol ismerősökkel, barátokkal találkozhattak. Réka kis koreai bank alkalmazottja volt, adósság-kezeléssel foglalkozott, kitűnő, „versenyképes” fizetésért. Biztos állás volt, adósság bőven burjánzott Magyarországon. Szülei kovásznai származású, de a román fővárosban dolgozó fizikai munkások voltak. A bukaresti magyar líceumban érettségizett, a bukaresti egyetem angol nyelvű közgazdász képzését végezte el, majd megpályázta és megkapta a budapesti állást. Vonaton, véletlenül ismerkedtek meg: Réka bukaresti szüleihez utazott haza egy hosszú hétvégén, ő meg a marosvásárhelyieket kereste fel: Székelykocsárdig egy fülkében zötyögtek. Ilyen sorsú magyar lánnyal még nem találkozott. Réka nem volt tipikus közgazdász, szabadidejében falta a regényeket, a modernebbeket is, nemcsak magyarul, angolul és franciául is olvasott. A megismerkedésük úgy kezdődött, hogy a fülkében vele szemben ülő lány az *Une vie*-t olvasta, Maupassantól. Beszélgetni kezdtek. Az akkor még ismeretlen lány tudta, ki az a Vezír Álmos, és értékelte, hogy párja utóbbi életrajzával foglalkozik.

Azon a tavaszon a nemzeti érzelmű értelmiség lelkesen készült az „igazi” rendszerváltásra, ahogy némelyek nevezték a várva várt közeljövőt, amely a tavaszi választások nyomán a tíz év alatt az országot tönkretevő, csődközelbe juttató kommunista utódpartok vereségét, a „polgári erők” győzelmét fogja hozni. A várakozást, az előzetes felmérések többsége tovább gerjesztette. Odáig mentek a latolgatások, hogy személy szerint kik lesznek egyes minisztériumok vezetői. Vezír Álmos a legolvasottabb baloldali lapnak adott interjújában bejelentette a kulturális tárcára tartott igényét. Ezt némelyek, még a jobboldalon is pofátlanságnak, sőt zsarolásnak minősítették. A választások a vártnál nagyobb arányú győzelmet hoztak a Fidesz-KDNP szövetségnek. A találgatások témája ezután az volt, hogy bejönnek-e a jóslatok, illetve hogy a rég időszerű, mindaddig halogatott, a győztes által beharangozott reformokat lesz-e bátorsága az új kormánynak megvalósítani. A kormányzati struktúrát átalakították, kevesebb minisztérium, és több államtitkárság fogja majd a társadalmat irányítani. Ami Vezírt illeti, úgy tűnik nem lehetett túl sok barátja a kormánypártoknál, mert a miniszterséget nem kapta meg, csak a szűkebben értelmezett művelődést, államtitkári szinten. És abból is kiszervezték azt a két intézményt, a filmipart és a külföldi magyar intézeteket, amelyre beharangozott kulturális stratégiáját építette. Nyalánkinak nem voltak olyan kapcsolatai, hogy belásson a kártyákba és volt némi lelki-furdalása is, hogy nem forszírozta a monográfia elkészültét, talán ezzel is csökkentve mentora esélyét egy ütősebb kormányzati pozícióra. Úgy látszik, a vidéki, bár veretes folyóiratban közölt monográfia-előzetes a fővárosban nem talált elég visszhangra. Többször próbálta szóra bírni bálványát, de ha fel is vette a telefont, létfontosságú elköteleződéseire hivatkozva nem volt ideje beszélgetni, azt tanácsolta, hagyatkozzon az írott forrásokra. Márpedig Hugó nem egy hagyományos monográfiában képzelte el a könyvet, hanem az írott források és az élő beszéd szimbiózisában. Magabiztosan terjeszkedett benne az érzés, mint a rák, hogy mentorát már nem érdekli a vállalkozás.

A hatalomra jutást követően Nyalánki felkereste Álmos Duna-parti irodáját. Kénytelen volt, mert mesterének e-mail címe, telefonszáma megváltozott, és Őt az új elérhetőségekről értesíteni elhanyagolta. Az iroda már csak formálisan működött, feltehetően pusztán azért, hogy egzisztenciát biztosítson Konok Kiara, Álmos első házasságából született lánya számára, aki felvette mostoha apja családnevét. Bizarrr viszonyt ápolt az apjával, aki különböző kedvezményekkel, jó állással, ösztöndíjjal, kapcsolati tőkével igyekezett pótolni a tényleges apai viszonyulás hiányát. Kiara erre mélabús, finom iróniával fűszerezett ragaszkodással reagált. Tudod, mondta Hugó érdeklődésére, apa engem a legkevésbé sem avat be kalandos bűvészműtatványaiába. Miután eltűntette a nyulat a füle mögött, áttáncoltatta a gyertyát a színen elhitetve a nézőközönséggel, hogy láthatatlan szellem keze tartja, és elővarázsolta a fehér pávafarkú galambot torzonborz szakállából, kikukucskál rám a függöny mögül, s kacsint, mintha beavatna engem is a varázslat rejtelseibe. De ettől én még nem fogom tudni mit gondol, hol jár, mit csinál. Megértettem – mondta Hugó rezignáltan –, valahogy így vagyok vele én is. Ha fontos neki a monográfia, előbb-utóbb csak fog jelentkezni. Kiara megígérte, hogy ő mindent megtesz, hogy Hugót az apjával újból összehozza. Ebben maradtak.

A SZÉTFOLYÓ IDŐ NYOMÁBAN

Teltek a hetek, talán hónapok is. Hugó számára az idő szétfolyt, mint Dali képén az óra, élte az olyan ösztöndíjasok laza életét, akiknek igen szabadon hagyták az elszámolási kötelezettség kereteit. Valójában a kávéházi-kocsmái vitákon és időnkénti szexuális kicsapongásokon túl csak tengett-lengett, azt a látszatot keltve, hogy roppant elfoglalt, mert ugye szerkesztője több lapnak is. Azzal nem dicsekedett, hogy legfeljebb kéthavonta utazik Kolozsvárra. A Kacér Végvár szűk szerkesztőségi szobáskáit hanyagolja, ottlétének nagy részét az Édenben iszogatva, csevegve tölti. Nem veti meg a feltörekvő erdélyi bölcsész lányok szexuális felajánlkozását sem. Kockáztatva Rékával folytatott viszonyát.

Réka alig korlátozta a „művészi” életmódban, viszont a szülei, valahányszor Pestre látogattak, nem mulasztották el érdeklődni, mikor jegyzi már el a lányukat. Egy alkalommal, amikor már negyedik napja lébecolt Kolozsváron – BDJ-nél lakott, és ketten csíptek fel vasárnap este két bővérű leányzót a Keserű Édenben –, majdnem lebukott. Rékát cége váratlanul Kolozsvárra rendelte, ellenőrizni, hogy miért nem működik kielégítően a romániai fiók. Hétfői elindulásakor a vonatból felhívta Hugóját, hogy ha lehet várja az állomáson, Kolozsvárt alig ismeri. Párja azonban még az igazak, párdon, a hamisak álmát aludta az alkalmi szerető karjaiban, mobilja ki volt kapcsolva. Amikor végre összeszedte magát, és bekapcsolta a készülékét, látta a többszöri hívást, és végül egy sms-t: 11,15-kor érkezem Kolozsvárra. Jó volna, ha várnál az állomáson. Majd egy következőt 11,54-es jelzéssel: 18-ig melózok. A Transilvaniában keress. Utólag megtudta, hogy a bank azokban a városokban, ahol érdekeltségei vannak, szerződést köt egy-egy szállodával: alkalmazottai mindig ugyanott szállnak meg, cserében kapnak 10% kedvezményt. BDJ-vel megbeszélte, hogy igazolja a lezárt telefont, születésnapit bulit rendezett Jónás, annak fáradalmait pihenték ki, minthogy nála lakik. Ezután Rékával még két napot töltöttek együtt a városban, a Keserű Édent messze elkerülték, csak egyszer néztek be, akkor is délelőtt, hogy Hugó bemutassa szállásadóját és igazolóját Rékának. Együtt utaztak vissza a magyar fővárosba. BDJ-vel megegyezett, hogy gyakrabban küldjön kis színeseket fővárosi kiállításokról, konferenciákról, színházi vagy zenei eseményekről.

Nyalánki „portfóliójába” beszámította főszerkesztőhelyettesi státusát, annál a folyóiratnál, amelyik akkor a Duna televízió kiadványaként működött, és a HSZM-hez hasonlóan egy megszűnt nevezetes periodika nevével Álmos alapította újra, ő volt az „alapító főszerkesztő”. Úgy tűnik, mentora sportot űzött abból, hogy valaha elvérzett sajtóorgánumokat újraalapítson. Meglehetősen fejlett egóról tanúskodott ez, hiszen az eredeti alapítók a magyar irodalom klasszikusainak számítottak: majd én megmutatom nektek, hogy kell ezt jól csinálni! Szüksége volt egy csak hozzá hűséges helyettesre, hogy utasításainak legyen halálbiztos végrehajtója. Álmos állandó időzavarban élt, mint tudjuk. Volt, hogy hetekig felé sem nézett a szerkesztőségnek, Hugónak telefonon, faxon küldte az utasításokat, szövegeket. Ha bedöcögött a szerkesztőségbe meg sem melegedett alatta a szék, tovább cammogott, a „műről” mintha teljesen megfélemedezett volna. Nem volt mit tenni, imitálta mesterét. Mondhatni az átmenetiség lett a természetes közege. Ha valami fontos elköteleződésbe akarta bevonni valaki Nyalánkit, roppant halaszthatatlan szerkesztői teendőire, vagy a Honi Szépészeti Mauzóleum körüli szervezési bonyodalmakra hivatkozott, ami a kisebbségbe szorult magyarságnak elemi érdeke. Elterjesztette, mesterétől tanulva, hogy neki is van valami homályos, pontosan meg nem határozható köze nevezett egyesülethez. Az is jó kibúvót jelentett, ha azt hazudta, hogy határidőre kell leadnia bizonyos dolgozatokat a szigorú és megvesztegethetetlen ösztöndíj-bizottságnak. Ez a mese bajba is sodorta. Egyik nőismerőse, nevezzük Kingának, aki Álmost szerette volna ágyába csempészni, de meg kellett elégednie a famulussal, és szorgalmas szellemi és egyéb befektetéssel elérte, hogy rábízzanak egy könyvkiadót, megunva átmeneti babája lustaságát – Hugó Rékával akkor már alig-alig találkozott –, pályázott a nevében könyvkiadásra. A kuratóriumnál is jól feküdt a hölgy, bőkezűen jutalmazták. Hugó váratlanul szembetalálta magát azzal a megkerülhetetlennek tetsző követelménnyel, hogy egy éven belül le kell adnia egy kötetnyi verset, honoráriumot is fizetnek érte, ami teljesen szokatlan volt abban az időben, miközben rég elkerülte az ihlet. Illuminált állapotban azt is eldadogta népes társaság előtt, hogy nem ír több verset. Úgy érezte, ebben a dacos kijelentésben rebeg valami heroikus. Ítéletet mond civilizációnk katasztrofális ellentmondásaira. Miközben nagyon betojt, nem mert dicsekedni senkinek, milyen szerencse érte, hisz kortársainak többsége koldult a kiadóknál, hátha megszánja Őket valaki és két-három éve kész köteteiket megjelenteti. Mi lenne, ha külföldre utazna, ahogy a költők gyakran tették, lásd Byront, vagy akár Yeatset, de Goethet is említhetnénk, nem beszélve a tengerentúliakról, akik hagyományosan „Juropan” keresnek ihletet. Szólt Kiarának, hogy ha családirag

találkozik az apjával, ugyan említse meg az Ő szerény vágyát egy olasz alkotói útra. Közben letelt az egy éves határidő, a kötetnyi vers fele sem készült el, bujkálnia kellett Kinga elől. Már-már elfelejtette az utazási tervet, és egyéb ihletforrásokkal kísérletezett: különféle drogok, nők és férfiak szexuális kihívása, fárasztó megmerítkezés kevésbé ismert antik szerzők könyvtárakban porosodó műveiben, még sziklamászási tréningeket is felvett, hogy tohonya testét erő kifejtésre kényszerítve hátha a szelleme is dagadni kezd, mint a fehérjékkel és hormonokkal felduzzasztott izmok. Réka elhagyta, még az Ő nagyvonalú empátiája a művészetek és művészek iránt sem tudta elviselni egy konkrét művész kiszámíthatatlanságát.

Fárasztó este utolsó felvonásaként, italoktól elnehezült fejjel, nikotint köpködve, gyalog baktatott a hold- és neonfényben fürdő, harmatosan csillogó budapesti flaszteren Kék Golyó utcai manzárdjába, amikor megcsörrent a mobilja. Álmos utasításhoz szokott hangja hívta. Reggel haladéktalanul adja be tagfelvételi kérelmét a Költők, Ötletelők és Prózaírók Klubjába, a híres nevezetes KÖP-be. Ajánlónak elnöki minőségében ajánlkozik Ő, és keres magának megfelelő társat, mondjuk Torontál Feró alelnök urat, aki amúgy is lekötöztette. Épp szükség van egy nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó referensre, fizetés is jár vele. Feladata az utazás, főleg Itáliába, mert Álmosnak van ott egy világraszóló barátja a római egyetemen, és közös projektet indítanak, EU-s támogatással. Ő lehetne az összekötő, vagy a magyar projektmenedzser, valami ilyesmi.

– Tudsz taljánul?

– Hát annyit biztos, hogy Chiara, azt jelenti fényes.

– Nem szeretem a paraszti humort – szigorodott sziszegéssé Vezír gyerekesen vékony hangja. – Azonnal keress olasz tanárnőt, ajánlhatok egyet, nézz be Kiara lányomhoz az irodába, nála hagyom a címét. Ha rám hivatkozol, nem utasít el. Három hónapod van arra, hogy valamilyen szinten beszélni megtanulj. Tudod, hasonlít a románra, vagy fordítva. Nem lesz nehéz. Szép álmokat.

Meg sem várva Hugó válaszát kinyomta. Kissé birizgálta a már rég elcsökevényesedett önérzetét, hogy meg sem kérdezte a Vezér, tetszik-e neki az ötlet vagy sem. Az meg teljesen lelombozta, hogy nem emlékszik a végzettségére. Elvégre magyar-olasz szakos tanári diplomával csak kell tudnia valamelyest olaszul. A pályázatába is beleírta. Eszerint Vezír el sem olvasta a „szakmai önéletrajzát”? Persze, nem tudott beszélni folyékonyan, de nem kell a semmiről kezdenie, nem kell tanárhoz járnia, a nyelvi közeg meg fogja adni az élő beszéd biztonságát. Ahogy szobácskája nyitott ablaka előtt szivarozva, a Déli Pályaudvar fényeinek merengve jobban átgondolta a helyzetet, kénytelen volt hálát érezni, megállapítani, hogy soha jobbkor nem jöhetett volna ez a lehetőség. Álmos nem említette a monográfia-írást, az erre kapott ösztöndíjat, akkor nyilván nem áll fenn összeférhetetlenség. A szerkesztői ténykedést megoldja interneten. Rómában annyi érdekesség történhet, hogy az általa is fémjelzett kiadványok csak nyerhetnek vele. Ő pedig ihlet forráshoz juthat. Végre. Álmos kitalálta, mi neki most a legjobb. Hiába na, a zseni, az zseni. Bevett egy altatót, beállította mobilján az ébresztőt, és azzal a megnyugtató tudattal merült álomba, hogy végre megoldódnak rég vajdó nyavalyái.

2012 tavasza tombolt, készült a „római vakációra”, kedvét csak a mentora körüli balhék szegték. Ki tudja, egyszer a barátjának vallott miniszterelnök is megunja, hogy tartsa miatta a hátát, lemondadják, mielőtt ő még kijuthatna Rómába. Alig másfél éve kormánytag Álmos, azóta balhét balhéra halmoz, egyik másik botrányt okozó projektjéből kihátrált, mint a magyarság genetikai vizsgálata a finn-ugor származás cáfolásának céljával, másokhoz viszont makacsul ragaszkodott. Ilyen volt az amúgy inkább szimbolikus összeggel járó, egy könyv megjelentetésére sem elég, költészeti nagydíj odaítélése körül kirobbant botrány. A helyzet annál elkeserítőbbnek hatott, mivel a baloldali liberális média háborgását nem ellensúlyozta a jobboldali sajtó támogatása. A sokszor hangoztatott jelző, hogy Vezír Álmos megosztó személyiség, ebben az ügyben teljesen megalapozottnak látszott. Olyan cikkek jelentek meg, mint:

„A legrangosabb állami irodalmi elismerés, a József Attila-díj kilenc szakmai szervezet által összeállított, tehát az egész íróársadalom konszenzusos jelöltjeit tartalmazó listájáról hat embert kihúztak a minisztériumban, és beírtak a helyükre hat, számukra szimpatikus szerzőt.

Ma délután a Szépművészeti Múzeum Barokk csarnokában a nemzeti erőforrások minisztere, a parlamenti államtitkár és Vezír Álmos kultúráért felelős államtitkár ünnepélyes körülmények között beletörölte a lábát a magyar íróársadalomba, megtapsolta, megtaposta, majd kislányosan illegette magát kicsit a földön fetrengő szerencsétlen fölött.

A József Attila-díj több mint hat évtizede létezik. Művészeti középdíjként tartják számon, ugyanakkor az állami irodalmi díjak közül ennek van a legnagyobb presztízse – ezután „következik” a Kossuth-díj, amely a legmagasabb magyar művészeti elismerés, és bármely terület alkotója részesülhet benne. Az utóbbi húsz évben tíz, majd tizenhárom irodalmár kapta meg évente – így értéke folyamatosan devalválódott, de neve azért továbbra is jól csengett a szakmán belül, a nagyközönség fülében pedig különösen. Nos, ennek lesz nagyon hamar vége.

A díj hitelét az adta eddig, hogy a díjazottak névsora valóban a magyar irodalmi szakma konszenzusos ítéletét tükrözte. A javaslattevő bizottságban helyet foglaló írószervezetek néhány sehova nem csatlakozó renitenst – van ilyen egyáltalán? – leszámítva minden valamirevaló irodalmárt képviselnek. Az egyes társaságok több száz fős tagsága szavazással választja ki azokat a jelölteket, akiket aztán a szervezetek képviselői a bizottság elé terjesztenek, ahol közösen kiválasztják a 13 díjazottat. Idén kilenc szervezet ült össze: az Erdélyi Magyar Írók (EMI), a Fiatalkorú Írók Szövetsége (FISZ), az Írók Szakszervezete, a József Attila Kör (JAK), a Magyar Műfordítók Egyesülete, a Magyar Írószövetség, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE), a KÖP és a Szépirodalmi Társaság. Őket köpte arcon most a tisztelt tárca, stílusosan a KÖP elnökének akaratából.

Már az is megalázó volt, hogy azt kérték a kuratóriumtól: 13 helyett 26 nevet küldjenek, és ők majd ebből válogatnak. Ez önmagában is tarthatatlan hozzáállás, de a helyzet annál súlyosabb, mivel tavaly már ugyanezt eljátszották. Az írószövetségek akkor és most is – ritka az ilyen! – egységesen elutasították ezt a paternalista, szakmaiságellenes kérést. De akkor és most is ugyanaz lett a vége: egyszerűen lehúztak pár nevet a listáról, és beírtak újakat – tavaly négyet cseréltek, idén hatot, jövőre, ha van a döntésben logika, talán majd nyolcat. Tavaly a döntést is egységesen utasította el mind a kilenc írószervezet, köztük a Magyar Írószövetség is. Kíváncsiak vagyunk, idén hányan állnak ki a méltóságukért. Mert akik most nem tiltakoznak, önmagukat alázzák meg. Különös érdeklődéssel várjuk a KÖP közleményét – hiszen a nagy múltú szervezet tavaly decemberben megválasztott vezetőjét történetesen Vezír Álmosnak hívják.

És ne legyenek kétségeink: ez Vezír Álmos kedvenc kis játéka. A tavalyi botrányos döntés után a bal- és jobboldalon egyaránt tisztelt Kukori Andor nyílt levelében kérdezte tőle: »Miféle hübrisz mozgatja azt, aki a (politikai és poétikai értelemben véve is) legszélesebb szakmai konszenzust söpri le egyetlen mozdulattal, nem törődve azzal, hogy döntésével belegázol mások életébe.« Vezír bár nyíltan nem mondta ki, de nem is tagadta, hogy ő nyúlt bele a döntésbe. Vezír azt írta Kukorinak: »elérkezettnek látom azt a pillanatot, amikor a kulturális tárca irányítójának lehet és legyen saját véleménye arról, hogy ki érdemel meg valamely díjat«.

Rendben, államtitkár úr, de ebben az esetben minek belekeverni a szakmát? Tavaly már [megírtuk](#), hogyan szüntette meg a kormány a Kossuth- és Széchenyi-díjak szakmai albizottságait, egyetlen központi bizottságra bízva a döntést. A tizenöt fős testületet a miniszterelnök vezeti, benne öten a kormány, ketten az előző Fidesz-kormány tagjai, a többiek jobboldali elkötelezettségű tudósok és művészek. A tavalyi bizottságban Vezír Álmos volt az egyetlen irodalmár. Nagyjából így gondolkodik kormányunk a kultúráról, a művészeti és tudományos teljesítmény elismeréséről: majd Ők eldöntik maguk között, kinek jár, kinek nem.

A művészeti középdíjak esetében még a szakma jelölhet, de hát azt azért Ők sem gondolják komolyan, hogy egy-kétezer irodalmár és kilenc szakmai szervezet konszenzusos, demokratikus döntése fontosabb lehet Vezír Álmos egyszemélyes vonzalmainál. Figyelem: nem az történt, amire sokan joggal gondolnak – nem ún. baloldali írókat cseréltek le ún. jobboldaliakra. A díjuktól megfosztottak közül négyen a Fidesz irodalmi tagozataként működő, de Vezírral vesztükre konfliktusos viszonyban lévő Írószövetség tagjai. Nem, ez nem ideológiai tisztogatás. Ez egy önelégült, a hatalomról már-már elbűvölően reflektálatlanul gondolkodó ember egotripje.

Nem írjuk le azoknak a nevét, akiket a főúr kegye juttatott a díjhoz és az – idén négyszeresére emelt – 800 ezres jutalomhoz. Nem Ők tehetnek róla ugyanis – legalábbis az ártatlanság vélelme kijár nekik. Velük is kitolt, mert Őket is megalázta a főúri kegy: már soha nem kaphatnak *igazi* József Attila-díjat. A dicsőség, a jól végzett munka elismerése helyett nekik csak ez a sunyi kis adomány jutott. Nem lennének a helyükben, amikor ma este a gratulációkat fogadják.

Helyesbítés:

Bár tavaly volt ilyen javaslat, a díj összegét ezidáig nem emelték, így az továbbra is 200 ezer forint, ami újra csak azt bizonyítja mennyire semmibe veszi a jobboldali kormányzat a bölcsész társadalom nemzeti kontribúcióját.”

Persze Vezír Álmos a maga utánozhatatlan stílusában kifejezte logikailag következetes ellenvéleményét, ami ezúttal Nyalánki Hugóban szégyenlős hiányérzetet szült.

„A díjat nem az írószervezetek alapították, nem Ők finanszírozzák, nem Ők ítélik oda és nem Ők adják át. Ha ennek ellenkezője lenne igaz, az minősíthetetlen durvasággal érne fel, amennyiben a minisztérium odaszólna az íróknak: »Jenőnek nehogy má díjat aggyatok, hova ment az eszetek? Hanem ott a Béla, az megérdemli, derék fiú, nyomjatok neki egy Józsefatillát, mer különben nem leszünk jóban...« Valahogy így ábrázolja a jelen disputa az írók és a »hatalom«, írószervezetek és kormányzat, költők és államtitkár viszonyát. Egyik oldal: értékelvű, demokratikus és transzparens – a másik bunkó, mint hivatalnok egy Esterházy-regényben, szalonnát és hagymát eszik a költők ihletett verskéziratai fölött, tahó, autokratikus és közönséges. Amolyan pártállami káder. Szóval amilyen saját szerény személyem.”

Megint úgy érezte, mint már annyiszor a pártos és egyben parttalan irodalmi vitákban, hogy mindenkinek igaza van, és senkinek sincs.

Mentorával nem találkozott személyesen. Bár új állásánál fogva naponta bent töltött bizonyos időt a KÖP-ben, ott Vezír nem tette tiszteletét, legalább is vele egy időben nem. Egyszer kapott tőle drótpostán levelet: „Rövidesen minden kész lesz, hogy elindulj az örök városba. Igyekezz minél több forrást összegyűjteni addig. Bizonyosan lesz rá alkalom, hogy tudjunk dolgozni a könyvön, mivel az ismert EU projekt keretében gyakran meg kell ott fordulnom személyesen. Persze ez nem azt jelenti, hogy ne dolgozhatnál a versesköteteden is! (Informáltak ám az alkotási ösztöndíjadról...) Kiarán keresztül tartjuk a kapcsolatot.”

Tehát mégsem feledkezett meg a monográfiáról! Pompás!

Pünkösdi utáni héten telefonon kereste Kiara. Várja. Nála vannak a kiutazásához szükséges dolgok. Indulhat, akár a héten. Ne az irodában keresse, azt felszámolták. Az NKA titkárságán fogja megtalálni.

Nyalánki elvitte a kocsiját egy szatmárnémeti származású autószerelőhöz – Csepelen nyitott műhelyt nem sokkal a forradalom után –, akit jól ismert, s befutott földiként (tudod öregem, az államtitkár úr barátja is nálam szervízel) néha kivételezett vele. Azt kérte, hétvégére nézze át a kocsit, elvileg nincs különösebb baja, néha nem indul első blikkre. Elújságolta, hogy milyen nagy áldás érte, Rómába, az örök városba készül, valószínűleg hosszabb időre. A fickó megértette különleges helyzetét és ígéretet tett rá, hogy szombaton jöhet érte. Tanácsokat is adott, mikor megtudta, hogy Hugó csak egyszer járt olaszban, Erasmus-ösztöndíjjal, nem Rómában, hanem Firenzében, gépkocsi nélkül. Különösen a magyarországitól eltérő kapus autópálya-rendszer csínjára-bínjára figyelmeztette.

Kiara a szokásos melankóliával dúsított székszisszel beszélt apjáról, megmutatta, milyen szűkszavú e-mailben értesítette, mit üzen Hugónak. A leglényegesebb, hogy szállásügyben hol, kinél kell jelentkeznie, ne aggódjon, le van beszélve minden. Az apja, a hivatalos papírokat egy barna, cégjelzéses borítékban futárral küldte át a minisztériumból. Érkezésének körülményeiről is Kiarát tájékoztassa.

Épp nem volt barátnője, így el sem kellett búcsúznia senkitől.

Alig hogy berendezkedett az örök városban, épphogy megismerte a környező utcákat, a legközelebbi élelmiszer beszerzési helyeket, legfontosabb boltokat, amikor olvasta a hírt Vezír Álmos lemondásáról. Megdöbbenett a bálványának bukása, májusban még cáfolta a menesztéséről szóló pletykákat azzal, hogy ő a csökkentett pénzügyi háttér ellenére jól teljesít államtitkárként. A kor politikai szokásrendjétől eltérően – a leléptetett politikusok intenzív újságírói kíváncsiskodásra sem beszélnek – nyilatkozott a háttéréről, ami inkább apológia volt, mint a visszalépés tényleges okainak felfedése. Csupa olyan, szerinte sikeres megvalósítást említ, amiről kiszivárgott, hogy a kormánypárton belül sem volt népszerű, az ellenzék pedig szapult-gúnyolta miatta. Még szerencse, hogy az ő olaszországi tartózkodásának finanszírozása nem kapcsolódik a kulturális kormányzathoz.

Általános elismeréssel zártuk az uniós elnökség fél évét. Számos kultúrdiplomáciai sikert könyvelhettünk el, és befolyásos barátokat szereztünk országunknak az ellene folytatott legbrutálisabb agresszió időszakában. Nélkülünk ma, sem 1956-os Intézet nem volna, sem Concerto zenekar. A ferihegyi repülőtér nem Liszt Ferenc nevét viselné, és a Liszt-év is szerényebben alakult volna. Peking legfontosabb múzeumában nem állíthatott volna ki több mint harminc kortárs magyar képzőművész, elindítva a kínai

műgyűjtők érdeklődését irántunk. Általában, a magyar politika ázsiai nyitásában fontos szerepet játszottunk – kürtöltem szét nyilatkozatomban, hogy még egyszer megfricskázzam ellenségeim dühösen vöröslő orrát, akik hevesen tiltakoztak minden szerintük vitatható kezdeményezésem ellen, akiket a fejedelmi többség is kihoz a sodrából. Most elégedetten dőlhetnek hátra: egy darabig becsukja a lepénylesőjét ez a bunkó romány. Mert nem fogják fel, hogy a jó kezdeményezésnek vitathatónak kell lennie. Merésznek, bátornak, a lehetetlennel kacérkodónak. Egy dolgot nagyon bánok. Azt a szerencsétlen emilt. Azt a figyelmetlen kattintást, ami egy személyes, bensőséges hangú levelet, a személyes kapcsolatokra nézve leleplező pletyka-förmedvénné változtatott. Amiért kiérdemeltem Viktor aforisztikus, leplezetlenül csalódott figyelmeztetését: kis mozdulattal is lehet nagy bajt csinálni. És mindezt a legelején, amikor mindenki az új, a lehető leghatékonyabb struktúra kialakításának lázában égett. Én is harcoltam a szerintem legmegfelelőbb felállás kialakításáért. Rosszul mértem fel a struktúra tehetetlenségi erejét. Azt kellett látnom, hogy azok a belső erők, akik kinevezésemet rosszállották, boldogan húzódtak be az úgynevezett vitatható múltam esernyője alá, hogy onnan köpködjének: jó költő ez az Álmos vezér, de pénzt rábízni dőreség. Majd még vesz nekünk fölöslegesen egy vonósnegyesre való Stradivarit, vagy létesít egy vagyonaiba kerülő kulturális központot a mongóliai magyar kisebbség számára a Gobi sivatagban. Teljesen nyilvánvaló volt, hogy a programom tartópilléreit akarják törpe-Sámsonokként kirángatni, hadd omoljon össze minden magasztos tervem, azzal a ki nem mondott érvvel, hogy nem szabad a káposztát a kecskére bízni: ha már a Viktor ragaszkodik hozzá, ám legyen, de a pénzherdálás lehetőségét minimalizálni kell. Azt nem merik kimondani, csak bizalmas birkapörköltök gőzébe bugyolálva, hogy a kultúra támogatása, „szerény szakvéleményük” szerint, lyukas zsákba dobott pénz.

Kis nemzet, csak minőségi nemzet lehet, másképp elvész, „népek harcának zajló tengerén”. Ezt nem én találtam ki, Németh László. Ha nekem nem, legalább neki higgyenek. A kulturáltság haszna nem mérhető hatékonysági mutatókkal, annál sokkal rejtettebb, minden területen megnyilvánuló eredményt szül, lassan de biztosan. A giccs- és pornóadó ötlete is micsoda vihart kavart! Sosem gondoltam volna, hogy a szekuritátén kívül még saját nemzetem előtt is meakulpázni fogok, hogy ilyet kell leírnom: a magyar társadalom oly mértékben igényli a giccsot, hogy egy giccsadó bevezetése össznépi elégedetlenséget szülne. Meg kellett tennem, mert folyton azzal vádolnak, hogy „megosztó személyiség” vagyok. Erre azt mondtam, újságírói kérdésre: Már az óvodában voltak barátaim és voltak ellenségeim. Senki másnak nem voltak ennyire erőteljes szimpátiái és antipátiái, ez végigkíséri az életemet. Nem vették észre az iróniát, boldogan közölték, mint

összeférhetetlenségem bevallott bizonyítékát. Az irigység is közrejátszott abban, hogy szűkre szabták mozgásteremet. Bár nyilvánosan gratuláltak a Millenniumi kantátánkhoz, ami ugye két kolozsvári alkotása, mindkettőnkre ránk húzták a jeges lepedőt. Gyuri barátomra azt mondták a magukat zeneértőknek vélők, hogy „olcsó zenei motívumokból” építkezett. Én pedig alig tettem hozzá valamit a „kézenfekvő” vendégszövegekhez. Ha Viktornak nem tetszett volna a mű, bizonyára ki kellett volna állnunk a vízpróbát. Mert olyan cikkeket jelentettek meg, még államtitkárságom legkeményebb harcainak idején, amelyeket titokban az egész jobboldal olvasott, amelyek kormányzati tisztviselőkre hivatkoztak, és sajnos, valós személyekre. Persze, mindegyik alkalmatlanságomat bizonygatta, ami már szerintük a kinevezésem előtt nyilvánvaló volt. „Az egyik ilyen eset volt, amikor még a 2009-es európai parlamenti választások előtt felröppent a hír, hogy Vezír Álmos is rajta lesz a Fidesz EP-listáján. Egyesek szerint a hírt ő maga terjesztette, hátha meg is valósul a vágyvezérelt elképzelés. Amikor a lista ismertetésekor kiderült, hogy mégsincs a neve a jelöltek között, úgy reagált, hogy azért nem, mert »nemsokára nagyobb feladat vár rá«. »Mindenki fogta a fejét, hogy hogyan lehet ilyet mondani egy évvel a választás és a kormányalakítás előtt« - idézte fel a nyilatkozat Fideszen belüli fogadtatását egy kormánypárti politikus, hozzátéve, hogy »riadtan« olvasták később Vezír azon megnyilvánulásait is, amelyekben már hónapokkal a választások előtt kultuszminiszterként emlegette magát. Ezért is kellett az eredeti elképzelést átalakítani, az eredeti hatásköröket átrendezni, nehogy már egy sarlatán kezébe kerüljön a csúcsmínisztérium. Intő jelnek nevezte egy minisztériumi vezető a költőnek azt a 2009 szeptemberi kötcsei polgári pikniken elhangzott kínos tévesztését is, amelyben a Fidesz kulturális stratégiájának kidolgozásával megbízottként a több száz fős hallgatóság előtt azt mondta: nagyon örül, hogy a József Attila szülőhelyéhez közeli helyszínen mondhat beszédet (miközben köztudottan JA ugye Budapesten született). »Az első sorokban ott ült Csoóri Sándor és a konzervatív értelmiség színe-java, azt hittem, lefordulnak a székről« – idézte fel az esetet a kormánypárti politikus, hozzátéve, hogy már akkor többen szóltak a Fidesz elnökének, hogy »baj lesz«. Csoóri levelet is írt a miniszterelnöknek.” Így kuruckodtak az én „véreim”, megtoldva olyan vádakkal, miszerint nem ismerem a magyar közigazgatási rendszert, hogy tudnék akkor reformokra javaslatot tenni, nem tudom mi a feladata egy államtitkárnak, nem tudom, hogy mi, mibe kerül, például egy színház egyévi működése, mert ugye én „bizánci” vagyok. Végül is a „nagytiszteletű úr” meghallgatásomon egyértelművé tette, nem számít rám, Viktorral is megbeszélte, úgy döntöttek, testhezállobb feladatot bízna rám. És lőn. Nehéz kő esett le a szívemről, végre megint szabad vagyok, és

szabaddá teszem a barátomat is, megszűnik Vezír Álmos feszültségi góc lenni a kormányon belül. Meg kellene írnom egy regényben kormányzati tapasztalataimat, bár ennek sokan nem örülnének. Na és akkor mi van? Igaz, az első regény-megbízásom sem lett klasszikus próza, valahogy folyton szétfeszítem a szabályos kereteket, lehet, hogy ez sem regény lesz, opera buffa all'ungherese prózában és versben, vagy valami ilyesmi. Kívánom minden ellenségemnek, hogy szorgalmasan ismerje fel a mű egyik-másik hősében önmagát, s gondolkozzon el tetteinek helyességén, avagy helytelenségén.

Az apológia viszonylag visszhangtalan volt, feltehetően ellenfelei mind bal- mind jobboldalon elégedettek voltak azzal, hogy a költő „nem tehet több kárt” az amúgy is elsivatagosodó magyar kultúra tápcsatornáiban.

RÓMA 1.

Szeptember volt, 19-e, szerda, de ez Rómában nem nagyon érződött, mondhatni tangózott a nyár. Nyalánkinak, ottléte harmadik hónapjában még mindig voltak olyan programjai, amit a turisták négy-öt napba sűrítve, rohamléptekben fogyasztanak, és persze megemésztésről szó sem lehet.

A Sixtus-kápolna várójában vásárolt albumot nézegette, már a lakásán. Kissé csalódott volt. Mindössze pár percig feketett hanyatt a terem kövezetén, hogy tekintetével átfoghassa a képzeletét felülmúló művet. Azt a pár percet sem tudta a befogadásnak szentelni. Annyi turista volt, hogy alig talált a testének megfelelő szabad padlót. Kint kánikula, bent dermesztő hideg, ami eleinte kellemes volt. Perceken belül jégpályának érezte a márványt, páni félelem lett úrrá rajta. Egyszer már kapott tüdőgyulladást gyerekként rekkenő hőségben: felhevülve megfürdött a hús Marosban. Majdnem belehalt. Megismétlődik a szitu? Gyorsan feltápáskodott. Az irányítók máris terelgették a tömeget a kijárat felé, bizonyára türelmetlenül várt, toporgott, tolongott a bejáratnál a következő esztétikai, vagy köznapian turisztikai szenzációra, mint harmatos főre vágó nyáj. Ihletett odafigyelésre, a művészi teljesítmény átélésére minimális esély sem volt. Irigykedésre annál inkább: szeretett volna a pápák, a pápaválasztó konklávé, de akár a takarító személyzet, vagyis minden olyan fickó helyében lenni, aki több időt tölthet a szépségtől túlszűfolt teremben, mint ő. Persze, az illetők munkaköri megkötöttsége nélkül. Ezek fel sem fogják, milyen szerencse jutott nekik osztályrészül – borongott rezignáltan. Mit nekik földi hívságok, energiától kirobbanó meztelen testek, nők és férfiak izmainak, bőrének, delejes arcvonásainak megbabonázó orgiája. Akinek a művészi környezet munkahelyi kontextus, nyilván nem erre az önmagában felemelő, ám kissé a földtől elrugaskodott tényezőre koncentrál, hanem a „Lényegre”, Isten földi népének mindennapi életét befolyásoló fontos döntésekre. A takarítóknak pedig nem nagyon lehet idejük bámeszkodni, bizonyára szigorúan szoros időkeretben kell biztosítaniuk a csodálatos terem tisztaságát.

Kopogtak. Éjfélre járt az idő. Ki a franc lehet ilyenkor? Az épületben elszállásoltak közül senkivel sem volt olyan meghitt viszonyban, hogy bejelentetlenül meglátogassák. Éjszakai kapuszolgalat nincs, a kapu a lakásból telefonos hívás nyomán nyitható. Valakik épp haza érkeztek, s beengedték a váratlan vendéget is? Kikulcsolta az ajtót, s rajta hagyva a biztonsági láncot óvatosan kinyitotta. A nyílásban Álmos torzonborz feje látszott. Hugó kikapcsolta a láncot. Rég látta, államtitkárságáról bizonyára kényszerű lemondása óta pedig üzenetet sem váltottak. A vendég betolatott, mögötte ismeretlen, szintén szakállas, nála karcsúbb, mozgékonyabb, ezüstösre érett fickó.

– Kaja, pia van itthon? Éhesek és szikkadtak vagyunk.

Se köszönés, se szabadkozás. Örülnie kellett volna a rég nem látott barátnak, ám a váratlan meglepetéseket nem szerette.

- Nem is tudom, megnézem mit tehetek értetek – válaszolta kelletlenül.
- Csak nem vagyunk megfelhőzve? – Álmos hangja kötekedő, fensőbbeséges.
- Dehogy, dehogy – morogta a házigazda – részemről a megtiszteltetés. De hogy jutottatok be?
- Hát miért vagyok én a KÖP elnöke? Hogy ne legyen pótkulcsom az általunk is finanszírozott

szálláshoz?

Erre nem volt válasza, jobb lesz harapnivaló után nézni. Harapós Álmossal nem szívesen ismerkedett volna. Közös lónak túros a háta alapon a közös konyhát hanyagolta; vett egy használt hűtőt, beszerelte az étkező fülkébe, s mivel ő is elég rendszertelenül élt, igyekezett tartalékolni. Volt a hűtőben parmezán sajt, milánói szalámi, dán sonka, német vaj, otthonról hozott gyulai kolbász, tej, kaukázusi kefir, méz. A hűtőn tartott kenyértartóban talált néhány zsömlét. Az egész készletet feltálalta. Két palack Chianti is kiürítésre várt. Váratlan vendégei szinte szótlánul, csak az étkezéshez tartozó műszavakhoz folyamodva percek alatt elpusztítottak mindent. Nem akart a borral is hasonlóképpen járni, eleve kitöltött magának egy vizespohárnyit. Ezután mutatta be útitársát Álmos: Niccolo Teleky. A fickó olaszosan, a második szótagot hangsúlyozva ejtette családnevét. Alapvetően magyarul társalogtak, ám olasz szavak, félmondatok is beleszédültek a magasröptű eszmefuttatásokba. Álmos valamennyire beszélt németül. Orosz szakot végzett, de ezt leggyakrabban elhallgatta. Valamennyire tudott franciául, valamennyire csevegett spanyolul és olaszul is, talán olaszul legkevésbé. Előszeretettel folyamodott viszont olyan műszavakhoz mint a rinaszcita, csinkvecsento, adzsornamento, rivelazione, illuminizmo, csiarlatano, inganno és a többi. Barátja, Niccolo bolognai művészettörténész magyar felmenőkkal. Dolcse Itáliában született, a híres neves grófi család egyik félreeső ágának leszármazottja. Lefordította Álmos egyik drámáját olaszra. Szicíliába tartanak, Cataniában lesz a dráma olasz bemutatója. Elfáradtak, Álmosnak eszébe jutott, hogy famulusa itt „lebzsel”, úgysem találkoztak rég, megpihennek nála. Álmos úgy mutatta be Hugót, mint nagy rajongóját, aki épp az ő életművéből készül valami falrengetőt összehozni. Elismeri, nagyon hálátlan feladatot vállalt, mert bizony ő nehezen elérhető, folyton mobile, mindig szervez valamit, mindig a legújabb ötletén lovagol, néha poroszkál, de többnyire vágta, jobban foglalkoztatja a jelen és a jövő, mint a múlt.

– Soha nem terminare, proprio niente appunto caro amico? – nevetett Niccolo, s nagyot csapott Álmos csapott vállára.

– Fordíts! – rivallt rá Hugóra a megszólított.

– Bocs, nem annyira figyeltem, vagyis... Úgymond nem fejezel be semmit. Bocsi, nem én mondom.

– Ez nagyon igaz Hugó Hugovics barátom. Ha már nem izgalmas, ha már szürke, poshadt, penészes az a befejeznivaló, hagyni kell másokra, a „többségre”, a szürke szorgalmasokra, taktikázó törtetőkre, fontoskodó pontoskodókra. Ha erős az ellenszél, vissza kell vonulni, Őseink harcmodora szerint, nehogy a saját köpésedet sodorja arcodba. Aztán, ha már azt hiszik győztek, szembefordulni: hajrá magyarok, rá, rá, hajrá! Ha nincs megoldás, dobni a francba az egészet. Lehet, hogy valaha még felfakad, mint egy kárpáti forrás, de az is lehet, örökre elvész az események kavargó forgatagában. Ha elvész, megérdemli sorsát. Így van, Niccolo barátom? Appuntó – így mondtad nem? Emlékszel, miről beszéltem nektek Kolozsváron a Kacér Végvár alapításakor?

– Nem készültem, de ezt álmomból felriadva is tudnom kell. Megvan! „Inkább nevezzenek hülyének, fantasztának, ködszurkálónak, lásd szegény néhai Latinovits barátunkat, mint unalmasnak, konformistának, rutinszerűnek. Egy művész legyen izgalmas! Egy művész legyen rendhagyó! Akár provokatív. Rázza fel a kispolgári tespedtségbe süppedt kockafejű tömeget. Ez legyen a jelszavatok!”

– Így mondtam volna? Nem meglepő.

– Anarchista progetto, miei amici – nevetett Niccolo – mintha Emile Henry hallani.

– Hogy állsz a dolgozattal Hugó Hugovics?

– Állok, álldogálok. Összeszedtem egy halom dokumentumot, tőled, rólad, cikkek, petíciók, visszaemlékezések, némelyek irodalomtörténeti, sőt világtörténeti jelentőséggel bírnak.

– Azt mondd? És hogy képzeled el az egészet, egy dokumentum saláta? Nem lesz kissé hervasztó? Ki olvas ma már dokumentumokat?

– Úgy tervezem, hogy te kommentárod ezeket, beszélgetünk, hozzáfűzöl ezt-azt, legyen egy ilyen beszélgetőkönyv-féle. Amilyen édesapáddal is készült pár évvel ezelőtt. Értesíts, mikor lenne időd leülni magnó mellé.

– Annyira rühellem a magnózást Hugó Hugovics. Tudod Niccolo, folyton a lehallgatásra emlékeztet. Képzeld, amikor először letartóztattak, a fejemre olvastak egy csomó dolgot. Nem mondták, hogy rejtett mikrofonok útján jutott tudomásukra. Elég ijesztő volt. Felismertem dialógusokat, amelyeket különböző helyzetekben, különböző emberekkel folytattam a lakásomon. Szikráztak a feltételezéseim, gyanúsítgatásaim, hogy ki besúgó a barátaim közül. Másokról meg esküdni mertem volna, hogy én illet, soha senkinek nem mondtam. Most ezek törbe akarnak csalni a valós és feltételezett dolgok keverésével? Ettől a vegyes érzékeléstől teljesen összezavarodsz, a bizonyos és a bizonytalan kaotikusan kavarg az agyadban, nyilatkozatot kell írnod, egyes dolgokat tudatosan kihagysz, másokat akaratlanul beírsz, s akkor jönnek azzal, hogy ezt meg ezt nem írtad bele, s akkor rádöbben, sőt, tényleg, ezt már bevallottad szóban, akkor le is írhatod, és jönnek a kiegészítések, megszámozod, hogy áttekinthetőbb legyen, közben belezavarodsz, hogy most mi az, amit csak megtévesztésből mondtál, mi az, ami tényleg elhangzott, vagy megtörtént, s mi az, ami nem úgy történt, de ráhagyod, csak hagyjanak már békén. Előveszik addig papírra vetett „kézirataidat”, téged idéznek, s akkor beleegyezel, hogy ők összegezzék, diktálják az addig elhangzottakat, s örülsz, hogy ragaszkodhatsz a helyesbítés jogához, úgy rémlik, még mindig a te kezében ráng a gyeplő. Amikor elengednek, már nem tudod, hogy ők, vagy te irányítottad azt a bizonyos kihallgatást. Olyan jellegű beszélgetéseket olvastak a fejemre, amelyeket az ember csak a legbizalmasabb barátainak, a lehető legbiztonságosabb körülmények között mond egy diktatúrában. Persze, mindenféle technikákat bevezettem, ha találkozni akartam valakivel, nem közöltem vele előzetesen, hanem felhívtam a lakásához legközelebbi fülkéből. Sosem mondtam meg, honnan telefonálok. Szerencsénk, hogy akkor még nem volt mobiltelefon. Ha az állomásra mentem, az utolsó pillanatban érkeztem, gyakran csak futva értem el a már mozgó szerelvényt. Szerencsére akkor még nem voltak automatizálva a vonatajtók. Megtévesztő dolgokat mondtam az ismerőseimnek, hogy hova megyek, mikor. Ha netán valamelyikük besúgó, ha kényszerítik se tudja rólam elregélni az igazat. Lehetőleg autóstoppal utaztam, így észrevétlenül nagyon nehezen tudtak követni. A forradalom után, apámék, sok ismert emberhez hasonlóan, kihívtak egy technikust, aki felszámolta az összes mikrofont, ami valósággal behálózta a lakást. Még a vécébe is tettek.

– Ez komoly, szegény barátom? È un bene che tu non sia impazzito.

– Na jó, a budiba éppen nem, de egyébként mindenhova. Csak a budiba és az előszobába nem. Ha ezt tudtam volna akkor! Innen aztán óriási fenntartásaim képződtek a diktatúra beidegződései iránt. Amikor tudósító voltam, akkor is inkább a kis noteszembe jegyeztem mindent, ami fontos. Telefonba diktáláshoz csak nagyon sürgős esetekben folyamodtam. Nem feltétlenül kell szó szerint idézni. A lényeget ragadd meg öregem, érted, a lényeget! De nem bánom Hugó barátom, ha te így pontosabban tudsz dolgozni, hallgass le. Ha nem nélkülözheted ezt a technikai mankót. Ha nem bízol az emlékezetedben. Remélem, azt nem várod el tőlem, hogy előzetesen átnyálazzam azokat a dokumentumokat. Attól lesz friss a dumaparti, ha ott helyben kimondom azt, amit kivált belőlem az általad összegyűjtött szöveg.

– Látod, épp így terveztem én is. Felolvasom, s te ott helyben reagálsz.

– Zseniális, zseniális. Alig várom, hogy belevágjunk.

– Próbáljuk ki most! Van itt egy szöveg – ha nem vagy túl fáradt – nem olyan hosszú.

– Mi pare elég intellektuál szemfényveszt, inganno, ciarlatanizmo. Valami zsigeri vágyok, valami vére pezsdül, valami szív dobogtat, nel cranio. Visitare Róma legszuper sztriptízbár! Lasciatevi a me. Talpra magyar, hív a fasza!

– Te ilyen ízesen tudsz magyarul? – álmélkodott Hugó.

– És még öt nyelvet – kontrázott Álmos. Még nálam is többet. Engem izgat kipróbálni, hogy fog működni ez a munkamódszer. Fél óra, rendben Niccolo? Te addig lezuhanyozol, vagy mit tudom én, bepúderezed a micsodádat.

– Va bene, egy kis friss buon per te. Nem bánom, belle ragazze megvár.

– Akkor olvashatom? – lelkesedett Nyalánki.

– Persze, ne húzd az időt.

A sarlatán

Ráduly Áron Háromszéken született, ami meghatározta élete rügyszését. A három szék közül elsőként a szülőszék, mert olyan sürgősen kellett világra jönnie, hogy nem volt idő a bábát sem kihívni. A későn érkező bábaasszony pletykája szerint a trianoni békediktátum hírére pottyantotta a világba anyja, ijedtében. 1916-ban a románok betörésekor már gyereklánként volt alkalma tapasztalni, mit jelent a román hatóságoknak kiszolgáltatva lenni. A másik a földrajzi hely, Kézdi-, Orbai- és Sepsiszek egyesülésének következménye, három tradíció és nyelvjárás keveredése. Ezzel magyarázták némely nemzetkarakterológusok azt, hogy a háromszéki tehetség nehezen találja meg a számára legmegfelelőbb utat. A harmadik elméleti szék, az a hely, ami a két szék közti földre huppanás helyett kijutott a háromszéki embernek. Merthogy felfangban egyik kelet-európai náció sem képes felülmúlni. Mi más magyarázná, hogy azon a romantikusan kietlen vidéken fenn tudtak maradni. Dacára annak, hogy pusztította Őket a király, a fejedelem, az oláh vajdák, a tatár, a török, és az önpusztítás sem állt távol el-elsötétülő lelkiviláguktól. Nem véletlen, hogy lelkesen fűjják a kolozsváriból szögedivé lett bánsági születésű orvostanhallgató himnuszát: maroknyi székölő porlik mint a szikla.

Húszéves koráig sok mindennel próbálkozott. Megtanulta apjától a kerékgyártás tudományát. Sajnos sok új szekérre ebben az időben nem volt szükség, alig volt mit fuvarozni. A románok, amit csak nem szégyelltek, földet, erdőt, intézményeket, ingatlanokat elvettek a magyaroktól, örült szegény székely, ha nem hal éhen. A kádár mesterséget is elsajátította. Hordókra mindig szükség lesz, okította nagyapja, a bort szeretik az emberek nemzeti hovatartozástól függetlenül. Az enyedi borvidéken kezdte, aztán elcsábította egy bojár Cotnariba, ott érte a bécsi döntés. Nemcsak a nagyobb fizetés vonzotta, hanem az ottani kövérszőlő eredet-legendája, miszerint a tokaji vesszőket Mátyás király adományozta III. (Nagy) Istvánnak, Moldva vajdájának, aki hol hűbérese, hol szövetségese, hol ellensége volt. Emberünk lefizette a román határőröket s átszökött Magyarországra. Rövid időre elszerződött Tokajba. A helyi kádárok nem szívlelték benne a konkurenciát. Elintézték, hogy katonai behívót kapjon. Ő meg elintézte, hogy gyerekkori barátja, aki időközben orvos lett, epilepszia-igazolást hamisítson neki, és megússza a katonáskodást. Jó hazafinak tartotta magát, de hogy az országot kétezer kilométerre a magyar határtól kell megvédeni, nem fogadta el a furfangos székely agya. Jobbnak látta új hivatás után bámészkodni. Nagy tanítóhiány volt a háború végén, meg a tanítóság mégis csak úri dolog, ha nincs is túlfizetve, jár vele szolgálati lakás, darabka föld. Úgy döntött, vén fejjel beiratkozik a nagyváradi tanítóképzőbe. A magyar világ azonban nem sokáig tartott, döntenie kellett: haza a szülőföldre, vagy az anyaország sokszor idegennek ható világát választja. Székelyudvarhelyen fejezte be tanulmányait. A háború utáni első években a magyar református gimnáziumban tanult román államelnök alatt, az erdélyi magyarság vezetői úgy hitték, baloldali eszmékkel felvértezve, piros-sárga-kék zászló alatt, anyanyelvükön fejleszthetik kultúrájukat. Ráduly Áron is megszagolta az új idők illatát, Kolozsváron beiratkozott a magyar egyetemre, és vezetője lett a népi kollégiumoknak. Ritka összefogás valósult meg az egyházak és a sokszínű ideológiát egybefogó népi szövetség között. Aztán a román nacionalizmus a kommunista pártban is felbuzogott, mint a lefedett fazékban a krumplileves. A románok kommunista pártjának magyar vezérét megvádolták besúgással, és egyszerűen agyonverték, fiát kereső anyját Nagyváradon a Körösbe fojtották. Tagrevíziót rendeltek el, melynek során kiszorították a magyar és zsidó tagságot, miközben gőzerővel folyt a román ajkú és szívű tagság toborzása. Amikor 1948-ban megjött Moszkvából a parancs a kommunista hatalomátvételre és minden intézmény államosítására, a román kommunista párt készen állt. Előbb a szociáldemokrácia bekebelezésével egységes ideológiára rendezkedtek be. Aztán betiltották a „reakciós fasiszta” szervezetnek minősített polgári pártokat. Aztán egyik napról a

másikra megszüntették a magánvállalkozásokat, államosították az ipart. Aztán a görög katolikus egyházat beolvasztották az ortodox egyházba egységesítve a román keresztényeket. A római- és görögkatolikusok püspökeit bebörtönözték, besúgó adminisztrátorokat nyomtak a helyükre. A tanügy államosítása és a nemzeti kisebbségek asszimilációja egyszerre kezdte rombolni a kulturális sokszínűséget. Előbb a népi kollégiumok szűntek meg, aztán lerbe dugták a Magyar Népi Szövetség vezetőit kispolgári elhajlással vádolva őket. Ezután már könnyű volt felszámolni magát a szövetséget is.

Ráduly Áron azonban tudta, hol a helye és a szíve. Helye a társadalom élcsapatában van, a szíve pedig baloldalt dobog, ahogy azt már Leonard Frank megírta, kockázatmentes biológiai megfigyelések nyomán. A „korszerűtlen” kollégiumok megszüntetését hangosan helyeselte, a megyei lapba megrendelt cikkében előrevetítette, hogy az új ifjúság sokkal progresszívebb lesz, ha megszabadul a „klerikális reakció mételyétől”. Korábban ugye, az egyházak fogadták be a hontalan népi kollégistákat. Nagyon helyes, hogy a befogadó ingatlanokat államosították, így azoknak a kezébe került, akik azt megérdemlik – hangoztatta. Ő maga belépett a román kommunista pártba, amit álcázás képpen munkaspártnak csúfoltak, kezdetben az angol labour-party is biztosította baráti érzelmeiről a „testvér-szervezetet”. Magyar létére felvették, olyan meggyőzően tudta magasztalni az új rendszert, hirdetni a megbonthatatlan román-magyar egységet, szidni az „elvtelen” kisebbségi magyar összefogást. Román barátnője volt ebben az időben, hitelesnek hatott a lelkesedése. Hallotta hírét, hogy szovjet egyetemekre toboroznak ösztöndíjasokat. Olyan „egészséges” származással bíró ifjakat verbuváltak, előzetes átvilágítás nyomán, akikről feltételezték, hogy családi hátterük, szociális helyzetük okán hű katonái lesznek az új rendszernek. Próbára is tették őket, s aki megfelelt a hűség akár sajátjaik elárulását jelentő kritériumának, mehetett Moszkvába, Leningrádba, Sztálingrádba, s a többi forradalmárokról elkeresztelt, mit is beszéljek, elnevezett szovjet egyetemre.

Jelentkezett.

Megfelelőnek találták. Semmi kivetnivalót nem látott abban, hogy cikket írjon a katolikus püspök ellen, aki hűséges maradt az imperializmus védőbástyájának kikiáltott Pápasághoz. Nem esett nehezére, unitárius volt mielőtt kommunista lett. Leningrádba, a pedagógiai főiskolára irányították. Megtanult oroszul, tanítóként legszűkebb szakmai érdeklődési köréhez tartoztak az új nevelési elvek. Makarenko volt a sláger, ő pedig szeretett slágereket dúdolni. Szakdolgozatát is a makarenkói elvek romániai alkalmazásáról írta. Ez volt első műve, ami nem az anyanyelvén, nem államnyelven, hanem a szovjet birodalom lingua francájaként erőltetett oroszul jelent meg. Hazatérte után azonnal kinevezték az egyetem pedagógia tanszékére vezetőnek. Merthogy a Magyar és Román Akadémia tagjának megválasztott tanszékvezető nem bírta a pártszervek bizalmát, többször kifejezte szakmai rosszallását bizonyos bevezetni szándékozott pedagógiai elvek és módszerek irányában. A nyári szünetben kiérdemelte nyugdíjazását. Egészségi állapotára tekintettel. Ez a hirtelen rászakadt mellőzés ténylegesen megbetegítette. Agyvérzés taszította sírba. A házsongárdi temető tavaszi virágzásba borult fái alatt dr. Ráduly Áron zengedezte szárnyalóan semmitmondó búcsúztatóját az egyetem nevében. (Hogy a doktorátust hogyan szerezte, arról csak suttogni mertek a diákok.) A népek Nagy Tanítójának halálát követően nehéz időket élt meg. Egyszerre kellett visszatartania ifjabb, forrófejű kollégáinak minden addigi vívmányt megkérdőjelező rohamait, és korosztályának minden változástól rettegő, vérre menő kemény ellenállását.

A családban sem volt nyugalma. Anyanyelvéből már csak szavakra emlékező manysi feleségével, akivel a leningrádi főiskolán melegedett össze, harcot kellett vívnia. Marija úgy látta, Áron az ő sorsára fog jutni, elfelejti anyanyelvét, vagy az veti ki magából, ha nem vállalja fel a közösséget nemzetségével. (Így ejtette a hivatalos „nemzetiség” szót. Az orosz mellett az „ura” nyelvét túrhetően megtanulta, a számára új állam nyelvét is igyekezett feltörni, tapasztalta mennyi előnnyel, és keserűséggel jár egy terrorisztikus államnyelv kötelező elsajátítása.) Azt is mondta, urának áruló szaga van. Áron lelke mélyén úgy érezte, van ebben valami. Amikor felkeresték vén, kirúgott kommunisták és számonkérték a rendszert támogató nyilatkozatait, vagy a szeku főnökével beszélt telefonon, önmaga számára is undorító verejték öntötte el. Inget kellett cserélnie, hogy önmagát elviselje. Marija pálinkát, kávé, teát szolgált fel a vendégeknek, s noha ura kiküldte a szobából, amikor távbeszélőn jelentett a politikai rendőrségnek, Marija az ajtó mögül hallgatózott. Neki, aki olyan országban nőtt fel, ahol a titkosrendőrség az élet minden területét behálózta, hátborzongatóan ismerős volt a szituáció. Rábeszélte Áront, hívja meg házukba özvegy, jó egészségnek örvendő anyját, hogy vezesse a háztartást, és foglalkozzon magyarul két gyermekükkel, akik román iskolába jártak. Ő maga könyvből újra tanulta a manysit.

Ráduly Áron 1956 óránként változó politikai viharában végveszélyben érezte magát. Ki kell maradnia mindenből. Mikor a Kossuth rádióból megtudta, hogy a szegedi egyetemisták új, a párttól független diákszövetséget akarnak létrehozni, és egyik diákja tanácsot kért tőle nyíltan, az előadáson, hogy ne kövessék-e a „testvér ország” példáját, felhívta leningrádi ösztöndíjas társát, dr. Kővágó Mihály pszichiátert és beutaltatta magát egy Kolozsvártól távoli szanatóriumba. Marijának meghagyta, bárki keresi, ismeretlen helyre távozott. Neki sem árulta el úticélját. December 1-én tért vissza otthonába, hivatalos orvosi igazolással felfegyverkezve. Így nem keveredhetett gyanúba, nem kellett tanúskodnia diákjai és tanártársai perében, és ami a legfontosabb, olyan hitelesen helyeselte a párt politikáját, hogy a börtönt elkerülte. Pedig sokakat ítélték sok évre, noha gyakorlatilag nem követtek el semmit a szent és sérthetetlen szocializmus ellen.

A magyar és a román egyetem egybeolvasztásakor magyar tanártársai nem mertek vele bizalmaskodni. Ráduly Áron táguló horizontokról papolt a pártbizottsági ülésen, és korát megelőzve a multikulturális nevelés magasztos szólamait prédikálta a KB kiküldött titkárával tartott bizalmas vacsorán. Ugyanakkor a kisebbségi összetartás végvárává magasztalta a feltétlenül megvédendő magyar egyetemet kollégáival négy szemközt suttogva. Akik, miután a maratoni gyűlésektől és állambiztonsági kihallgatásoktól meggyötörten hazakeveredtek, két pálinka közt választ nem várva kérdezték párjukat: Ki a kurva jó ég ez a Ráduly Áron?

1965-ben meghalt a Román Munkáspárt leválthatatlan főtitkára. Az utódról villámgyorsan elterjedt a hír, hogy a magyarokat gyűlöli. Az elhunyt kedvence volt, a fényképeken mindig a szíve felől, a balján állt. Személyesen is volt szerencséje megismerni, ő volt az a KB titkár, aki beordibálta a magyar egyetemet a románba, ő volt az, aki beverette a parasztokat a szövetkezetekbe. Minden helyzetben, amikor az erős kéz politikájával kellett a párt akaratát érvényesíteni, őt delegálta a vezetőség. Tudhatta, hogy akkor lesz népszerű, ha reformokat ígér, ha az egész ország által rebesgetett hatalmi visszaéléseket kivizsgáltatja. Ez jó volt arra is, hogy a hatalmára veszélyeseket kiiktassa, akire post mortem is még szüksége lehet, rehabilitálja. Ráduly a tervezett reformokat éltette, új seprő jól seper jelszóval. Rektorhelyettes lett, bevásárolták a magyar nemzetiségű dolgozók tanácsának országos vezetőségébe. A szép reményeket hamar sárba döngölte a pártvezér kínai és koreai látogatása. Alig tért haza, meghirdette a „mini kulturális forradalmat”, más néven „mangáliai téziseket”. A Fekete-tengeri üdülőről elnevezett párthatározat, úgy átjárta az alighogy kifagyott társadalmat, mint a krivóc-nek nevezett jeges téli vihar, s emberünk kénytelen volt hátrébb húzódní székely agaraival. Az új pártvezető új jelszavakat igyekezett meghonosítani. A jövő a homogenizálás útja – recsegte rekedtes hangján a kongresszusok és értekezletek szónoki emelvényeiről. A gyakorlati intézkedések világossá tették, hogy ez asszimilációt jelent. Sokáig úgy érezte, nincs már rá szükség, egyre több hibát vélt felfedezni a „társadalom szocialista átalakításában”, egyre hatástalanabb lett a vezetőket egymás ellen kijátszó taktikája, a hogy a „felfelé nyalós, lefelé tapos” politikája. Eleinte csak Marijával osztotta meg kétségeit, majd ennek biztatására meg-meghívta a tőle elidegenedett, rég partvonalra száműzött elvtársakat. Gyanakodva bár, de felvették a beszélgetések rég megszakított fonalát. A kisebbségeket egyre nyíltabban és türelmetlenebbül elnyomó politika terhe mellett a családjában is feszültségek támadtak. Lánya beleszeretett egy eleve gyanús fickóba. Bárkitől érdeklődött, az utóbbi idők legtehetségesebbjének kvalifikálták. Utálta a hirtelen feltűnő csillagokat, akik szemkápráztató fénnel tündökölnék, majd a legváratlanabb pillanatban szétrobbannak, megvakítják az őket csodálókat. Lánya az intő apai szó ellenére férjhez ment, rögtön teherbe esett. A fickó beköltözött a csinos kis villába, amit rektorhelyettesként utaltak ki neki. Kétes hírű költőcskék, önhitt filozopterek, szélhámos színészek, könnyűvérű nőcskék, egyéb csepűrágók, éhenkórászok és naplopók ficánkoltak a korábban magas rangú párt- és egyetemi funkcionáriusokhoz szokott tágas, bőrfoteles nappaliban. Legalábbis ő ilyennek látta veje társaságát, akit meglepetésére hosszabb nyugati tanulmányútra javasolt a legnagyobbnak tartott erdélyi író. Az állambiztonság felé azonban ő kellett garanciát vállaljon érte.

Nem megmondtam? Ezért kellesz te ennek a sarlatánnak. Az én befolyásomra, kapcsolataimra pályázott. Lánya megsértődött, hetekig nem szólt hozzá. Aztán mégis csak megtisztult a családi atmoszféra. Amiben a csapodárnak pletykált férjecskéje is a huzat szerepét játszotta. Egy távoli, Kanadában élő rokon megszéllőztette, hogy Némó Kapitány (ez volt a családi szlengben használt fedőneve) egy Kolozsvárról elszármazott, férjezett hölgynek csapja a nagy idegenségben a passzátszelet. Sőt némelyek úgy tudták, megszóktette a hölgyet, akár egy cigányvajda. Látod, ezekkel a kis semmiségekkel próbálja kiénekelni a szádból a sajtot, a te drágalátos férjecskéd – kommentálta a postaládából kivett, cirkalmasan teleírt képeslapokat. És a lányának be kellett látnia, hogy olyan igazi, becézgető, utyuli-putyuli szerelmes leveleket nem küld az ő bálványa. Néha már panaszkodott Marijának, hogy kezd nagyon elege lenni. Az iskolát ellenőrző szekus behívta az igazgatói irodába, és nem is egy, hanem három svájci képeslapot mutatott neki, ugyanolyanokat, amilyeneket ő kapott, ám tele zsúfolva szerelmes szövegekkel. Azt akarta megtudni, ki a címzett, mert nyilván az idős hölgy, akitől elkobozták, s aki azt állítja, ez egy puszta játék, nem lehet. A ritka telefonbeszélgetések féltékenységi jelenetekké fajultak. Majd ha otthon lesz, tisztáz mindent.

A nagyreményű férjecske a szekuritáté által megszabott időpontra nem érkezett haza. Ráduly elvtársat beidézte az állambiztonság megyei főnöke, hogy mi is van azzal a garanciával. Egyre erősebb ellenszenv mélyült a családba betolakodó iránt. Lánya sem védte már elszántan a férjét. Sőt építgetni kezdte a válás szivárványhídját. Remélték, gyermeke születésére csak megérkezik. Csalódtak. Mindenki elkönnyvelte, disszidál. Aztán négy hónapos késéssel, ő tudja milyen eszközökkel hosszabbítva meg vízumait, megjelent a határon, be is kísérték azonnal kihallgatásra a nagyváradi szekuritátéra. Apósa várakozása és jóslatai ellenére úgy tűnt, nem lesz semmilyen utóhatása az engedetlen állampolgári magatartásnak. Mint derült égből a villámcsapás érkezett a hír, hogy a román nyelvből és nyelvre történő tolmácsolási posztot az újságnál megszüntették, elvégre az államnyelvet minden pártmunkásnak kötelessége anyanyelvi szinten művelnie. A főszerkesztő, Ráduly Áron barátja, már annak idején figyelmeztetett, hogy igen hasznos lenne, ha a veje belépne a pártba. Mert igaz, hogy szerkesztőként dolgozik, de maga a fordítói poszt, amire felvették, nagyon ingatag lábakon áll. Megmondtam, verte az asztalt a vasárnapi húsleves fölött Ráduly Áron a megyei pártbizottság kulturális osztályvezetőjeként is úgy, hogy bors és sótartó pattogott az abroszon: nem kellett volna leszarni a kalapács nyelét, fiacskám. Jobban kellene tisztelni, böcsülni a szocialista kisebbségi kultúrát. Tudta, semmi sem bosszantja jobban vejét, mintha fiacskámozza. Megpróbállak benyomni a tanügybe, de ha nem változtatsz ezen az arrogáns magatartáson, sok jóra ott sem számíthatsz, fiacskám!

Mintha csak rossz előérzete akarna beigazolódni, vejét váratlanul bevitték a szekuritátéra. Az is kiderült, már hetek óta elköltözött otthonról, csak a látszat kedvéért jelent meg a vasárnapi közös ebédeken. Új lakásában, amit valamelyik sötét havere ajánlott fel neki ideiglenesen, házkutatást tartottak. Ezt a lányától tudta, akit férje felhívott a kihallgatás közben, s megbízta, menjen oda el, és csukja be az ablakot, mert nyitva felejtette. Utólag kiderült, mindezt csak azért tette, hogy bizonyítsa állítását kihallgatóinak, miszerint nem él külön a családjától, az ominózus szoba csupán alkotóműhelyként szolgál. (A nő teljesítette a kívánságot, az ablak azonban csukva volt, azonnal rádöbbsent, hogy itt férjecskéjének egy újabb furmányos húzása lehet a háttérben, és senkinek nem szólt semmit.) Ráduly Áron felhívta a megyei szekufőnököt és megmondta, leveszi a kezét a vejéről, semmilyen garanciát nem vállal érte a továbbiakban, pimasz, erkölcstelen, hazug fráter. De hiába várták haza, hogy jól megmondják a felelőtlen pernahajdernek a magukét, eltűnt. Személyi igazolványát visszatartották a szekun, azt hívn, anélkül csak nem merészel meglógni. Tévedtek.

Az álszent családi borzadozás, és a titkosrendőrségi abszurditás netovábbja ezután következett. Rádulyék azt hitték, a fickót a politikai rendőrség tartja fogva, a szekuritáté pedig azt, hogy a család rejtegeti. Alig egy hetes eltűnést követően az „ellenséges” rádióadók telekürtölték a világot, hogy a román diktatúra újabb áldozatokat követel. A neves, Nyugatot megjáró ifjú tehetséget egy házkutatást követően eltűntette a politikai rendőrség. Nem új dolog ez, bár sokáig azt hitték, elmúltak azok az idők, amikor minden következmény nélkül ki lehetett vonni a rendszer ellenfeleit a forgalomból örökre. Mostanában azonban arra utaló jeleket észlelt a részrehajlás mentes, hangadó nemzetközi közvélemény, hogy felelevenednek a közelmúlt módszerei, ami az elnyomás fokozódását jelzi. És akkor sorolták, harsogták, már amennyire a zavaró berendezések engedték, hogy XY tehetséges két kötetes költőt kilökték a vonatból, s elterjesztették, hogy részegen kiesett. Vagy ZZS református lelkész elment otthonról egyházi gyűlésre, és nem érkezett haza. Két hét múlva halászták ki a holttestét az egyik fővárosi tóból. Vagy a neves magyar színészt felakasztva találták a nem is annyira elhagyatott erdőben, egy milicista bukkant a holttestre, ami felettébb gyanús körülmény, már csak azért is mert az illetőt nemrég engedték ki a börtönből. Szóval teltek a hetek, az eltűnt minden valós és vélt barátját, ismerőseit, szeretőjét kihallgatták a rendőrök, házkutatás házkutatást követett, semmi eredmény. Aztán egyszer csak botra támaszkodva, sántikálva megjelent Ráduly Áron villájának ajtajában, aki azonnal hívta a megyei szekuritáté főnökét. Kissé meglepődött, amikor közölték, most engedték haza a gyanúsítottat, vigyázzanak rá, nehogy valamilyen hülyeséget csináljon megint. Sorsáról később dönt a legmagasabb vezetés. Aztán a történetek, pontosabban a megnevtörténetek nyomán nemzetközi híressé magasztosult fickót baráti és főleg barátnői kezek kórházba segítették, törött lábát újra gipszelték, a kezdődő trombózt kikezelték, mindebben pedig egy örmény zsidó főorvos játszott meghatározó szerepet, aki magyarul sem beszél, hiába na, ilyen korrektek az örmény-zsidó orvosok, megbízhatóbbak, humánusabbak, mint akár a magyar-, akár a román-, akár a szász, akár a szimplán zsidó orvos tekintélyek. Ráduly Áron nem hallgatta a tiltott rádióadókat, de Marijat nem akadályozta abban, hogy a legbelső szobában üvöltesse az Amerika Hangja, a Szabad Európa, a London BBC, vagy a Deutsche Welle magyar adásait. A fülét sem dugta be, amikor felesége beszámolt a vejükkel kapcsolatos legújabb hírekről. Nagyon nem tetszett neki, hogy a bosszú, valami általa át nem látott okból késett. Aztán egy nap újra bevitték a vejét – megmondtam, hogy ez lesz? – ezt már csak a lányától hallotta, mert noha beadták a válópert, nem szakították meg a kapcsolatot. Lánya elmesélte, és apja elégedetten hallgatta, hogy vejét alaposan megalázták, felsorolták mennyi jót

cselekedett vele a román állam, ezzel szemben Ő minden írásbeli és szóbeli fogadalmát áthágta és hazugságokkal, rágalmozásokkal befeketítette a közös hazát, és még cáfoló levelet sem hajlandó írni a szabadeurópának. Ennek ellenére kegyet gyakorol vele a hatalom, nem kapja meg alaposan kiérdemelt büntetését, ami minimum 7 év fegyház lenne, viszont amennyiben még egyszer a hamis útra lép, alkalmazzák vele szemben a hatályos jogszabályokat. A fickó újból aláírt egy fogadalmat, hogy a román hazát sem tettben, sem szóban nem sérti meg, amit egy percig sem volt szándékában betartani.

Végre kimondták a válást, az exférjet tartásdíjra kötelezték. Ráduly Áron pedig ad absurdum mindent elkövetett, hogy a fickó elfogadható állást kapjon, mert jövedelem híján nem fog tudni tartásdíjat fizetni. Ez nem volt egyszerű feladat. Egy vasesztergályosnak könnyű munkát találni, de egy bölcsésznek, aki még hozzá irredenta magyar nacionalista!... Tanárként nem akarták alkalmazni, nehogy károsan befolyásolja az ifjúság hazafias nevelését. Újságíró végképp nem lehetett, mert nincs az a főszerkesztő, aki megbízott volna benne a történetek után. Nem volt túl termékeny szerző, pusztán könyveinek kiadása, a tiltás utáni publikációk nem biztosítottak annyit, hogy abból fizethesse a gyerektartást. Legjobb lenne, ha emigrálna – jutott közös nevezőre a család. De kiderült, az sem egyszerű, letétbe kellene helyeznie a teljes tartásdíjat gyermeke nagykorúvá válásáig. De miből? Az egész város beszélte, hogy a szülei nyakán él, és tele van adósságokkal.

A fickó eleinte nem szándékozott emigrálni. A végsőig kitart, nem hagyhatja cserben az övéit, egy nemzeti költő – ilyen elképesztő egóval bírt – elveszíti hitelét a népe körében, ha úgymond cserben hagyja őket. Végül román barátja értesítette, hogy külföldre távozott véglegesen az Akadémia helyi fiókjának egyik alkalmazottja, jelentsék be igényüket a helyére. Ráduly Áron mindenkit felhívott, akiről úgy vélte, segíthet, még a szekuritáté főnökét is. És hurrá, alig pár hetes tököldést követően értesítették, mehet az „úrfi” dolgozni. Ott nem mérgezhetsenkit, saját szobája lesz, nem kell találkoznia munkatársakkal, a fővárosból telefonon kapja a feladatokat tanulmányok megírására, szótárszerkesztésre. Kötetlen munkaidő, mi kell még egy alkotó embernek? Megfigyelését nem szüntették meg, és milyen jól tették – dicsérte önmagát a kisebbségekkel foglalkozó titkosszolgálati osztály főnöke, Oprisor ezredes. Egyre több kellemetlen hír szivárgott ki az országból, szigorították a renitensek megfigyelését, s lám-lám: a mi emberünk, szűk baráti körével blamázó híreket juttat turistákon keresztül az ellenséges hírforrásokhoz. Ezt tovább tűrni nem lehet. Mártírt nem kreálhatnak belőle, ezt a belügyminiszter helyettes elvtárs parancsba adta. Felszólították, hogy mihamarabb hagyja el az országot. Ahhoz persze, befogadót kell találnia. Ám a titkosrendőrség nem várta meg, míg mindent elrendez, egy szép napon behívták az útlevelesztályra, kezébe adták az útlevelét, kocsival hazavitték a szüleihez, kapott fél órát, hogy a legszükségesebb holmijait összepakolja. Szerencséjére egy román barátja, valami bábszínész, felajánlotta, hogy Trabantján kiviszi a román-magyar határra. Meghagyta az anyjának, hogy hívja fel pesti barátnőjét, ha várná valaki a határ másik oldalán, nagyon hálás lenne. Ráduly Áron végre fellélegezhetett. Vejenek vakmerő fellépése még lelkifurdalást is vájt az ő túlélő lelkébe. Amikor összehívták a magyar nemzetiségi dolgozók országos tanácskozását, hogy tiltakozzanak a Magyarországon megjelent Erdély története ellen, egy bukaresti történésszel válllvetve nem olvasták fel a számukra előre megírt elítélő nyilatkozatot. Hőstettét követően sokáig rettegett, hogy lecsukják, ám csak annyi történt, hogy a megyei pártbizottság elnöke lekutyapicsázta, és kitették a kulturális osztályvezető funkciójából. Meg volt győződve, a bosszú csak késik és nem múlik, és rettegett. Volt, hogy egy hétig sem tette ki lábát lakásából. A Forradalomkor felhívta a megyei szeku főnöke, és joviális kapcsolatukra tekintettel, menedéket kért nála. Rádulynak eszébe jutott, hogy ő elvileg keresztyén, tehát Jézus tanítása szerint ellenségeit is szeretnie kell. A szekufőnök tíz napot vendégeskedett náluk, néha megeresztett egy telefont, úgy hogy vendéglátóit kiküldte a szobából. Egy szikrázó januári napon katonai terepjáró jelentkezett érte, és a főnök örök hálát ígérve elrobogott. Ráduly Áron pedig boldogan élt, míg meg nem halt, post mortem felvették a Magyar Tudományos

Akadémia levelező tagjának.

VÁ Hol találtad ezt a szöveget?

NYH Az Amerikában megjelent kötetedben.

VÁ Ez biztos? Nekem nem rémlik...

NYH Hát most nincs itt kézügyben... Remélem nem hiszed azt, hogy én találtam ki?

VÁ Képes lennél rá? Nem is tudom. Nem emlékszem a megírás körülményeire. És ez alig szokott velem előfordulni. Talán még az emigrációm előtti Erdélyben ihletődött? Nem, a kontextus a rendszerváltás utáni időre utal. Inkább a szabad-európás korszak terméke lehet. Emlékszem, nagyon felháborított, amikor több erdélyi magyar korifeusról kiderült, rejtegették az életüket féltő politikai főrendőröket a „forradalmárok” esetleges bosszújától. Amúgy módszertanilag az sem lenne ellenemre, ha te kitalálnál úgymond tőlem származó írásokat. Pszeudo-Vezír műveket. Miért ne? Csak ne legyenek szellemtelenek! De azért óvatosan bánj a kérdéssel.

NYH Ha összehasonlítom az akkoriban Erdélyben létrejött prózákkal, de akár az anyaországi művekkel is, problémafelvetésében egyedülálló. És rejtőzködik a sorok mögött némi önirónia, ami a későbbi írásaidra alig jellemző. A túlélő típusát rajzoltad meg, a „népi származású szakemberét”. Aki a kommunizmusból él, de nem a kommunizmusért. Ez mind a mai napig tabu-téma. Apósod volt a modell?

VÁ Úgy rémlik, akkor ötlött fel egy ilyen szöveg megírásának szikrája, amikor kiengedtek a szekuritátéről kétnapos gyomrozást követően, és mankómra támaszkodva becsengettem – kulcsomat a bujdosásban elvesztettem – apósomhoz, ahova a hivatalos lakcímem szólt. Nem mehettem máshova, mert követtek. Operettbe illő jelenet következett. Ahogy meglátott, rohant a telefonhoz, és hívta loana vezérőrnagyot. Tudta a számát fejből. Nagy kiábrándulás volt számára, hogy kénytelen befogadni. Ő jelentett fel, s utána mindvégig, amíg ott laktam, olyan célzásokat tett, mintha tartana tőlem mint besúgótól. Azért is döntöttem úgy, hogy a kórházi kezelést követően hazaköltözöm a szüleimhez. Szerintem ezt a szöveget nem kellene a kötetben hagyni. Nem annyira jellemző az én jól kimunkált stílusomra.

NYH Vegyem úgy, hogy megtiltod?

VÁ Dehogy, csak egy jótanács.

NYH Belenéztem a kolozsvári magyar egyetem beolvasztásának jegyzőkönyvébe. Exapósod nem tanúsított dicstelenebb hozzáállást a többi megszólalónál. Hogyan boldogult a forradalom után?

VÁ Jól. Ha úgy érted, hogy a pártos magatartásáért elnyerte-e méltó jutalmát, hát semmi bántódása nem esett. A forradalom után nyugdíjba küldték. Elérte a korhatárt. Aztán még itt-ott konferenciákon fellépett.

TELEKY Sokat vacakol még amico? Andiamo gia!

NYH Két percet kérek. Pizsamában mégsem mehetek éjszakai mulatókba...

RÓMA 2.

Előző nap érkezett hozzá Késmárki Lujza Lilla.

Az Ősz és a tél folyamán Nyalánki havonta hazautazott. Úgy érezte nem tudna elszakadni Magyarországtól hónapokra, anélkül hogy ne kerüljön ismételten testközelbe a várossal, ahol letelepedett, ahol „befutott”. Az erdélyi magyarok a kommunizmusban, a román hatóságok tudatos ellehetetlenítő hadakozása ellenére is, ezer szállal kötődtek az anyaországhoz, és annak megtestesítőjéhez, Budapesthez. Akinek sikerült útlevelet szereznie, maga és ismerősei számára is hozott olyan könyveket, lemezeket, hangkazettát, amikor már volt, videót, adott esetben árucikket (dunakavics, kecskeméti barackpálinka, tokaji aszú, Corvina-szivarka stb.), ami valamilyen vonatkozásban az ottani étoszt jelenítette meg. Anyjától hallotta a dalocskát még gyermekkorában, ki tudja honnan tanulta meg, talán a Kossuth Rádióból, ha nagy nehezen bejött? Vagy valaki lemezen elhozta? Vagy az ócskapiacon szerezte, ahol fekete- és csempészárú is kapható volt? „Nékem csak Budapest kell/ hol az ember, minden reggel, szívesen kel/Imádlak forró szerelemmel.” – dúdolta, s elképzelte, ami akkor a lehetetlennel volt határos, hogy egyszer majd ott él, a Duna két partjának valamelyikén.

A római intézmény vezetője baráti kapcsolatot ápolt Vezírral, és ezt azzal is igyekezett bizonyítani, hogy gondját viselte Hugónak. Miután egyszer beszélt neki adáz honvágyáról, mindig értesítette, ha valaki a lakók közül, vagy római ismeretségi köréből Magyarországra utazott kocsival, s volt egy üres hely. Visszafelé ugyan így ügyeskedett, betársult az akkoriban felfejlődő telekocsi-mozgalomba. De olyan is volt, hogy saját kocsiját töltötte meg Olaszországból haza utazókkal, osztozva a költségeken. Pesten római „kiküldetése” egyfajta dicsfényt kölcsönzött személyének, távoli ismerősei bennfentes barátként fogadták, válogathatott a különböző partik között, társasági ázsiója látványosan kiteljesedett.

Egy ilyen hosszabb Pesten tartózkodás alkalmával találkozott Lujza Lillával, a közös ismerősük lakásán rendezett partin. Napokig nem tudtak, de nem is akartak szabadulni egymás bűvköréből, a napi teendőket elhanyagolták, járták Budapest ikonikus tereit, ivóit, cukrászdáit, mintegy együtt-újra felfedezni a külön-külön már megismert helyeket. Aztán egy hétig az ágy tartotta fogva testüket-lelküket, csak ettek, ittak, szeretkeztek, lelkeztek. Neki vissza kellett térnie Rómába, Lujza épp valami ösztöndíj ügyben lótot-futott intézkedett, a „lávingolás” miatt kifogyott az időből, félő volt, hogy lekési a határidőket. Időközben Nyalánki öreg Fiat Braváját rendbe hozták, indulhatott Rómába. Egyik napról a másikra abbamaradt az intenzív együttlét. Lujzának nem volt ideje, csak telefonon búcsúztak el.

Teltek a hetek 2013 tavaszodó Rómájában, Hugó rendezgette az Álmossal kapcsolatos dokumentumait, összekötő szövegvázlatokat készített, és azon törte a buksiját, miközben a Tevere partján pecázgató kölyköket figyelte, hogy miképpen léphetne tovább, miképpen körvonalazhatná a dolgozat nagyjából végleges kereteit. Emellett a kolozsvári folyóiratnak küldözgette római élménybeszámolóit, megkapta a Kacér Végvár római tudósítója címet, amit az impresszum is hitelesített. És ami a legfontosabb, megírta a készülő kötet még hiányzó verseit, elküldte Kingának, volt szeretője lelkesedett, „új, merész hangról” fuvolázott, és azonnal nyomdába küldte a kéziratot.

Lujza Lilláról semmi hír, üzenetei válasz nélkül maradtak, a facebookról is eltűnt kedvese. Kedvese? Már nem így gondolt rá, csak mint nyári viharra, ami kettétört fákat, letépett háztetőket, betört ablakokat hagyva átsöpör a tájon, és elsüvölt a végtelenbe. Ehhez képest Lujza Lilla váratlanul bejelentkezett a Messengeren. Csábító és kacér volt, közölte, készüljön, ekkor meg ekkor érkezik a gépe Rómába, elnyerte a féléves ösztöndíjat. Alig várja, hogy találkozzanak. Hugó hebegett-habogott, ám a nő nem várta meg, míg egyensúlyba kerül, kilépett. A reptéren tudta meg, amikor megkérdezte, hova vigye a bőröndjeit, hogy Lujza nála tervezi eltölteni az alkotói kirándulását. Mehetne diákszállóra is, de minek, mikor itt van Hugó, és az ő kéglíje, a szállásra kapott pénzt kellemesebb dolgokra is el tudják költeni. Közösen. Hugónak még arra sem adott esélyt, hogy megérdeklődjön, van-e joga neki hosszabb időre vendéget befogadni a szoba-konyha-fürdőszobás kis lakásba, ami magyar állami tulajdon, nem ő bérli, hanem a KÖP. Érkezése utáni reggel pedig úgy kászálódott ki az ágyból, mintha az a világ legtermészetesebb dolga lenne, és lelkesen indult „felfedezni” a várost.

Nyalánki Hugót otthon hagyta – nincs szükségem még mankóra, csipogta ellentmondást nem tűrő önérzetességgel –, aki csak tett-vett, nem tudott érdemben reagálni az új helyzetre. Még az ajtót is elfelejtette bezárni vendége után. Állt az ablaknál, nézte ahogy az utcán egykori szerelme ellibeg, és amikor megfordult ott találta Álmot, elégedett mosollyal az arcán a szoba közepén.

– Szerusz! Csukd be a szád, mert beleröpül egy echte talján légy.

Hugó igyekezett mosolyt erőltetni az arcára, és valahogy kinyögte:

– Örvendek. Bújj beljebb!

Álmos tehát Lilla érkezésének másnapján, sötétvörös gurulós bőröndöt vontatva betolatott. A jeleneten Hugó nemcsak a váratlanság miatt csodálkozott. Vendége egyszer kifejtette, mennyire utálja azokat a zajos utazótáskákat, meg hogy az mennyire nőies, nem illik igazi férfi kezébe. Öregedne ő is? – villant át az illetlen feltételezés Hugó agyán. Netán új nő bukkant fel a láthatáron? Vagy tán megmagyarázhatatlan, de egyre divatosabb módon ráébredt, hogy valójában nem az, aki addig volt? Netán hosszabb időre akar megtelepedni náluk? Az nem is lesz annyira vicces...

A Vezér azonnal lereagálta, hogy nő költözött a lakásba. Mondjuk, ezt nem volt nehéz észrevenni. Lujza és a rend két külön világ voltak, bőröndjeit ki sem pakolta, illetve az egyikből, amelyet a fürdőszoba bejárata mellett hagyott, nyitott fedéllel, „folytak ki” a ruhák. Álmos tett néhány ironikus megjegyzést a leányzó fekvésére és Hugó mentegetőzésére: Lujza valahol az örök városban kóborol, fényképező szerkentyűivel meglesni a dolcse vitát, ahogy szereti mondogatni.

A váratlan vendég még váratlanabban bejelentette: „Most akkor dolgozni fogunk! Már épp ideje pontot tenni ennek a hosszúra nyúlt rétestésztának a végére.”

Hugó előbányászta dossziéit, kinyitotta a laptopját, kipróbálta az mp3-asát, felmelegítette a reggel főzött kávéját. Álmos is elővett bőröndje oldalsó rekeszéből egy sötétlila mappát. Hugó megkérdezte, mivel kínálhatja vendégét, aki chiantit kért, ha van, valamint majsolni való magokat, mondjuk mandula, pisztácia? Netán egy kis sajtocska? Készültem – vágta rá Hugó. Ez valóban így volt, mindig tartott raktáron kedvenc mesterének kedvenc csemegéiből.

NYH Ha megengeded Barbarescoval kínállak ezúttal. Ismered?

VÁ Hallottam felőle, Niccolo barátom nagyon jó véleményrel van róla. Az is Toscana?

NYH Piemonti bor, nem fogod megbánni.

VÁ Jöhet.

Nyalánki attól a tudattól, hogy megint „aptudéjt”, hogy újdonsággal tud szolgálni sok ízt megtapasztalt mesterének, visszanyerte Álmos belépésekor szertefoszlott önbizalmát.

NYH Akkor kezdjük. Mindenekelőtt beszéljünk arról, amiért sokan támadnak.

VÁ Biztos kell ez?

NYH Tudod, nem az a legény aki adja, hanem aki állja.

VÁ Nem bánom, beszéljünk. Ha képes vagy rá, légy szíves mellőzd a jelenlétemben ezt a közmondásokra épített paraszti narratívát.

NYH Igyekszem. Szóval a romániai forradalom után, több kiadót alapítottál, egy egész portfóliót, hét, vagy nyolc lappal, két helyi rádióval, televízió tervével. Egy román nacionalista lap fel is tette a kérdést: nem a magyar titkosszolgálat pénzeli ezt a nyomulást? Mondjuk el az igazság kedvéért azt is, hogy szereped a kárpótlás ügyben ismertté tett a Magyar Állami Vagyonügynökségnél. Aminek akkor lett jelentősége...

VÁ Igen, minthogy én javasoltam, hogy kapjanak kárpótlást a határontúli elhurcoltak is. Antall azt mondta, megfontolja. És több tízezer erdélyi ember kapott tisztességes kárpótlást, még románok is, akiket a bécsi döntés után besoroztak a magyar honvédségbe. Szóval, amikor átvettem a nagyváradi lapok csőd halmazát, sokan nevettek. Vannak, akik azóta is rajtam szórakoznak. További kiadásukat valóban az ÁVÜ-től kapott reklámokból lehetett fedezni. Többen kérdezték: ezzel a vagyonügynökséges háttérrel miért nem mozdultam rá inkább valamilyen zsíros privatizációs üzletre, amilyen akkor rengeteg volt... Cégcsoportokat lehetett megvenni ingatlanostól úgy, hogy a vételár benne maradt a kasszában, kezelhetted befektetésként, praktice ingyen juthattál milliárdos értékekhez... Tudok is olyan erdélyi politikusról, aki élt ezekkel a lehetőségekkel, nem beszélve az anyaországiakról, kvázi egy kicsit ily módon lefaragni a történelem anyagi vonatkozású igazságtalanságaiból a bölcsészek irányában. Nos, szóval sokan nem értették, mit vacakolok ezekkel a lapokkal. Aztán az a rögeszmés államtitkár, Tébojdy, aki sokszor eljátszotta a baloldali demokratát nemzeti bolsevizmussal fűszerezve, bosszúból, amiért „kézből etetjük Álmost, mégis a maga hülye feje után megy”, mármint nem voltam hajlandó propagandisztikus magasztalást írni a Horn kormányzat álláspontjáról, az általam Erdélyben patronált lapokban...

NyH Mivel kapcsolatban?

VÁ Mindenféleképpen, de különösen a román–magyar úgynevezett alapszerződéssel kapcsolatban... Amit megelőzött az ún. magyar-magyar találkozó, ahova persze engem, mint „bukott politikust” nem hívtak meg... Nagy szemfényvesztés folyt, a románok eleinte hallani sem akartak róla, úgy nézett ki, nem lesz belőle semmi, a háttérben a NATO tagság megszerzése állt román részről. Az erdélyi radikálisok, Tőkés püspök, de még Markó is követelték a magyar kormánytól, hogy addig ne írjanak alá semmit, amíg nem biztosítják a kisebbség kollektív jogait, meg az egyházi ingatlanok visszaszolgáltatását. Persze, Hornék kommunista szokás szerint mindent megígértek, de eszük ágában sem volt betartani. Épp hogy befejeződött Dayton, elhallgattak a fegyverek a Balkánon, az amcsik elérték, hogy kivonuljanak az oroszok a balti államokból, kellett még nekik ez a scalp is, legyen békeesség Kelet-Európában az Ősi ellenségek között. Megjegyzem, ez az Ősellenségesdi parasztkivégzés. Köztudott, magyar-román viszonylatban szó sem volt olyanról, mint a sok századra visszatekintő német-francia rivalizáció. Elvégre, Romániáról önálló, egységes államként csak a berlini kongresszus után lehet beszélni. Alig negyvenkét évvel Trianon előtt. Nos, visszatérve az eredeti szálhoz, az én „engedetlenségem” miatt egyik napról a másikra érvénytelenítették a szerződésünket az ÁVÜ-vel, azzal a cinikus érveléssel, hogy igazságtalan. Nem lehet, hogy csak az *én lapjaim* részesüljenek ezekből a reklámbevételekből. Szóval, hogy *igazságosan kell elosztani*. Az igazságos elosztás az lett, hogy a nagyváradi lapok többé egyetlen fabatkát sem kaptak. Másképp fogalmazva, minden lap tulajdonosnak juttattak, kivéve engem.

NyH Holott te nem mint az egyik erdélyi lapkiadó kerültél ebbe a történetbe, hanem, mint aki kitalálta a kárpótlási jegyek kiterjesztését Erdélyre...

VÁ Igen, és ez volt az indoklása a reklámoknak, hogy az ÁVÜ ezeken a lapokon keresztül tájékoztatja az erdélyieket a jegyekkel kapcsolatban, hogy mire és hogyan célszerű felhasználni őket stb.

NyH Vissza tudnál emlékezni, hogy személy szerint kikkel álltál kapcsolatban az ÁVÜ-nél?

VÁ Miért?

NyH Ez maradjon az én titkom.

VÁ Általában nagy híve vagyok a homályos részletek homályban hagyásának. Ez a kiteregetősi bármikor váratlanul visszaüthet, káros következményekkel járhat esetleg olyanokra nézve is, akik csak tették a dolgukat. Nem akartak senkit és semmit megtéveszteni. Nem voltak megvesztegethetők, tudomásom szerint. Nem voltak sarlatánok. Nem ülnek bizonytalan eredetű vagyonok csúcsán. Amúgy nem akarom elhallgatni a nevüket, tudtommal tisztességes hivatalnokok voltak, később sem lett belőlük milliomos. Nos hát, döntéshozói szinten Diczházi Bercivel... Nagyon fiatalon itt hagyott minket. Pedig nagy szükség lett volna az ő csendes, megfontolt szakértelmére. Ott volt a Fidesz megalapításánál, de sosem lett párttag. Az ÁVÜ menedzsmentjéből Németh József igazgatóval, akihez többek közt a Szerencsejáték Rt. tartozott, s aki szerette volna, ha az Rt. szerencsejáték-kaszinókat létesít Erdélyben... Azt javasoltam neki, kezdjék Brassó-Pojánán. Ezt továbbította is. Nemsokára aztán gyerekkori barátom gratulált, hogy megfogtam az Isten mindkét lábát, hallotta, megvettem a brassói rulettkaszinót.

NyH Míg beszélte, találtam is valamit a neten: *Tíz villamos* című online folyóirat. Újpesthez és az Egyesült Izzóhoz kapcsolódik. Itt dolgozott sokáig a te Németh Józsefed. A Szerencsejátéknak és az ÁPV RT-nek is a pénzügyi vezérigazgatóhelyettese volt. Ő vezette be a jack-potot. 1995-ben nyugdíjba vonult, azóta pénzügyi tanácsadással foglalkozik. Vagyis foglalkozott. Nem hivalkodó családi házból készült vele az interjú 2004-ben. Frissítették, amiből megtudható, hogy ebben az évben távozott az élők sorából. Úgy tűnik, ő sem lett milliomos.

VÁ De biztos pletykáltak róla is. Mert milyen a magyar? Irigy. Ha nem ő a szerencsés, azt igazságtalanságként éli meg. Akkoriban sok erdélyi privatizáció mögött láttak engem, hol újkazdag befektetőként, aki titokzatos, bizonytalan eredetű forrásokkal rendelkezik, hol strómanként, aki a más pénzét szórja. Azt még anyám is terjesztette, hogy nyugaton sok pénzt kaptam a tehetségem révén, de kifolyik a kezemből. A barátaim meg azt, hogy Álmos szertelen költő, nem lehet tőle pénzügyi fegyelmet elvárni. Mikor kint voltam Nyugaton emigrációban, írt nekem egy levelet az én jó anyám, kéz alatt küldte ki, amiben aggódó szeretettel figyelmeztet a nagy kísértésre, a pénzre. Azt hitte szegény, hogy az a pár ezer svájci frank, amit kerestem, egy vagyon. Persze, erdélyi szemmel annak tűnhetett. Valahogy a szeku kezébe került a levél, és gondolom, ők szívárogtatták ki a tartalmát. Egyik gyerekkori barátommal találkoztam Pesten, ő mesélte, hogy Kolozsváron, bizonyos körökben beszédtem anyám levele, ami bizonyítéka annak, hogy nem tudok bánni a pénzzel. Ez talán még igaz is lehet, nincs könyvelői vénám, milliárdos sem lettem. De hogy sarlatán is lennék? Mert ugye ezt is terjesztették rólam. Gondolom a rendszerváltásig a szeku, aztán meg a politikai rendőrség változó cégérű jogutódai... Visszatérve az eredeti támánkra az ÁVÜ reklám- és P. R. osztályát Hollender Jakab vezette. Közvetlen kapcsolatban leginkább vele álltam.

NYH Akkor most rögtön rákeresek, ki ez a fickó? Na nézd, máris kapás van. A Kor Kontroll Társaság interjúja. Mond valamit ez a név?

VÁ Nem. De ha már kikerested, lássuk!

NYH A Magyar Rádió Krónika rovatában Jakab szűkebb területe akkor a gazdaság-politika volt. Olyan orgánuma van, hogy aki egyszer hallotta, az nem felejt el a hangját – írja a riporter.

VÁ Ezt megerősíthetem. Ha felhívott, rögtön tudtam ki van a vonal másik végén.

NYH „1993-ban eljött a rádiótól, mivel – ha szabad ilyent mondani – komolyabb dolgok foglalkoztatták. De ezt mondja el ő maga!

– Az izgatott, hogyan lesz az állami vagyonból, illetve a tervgazdaságból magántulajdon és piacgazdaság. Akkoriban a felmerült kérdésekre többnyire bizonytalan, vagy semmilyen válasz nem érkezett. Ezért – egy MTI-s kollégával, Mező Gizivel – belevágtam egy olyan lapba, amely kizárólag a privatizációval foglalkozott. Az Állami Vagyonügynökség néhány szám után „felfedezte” létezésünket, és megállapodtunk abban, hogy megveszik a kiadványt. Akkor nem tudtam, ez bevett módszer a kritikus hang elnémítására. Megveszik az új hangot. Nem is kell parancsba adni, hogy váltsanak irányt. Ha rendesen megfizettek, akkor még sem csapsz rá a pénzt átadó kézre, az nagyon snasz lenne. Mindenki igyekszik kerülni a kínos, kényes helyzeteket. A tulajdonosváltás tehát megtörtént, alkalmazottként továbbra is mi készítettük az újságot. Pár hónappal később Csetri Alajos, az ÁVÜ ügyvezető igazgatója felajánlotta, hogy legyek a sajtóosztály vezetője. Az identitásom annyira újságírói, hogy nehezen mondtam igent. Két évig irányítottam a sajtóosztályt, és onnan már nem vezetett visszaút a sajtóba. Etikátlan lett volna, ha a riportalanyaimtól nem kérdezek, hanem válaszolok.” – Ennyi a lényeg Hollender Jakabot illetőleg. Később, úgy tűnik, gyógyszeripari kiadványokkal, hirdetésekkel foglalkozott. Találkoztatok azóta?

VÁ Nem emlékszem, nem hiszem. Lényegében hármuknak köszönhető, hogy több tucat váradi újságíró nem lett munkanélküli, s hogy még egy ideig talpon maradt a kiadó. Ekkoriban az egyik Kocsis fiú volt az ÁVÜ vezére, én mindhármat ismertem, meg az apjukat, az öreg Juant, még Amerikából. Argentínában letelepedett, de az USA-ban tanult, Örmény gyökerű gyerekek, mindig jóban voltam velük. Ebben az ügyben nem fordultam hozzá, mármint Kocsis Szabolcshoz, talán nem is tudott róla, miben egyezkedünk a beosztottaival. Ez alapelv: amit a „kicsik” meg tudnak és mernek oldani, azzal nem kell terhelni a „nagyokat”. Érdekes dolog ez: vannak időszakok, amikor sülve-főve együtt vagyunk bizonyos emberekkel. Aztán elválnak az utak, és hiába élsz ugyanabban a városban, kölcsönösen eltűntök egymás életéből.

NYH Stopp! Keressünk rá erre a Kocsisra is. Ha ő akkor nagykutya volt, biztos kell legyen folytatása a „munkásságának”.

VÁ Ezt nagyon ellenséges hangsúllyal mondtad. Nehogy azt hidd, hogy akkor mindenki csaló és hazaáruló volt. Persze voltak sarlatánok, szemfényvesztők köztük, vesztegetők és megvesztegetettek, némelyek emigránsok, akik megszagolták, hogy a hazaiak nem értenek a piacgazdasághoz, és itt az alkalom a könnyű meggazdagodásra. Voltak ilyenek, nem tagadom. De szerintem a többség egyszerűen csak sodródott az árral, ahogy az a nagy történelmi változások idején lenni szokott.

NYH Kapás van. Szabolcs, az amerikai Columbia University-n diplomázott közgazdászként. Dolgozott a Washington DC székhelyű, Inter-American Development Banknál (1970-77). Alapítója és vezérigazgatója volt a Washington DC székhelyű Information for Investment Decisions Inc. cégnek, mely gazdasági és pénzügyi tanácsadást végzett dél-amerikai, ázsiai és afrikai ügyfelek számára (1977-1992). Aztán az Állami Vagyonkezelő Rt. elnök-vezérigazgatójaként dolgozott (1993-94). Később a Budapest Bank kényszerbefektetések osztályát vezette (1994-1997), majd az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) által támogatott Special Restructuring Programme tranzakciós munkatársa volt (1997-1998). Az IID Gazdasági Tanácsadó Kft. vezérigazgatójaként pénzügyi és vezetői tanácsadást végzett (1998-2002). Az ENSZ koszovói missziójában, az állam vagyonkezelő szervezetének, a Kosovo Trust Authority-nak volt helyettes ügyvezető igazgatója (2002-2004). Az Európai Bizottság Ipari, Energiaügyi és Közlekedési Kutatóegységét vezette (2004-2009). 2009 óta független gazdasági és pénzügyi tanácsadóként dolgozik. Folyékonyan beszél magyarul, spanyolul, angolul és franciául, középszinten portugál- és alap szinten német nyelven. Tudod, mit jelentenek a felsorolt cégek, intézmények?

VÁ Dehogyan tudom. Nem beszélt a múltjáról, velem legalább is nem. Azóta néha összefutottunk társaságban. Miután tanácsadó lettem. Na persze, én nem gazdasági vonalon. Egy jelentéktelen washingtoni pénzügyi cégecske alapítójából, nemzetközileg elismert privatizációs szakemberré magasztosult. Szédületes karrier, nem? Neki az ÁVÜ ugródeszka lehetett.

NYH Van itt még más is. Kocsis Szabolcs múltját nem csak te nem ismerted, némelyek azt állítják, „senki nem tudja, hogy ez az Amerikából idejött ember mi mindent csinált, aki egyébként Bokor Alajos későbbi pénzügyminiszter kebelbarátja volt, feltehetően így követhette őt, a Vagyonügynökség élén. A lelken szárad az élelmiszeripar privatizációja”. Ekkoriban lett a jó barátból, Bokor Alajosból, az állami tulajdonú Budapest Bank elnök-vezérigazgatója. Kocsis Szabolcs „uralkodása” 1991-92-ben zajlott Magyarországon – olvasható Kulcsár Péter újságíró honlapján. Vagyis akkoriban, az előbb ismertetett életút amerikai része homályban maradt a honi közvélemény előtt. Kulcsár szerint Mádl Ferenc, a későbbi köztársasági elnök, majd az MDF-es, Veszprém megyei Horváth Balázs tárca nélküli miniszter felügyelte a privatizációt. Ők lehetnek felelősek az elkövetett hibákért is. Ismered a fickót?

VÁ Kulcsárt? Ó igen, velem is készített interjút. Nála méretesebb magyar kevés van, miközben a fia valami zsidó harci kiképzést kapott, az ilyenekre mondják, hogy bizonyosan beszervezte a Moszad. A menyegye meg, nem hiszed el, kínai protestáns misszionárius. Az unoka kettős, kínai-magyar nevet kapott. Még mondja valaki, hogy a magyar patrióták xenofóbok.

NYH Van itt más is. Egy kiskorú képviselő, Homokháti Jónás a következőket mondja a parlamentben: „A Független Kisgazdapárt felveti a kérdést: kik a felelősei a privatizáció területén a balkáni állapotok eluralkodásának. Először is az Antall-kormány privatizációs minisztere, aki felügyelte a privatizációt és engedte a káosz kialakulását. Másodszor az ÁVÜ és az ÁV Rt. hozzáértő – idézőjelben – volt vezető tisztségviselői. Érdemes a nevüket is megjegyezni, így Kocsis Szabolcs és Csetri Alajos. Mindkét szakember – idézőjelben – tízmilliós nagyságrendű végkielégítéssel távozott. A Gerbaud-ház súlyos törvénysértésekkel tarkított privatizációja 217 millió forintjába került az állami költségvetésnek, amit Csetri Alajos utaltatott át egy német cégnek a semmiért! 1992-ben Dornbach Alajos, az akkori Országgyűlés alelnöke és tizenkét képviselőtársa vizsgálatot kért az ügyben a legfőbb ügyésztől is – az számos szabálytalanságot állapított meg. Erre Antall József, akkori miniszterelnök Csetrit – jó munkája elismeréseképpen – pár nap múlva megerősítette tisztségében: kinevezte az ÁVÜ Rt. élére, öt esztendőre. Emlékeznek képviselőtársaim, amikor Kocsis Szabolcs 60 milliós végkielégítéssel tette utcára öt vezető munkatársát, azután felvett egy 30 milliós lakáskölcsönt, teljesen szabálytalanul. Kérem, én hiszek Oszás Adalbert titokminiszternek, aki azt nyilatkozta, miután lemondott miniszteri tisztségéről, hogy – idézem – »vannak körülhatárolható erők ebben az országban, amelyeknek fontos az, hogy senki, a titkosszolgálatok se lássanak bele a szervezett bűnözés vagy a gazdasági bűnözés ügyeibe.«” Ezek súlyos vádak. És ez nem média-pletyka.

VÁ Ha érdekelnének a pletykák: akkoriban azt rebesgették jólétesülték, hogy abban a bizonyos német cégben alaposan érdekelt volt Szabolcs. Én ezt nem hiszem. Az egész privatizációval, ahogyan történt, főleg ha együtt vesszük a kárpótlással, nemhogy nem értettem egyet, hanem egyáltalán nem is nagyon értettem. Számos rész megoldás sikeresnek tűnt, de összességében az egész megfoghatatlan volt, főleg ha olyan kérdéseket tettem föl magamnak, hogy hova vannak beépítve itt a garanciák a nemzet veszteséges vagyonszerzésének elkerülésére, meg az ellen, hogy a magyar cégek ne felkészületlenül és felvértezettlenül kerüljenek bele a nemzetközi szabadpiaci versenyviszonyok közé, a legnagyobb multik és cápák mezőnyébe... Meg hol vannak az eszközök a létrejövő iszonyatos vagyoni különbségek megakadályozására, amelyek a magyar társadalomban örök feszültség forrásai lesznek. Szóval, hogy nem fog-e egy szörny szülemény létrejönni? Nem tettük-e tönkre a nemzetet? Melyik politikusnak lehet édes az álma?

NYH És miért csak magadnak tetted fel ezeket a kérdéseket? A kevesek közé tartoztál, akik akkor bármilyen kérdést feltehettek.

VÁ Ha négy szemközti beszélgetésekben szóba hoztam egy-egy aggályomat, kiderült, hogy afféle lelkes beszűkültnek tartanak, aki alkalmas lehet mondjuk bozótharcosnak a gyarmatokon, a távoli keleti végeken, de az olyan magas tudományokhoz mint a közgazdaságtan és a társadalomelmélet nem sokat konyít. És ez tényleg így volt, és tényleg hiányos elméleti jártasságom számlájára írtam, hogy olyan aggályok foglalkoztatnak, amelyekre a profik már régen kidolgozták a válaszokat... De amit a leginkább nem értettek velem kapcsolatban, hogy közösségben, nemzetben gondolkodom. Ezek a nyugaton szocializált fickók megmosolyogtak. Nem mondták a szemembe, de néha humorosan céloztak rá, nemcsak primitívnek, anakronisztikusnak is tartanak. Valamiféle szittyá Don Quijoténak.

NYH Vajon nem csak utólag gondolod így? Hogy ezt a szörny szülemény dolgot előre láttad?

VÁ Dehogyan láttam. Épp ez az. Csak aggódtam. Mert nem is kellett annyira kémlelni a ködöt és ködösítést, elég jól kirajzolódtak az arany- és gyémántpatkós lólabák. Ha bizonyosság lett volna bennem, hogy ebből nagy baj lesz, nem hallgattam volna. De hittem a szakértőknek. Egyébként nem szokásom az utólagos kérkedés, az „én mindent előre láttam” bölcsessége. Volt, amit előre láttam, súlyos horderejű dolgokat meg nem.

NYH Mondanál egy példát?

VÁ Jaj, hát itt van rögtön a legnagyobb szerencsétlenség: hogy milyen feledékeny, együgyű, rövid eszű lény az ember. El nem tudtam képzelni, mindazok után, amiken átmentek a szovjet barakk országai, hogy ezek a népek képesek lesznek erre a politikai ellenteljesítményre, amivel azóta borzasztottak el mindenkit, akinek van memóriája. Legrosszabb álmomban sem gondoltam volna például, hogy Ceaușescu sírja zarándokhely lesz, akárcsak a Kádáré. Vagy hogy azt a sarlatán Adrian Paunescut, akit akkor decemberben kis híján meglincseltek, később szabad választáson szenátorrá választják. De rosszabbat mondok: nemhogy ezt nem láttam előre, de ma sem látom, utólag sem értem, hogy miért történik ez így. Mi az osztársadalmi amnézia mozgatója? Pusztán az elégedetlenség a jelennel? A becsapottság-érzés? Például a Gyurcsány Fletó „életművét” mivel lehet magyarázni? Megpuccsolta párttársát és szövetségeseit, aztán bevallotta, hogy hazudtak éjjel-nappal, aztán belelövetett az elégedetlen, de békés magyar tömegekbe, amit utoljára Kádár, meg az oroszok csináltak, aztán szétverte a saját pártját, hogy annak roncsain újra kakaskodhasson. És nézd meg, bizonyos rétegekben egyre nő az ázsiója, egy ilyennek, aki minimum a trágyadombon lapátolhatná a ganét. Nem tudom beleélni magam azok bőrébe, akik vezetőjüknek tekintenek egy ilyen erkölcsi hullát.

NyH Fletó és a hozzá hasonlóak a szabadság nevében hőzöngének, és követőik nem teszik fel a kérdést, hogy mégis milyen szabadság az, amit a szellemi és fizikai terror eszközével „védenek” álnok és hazug emberek. A nemzeti értékeket pontosan nem definiálható okok miatt korlátozónak érzik és hagyják magukat megtéveszteni. Nemcsak rétegek: Heller Ágnes, korunk kimagasló, igaz, baloldali filozófusa sem hitte el, noha akkoriban épp Pesten élt, hogy megtörtént, ami megtörtént. Fletó a sarlatánságban a „nemzet művésze”. Mert mi köze lehet a szabadsághoz annak, aki úgy bánik az elégedetlen tömegekkel, ahogy ő?

VÁ Heller Ágit hagyjuk ki a játékból. Ismerem, még az emigrációból, vannak hibái, de egy rendkívül intelligens hölgy. Persze, mondhatod, érte is megkaptam a magamét, amikor jogtalanul felvett pénzekkel vádolták, és én ezt gusztustalannak minősítettem. A tömeg, mint olyan manipulálható. Ha a nemzet tömeggé degradálódik, akkor bármire rávehető. Kádárék ezt akarták, s úgy tűnik, elérték, amit akartak. Ma már magyar, pláne egységes magyar nemzetről beszélni illuzionizmus. Vannak magyarul beszélő nemzeti érzelmű csoportok, rétegek, érdekközösségek, és baloldali nosztalgiából élők, ez utóbbiakkal összekeveredve az úgynevezett liberálisok, valamint a nem szavazók tömegei. Ez a tényleges „tömeg”, a populáció 30-45%-a.

NYH Nem lehet, hogy a társadalmak sokkal rétegzetebbek, mint gondoltuk volna? Hogy a társadalom-pszichológia sokkal bonyolultabb jelenség, mint azt a vele foglalkozó tudomány befoghatja? Egyeseknek riasztó a teljes szabadság, illetve nekik pont megfelel az a gazdasági, szellemi, emberjogi szint, amiben Ceausescu, vagy Kádár alatt éltek. Ez a szint persze nem volt azonos sem mennyiségi, sem minőségi vonatkozásban romániai illetve, magyarországi viszonylatban.

VÁ Sok minden lehetséges, talán ez is. A kommunizmus nyílt ellenzőinek rétege igen vékony volt olyan országokban, mint Románia, Bulgária, NDK, talán a legerősebb épp a lengyeleknél és a magyaroknál volt, bizonyára emiatt van bizonyos politikai szimpátia is a két társadalom között, na persze, csak az úgynevezett konzervatív oldalon. Nem komikusan abszurd, hogy az egykori endékás tömeg, akiknek a legjobban kellene utálni a kommunizmust – mert, ami ott volt, már-már falanszterként működött – most a legöntudatosabb baloldali szavazó tömbje az egyesült Németországnak?

NYH Mi a véleményed a székelységről? Sokan onnan várják az erdélyi magyar „feltámadást”.

VÁ Ezek fellengzős szavak. Sokáig hittem, hogy a székely ember akkor képes magasrendű közösségi életet élni, a maga meghatározó és magától értetődő módján, ha békén hagyod a Székelyföldön – szerencsés esetben saját bölcs vezetői irányításával. Ám manapság történelme legnagyobb veszedelme fenyegeti a székelységet; miután lemorzsolódott róla Aranyosszék, miután vegyessé vált Marosszék és a Barcaság is, most legbelsőbb szervezete került végveszélybe. Az, amit nem volt képes elérni sem tatár, sem török, sem osztrák, sem a román fasiszta kormányzatok, de még Ceaușescu sem, az most a nagy szabadságban – a székelység belső megroppantása és szétzilálása – küszöbön áll.

A magyarázat erre amilyen világos, épp olyan fájdalmas. A székelység, amelyet ahogy mindenki mást váratlanul ért az ország demokratizálódása, nemhogy nem volt képes élni az új korszak lehetőségeivel, nemhogy nem találta meg a választ ennek kihívásaira, de nem tudta saját létérdekeit sem megfogalmazni; vagy ha ezt mégis meg tudta, ezek érvényesítésére már nem futotta erejéből. Mi több: legjobb embereit, legjobb politikusait leváltotta, megbuktatta, félreállította: s bár az utolsó mohikánok még itt-ott egyelőre talpon maradtak, lassan kibontakozik a Székelyföld nagy drámája. A régió tébolyult ütemű betelepítésével, militarizálásával, apácás-csendőrs-laktanyás-pópás gyarmatosításával párhuzamosan, beindult egy olyan folyamat, amely ellen nem is lehet tiltakozni, mert a székelyek maguk is felelősek érte. E folyamat és a felelősség egyik pontján a székely tulajdon felvásárlása áll. A székely kisember portáját, kis erdejét annak adja el, aki többet ajánl érte. A felelősség görbe csúcsain viszont azok a – székely választók által közvetlenül vagy közvetve – megválasztott vagy kinevezett, mindenesetre elfogadott, tehát legitimált politikusok és kormánytisztviselők állnak, akiknek cinkosságával a székelység gazdasági erejének, autonómiája háttérének tönkretétele, elherdálása, kilopása zajlik. Hogy csak egyetlen példát említsünk: az erdélyi magyarság vagyonának legjelentősebb darabja nem valamely ingatlan, vagy erdő, vagy pénzügyintézet, hanem a borszéki ásványvíz-palackozó. Ennek jövedelméből kényelmesen fenntartható lenne például egy egyetem. No és mi történt ezzel a palackozóval? Egy szép napon arra ébredtünk, hogy a vállalat több mint hetven százaléka bukaresti – a Ceaușescu-féle hadsereghez közel álló – mindenféle tábornokok és ezredesek kezébe került. És ez ellen nem is lehet tiltakozni, mert ez saját politikusaink részvételével – mit részvételével, cinkosságával – történt, azalatt, amíg az RMDSZ kormányon volt, amíg a megye élén magyar prefektus állt, és az állami privatizációs hivatalban magyar emberek is ott ültek. És akkor még nem beszéltünk a székely fiatalság tömeges elvándorlásáról az anyaországba, vagy még messzebb, Nyugatra.

A fentiek után az is érthető, hogy ennek az – illedelmesen szólva – érdekszövetkezetnek a szószólói verdesik legjobban az asztalt, ha megtudják, hogy bármilyen forrásból, bármilyen erdélyi célt úgy finanszírozz valaki, hogy nekik ezekhez az összegekhez nincs hozzáférésük. Ilyenkor tolvajt kiáltanak; Ők, az erdélyi magyar közösség vagyonának szétherdálói, a tékozlás, pazarlás, felelőtlenség, önzés, mohóság gladiátorai.

Ezeket a magyar – részben székely – politikusokat székely emberek választották meg, s választják meg újra; székely emberek tapsolnak nekik, miközben ők „ultimul racnet” luxusautóikból kifelé integetnek, és felavatnak egy-egy szobrot.

NYH Ha jól értem, felelőssé teszed az anyaországi választott vezetőket az ország romlásáért, valamint az erdélyi magyarokat, vezetőket és vezetetteket egyaránt, saját áldatlan helyzetük előidézéséért. Amúgy mit jelent ez az ultimul izé?

VÁ Ennyire nem tudsz románul? Utolsó divat szerint. Tovább megyek. Az egész volt szocialista barakk lakóit elmarasztalom. Mindenütt virágzik a balos mentalitás, megy a múlt bűneinek minimalizálása, átkozmetikázása, sőt egyfajta nosztalgia: a kommunista terrort humanistábbnak vélik a mai kíméletlennek érzékelt kapitalizmusnál. Aztán itt vannak az új kapitalisták, akiknek többsége a kommunizmusban szocializálódott. Úgy tűnik, hogy a régi rendszerben sikeres emberek különleges túlélési-érvényesülési technikával rendelkeznek, sikeresek tudnak lenni a szabad, vagy inkább rabló kapitalizmus játékszabályai közepette is; nekik érdekükben áll a múlt-jelen-jövő egybemosása. A szemfényvesztés magasiskolája ez. Vagy inkább a tömegek megvesztegetése? Persze ehhez bátorító támogatást nyújt a nemzetközi globalizáció a maga identitás-romboló, a különbségeket épp a sokszínűség jelszavával egybeolvasztó, nemzetek feletti hálózatokat hatékonyan működtető képességével.

NYH Nem vagy éhes?

VÁ Már épp akartam javasolni, hogy menjünk ki a városba falni valamit. A szó szoros értelmében lyukat beszéltem a hasunkba. Valami kis trattoriára vágyom, nem csili-vili – ahogy Pesten mondanák – ristorantera. Van tipped? Megszoktad a „szent” városban? Kiismered magad valamennyire?

NYH Itt a környéken egy kilométeres körzetben már otthonosan mozgok. Túl a Teverén, a „zarándokok útján” van a Settimio. Szerintem szeretni fogod.

VÁ Gyalog, vagy kocsival?

NYH Gyalog közelebb, kocsival az egyirányúsítások miatt nagyot kell kerülni, de ha gondolod...

VÁ Ennyi üldögélés után nem árt egy séta. Bár tudod, én az ilyen egészséges életmód szövegekre magasról teszek.

NYH Mehetünk. A kulcsot le kell adnom a portán, ha Lujza visszajön, tudjon bemenni. Útközben küldök neki sms-t.

VÁ Apropos, hogy érzi magát a kisasszony? Nem azért, de szóltam pár jó szót az érdekében. Igazán tehetséges fotós.

NYH Szerintem is. Kissé viharosan érkezett. Ami azt is jelenti, hogy köszöni kérdésed, jól érzi magát. Mindegy. Menjünk.

Nyalánki úgy döntött, hogy a könyv szempontjából nem fontos, fogyasztásuk minősége és mennyisége a térsza-garázsban, ahogy az olasz trattoriákat csúfolta. Elvégre nem turisztikai reklámot akar szerkeszteni Rómának. Az sem fontos, hogy milyen a hangulata egy ilyen hagyományosan olaszos ételbárnak, milyen dekorációt tartanak a tulajok illendőnek és a hely szelleméhez felnövőnek, hogyan viselkednek a pincérek, tiszta-e az abrosz és a szalvéta, tökéletesen fénylenek-e az evőeszközök, és a hasonló helyek irodalmi leírásának egyéb kellékei. S hogy az étkezés kapcsán, vagy attól függetlenül, netán jövet, vagy menet, mi hangzott el, s mi nem. A lényeg, hogy kábé két óras szünetet tartottak, aztán újból leültek a magnó mellé.

Álmos fontosnak tartotta megemlíteni, hogy sorsfordító eleme az életének egy szamizdat folyóirat kiadása, amit ő saját kezdeményezésének tekintett, úgy fogalmazott, ami mintegy „vörös fonálként” ketté vágta az életét a folyóirat előtti és utáni szakaszra, s amit a román politikai rendőrség REVISTA-ügyként nyomozott és kezelt. Ami pedig az emigrációjáig terjedő három évet illeti, talán a legmozgalmasabb periódus egész ifjúságában. Ennek a korszaknak a terméke a Román Kommunista Párt Központi Bizottságához intézni szándékozott három irat. Nyalánki a kisebbségi világszervezet létrehozására tett javaslatot tekintette egyedülállónak, mert hogy az túlñött a Kárpát medence keretein, de erre a térségre is hatással lett volna. Mielőtt elkezdte a felolvasást, berobogott Lujza Lilla.

- Hogy milyen szorgalmasak egyesek...
- Remélem faltál valamit a városban. Mi ezt tettük, nincs itthon kaja.
- Ne foglalkozzatok velem. Itt sem vagyok. Átment a spanyolfallal elválasztott hálófülkébe. Néhányszor még átlibegett a helyiségen, fülhallgatóval a fején, már pongyolára vetkőzve. Míg Nyalánki a javaslatot felolvasta, klasszikus zene hangfoszlányai szűrődtek be hozzájuk. Olyannyira, hogy Álmos időnként felemelt mutatóujjal megszakította a felolvasást. A Mikrokozmosz – suttogta. Nyalánki nem volt otthonos a zene világában, Bartók muzsikájában pláne nem.

Javaslat egy kisebbségi világszervezet létrehozására

Azzal a javaslattal fordulunk az ENSZ-hez, hogy saját égisze alatt vesse meg egy olyan intézményrendszer alapjait, melynek célja: a világ valamennyi nemzeti kisebbsége érdekeinek elvi képviselése, valamint hozzájárulás e közösségek egyenértékűség- és egyenjogúság-tudat által definiált jellegzetes én-képének kialakításához; hozzájárulás e helyzetükből következő hasonlóságok, valamint pozitív lehetőségek felismeréséhez és tudatosításához, egyszóval a kölcsönös tájékoztatáshoz és megismeréshez – ahhoz, hogy a világ nemzeti kisebbségei figyelemmel, reménnyel és bizalommal forduljanak egymás felé.

Nemcsak realitásként, hanem problematikus sajátossággként kell elkönyvelnünk a tényt, hogy földünkön alig akad olyan ország, melyben ne élne együtt a többséggel valamely más etnikai csoport is. E szóban forgó etnikumok sok esetben valamely, többnyire szomszédos országban, mint többségi, vagyis államalkotó nemzetiség szerepelnek. E sajátos helyzetből nemcsak fenyegető konfliktuális lehetőségek következnek, hanem az ellentéteken s a partikuláris nemzeti ambíciókon túlmenően közös és reális politikai érdekek komplexuma is. Ennek a nemzetek közötti közeledést elősegítő kölcsönös érdek komplexumnak a felfejtésében és tudatosításában nagy szerep hárulna az ENSZ által patronált kisebbségi világszervezetre, mely ily módon járulhatna hozzá esetleges konfrontációk megelőzéséhez.

Úgy gondoljuk, e szervezet hatáskörébe tartozna a fentebb említett elvek kidolgozása és népszerűsítése, továbbá elfogultságtól mentes, internacionalista szellemben és tárgyilagosan megírt évi jelentések közzététele, egy több nyelven megjelenő kisebbségi profilú kiadvány fenntartása, ösztöndíjak odaítélése, kulturális cserék és értekezletek lebonyolítása stb.

Nagy szolgálatot tehetne a kisebbségek ügyének, ha az ENSZ a Kisebbségek Évének nyilvánítaná évtizedünk egyik soron következő esztendejét. Az ezzel kapcsolatos teendők lebonyolítását e szervezetre lehetne bízni.

Bár e szervezet céljaival ellentétes volna bármely nemzetiségi izgatás, vagy destabilizálás és felforgatás, tisztában vagyunk azzal, hogy e javaslat kiválthatja nem egy, saját népe érdekeit fel nem ismerő és önnön presztízsére már mit sem adó kormány ingerültségét, s ily módon az ENSZ-en belül is megvolna a maga gyanakvó ellenzéke. Anakronisztikusnak és tragikusnak érezzük azonban azt, hogy míg a bélyeggyűjtőktől kezdve a kutyatenyésztőig minden érdekközösség rendelkezik valamely nemzetközi fórummal, addig a világ népességének mintegy negyedét kitevő nemzeti kisebbségeknek nincs reprezentatív szervezete.

A világ országaiban élő nemzeti kisebbségek együtt hatalmas többséget képviselnek bármely, külön-külön vett többséggel szemben. Ennek a kisebbségekből szerveződött többségnek a kinyújtott békejobbja lehetne az általunk elképzelt kisebbségi internacionálé.

Vezír Álmos

Kolozsvárt, 1985. február 10-én

Csatlakoznak:

Began Dorel (1985. február 15-én)

Király Károly (1985. február 27-én)

NYH A kisebbségi világszervezet létesítésére tett javaslatot te fogalmaztad?

VÁ Én fogalmaztam.

NYH A keltezés azt jelenti, hogy aznap?

VÁ Már előző Őszön készítettem vázlatot. Amit többször átdolgoztam. Február tizedike táján készült el a végleges változat.

NYH És eljuttattad Begannak és Királynak, akik akkor ismert ellenzékiek voltak, és ezzel nemcsak egy szervezett fellépés, egy közös politikai akció valósult meg, hanem ráadásul egy román-magyar közös demonstráció... Hogyan történt?

VÁ Nem eljuttattam, hanem elvittem. Személyesen. Kalandos história. Kezdve onnan, hogy Kolozsváron először is le kellett ráznom az engem megfigyelő kommandót. Azután eljutni Bukarestig és Bukarestben bejutni Beganhoz. Ez még bonyolultabb. Adonyi Mari megszervezte, hogy összefussak egy utcasarkon, mintha véletlenül történne, Mircea Dinulescu költővel, aki majd a forradalmi események egyik bukaresti vezéralakja lett, akinek a felesége magyar. Tőle megtudtam, hogy hol lakik Began Dorel. Azt is elmondta, hogy a panelházat, amelynek már nem emlékszem hanyadik emeletén Began lakott, totális zár alatt tartja a szeku, idegen nem juthat be...

NYH Beszéljünk arról is, hogy miért.

VÁ Akkor, a nyolcvanas évek közepén Began, mint ismert költő, rendszerkritikusként lépett fel. Érdekes, hogy arra már nem emlékszem: bírálta-e a rendszer ideológiai és politikai alapjait is, vagy csak annak romániai válfaját. Mindenesetre fellépése bombaként hatott, s az ő esetében is bebizonyosodott, hogy a név, a nemzetközi ismertség életmentő lehet, ha az ember a romániai viszonyokat bírálja. Began a Szabad Európa Rádió „sztárolta” mai szóval élve, az egész világ tudhatta, mi történik vele. Egy másik bukaresti költő, Gheorghe Ursu nem volt ismert, és a szeku eltüntette. 1990 után derült ki, hogy halálra kínozták. Ami Began illeti, megelégtelte a rendőri felügyeletet, meg ami ezzel járt, és kivándorló útlevéért folyamodott. Ezt megtagadták tőle, amire ő éhségsztrájkba kezdett. Újságírók érkeztek külföldről, hogy beszéljenek vele, de már a lépcsőház bejáratánál igazoltatták, ellenőrizték és bevitték vagy visszaküldték őket oda, ahonnan jöttek. De Mircea pontos helyzetleírással szolgált: ebből kiderült, hogy Begannak a lakását külön nem őrzik, el sem férnének azon a szűk lépcsőfordulón, amelyről az ajtaja nyílik. Szóval, az ellenőrzés a földszinten történik. Erre építettem a tervemet.

NYH És működött?

VÁ Vettem az Obor-piacon egy óriási csokor virágot, valamilyen festett sóvirág vagy homokvirág lehetett, azt hiszem – és azt lóbálva léptem be a lépcsőházba. Öt-hat ballonkabátos alak ácsorgott a lépcsőnél, lehet, hogy csak három-négy, nem számoltam meg őket, rájuk sem néztem, hanem nagyon céltudatosan megindultam fölfele az első emeleti lakás fele, amely még a látómezejükben volt, és becsengettem. Arra számítottam, hogy ha a titkosrendőrök látják, hogy úgymond a házhoz tartozom, többet már nem fognak törődni velem, és így is történt. Az ajtót egy középkorú nagysága nyitotta ki, ahogyan románul mondják: egy czacza, s még mielőtt a száját kithathatta volna, magam előtt tolva a virágot benyomultam, egy odalént is hallható kezitcsókolommal. Előadtam egy mesét arról, hogy tíz évvel ezelőtt itt, ebben a lakásban lakott egy Cornelia nevű lány, és őt jöttem most megkeresni. Hosszas egyeztetések után arra jutottunk, hogy talán egy másik lépcsőházban lakhatott albérletben, de nincs kizárva, hogy ugyan itt, egy emelettel följebb.

NYH És?

VÁ Ő bizonygatta, hogy nem ismeri a lányt, elnézést kértem, hogy zavartam, és felajánlottam a virágcsokrot, amit szemérmesen el is fogadott. Végül megkértem, hogy kísérjen föl a felső szomszédasszonyhoz, „hátha az mégis emlékszik valamire”. Úgyhogy együtt léptünk ki a lakásajtón és slattyogtunk egy emelettel fennebb, amire lehet, hogy már nem is volt szükség: a kompánia odalent csak a kívülről érkező mozgásokra figyelt. Pár perc múlva otthagytam a hölgyeket s felmentem két-három emeletnyit, nem vett észre senki.

NYH Mi történt Begannál?

VÁ Pillanatok alatt összebarátkoztunk. Vannak helyzetek, amikor azonnal tisztában vagy azzal, hogy a másik kicsoda és mit akar. Dorel elég sokat tudott rólam, gratulált a szamizdathoz, illetve ahhoz, hogy az erdélyi magyarok képesek – Ő így látta, hogy képesek vagyunk – szervezett ellenállásra. Megmutattam neki a tervezetet, egy szó, kommentár, kérdés, változtatás nélkül aláírta.

NYH És még miről beszéltek?

VÁ Próbáltam meggyőzni, hogy ne koplalja magát teljesen halálra, mert élve nagyobb szükség van rá. Akkor már legalább két hete éhségstrájkolt, igaz, egy valamit azért fogyasztott, s ez megnyugtató.

NYH Mi volt az, amit mégis evett?

VÁ Ivott. Felhígított paradicsomlé. Rossz bőrben volt; eleve sovány alkat, nem lehetett több ötven kilónál. És akkor megkért valamire, ami pokoli nehéz volt.

NYH De megtetted?

VÁ Elmondta, hogy a felesége mennyire szenved minden falás miatt, amit Ő, mármint Cora lenyel, mert úgy érzi, hogy ez árulás, hiszen ha a férje nem eszik, akkor neki sem lenne szabad. De hát ott a kislányuk, az mégse lehet, hogy egyszer csak két csontvázal találja magát együtt, akik a szülei lennének ugyebár...

NYH És?

VÁ És hogy mindig erőltetni kell a feleségét, hogy legyen szíves enni, persze, nehezen megy a dolog... Úgyhogy ő most engem arra kér, hogy szépen üljek le velük az asztalhoz, s hogy Corának nagyobb kedve legyen enni, vacsorázzam a társaságukban. Na mostmár. Van egy kiváló költő, egy bátor ellenzéki, egy szeretetre méltó ember, aki már hetek óta nem evett és éppen fogy el, mint a gyertya... és akkor te vacsorázzál jóízűen, miközben ott ül melletted és nézi... tiszta Mrožek... Mondtam, hogy ez lehetetlen, de én is odaülök velük, amíg a felesége eszik. Így is történt, aztán Cora fogta magát és kettéosztotta, ami a tányérján volt... valamilyen vastagabb spagetti-féle, vagy vékonyabb makaróni volt... és felét odatette elém, és akkor ketten rávettek, hogy én is egyem. Hát életemben olyan nehezen ételt nem nyeltem le, mint azt a makarónit.

NYH Began aztán nemsokára távozatott az országból.

VÁ Így van. Két év múlva Amerikában találkoztunk. Eleinte nyomorgott, aztán megindította az *Agora* című folyóiratot...

NYH Ennek lettél szerkesztője...

VÁ Szerkesztőbizottsági tagja. Az egyik első számban egy amerikai konferencián tartott előadásom szövege jelent meg arról, hogy várható-e román-magyar háború a közeljövőben. Aztán egy év múlva, nyolcvannyolcban megint találkoztunk, megint csak Amerikában, és megkérdeztem, részt venne-e abban az akcióban, amellyel 1990. augusztus 23-án terveztem megdönteni a Ceaușescu-rezsimet.

NYH Tessék?

VÁ Augusztus 23. állami ünnep volt. Felvonulás, nem csak a „dolgozóké”, ezt a szót tedd idézőjelbe...

NYH Miért, nem dolgoztak a „dolgozók”?

VÁ De igen. Csakhogy a fegyveres alakulatokat is kivezényelték. És kikből állt a hadsereg? Sorkatonákból, akik néhány hónappal korábban és néhány hónappal később a legszenvedőbb állampolgárokként átkozták Ceaușescut és az állapotokat. Na mostmár, Romániában úgy félt a hatalom a fegyvertől, mint a tűztől. A legfőbenjáróbb bűnnek számított a fegyverrejtegetés és bármi, aminek köze volt fegyverhez. Én pedig arra gondoltam: augusztus 23-án ott fog felvonulni a fővárosban és minden nagyobb városban több tízezer elégedetlen ember, egyenruhában, életükben utoljára fegyverrel a kezükben. Nosza, hadd ijesszünk rá egy kicsit a hatalomra. Azt terveztem, hogy egy kiáltványban, amely röpcédulák és a Szabad Európa rádió révén vált volna ismertté, megszólítjuk azokat az ifjakat, akik 1989-1990 folyamán kerülnek sorozás alá, és arra biztatjuk őket, hogy 1990. augusztus 23-án fordítsák fegyverüket a diktatúra ellen. Ez lett volna az a pillanat, amikor az ezred fordul, a diktatúra ellen fordul, ellene fordítja a fegyverét...

NYH Pillanat... Nem nyelvbtlás? 2000 az ezredforduló, nem 1990.

VÁ 1990 kerek szám, vagyis nem voltam soha nagy matekos, szóval... Amikor azt mondják „az ezredforduló” azt előtte, utána tíz évvel szokták érteni... De itt valójában a katonai értelemben vett ezredről van szó. Tehát kétértelmű kifejezés, hogy te is megértsd!

NYH Azt mondd? És fellázadt volna a parancshoz szokott ezred?

VÁ Nem tudom. Began úgy vélekedett, hogy ha közvetlen hatalomátvétel nem is lesz ebből, de a kormányzat vélhetően pánikba esik majd, kapkodni kezd és pánik reakciójában olyan hibákat fog elkövetni, amelyek a végétét okozhatják. S ha jól meggondolom, 1989 decemberében valóban ez történt, nyolc hónappal korábban, mint amikor én terveztem, Began segítségével, a diktatúra megbuktatását, a születésnapomra.

NYH Hát nem mindennapi ajándék. Amúgy nem hiszem, hogy a katonákat éles lőszerezellel engednék ki az ünnepi felvonulásra. Kilenc hónapig voltam katona, tudod, ez az egyetemi felvételi utáni kötelező izé, teterista, talán mi voltunk az utolsó évfárat, a következé évben megszúnt a sorkatonaság. Ennek sok haszna nem volt se rám, se a házára nézve, hacsak az nem, hogy saját tapasztalatból tudjam, a katonaságnál nagyon szigorúan el kellett számolni minden patronnal, az egyszerű lőgyakorlatokon is. Te is letöltötted tudomásom szerint azt a kilenc hónapot, lehet tapasztalatod. Szerintem rájöttek volna, hogy ti vagytok a kiáltvány szerzői. És a Szabad Európa is óvatosabb volt annál, hogysem egy ilyen kiáltványt beolvasson.

VÁ Persze. Nem is önmagában a kiáltványt kellett volna beolvasnia, hanem – és ezt már kötelessége lett volna megtenni – a Bukarestben szétszórt röpcédulák szövegét. És e röpcéken történetesen a kiáltvány lett volna olvasható. Ami pedig a hadseregben uralkodó szigorrt illeti, na erről mondhatnék jónéhány vicces történetet. Engem csak egyszer vittek el lövészetre. Amikor meg lett töltve a géppisztolyom, körbe forogtam vele, s a tisztek feje fölé eresztettem néhány sorozatot. Hasravágták magukat, aztán hátulról valaki rám ugrott, lefogtak, bekísértek a fogdába. Nagy botrány lett, megfenyegettek, hogy börtönbe, vagy büntetőszázadba küldenek. Én ragaszkodtam hozzá, hogy pillanatnyi elmezavar hatására cselekedtem. Vizsgált pszichológus, pszichiáter. Nem tudom milyen eredményre jutottak, a lényeg, hogy betettek az irodára írtnak, és többé soha nem vittek lövészetre.

NYH Ezt a történetet, azt hiszem már hallottam valakitől. És ki juttatott volna Münchenbe egy ilyen röpcédulát? Az utca embere nem valószínű, hogy ismeri a SZER postacímét. Meg különben is. Annyi Nyugatra küldött levél „elveszett”, ma már tudjuk, visszatartották.

VÁ Bukarestben mint fővárosban, sokkal több külföldi tartózkodik, mint általában Romániában. Biztos akadt volna valaki, aki eljuttatja a megfelelő helyre.

NYH Jó, legyünk optimisták. Nem úsztátok volna meg.

VÁ Ki tudja?

NYH Utánanéztam az Ursu mérnök ügyének. Azt olvastam, hogy ha nehezen is, de kiengedték Nyugatra, és ott közeli nexusba került a román emigráció jeles képviselőivel. Akikkel visszatérése után is kapcsolatban maradt. Nem tudták mozgósítani a nemzetközi közvéleményt? A Wikipedia szerint a cellatársai verték halálra, 1985 novemberében, az angol nyelvű változatban meg is nevezik a bűnösöket. Persze, azt feltételezik, hogy a fogvatartók biztatására bántalmazták. Domokos Géza is ír erről a visszaemlékezéseiben, mint olyan esetről, ami a bukaresti értelmiséget rettegésben tartotta. A rendszerváltás után el is ítélték két milicista tisztet, meg egy köztörvényes visszaeső bűnözőt.

VÁ Bennem így maradt meg, hogy halálra kínozza a szeku. Valószínű, akkoriban nem volt lehetőség tisztázni, és a nyugati hírközlő szervek ezt az információt kaphatták. Ahogy az én esetemben is történt. Nem látok én semmi rosszat abban, hogy a hírvivők, vagy esetleg a hírközlők eltúlozták a terrort. Minél nagyobb a külföldi felháborodás, annál kevésbé mernek visszaélni a hatalmukkal a hatalmasok. Amúgy el voltam havazva a saját bajommal akkoriban. Szeptember végén, vagy októberben nemcsak engem, hanem 7-8 barátomat bevitték a szekura és párhuzamosan kihallgattak, megfenyegettek, hogy mostmár következményei lesznek az ellenséges tevékenységemnek, amibe belevittem másokat is. Rám akarták bizonyítani, hogy én vagyok a külföldre kijuttatott hírek forrása. Ismerőseimet meg akarták győzni, hogy én vagyok a zaklatásuk oka. Magán levelekkel próbálták zsarolni nőismerőseimet, bebizonyítani: én aljas, szőszegő, szoknyavadász vagyok, és nem érdemlem meg a vonzalmukat. Szakítsanak velem, s békéjük lesz. El akartak szigetelni.

Volt egy pesti motoros fickó, főleg váradi barátaimmal volt jóban, én alig ismertem. Tisztára rocker volt, de a neve irodalomtörténeti: Arany Laci. Nekem is hozott üzeneteket kintről, néha anyagi támogatást is. És persze, én is küldtem ki üzeneteket vele. Nem tudom, hol rejtette el, bizonyára a motorján volt olyan zug, amire a határőrök nem gyanakodtak. Akkor először lebukott. Mert elromlott a motorja Nagyváradon; ott hagyta egy ismerősnél, taxival ment ki a határra. Ott meztelenre vetkőztették, és megtaláltak nála néhány cédulát. Rám akarták bizonyítani, hogy tőlem származnak. Nyugodtan vizsgálják meg írásszakértővel – mondtam a szekusoknak. Biztos voltam a dolgomban. Egy kedves nő ismerősem írta, amit diktáltam. Ő nem volt a hatóság látókörében. A helsinki folyamat utolsó felvonását rendezték Budapesten, először a folyamat történetében egy szovjet blokkbeli országban. Kulturális Fórum néven futott. Engedélyeztek egy nem állami fórumot is, ahol az ellenzék megnyilvánulhatott. Hívtak engem is, persze nem engedtek ki. Néhányan úgy döntöttek, ha én nem mehetek, jönnek Ők. A fórum ideje alatt nagyon szigorú ellenőrzést vezettek be a határon. Utólag értesítettek többen, hogy megpróbálkoztak, de visszafordították Őket.

– Fiúk, mikor fejezitek már be? Nem vagytok éhesek? Kimehetnénk a városba vacsorázni. Nincs itthon rendes kaja. A vendégeim vagytok.

– Kedvemre való javaslat – derült fel Álmosnak, a múlt emlékeitől sötét arca.

– Akkor szedelőzködjünk – támogatta az ötletet a házigazda. Én megmondtam, hogy üres a kamra.

– Öt perc alatt összekapom magam – nevetett Lujza Lilla. – Annyira boldog vagyok. Nem is alakulhatna jobban számomra a római kirándulás.

Ugrás a sötétbe 3.

Miután Nyalánki interneten megkapta Vezír Álmosnak a SOMNIFER fedőnéven nyitott megfigyelési dossziéját, amelyben laponként ott díszelgett a CNSAS, a román ÁBTL pecsétje, nagy izgalommal kezdte el a kutatást. A SOMNIFER fedőnév nyilván az Álmos ironikussá ferdített románosítása (jelentése: altató). Hamar rátalált a korábban elmondott történet titkosrendőrségi változatára. Vezír betegsége, karanténba zárása és halála miatt őt nem szembesíthette a szövegekkel. Úgy döntött, hogy a titkosszolgálati anyagból válogatott részleteket, mintegy a törzsöveg ellenpontjaiként beiktatja oda, ahova illeni látszanak. Ide a dosszié 5. kötetében található nyilatkozatok (deklaráció), ugyanazon történet változatai pászolnak. Az eredetit Vezír románul, kézzel írta, és azokat sok példányban legépelték. Mindkét változat az 1985. május 10-13-ai (tehát nem februári) bukaresti utazás leírása, amikor is Began Dorel költővel találkozott. Az első kiegészíti/helyesbíti a második, sem a dátumok, sem a történések nem fedik egymást, valószínű egyfajta védekezési stratégia szerint. A harmadik gépelvény, megalázkodó, bűnvalló jelentés vázlata a 3. kötetből, a Kolozs Megyei Belügyi Felügyelőség állambiztonsági részlegétől, személyesen Iulian Vlad belügyminiszter helyettesnek címezve. Kiváltó oka feltehetően valamilyen felettesi súlyos leszidás, amiért a kolozsvári szekuritáté szem elől tévesztette a jelzett májusi napokon a költőt. Ezekből egyértelműen kiderül, hogy Vezír korábban Nyalánkinak elmondott verziója arról, hogy miképpen beszélte meg személyesen a kisebbségi világszervezet létrehozására tett javaslatát Began Dorellal és Király Károllyal, valójában egy februári és egy májusi bukaresti út történéseinek összekeverése-összekombinálása, legendás elemekkel kiszínezve. Nyalánki úgy ítélte meg, hogy az általa fölöslegesnek vélt részleteket/ismétléseket elhagyja. A terve, hogy eredeti formájában bemásolja a szövegeket, és lábjegyzetben a magyar fordítást és kommentárt, technikailag kivitelezhetetlennek bizonyult, így maradtak az általa készített magyar fordítások.

Vezír Álmos első vallomása:

„Május 11-én, miután Marius Tabacunál éjszakáztam, jegyet vásároltam a 22,30-as bukaresti gyorsra. Az estét barátoknál töltöttem, név szerint Gruber Zalánnál. Tőle az állomásra mentem, és másnap reggel Bukarestbe érkeztem. A reggel folyamán telefonon megpróbáltam jelentkezni vizitre Began Dorelnél, de nem sikerült, a vonal megszakadt. Úgy döntöttem, mégis felkeresem személyesen. Arra számítottam, hogy igazoltatni fognak és megakadályozzák a hozzá való belépést. Várakozással ellentétben nem történt semmi baj, bemehettem, és otthon találtam a feleségével együtt. Régóta ismerjük egymást. Tulajdonképpen arról akartam meggyőződni, hogy igaz-e a SZER-ban hallott hír, miszerint éhségsztrájkot folytat, és a milícia senkit nem enged hozzá. Ugyanakkor szerettem volna lebeszélni az éhségsztrájk folytatásáról. A látogatásom alatt a következőkről beszéltünk:

- Miután eltelt egy év útlevel kérelmének beadása óta és választ nem kapott, úgy határozott, hogy éhségsztrájkol. Nem fogja a végkimerülésig folytatni, csak amíg úgy érzi, képes rá. (Azt hiszem ez a döntés az én rábeszélésemnek is köszönhető.)

- Elmesélte részletesen mi történt vele, amióta 1980-ban hazatért az NSZK-ból. Ez főleg a hatóságok irányában tanúsított viselkedését jelentette, mint például, hogy kapott állást, majd két hét múlva kirúgták stb.

- A SZER éhségsztrájkra vonatkozó közleményével kapcsolatban kijelentette, hogy ő nem küldte ki a hírt, annál is inkább, minthogy akkor még el sem kezdte az éhségsztrájkot. Nem tartja kizártnak, hogy az állambiztonság küldte ki, hogy ezzel őt kompromittálják.

- Rámutatott, hogy a feleségét nem zaklatják. (...)

- Kitért arra, hogy az éhségsztrájk hírére általa ismeretlen egyének jelentek meg nála szolidaritásukról biztosítva őt. Úgy véli ezeket a szekuritáté küldte.

- Megjegyzem, hogy személyem és működésem nem kerültek szóba, de azt hiszem tudhat mindenről, ezért nem voltam gyanús a számára, és ezért beszélt velem nyíltan.

- Azt megemlítettem, hogy állást ajánlottak nekem, mire ő úgy reagált, hogy végül neki is ígértek munkát, de nem fogadta el, mert elhatározta, hogy az USA-ba emigrál.

- Kb 13,30-kor értem hozzá, és másfél órát maradtam.
- Meggyőződtem róla, hogy tényleg sztrájkol és csak paradicsomlevet iszik.
- Május 12-én este a Balt-Orient expresszel hagytam el Bukarestet és reggel 5,30-kor érkeztem Kolozsvárra.

Április 30-án, kb. 12 órakor Andyval együtt Marosvásárhelyre utaztam autóstoppal. A barátnőm a szüleihez, én a nagymamámhoz mentem. Aznap este meglátogattam Sütő András fiát, de csak a felesége volt otthon. Azért mentem, hogy a SZER-ban hallott hír szerint tényleg brutálisan bántak-e vele a szekuritátén, mert külföldiekkel találkozott. A felesége cáfolta az általam ismert értesülést, miszerint zaklatták vagy megverték volna. Azt is megkérdeztem, szándékoznak-e kivándorolni, amit szintén cáfolt. (...) Minthogy Király Károly is a közelben lakott, őt is meglátogattam szintén egy (nem a rádióban hallott) hírt ellenőrizni, miszerint az utcán megverték és letartóztatták volna. Cáfolta, hogy megverték. Azt is mondta, hogy egy amerikai illetőségű magyar jogász meglátogatta, de erről őt utólag senki nem kérdezte. Ezen túl személyes dolgokról beszélgettünk, kb. negyedóraig. Azért érdekelték ezek a dolgok, mert tudni akartam az igazságot, és ha szükséges cáfolhassam a hamis híreket. Május 1-én reggel szintén autóstoppal visszautaztam Kolozsvárra, ahova kb. déltájban érkeztem. Kelt: 1985.05.14.”

Vallomás második változata:

Feltehetően a módosításokat az tette szükségessé, hogy barátnőjét is kihallgatták, akinek a vallomása nem egyezett az Álmoséval, de mivel nem tudhatta, konkrétan annak tartalmát, és úgy ítélte meg, újabb hazugságokkal saját helyzetét nehezítheti meg, úgy döntött, hogy a „tényleges” történetet adja elő, ami nagy valószínűséggel szintén nem teljesen úgy történt, ahogy előadta.

„Május 10-re vonatkozóan (péntek) a következőket nyilatkozom: 14 óra tájban megvettem Andival együtt az első osztályra szóló jegyemet a 22,20-kor induló Kolozsvár-Bukarest rapidra. Fél ötkor a 23 Augustus u. 39. sz. alatt tartózkodtam a szabónőmnél, ahonnan hazamentem. 19,20-kor felhívtam Andit az albérletében, de nem volt otthon. Amikor hazaért visszahívott és megegyeztünk, hogy a Nemzeti Színház előtt találkozunk 20 órakor. Felkerestem megint a szabónőmet, majd találkoztam a megbeszélt helyen a barátnőmmel, akivel elsétáltunk a Gruber családhoz a Konstanca u. 18. sz. alá. Ott tartózkodtam 22 óráig. Judit volt otthon a két gyerekkel, Zsolt csak akkor érkezett haza, mikor épp távozóban voltunk. 22-kor taxit hívtam, első blikkre sikerült, kb. 22,07-kor megérkezett, azt hiszem a Minerva Komplexből. (Felsorolja, milyen utcákon át igyekeztek a célba.) Andi útközben úgy döntött, hogy barátnőjénél tölti az éjszakát a Voltaire u. 13. sz. alatt. A taxisofőrrel egyszer beszéltem, amikor megjegyezte, hogy rövidebb útvonalon is jöhettünk volna. Kb. 40 lej fizettem. Kiszállás közben feltűnt, hogy egy fehér ARO követ minket a Fericii utca irányába. Előbb Andi albérlete felé indultunk, de minthogy meggondolta magát az állomás felé vettük az irányt. A taxi még ott állt, a taxis a pénzét számolta. 45 körüli, szemüveges, őszülő férfi volt. Az utca végéhez érve, észrevettem egy ott várakozó gépkocsit, ami a fehér ARO is lehetett, kb. 22,14 körül járt az idő (...) Az állomás közelébe érve egyre jobban kellett sietnem, azon az átjárón közelítettem meg a peront, az utolsó métereken futva, ahol a resti bejárata van. Az utolsó előtti hálókocsiba sikerült felugornom, az utolsó a postavagon volt, a szerelvény már mozgásban. Anditól a peron bejáratánál váltam el. Megkérdeztem a kalauzt, van-e szabad ágya? Csak annyit mondott, hogy majd meglátja, s több fickótól körülvéve a folyosó másik vége felé vette az irányt. Kb. 15-20 perc múlva megjelent egy másik kalauz, tőle is érdeklődtem, igenlően válaszolt. Tárgyalt valamit az előző kalauzzal, majd intett, hogy kövessem. A hátulról számított harmadik hálókocsiért felelt. A harmadik fülke 6-os ágyát jelölte ki számomra, még egy férfi volt a fülkében. Kifizettem a különbözetet (...) Bukarestbe érkezve a Grant híd táján a szerelvény egy szemafornál megállt. Megkérdeztem a kalauzt, ki lehet-e jutni innen az utcára. Igenlő válaszára leszálltam. Azért jártam el így, mert tudtam, hogy az Északi Pályaudvaron ilyenkor nagy a tömeg (a kéziratos szövegben az áll: azért jártam el így, mert a vonatok érkezésekor nehéz taxit kapni), a vasúti felüljárónál kimentem az utcára. Kb. 6,40 volt, felhívtam Adonyi Nagy Mária költőnőt, hogy otthon fog-e délelőtt

tartózkodni. Az igenlő válasza villamossal a Basarabi pályaudvarra mentem, ahol rögtön találtam szabad taxit. Adonyi Nagy Máriánál megfürödtem, megreggeliztem, s 10 óra tájban kimentem a városba. Felhívtam Begant, de a vonal megszakadt. Eztán Dan Desliu költőt hívtam, akivel megbeszéltem egy találkozót 12,30-ra az Írószövetségnél. Találkoztunk és tőle tudakozódtam, hogy lehet-e Begant látogatni. Azt mondta, nem tudja, de megérdeklődi vasárnapra, hívjam a délután folyamán. (...) Ezután unokatestvéremhez mentem, ahol velük együtt megebédeltem 14 óra tájban. Kb. fél órát voltam náluk, utána az utcáról felhívtam Dan Desliut, aki másnap 10-re adott találkát az Írószövetségnél. Ezután Adonyi Nagyhoz mentem, ott is éjszakáztam, nem mentem ki aznap a városba. (...) Úgy terveztem, szombat este visszatérek Kolozsvárra, de mivel nem tudtam találkozni Begannal, vasárnapra halasztottam a hazatérést. Vasárnap 10-kor megtudtam Dan Desliutól, hogy beszélt telefonon Begannal, aki azt mondta, nyugodtan látogatható. Ezután megkerestem Aurora Leonte színésznőt, de nem találtam otthon. (Hogy miért kereste a színésznőt, sem ő, sem a szekuritáté nem kommentálja.) Kb. 13 órakor érkeztem célba, ahol 3-4 órát tartózkodtam. Tőle a Baneasa repülőtérhez mentem, hátha sikerül autóstoppozni, de miután erre esély sem mutatkozott, visszamentem a pályaudvarra, és a 21,30-as rapiddal elhagytam Bukarestet.”

A 14-én és 15-én datált gépelvények több kéziratos rész-nyilatkozat summái, az előbbi 2 kéziratos, az utóbbi 3 kéziratos változat eredménye. Ugyanakkor bizonyos a lényegét nem érintő részletek – mint például az, hogy kért fényképet Begantól és kapott is –, nem kerültek be a végső gépelt változatba. Az interjúban előadott kémfilmekbe illő lépcsőházi jelenet, illetve a Mrozek drámára emlékeztető vacsora, a dokumentumok tanúsága szerint csak Vezír fantáziájában élt. A kisebbségi javaslat aláírásáról nem nyilatkozik.

A következő irat vázlat jellegére utal, hogy kézzel írt beszúrásokat, javításokat tartalmaz, amit dőlt betűtípussal jelzett Nyalánki. Azt is megállapította, hogy a beszúrások írásmódja Oprisor Gigel ezredest, a kolozsvári I/B osztály korabeli főnökeit valószínűsíti szerzőként.

„Belügyminisztérium

Kolozs Megyei Felügyelőség

Állambiztonság I/B osztály.

004499/1985.06.07.

JELENTÉS

A SOMNIFER ügy információs-operatív helyzetére vonatkozóan

Vezérezredes elvtárs (*Vlad Iulian*)

Kérem engedje meg, hogy felemlítsek néhány dolgot SOMNIFER célszeméllyel kapcsolatban, noha Ön nagyon jól ismeri az ügyet, és állandóan támaszkodhattunk az Ön vonatkozó parancsaira az ismételt elemzések alkalmával:

32 éves, költő, a Román Írószövetség tagja.

1983 júniusa és 1985 május 16 között nem dolgozott sehol, jelenleg a Nyelvészeti Intézetben filológus, *megerősítve ezzel Fodorúr és mások gyanakvását, hogy ügynök.*

Nincs lakása.

1983 novemberében elvált, házasságából egy kislány született.

Gyerektartást nem fizet, tele van adósságokkal.

~~Kapcsolataitól elszigetelődött, és~~ Az erdélyi magyar csúcsértelmiségiek nem fogadják el, személyét nem kedvelik, még saját szülei sem, mindannyian elítélik az akcióit, és szeretnék, ha visszatérne a normalitáshoz. Ebben a tekintetben támogatást kaptunk az apjától, aki érdekelt abban, hogy fiát a család és a társadalom elfogadja. Csak néhány jelentéktelen, közép végzettségű kapcsolata fogadta el (többnyire nők), akik erkölcsileg és anyagilag támogatták. Majd három évig a szülei tartották el, ez az élőködő életmód visszatetszést szült a belföldi magyarság köreiben, ahogy a szülei is elítélték. Hol a szüleinél, hol különböző nőknél lakott. Nagyon gyanakvó, ha a feldolgozás menetében nem követjük, akkor is folyamatosan ellenőrzi magát, mindenütt a szekuritáté szerveit véli felfedezni, deviáns, abnormális magatartást tanúsít, ezt utólagos számonkérései bizonyítják.

Majd két éve szerveink nem kontaktálták operatív meggondolásból (a 0544 Katonai Egységgel került kapcsolatba), megfélemlítve nem volt. Ugyanabból a meggondolásból kapcsolatait sem zaklattuk. Ez a helyzet lehetővé tette számára, hogy időnként ellenséges megnyilvánulásokban tetszelegjen, szemtelenné, alatomossá, impertinensé, hazuggá váljon, visszaélve a szerveink által tanúsított mértékletességgel.

Továbbra is érdeklődést tanúsítanak iránta a külföldi reakciós magyar emigráció bizonyos központjai, csoportjai, szervezetei, mint például: USA-beli csoportok, HÁMOS LÁSZLÓ telefonálásai; CSEH TIBOR sikertelen kísérlete a személyes találkozásra; MÓZSI FERENC kísérlete, hogy kéziratokat csempésszen ki 1984 szeptemberében. NSZK-beli csoportok (POOR PÉTER tanulmányi meghívót „intézett” neki az NSZK-ba. LENGYEL ZSOLT sikertelen kísérlete (*megrovás, nemkívánatos személlyé nyilvánítás*) a személyes kapcsolatfelvételre.) A „Szabad Európa” rádió által a személye köré szervezett felhajtás. Budapestre és Bukarestbe akkreditált diplomaták kísérletei a személyes találkozásra: 1983 november 19-én ALMAZOR PABLO spanyol diplomata kapcsolatba lépett vele; 1984 november 7-én RICHARD BALTIMORE budapesti amerikai diplomata telefonon kereste a lakásán; „KÁROLY” magyar diplomata 1983. október 6-án kapcsolatba lépett vele. Ellenséges külföldiek kapcsolatteremtési kísérletei látszólag semleges turistákon keresztül, mint az angliai READ JOHN CHARLES és MAY MATTHEW 1984-ben, akiket budapesti jegyese küldött. Kevés kivétellel ezeket (*és sok más*) a kísérleteket visszavertük, főleg a hálózat, speciális eszközök, „S” eszközök és követés bevetésével, sikerült korlátozni hamis adatok külföldre juttatását, szövetségesek szerzését. Az állandó, sőt néha agresszív érdeklődés a személye iránt, negatívan befolyásolták, arra készítették, hogy ellenséges állásponton maradjon, vezetőnek, hősnek, a magyar ügy mártírjának higgye magát, és a külföldi reakciós elemek ezt a helyzetet kihasználják (*a CALATORULLal, a Began Dorellal tartott kapcsolat stílusában*). Ezzel összefüggésben megjegyezzük, hogy budapesti jegyesevel való tervezett házassága aktualitását veszítette.

Ugyanakkor sajnálattal, felelősségem teljes tudatában őszintén elismerem, hogy nem sikerült tevékenységét minden vonatkozásában és a szükséges szinten feltérképezni. Noha 4 informátort vetettünk be mellé (kettőt közülük a REVISTA ügy felgöngyölítése kapcsán toboroztunk), egy olyan sincs, akivel bizalmasan megosztaná ellenséges természetű elképzeléseit, amiért sajnálattal önkritikát kell gyakorolnunk, hogy ennyi idő alatt az ügyet nem sikerült elhárítani. Sőt ellenkezőleg, kényes helyzetbe hozott minket, meglepetést okozva olyan akciókkal, mint a Began Dorel költővel való bukaresti találkozás, noha követéses megfigyelés alatt állt. *(visszatérése, a pártkongresszushoz intézett levél elkészítése, eltűnésének megmagyarázása)* Teljes tudatában vagyunk hiányosságaink súlyos következményeivel, a tény maga sok fejtörést okoz nekünk, *a szükséges operatív következtetések levonására készítette minket.*

1985 május 10-én délután, a kedvesével több kapcsolatát meglátogatták, majd 22 órakor kedvese lakásához hajtottak, ami a pályaudvar szomszédságában van, taxival. Helyismeretére támaszkodva és kihasználva a sötétséget, eltűnt a követő csoport elől, átszaladt az állomás épületén és felugrott a mozgó vonatra. Sem az utazás előtről, sem a bukaresti tartózkodása alatt, semmilyen információval nem rendelkezünk szándékait illetően. Utazásáról csak a kedvese tudott, de ahogy a felderítés/kivizsgálás folyamán kiderült, neki is csak utólag vallotta be az utazás tényleges célját. A jelzett időszakban, munkába állásának adminisztrálásával kellett volna foglalkoznia (önéletrajz, szakmai beszámoló, orvosi vizsgálatok). Sikertelenségünk okait elemezve úgy véljük, hogy mivel szüleinek semmilyen befolyása nem volt rá, talán nem volt indokolt, hogy békén hagyjuk őt és kapcsolatait. ~~Azt hisszük,~~ Úgy ítéljük meg, hogy ideje kivizsgálás alá vonni kontaktjait, ezzel megfosztva támogatóitól, majd ~~kihalgatni~~ kivizsgálás alá vonni magát SOMNIFERT.

Vezérezredes elvtárs, jelen elemzésből, amely felderítette tevékenységünk hiányosságait, levontuk a szükséges következtetéseket és tanulságokat. Biztosítom Önt, hogy az ebből az alkalomból kiadott parancsokat magunkévá tesszük, és minden erőnket mozgósítjuk arra nézve, hogy az ügy információs-operatív helyzetét uraljuk, és hogy a nacionalista-irredenta jelenség határozott elutasításban részesüljön.”

Nyalánki úgy vélte, kommentárt is fűznie kell a szöveghez, hogy a kommunizmusban élettapasztalatot nem szerzett emberek – olyanok mint ő – sejtsek, miről van szó. Utánnanézett az interneten: a 0544 Katonai Egység a korabeli román kémelhárítás fedőneve volt. Az hogy Vezír kapcsolatba került ezzel az egységgel nagy valószínűséggel azt jelenthette, hogy az intenzív külföldi érdeklődés miatt a kémelhárítás is felfigyelt rá, nemcsak a belső elhárítás. Erre utalnak a nevezett belügyi formációtól a szekuritáté I/B osztályához (feladata a magyar „nacionalizmus-irredentizmus” elhárítása) küldött információk, jelentések Vezír Álmossal kapcsolatban. A „bűnbánó” elemzés után engedélyt kértek Vezír és barátainak keményebb kivizsgálására, ami június 26-án kolozsvári és marosvásárhelyi házkutatások és kihallgatások formájában valósult meg. Az akkor felvett vallomásokból tudhatta meg a szekuritáté, hogy Vezír már februárban meglátogatta Bukarestben Begant, viharos tél volt, akkor is unokatestvérénél ebédelt, akit július elején kihallgatott a szekuritáté, valószínű, hogy ellenőrizték Vezír állítását, a februári bukaresti útról, amiről a titkosrendőrség a júniusi vallomásig nem tudott. Ekkor írást alátámasztó egy magyar-román értelmiségi kézfogás jelképeként a román költővel a korábban tárgyalt „kisebbségi internacionálét”. Szerkesztett egy petíciót is, amelyben szóvá teszi, hogy a helyi pártszervek elszabotálják a pártvezetés kisebbségi politikáját, s amit a XIII. pártkongresszushoz intézett volna. Az iratot több úton megkísérelte a pártközpontba eljuttatni, de visszajelzést nem kapott arról, hogy átvették volna. A júliusi vallomásában azt állítja, Király Károly korábbi központi bizottsági taggal, megyei első titkárral (a dokumentumban CALATORUL=UTAZÓ fedőnéven említik) is szeretne volna aláírni a petíciót, de februárban hóvihár miatt nem tett kitérőt Marosvásárhelyre, hanem csak egy márciusi, vagy áprilisi látogatás alkalmával, amiről tehát kiderül, szintén nem tudott a szekuritáté. Akkor Király, csak a kisebbségi világszervezet megalakítására tett javaslatot volt hajlandó kézjeggyel ellátni. Magát a szöveget a júliusi házkutatáskor találták meg. Akkor erről a belügynek több információja nem lehetett, ezért is volt kénytelen Vezír állást foglalni a „bűnjellel” kapcsolatban. Később azonban kiderülhetett, hogy az irat tényleg eljutott a Központi Bizottsághoz, mert a megfigyelési dosszié tartalmaz egy iratot, amelyben a KB titkársága rögzíti a dokumentum beérkezését. Mivel hivatalos visszajelzést nem kapott, az alkalmi küldönccel pedig többé nem találkozott, Vezír azt hihette, nem jutott el petíciója a pártközpontba.

RÓMA 3.

Nyalánki, vörös márvány lépcsőn üldögélt, azon merengve, hogy a kő sok száz, vagy akár sokezer éve tűri a rajta lépkedők taposását. Hagyta, hogy fantáziájának mozgépe lepergesse a sokféle lábbeli és hozzátartozó láb divatbemutatóját. Lekopott dombormű rajzolatát vélte felfedezni rajta, próbálta konkretizálni, aztán beletörődött, hogy képtelen rá.

Késmárki Lujza Lillára várt, aki négy hónapja érkezett és nem bírt betelni az örök várossal. Úgy hitte, a kommunikációhoz elég lesz neki az angol, előzetesen nem tanult olaszul. Hamar rá kellett döbbernie, ha nem akarja, hogy amerikai turistának nézzék folyamatosan, és igyekezzenek megkopasztani, jobb lesz Hugó társaságában ismerkednie a várossal, aki már sok helyi nyelvi fordulatot elsajátított. És vette a fáradságot, olaszul tanult. Rómában tartózkodó magyarokkal is szövetkezett, akiket nem akart összehozni Nyalánkival. Titkolózását azzal indokolta, hogy gyerekkori szomszédától kezdve, menő római sztárüggyvéden át, aki egy ősi római patrícus családba benősült, sokak szemében lecsúszottnak számító, gyanús háttérű, de roppant izgalmas nőkről és férfiakra van szó, akik úgysem szórakoztatnák jelenlegi élettársát, sőt az is lehet, konfliktus tárgyát képeznék közöttük. Ő pedig kapcsolatukat stabilnak érzi, kerül minden feszültségi tényezőt. Nyalánki sokat vívódott, hogy legyen-e rámenősebb: követelje-e, hogy párja nyíltabban, őszintébben viszonyuljon együttélésükhöz. Úgy döntött, a még hátralévő két hónapot nem akarja „feszakóban”, vitákkal tölteni, elfogadja Lujza Lillát olyannak, amilyen. Hetente, kéthetente kimaradt, másnap, vagy harmadnap keveredett haza, és ezekről a helyzetekről csak annyit volt hajlandó elárulni, hogy barátaival múlatta az időt. Az előző nap is begubózott a rendhagyók néma társaságába: Lilla vasárnap estefelé érkezett haza, Hugó nem volt otthon, lezuhanyozott, lefeküdt és csak hétfő délelőtt ébredt fel.

Hugó szombaton sokáig várta, aztán belefáradt a várakozásba, bevett egy altatót, másnap délelőtt ébredt, Lujza Lilla még mindig távol volt, és akkor úgy döntött, nem foglalkozik kedvesének titkaival. Rendezgetett, tengett-lengett, érdektelen híreket olvasott a mobilján. Mint mindig, ha tét nélkül telt a nap, némi lelkipurdalás gyötörte, hogy pazarolja az időt. Most azzal nyugtatta magát, hogy vasárnap van, az mégiscsak a pihenés ideje. Dél tájban a már korábban kifagyasztott, befűszerezett tőkehalat kirántotta, jóízűen megebédelt.

Kora délután kiment a városba, céltalanul lődörgött, deja vu érzése támadt: úgy tűnik, a vasárnap délután hangulata minden nagyvárosban többé-kevésbé azonos (Vásárhelyen cseléd vasárnapnak csúfolták, feltehetően mert régente, amikor a cselédtartás bevett polgári szokás volt, a cselédek ilyenkor kaptak kimenőt). Szerencsére, felhívta Pestről ismert, sportriporter – majdnem – barátja, hogy van egy szabad estéje, nincs-e kedve inni vele egyet. Volt. Jobb időtöltést ki sem lehetett volna találni. A fickó valamilyen futball-eseményt közvetített szombat este, és megtoldotta kiküldetését egy nappal. Nyalánki nem értett a futballhoz, gyermekkorában is csak ímmel-ámmal állt be kapusnak, máshoz balfácánnak tartották. Pár évig atletizált, ennyi kapcsolta a sporthoz, azon túl csak a sakkozást művelte közepes szinten. Viszont a speakert intelligens, markáns véleményt képviselő személyiségnek ismerte, akivel jól telik az idő. Csak annyit ittak, hogy egyikük se legyen másnapos, a fickó nem szeretett macskajajjal a bőröndben utazni, Nyalánkinak meg mindegy volt minden. Éjfél tájt ért haza, konstataulta, hogy párja időközben megjött, édesdeden húzza a csendest, ő meg igyekezett zajtalanul bebújni mellé. Hugó hétfőn valamivel korábban ébredt, megkávézott és bevásárolt ezt-azt. Lilla felajzón nyújtózkodva bejelentette, hogy könnyű sétafikára lenne kedve leginkább, párja társaságában. Hugónak nem volt kifogása ellene.

A Tevere partján lófráltak. A folyó alig folydogált, a helybeliek szerint ilyenkor szeptemberben a legalacsonyabb a vízállás. Nyalánkit a Sebes-Kőrösre emlékeztette Nagyváradnál. A férfi, a hidakról igyekezett hatásos felvételeket készíteni. Egy híd-sorozat képe lebegett lelki szemei előtt, ahogy a nappal és az éjszaka fényei és színei, valamint a változó látószög, percről percre frissítik a látványt. Lilla ezt kispolgári, turista rögeszmének csúfolta, ha jobb kedvében volt „lefutott pop-artos andywarholkodásnak”. Az ő gépe a nyakában pihent, nem tartotta témának a hidakat. Egy fotós azonban mindig tartsa szárazon a puskaort, akarom mondani a kameráját. Jellegtelen ipari létesítményeknek, raktáraknak tetsző épületek sorjázta a parton, Lilla szórakozottan járatta rajtuk a tekintetét. Egy boltíves kapun túl viszont titkokat sejtető belső udvar villant fel. Oda be kell menniük!

A belső tér nem különb, mint amilyen Pesten is rengeteg található, sőt. Ez tágasabb volt, kopárabb, mint amilyenek a Király, vagy a Wesselényi utcából nyílnak. A térség egyik oldalán lepusztult, lezárt, sőt bedeszkázott ajtók, ablakok rontották a látványt. A másik oldal, barokkos árkád alatt, elegánsabb képet nyújtott. Üzletecskék hívogattak betérésre apró kirakataikkal. Vevő kevés lehetett, az árusok a boltjuk előtt kávéztak, cigiztek, traccsoltak. Lillának kedve támadt shoppingolni, nem mintha bármire is szüksége lett volna abból, amit a boltocskák kínálhattak. A férfi nem kívánt vele tartani, unta már a tolmács szerepét, remélte, hogy párja lesz olyan talpraesett, hogy elkerüli az elégtelen nyelvtudásból következő kínos helyzeteket. Kért egy kávé a térség közepén, hatalmas, fakó piros napernyő alatt pihegő kávézócskában, s miután szivar kíséretében elszűröcsölte, egy bezárt bolt már említett, árnyékos lépcsőjén helyezkedett el, amin lekopott felirat várta, hogy valaki kibetűzze. Hugó több szögből lefényképezte, majd egyszer megfejti. A térség Rómában szokatlan csendjét, pirospöttyös labdával focizó roma gyerekek zivaja törte meg. Nem vette észre, honnan csöppentek oda, talán a nem túl bizalomgerjesztő emeleti lakásokból? Figyelni kezdte mozgásukat: kiáltozásuk, mintha magyar nyelvű lenne. Közelebb oldalgott, és valóban. A hat kávébarna kölyök közül ketten, egymás közt magyarul kommunikáltak. A többiek valamilyen roma dialektusban karattyoltak, olasszal keverve. Egy oszlop mögé húzódva készített róluk videót, s vissza ballagott Őrhelyére. Lujza Lilla befejezte a tér egyik oldalának bolt-szemléjét, s átvágva a napfény tócsákon, rövid időre megállt Hugó mellett. Közölte, hogy az ilyen boltocskák mindig tartogatnak meglepetéseket, nem volt hiábavaló a kutakodása. Részletekbe nem bocsátkozott.

Az árnyékos oldalon kevesebb üzletecske volt nyitva, de azokat is sorra vette. Hugó, azon törte a fejét, igyon-e egy sört, aztán lemondott róla, tartva annak izzasztó hatásától. Már-már elbóbiskolt. Vagy elaludt és álmodik? Román szavak sodródtak felé. Keresgélte a hangok eredetét. A folyó felőli bejárat boltíve alatt menyasszonynak öltözött nő körül forgolódott egy csapat. Kicsit közelebb sétált, s egyértelművé vált, román pár készített magáról esküvői fotókat. Ezek csak azért utaztak ide, hogy az örök városban esküdjenek örök hűséget? Meglepte a római román jelenlét. Egy héttel korábban országos csendőrfesztivált rendeztek. A carabinieri tiszteletére a pápa is misét mondott. Egyedül baktatott keresztül egy hatalmas téren, amikor román káromkodást sodort felé a szél. Szétnézett: a tér sarkában hatalmas, csővázás pódiumot szereltek össze. Közelebb ment: a munkások káromkodtak románul. Egy szél lobogtatta vásznon reklámozták, hogy ott lesz a csendőrségi fesztivál főrendezvénye. Bukaresti rendszámú kamionokról rakták le a fémvázakat, pallókat, fémlétrákat, bilincseket. Létezik, hogy megéri Romániából ideszállítani az emelvényt? Vagy ezek Itáliában dolgoznak, szabadtéri zenei rendezvényekre kínálják az összeszerelhető pódiumot? Olcsóbban, mint azt olasz versenytársaik tennék? A szintén bukaresti szlengben rikoltozó fényképész „gadzsika”, és a fényhatást befolyásoló különféle színű esernyőket, fémkeretre feszített textileket mozgó „gadzsik”, mindenesetre beleadott apait, anyait, hogy a képek hitelesen rómaiak legyenek. Hugó lőtt néhány felvételt a fotózkodókról. Észrevették ténykedését, és nem tetszett nekik: ce pizda masi face gagiul ala? Hai s-o stergem de aci. A vőlegény telefonált, két gépkocsi bukkant fel, bepakoltak, sebbel-lobbal elhajtottak. Mire Lujza Lilla visszatért beszerző körútjáról már sem a rajkók, sem a fényképezkedők nem zavarták a déli hőség fojtogató csöndjét.

A férfi beszámolt észrevételeiről, a nő közönyösen, kommentár nélkül hallgatta. Fényeslitkérő származott, szülei beköltöztek Kisvárdára, hogy lányaiknak (Lujzának egy évvel fiatalabb húga is volt) ne kelljen ingáznia a gimnáziumba. Erdélyi, romániai dolgok különösebben nem érdekelték. Gyerekkorában, orvosi javaslatra, kétszer is elvitték Parajdra a sóbányába, hogy asztmája javuljon. Nagyon unalmasnak találta a hatalmas sóbarlangot, meg az egész Sóvidéket. Talán emiatt nem voltak kedves emlékei a rendszerváltást épp kószoló Erdélyről, szülei is panaszkodtak, hogy az ellátás színvonalához képest milyen drága az ottani turizmus. Az asztmáját kinőtte, Erdélyben azóta sem járt. Nyalánki megbánta, hogy élményét megosztotta párjával. Nem terveztek ebédet, útközben vesznek pizzát, s otthon elfogyasztják. Aztán sziesztáznak. Rájuk fér.

Hugó trák gladiátor volt, nyilván a Circus Maximus látványától ihletett álomban, ahol ellenfele épp nyakára tette a lábát, és kérte a közönséget élet vagy halál jelének felmutatására. Verejtéke egybefolyt a vérével, érezte szájában a sós keveréket, majd megfulladt tőle, ki akarta köpni, nem sikerült, küzdött egy korty levegőért... Lasciatemi cantare, perché ne sono fiero, sono un italiano, un italiano vero, recsegte a kaputelefon Toto Cutugno hangján. Hugó kiugrott az álomból, s az ágyból. Álmos ante portas – mondta az ismerős hang. Azonnal nyitom – morogta. Lujzát is felébresztette a dallamos csengő, hallotta a rövid dialógust. Káromkodott, kiugrott az ágyból, és bevonult a fürdőszobába.

– Bocs, hogy csak úgy rátok rontok – mentegetőzött szokásától eltérően Álmos. Már csak másfél év van a nyitásig, s még mindig az összehangolásnál, szerződéskötéseknél tartunk, sok az egyeztetnivaló. Tudjátok, én a személyes döntések, a személyes felelősségvállalás embere vagyok, az a biztos, ha az én kezemben futnak össze a szálak. Akadt némi gond a milánói kiállítással kapcsolatban, amit kormány szinten kell intézni. Holnap fogad az illetékes római államtitkár. Gondoltam, megragadom az alkalmat, hogy dolgozzunk kicsit közös munkánkon. Újabb forrásokat is találtam. Amelyekről meg is feledkeztem.

– Most rögtön ugorjunk neki? Nem vagy fáradt?

– Hat óra vezetés? Mi az nekem? Egy kávé, kis borocska, persze nem ártana. Esetleg fröccsként.

– Szia vén Mackó! Máris készítem a kávé. Olaszosan, vagy magyarosan? – Lujza Lilla, illatfelhőbe burkolózva, bő pólóban, amely görögös lepelhullásával kidomborította kíváncsú kebleit, forrónadrágban, amely viszont formás popsijára irányította a figyelmet, valósággal kirobbant a fürdőszobából.

– Hadd öleljelek meg szépségem. Legyen olaszos az a fekete, szeretem a couleur locale-t. A fröccs meg jég hideg.

– Képzeld, nemrég járt itt egy barátom, és kockáztatva a lebukást a vámnál, hozott egy láda tokaji furmintot. Ebben a hőségben abból lehet a legfrissítőbb fröccsöt készíteni. Gondolom, szokás szerint éhes vagy.

– Egyelőre nem. Megálltam délben egy útszéli trattoriában, megettem a farkast.

– Amíg ti örömködtök, előkészítem a terepet – vonult át a szoba másik sarkába Hugó, amit „dolgozónak” becézett. Már ráhangolódott bálványa rapszodikus életstílusára, munkarendjére. Bekapcsolta a laptopját, kipróbálta a mp3-as lejátszót, kikereste azokat a dokumentumokat, amelyeket már korábban kiválasztott, hogy ha sikerül találkozni Álmossal, megbeszéljék. Vendége elő kotort bőrröndje oldal zsebéből egy dossziét, letelepedett az egyetlen fotelba. Lujza Lilla mellé gurította a zsúrkocsit rágcsálnivalóval, kávéval, fröccsel. Álmos kortyolt, és felszólította vendéglátóját, hogy kezdheti.

NYH A következő szövegek egy úgynevezett politikai naplóból származnak. Te adtad ezeket nekem legutóbb. Közlöd Őket valaha?

VÁ Terveztem, annyi biztos. Nem rendszeresen jegyeztem le Őket. Gondoltam, ha összegyűlik egy terjedelmesebb korpusz, esetleg könyv formájában kiadom. Az is lehet, beszéltem róla valamelyik szerkesztő barátomnak, aki elkérhette, hogy előzetest hozzon.

NYH Az események hevében rögzítetted, vagy később?

VÁ Is-is. A történet időpontjában, ahogy lenni szokott, nagyon sűrű az élet, ritkán adódott alkalom, hogy mondjuk napi egy-két órát jegyzeteléssel tölthessek.

NYH Mi volt a szövegek háttere?

VÁ Általában olyan történések, amelyek személyesen érintettek, miközben az egész erdélyi magyar társadalomra hatást gyakorolhattak. Például az országos küldöttgyűlés Kolozsváron. Domokos Gézát le akarták mondatni. Már sokadszor viselkedett úgy, mint a hetvenes évek közepén, amikor a Magyar Írószövetség nyilatkozatára, amelyben a határokon túl élő magyarok iránti felelősséget megfogalmazták, a román kommunista párt hozzáállását támogatta, miszerint a romániai magyarok a román nemzet részei, bármilyen „külső” megszólalás érdekében beavatkozás a román állam belügyeibe. Akkori fellépését a nagyobbik rossz elkerülését megelőző taktikai húzásként magyarázták. A rendszerváltás után, amikor már nem a román kommunista párt tagja, hanem a romániai magyarok demokratikus szövetségének alapító elnöke volt, a bécsi döntés évfordulóján a magyar parlamenti csoport vezetőjeként tett nyilatkozatát már nem lehetett taktikai lépésként felfogni. Az erdélyi magyarságot eufóriával eltöltő eseményt a román nacionalizmus fogalmi eszközeivel ítélte el, méghozzá a romániai magyarság nevében. Mint a kettős vezetés másik tagja, én kellett volna felszólítsam a lemondásra. De nem volt szívem megtenni.

NYH Ő adta ki az első két kötetet...

VÁ Így van, de ez nem valamiféle hála gesztus. Nem szabad elfelejteni, hogy létrehozott egy jól működő kisebbségi könyvkiadót. Pártutasításra ugyan, de a munkát ő végezte. És tetszik, nem tetszik, olyan amilyen, ő hozta létre a Romániai Magyarok Demokratikus Szövetségét. A gyűlés előtt körmeneten vettünk részt a Szent Mihály katedrális körül. Domokossal kettesben haladtunk a menet élén, miközben a téren román tiltakozók jelentek meg, lincshangulat volt, lökdöstek, fenyegettek, végül nem történtek atrocitások. A gyűlésen meggyőztem a küldötteket, hogy Domokos úgysem akar indulni az elnökválasztáson, s javaslatomra levettük lemondatásának kérdését a napirendről. Ezután hangzott el a beszédem.

„...Nem ismerem az új parlamenti csoport minden tagját annyira, hogy tudjam: akad-e közöttük egy is, aki megvásárolható – folytattam udvariasan, noha persze tudtam, hogy sajnos igenis akad.

E percben kitört a pokol. Egyesek szántsándékkal úgy akarták hallani szavaimat, mintha azt mondtam volna: akad-e köztük egy is, aki nem vásárolható meg. Az ülés magnó felvételére hivatkozva – meg arra, hogy a parlamenti csoportban közismerten igen sok barátom is van, akiről semmiképp sem beszélhettem ilyen becsmérően –, tiltakoztam a műfelháborodás ellen.

A néhány torkaszakadtából üvöltöző parlamento, ekkor hangot váltott és azzal estek nekem: nevezek meg csak egy valakit is, aki szerintem megvásárolható.

Megneveztem, ha nem is névvel. Elmondtam – magam is igencsak emelt hangon, hiszen belém akarták fojtani a szót –, hogy például sokan számon kérték tőlünk: vajon hogyan küzd majd az az RMDSZ-képviselő a magyar iskolákért, aki gyerekeit román iskolákba járatja. És nem valahol Dorohoiban, ahol többszáz kilométeres körzetben nincs magyar iskola, hanem helységben, ahol nagy múltú magyar iskolák működnek. Még. De ha senkitől sem kényszerítve így folytatjuk...

Szent meggyőződése, hogy bárkinek joga van olyan iskolába járatnia a gyermekét, amilyenbe jónak látja. De ugyanilyen meggyőződése az is, hogy az ilyen embernek nincs joga azokat képviselni, akik viszont ragaszkodnak ahhoz, hogy gyermekeik az anyanyelvükön tanulhassanak. Ez utóbbiak szempontjából a szóban forgó illető megtagadta a közösség érdekeit és értékeit, leegyszerűsítve: az illetőt megvásárolták.

No persze nem készpénzzel, hanem funkcióval, kiváltságokkal, a nomenklatúrához tartozás védőernyőjével.

Történtek súlyosabb árulások is némelyek életében, mint az, hogy ki milyen iskolába járattja a gyerekeit. A Küldöttek Országos Tanácsának ülésén, a megvásárolhatóság kérdését a legönérzetesebben feszegető, legharsányabb, legtájékozottabb, leggyűlölködőbb parlamenti képviselő Tokaji György volt. Ő követelte tőlem a legerőszakosabban: nevezek meg csak egyvalakit is a parlamenti csoportban, aki megvásárolható. Tokaji rémült agresszivitásában, elvékonyodó hangú követelőzésében, nem volt nehéz fölismernem a rossz lelkiismeretet. Világos volt, hogy ez az ember bizonyosságot akar. Tudni akarja, hogy tudjuk-e róla, amit tudnunk nem lenne szabad.”

NYH Ez mintha nem a küldöttgyűlés közvetlen története lenne már.

VÁ Így van. Két külön történésről van szó, a kettőt Tokaji személye kapcsolja össze. A kilencvenes évek második felében megtámadtak, hogy úgymond számoljak el a rám bízott pénzekkel. Mert miután az ÁVÜ beszüntette a támogatást, több lapom is csődöt kellett jelentsen. Azt mondták némelyek, sarlatán vagyok, sőt elsikkasztottam a kapott támogatást. Én már minden politikai tisztségemből visszavonultam, Tokaji viszont elnökhelyettes lett. Ki akart nyírni. Nem hagyhattam annyiban, nehogy azt higgyék, bűnösnek érzem magam.

NYH Megjelent ez valahol?

VÁ Úgy emlékszem, igen. Talán Brassóban. Ahol még működött a lapom. Vagy inkább a kolozsvári Szabadságban? Utána lehet nézni.

NYH Az erdélyi lapok metamorfózisa is megérne egy misét... A relatív *Igazságból*, hogyan lett szintén relatív *Szabadság*, a kommunizmus útját megvilágító *Fáklyából* a vidék egyszerű krónikásaként működő *Bihari Napló*, a partizán csatakiáltás *Előreből*, a vállalt szavak erejében bízó *Romániai Magyar Szó*, az új „népi” rendszer úttörőjeként alapított Utunkból, a Trianon utáni „önösszeszedés” jelképévé vált *Helikonná*, az előbbi riválisaként létesített, csak egy igazságot ismerő *Igaz Szóból* a jövőt találgató *Látóvá*, satöbbi. Romániában dúl a kontinuitás-elmélet, mégis a magyarországi lapok őrizték meg a névbeli változatlanyságot: *Népszabadság*, *Magyar Nemzet*, *Magyar Hírlap*, *Népszava*... Vajon a változás, illetve a változatlanyság hordoz-e önmagán túlmutató jelentést?

VÁ Te most gúnyolódsz a szegény ember nyomorúságán?

NYH Csak hangosan gondolkodom. Akkor olvasom tovább:

„Régóta tudom, kicsoda Tokaji György. S hogy nem kívántam róla való ismereteimet nyilvánosságra hozni, ennek több oka volt.

Először is ízlésem ellen való megidézni valakinek a szégyenletes múltját. Úgy véltem: egykori gondolataival, szavaival és tetteivel elsősorban ki-kí saját lelkiismerete szerint számoljon el. Meggyőződése volt: időt és lehetőséget kell adnunk mindenkinek, hogy saját maga vonja le a konzekvenciákat elmúlt életéből. Nem szívesen tudatosítottam magamban: egyesek, még hozzá épp a legerkölcstelenebbek, nem hogy lelkiismeret vizsgálatra nem hajlandóak, hanem éppenséggel ők a legrámenősebbek, nekik a legnagyobb a mellényük és legszigorúbb a hangjuk „erkölcsi” ügyekben.

Másodszor: nem kívántam az RMDSZ tekintélyét csorbítani azzal, hogy nyilvánosság elé viszem: milyen politikai és erkölcsi múlttal rendelkeznek némelyek a Szövetség élén. Hogy esetleg lovat adjak a román nacionalisták alá.

Harmadszor: Tokaji György engem a nagy nyilvánosság előtt sokszorosan, sőt rendszeresen megsértett, becsmérelt, politikai kalandornak és hasonlóknak nevezett. Ráadásul, miután elnökké választottak, ezt az eredményt megsemmisítette, a Szövetség fennállása óta elkövetett legotrombább választási csalással.

Mindezek után nem kívántam Tokaji György személyével foglalkozni. Ám Tokaji György most fogcsattogatva, közel száz küldött jelenlétében nekem szögezte a kérdést: ki a megvásárolható közülünk? Miután fellépése azt sugallta, hogy alaptalanul és nevesítés nélkül megrágalmazom a parlamenti csoportot, most már kénytelen vagyok válaszolni.

Válaszom ez: például Tokaji György megvásárolható.

Megvásárolható mint jogász, mint politikus, mint magyar s mint ember. Megvásárolható szellemileg és eladó jellemileg. Bizonyítékul őt, az aradi néptanács jogi hivatalának egykori ambiciózus főnökét idézem: »1968 áprilisa két nagy jelentőségű eseményt hozott, mindkettő általános érvényű és különös fontossággal bír számunkra, gyakorló jogászok számára« – kezd elméleti fejtegetésbe. Vajon mi lehet a két »általános érvényű« esemény? »Pártunk központi bizottságának határozataira és a Büntetőtörvénykönyv tervezetének közzétételére gondolok. A két esemény közti kapcsolat nyilvánvaló« – magyarázza az RMDSZ jövőendő frakcióvezetője, akinek figyelmét, úgy tűnik, elkerülték más, nagy jelentőségű események, pl. az ország közigazgatási átszervezése, amellyel felszámolták az egykori magyar autonóm tartománynak még az emlékét is.

De olvassuk tovább az aradi ifjú titán vezércikkét. Eufóriás hit sugárzik a gyakorló jogász soraiból, amint arról értekezik, hogy »Fegyver az új Büntető Törvénykönyv-tervezet, de olyan fegyver, amellyel a jog alkalmazói, az ügyészség, a bíróság, a nyomozó hatóságok csak élhetnek, de visszaélni vele többé nem lehet.« Vajon honnan ez a magabiztosság, ez a fölényérzet, ez a látnoki bizonyosság, miben látja jogászunk annak biztosítékát, hogy visszaélés kizárva? Most fogózzunk meg: »A legfőbb biztosíték, társadalmi rendszerünkben rejlik, abban a társadalmi rendben, amelynek vezető ereje a Román Kommunista Párt.« Az a párt, amelyik korábban maga gerjesztette, mondhatni megparancsolta a jogi visszaéléseket.

1968-ban már senkinek sem törték ki a nyakát amiatt, ha nem cikkezett a pártlap első oldalán arról, hogy a báránnyá vedlett nyomozó hatóságok, ezentúl semmiféle visszaélést nem követhetnek el – biztosíték erre maga a szocialista társadalmi rend. Ez nem más, mint cinikus demagógia, népbutítás, hazugság, karrierizmus, talpnyalás, stréberség, szolgálalkúság, a hatalommal való cinikus összejátszás, az írástudók árulása, maga a megvásárolhatóság.

Tokaji György élénk érdeklődése már 20 évvel ezelőtt, 1972 júliusában kiterjedt azokra, akik a dolgozó nép érdekeinek képviselőit-e-védelmére fölkerelkednek, hogy Bukarestben ülésezzenek a Köztársasági Palota nagytermében. »A júliusi pártfórum küldöttei – tudjuk meg a gondolatolvasó szerzőtől –, hazagondolnak azokra, akiket képviselnek.«

Milyen idilli kép. És milyen érthetetlen, hogy miért kellett ezt az idillt holmi zavaros »forradalommal«, netán rendszerváltással megtörni. Hiszen minden olyan jól működött! Hallgassuk csak: »Mi, akik itthon, a munkapad, az íróasztal mellől vagy a tikkasztó napsütésben vibráló mezőről gondolunk a Köztársasági Palotában ülésezőkre, a hazafias büszkeség érzésével mondhatjuk el: az első félév országos ipari össztermelési tervének túlteljesítésében, a szocialista mezőgazdaság fejlődését tükröző számokban ott van a mi munkánk is.«

A KI MUNKÁJA?

Megértem Tokaji György áhítatát a Köztársasági Palota, a népképviselők világa iránt. Most, hogy ő is ott ülhet, bizonyára legszebb álmainak megtestesülése. De vajon miért hiszi, hogy a tikkasztó mezőket és zajos munkacsarnokokat egybemoshatja a maga tintafojtos pártaktivista-íróasztalával?

Olvassuk csak tovább: »Az idővel, a történelemmel, a fejlődéssel állunk versenyben, négy és fél esztendő alatt öt esztendőt akarunk és fogunk haladni.« A transzparens-jelszavak, a lozinkák színvonala ez. *Cincinal de calitate-n patru ani si jumătate*. S ma ugyanez a mély gondolkodó akarja az erdélyi magyarság sorsát irányítani; aki ilyen sziklaszilárd meggyőződéssel hirdette, hogy fél évvel a történelem természetes menete elé lehet – sőt fogunk – vágni?!

Legjobb kezekben van az RMDSZ képviselőházi csoportjának vezetése. Hiszen milyen szépen tudta már húsz évvel ezelőtt fuvolázni: »Ma kezdődött meg a párt Országos Konferenciája. Ma kezdődött meg a holnap. Mert ma, mint már annyiszor, a kommunisták küldöttei a jövő megközelítésének új útjait tárják fel. Garancia erre pártunk főtitkára, a legértékesebb vezetési módszerek, a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom, még nagyobb siker, kenyércsata, s a költő igaza: Kitől a jövő győzelmünk ered« – idézi Tokaji György befejezésül, majd hozzáfűzi: »A költő igazát talán még sohasem éreztük annyira, mint ezekben a forró júliusi napokban.« Ezekben a hideg januári napokban nekem egy másik költő jut eszembe, Ady Endre, akinek egy sorát Tokaji, minimális kötőszó-betoldással, ars poetica gyanánt vállalhatná: Góg és de Magóg fia vagyok én. Tokaji pártos ember, hűségesen igazodik. Korábban a kommunista párthoz ragaszkodott. Ingyen? Elvből? Nem, hanem mert megérte. Most a romániai magyarok pártjába kapaszkodik, feltételezem ez is megéri neki. Nem akarja észrevenni, hogy a két hűség kizárja egymást. És az erdélyi magyarság választott képviselői ezt helyeslik?

Persze nemcsak romániai jelenség a társadalmak agyimosottsága: Magyarországon az egyik átvilágító bíró nyilvánosságra hozta, hogy az ábécésorrendben vett első negyven honatya között egyvalaki ügynök volt az ancien régime idején. Nota bene: a honatyák *tudták*, hogy kötelező módon át fogják világítani Őket. Ezek után az arcátlanság netovábbja, hogy valaki ennek tudatában *mégis* parlamenti képviselővé választatta magát.

Mi történik ezek után? A közfelháborodás elsöpri a honatyává avanzsált besúgót? Az érintett párt bocsánatot kér választóitól? A befurakodott ügynökre rászakad a Parlament mennyezete? Dehogyan. A sajtóban fulmináns cikkek jelennek meg – fogózz meg – a bíró ellen. Akinek egy szempontból én is kifogásolom az eljárását, ugyanis szerintem, *azonnal* nyilvánosságra kellett volna hoznia az ügynök nevét. Már csak azért is, hogy szavazatával ne dönthesse országos ügyekben. S már csak azért is, hogy a többi harminckilenc képviselő ne érezze kínosan magát. Így azonban? Így azonban tudjuk, hogy a magyar parlamentben egymás mellett ülnek a) akiket besúgtak, b) akik besúgtak, c) akiknek besúgtak. Éljen az egység. Tipikus kelet-európai megoldás. S ha ez van Magyarországon: mire számíthatunk a Balkánon?

A múltat nem vérszomjúságból és nem bosszúállás végett kell ismerni, mert minden elhallgatott gonosztett bátorítás egy újabb elkövetésére.

Javaslom, hogy valósuljon meg az elmúlt évtizedek történelmének kendőzetlenül őszinte feltárása, tekintet nélkül arra, hogy ismert személyiségek ebben nyilván ellenérdekeltek. Az MDF, az RMD SZ, bármely magát demokratikusnak tételező párt, külön vagy közösen, dolgozzanak ki és nyújtsanak be olyan törvényjavaslatot, amely a fent leírt célt szolgálja. Addig is, amíg egy ilyen törvény megszületik, elfogadásra kerül és hatályba lép, ezek a pártok járjanak elöl jó példával, és végezzék el saját közszereplőik átvilágítását. Nevezzék meg mindazokat, akik a diktatúráknak, így vagy úgy, támaszai voltak. Azokat, akik jelentettek, feljelentettek, akiknek jelentettek, akik egy közösség nevében hazudoztak, ágáltak, a diktátorok talpát nyalták, párttitkárként és vezércikk íróként kiszolgálták a rezsimet, egyszóval téglák voltak a »hallgatás falában« (Tőkés) és a hazugságában. Milyen célból is? Abból a célból, hogy a magyarság végre találjon önmagára.”

NYH Én akkortájt érettségiztem. A mi generációnkat kevésbé érdekelték a politikai csatározások. Bár tudom, nektek, az erdélyi magyarság akkori politikai vezetőinek ez nem nagyon tetszett. Emlékszem, Tőkés püspök nyilatkozataira, amelyben felszólította az ifjabb nemzedékeket, hogy ne hátráljanak ki a politikából. Örvendtünk a viszonylagos szabadságnak. Én például irodalmi alkotókört, és a „műveinket” publikáló iskolai lapot alapítottam. Apám meg is jegyezte, hogy tíz évvel korábban, ezért simán börtön járt volna. Nekem, nekünk úgy tűnt, az aktív politizálás felelőssége agyonnyomja az alkotókedvet. Volt hatása a szövegnek?

VÁ Dehogy. Amikor végül is kínkeservesen sikerült a román parlament elé vinni az átvilágítási törvényt, a mi pártunk ellene szavazott. Ez volt az egyik oka annak, hogy kiléptem. A magyarországi helyzet pedig az említett példa óta csak romlott: nem a bűnöst büntetik, hanem a leleplezőt.

NYH A román átvilágítási törvény nyomán végül is 2007 után, lehetett kutatni a titkos dossziékban. És peres eljárásban meg lehetett nevezni a beszervezett informátorokat, míg Magyarországon ez rágalmazásnak számít. Olyan, a személyiségi jogokat védő törvényt hoztak, amely lehetővé tette, hogy a „socializmusban”, a személyiségi és emberi jogokat bizonyíthatóan lábbal tiprókat felmentsék, a leleplezőket pedig megbüntessék. Ennek a folyamatnak valamilyen szinten te is kárvallottja vagy. Akarsz erről beszélni?

VÁ Ezt hogy érted?

NYH Apádról ugye kiderült, hogy a politikai rendőrség ügynöke volt. Sőt, rólad is jelentett. Ezt sokan úgy értelmezték, hogy lám-lám a nagy hazafi apja is jó firma volt. Jól pozícióba tudta hozni a fiát. Újságírói állás még egyetemistaként. Kiadóknál, szerkesztőségekben Vezír István fiának lenni, nem hangzott rosszul. Elsőéves egyetemistaként megjelent az első köteted. Rögtön megnyerted az Írószövetség debüt díját.

VÁ A tehetség, az tehetség. Ezt még a kommunisták sem tudták elvitatni. Tudnod kell, hogy apámat néhány kitartó barátom kívül nem sokan szerették. A csípős nyelve miatt. Tartottak a gyilkos iróniájától, ami néhány vitában igen hatékonynak bizonyult.

NYH A gyilkos iróniától való félelem is oka lehet a támogatásnak, nemde? Idős barátom mondta, hogy amikor téged Herder-ösztöndíjra javasolt Sütő, sokan meglepődtek. Azt rebesgették, ezzel a gesztussal lekenyerezte legfőbb kritikusat. Mert apád ádáz bírálója volt a drámaíró kisebbség-felfogásának. Egyik ismerősem mesélte, aki a sokak által viselt Kovács nevet örökölte az apjától...

VÁ Kovács Pali?

NYH Miért épp rá gondoltál a sok Kovács közül? Igaz, hogy köztetek volt némi, hogy is mondjam, rivalizálás? Ugyanannak a csajnak csaptátok a szelet, és a hölgy nem téged választott, vagy valami ilyesmi.

VÁ Ezt ő mondta neked?

NYH Nem, egy közös ismerős, évfolyamtársad, a nevét nem fogom elárulni.

VÁ Hadd ne csússzunk már le bulvárba. „Lárfári. Szóra sem érdemes.” Ez a Kovács mindig többnek hitte magát, mint amennyi valójában. Különben nekem komoly sikereim voltak a női nemnél. Ezt még a szeku is elismerte. És felettébb bosszantotta Őket. Váltig csodálkoztak, hogy ilyen dundi fickóra buknak a nők, még áldozatot is hoznak érte... Haladjunk!

NYH Egy pillanat... Ezt honnan tudod? Elkerülte volna a figyelmemet ilyen irányú nyilatkozatod?

VÁ Maradjunk annyiban, hogy alkalmam volt megismerni a megfigyelési dossziémat.

NYH Mikor? Hogy? Erről nem olvastam, hogy nyilatkoztál volna.

VÁ Miért kellett volna nyilatkoznom? Amikor bekerültem a magyar kormányba, természetesen egyfajta nemzetvédelmi átvilágításon is át kellett esnem. Ennek keretében a bukaresti követségünk egyik alkalmazottja, átvizsgálta a titkos irataimat, és bizonyos részletekről fénymásolatot kaptam. Tisztának bizonyultam. Legyen elég ennyi! Folytassuk!

Ugrás a sötétbe 4.

Nyalánki úgy gondolta, ide illik egy irat, amit Vezír Álmosnak nagy valószínűséggel ismernie kellett, és talán az átvilágító bizottság előtt is rákérdezhettek, ha volt személyes meghallgatás. Életének erről az epizódjáról, utalásszerűen sem tett említést. (A kormányalakítást megelőző és követő megnyilatkozásai ismeretében nem volt egyszerű korszak az sem.) A szöveg Oprisor Gigel ezredes jelentése az emigrálás küszöbén álló Vezír Álmossal való nem hivatalos találkozásról, amit a költő kikövetelt (sic!).

1986.06.13. Jelentésem jegyzék. SOMNIFER célszemély 1986.06.12-én telefonon találkozót kért. Megmondtam neki, hogy csak három nap múlva lesz rá időm. Erősködött, hogy nagyon fontos. Megállapodtunk, hogy 13-án találkozunk. (Közöltem vele Ionita vezérezredes elvtárs parancsa értelmében, hogy nem rendelkezhet velünk kénye kedvére, nem nekünk van rá szükségünk, hanem neki ránk.) Előzetesen Ionita vez.ezr. elvtárral átbeszéltük, mi az amiről tárgyalni fogunk. A Sétatér színház felőli bejáratánál találkoztunk 12,15-kor. Egy padon ülve tárgyaltunk. Elsétált előttünk Balogh Edgár, aki mindkettőnk ismer, de nem köszönt, másfelé nézett, vagy egyszerűen nem vett észre, de az is lehet nem „akart” észrevenni. A következőkről esett szó:

SOMNIFERnek nem tetszik a helyszín, túl sokan járnak arra. Oprisor ezredes javaslatot kér tőle, neki mindegy. SOMNIFER a Központi Üzletház talponállóját javasolja, vagy hogy kocsizzanak ki a városból egy vadászházba. Nem jutnak dűlőre. Minden bevezetés nélkül elővett egy 7 oldalas levelet 1985.12.02-es dátummal, valamint a Helgába távozott nagyváradi barátjának, Tibori Attilának küldött válasz piszkozatát. (Amiről a korábbi találkozónkon, ahol ez volt a téma, becsületszavát adta, hogy nem maradt belőle egyetlen példány sem.) Felajánlotta, hogy nincs már rá szüksége. (Álnok húzásnak vélem, ezzel gondolta bizonyítani, hogy ő „korrekt”, és hogy kimutasson egyfajta toleranciát a megkötendő házasság irányában.) (Nem kommentálja a tisztt, milyen házasságról lenne szó: a költő exfeleségének új frigyéről, vagy a saját második esküvőjéről?)

Kíváncsi lenne, hogy nyugati emigrációja előtt vagy után nem terjednének olyan híresztelések, hogy ő a szekuritáté embere, ahogy ez történt Romániában és Magyarországon. Ha „kint” ez lesz az eljárás, és elindul irányában a bizalmatlanság, kénytelen lesz mentegetőzni. Lényegében a Tibori Attilának írt levél mozgatója is ez volt, akkor is, ha „bizonyos mondatok nem fognak tetszeni önöknek”. Oprisor ezr. biztosítja, hogy nem a szekuritáté terjesztett ilyen híreket, mutasson fel bizonyítékot az állítására. Ezt nem tudja megtenni, csak annyit tud, hogy ezt legalább húsz embertől hallotta, és hogy sokan kerülnek. Oprisor azt tanácsolja, ne adjon hitelt az ilyen szóbeszédnek, ne bonyolódjon meghazudtolásokba, nehogy rágalmazásba keveredjen. Rámutat, hogy ő is hallott ilyen szóbeszédet, amit az a meggondolás vezérelt, hogy SOMNIFERT nem börtönözték be, míg másokat sokkal kevésbé jelentős dolgokért, igen. SOMNIFER elfogadja az érvelést, és megkérdezi, hogy CALATORUL esetében miért nem terjedtek el ilyen szóbeszéddek? Oprisor azt feleli, hogy az az ügy nem Kolozsvárhoz tartozik, így nincs tisztában vele.(19 sor olvashatatlaná téve) Oprisor ezr. megkérdezi, kíván-e még valamit? SOMNIFER nemmel válaszol. Oprisor ezredes megkérdezi, volt-e Kolozsváron Hosszú 1985 januárja óta. SOMNIFER fészkelődik, s azt válaszolja, hogy az ezredessel való előző találkozás utáni napon, 1986.06.06-án volt. A szüleihez jött, ő nem tartózkodott otthon, akkor találkozott Hosszúval, amikor lefelé jött a lépcsőn, a lépcsőház utcai bejáratánál, kb. 10 percet beszéltek, mert Hosszú sietett, 10,30-kor indult a vonata Bukarestbe. Hosszú az iránt érdeklődött, hogy nincs-e ismerőse a bukaresti amerikai nagykövetség, ugyanis elutasították a beutazási vízumát. SOMNIFER azt állítja, azt

mondta Hosszúnak, hogy nincs ismerőse, de ha ő kikerkezik az NSZK-ba, elintézi neki, hogy befogadják vagy az USA-ba, vagy az NSZK-ba. Hosszú azt gyanítja, hogy a követségen dolgozó román tisztviselők akadályozzák, mert mindenütt beléjük botlott. Azt is megkérdezte, hallgatta-e SOMNIFER a SZER június 4-i adását, SOMNIFER igennel válaszolt. Megkérdezte, hogyan juttatta ki a levelet. Hosszú nem volt egyértelmű, azt mondta „a marosvásárhelyi szekuritáté tudott róla, sokat nyagattak miatta, hogy törvényszegő vagyok”. Oprisor ezr. szemére veti SOMNIFERnek, hogy nem értesítette Hosszú kolozsvári jelenlétéről. (Az információ OROSZ PÁL informátortól származik.) Miatta kellett pironkodnia Ionita vezérezredes előtt, hogy Marosvásárhelyről kellett megtudnia Hosszú kolozsvári megjelenését, és ki tudja mit forraltak SOMNIFERrel. Szemére veti, hogy a Szekuritáté minden kérését teljesítette, miközben ő még egy ilyen csekély gesztust sem tesz. Megkérdezi, hogy ha nem kérdezték volna, nem említette volna az esetet? Határozott nemmel válaszolt, mert „nem akar rosszat Hosszúnak”, és nem akarja azt sem, hogy a marosvásárhelyi Szekuritáté azt mondja Hosszúnak, hogy ő köpte be, amivel csak megerősítené a pletykát, hogy besúgó. SOMNIFER ugyanakkor azt mondta, hogy ha Hosszú valamilyen közös akcióra tett volna javaslatot, arról szólt volna. SOMNIFER engedélyt kért arra, hogy alkalomadtán felhívhassa Oprisor ezredest, aki közli, hogy nagyon elfoglalt, de ha idejében szól, megtalálhatják a megfelelő „ablakot”. (A beszélgetés rögzítve lett).

Nyalánki vegyes érzelmekkel fejezte be a fordítást. Egyszerűen nem értette, miért kellett egy „ellenzékinek” folyamatosan koketálnia a politikai rendőrséggel. Egyáltalán az is teljesen szokatlan, hogy telefonkapcsolatba kerüljön, találkozzasson egy magasrangú titkosszolgával. Ilyen kapcsolatot, rendszerint a tartótiszt és az ügynök között létesült, az általa megismert közelmúlt-kutatási anyagból következően. Megállapíthatta, hogy az ezredesnél állandóan zsebben lehetett egy kisméretű magnó, mert bizonyos informátorokkal való találkozást is hangszalagra rögzített anélkül, hogy az illető tudna róla, írásbeli információt nem igényelt. Ilyen volt például a STELIAN fedőnevű ügynök, amúgy orvos és orgonista kapcsolata az ezredessel. Vagy Kányádi Sándor költő, akit KÁROLY fedőnéven célszemélyként figyeltek meg, és gyakran szerepel Vezír dossziéjában is. Rendszeresen találkozott az ezredessel, többnyire saját lakásán kereste fel a tiszt – némely kolozsváriak szerint igen közel laktak egymáshoz –, főleg a költő gyakori külföldi útjai előtt

és után. Az ő szövegei is – amelyekben időnként alaposan beolvasott a rendszer képviselőjének, máskor rosszmájúan pletykálta pályatársait – így rögzültek a politikai rendőrség hang- és levéltárában. Érdekes adalékok lehetnének irodalomtörténészeink számára ezek a hangfelvételek – gondolta. Kányádi olyan címen kötődött a Vezír-ügyhöz, hogy Álmost mint fiatal riválist, szívesen befeketítette magyarországi és nyugati emigráns kapcsolatai előtt. Kányádi ellenszenvének volt egy igen kényes motívuma is, amit nem szellőztettek az irodalomtörténet és a kritika tudorai. Amikor megalakult a sepsiszentgyörgyi magyar nyelvű megyei napilap, talán tartva a konkurenciától, az erdélyi magyar kulturális élet egyes jelesei nem tapsoltak neki. Közéjük tartozott Vezír István is, aki bizonyításul, hogy ott az irodalmi rovat szerkesztője, nemcsak provinciálisak, de hozzá nem értők is, Álmos fia kiskamasz zsenéit küldte be, Kányádi versekként. És leközltek. Ki merte volna kétségbe vonni Kányádi tekintélyét? A botrány majdnem maga alá temette a megyei sajtóorgánusot. De térjünk vissza a hírhedt kolozsvári szekusezredesre. A Vezírral folytatott beszélgetések hangfelvételeinek többségét megőrizni parancsolja az intézmény hangszalag tárában. Lesz-e lehetősége valaha valakinek, hogy ezeket meghallgathassa? Nyilvánvalóan nagyon zavarja Vezírt, hogy miközben ő önnön vezér-ellenzéki mítoszát építgeti, a romániai magyar „csúcsértelmiség” – a dosszié terminusával élve –, az állambiztonság ügynökének tekinti. Meggyőződése, hogy ezt a szekuritáté terjeszti, de erre a dolog természeténél fogva nem lehet bizonyítéka. Ugyanakkor olyan találkozókat kezdeményez a magasrangú szekustisztal, (ahogy a szövegből is kitetszik, nem ez az egyetlen), ahol bármikor lelepleződhet (ami aztán több esetben meg is történik, a szekuritáté rendezésében). Hogy milyen kérései lehettek a szekuritáté felé, sajnos a kitakart szövegrész titka. Mit ajánl cserébe, hogy a szerv állítsa le a „mérgezést”? A szekuritáté által ismert, illetve korábban letagadott levelet. Úgy tűnik, néhány sikeres akciója önhitté tette, és alulértékelt az állambiztonság lehetőségeit. Rá volt utalva a Szekuritáté „segítségére”: mivel nem tudta végleges külföldre távozása előtt rendezni a törvény előírása szerinti gyerektartást, nem lettek volna kötelesek az útlevelet kiadni. Ugyanakkor Hosszú István iránt, aki az 1977-es Zsil völgyi bányászsztrájk egyik résztvevője volt, teljes mértékben és vállaltan szolidáris. Ez érdeke is, ha nem akarja, hogy pletykált együttműködése az állambiztonsággal bizonyítható legyen. Bizarr, nagyon bizarr. Hosszú visszaemlékezése, Csalog Zsolt szerkesztésében, Amerikában megjelent, *Börtön volt a hazám* címen, amikor Hosszú is és Csalog is az Egyesült Államokban élt. Elhatározta, hogy megszerzi és elolvassa, talán még e mű gazdagításához is támpontokat kaphat. A jelentésben fedőnéven említett CALATORUL, Király Károly egykori kommunista

pártvezető egyik fedőneve volt, akinek legendás tekintélye az erdélyi magyarság körében úgy tűnik, feszélyezte Vezírt, minthogy szintén ellenzéki vezető szerepre pályázott.

NYH Szóval ez a Kovács bement a kolozsvári Utunk szerkesztőségébe, ami akkor a Szentegyház utcában székel, ahol valami Hornyák fogadta.

VÁ Volt ilyen nevű szerkesztő, prózaírónak mondta magát. Amúgy jópofa öregúr volt. Apám nem csípte. Ő tudja, miért. Nem akarsz felhagyni ennek a Kovácsnak az ajnározásával? Ez az én romániai pályafutásom ellenpéldája akar lenni?

NYH Így is lehet mondani, engedelmeddel. Szóval ez a Kovács prózát írt, Hornyák leültette egy előszoba szerű átjáró-félében, ahonnan több szobára is rálátás nyílt, jöttek-mentek az emberek. Míg ez a Hornyák előkaparta a fiókjából a beküldött írásokat, Kovács egy szerkesztőségi szobára figyelt, ahol a központban, asztalon ülve, hosszú lábait lógatva, formás füstkarikákat eregetve, Ballai Ági viháncolt. Egyivásúak, Ági, akinek az apja is író volt, anyja egyetemi tanár, már akkor sztár volt, Palit meg a kutya sem ismerte. Ettől emberünk még nyomorultabbul érezte magát. Többen megkérdezték, mi járatban, kit keres. Bemutatták egymásnak a két fiataalt, esetleges dialógust a helyzet nem tett lehetővé. Hornyák úr, illetve elvtárs, végre megtalálta az ominózus kéziratokat, rájuk könyökölve faggatni kezdte emberünket, hogy rokonságban áll-e ezzel vagy azzal a fennforgó Kováccsal. Állítólag kilenc párt és egyéb fontos funkcióban lévő Kovácsról derült ki, hogy Palinknak se rokona, se őse, sem barátja, sem ismerőse. Ekkor Hornyák úr dölyfösen hátradőlt a székében, felvonta dús, bozontos homlokszőrzetét, és megsemmisítő kritikával dorongolta agyagba az írásokat. Kovácsunk azt sem tudta, hogy kotródjon el minél észrevétlenebbül. Történt veled hasonló?

VÁ: Nonszensz. Én már kisiskolás koromban személyesen ismertem a fél magyar irodalmat, Veres Péter bácsitól, mit tudom én, mondok egy nevet, Ladányi Miskáig. Nem térhetnénk a tárgyra? Annyi időm azért nincs, hogy nímandokkal foglalkozzam.

NYH Mint megtudtam ennek a Kovácsnak az apja református lelkész volt, és ezért már gyerekkorában elkaszálták. Másodikosként fővárosi országos tárlatra válogatták be egyik rajzát, aztán az iskolaigazgatótól érdeklődtek családi háttere felől. A gyerek meghallotta, ahogy felolvasta az igi, a szüleinek az ominózus bukaresti levelet. Hogy még jobban megalázzák, jutalomként küldtek neki egy játék szövőszéket, amit mély sértésnek érzett: ezek ott fent, azt sem tudják, hogy ő fiú-e vagy lány? Évekig az iskolai feladaton kívül egy vonalat sem rajzolt. Aztán mégis csak bejutott egy képzőművészeti líceumba, amikor a származás már nem nyomott olyan sokat a latban.

VÁ Nem tudom mire akarsz kilyukadni, de én egy percig sem tagadtam, hogy a társadalmi előrehaladásban sokat számít, a hely és az idő. Jókor kell születni jó helyre. Különben a Kovácsod már akkor megtámadott. Nyilván tudod.

NYH Bocs, nem, miről kellene tudnom?

VÁ Egy Szilamér nevű másik nímánd plágiummal vádolt első kötetem kapcsán. A kommunista ifjak bukaresti lapja ezt ürügyül használva vitát provokált. A te Kovácsod halolajszagúnak csúfolta a verseimet. A kolozsvári irodalmi körben önfeljelentéssel felérő verseket olvasott fel, az egyikre jól emlékszem. Úgy kezdődött, hogy „három vörös kutya követ akárhova megyek”. Na most némelyek ezt szörnyen bátornak érezték, holott inkább önfeljelentés volt, mint poézis. Sőt némelyek, nekem tulajdonították a verset. Jellemző, hogy Kányádi és Fodor Sándor is felfigyelt a fickóra. Amikor mi, Egyed Péterrel, épp készültünk átvenni a kör irányítását, hogy az anakronisztikus sérelmi magatartástól, egy korszerűbb kultúreszmény, modernebb nemzetkép felé tereljük a kör körül csoportosuló értelmiségieket. Wittgenstein, Borges voltak az irányadók, nem holmi földhözragadt Hemingway. Mondhatnék még dolgokat, de nem mondok.

NYH Hol is tartottunk? Ja igen, hogy egy etnográfus csaj úgymond leleplezte apádat.

VÁ Erről már nyilatkoztam, bővebben nem kívánok kitérni rá. Apám rólam szóló jelentéseit, inkább a paródia műfajába sorolnám – de nem tudhatom, másoknak, más esetekben mennyit ártott ténylegesen, akár volt benne ártó szándék, akár – mint feltevés és meggyőződés – nem volt. Szerintem ez a történet is jól illusztrálja, miféle erkölcsök és viszonyok uralkodtak az apát és fiút, férjet és feleséget, testvért és testvért egymás ellen fordító pártállamokban, s hogy miért volt elkerülhetetlen szembeszállnunk a diktatúrával. Fogalmam sincs, mennyi bűnt követett el életében apám (meg nagyapám, dédapám, ükapám és szépapám) – de bármennyit is, íróként is és politikusként is föltett szándékom jóvátenni, ha teljesen nem lehet, akkor részben az általuk elkövetett botlásokat, hibákat, vétkeket és bűnöket. Ha mindannyian így teszünk, virágzó Magyarországot fogunk tudni építeni együtt. Adhatok egy ötletet? Mi lenne, ha arról is szót ejtenénk, azokról a terveimről, amelyek sajnos, többnyire tervek maradtak.

Ugrás a sötétbe 5.

Nyalánki Hugó úgy vélte, ide illik Vezír apjának, aki OROSZ PÁL fedőnéven volt beszerzett ügynök, az a jelentése, amelyik fiának emigrációbeli első évről tudósította a román állambiztonságot. Sorszámaról ítélve (opus 213) a szekuritáté számára szerkesztett „életmű”, több kötetre rúgott. A szövegeket rossz románsággal (amennyiben központi felterjesztésre érdemesnek tartották, a helytelen román mondatokat kijavították), magyar ékezetes írógépen, tollal, ceruzával kirakva a román ékezeteket – fogalmazta. Az ügynöki jelentés főleg Vezír Álmos terveiről szól, amelyek megmaradtak álmoknak. Külön téma lehetne, hogy miképpen szervezték be Vezír Istvánt, miközben régi párttag, és az ilyenek beszerzéséhez külön engedély kellett a megyei pártszervek részéről. Az ügynök információinak forrása a felesége, akinek megengedték, hogy meglátogassa Nyugatra távozott fiát, ezzel is erősítve az erdélyi magyar közvéleményben terjedő szóbeszédet a Vezír család gyanús szexus-kapcsolatait illetően!

Adta: OROSZ PÁL
Vette: Oprisor Gigel ezr.
Helyszín: Stiinta ház.
1987.10.22/213.

Szigorúan titkos
pld.sz.

Feljegyzés.

Nemrég tért haza Vezír Rebeka, aki két hónapot tartózkodott fiánál Svájcban, majd Budapesten egy hónapot, mert megbetegedett. A forrás sokat beszélt vele, Vezír Álmot és kapcsolatait illetően, a következők szerint:

1. Idejének nagy részét egy avantgárd folyóirat alapítására fordítja, amely a világ minden részén élő magyar alkotókat közölne magyar és angol nyelven. Ugyanakkor más nemzetiségű kelet-európai avantgárd írókat is felkért, akik elfogadták az ajánlatot. Támogatói Püski Sándor és Kóréh Mihály az USA-ból. Svájci gazdag magyarok és amerikai egyházi körök biztosítanak az anyagiakat. Címe MOST, vagy MIND. A MOST angolul jobban hangzik, az lehetne a végső változat. (...) Főigazgatója maga Vezír Álmos lenne. (...) 1988 első felében indulna a lap. Mintegy 200 személlyel levelezik ez ügyben.

2. Másik „politikai álma”, hogy az ENSZ mellett működjön egy kisebbségi világszervezet, az UNESCO vagy a FAO módjára. Ebből a célból elküldött egy petíciót az ENSZ-nek. Azt is szeretné elérni, hogy Svájc és NSZK minden erdélyi emigránst támogasson, akkor is ha nem politizált, mert ők a magyarságuk miatt szenvedtek, míg a román emigránsok csak gazdasági menekültek. Ilyen célból előadásokat is tartott, míg nála tartózkodott Vezír Rebeka. A forrás azt hallotta Tihanyi Gyulától, aki a maga során a Budapestről frissen hazatért feleségétől hallotta, hogy ebben a törekvésében Vezír legfőbb támogatója Otto von Habsburg trónörökös. Erről viszont Vezír Rebekával a fia sosem beszélt.

3. Petíciót küldött, másokkal együtt a magyar kormánynak, amelyben az aláírók azt kérik, hogy az erdélyi magyarok, akik Nyugaton nem jutottak révbe, telepedhessenek le Magyarországon. Hivatalos választ nem kaptak, de üzentek, hogy nem tudnak munkahelyet biztosítani több ezer embernek, így nem támogatják a javaslatot.

4. Részt vett egy II. Rákóczy Ferenc életéről szóló irodalmi versenyen, amit az NSZK-ban vagy Hollandiában tartottak, amire nagyon sokat készült és amit megnyert. A pénzből egy kelet-európai ösztöndíjast szeretne támogatni, de még nem döntötte el, hogy kit.

5. Nemrég jelent meg az USA-ban egy verseskötete angol és magyar nyelven, Püski Sándornál. Amerikába fog utazni felolvasó-estekre. Azt reméli, hogy ezzel „befut” és súlyosabb lesz a szava mindenben.

6. Medgyesi Mihály orvos rendelőjében lakik, ahol nem fizet lakbért. 1500 \$-t kap havonta egy amerikai református egyházi szervezettől és intézkedett, hogy a felesége is kapjon segílyt protestáns szervezetektől. 900 svájci frankot kap a svájci államtól. Ezen kívül busásan fizetnek az előadásokért, közlésekért, sőt anyja elmondása szerint naponta érkeznek a címére adományok. Anyja meg is szidta, hogy sokat költ semmiségekre ahelyett, hogy befektetné a pénzét, hogy fialjon.

7. Vezír Álmos elmondta, hogy a sok magyar által lakott Zürichben és Luganóban ő nagyon népszerű, különösen az utóbbiak fogadták az előadások alkalmával barátságosan. De négy szemközt megmondták, hogy Romániából és Magyarországról olyan híreket kaptak, hogy a román szekuritáté embere. Ez nagyon sérti őt, és mintegy cáfolatként vállalta el, hogy tanúskodjon az amerikai kongresszus előtt, hogy nyilatkozzon újságoknak és rádióknak. De nagyon vigyázott rá mit mond, csak nemzeti vonatkozásokról beszélt, politikai témákat nem érintett. Csak ebből a pozícióból fogadhatta el a további anyagi támogatást. Felesége azért nem is akar visszatérni Romániába, mert azzal csak megerősítette volna a gyanút, hogy a férje a szekuritáté ügynöke. Emigráns körökben az anyja és nagyanyja látogatását is a szemére vetették, mint nagyon gyanús körülményt, hisz közsímert, milyen nehezen adnak Romániában ilyen engedélyt. Ezért belátható időn belül nem fog haza látogatni.

8. Felesége letelepedést kért Magyarországtól. 1988 elejére ígérték, hogy megkapja, s akkor oda is költözik.

9. 1987 júniusban és augusztusban Magyarországon járt, felvette az akkor megjelent verskötetért járó honoráriumot. Akadályt jelentett, hogy román állampolgár, de Olajos Csaba elintézte. Tarthatott egy előadást is a Kossuth Klubban a modern poézisről.

10. Vezír Álmos ajándékokat és orvosságot küldött az anyjával saját és felesége rokonainak. Küldött még ajándékot Kovács Jánosnak, Gyimesi Évának (csokoládét) és Zolyoki Gyulának. Gruber Zalánnak sok orvosságot küldött, ahogy azt korábban is tette. Azt is bevallotta az anyjának, hogy Gruber Zalánnak rendszeresen küld drága ajándékot, sőt benzinbonokat is egy pesti ismerősén keresztül, aki gyakran jár Romániában. Gruber gyakran adott neki kölcsön,

gondoljuk, így akar törleszteni. Gruber egyébként ragaszkodott hozzá, hogy várja Vezír Rebekát az állomáson, utóbbi családjának tiltakozása ellenére, s érkezéskor bizalmasan négyszemközt tárgyaltak.

Hazatérőben, Vezír Rebeka megállt Bécsben, hogy találkozzon Szépfalusi Istvánnal fia kérésére, akitől megkérdezte többek közt, miért nem hív meg újabban erdélyi írókat. Szépfalusi azt mondta, írt levelet a főszerkesztő-helyettesünknek, aki azonban nem válaszolt. Ebből ő azt a következtetést vonta le, hogy nem akar jönni. Megkérte Vezír Rebekát, hogy mondja ezt meg a kollégámnak, és jelezze, ha akar Ausztriába jönni, hogy küldjön neki meghívót.

Vezír Rebeka augusztus 21-szeptember 24 között Budapesten tartózkodott, ahol megcsináltatta a fogait, amiért Vezír Álmos 25.000 forintot fizetett. Olajos Csabánál lakott, aki furcsa ember, játékgyára van, sok pénzt keres, és mindenféle ellenzékivel találkozik, ún. független művészeket, független szociális szervezeteket és más álmozgalmakat támogat anyagilag. A SZETA-ban vezető szerepet játszik. Az erdélyi magyarokat is segíti, a kitelepedőknek állást szerez, ha nincs lakás, ideiglenesen befogadja, a kolozsvári Egyed Ákosnak, a Kritikon-szerkesztő Egyed Péter apjának közeli rokona.

Vezír Rebeka, a fia budapesti barátai közül, Olajoson kívül találkozott Temesi Gedeon Móriccal, akit csak *tégéem*-ként emlegetnek, aki panaszkodott, hogy rosszul keres. Angol felesége van, kimegy Angliába, mert kapott egy ösztöndíjat. Ellenzékiként „jelentős személyiséggé” akar válni, híres szónokká, az erdélyi magyarok nemzetközi védelmezőjévé. Noha fia barátjának tartja magát, közös tevékenységre egyikük sem utalt. Úgy vette észre, hogy Vezír és *tégéem* között van egyfajta rivalizáció, mindketten fontosabbak akarnak lenni a másiknál.

Székely Ágota filozófussal is találkozott, aki az Akadémia kutatójának mondja magát, de egyfolytában a külföldet járja, tavaly Ausztriában, azelőtt az USA-ban volt ösztöndíja. Szinte naponta megjelenik Olajoséknál, Vezír Álmossal szoros kapcsolatot ápol. A Nagyváradról emigrált Tibori Attila szellemi mentora, és Olajos Csabán keresztül anyagilag is támogatja. Vezír Rebeka észrevételeiből és személyes benyomása alapján, a forrás a nőt, a magyar titkosszolgálat ügynökének tartja, de mivel gyakran utazgat és zsidó, lehet más külföldi szerveknek is tesz szolgálatokat.

Szatmári Antallal csak röviden beszélt. Tudományos kutató, és jól él. Czákó Ádám (*valójában Gábor*) idős íróval is találkozott, aki állandó kapcsolatban van Vezír Álmossal, ő áll legközelebb hozzá a magyar írók közül, és népszerűsíti Vezír

Álmost Budapesten. Rebeka nem találkozott Tibori Attilával, Székely Ágotától tudja, hogy Vezír Álmossal fenntartja a kapcsolatot, azt híresztelték róla egyesek, hogy zsidó, de ez nem bizonyult igaznak. Vezír Rebekát megkérte a fia, hogy beszéljen Sütő Andrással a tervezett újság ügyében. Ezért felkereste Marosvásárhelyen, de nem találta meg, Szépréti Lilla szerkesztőnél hagyott üzenetet számára. Pár nap múlva telefonált neki Sütő, és azt mondta, hogy rövidesen darabjának bemutatójára Kolozsvárra fog érkezni, és akkor megkeresi őt. (...)

A forrás beszélt Vezír Álmos nagymamájával is, aki nagyon aggódott unokája tevékenysége miatt, és igyekezett rábeszélni, hogy tartózkodjon a politikai akcióktól és fantazmagóriáktól, mert azzal mindenkinek csak árt (...). Az anyja is ilyen szellemben igyekezett befolyásolni a fiát, de nincs rá hatással. (...) Vezír Álmos apja, feleségével atyai levelet küldött a fiának, amiben figyelmeztette, hogy ne engedje, hogy Románia ellenes tevékenységbe sodorják, foglalkozzon csak az irodalommal. Ne tulajdonítson jelentőséget a zsidó és az irredenta körök hízelgésének. Ne hozzon bajt romániai rokonaira. Elismeréssel tartozik a román hatóságoknak, amiért megértést tanúsítottak a helyzete iránt.

Tiszt jegyzete: (...) A forrás ki lett képezve, hogy folytassa Vezír Rebeka kiaknázását, rámutatva, hogy az információs feljegyzésének konkrétan melyik részletét kell elmélyíteni. A feljegyzés másolata el lesz küldve az I. Igazgatóságnak, míg a Sütő Andrásra vonatkozó részletről tájékoztatni kell a Maros Megyei Felügyelőséget.

Micsoda bizarr szituáció! Az ügynök apa, „kiaknázza” a feleségét, fia anyját oly módon, hogy a célszemélyként nyomozott fiú tevékenysége, forgolódása a „reakciós magyar emigrációban” lehetőleg ne váltsa ki a hatalom fenyegető lépéseit. A hatalom idegeit borzoló nyilatkozatait, interjúkat (több Szabad Európás interjú is van a dossziében), az amerikai kongresszus külügyi bizottságánál lezajlott meghallgatást úgy állítja be, mint kényszerhelyzetet, aminek oka a Szekuritáté álhír terjesztő (szaknyelven „mérgező”) tevékenysége. A család, köztük saját maga, a politikai rendőrségnek szánt látványtervben lojális állampolgárnak mutatkoznak, akik igyekeznek a tékozló fiút jó útra terelni. Vagyis, tulajdonképpen majdnem senkinek sem „árt” a besúgással (Sütő Andrásnak igen, ami nem eshetett nehezére, mert a drámaíró által támogatott kisebbségi magatartásformát többször nyilvánosan is kritizálta). Miért jó ez a Szekuritáténak? Nyalánki több a témával foglalkozó tanulmányt átböngészett, hogy megállapíthassa: az ilyen jellegű

információ szolgáltatás nagyon is hasznos, mert így mozgósíthatták a külföldön élő vagy oda kiküldött ügynököket konkrétan abba az irányba, ahol a célszemély épp aktivált, konkrétan azokban a körökben, ahol tevékenykedett. Kimondottan a római beszélgetés témájába vágó lett volna a kétnyelvű, avantgárd irodalmi lap terve, amiről akkor nem tudott, és érdekes módon Vezír sem említette, mint meg nem valósult kezdeményezést.

NYH Például milyen megghiúsult tervre gondoltál?

VÁ A legnagyobb horderejű a kisebbségi törvénytervezet, amit alkotmány kiegészítésként szerettem volna az alkotmányozó román parlament elé terjeszteni.

NYH Igen, olvastam, úgy vélem a maga nemében és műfajában egyedülálló. Egyedül készítetted?

VÁ Amikor a tervezet készült, elmondtam a munkatársaimnak, melyik hivatkozást, hol keressék, honnan idézzék. Az ideák és a koncepció szintjén sajátomnak mondható tartalmak egzakt jogi artikulációjához az ő segítségük nélkülözhetetlen volt. Mindenekelőtt Bíró Gáspárnak tartozom köszönettel. Ő is erdélyi, persze, bizonyára kijavítana, hogy a szülőhazája Partium, vagy még pontosabban Bihar. Neked nem kell magyaráznom, hogy a tulajdonképpeni Erdély a Keleti-, Déli- és Nyugati-Kárpátok közötti terület, csak az anyaországiak tudják Erdélynek Máramarost, Bihart, Bánátot és Szörénységet is. Milyen tragikus, hogy egy ilyen tehetség, mint Gazsi súlyos beteg, egyetemi kollégájától tudom, hónapjai vannak hátra, s még nincs hatvan. A tervezetet persze nemcsak politikai ellenfeleim kritizálták. Király Ernő nagyváradi jogász, az RMDSZ jogi szakértője, akit nagyra becsültem, jogi dilettantizmusnak tartotta a magyarsághoz tartozás szubjektív meghatározását.

NYH Nem erről a Királyról derült ki, hogy öntudatos informátora volt a politikai rendőrségnek?

VÁ Lehet, de ez a jogi szakértelmét nem kérdőjelezi meg. Ezután mindenkiről meg fogod állapítani, hogy...

NYH Nem, de ez úgy beugrott. Egykori harcostársad, a Svédországban élő Szatmári Antal megfigyelési dossziéjából derült ki, aminek a részleteivel honlapját böngészve találkoztam. BARDAC DINU fedőnéven nagyon részletes adatokkal szolgált kedves barátodról. *(Ha akkor rendelkezésére álltak volna a megtalált szövegek, színpadiasan megmutathatta volna a Vezír dossziéjában talált információs feljegyzést DINUtól, akit Nagyváradról azért küldenek Kolozsvárra, hogy elterjessze ismerősei között a „szenzációs” hírt: Vezír Álmos a szekuritáté ügynöke.)* Akiről azt mondtad, valamikor a kétezres évek elején, hogy amikor a barátodat haza szállító göteborgi járatot, üdvözlő tömegek fogják várni Ferihegyen, akkor mondható el, hogy demokrácia van Magyarországon.

VÁ Azt mondtam volna? Sajnos azóta megváltozott a véleményem. Olvashattad a pengeváltásunkat Kertész Imre Nobel díja kapcsán. Erről ennyit.

NYH Elkerülte a figyelmemet, de most hogy mondtad, pótolom a hiányosságomat. Mi lett a sorsa a tervezetnek?

VÁ A parlamenti magyar képviselőcsoport csekély többséggel úgy döntött, nem nyújtja be. Még azt sem mondhatom tehát, hogy a románok elkaszálták. „Magyar véreim” reménytelennek látták napirendre tűzését. Az ellenzők szememre vetették, hogy nem vagyok tekintettel a román honatyák érzékenységre. Úgy látták, fölösleges, mert eleve kilátástalan vitára adna alkalmat, és főleg arra, hogy a magyarok iránti gyanakvást a nacionalista média az elviselhetetlenségig felerősíti. Nem volt meggyőző az érvem, hogy nekünk nem másokra, hanem választóink érdekeire kell figyelniük. Ha a románokat nem szembesítjük igényeinkkel, az irányunkban tanúsított elnyomó magatartásukkal, semmi sem készítheti őket önvizsgálatra. A saját lelkiismeretünk, választóink iránti elkötelezettségünk számít, nem hogy mit mond más. Ez a politikai minimum, mindig vitatéma volt az úgynevezett radikálisok, akik vezetőjének engem tekintettek, és a „tájbasimulók” között, ahogy akkor a harcostársnak számító Tőkés püspök nevezte a megalkuvásra hajlamosakat.

Másik elképzelésem a román-magyar kapcsolatok humanizálását célozta. Tudatosítani a románsággal, hogy mennyit köszönhetnek a magyarságnak.

NYH A gondolat, hogy mennyit köszönhet nemcsak Erdély, hanem egész Románia a magyaroknak, már a nyolcvanas évekbeli kiáltványaidból ismerős. De hát olyan dolgok ezek, amelyekről leginkább csak te tudsz. Azon felül ez megint a sok román által fájlt, magyar felsőbbrendűségi tudat megnyilvánulásának tekinthető. Olyan magatartás, amit egy „igaz” román, nemzeti büszkesége megsértésének vél.

VÁ Éppen amiatt fordultam az Illyés Alapítványhoz, hogy segítse egy történelemkönyv megírását és kiadását, amely ezeket a tényeket tudatosítja a mai magyar és román olvasóban. Egy új román-magyar tudat – nevezzük együttélési tudatnak – a megerősítése: ez lett volna a kiadvány célja, kb. a „mit köszönhetünk egymásnak” üzenettel. Tehát felsőbbrendűség kizárva. És nem úgy értve, hogy mennyi rosszat, mennyi gyalázatoságot. Annak az irodalma úgyis elég gazdag. Arról szolt volna a dolog, hogy ne érezze magát idegennek a magyar, ha átlépi a Kárpátokat, a románnak meg ne ránduljon görcsbe a gyomra, ha meglátja a gyógyszerár feliratot Marosvásárhelyen.

NYH És mit válaszolt az Illyés Alapítvány?

VÁ Nemet mondott. Kiderült, hogy hiába a derék kuratóriumi elnök, az erős ember nem ő, hanem még mindig az a politikus, Tébolydi, aki engem szívből gyűlöl, s aki a háttérből mindig is döntött az alapítvány ügyeiben. Hiába magyaráztam, hogy olyan kiadványról van szó, amely a magyar-román együttélés történetének legfontosabb forrásmunkája lesz, a mai politikai diskurzusok számára rengeteg nélkülözhetetlen ismeretet és érvet összefoglaló alpmű. Végső fokon akár attól függetlenül, hogy eljut-e valaha az erdélyi magyar a társnemzeti státusz igényléséhez, vagy a román ennek elfogadásához. Ha valami csökkentette volna a bizalmatlanságot és a feszültséget a két nép között, hát ez a kiadvány lett volna hivatva erre.

NYH A Határon Túli Magyarok Hivatalánál nem próbálkoztál?

VÁ De igen, amikor kolozsvári fickó lett az elnök. Patakfalvi Bence, első blikkre rábólintott. Történész, tudta mi forog kockán. Aztán kiderült, ő is csak politikai utasítások mentén dönthet.

Egy sorrendben harmadik álmom a Budapestre költözésemhez kapcsolódik. A Fidesz elveszítette a választást. Az új miniszterelnök mint később kiderült, fedett tiszt, kommunista titkosügynök volt. Szakértői kormányának csúfolták Őket. A liberálisok és a kommunisták jogutódjai örömnepet ültek. A nemzeti oldal kereste a vereség okait, mert a kormányzás, ha a gazdasági mutatókat nézzük, sikeres volt. A két oldal közti szakadék kezdett mélyülni, a középen állók tömege, jelentősége, befolyása csökkent. Úgy gondoltam, kellene valami közös nevező, ahogy ma mondanák, valami „nemzeti minimum”, ami közelebb hozza egymáshoz a szakértáborokat.

Közeledett a forradalom ötvenedik évfordulója, gondoltam, ideális apropó lenne a közeledésre egy emlékmű, amely kifejezi a szabadság iránti nemzeti elkötelezettséget. A jobboldal a nemzetre, a közösségre helyezi a hangsúlyt, miközben a liberálisok létük értelmét a különféle egyéni szabadságjogok garantálásában látják. '56 lehetne közös nevező-féle, ahol a nemzet szeretete és a szabadság szeretete egymásra talál. Írásba foglaltam az elképzelésemet, megszereztem kezdetben harminc jeles ember támogatását minden oldalról, elküldtem a vezető lapoknak. Aztán a fővárosi önkormányzatnak is. Kapom az értesítést a főpolgármesteri hivatalból, hogy várnak „bennünket” az emlékművel kapcsolatos elképzeléseink ismertetésére. Úristen – azt hiszik, hogy egy szervezett mozgalom vezetői fognak ott megjelenni? Álmomban sem gondoltam volna, hogy bárki is fog érdemben foglalkozni jövő nyár előtt az emlékműtervvel. A főpolgármestert még az emigrációs korszakból jól ismertem, többször találkozott zürichi lakásomon a nyugati magyar emigráció képviselőivel. Teljesen nyitott volt a tervemre. Amelyről leghamarabb a *Népszabadság*, legrészletesebben pedig a *Népszava* számolt be, miközben pl. a „nemzeti” *Magyar Nemzet* egy árva szóval nem tartotta fontosnak, hogy olvasóit tájékoztassa róla: mit is szeretne ez a sok ötvenhatos veterán, börtöntöltelék, költő és széplélek... A *Népszabadság* másnapi cikke: „Új szabadságszobor készül. A főváros támogatja egy új szabadságszobor felállítását Budapesten – jelentette be tegnap a főpolgármester, miután tárgyalt az emlékműállítás ötletgazdájával, akinek felhívásához eddig több mint félszázan csatlakoztak, köztük Mádl Ferenc jelenlegi és Göncz Árpád már leköszönt köztársasági elnök, utóbbi 56-os elítélt, Faludy György költő, Pongrácz Gergely, az 56-os Magyarok Világszövetségének elnöke, Tempfli József és Tőkés László püspökök.

A főpolgármester elmondta: szeretnék, ha az új emlékmű 2006-ban, a forradalom 50. évfordulójára már állna. Az önkormányzati választások után nemzetközi művészeti pályázatot írnának ki, az emlékmű megalkotására.

Vezír Álmos szerint, ez azért lenne szerencsés, mert 1956 Európa ügye, hiszen a magyarországi forradalom mérte az első jelentős csapást a kommunista birodalomra. Úgy látja, hogy a forradalom horderejének sem a magyar, sem a nemzetközi közvélemény nincs tudatában. Bár a fővárosban több 1956-tal foglalkozó képzőművészeti alkotás, emlékmű, illetve emlékhely van, elhelyezésük miatt ezek kevésbé alkalmasak a közfigyelem felkeltésére.

A kezdeményező szerint az új emlékmű felállítása a nemzet szimbolikus újraegyesítésének lehetőségét rejt magában, s a Duna-parton, a közraktárak mellett vagy a budai oldalon, a Műegyetemnél, a folyóból kiemelkedve lenne a leghatásosabb.”

NYH Örülök, hogy hoztál forrásokat. Pedig néha olyan hosszasan hallgatsz a közös munkánkról, hogy azt hiszem, már nem is fontos neked.

VÁ Megmondtam előre, nem vagyok könnyű eset, tudtad mit vállalsz. Vagy nem?

NYH Mi lett a kezdeményezéssel?

VÁ Gyűltek a támogató aláírások, de anyagilag senki nem ígért semmit. Persze, már a legelején látszott, hogy sem a helyszínben, sem a formában nem lesz könnyű egyetértést kicsikarni. Varga Laci bácsi, erdélyi református lelkész, aki épp a forradalom idején tartózkodott Budapesten, és a román követség szállította haza az oroszok frontális támadása idején novemberben, majd Romániában bebörtönözték, s hat évet le is ült, szenzációs ötlettel állt elő. „Legyen az emlékmű a Margit sziget csücskénél felállítva. Egy hajóorrban. Kétoldalt hajószerű részekkel, szárnyas nőalakokkal középen, ahogy én elképzeltem. Azonnal meglódult a fantáziám. *Miért ne hordozná azt a magasan repülő anygali emlékművet egy hajó?!*

És tényleg.

Egy hajó mozogna éjjel-nappal az Árpád-híd és a Lágymányosi híd között, egy hajó, mely maga is műalkotással érne föl, mint a történelem mélyéből előúszó látomás. Egy olyan hajó, amely már Mátyás királlyá választását is megérhette a két part közé fagyva, és amelynek árnyéka ott sötételhetett Mohácsnál, ahol a Csele patak szakad a Dunába, mondjuk... Vitorlás is lehetne, meg lapátkerekes is; hasonlíthatna csatahajóra is meg a víz alól felbukkant történelem előtti képzetekre... Egyszóval, Komp-ország Komp-hajóját kellene megalkotni, mely fölött ott röpköd és űrködik a Szabadság, a Győzelem, a Forradalom, egyben az Egységes Európa angyala. Talán nem azé az Európáé, amelybe egy év múlva a magyar nemzet nagyobb része és a magyar ország be fog lépni, de mindenképp azé, amelynek angyala Nándorfehérvár, Szigetvár, Kőszeg, Eger fölött tárta ki védő szárnyait.

Aztán a szokásos magyar kivagyiság és patópálság megnyilvánulásai következtek. Voltak, akik azt mondták, ha XY támogatja, én nem. Vagy Ő támogatja az elképzelésemet, de nem akar közös listán szerepelni senkivel, mert elítél mindenfajta nyájszellemet. Volt, aki színtiszta baromságnak, ködlovaglásnak nevezte elképzelésemet, és ezt a szemembe is mondta. Más meg csak gyáván üzent. A magyar irodalom nagyasszonya pedig azért nem támogatott, mert szerinte a magyar nép legelképesztőbb »tehetsége« az uszulás tudománya. Úgy is mondhatná: puli-szellem. Hiába mondtam neki, hogy Ady óta, nálam senki sem mondta ki nyíltabban a magyarság évszázados jellemhibáit, nem akarok én egy értelmetlen heroizálásba fogni. Elnézően mosolygott: nem és nem. Aztán elmentem kéthetes felolvasó körútra Németországba és Olaszországba. Ahogy visszaérek, megveszem az újságokat, s a következőket olvasom a Magyar Nemzetben: »Az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára a kormány az 56-os szervezetekkel együttműködve központi emlékművet épít – jelentette be a miniszterelnök az általa kezdeményezett megbeszélésen. Medgyessy Péter szavait Gál Zoltán kormányzóvivő MTI-hez eljuttatott, este kiadott közleménye idézi. Úgy tudjuk, Medgyessy Péter az október 23-i nemzeti ünnepel összefüggésben kérte az egykori forradalmárokkal közismerten jó kapcsolatokat ápoló ex-miniszterelnököt, Boros Pétert, hogy vállalja a közvetítő szerepét közte és az 56-os szervezetek között.« Nahát – gondoltam. Nekem erről a párhuzamos emlékműtervről senki fia nem szólt, tőlem semmit erről nem kérdezett. Vajon egy másik emlékműről lenne szó? Tehát rögtön kettőről? Vagy ugyanarról? Vagy ez az emlékmű, amelyet az '56 szellemi, történelmi örökségét hordozó kiválóságok imponáló – és minden értékrendet átfogó – sora támogat: ennek mi lenne a sorsa? Rosszat sejtettem, de gyűjtöttem tovább a támogatókat. Egy kedves liberális barátom vallomása jelezte, hogy lejárato kampány kezdődött ellenem, mint már annyiszor. Több befolyásos baloldali politikus számonkérte rajta, miért áll szóba velem. Jeles embereket kikészítettem, például Bodor Pált. Összefonódok a Fidesz pénztárával. A Sapientia egyetemnek szánt pénzeket lenyúltam. Persze, tiltakoztam a szemenszedett hazugságok ellen, de úgy tűnik, a nyomás csak fokozódott. Kaptam a pofonokat jobbról is. Egy fideszes barátom szememre vetette, hogy a szadeszes főpolgármesterrel tárgyaltam. Én nem tehetek róla, hogy elvesztettétek a választást, és jelenleg a főpolgármester eszésszes – replikáztam. Kezdett hasonlítani a helyzet a kilencvenes évek második feléhez, amikor Budapesten és Bukarestben elhatározták az elvtársak, hogy lemészárolnak, ha lehet. Köteles György ex-államtitkár, meg Csetri Alajos, az ÁVÜ ex-vezérigazgatója mellém álltak, igazolták hogy a Bem rakparti irodákhoz kapcsolódó tevékenységem hasznos és produktív volt, fenntartásuk nem volt kidobott pénz... Jó

lett volna egy komoly tekintélyt magam mellé állítani. Azokban a napokban egy alkalommal Orbán Viktorral vacsoráztam a Winston's étteremben. Pillanatok alatt kiderült, hogy ő is szívvel-lélekkel híve az emlékműnek. Támogató aláírást azonban tőle sem kértem, mint egyetlen aktív pártpolitikustól sem. Egyáltalán nem szorongott, amiért az emlékmű létrejötte esetleg Demszkynek vagy Medgyessynek jelenthet majd politikai tőkét. Azt hiszem, '56 olyan értéket jelent Orbán Viktor fogalmi és érzelmi világában, ami messze a napi pártpolitikai megfontolások fölé helyezi az egész – távolról sem egyszerű – kérdéskört. Sokszor megfigyeltem, mennyire tömörszerűen képes megragadni és összefogni egymástól távol eső vagy nagyon kusza vagy ellentmondó elemeket, világosan átlátható halmazzá rendezve őket. Gyors döntéseinek és frappáns verbális megfogalmazásainak – aminek ezúttal is tanújelét adta – ez az egyik titka. Sajnos csak később tudtam meg, így nem mondhattam el Orbánnak, hogy az Igazolt Szabadságharcos Világszövetség elnöke már írt egy levelet a Fidesznek arról, hogy ideje lenne felépíteni egy 56-os emlékművet. Máig nem kapott választ. A volt kormányoldal alulmaradásának egyik okát éppen ebben neveztem meg Orbánnak. A társadalommal, különösen a közvetlen ügyekben érdekeltekkel való kapcsolattartás dilettáns mivoltában; a műveletlen, alkalmatlan, gőgös és pofátlan kreatúrák eluralkodásában az egyes apparátusokon belül. Nem kommentálta a véleményem, de szerintem jelzésértékű, hogy azidőtájt kezdte buzdítani a polgári körök szervezését. A hónapok teltek, és a bürokrácia egyre elutasítóbbnak tűnt, a nemhívlakvissza-magatartás eluralkodott, az aktuális kultuszminiszter, amúgy költő, drámaíró a füle botját sem mozgatja, Király Béla bácsi azt tanácsolja, hozzunk létre közalapítványt. Közben olyan információk birtokába jutok, amelyeket közhírré kellene tenni. Egy római professzor – most már te is ismered –, megismertet Leonardo Valeriano olasz énekessel, aki '56-ban egész Itáliát bejárta Budapest című dalával, hogy felrázza a baloldali lázban józan ítéletét is elvesztő társadalmat. Nálunk senki sem ismeri, senkinek sem jutott eszébe, hogy meghívja Magyarországra. Közvetítőm felhívta figyelmemet, vigyázzak vele mert erősen jobboldali. Nyugaton, értelmiségi körökben, sokadjára tapasztalom: nem baloldalinak lenni, főbenjáró bűn, akár teljes kiközösítéssel is büntethetik. Valeriano megkért, fordítsam le a *Budapest*-dalt magyarra. Magyarul szeretné egyszer Magyarországon elénekelni. Ez az álma. Arról már tévéfelvételt is készítünk, feleltem neki, és a háttérben az emlékmű lesz látható. Nem gondoltam, hogy ígéretem, önhibámon kívül ígéret marad.

A felhívásom óta eltelt egy év, nem történt semmi. Majd az új kultuszminiszter váratlanul, legalább is számomra, nemzetközi pályázatot hirdetett, ahogy mi is terveztük. A nyertesnek nyilvánított csoport az '56-osok terén felállított egy 650 millióba kerülő nonfiguratív építményt, ami kiváltotta az '56-os szervezetek tiltakozását. Mert azt mondták, joggal, az acélék-képződmény inkább a munkásőrség terrorját idézi, mint a forradalom szellemét. Ezért újabb százötven millióból elkészült egy figurális kőszoborcsoport a Műegyetemnél. Sosem tudtam meg, miért is lökték holtvágányra az én kezdeményezésemet. Úgy is fogalmazhatnék, hogy ellopták és torzítóvá csonkolták.”

NYH Váltunk témát. Fontosnak tartom egy válaszleveled. Az eredeti, amire válaszul megfogalmazódott, nincs meg. A volt kommunista társadalmak nyomorúságának sok kérdése felvetődik benne.

VÁ Nem vagyok biztos, hogy az aktuális jelentésén túl van-e a mindenkori olvasóhoz üzenete. Valószínű, az eredeti elveszett, a pesti lakásunk erőszakos kiürítésekor.

NYH Én felolvasom, aztán eldöntöd, maradjon-e.

„Válasz egy Svédországból Erdélybe küldött kérdésre.

Talán olyanszerű alcímet kellene adnom e levélnek, mint mondjuk *Töprengés a közös főnevekről*.

Kedves Zoltán! Ti néhányan négy évtizeddel ezelőtt börtönbe kerültetek egy kamaszos, de heroikus, egy romantikus, de megható, egy naiv, de nemes és tiszteletre méltó lázadás, tervezgetés: világmegváltó, a kommunista rendszert felforgató álomszövegetés miatt. Negyven év múlva a történelemből kiderül, hogy igazatok volt. Ama nemzedék legjobbjai voltatok. Mint annyi mindennek, ennek a ti vállalkozásoknak sincs feltárva, megírva, feldolgozva a története. Lehet, nem is úgy estek a dolgok, ahogyan azt tudjuk, tudni véljük. Mítoszok. Palocsay Zsiga úgy mesélte nekem, hogy egy V. Pista nevű fiú buktatott le benneteket, aki aztán teherkocsiból kihajítva lelte halálát. Azért csak a kezdőbetűjét írom ki a névnek (számodra így is nyilván ismerős), mert hátha Zsiga nem jól tudta, mi és hogy volt. Az is lehet, hogy nem buktatott le benneteket senki, csak a véletlen. De tegyük most föl egy pillanatra – hogy világosabb legyen, miről beszélünk –, tegyük föl, hogy az áruló mégis V. Pista volt, és hogy nem érte volna utol őt egy rejtélyes bosszú.

1989-et követően, amikor V. P. már az RMDSZ-ben ágál, valaki megelégteli a dolgot, és azt kérdi: ki ez az ember? Csak nem azonos azzal a...? A mondatot már nem tudja befejezni, akkora a felhördülés. Hogy mer itt bárki is a másik múltjával foglalkozni? Hát nem *tiszta lappal* indultunk újra mindannyian?

Az akadémikusok még mondana néhány szót, de kérdéseit torkára forrasztják. Arról szeretne beszélni, hogy a »mindannyian« gyűjtőnév egybemos besúgót és besúgottat, följelentőt és följelentettet, hazugot és becsapottat, rabot és börtönőrt, dühödt kollektivizálót és nyomorékká vert földművest, forradalmárt és beépített ügynököt, tiszta erkölcsöket és konjunktúralovaglást, felebaráti, keresztényi türelmet-szeretetet és álnok képmutatást.

Kedves Zoltán bátyám, hadd legyek világosabb. El tudom képzelni rólad: annyira nemes lélek vagy, hogy V. Pistának megbocsátanál. És Ádám, és Lajos, és Endre, és Zsolt, és Zsiga és a többiek is.

De képzeljük el, hogy V. Pistát egy közösség vezetői között látod ágálni, amint éppen az erkölcs és a reálpolitika nevében készül tört döfni azok veséjébe, akik a börtönnel dacolva – olykor éppenséggel a börtönben is – eszményeket követtek az életben. Ebben a helyzetben is hallgatnál?

Meddig terjed a tolerancia, és hol kezdődik a cinkosság?

Meddig áltathatjuk még magunkat azzal, hogy az erdélyi magyar jó, nemes, hogy tiszta lap és megújódott lélek jellemzi; hogy nincs köztünk becstelen lakáj, jellemtelen, megvásárolható, ki- és felbérelhető gazember?

Nem hiszem, hogy két politikai ellenfél közül az egyiknek szükségképp igaza van, a másik pedig szükségképpen volt besúgó, netán ma is az. Nem vagyok megszállott ügynök vadász, sőt aktív ügynökökkel való kényszerű kohabitáció gondolatával is meg tudnék birkózni. De AZT, HOGY AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG SORSÁNAK IRÁNYÍTÁSA OLYANOK KEZÉBE KERÜLJÖN, AKIK ÉVTIZEDEKEN KERESZTÜL IDEGEN, SŐT ELLENSÉGES, MI TÖBB, VELÜNK SZEMBEN GYILKOSAN ELLENSÉGES ERŐKET SZOLGÁLTAK ÉS SZOLGÁLNAK KI NYILVÁNOSAN, EZT TRAGÉDIÁNAK TARTOM. Annyira, hogy rá kell kérdeznem: hallgatni, ez vajon nem cinkosság?

Mint mindenkire, énrám is hatott, engem is befolyásolt, az én kezemet is megkötötte az erdélyi egységmítosz; elhittem, hogy az egység fontosabb, mint a múlt feltárása. Ezt az önként vállalt fegyelmet egyetlenegyszer szegtem meg, egy már tűrhetetlenné vált helyzetben kimondtam a nyilvánvalót: azoktól a vezetőkől, akik a volt rezsim lakájaként eljátszották erkölcsi hitelüket, s akiket tapintatból nem számoltattak el, a közösség joggal várhatja el a nyilvános bűnbánatot, ennek hiányában a visszavonulást. Máskülönben mi a garancia rá, hogy az évtizedeken át folytatólagosan és halmazatilag elkövetett hibák, bűnök, mulasztások nem fognak megismétlődni?

Az elmúlt évek tragikus tapasztalata számomra: a politikai felejtés lobbija nem elégszik meg azzal, hogy fátylat borít önnön disznóságaira. Megindul a szervezkedés, az összeesküvés, a valóságos és lehetséges ellenfelek – elsősorban a tiszták, a feddhetetlenek, a népszerűek, a hiteles személyiségek – lassú megégetése, felnégyelése, karóba húzása. Setéth Farkas nem irgalmaz – avagy kedves Zoltán, a Tőkés püspökbe hátulról, magyar kezek által mártott hosszú és hideg kések, a körülötte csattogó acélkemény állkapcsok, mit gondolsz, mit bizonyítanak? Sajnos előre látható volt, hogy Setéth Farkasnak, amikor a bőrért már megmentette, nem lesz fontos az egység: csak addig fontos, ameddig az az ő egységesen keresztülvitt akaratát jelenti.

Utána fel lehet áldozni Tőkét, Durayt, Jézus Krisztust. És ez törvényszerű, mert ez a múlt elhallgatásából következik, és ezen nem fog változtatni még oly sok Nyugatról érkező levél, amely jóhiszeműen és – kedves Zoltán, irántad érzett szeretetemen és megbecsülésemen ez nem változtat – némileg kenetteljesen az egység megóvására figyelmeztet. E jó szándékú leveleket csak akkor fogják előrántani, mikor Setéth Farkas irháját kell megmenteni; de ha Tőkésékre lödöznek, az egység már nem lesz annyira fontos. Csúnya dolgot követek el most, igazán ritkán élek vele: idézni fogom önmagam: »Nyilvánvaló, hogy a szekértábor reflexek nem kedveznek a lelkiismeret-vizsgálatnak, mégis példátlan az, ahogyan az egységre való demagóg hivatkozással a magyarok közti ügyeket eltussolják Erdélyben.«

Hogy a felejtés lobbija milyen erős, milyen erőszakos, hogy hangja milyen messzire hallatszik, ha veszélyben érzi magát, azt jól példázza kérdésed. Mert ugyan kit fenyeget a Kárpát-medencében a múltfeltárás hullámverése? Hol akar itt bárki is elszámoltatni bárkit? Hol van az már! Hol van az még! Ahogy távolodunk Kelet felé, úgy válik mind mocskosabbá, zavarosabbá, átláthatatlanabbá a kérdés. Ahol a múltat nem tisztázták nyilvánosan, azonnal és egyértelműen, ott felütik fejüket a következő szimptómák: a társadalmi méretű gyanakvás (nem lehet tudni, ki volt a tettes, tehát mindenki gyanús Walesától Tőkés Lászlóig, érdekes módon leginkább azok, akik a terror közepette a legkonzekvensebb ellenállói magatartást tanúsították); a manipulálás (egyesek iratcsomóit eltüntetik, másokat szorgosan a közönség elé lökik); a hiábavalóság érzés stb. Tipikus Bizánc, tipikus keleti megoldások. És akkor üzenet jön a szabadságszerető és ultrademokratikus Svédországból: gyerekek, tabusítani kell a közelmúlt feltárását.

Te, kedves Zoltán, aki oly sok mindent láttál, valóban azt hiszed, személyi kérdés az egész, és minden rögtön jóra fordul majd, ha azok a fránya politikusok jobb belátásra térnek vagy – legvégső esetben – távoznak a színpadról? Nem lehetsz ennyire naiv. Sokkal inkább oda kellene hatni, hogy hozzanak már nyilvánosságra minden titkos aktát, dossziét, párt jegyzőkönyvet. Szedjük fel egyszer s mindenkorra múltunk taposóaknáit! Kolozsvár, 1996.”

NYH Azóta már a címettről is kiderült, hogy nem semlegesként állt be a „felejtés lobbiba”. Noha be volt börtönözve tinédzserként, vagy épp ezért, sikerült őt beszervezni, aktív titkosügynök is volt. Mondhatni apáddal egy időben lepleződött le.

VÁ Most erre én mit mondjak? Hogy mégse közöld ezt a válaszlevelet? Mert képmutató színben tűntetne fel? Vagy azt mondhatnák, seperjen a saját háza körül? Különbözik most az a felemás helyzet állt elő, hogy a romániai egyházak közül csak a protestánsok világították át lelkeszeiket, de a világi vezetőket nem. Pedig...hallottam egy esetről, megbízható forrásból: egy kovásznai, Kézdivásárhelyen praktizáló ügyvéd a reformátusok egyik világi vezetője volt, miközben elkötelezett ügynökként szolgálta saját érdekeit, és a kommunista hatalmat. Cserében kiadós nyugati utakra engedték. A magyar kultúra lovagjainak színpadok mögötti ténykedésére is csak részben derült fény. Az egyházak többsége, élén a leginkább érintettnek tételezett ortodoxszal elutasította a múlttal való szembenézést. Más társadalmi rétegek esetében – művészvilág, tanügy, egészségügy, ipar, állami tisztviselők, sportolók, kereskedelem, stb – a szembesülés szükségessége fel sem merült. A közéleti szereplők átvilágítása noha kötelező, bíróságokon megtámadják a törvény szerint előírt hivatalos vizsgálatot, illetve az illetékes ítélőszék által hozott elmarasztaló határozatokat, és gyakran sikerül kibújniuk a felelősség alól.

NYH Tehát maradjon?

VÁ Rád bízom.

NYH Találtam egy érdekes szöveget, ahol Palocsayék, Kozma Zsolték elítélése szintén szóba kerül, nem is akárhogy. A születésnapodra jelent meg. Szerzője a KÖP-ben, a helyettesed. Emlékszel az írásra?

VÁ Születésnap szöveg? A Torontál Ferőé? Ismered, egy aranyos, karakán fickó. A Házsongárdba vittem el, többek közt. Nagy hatással volt rá. Meg a kontraszt. A sok román szó a városban, és a sok nagy magyar személyiség a temetőben. Mi történt itt? – morfondírozott kibeszélhetetlen tragédiát sejtően.

NYH Akkor olvasom:

„1976-ban találkoztunk Kolozsvárt, s kötöttünk barátságot. Nem igaz: már Szegeden a kezembe adta az első könyvét Ilia Mihály, a határon inneni és túli egységes magyar irodalom apostola, mesterem. Mindjárt tudtam, Álmos hasonló utakon jár, mint én. Csak ő költő, ami én sose leszek. Erre megmutatta, hogy prózaíró és esszéista is.

Az avantgárd kapcsolt először össze bennünket, ez nem kétséges. És Kemenczky Judit, költő, festő, misztikus. Tulajdonképpen már Páskándi is.

Nehéz kenyér egy író gyerekeként születni, és ő már korán lázadt az apja ellen. És akkor Páskándihoz fordult, akire a fenegyerek szerepét kényszerítették. A fenegyerek felismeri a másik évjáratú fenegyereket. Az ő évjárata a magyar irodalomban nagyon jó. A „homo politicus” már fiatalon kibújt belőle, nem véletlen, hogy a Securitate majdnem olyan kitüntetett figyelemmel kísérte, mint annak idején Páskándit, aki aztán 74-ben egy maga által írt abszurd drámában áttelepült, és ezzel megnyitotta az erdélyi írók anyaországba való átszivárgásának hosszú sorát.

Vissza az irodalomba, vagy ernyőm aranykora, avagy séták a birnami erdőben – egy novellában így írtam találkozásunkról:

»Erdélyben – akkor még – csaknem annyi magyar író írt, mint Pesten, és mindegyiknek az asztalán ott volt a Szótörténeti Tár első kötete. Álmossal, (»Bazknak születni Spanyolországban – hajjaj...«) ezzel a puhánynak látszó, kövérkés költővel (»...és az ekével felforgatott temető«) melegedtem össze elsőre (»elkotródnak az országrontók és akkor megint az országépítők... ezek!«) Neki elmeséltem, hogy egy szótár formájú könyvet szeretnék. Lett is belőle legott egy hasonlat: »Mint ennek a levélnek a szavai a szótárban egyik itt másik ott«. Na, mindegy. Közös zsákmány a szó.

Ott csúszkáltunk a novemberi sárban Kolozsvárt a házsongárdi temetőben. A varjúkárogás úgy hullott reánk, mint óriási barna falevelek. Sírt a köszörű, a ledöntött sírkövekről csiszolták le a magyar és szász neveket. Éppen a múltunkat lopták.

Szisz sírjához egyedül mentem föl, neki az már sok volt. Még Páskándi se tudta talán, hogy őt Szilágyi Domokos, költőbarátja, bizony, bizony a politikai rendőrségen... Mi se. Megigazítottam a Magyar Írószövetség koszorúján a nemzetiszín szalagot. Őt lépésre tőle, jóbarátja, a Kalevala-fordító Kálmán feküdt.

»Vagy tán Európa voltam én magam/föltámadásra várva, holtan«, mormogtam, mint egy imát.

Mi az, hogy M. I.?, kérdeztem lefelé menet Álmot. Némelyik kopjafára, sírkőre, kriptára jól láthatóan odabarmolta egy ecset.

Monument istoric kezdőbetűi: történelmi emlék. Ezzel adják tudtára a románoknak, hogy ezt a sírt jobb békén hagyni, a magyarok vagy a németek számon tartják.

És ezt a temetőgondnokság írta oda?

Nem, egy tanárnő, aki titkos katasztört vezet a sírokról. A gondnokság egyelőre nem meri levakarni. A hölgy neve jobb, ha nem hangzik el – és jelentőségteljesen körbe kémlelt.

Az új sírokon csupa román név virított.

A régiek közt anyókák, mint az árnyak, kezükben ecset: tussal, fekete festékkal javígtatták a már elhalványodott magyar neveket. Gyertyát gyújtottak, és mondtak egy imát az ismeretlen lelki üdvéért. (De hát ismeretlen-e, akiért imádkozunk?)

Felmentünk Palocsay Zsigához, mert Ilia Miska listáján az Ő neve is szerepelt. Zsiga válófélben volt, demizsonból itta a bort. Itt mindent nagyobb lapáttal mérnek: szenvedélyt, szenvedést, ételt, italt. Bemutatott a feleségének mint pesti író. A gyerekeket Attilának és Emesének hívták, akkor még lehetett románra lefordíthatatlan neveket adni. Az egyik gyermekük szalajtott egy kicsit. Vagy nem is kicsit.

Aki tudja, mi a teres, hallgassék, mert lerbe viszik, s ott románul megtanítatik. Zsiga gonoszul felnevetett.

Álmos sem tudta mi a teres, meg a ler.

Rómán börtönszleng – dadogta. A teres puliszkalé, a ler meg börtön. Szóval, én ültem, tudod, magyarázta nekem Zsiga. És mit gondolsz, miért? Mert valamely derék magyar följelentett. Újra megemelte a demizsont. A följelentést filctollal írták.

Álmosra néztem, aki filctollal jegyezgetett valamit. Megállt a toll a kezében. Nagy, lágy arca lassan vörösödött. Akkor nem is volt filctoll – morogta.

Fél győzelem nekik, ha már egymást gyanúsítgatjátok, mondtam. Pont ezt akarják: hogy egymástól is féljete.

Ezek? – mondta Zsiga. Nagy kortyokban nyelte a bort. Azt akarják, hogy elhúzzunk innen, asszonyostól. Kevesebb magyar gyerek, kevesebb magyar szó. Úgy neveznek minket, hogy »hazátlanok«. Azok is leszünk, maholnap.

Haza csak ott van, hol jog is van, dobtam közbe.

Ha egy fasiszta országban élsz, mondta Álmos, mint ez is itt ni, és nem tartozol a többséghez, akkor csak másodosztályú rabszolga lehetsz. Első osztályúvá csak önmagad teljes elárulásával vagy még inkább fölszámolásával válhatsz. Az ún. román testvéreknek be tudták magyarázni, hogy mi elszívjuk előlük a levegőt, hogy mi vagyunk az okai, hogy nem megy a szekér. Kezébe nyomta Zsigának a filctollat. Nekünk itt a zsidószerpet szánják, érted? A numerus clausus már működik is, csak épp törvényt nem hoztak rá. De hát minek ide törvény, azt sem tartják be, ami van...

Zsiga elmosolyintotta magát, és zsebre vágta a tollat. Ismered azt a viccet, hogy a német megszállás alatt a nácik vallatják Áront?

Nem.

Kérdi a tiszt: Áron, nem vagy te zsidó? Én ugyan nem, mondja Áron. Akkor hogy hívhatnak mégis Áronnak? Mi, székelyek istenes nép vagyunk, a Bibliából választunk neveket. Sok köztünk az Áron, az Ábel, a Mózes... Es akkor hogy hívják nálatok a zsidókat? Áron sóhajt egyet, és elkezd: Hermann, Adolf...

Ők ismerik a viccet, nekem meg nem akaródzik nevetni. És még ti tanítottok minket, hogy együtt kell mennünk a románokkal, mert így hozta a történelem, a magyar sors meg a Jézuska! – mondja már az utcán indulattal Álmos. Persze, én is ezt szerettem volna. Ha tudnád, mennyire utálom a magyarkodókat. De ez itt már nem tréfadolog, öreg. De nem ám. Mert meddig menjünk mi a románokkal?! A koncentrációs tábor kapujáig, vagy addig, amíg fejszével lenyakaznak, ahogy megtették már a székelyekkel a háború után, vagy gázkamrába nem löknek?...

A Fő tér – én már csak így hívom – sarkán, egy sorsjegyárus előtt megállok. Persze tudom, hivatalosan valami román hős nevét adták neki.

Ahol a sorsjegyárus rongyos, ott bajok vannak, mondom.

Álmos hunyt szemmel az Őszi napfénybe mártja arcát, nem válaszol.«

1976 után sokáig nem találkozhattunk személyesen. Levelet írni, abban az időben Erdélybe, vagy onnan vissza! Tán csak a nyílt képeslapok vagy levelezőlapok juthattak át, de azok se biztosan. Emberrel kellett küldeni, ha küldtél valamit. Álmos akkori sógora (lehet, a rokonságot nem tudom pontosan) válogatott vívó volt. Így például ő vitt át neki könyveket, többek közt Kierkegaard *Vagy-vagy*-ját, vagy Cseh Tamás első nagylemezét. Aztán egyre rosszabb hírek jöttek az Echinox nevű háromnyelvű diáklapról, és a Madridba kicsempésztett Európához intézett kiáltvány sorsáról. Akkor a Securitate lefogta.

(Sütő) András bácsi, amikor megkapta a Herder-díjat, nem véletlenül ajánlotta őt bécsi ösztöndíjra. Tán azt mondanám, csakazértis gesztus volt, mert sajnos döbbenet láttam, hogy Erdélyben is két lövészárk van. Ilyesm nagy luxus, még Magyarországon is. Nincs két oldal. Csak egy oldal van, mert mindnyájan magyarul írunk. Miért nem akarjátok ezt megérteni végre?! Csak együtt győzhetünk.

Amikor végül Álmos Svájcba távozhatott, volt egy estje Pesten. Akkor éreztem, hogy valami megváltozott. De Judit szeretete (én két évig reménytelenül szerelmes voltam bele) újra összehozott minket. Judit költészete, festészete, emberi mivolta megragadta Őt is.

Nem csak műveltségben magaslott ki kortársai közül. Legalább négy nyelven olvasott a magyaron és a románon kívül. Forma- és stílusérzékeben, avantgárd megoldásaiban, a vendégszövegek és hasonlók kezelésében is kitűnt. Mondjuk már ki: tehetségben nőtt föléljük.

Egy hatvanéves író, már nem tehetséges, hanem nagy. És ő szülő- és világhelyéből tekint a világra és Magyarországra is. Erdélyből valahogy minden másképp látszik. Egyed Péter mondta, hogy a magyarországi írók egy kicsit úgy tekinthetnek az erdélyi magyar irodalomra, mint a múltra. Mint előzményre. Már ha olvasnák azt. A kilencvenes években ez tán még igaz is volt, de ma már – a net korában – túlhaladott álláspont.

Régen, amikor ötvenéves lettél, megírták, hogy író vagy. Addig »fiatalíró« voltál csak. Hatvanévesen – ha még éltél – megírták, hogy az eget karcolja nagyságod. Ma már nem foglalkozik a koroddal senki, de a műveiddel sem, tán a Magyar Írószövetség és a Magyar Művészeti Akadémia kivételével.

Nekem több idősebb barátom akadt az évek során, ezért van az, hogy számosan közülük eltávoztak már az életből, csak a szívemből nem. Rá sose gondoltam úgy, mint fiatalabbra. Aztán szépen össze öregedtünk, és együtt dolgozunk a KÖP-ben. Sok könyvemben jelen van, a Bartókban is. És olvassuk egymást. Egyszerűen örülök, hogy van egy barátom, aki él.

Amikor kultuszminiszter-féle lett, féltettem, nehogy bedarálja a rendszer. Szerencsénkre, a költő győzött a politikus fölött. Talán ezért is lökte ki magából az apparátus.

Augusztusi gyerekek messzire mén, mondták régen Szegeden. Vagy ha nem pont így mondták, mondom én.”

NYH Maradjon?

VÁ Feró megérdemli hogy...

NYH Te mit tudsz, a Veres Zoliék, Bodor Ádámék gyerekkori bebörtönzéséről?

VÁ Tulajdonképpen nem sokat. Nem illett erről beszélni, abban az időben, meg is volt tiltva nekik. Úgy tudom, minden politikai fogolynak a szabaduláskor alá kellett írnia egy hallgatási fogadalmat.

NYH Kíváncsi voltam, van-e erről visszaemlékezés. Egy történetet találtam. Érdekel?

VÁ Halljuk!

NYH Kolozsvári teológiai professzorról van szó, a Wikipédia szerint nyugdíjas, vele készített életinterjút egy tanítványa.

„PROFESSZOR (a továbbiakban PR) A középiskola és a Teológia közötti két év jelentősen meghatározta ifjúságomat, de talán egész életemet is. A börtön évekről van szó, s arról, hogy tagja voltam egy rendszerellenes ifjúsági szervezetnek. Ezt mindenekelőtt az én örök ellenzéki ségemnek tulajdonítom, egy belső indításnak, amit bizonyára a génekkel lehet magyarázni. Mert nem mondhatom, hogy családi örökség, szüleim igyekeztek betago lódni az adottságokba. Apám, ha igaz, túlzásba is vitte az alkalmazkodást a rendszerhez. Szemtől szembe erről nem nyitottunk vitát. De ha nem megyünk éppen ilyen mélyre, akkor vissza lehetne térni a zilahi évekhez, ahonnan ugyan kedves emlékeim vannak, de kizártak az UTM-ből, magyarul Ifjúmunkások Szövetsége (IMSZ), mert az apám lelkész volt, amit megbélyegzésként éltem meg. Ez érlelte bennem azt a felismerést, hogy valami hibázik a társadalomban, és ez ellen tenni kell. Persze hozzájárul egy bizonyos tizenéves kalandvágy, amit sohase tagadtam és nem is szégyelltem. Miután Kolozsvárra kerültem, Bustya Dezső mondta, aki később szintén lelkész lett, hogy nekik is vannak rendszerellenes gondolataik, de egyelőre még komoly szervezkedés nincs. Mondtam, hogy mi is tervezünk hasonló megmozdulást. Így kerültem Bustya révén kapcsolatba ezzel a még vajúdóban levő, de azért mégiscsak már élő szervezettel. Nem sokkal később meg is történt, hogy együtt tárgyaltunk alapeszmékről és célokról. Tudtuk, hogy az nem a tizenévesek dolga, hogy megdöntsenek egy rendszert. Palocsay Rudolf országos hírű gyümölcs- és virágnemesítő kertész virágházában, üvegházában gyűltünk össze. Zsiga fia hozzánk hasonlóan gondolkodott. Hogy kik? Veress Zoltán, későbbi író, szerkesztő, Bodor Ádám, szintén teológiát végzett író, Palocsay Zsigmond a későbbi hegedűtanár, költő, Muzsi András, Szász István.

TANÍTVÁNY Azt olvastam a Szigorúan ellenőrzött evangéliumban, hogy Muzsi szintén teológiára került, de nem végezte el, illetve hogy az '56-os események kapcsán beszervezték ügynöknek.

PR Az egy külön történet, engem is bemózerolt: egy általa kitalált összeesküvő csoporttal akartak összefüggésbe hozni. Sikerült tisztáznom magam. De ne menjünk ennyire előre. Muzsi és Szász a mi „frakciónk” volt. Arról beszéltünk, hogy mit kellene tenni. Fellengzős terveink voltak, amelyekbe bele játszott az is, hogy kalandregényeket olvastunk, és az is, hogy mind valamiképpen a rendszer sérültjei voltunk. Szervezetünknek az IKESZ nevet adtuk: Ifjúsági Kommunista Ellenes Szervezet. Ez ’51 késő tavaszán volt. Még csak három éve vették át a kommunisták a hatalmat, kevesen hittek abban, hogy ez az új, embertelen rendszer sokáig fenntartható. Szubverzív tettekre készültünk: felrobbantani olyan vasútvonalat, amelyen a Szovjetunióból érkeznek akár katonák, akár robbanóanyagok. A robbantás eléggé előtérbe került, arra is alapozva, hogy Muzsi és én is kémia-szakra készültünk, és Muzsi amatőr szinten foglalkozott a robbantással. Az iskola szertárából kicsentünk holmi vegyszereket, amelyek Muzsi szerint kellettek ahhoz, hogy robbanóanyagot állítsunk elő. Mai napig nem tudom, hogy ez igaz volt-e, és azt sem, miért kellett ehhez mikroszkóp, amit szintén a szertárból hoztunk el. Végül az egész robbantás-ügy valahogy elenyészett, sose lett belőle semmi. Az igazi és nagy terv, amit aztán megvalósítottunk, az volt, hogy röpcédulákat készítettünk, amivel felhívjuk a lakosság figyelmét, hogy ellenállást tanúsítson a rendszerrel szemben. Az egyik lánynak a lakásán, amikor nem volt otthon senki, röpcédulákat készítettünk; guminyomdánk gyermekjátékszer volt. Jó minőségű vécépapírt vásároltunk, arra nyomtattunk. Álcázásul énekeltünk, hogy ne legyen feltűnő a szomszédoknak, miért van együtt annyi fiatal. Nem nagyon emlékszünk már, hány röpcédulát nyomtattunk. Én úgy mondtam, hogy ötezret. Később gondolkoztam, hogy miért mondtam ötezret, hiszen nem akartam sem hazudni, sem nagyolni. Valószínű azért, mert a vádiratban ötezer szerepelt – nyilván, hogy nagyobbnak tűnjék a bűn, s hozzá illő a büntetés. Én meg ráhagytam, hogy hagyjanak már békén. Asztalos Lajos társunk szerint kétezer volt.

TANÍTVÁNY Ő az, aki a rendszerváltás után helytörténeti tanulmányokat közölt a kolozsvári régi utcanevekről? Megjegyeztem a nevét, mert ez a téma nagyon érdekelt.

PR Igen. Ő az egyik legszerencsétlenebb sorsú közülünk. Szabadulásunk után nem vették fel az orvosira. '56-ban bejutott ugyan a Bolyaira, de a forradalmat követő évek tisztogatásai alatt kizárták, talán '58-ban, s többé nem fogadták vissza az egyetemre. De nem hagyta magát, megtanult spanyol és portugál nyelven, versfordításait közölgették a korabeli irodalmi lapok. Visszatérve a röpcse-akciókra. Az egyik oldalán magyarul, a másikon románul nyomtattuk. A szövegre szó szerint, betű szerint emlékszem: »Emberek! Harcoljatok a vörös kutyák ellen, akik romba döntik családjaitokat, s elviszik a nép legjobb fiait!« Ennek az utolsó mondatrésznek az az előtörténete, hogy 1952-ben, amikor ezt nyomtattuk – de már '51 végén is – megkezdődtek az úgynevezett adminisztrációs letartóztatások. Olyan embereket vittek el, akik semmit nem követtek el, nem tudtak rájuk sózni semmilyen konkrét bűnt, de politikailag meg nem tűrt személyeknek minősültek. Ma már tudjuk, a »magyar világban« valamilyen tisztséget viselőket, cserkészvezetőket, parlamenti képviselőket, polgármestereket, levente parancsnokokat, meg a megbélyegzett réteghez tartozókat, „kulákokat”, bank tisztviselőket, volt katonatiszteket listáztak, s varrtak be ítélet nélkül két-három évre. Állítólag kellett a munkaerő a Duna-Fekete tenger csatorna építéséhez. Például László Dezső volt ilyen, aki magyar időben országgyűlési képviselő volt. Vagy Dobri Janó a kerekdombi lelkész, aki cserkészparancsnok volt. Velünk voltak bezárva olyan régi kommunisták, akik a kommunizmus gyakorlatát megutálták, és kiléptek a pártból. Volt több illegalitásbeli párt fejes, románok és magyarok, illetve a Magyar Népi Szövetség vezetői. Ez '52 áprilisában történt. Arra készültünk, hogy április 30-án éjjel, tehát május elsejére virradóan szórjuk szét a városban, méghozzá az akkor divatos éjjeli zene leple alatt, amikor az érettségizők énekléssel köszöntik fel tanáraikat. Hármás-négyes csoportokra oszolva jártuk be a várost és szórtuk szét a röpcédulákat, postaládákba, becsúszattuk az ajtók alatt. Én a Sétateret, az Arany János utcát és a Monostori útnak a legelejét kaptam. Az egyik társunk hegedült, a másik tangóharmonikás volt, más csoportban csak szájharmonika és hegedű volt. Palocsay Zsiga volt az egyik társam, ő hegedült, s nem emlékszem, ki volt a harmadik. Amikor megkezdődött a razzia, ide-oda futottak az emberek. Akkor a még nálunk maradt röpcédulákat csak úgy találomra szétszórtuk a sétatéri parkban. Aztán sietve menekültünk. Minket nem ellenőriztek. Az akciónk utótörténete, csak a Szekuritátén derült ki. Velünk egy időben kisebb egyetemista csoport adott éjjeli zenét, és összeszedett az elszórt röpiratokból jó sokat. A razzia őket érte utol. A szekun az volt a vád, hogy ők nyomtatták és terjesztették. Őket, szegényeket addig tartották ott, amíg minket elkaptak, és kiderült, hogy ártatlanok. Tárgyalás, per nélkül szabadon bocsátották őket. Fogalmam sincs, hogy személy

szerint kik lehettek, soha nem szembesítettek velük, nem tettek egyikünknek se szemrehányást. Szóval azt hittük, megmenekültünk. Jött a következő állami ünnep, augusztus 23. Muzsi és én intenzíven készültünk a Bolyai Egyetem kémia tanári szakára, és a második röpcédula nyomtatásában nem vettünk részt, csak annyit tudtunk, hogy a többiek nyomtatnak. Meg is kezdődött az egyetemen a felvételi, letettem az első két vizsgát, az egyiket kilencesre, a másikat tízesre, csak miután szabadultam, tudtam meg ezt a szüleimtől. 1952 augusztus 21-én mindnyájunkat letartóztattak, tizenöt fiút és három leányt. Öten voltunk, akik érettségiztünk, 17-18 évesek, a többiek alattunk jártak, ők csak szabadulásunk után tették le esti líceumban az érettségit. Három fiú kivételével mind a volt Református Kollégiumba jártunk. A lányok tizenöt évesek voltak, az egykori Református Leánylíceumból. Hogy ki árult el és hogyan, azt csak mások elbeszéléséből tudom. Egyik társunk édesapja megtalálta házuk pincéjében a röpcédulákat, és feljelentette a fiát a Szekuritátén, ahol cserébe megígérték, hogy fiának nem lesz bántódása. Valóban, csak 17-en kerültünk a vádlottak padjára. Nagyon sajnáltam ezt a „szerencsés” társunkat, mert komoly gyermek volt, és bizonyára lelkiismeret furdalása volt.

TANÍTVÁNY Nem lehet tudni a nevét?

PR Mivel a lebukásra vonatkozó tudásom közvetett, bár valószerű, nem tartom tisztességesnek ámulással vádolni. Éjszaka törtek ránk. Kánikula volt, kinn aludtam az udvaron. Két alak jött be, magyarul beszéltek, és szüleimnek azt mondták, hogy elvisznek egy ideig, nekem pedig azt, hogy vegyek magamhoz fésűt, fogkefét és fogpasztát. Két hónapig voltunk a Szekuritátén szétszítva külön cellákba. Egy emeletes ágyunk volt, megtörtént, hogy a két fekvőhelyen hatan aludtunk. Kis, levegőtlen lyukak voltak, a dupla vaslemezről készült ajtó alján tojás nagyságú szellőző lyukakkal. Tipikus eset, amiről akkor még nem is éreztem, hogy milyen megalázó. A cellában volt egy kalapos, asztmás zsidó bácsi, s amikor rájött a roham, nem kapott levegőt. Letérdelt a lyukakhoz, mi pedig felváltva, a kalapjával hajtottuk az orrához a levegőt. Ez naponta többször megismétlődött. Végül elvették a kalapját, azt mondták, nyáron nem kell kalap. Aztán rájöttem, hogy a bácsi azért is ragaszkodott a kalapjához, mert ezt viselte, amikor imádkozott. A cellában nem volt kübli, reggel három, este két percre engedtek ki a vécére. Prosztatásoknak ez nem volt elég. Az egyik cellában megtörtént, hogy egy öreg hiába dörömbölt, nem engedték ki a mosdóba, hát a csajkájába végezte el a dolgát. Ez nem lett volna nagy baj, csakhogy jött az ebéd vagy a vacsora, és a csajka tele volt.

Ahogy kiléptünk a cellából, le kellett hajtani a fejet, hátra kellett tenni a kezét. Ha nem ezt tettük, tarkón vágtak, belénk rúgtak. Két napig senki nem törődött velünk, majd feltették a fekete szemüveget és felvittek a kihallgatásra. Egy Feneşan nevű kis, vékony, cingár zászlós volt az első vallató, aki csak ordított, mint egy sakál, belérúgott a kezembe, felhasította az egyik körmömet (két hónapig bajlódtam vele), adott néhány pofont. Ordított, szidott és fenyegetett. Amikor másnap ismét felvittek, egy idős tiszt, Juszko vagy Juszka nevű volt a vallató, aki nagyon normálisan beszélt és viselkedett. Nem vallattak, nem kínoztak, egyszerűen fejünkre olvasták, amit elkövettünk. Nem volt mit tagadni, mert már mindent tudtak. Persze, kellett vigyázni, hogy ne mondjunk újat, csak olyant, amit már feltételezetten ők is tudnak. Így történt meg, hogy volt egy zilahi egykori osztálytársam, barátom, akinek beszéltem szervezetünkről, s ő ajánlkozott, hogy csatlakozik, de erről nem szóltam semmit, mert csak a kettőnk titka volt. Nem is lett semmi baja. Úgy ötször-hatszor vittek kihallgatásra. Két hónap múlva betettek a rabkocsiba, és átszállítottak a Honvéd utcai fogházba.

Óriási volt a különbség a két börtön, és főleg a fegyőrök között. A Szekuritátén például nem volt szabad beszélgetni, vagy napközben lefeküdni az ágyra. De kommunikáltunk, ahogy tudtunk. A csajka fenekét szappannal és falporral hintettük be, volt egy, az ágydeszkából kijáró szeg, azzal lehetett rá írni. A Honvéd utcai fogházban is szűkösen voltunk, de szabadon beszélgethettünk, és minden nap levittek egy félórás sétára a börtönudvarra. Az étel itt kevés és ízetlen volt, viszont tilos volt a verés. Ott szekusok vigyáztak reánk, itt rendőrök. A seprű drótjából tűt csiszoltunk, a kanál nyelét az ágyvason kifentük késnek. Ezekkel a »kisipari« tevékenységekkel az idő is telt. Ha észrevették, a kanalat levitték a műhelyekbe, megcsavarták és úgy adták vissza. Itt, a 21-es cellában hat hónapot töltöttem. Az utolsó két hónapban még szobafőnök is voltam, én jelentettem az esti raportnál a létszámot, vagy az esetleges kérésünket (pl. orvost kértünk). Egyszer én is jelentkeztem, hogy beteg vagyok, pedig nem voltam az. Másnap bekísértek a rendelőbe (két ajtóval odébb volt), s a civil orvos, Idu, megkérdezte, hogy mi a bajom. »Doktor úr, nem vagyok beteg, de tizenhét éves vagyok és ötven kiló – feleltem. – Ételpótlást kérek (redzsimet)«. Tetszett Idunak, hogy őszinte vagyok, s megkaptam a pótlást: minden reggel a kukoricalé (tercs) mellé öt deka (!) vegyes ízt, amit faládákban, tömbökbe préselve forgalmaztak, és marmaládénak becéztek. Ez volt a redzsim. Na, de az is valami. Olyan cellatársaim voltak, mint Bolintineanu ezredes, aki talán Transzniszftriában volt prefektus a II. világháború alatt, és zsidók internálásával vádolták, ha igaz. Amikor bejött a foglár, és körülnézett, összezsápt a bokáját: »Să trăiți domnule colonel!« (»Erőt, egészséget ezredes úr!«). Együtt voltam Osváth Lajos fül-orr-gégész orvossal, aki a kolozsvári Református Kórháznak volt egy pár évvel azelőtt az igazgatója. Itt volt a két szamosköblösi Szecsődi-fiú, tizenkét, tizennégy évesek. Pásztorok voltak, őrizték a tehenüket a mezőn, lehullott telefondrótokkal kötözték meg a bocskorukat. Szabotázzsal vádolták őket. Persze a vallatók is tudták, hogy ezek nem szabotőrök, de arra gyanakodtak, hogy megbízásra szakítják le a drótokat, ami persze nem volt igaz. Végül hazaengedték őket. És cellatársam volt Socaciu, egy fiatal orvos, aki egyre hajtogatta, hogy őt innen hazaengedik. Hát persze, elengedték a fülünk mellett; sokan mondták ezt. A vallatáson tettette a bolondot, mire rendőri kísérettel bevitték a kórházba. Egykori professzorához került, aki megállapította, hogy zavaros az agyvize, tehát bolond. Nyilván nem volt az. Hazaengedték. Együtt voltam egy Xantopol nevű történésszel, egy nagyon öreg bácsival, aki szimpatizált a magyarokkal, és dicsérte román tudásomat. A börtönben, tehát a per előtt, az emberek nem nagyon beszéltek arról, hogy miért kerültek ide, elejtett szavakból sejlett ez-az. Vagy pedig hazudtak, féltek a besúgóktól. Ez valamennyire változott a per után és lenn

a Duna-csatornánál, mert ott aztán mindenki azt mondhatott magáról, amit akart. Senki se tudta, hogy igaz vagy nem, hogy miniszter volt vagy aszfaltvagány. 1953 március 12-én volt a perünk. Tunyogi Csapó Gyula, a későbbi református főgondnok volt az ügyvédem, nemcsak nekem, hanem még két társamnak is. Őt a szülők fogadták meg. Mikor levittek a tárgyalásra, mindegyikünknek csak egyetlen percre engedték meg, hogy az ügyvéddel beszéljen. Csak annyit mondott, hogy amikor megkérdezik, hogy megbántam-e, feleljem azt, hogy igen. Egyenként engedtek be minket a tárgyalóterembe, és elhangzott a kb. öt-hat mondatnyi vádbeszéd. Veress Zoltán, Muzsi András, Palocsay Zsigmond után következtem én negyedik vádlottként, utánam pedig Bustya Dezső. Így aztán végig hallgathattam az utánam következőket. Az utolsó volt Mátyás Erzsike, a későbbi Bustya Dezsőné, aki azt mondta, hogy nem bánta meg. Azt gondoltuk, hogy Erzsike szabadulni fog, mert ártatlan volt, tudogatott ezt-azt a dolgainkról: négy évet kapott ezért a »nem bánomért«. Mikor aztán véget ért ez a tényleg színpadi játék – mert mindenki tudta, hogy a Szekuritáté előre megmondta, kinek milyen büntetést kell adni –, kihirdették az ítéletet: Veress Zoltán és Muzsi András nyolc évet, Szász István hetet kapott. Bustya Dezsőre és reám öt évet szóztak. Ítélethirdetés után közös cellába, a 20-asba tettek mindnyájunkat. Micsoda öröm volt! Egymás nyakába borultunk, azt se tudtuk, hogy mit tegyünk a találkozás örömére...”

NYH Aztán részletesen beszámol rabságáról, a munkatáborban eltöltött időről, amit furcsa módon nem szenvedésként élt meg.

VÁ És arról nem nyilatkozott, hogyan lett besúgó? Mert az lett. Épp az általad idézett tanulmány szerint, sajnos a fedőnévére már nem emlékszem, de kikeresheted.

NYH Nyilván a tanítvány tapintatos akart lenni.

VÁ Ha jól odafigyelsz, a beszámoló/vallomás, mintha egy vallatótízt számára készült volna. Ismerem a szitut. Én is beleestem számtalan kihallgatásom során ebbe a nem is tudom, betegségbe? Annyiszor mondasz el egy történetet körömszakadtáig ugyanúgy, hogy abból szándékod szerint nagy bajod ne származzon, hogy a végén már becsap az emlékezeted, és nem az igazi történetre emlékszel, hanem arra, amit bevallottál. Nem tudom, ide illik-e ez a betoldás? Én nem ragaszkodnék hozzá, bár nyilván színezi a „kórképet”. És biztos sokak fejében felmerül a kérdés, ami akkor az események sűrűjében is állandó beszédtema volt Erdélyben: ha ilyen gyerekcsíny miatt súlyos börtönt kaphattak kiskorúak, akkor mi, akiket egy éven át működő szamizdat folyóirat kapcsolt össze, miért úsztuk meg szárazon?

NYH És mi a válaszod, miért?

VÁ Hát a nemzetközi botrány miatt, amit köröttünk csapott a Szabad Európa és sok más nyugati hírforrás. S ennek következménye, a nemzetközi ismertség. Ebben volt nekem nagy szerepem, mert engem a magyar emigráció két nyugati utam kapcsán személyesen megismert. A többiek pedig az én ismertségemnek köszönhették védettségüket. Egyértelmű, bár kevesen adtak neki hitelt, mert a külföldi kapcsolatok fenntartása, külföldi hírek hallgatása, tovább adása is eleve ellenséges magatartásnak minősült. Ugyanez történt később Tőkessel. Túlságosan ismert lett a neve a nemzetközi fórumokon ahhoz, hogy csak úgy, eltegyék láb alól.

NYH Akkor talán mégsem fölösleges benne hagyni ezt a „vendégszöveget”, a kontextus miatt. S akkor áttérhetünk a sikeres éveidre? Amit megelőz olyan tíz évnyi időszak, amikor csak annyit tudni rólad, hogy tévékurátorságra jelölnek. Illetve ebben az időszakban regényeid, drámáid jelennek meg.

VÁ Én nem húznék választóvonalat sikeres és sikertelen korszakok között.

NYH Akkor politizáló és apolitikus periódust kellene inkább emlegetni?

VÁ Tudom, hogy egykori barátom is politikai hullának nevezett ebben az időben. Én nagyon kreatív időszaknak érzem ezt a korszakot. Nyisd csak ki a nevednél a wikipédiát?

NYH Pillanat. Mit keressek?

VÁ Hány könyvem jelent meg ebben az időszakban?

NYH Ha beleszámítjuk a Testamentumot is, tíz.

VÁ Tehát a durván másfél évtized alatt, amíg távol voltam a politikától, tíz könyv, különféle műfajokban, témákban. Ezen kívül filmek, színelőadások, rengeteg előadás különféle szinteken, különféle körökben, tanítottam is egy félévet egyetemen. Én nem érzem pangásnak, alkotói válságkorszaknak ezt a periódust. Ami pedig a politizálást illeti, az maradtam, aki voltam, a véleményemet nem rejtettem véka alá se pro, se kontra.

NYH Éjfél elmúlt. Folytassuk végkimerülésig?

VÁ 1 óra 32. Tízkor fogad Illaria Borletti grófnő, az expo kormánybiztosa, államtitkár. Kilenckor el kell indulnom innen. Jobb, ha lepihenek.

NYH S holnap? Számíthatok rád?

VÁ Ide már nem jövök vissza, tovább kell utaznom Palermoba. Aztán, ha sikerül egy-két nap alatt eredményt elérni, vissza Milánóba. Majd kereslek.

NYH Mégis, még ebben az évben folytathatjuk, vagy esetleg...

VÁ Az is lehet, hogy jövőre sem lesz időm, de az is lehet, holnapután igen. Nagyon rá kell hajtani a kiállításra, hogy minden rendben elkészüljön. Fél évig tart a kiállítás, valószínű, folyamatosan úton leszek. Ki kell használni a megcélzott sikert, el kell hárítani a már beindult támadásokat. De megtörténhet, hogy valamikor kizoríthatok egy fél napot. Látod még azt sem beszéltük meg, hogy meddig maradsz Rómában. Ez sem nyújtható a végtelenségig.

NYH Én nagyon jól érzem magam, a feladatomat igyekszem legjobb tudásom szerint...

VÁ Nem az alkalmasságodról van szó. A klubbal sincs elég időm foglalkozni, s ezt a hiányosságot az ellenségeim alaposan kiaknázzák. Maradjunk annyiban, hogy a lőport szárazon kell tartanunk. Faljunk valamit, s tegyük el magunkat.

Mintha csak a végszóra figyelt volna, kipattant a paraván mögül Lujza Lilla.

– Míg ti fecsegtetek – párdon melóztatok –, én sem tétlenkedtem. Kiugrottam a városba és beszereztem némi ingyencsét. A konyhában terítve van. Vályúhoz!

RÓMA 4.

„Egy nehéz nap éjszakája” sem könnyű. Hugó és Lujza Lilla a nappaliban, a kihúzható, kétszemélyessé alakítható kanapén töltötték az éjszakát. Hálófülkéjüket, amit spanyolfal választott el a szoba-konyhas lakás „nappalijától” átadták a vendégnek, elvégre az ő zavartalan pihenése fontosabb, nehéz kormány megbízás vár rá. Ők, az új fekvőhely addig ismeretlen keménysége miatt, illetve a vendég hálóhelyéből kidübürgő, kis éji hangorkán sodrásába kerülve, keveset aludtak. Miközben mindketten igyekeztek vergődésüket hallgatással, mozdulatlansággal álcázni. Roppant fáradtak voltak, és amikor negyed tízkor, már késésben Álmos mögött bezárult az ajtó, máris azt tervezték, hogy mikor is kellene a megszokott ágyacskájukban pótolni a hiányt. Lasciate mi cantare – szólalt meg a kapucsengő. Mi a fene, nincs portás? – morgolódtott Hugó. Bizonyára a vén komcsi megint elugrott megvenni a La Repubblica-t. Vagy Álmos felejtett itt valamit?

– Olasz rendőrség – mondta egy ellentmondást nem tűrő férfihang a kaputelefonba. – Késmárki Lujza Lillát keressük. Olyan furcsán ejtette élettársa nevét, hogy pillanatokig nem tudta felfogni, miről van szó.

– Nyitom – nyögte ki, megnyomta a gombot, s rohant a konyhába, ahol párja épp mosogatott. Amíg felkapaszkodnak a második emeletre, talán lesz idő váltani pár keresetlen szót.

– Téged keresnek. A rendőrség. Mi a bajuk vajon? Lejárt a tartózkodási engedélyed?

– Gőzöm sincs, mit akarhatnak.

Lujza Lilla leült, és kétségbeesett arccal nézett Hugóra. Látszott, üldözött fecskeként ide-oda rebbenő tekintetén, hogy hazudik. – A tartózkodási engedéllyel nem lehet baj, az tuti.

– Akkor miről lehet szó?

– Esküszöm, halvány lila dunsztom sincs. Behallatszott a türelmetlen csengő.

– Nyissuk ki! Ezek képesek betörni az ajtót...

Déliesen szexi, kellemesen dekoratív, közepes termetű nő, és sebhelyes arcú, nála kicsit magasabb, világosabb bőrű férfi lépett be, nagyon magabiztosan. Felmutatták igazolványaikat, és a nő megkérdezte olaszul, hogy tudnak-e olaszul. Hugó azt válaszolta, ő igen, párja most tanul, sok mindent ért és kitűnően beszél angolul. „És önök? Mehet az angol?”

A nő a fejét rázta, a férfi igenlően bólintott.

– Akkor maga fog tolmácsolni – mondta ellentmondást nem tűrően a nő, úgy tűnt ő a főnök – , remélem nincs szándékában becsapni, úgyis kiderülne. Késmárki Lujza Lillát elő kell állítanunk a kapitányságra.

- Hogy mi van?
- Mégsem ért olaszul?
- Dehogy nem. Mivel vádolják? – érkezett haza végre Nyalánki lélekjelenléte.
- Egyelőre vizsgálódunk. Szétnézhetünk a lakásban?

– Van házkutatási parancsuk? – ugrott be mit mondott Álmos, hogy a politikai rendőrségtől ő mindig megkérdezte, mindig mutattak is valamit, de sosem adták át elolvasásra.

– Egyelőre nincs, de csak idő kérdése. Maguknak is jobb, ha mihamarabb tisztázódnak a dolgok. Vendégük volt?

Nyilván biztos volt a válaszban. Az ágyak bevetetlenül, a padlón szerteszét ruhadarabok, az éjszakai kipárolgások savanyú szaga, kár lett volna tagadni. Sőt, felötlött Hugóban, hogy mégiscsak egy kormány megbízott volt a vendégük, diplomáciai védettség alatt áll, az még jól is jöhet. Sürgősen szellőztetni kell, gondolta, s már lépett is az utcára néző ablakhoz.

– A vendégünk közvetlenül az önök érkezése előtt távozott. Nem volt időnk rendet rakni. A magyar kormány kiállítási biztosa. Tudja, a milánói rendezvényről van szó.

– Tényleg? – állt meg a keresgélésben a nő. Mindkettőjüket végigmérte tetőtől-talpig. – És ajándékot is hozott?

– Ajándékot? Látja ez eddig eszembe sem jutott. A vendég, mondhatni a barátom. Nem szokott ajándékot hozni. Híres költő. Olaszul is kiadták a verseit. Megtiszteltetés, ha beugrik hozzánk. Amúgy egy közös könyvön dolgozunk.

– Na ne mondja! Szóval ajándékot nem hozott. Semmilyen kis csomagocskát sem? Tudja, szülőktől, testvérektől, barátoktól? Egy kis figyelmesség, ahogy nálunk mondják.

– Csomagocskát? Nem tudom mire gondol. Beugrott a román kifejezés: o mica atentie. „Ezek is használják ezt a fogalmat? Elvégre a latin testvériség...” – Egy grófnővel kell találkoznia tízkor, az olasz kormány tagjával. A könyvünk miatt jött hozzánk, késő éjjelig dolgoztunk. Hozott magával régi iratokat, fénymásolatokat, de azokat el is vitte. Speciel nekünk semmilyen csomagocskát nem hozott. – Míg ezt végig hadarta, bevillant: a nyomozó nem kérdezte a vendég nevét. Na vajon miért?

– Még virágot sem hozott – szólt közbe angolul Lilla – pedig azt máskor szokott.

– Nem tudhatta előre, mikor Milánóból elindult, hogy lesz-e ideje benézni hozzánk. Fáradtak vagyunk. Megmondaná mit keres? Talán hamarabb végeznénk.

– Üljenek le! Nem oda, ide. – A férfi két támlás széket húzott a szoba közepére szemben a fénnel, s kézzel is mutatta a kanapé felé induló párnak a helyes irányt. Hatásszünetet tartottak, miközben köröztük köröztek. A nő kezdte a kérdezést.

– Nyalánki úr, hol volt szombat este?

Signore helyett Mister Nialanchinak szólította. Hugónak, pillanatra úgy tűnt, olaszosan ejtve szebb a neve, mint magyarul.

– Hirtelen azt sem tudom, milyen nap van ma, tudja, a könyv amin Vezír kormánybiztos úrral dolgozunk, több évtizednyi időutazás, az ember utazás közben könnyen eltéved, azt hiszem...

– Ma szeptember 10. van, kedd, 10 óra 6 perc. Tehát hetedike estéről kérdeztem. Vagy inkább délutántól.

– Vissza kell számolnom. Tegnap, vagyis hétfőn délután három tájban érkezett Vezír Álmos, ma hajnali félkettőig itt ebben a helyiségben a könyvön dolgoztunk rövid megszakításokkal. Tegnap délelőtt, Lujza Lillával a városban fotóztunk, többnyire a Tevere partján. Vasárnap este egy magyar barátommal, aki futballmeccs közvetítés miatt tartózkodott Rómában a Pork'n Roll Pubban vacsoráztunk.

– Milyen meccsről közvetített?

– Nézze, én nem értek a futballhoz. Ezt ő is tudja, nem bocsátkozott részletekbe. Annyi biztos, két római csapat vetekedett, történelmi rivalizáció, jobboldali-baloldali összecsapás, ilyesmit mondott. Tudja, hogy nekem ez nem téma. Másról beszélgettünk.

– Róma-Lazio meccs volt szombaton – mondta magyarázólag a nőnek a férfi. – Este tisztázva, majd leellenőrizzük. Ez a barát sem hozott ajándékot?

– Nem járt itt, a városban találkoztunk. Nem hozott semmit, nem tudhatta előre, hogy találkozni fogunk.

– És mit csinált azelőtt?

– A vasárnap többi részét itthon töltöttem.

– Van rá tanúja?

– Nincs.

- Nem tartózkodott itthon a párja?
 - Hát, nem.
 - Hol volt?
 - Nem tudom, nem szoktam tőle számonkérni mikor, mit csinál, amikor nincs velem. Talán kérdezzék tőle.
 - Majd arra is sor kerül. Végre eljuthatunk az eredeti kérdéshez: hol volt szombaton?
 - Milyen időpontban?
 - Mondjuk délelőtt tíztől éjfélig.
 - Ha jól belegondolok végig itt. Késő este, úgy 9 tájban sétáltam egy órát másfelet a városban. Erre sincs tanúm. Nézzék meg az utcai kamerákat, ahogy a krimikben szokás. Elmondhatom nagyjából az útvonalamat...
 - Ez nem vicc! Tehát nem Lujza Lillával volt?
 - Úgy délután kb háromig vele, aztán egyedül.
 - Ezt úgy értsem, hogy Lujza Lilla szombaton háromkor távozott? Hova?
 - Azt mondta, a barátaival találkozik.
 - Nevezze meg őket.
 - Nem lehet, nem ismerem őket, sosem találkoztam velük. Látom, csodálkozik. Nyitott kapcsolatban élünk, nem tartozunk egymásnak elszámolással. Itt ül mellettem, miért nem kérdi őt?
 - Köszönjük a zseniális tanácsot. Ha nem is kérdezte hova siet, gondolom kinézett utána az ablakon.
- Mit látott?
- „Ezek szerint megfigyelés alatt tartották a házat? Most tagadjak, vagy...”
- Úgy rémlik, egy taxi várta. Beszállt és eltűntek. Az utca egyirányú, tehát tudniuk kell...
 - Te leskelődsz utánam?
- Nyalánki megvonta a vállát.
- Akkor most Késmárki Lujza Lillát kérdezem. Fordítson! – Nyalánkinak átvillant az agyán, hogy a nő mintha harmadik személyhez is szólna. Lenne a zsebében egy minimagnó?
 - Állok rendelkezésére.
 - Mondja el, mivel telt a napja szombaton, szeptember 7-én.

– Hogy is volt? – töprengett hangosan Lujza Lilla. – Valamikor felkeltünk, már jól benne volt a délelőttben. Elaludtunk, mert pénteken, hogy is? Igen, pénteken táncolni voltunk egy diszkóban, vele – mutatott Hugóra –, későn kerültünk ágyba, azt is mondhatnám korán. A telefonom ébresztett, egy barátnőm hívott, buli lesz nála, tegyem tiszteletemet.

– Érdekes, én erről nem tudok – tette hozzá magyarul Hugó, miután lefordította.

– Te valahova kimehettél, mert kerestelek, s egyedül voltam otthon.

– Kérem beszéljenek úgy, hogy mi is értsük. Akkor ki, hol volt?

– Kiszaladtam bevásárolni tejet, kiflit, ilyesmit. Ezalatt beszélhetett telefonon Lujza Lilla a barátnőjével a buliról. Azért nem tudok róla.

– Ki az a barátnő, név, lakcím.

– Borka Lili. Festő. Több éve Rómában él.

– Tudjuk.

– Akkor a lakcímét is nyilvántartják, nemde?

– Hogy mit tartunk nyilván, s mit nem, és főleg miért, az a mi dolgunk. A kérdés az, hogy ön mit tud?

– Az a helyzet, hogy én otthon is rosszul tájékozodom, és hadilábon állok a címekkel. Úgy szokott lenni, hogy akivel találkozni akarok, eljön ide, s együtt megyünk a célba. Vagy van itt az utcában pár házzal arrébb egy csini kávézó, ott beszélünk meg randit. A barátaim ismernek, nem várnak el tőlem olyat, amire képtelen lennék. Hazafelé pedig rendszerint taxival jövök, a sofőr biztos megtalálja a lakásunkat. Nem tudom Borka Lili lakcímét, csak e-mailben, vagy mobeszon érintkezünk.

– Most viszont az induláskor taxi várta. Rendszám?

– A számokkal is hadilábon állok. Mi értelme lett volna, hogy megjegyezzem? Persze, ha tudtam volna, hogy egy krimiben ébredek...

– Még mindig azt hiszi, viccelünk? Melyik taxitársaságé volt a kocsi?

– Azt hiszem az Assotaxi?

– Milyen színű volt?

– Úgy rémlik, fehér. Vagy sárga?

– Magát nem idegesíti a barátnője „magabiztossága?”

– Ő ilyen. Meg lehet szokni.

- Az előbb azt mondta, Borka Lilinél volt a buli. Hogy jutott oda, ha nem tudja a címet?
- Nálam van a névjegykártyája. Megmutatom a taxisnak. A sofőrök többnyire úgysem tudnak angolul.
- És mikor kiszállt, nem látta, hogy hova érkezett?
- A fasz meg nézi, hogy mi van kiírva a kapura, ha egyáltalán. Annyi biztos, áll egy gyönyörű platán az épület előtt. A buli a műteremben volt, ezen kívül van egy kis manzárdja, annak sem tudom a címét, ott csak egyszer jártam. A műterem közös egy olasz faszival, Francescoval. A családnevét nem tudom.
- Láthatnám azt a névjegykártyát?
- Ha megtalálom... Lujza Lilla keresgélteni kezdett a táskáiban, ridiküljeiben, zsebeiben. – Nem találom, az is lehet elhagytam. Szokásom elveszíteni a dolgokat. Nem tehetek róla...
- Tanúsíthatom, Késmárki Lujza Lilla, miközben fényképész, és nagyon jó a képi memóriája, a tájékozódásból rendszeresen megbukik.
- Mi viszont nem szeretnénk megbukni tájékozódásból. Vegyük úgy, hogy a vendégüktől nem kaptak ajándékot. Mástól érkezett-e csomag? Postán, kéz alatt, bárhog.
- Mostanában nem.
- Régebben igen? Mindössze néhány hónapja a vendégünk...
- Olyan tíz napja járt itt egy barátod, Nyíregyházáról.
- Lujza Lilla csúnyán nézett Hugóra.
- Ha ő mondja... Ő jobban szokott emlékezni.
- Mi a neve ennek a barátnak?
- Pekár Gábor. Iskolatársak voltunk, jártunk is rövid ideig.
- Mivel foglalkozik a fickó?
- Nem tudom pontosan. Vállalkozó. Sokat utazik egész Európában. Érdekes főszer. Azt hiszem kereskedik.
- Mivel? Például fűvel, cigarettával, alkohollal? Egyéb illegális csempész áruval?
- Lujza Lilla nem válaszolt, csak megrázta a fejét, ezt gyorsan meg is bánta, elárulta, érti a kérdést, inkább Hugónak szánta a fejrázást, aki szünetet tartott, mielőtt tolmácsolta volna a rendőrnő kérdését.
- Can you offer me a cigarette? – kérdezte a férfi.
- Hoppá – motyogta önkéntelenül Hugó.

– Just a few minutes – dadogta Lujza Lilla elveszetten. Felállt, kilépett a konyhába, a férfi követte az átjáróig. A lány kivett a faliszekrényből egy csomag zárjegy nélküli Marlborot és az öngyújtóval együtt átnyújtotta. A férfi kihúzott egy staubot, a gyújtót visszaadta, a sajátjával rágyújtott. Alaposan megvizsgálta a doboz minden oldalát. Szívott néhány slukkot. – It's good enough. It's a very good managed imitation. How many boxes actually had at home?

– How much? – töprengett a lány. Maybe two or three.

– Honnan van a cigaretta? Annyi biztos, nem Olaszországban vásárolta – vette át újból az irányítást a nő, miután ő is alaposan megvizsgálta a dobozát.

– Otthonról. Tudja, sajnos vagy sem, egy-másfél dobozt elszívok naponta. Úgy tudom, két kartussal szabad behozni vámmentesen, saját használatra. Az két hét alatt elfogy. Az itteni dohány drága az ösztöndíjamhoz képest.

– Rosszul tudja. 200 szálat lehet behozni. De ha nem uniós országról van szó, csak 40-et. Tehát, honnan származik?

– Pekár Gábort kértem meg, hogyha úgyis jön Rómába, hozzon.

– Mennyit?

– Nem emlékszem.

– Hol szokta beszerezni a zárjegy nélküli cigarettát?

– Nem kérdeztem.

– Ukrajnában?

– Nem tudom. Mondtam, hogy sokat utazik, mindenhova.

– Másnak is hozott?

– Nem szoktam firtatni az üzleti ügyeit.

– Mindjárt gondoltam. Szedelőzködjének, be kell mennünk a kapitányságra. Vallomást kell tenniük. Maga is jöhet – mondta Hugónak – bár van saját tolmácsunk.

Nyalánki Hugó számára a kapitányságon vált teljesen világossá, hogy párját csempészetben való részvétellel, drogfogyasztással és terjesztéssel vádolják. Kapcsolatait már korábban bevitték, valószínű meg kellett várják, míg Vezír Álmos távozik tőlük. A szombati buliról azt állították a rendőrök, hogy drogorgia volt, Pekár Gáborról, hogy drogfutár és csempész egy Oroszországból induló drogterjesztő láncban, amit régóta figyelnek. Még úton a rendőrségre sikerült sms-t küldenie Álmosnak: „bevitték a kapitányságra sürgősen beszélnünk kell”.

Délután háromra járt, amikor mintegy szembesítésként a három férfit és négy nőt egyszerre hallgatták ki, tisztázandó ki, mit mondott, ki, mit ismert el, és mit tagadott. Olaszul ment a diskurzus, közös ügyvédjük a már említett sztárügyvéd, Pali/Paolo volt, aki nem volt jelen a szombati bulin. A rendőrök ki-be jártak, bár a szálakat nyilvánvalóan a nő tartotta kézben, akit a többiek Gina századosként szólítottak meg. Még tartott a cécó, amikor megcsörrent Hugó mobilja. Sms Álmostól: „Intézkedtem”. Gina százados megkérdezte: „Láthatom?” Paolo nemet intett a fejével, és Nyalánki nyugodtan, látványosan kitörölte az üzenetet. Nem tartozik ide, magánügy – mondta ezzel jelezve, hogy tudja, nem köteles megmutatni.

A kihallgatások végeztével majd egy órát várakoztatták őket a folyosón. Paolo/Pali utasítására nem beszéltek egymással, amit Lujza Lilla nehezen tűrt, különösen egy Matyi nevű fiúnak akart beolvasni, akiről azt fortogta, hogy „átkozottul kurva gyenge jellem”, szószátyár, geci, gerinctelen, nincs tisztában a szavak súlyával, igen tehetséges reklámgrafikus, de embernek szar, sőt, egy veritábilis potyogtató budi, ésatöbbi, ésatöbbi. Hugó erőiesen kellett fellépjen, és gyöngéd erőszakkal rávennie párját, hogy a folyosó távolabbi padjára telepedjenek le. Egyszerre hívták be őket újból, egyenként megvádolták őket. Lujza Lilla esetében a drogterjesztés vádját nem látták bizonyíthatónak, viszont ott volt a lefoglalt láda tokaji furmint és a zárjegy nélküli négy karton Marlboro, amiért csempészetrel vádolták és pénzbírságot helyeztek kilátásba. Megfenyegették őket, hogy ha nem változtatnak a magatartásukon, nemkívánatos személlyé nyilvánítják őket. Mindannyian szabadlábon védekezhettek. Paolo tiltakozott a fenyegetés ellen, mint ami nem illik két uniós baráti ország kapcsolatába. Amikor kifelé haladtak Gina százados karjánál fogva kissé visszatartotta Hugót. Visszafojtott indulattal, szinte sziszegve kérdezte:

– Ki nektek Borletti grófnő? A nagynénikétek?

Hugó nem akarta érteni a kérdést.

– Sajnos nincs semmilyen rokonunk szépséges Itáliában – mondta megkönnyebbült mosollyal.

– Menjetek a fenébe – sziszegte Gina, s nyomatékkal, mondhatni fenyegetően ejtve a szót, köszönt arrivederci-t.

A kapitányság épülete előtt Paolo még magyarázkodásba fogott, hogy azért intette űket szájzárra, nehogy lehallgató legyen a váróban, miközben olyan dolgokat vágjanak egymás fejéhez, ami felhasználható ellenük. Lujza Lilla kijelentette, szarik az egészre, ű taxit hív. Hugó leszidta: pár percre van a metróállomás. Lujza Lilla nem akart vele menni, neki nincs bérlete.

– Jó – egyezett bele Hugó –, a díj felét én fizetem. Négy hónapja élünk együtt, de semmivel sem ismerlek jobban, mint azelőtt.

– Na és. Mit szeretnél tudni, amit eddig nem tudtál?

– Például, mióta lettél agyalágyult, aki képtelen megjegyezni egy lakcímet, aki rendszeresen eltéved, és ezért taxival jár?

– Azt vártad volna, hogy legyek sík őszinte a zsarnyákkal? A zsarú az zsarú, mindegy, hogy olasz, magyar vagy hottentotta.

– Ne légy már ilyen FB anarchista arc, aki a rendőrt főellenségnek tekinti. Megnézhetnéd magad egy rendőrnélküli „rendben”.

– Te mióta lettél gyepes agy?

– Hogy a zsaruknak melyik arcod mutatod a sok közül, a te dolgod. De hogy nekem melyiket mutatod, az már rám is tartozik, nem?

– Mi a bajod a neked mutatott arcommal?

– Például az, hogy titkolózol. Beszélhettél volna erről a sok ütődöttről, akik a barátaid.

– Jelen hozzáállásod bizonyítja, okkal nem beszéltem róluk. Lehet, hogy kicsit nonkomformisták, lehet, hogy kicsit őrltek, de jól áll nekik. Én így szeretem űket. Téged meg úgy szeretlek, amilyen morcos medve vagy.

– Hoppá, tehát szeretsz. Ezt most hallom először.

Megjött a taxi, beszálltak, Lujza Lilla bemondta a címet.

– Te sem kényeztettél el a bókjaiddal.

– Miután arra sem méltattál, hogy elbúcsúzz. Majd bejelentetlenül megjelenysz, mintha ezt megbeszéltük volna. És ha időközben összebatyuztam volna valakivel?

– Számítottam rá, volt foglalásom hosztelben, de gondoltam, adok magunknak egy esélyt. Miután a romantikus belépőm jól sült el, lemondtam a foglalást. Hát nem volt szuper együtt mostanáig?

– Csakis azért működött, mert én mindent eltűrtem, sosem kérdeztem, mikor hol jársz, ha közös programra volt kedved, gondolkozás nélkül belementem, mindent elfogadtam, ha nekem volt kedvem valamihez, s neked nem, azt is. Mert tiszteletben tartottam a szabadságodat. Erre kiderül, drogozol, mulatozol nélkülem, talán tagja vagy egy drogterjesztő nemzetközi hálózatnak, talán csempészetben is részt veszel...

– Na hagyjuk ezt a szeretethimnusz-dumát! Felcsaptál ügyésznek? Ha jól emlékszem, Pesten nem vetetted meg a jointot. Mióta lettél ilyen hernyó? És épp Rómában, a szentség és bűn városában? Nem gondolod, hogy ez kissé stílustalan? És uncsi? Persze, észrevettem én, hogy „megkomolyodtál”, keményen „alkotsz”, még misékre is eljársz, míg én kialszom az elkényeztetett test fáradalmait.

– Ezt honnan veszed?

– Egy vasárnap korábban ébredtem a szokásosnál, hallom, szöszmötölsz, kilesek a takaró alól, látom, válogatsz az ingeid között, csukódik az ajtó. Gyorsan összekaptam magam, csakúgy pucérra, póló, forrónadrág, s utánad. Még szerencsém is volt, az utca végén megvillant a fehér inged, ahogy befordultál jobbra, utolértelek, s lám-lám, az én reggeli szex helyett szentlélekre éhes kedvesem besírul egy Szűz Máriáról elnevezett templomba. Ami azért is furcsa, mert hogy őkelme protestáns.

– A valdens templom messze van tőlünk. Néha jól esik beülni egy olyan helyre, ahol egyedül lehetsz Istennel. Főleg, ha az ember „szerelme”, sokadszorra hagyja egyedül hétvégén az ő párját. Erre mondják azt, hogy „párját ritkítja”.

– Na látod, ezért is szeretlek, hogy ilyen hülye tudsz lenni... – Lujza Lilla jóízűen kacagott.

– Nem hatsz meg.

Megérkeztek. Hugó kifizette a taxist, aki megkérdezte, milyen nyelven diskuráltak. A választ a szokásos közhelyekkel kommentálta, Puszkasz, '56, gulyás-kommunizmus. Hugó becsapta a kocsiajtót, s párja után eredt.

Hazaérve úgy vélte, első a rendcsinálás. Nekifogott. Lujza Lilla lerogyott a kanapéra, cigarettára gyújtott. Az elkobzott kartonokon túl is volt titkos tartaléka.

- Elhiszem, hogy nincs hozzá kedved, de ma már úgy sincs mit kezdeni a maradék idővel.
- Igyunk előbb valamit.
- Ha befejeztük. Legyen mire inni.
- Miért, az ami eddig történt ma, neked nem elég a piálásra?
- Rendet rakunk, és aztán egy ital mellett nyugodtan leülünk megbeszélni, hogyan tovább.
- Mi van azon megbeszélnivaló? Nekem jó, ahogy eddig volt.
- Nekem nem.
- Megígérem, hogy hétféteken nem hagylak egyedül. Viszlek magammal a Borka Lili bulijaira.
- Honnan tudod, hogy veled szeretnék tartani az ilyen...szeánszokra? Abszolút nem akarok együtt szalonnázni az eszement barátaiddal.
- Leszokhattál volna már ezekről az erdélyi baromságokról. Méghogy szalonnázni...
- Na tudod mit? Ne segíts. Csak a saját cuccaidat pakold össze.
- Kirúgsz? Ne félj, kifizetem a taxizás felét. Mennyivel jövök? Húsz euró?
- Látod, erre nem is gondoltam. De igazad van. Az a legjobb megoldás, ha elmész.
- Holnap?
- Maradhatsz, amíg szállást találsz. De egy hétnél tovább nem. Így is jogtalanul tartózkodtál itt. Még jó, hogy Álmos nagyvonalú.
- Ha tudnád, mennyire az! Ő javasolta, hogy... na mindegy.
- Azt akarod mondani, lefeküdtél vele, hogy ide jöhess?
- Nem akarok mondani semmit. Már nem. Rágyújtott. Hirtelen ötlettel megkínálta Hugót is. A férfi először nemet intett. Aztán kivett egy szálat.
- Még visszaszokok, miattad.
- Ó te nagy mártír! Úgy terveztem, hogy mindent megbeszélünk. Egy nagy kibeszélő partyt rendezünk. De azt hiszem, ennek már semmi értelme.
- Megint igazad van. Érdekes, mire elválnak útjaink, leszoksz a hazudozásról.
- „Mire elválnak útjaink” , jaj de szépen mondtad. Akkor munkára!

Hugó pár percig figyelte, hogy tesz-vesz indulatos mozdulatokkal Lujza Lilla, cigarettával az ajkai között. Nagyon utálta, ha párja, szájában cigarettával, ahogy a hatvanas-hetvenes évek filmjeiben szokás volt, ténykedett a lakásban. Többször figyelmeztette, kiégetheti a bútorok kárpitját, ami nem az övék, összehamuzik mindent, mintha falra hányt borsó lenne. Ő dohányos korában sem szeretett bagózni sem az ágyban, sem a budin, sem a fürdőkédban, de kerékpározás közben sem gyújtott rá soha. Szóljon? Minek? Némán rakosgatott Ő is. Lujza Lilla a cuccait egyenesen két pipacspiros gurulós bőröndjébe rakta. Aztán lustán lezuhanyozott és köszönés nélkül távozott otthonról.

Nyalánki nem tudta, mit kezdjen magával. Dolgozni fog. Az rendszerint segít. Visszahallgatja és gépbe írja a hangfelvételeket. Hajrá!

Egy ideig verte a billentyűket irgalmatlanul. A gondolatai elkalandoztak, rengeteget hibázott. Abba kellett hagynia. Milyen bizarr: a rendőrségi akció egy nap alatt megváltoztatta az életüket. A váratlan szembesülés együttélésük kimondatlan feszültségeivel akaratlan szakításhoz vezetett. Ő tényleg nem azért mondta, hogy csak a saját cuccait szedje össze, mert el akarta volna küldeni. Amikor visszakérdezett, mégis ráhagyta. Miért? Biztos, hogy ez a legjobb megoldás? Persze egyedül több nyugalma lenne. De nem lesz túl lapos, túl természetlen ez a nyugalom? Lujza Lilla jelenléte időnként igencsak nyugtalanító volt, de ugyanakkor inspiráló is. Hívja fel? Hívja vissza? Talán. Később. Hadd gondolkodjon Ő is a dolgokon.

Eszébe jutott, hogy zajlik az amerikai nyílt teniszbajnokság. Középiskolás korában egyik osztálytársa, majdnem barátja, országos ifjúsági bajnoki szintig vitte, az apja volt az edzője, néha kiment velük a pályára, ütögettek, Bálint próbálta rávezetni a tenisz szépségeire. Érettségi után osztálytársa Bukarestbe felvételizett a sportszakra, Ő Kolozsvárra, kapcsolatuk megszakadt, vele a tenisz is elveszett. Nagyváradi újságíróskodása alatt, a tenispályák a szerkesztőség szomszédságában lévén, ki-ki mentek meccseket nézni a kollégáival. Később a tévében is követni kezdte a teniszvilág eseményeit. A Djokovic-Nadal rivalizáció dominálta a korszakot, neki viszont Federer személyisége és játéka volt szimpatikus. A szerb színpadias megnyilvánulásait nem kedvelte, ahogy riasztotta a spanyol teniszező ragadozó arckifejezése is, játék közben. Kiszámolta, hogy az időeltolódás ellenére megkezdődhetnek már a meccsek. Bekapcsolta a tévét. Nincs tenisz egyik sportcsatornán sem. Hoppá! Ezt jól benézte. Vasárnap volt a döntő. Úgy tervezte megnézi, de a szpíker barátjának váratlan jelentkezése keresztülhúzta a tervet. Kikapcsolta a készüléket. A rendőrségi akció előtt holt fáradtnak érezte magát, most viszont eszébe sem jutott lepihenni. Igaz, azóta már kávé és kólát is jócskán benyakalt.

Járált le-fel az üres lakásban. Honvágy tört rá. Nem a szülőföld hiánya kínozza, nem a tanulóévek valamelyik helyszíne, hanem életének az utolsó évtizedét kitöltő Budapest egyszerre vonzó és taszító színtereivel, élményeivel. Izgatta a gondolat, hogy kocsiba üljön, s elhagyja ezt a várost, ahol tulajdonképpen semmi dolga. Írt pár tucat verset, szösszenetet, egy vékonyka könyvecskére valót, nemrég küldte vissza a korrektúrát, leadták a nyomdába. Küldött két tucat színest, főleg Kolozsvárra. Lujza Lilla szerint a korábbi műveihez képest új hangütés. És itt van ez a befejezetlen szövegtömeg, amivel csak kínlódik, de nem látja a beteljesülés módját. És egyáltalán, miért kell neki ezzel foglalkoznia? Megbízójának eredeti szándéka, megtámogatni politikai érvényesülését, már rég idejétmúlt. Emléket akar állítani a mesterének? Dehát még nagyon is él, még sok minden változhat az életműben. Ki akarja mutatni a háláját? És mi van, ha emiatt őt egyszerűen letalpnyalózza a kritika, és kirekesztik az úgynevezett mértékadó médiából. Amelyik, mióta Álmos a konzervatív hatalom mellé állt, nem túl kedves hozzá. Sőt, egyre egyértelműbben megkérdőjelezi tehetségét. Költőként kiégett, ezért kötelezte el magát a politika mellett. Mások viszont azt ajánlják neki, hagyja a politikát, térjen vissza az irodalomhoz. Famulusa, úgy tűnik, egyre kevésbé leli örömét közös munkájukban. Nem tetszik neki, hogy ő, Nyalánki Hugó, igyekszik minél több szempontból megvilágítani a dolgokat. Szokása szerint kezében akarja tartani az irányítást. Ő viszont egyre bizonyosabban érezte, hogy érvényes művet csak úgy hozhat létre, ha az úgynevezett valóságot a maga ellentmondásosságában láttatja. Szeretne egyfajta korképre törekedni, ami akár kórkép is lehet. Egy olyan koré, amelyiknek egyik jellegzetes és meghatározó alakja, mások mellett, másokkal együtt Vezír Álmos is. Egy olyan kórkép, amelyben a háttér, a közeg legalább olyan jellemző, mint a benne mozgó alakok.

Kinyitotta az ablakot és kikönyökölt. Éjfél elmúlt, teljesen kihalt volt az utca, csak egy hajléktalan imbolygott a Tevere irányába igyekezve. Dohányt kívánt: Lujza Lilla a konyhaasztalon hagyott egy megkezdett paklit. Elszívott egymás után két szálát az ablakban. „Vissza fogok szokni a dohányzásra, a fene egye meg.” Még nézelődött kicsit, aztán úgy határozott, lepihen. Altatót vett be, és magzatpózban bekuporodott az ágyba úgy, hogy a lány is mellé férjen, ha visszajön. Talán mégsem kellett volna, olyan hirtelen elküldenie. Elvégre igaza volt, a titkolózáson kívül egészen jól kijöttek, szexuáliusan is rendben volt a kapcsolatuk. És végső soron Lilla egy érzékeny, értelmes, szórakoztató nő, nem szeszélyesebb, mint általában a nők. Nélküle elég szürke lesz minden. Kérjen bocsánatot? Az elég nehéz lesz, nem túl gyakorlott a bocsánatkérésben. Meg az is lehet, elkésett a bocsánatkéréssel.

Lilla bőrdíjjei ott pihentek az egyik sarokban. Vissza kell jönnie értük. Alszik rá egyet, s aztán....

ESZTERGOM

Nyalánki Hugó másodszor járt Esztergomban. Első alkalommal turistaként, csoportos kirándulás keretében. Még újságíró gyakornok korában, Nagyváradról szervezték a tíz napos, anyaországi buszos utazást. Meglátogatták a szokásos látványosságokat: a várat, az érseki palotát, a bazilikát – felmáshztak az erkélyre, ahonnan felejthetetlen látvány nyílik a Dunakanyarra –, az akkor még romokban heverő Mária Valéria hidat, amit azóta már újjáépítettek az első Orbán-kormány idején. Kávéztak a másfél százados Szamos cukrászdában, oda képzelte az egyik sarok asztalhoz Babitsot, akinek törzshelye volt, s ahova Álmos Őt most meghívta, mert mint mondta, illik, hogy neki is ott legyen a törzshelye, míg Esztergomban él. Második alkalommal, az interjú folytatása miatt utazott a városba.

Hétvége volt, tipikus Őszi délelőtt, amikor a köd már felszállt, de a nedves csillogás még Őrzi korábbi ottlétét, a kétség áttetsző és végtelen, aranyban és vörösrézben tombolnak az erdők, ligetek, amikor a piros és palaszínű tetők valószerűtlenül légiesek, mintha szárnyalásra készülének. Bámészkodhatott nyugodtan, a vonaton alig lézengtek utasok, az interjút pedig alaposan átgondolta, megtervezte az előző napokon. Aggasztotta, hogy olyan ponthoz érkezett, amikor az életmű kibányászásához a történetek konglomerátumából nagy szüksége lett volna alanyának nyers Őszinteségére. Miközben addigi tapasztalataiban Álmos egyszerre rejtőzködő és exhibicionista jegesmedveként járkált fel-alá, a szabadságát korlátozó tény rácsok között. Nem beszélve azokról a pillanatokról, amikor fogcsattogtatva beleharapott az Ő lelki békéjébe, fenyegető gyanakvással. Amit nagy valószínűséggel az Ő hiányzása váltott ki, Vezír gödöllői születésnap megünnepléséről.

Az anyag sokszori átolvasása, átgondolása nyomán ismerte fel, hogy Vezír konkrét mindennapi életéről alig tud többet, mint amit az induláskor. Ami a szöveg regényszerűségét biztosíthatná. Például, a legújabb feleségről, az interneten fellelhető néhány fotón túl szinte semmilyen információja nem volt. Pedig a regényszerű szövegek leggyakoribb jellemzője a „szerelmi szál”, a „családi feszültségek”, a „pszichológiai underground”. Ami az eddigi anyagból teljességgel hiányzik. Azt is felismerte, hogy interjú-alanya kimondottan tartózkodik attól, hogy „magánéletéről” információkkal szolgáljon. Azt akarja, hogy mint eszme, mint kulturális ötletgazda, mint a nemzet lelkiismerete – ahogy egyik írásában fogalmaz – éljen az utókor emlékezetében? És ilyenként a gyarló hétköznapi emberi mivolt csak zavaró tényező lenne?

Örült, hogy szállásról nem kell gondoskodnia, hajnaltól éjfélig félóránként közlekednek a vonatok. Nyalánki 9,26-kor landolt az esztergomi állomás peronján, nem tudta kiszámítani a térkép alapján, mennyi időbe telik a célig gyalognia, inkább taxizott. Így negyedórával korábban érkezett, Álmos pedig szokása szerint késett, de a várakozást már beszámította, megszokta. Nem sokat időztek, az is elég volt arra, hogy vendéglátója bebizonyítsa, jól ismerik itt, sőt, talán még kedvelik is. Álmos taxit rendelt, mint mondta a szolgálati kocsit leadta, hogy leszálljanak róla a „balos médiapatkányok”, bocs újságírók, javította ki önmagát, elnéző mosoly kíséretében. A távolság csekély, a taxi a legkényelmesebb, „egy konyakot is nyugodtan bekaphatunk”. Úgy lőn.

Felesége nem volt otthon, kényelembe helyezték magukat és nekifogtak. Feltűnt, hogy bálványa, aki a hétköznapiak is választékosan fogalmazott, sok új, korábban mellőzött kifejezést használt, amivel a szájkaratében jártas konzervatív fészbukozók szokták, a stigmatizáló szlenggel élő bal-liberális politikai vonalat viszont-stigmatizálni. Hogy ki kezdte? Az a tojás és a tyúk magasztos elsőbbségi témakörébe tartozik. Nyalánki, mindezt a mesterét ért, lényegét tekintve esetenként rágalmozással és becsületsértéssel felérő sajtótámadásoknak tudta be.

Álmos, miután felkészültek a munkára magához ragadta a kezdeményezést.

VÁ Ahogy megígértem neked, előkerestem azt a szöveget, amit a Tusványos fennállásának tizedik évfordulójára írtam. A füzetecskét szerkesztő Zsolt kért fel rá, de végül mégsem tették bele.

NYH A külügyes?

VÁ Nem, az a másik, a váradi, Tőkés brüsszeli titkára. Olvasd!

„Szóval ott tusfürdőztünk Tusnádfürdőn... – dúdolgatom egy meg sem írt versem két sorát, miközben megpróbálom felidézni: hogy is volt?

Hogy is kezdődött? És mit akartunk?

Németh Zsoltnál voltunk látogatóban, akkori feleségemmel, Zsolt akkori lakásában, amit mint utólag olvastam, az apja vett neki, aki kirúgott református lelkész volt, egy időben gyakran megfordult Erdélyben. Később, a Csaba utcában gyülekező helyet létesített, ahol az erdélyi menekültek találkozhattak. Meglepett, valahányszor beléptem, hogy egy erdélyi ember amerikai plakátja lóg a falon.”

NYH Ki volt az az erdélyi ember?

VÁ Én. A kanadai és amerikai előadó turném plakátja volt, az emigrációs korszakból, amit Hámos Laciék szerveztek és terveztek.

„Szóval megérkeztünk Zsolthoz. De volt-e még ott másvalaki is?... És mit akartunk?

Eredetileg vacsorázni akartam; Zsolt pedig azon a gondolon lovagolt, hogy most végre itt a pillanat a két országrész legjobb fiatal szellemi erőit kapcsolatba hozni egymással; erdélyieket és pestieket. A pestiek, persze akár szegediek vagy pécsiek is lehettek; Erdélyben gyakori szóhasználat mind az anyaországi „pesti”, mintha már létrejött volna Budapestország, kihívva a trianoni államot. Zsoltot egyébként nem tekintettem teljesen pestinek; a nyolcvanas években erdélyi magyar jogvédő szövegeket sokszorosított, miniatürizált formában, hogy zsebben is hordozhatóak legyenek. A Házsongárdi temetőben szervezett konspiratív találkozónkon pedig – amikor megismerkedtem vele – véletlenül kiderült, hogy Kriza János leszármazottja. Később mindig csodáltam – és irigyeltem – a szerénységét, hogy ezt nem emlegeti.

Egyszóval az erdélyiek európai impulzusokkal gazdagodnának, a FIDESZ nemzetiekkel, mindkét fél kulturálisokkal – s akkor még nem beszéltünk a román résztvevőkről; arról a sajátos politikai és spirituális kontextusról, amelyet jelenlétük biztosítana. És amely önmagában is fontos és érdekes lehet – az első két elhangzott név, evidens módon a marosvásárhelyi Smaranda Lordache és a bukaresti Mircea Dinulescu neve. Hát még ha a térségen belüli feszültség csökkentéséhez, a bizalomépítéshez is hozzájárulhat, informális átjárást biztosítva a román szellemi élet és politika külsőbb és belsőbb körei felé...

– Nos? – függesztette rám szemét várakozóan Zsolt, amire azt feleltem: Igen, persze. Hol?

– Bálványoson.

– És ki fogja megszervezni? Rajtad kívül?

- András Péter...
- ...az ki?
- ...meg a Civitas.
- Az mi?
- Meglátod.
- Menni fog a dolog?
- Menni fog.

És valóban, a Civitas Alapítvány segítségével – szerepét később mások vették át – sikerült összehozni az első találkozót. Nonkonformista földönfutók, diákok, zenészek, fantaszták és vizionáriusok, politikusok – örök ellenzékiek és jövőendő miniszterek – autóstoppal, hátizsákkal, vonaton, gyalog eljöttek Bálványosra. Nem sokan gondolták akkor, hogy néhány év múlva már éjfélete Mercedesek, helikopterek, motoros rendőrök szirénái, a megyehatáron hajlongó prefektusok fogják jelezni, hogy újból megnyílt a szabadegyetem, s hogy a bálványok immár nem Bálványoson és nem távolról, hanem életközelsben a Tusnád völgyében tekinthetők meg; olykor meg is tapogathatók.

A szabadegyetemi találkozókban azonban, nemcsak diplomáciai esemény lett – persze egyáltalán nem baj, hogy az lett –, hanem egyben pofafürdőzés, zazizás, jelenléti demonstráció, sznobok parádézása, hullámlovasok és a puccos-glancos – hogy is mondják Bukarestben? –, *protipendáda* felvonulása. Egyik évben döbbenet érzékelttem, hogy a konjunktúra és a helyezkedés izompacsirtái engem már – ütött-kopott BMV-mel és túlságosan sprőd beszédemmel – kezdenek nem igazán kíváncsú vendégnek tekinteni.

Aztán autóbalesetben meghalt Horia Rusu, az egyetlen becsületes aktív román politikus. Ezzel kútba esett bármely őszinte és érdemi – és nem húsfazekak mentén felépülő –, politikai párbeszéd lehetősége Bukarest, Erdély és Budapest között.

Így kezdődött. Ezt akartuk; meg nem egészen ezt akartuk. S hogy mikor és hogyan végződik? Ezt írja meg majd egyszer Zsolt.”

NYH Arról a székelyudvarhelyi, Kolozsváron tanult informatikus András Péterről van szó, aki később Angliában egyetemi karriert futott be?

VÁ Igen. Székely gyerek, Kézdivásárhelyen született, én korábban nem ismertem, csak a Tusványos kapcsán.

NYH Zsoltod, az anyja révén Kríza leszármazott, aki szegény tragikus véget ért, ha jól tudom. Ilyesmivel nem dicsekszik az ember. Azt is olvastam valahol, hogy egy BBC újságíró ötlete volt a Tusványos...

VÁ Elvitatnád tőlünk a kezdeményezést? Kezdesz átváltozni valamiféle fontoskodó manóvá, aki mindent jobban tud! Téma lezárva. Csak azt szerettem volna érzékelteni, hogy Tusványoshoz is van közöm.

Nyalánkit meglepte az indulatkitörés. Meg merje kérdezni, amit meg kell kérdeznie?

NYH Mit jelent a „zazizás”? Ha leírok valamit, legalább én értsem.

VÁ Nem tudod, mi a Zazie? Hát Queneau francia regényíró könyve, amiből film is készült. Főszereplője a Zazie nevű, koravén, az élethez sajátosan viszonyuló kislány, a nevét is a regényíró találta ki. Valamikor a hetvenes évek elején lefordították magyarra, Pestről ajándékozott meg vele valaki. A Zazieből lett zazizás, a bratyizás mintájára, az új szó megalkotója én vagyok. Olyan emberek viselkedését értem ezalatt, akik más közegből csöppentek a diáktábor világába, és úgy hiszik, akkor alkalmazkodnak hozzá, ha kicsit játékosak, kicsit csodálkozók, kicsit komolyak, kicsit komolytalanok, érteni vélik a viccet, mégis rosszkor röhögnek, és mivel ez az egész képmutatás, a politikai alkalmazkodás egy formája, nem áll jól nekik, de ezt Ők nem veszik észre, és böszén zaziznak. Csalódtam benned Nyalánki Hugó. Megint.

NYH Sajnálom, nem olvastam a könyvet. A filmet sem láttam. Nem kedvelem a francia új hullámot. Mindegy. Visszatérve „közös dolgainkra”, helyesnek tartanám, ha nemcsak közügyekről esne szó itt, meg amikről beszéltünk eddig, hanem arról a debatteri leleményességről is, amivel keményen és elegánsan verted vissza a demagógiát, a félhivatalos uszítást. Nem veszítetted el az iróniádat a legforróbb pillanatokban sem, pl. amikor már-már polgárháborús feszültséget gerjesztettek a magyarok és az RMDSZ ellen. 1991 őszén például. Ekkor született az a nyilatkozatod, amely példát mutatott politikai lecke adásból, és amely országszerte erőnt öntött azokba az erdélyi magyarokba, akik már a menekülés gondolatával foglalkoztak.

VÁ Milyen szépen szavalsz. Az igazság azonban az, hogy 1990 tavaszától, a marosvásárhelyi fekete márciustól kezdve rengetegen elmenekültek Erdélyből. Főleg fiatalok. Debattőri leleményesség ide vagy oda.

NYH Domokos Géza halálának évében készítettem egy interjút Kolozsvárott az RMDSZ egyik korabeli alelnökével, aki többek közt a következőket mondta: „Azok a hivatalos körök, akikkel én úgymond kapcsolatban álltam, azok megvádolták Álmost. Én erről ugyan semmi konkrétumot nem tudok és megmondom Őszintén, nem is hiszem, hogy bármit is elkövetett volna. Megvádolták olyan értelemben, hogy bizonyos anyagi dolgokban enyves a keze, ilyesmiket mondtak, és hogy nem lehet megbízni benne, nem politikai szempontból, hanem anyagi vonatkozásban. Énnekem akkor az volt az érzésem, hogy ez inkább csak őrülség. Abban az értelemben, hogy nem hazudtolta meg önmagát, szenátorként is bohém volt, mint majd minden költő. Ez csak ürügy lehetett. A valóság az, hogy Álmos olyan egyéniség, aki nagyon könnyen lesöpörhette volna a többieket, amennyiben az élre kerül. És ez csak hajszálon múltott. Barátunk parlamenti tevékenységéről nem tudok sokat mondani. Rövid ideig magam is parlamenti képviselő voltam, de nem vele együtt dolgoztam, hiszen ő szenátor volt. Arra viszont emlékszem, hogy az akkori vezetés felrótta neki, hogy a parlamenti munkájában nem olyan aktív, mint kellene. Hogy sokat hiányzik. De hát Álmosnak kapcsolatai voltak, amelyeket ápolni kellett, dolgai voltak, amiket folyamatosan intéznie kellett, és amik nem mindig engedték meg, hogy ott legyen. De amint egy képviselőtársam mondotta, a parlamentben nem helytűlni, hanem helytállni kell. Mint tudod, a többi vezetőtől eltérően – az egy Tőkést kivéve – ő Ceau alatt nem volt párttag, nem kedvelte a hosszas gyűlésezéseket és ennek jelét is adta. Elmondok egy történetet. Volt egyszer Nagyváradon egy RMDSZ-értekezlet. Egyszer csak, a tárgyalás végén Álmos felállt és felolvasott egy verset, amit akkor, ott írt az értekezlet alatt. Az aktuális témához kötődő, arra közvetlenül reagáló, igen míves szöveg volt, és megdöbbenett, hogy ő, mint politikus ül egy értekezleten és közben a fejében megszületik egy vers. Nem is akármilyen.”

VÁ Most nekem reagálnom kellene?

NYH Csak ha akarsz.

VÁ Ami a szenátusi munkát illeti, mint az RMDSZ külügyese nyilván gyakran kellett elutaznom külföldre. Ami a tiszta kezűséget illeti: ha valakinek a magánvagyonra is rámege a közügyekre, azért az olyan sokat nem sikkaszthat. Hogy verset írtam egy politikai értekezleten? A vérbeli költő, a politikában sem hazudtolja meg önmagát. Verset a budapesti kormányüléseken is írtam, amikor nem az engem érintő ügyekről volt szó. Én sosem állítottam, hogy mindenhez értek. Amikor tőlem idegen kérdésekről tárgyaltak, nem feltétlenül hegyeztem a fülem. Tudod jól, verset nem akkor ír a költő, amikor akar, hanem amikor kipattan a szikra. Tőkés barátom, aki egy időben szintén írt verseket, biztos azt mondaná az apostolt idézve: sem nem azé, aki fut, sem nem azé, aki akarja, hanem a könyörülő Istené.

NYH Más. Egy székesfehérvári konferencián kifejtetted, hogy két út áll Magyarország előtt, ahhoz, hogy magyar ország maradjon. 1. Tudatos telepítés, lehetőleg olyan népességet, amelyet a nem túl acélos magyar társadalom integrálni képes; 2. Elfogadtatni az országlakókkal a háromgyerekes családmódellet, elkerülendő a társadalmi szerkezet összeomlását, a kihalást. Magyarország jövőképe, úgy tűnik azóta is foglalkoztat. Kire bízna a nemzet sorsát?

VÁ Néhai Krassó Miklósnak volt az elképzelése, hogy szükség volna egy zsenikből álló testületre, és ha nem is az döntene, de a mindenkori kormányzatnak kötelessége volna kikérni a véleményüket. Nevezhetnénk Bölcsök Tanácsának, bár ez az elnevezés foglalt. A Velencei Köztársaságban állítottak fel először ilyen testületet, kábé hétszáz éve. Magas állami fizetést kaptak, ugyanakkor bizonyos esetekben csak kísértővel jelenhettek meg, hogy a korrupció kísértését elkerüljék. Aztán ugye Sólyom köztársasági elnök úr is foglalkoztatott egy ilyen testületet, két évig, akik szültek egy elemzést, amit aztán a politika figyelmen kívül hagyott. Krassó Miklós szerint nem lett volna állandó jellege, de minden fontos ügyben kikérték volna a tanács véleményét, végrehajtási kötelezettség nélkül.

NYH A sakk-zseni Polgár-lányok apjáról nyilatkoztad, hogy egy Zseni Intézet élére kellene kinevezni.

VÁ Mostmár elmondhatjuk: kellett volna. Nem mintha nem lenne elég zsenink így is, Roska Tamástól Charles Simonyiig.

NYH Ugye Simonyi az az USA-ban élő milliárdos szoftverfejlesztő, aki kétszer is járt a világűrben, s a magyarul beszélőknek egy Madách idézettel üzent.

VÁ Már megint ez a kicsinyes fontoskodás.

NYH Bocs. De ha egyszer ez megjelenik, mégsem kellene rébuszokban beszélnünk, mégsem kellene elvárni az olvasótól, hogy lexikonokkal felfegyverkezve olvasson. Szóval, mint látnok hírében álló embert kérdezlek, hogy milyen jövő előtt áll Magyarország? Vegyük csak a 21. századot. Megjósoltad például '92-ben az európai integrációnkat, s lám be is következett, mind a NATO, mind az EU.

VÁ Már többször elmondtam, nem vagyok látnok, de foglalkoztat a jövő, elképzelek dolgokat, néha ráhibázok, máskor meg nagyot tévedek. Az viszont már most látszik, hogy a 21. század nem lesz könnyű nekünk. Nem fogja megoldani a gondjainkat a birodalom, mármint az Unió. Sokan hittük azt, hogy az egységes Európában megoldódnak a kisebbségi feszültségek, az ideológiai konfliktusok éle kicsorbul. Tévedtem, tévedtünk. A birodalmi reflexek akár kötelezővé tehetik az egységes ideológiát. Erre egyre több kísérletet tesznek az EP baloldali képviselői. Átjárhatóvá tették ugyan a határokat – aminek mindannyian oly nagyon örültünk –, de egyúttal meg is szüntették őket. A határ védelmünket fel kellett számoljuk. Ami uniós viszonylatban érthető, de nekünk mai napig van két nem uniós szomszédunk. Most ugye fel kellett építeni a kerítést, de ki az, aki védi? Az amúgy is túlterhelt rendőrség, és a csekély létszámú katonaság. Ettől kezdve, ha akarnak, milliók vagy tízmilliók költöznek be, vagy masíroznak át rajtunk, mert védelmi erőinket meghaladó nyomás nehezedik ránk délről a globális szervezetek által illúziókba ringatott afrikai és ázsiai népvándorlók tömegétől.

NYH Azt mondtad, ha akarnak... És akarnak?

VÁ Mint 2015 megmutatta, sok millió ázsiai és afrikai hiszi megtalálni élete értelmét Európában. A muszlim világuralomban hívők egyenesen küldetést vélnek teljesíteni. És közvetlen szomszédaink egy része is akar. Nem értek a mezőgazdasághoz, de azt rebesgetik a szakemberek, hogy a Dunántúl termőföldjeinek a fele osztrák birtok. Nézd csak meg a román határ mellett, hogy vásárolják fel az olcsó magyar vidéki ingatlanokat románok. Aztán ha elegen lesznek, követelik román tannyelvű oktatási intézmények felállítását. Erdélyben is így kezdődött a XIX. században. De vannak a kormányaik migránspolitikájától menekülő németek, hollandok is szép számmal. Ismerek olyan baranyai települést, ahol a hollandok vannak többségben. Budán vannak utcák, ahol nem is hallasz magyar szót. Persze, mindez semmi amellett, hogy például Rotterdamban 60.000 román él. Ha megnézzük, hogy milyen helyzet alakulhat ki a század második felére, azt látjuk – azt vélem látni –, hogy egy öt-hat milliósra fogyatkozott és elöregedett magyar nyelvű népesség fog asszisztálni ahhoz a demográfiai csatához, amelyet a három-négy millióra növekedett hazai cigányság fog vívni, az ugyancsak sokmilliós romániai cigányság erejére is támaszkodva...

NYH Kivel?

VÁ Ázsiaiak, afrikaiak millióival.

NYH Itt, Magyarországon?

VÁ Igen. És ehhez jön még hozzá az a pokoli feszítőerő, amit az iszlám terjeszkedés jelent.

NYH Nem hangzik-e kissé jobbkiosan ez az egész? Már csak a zsidó „fenyegetés” hiányzik ebből a magyar disztópiából.

VÁ A zsidóságra mint szervezett érdekre és erőre, szövetségesként tekintek ebben a majdani felfordulásban. Ha a jobbkiosat úgy érted, ahogy gondolom, hadd szögezzem le: abban, amit mondok, semmiféle rasszista gyűlölködés nincs. A valóság egyébként nem jobbkios, vagy dékás, netán fideszes, bár sokan nem bírnak szabadulni a pártpolitikai szemüvegtől. Épp ezért a pártpolitikuskok gyakran vakok a tényekre.

NYH Nincs mód megakadályozni ezt a felfordulást?

VÁ De igen, szervezett betelepítéssel, a cigányság problémáit megoldani képes politikával, illetve demográfiai fordulattal, amit megfelelő családpolitikával szerintem el lehet érni.

NYH És ezt föl fogja ismerni a magyar politikai elit?

VÁ A magyar politikai micsoda? Még hogy elit!? Nem, nem ismeri föl, ahogyan a helyzet kinéz. Legalább is a Nyugat által támogatottak, az a bölcsész, közgazdász, pénzügyes réteg, akik egyedüli tényleges elitként, az ország agyaként tételezik magukat, biztos nem. A mostani, az előbbiektől primitívnek, anakronisztikusnak és provinciálisnak csúfolt hatalom képviselői próbálkoznak ugyan családpolitikai változtatással, de igen erős „szövetségesi” ellenszélben. A ’95-ös helyzetelemzésre, egyedül Orbán Viktor reagált pozitívan. Egyedül ő lépett a tettek mezejére. Meg is kapja a magáét naponta mind a Nyugattól, mind az itthoni „elitől”. Remélem, még sokáig bírni fogja a támadást. Ám a családpolitikai sikerhez szélesebb körű társadalmi elfogadottság kell, és idő, több évtizednyi. Miközben a média, a politika egy része olyan nyomást gyakorol a fiatalokra, a családellenes életszemléletet olyan intenzitással tukmálják rájuk mint az egyetlen jövőbe mutató, az egyedül hozzájuk illő, „progresszív” magatartást, olyan hatásosan és halálosan reklámozzák az egoista, hedonista, kozmopolita, egyben öngyilkos világlátást mint a szabadság megélésének kizárólagos lehetőségét, hogy a legéletszerűbb politikának is megnehezítik a célba érést. Néha az unokámmal – már az is van –, belenézek a gyerekműsorok kínálatába: színtiszta, pontosabban szivárványos LMBTQ és szingli és multikulturális propaganda. Az egyik sorozat címe is Szivárvánia, mondanom sem kell, amerikai produkció. Unokáim szívesen nézik, elvégre a hagyományos szín szimbolikában a szivárvány a boldogság szinonimája. Gyalázatosan hatékonyan kitalálták, akik kitalálták. A könnyen formázható, védtelen gyermekeket célozták meg. Teljesen mindegy, milyen csatornát választasz, „királyi” tévét, vagy kereskedelmit. Persze, a világban sok, ma még előreláthatatlan változás történhet. Csak reménykedni lehet, hogy ezek a nagybetűs Életet szolgáló változások lesznek. Persze, mindez nem angyalok vagy űrlények befolyásán fog múlni, hanem nagyrészt rajtunk, és a gyermekeinken. De néha azt hiszem, csak angyalok és űrlények lennének képesek a pozitív változtatásra.

NYH Hát ez elég szívbemarkoló jövőkép. Ide készítettél egy szöveget, a műfaját nehéz meghatározni.

VÁ *Vezír Álmos levele Trianonból* címet adta neki a szerkesztő, s én elfogadtam.

NYH Akkor olvasom:

„Hölgyeim és uraim,

bizonyára nem ismeretlen Önök előtt az, hogy az első és második világháborúban fontos missziót teljesítő amerikai harci repülőgépek, különös módon kommunikáltak a támaszpontjukkal. Rádiósaik olyan kódokat használtak, amelyek kétségbeesésbe kergették az ellenséges rejtjelfejtőket. Érthetetlennek tűnt, hogy az amerikaiak miképpen képesek, hosszú dialógusokat folytatni az élőbeszéd sebességével, mindennemű külön berendezés, sifrírozó és desifrírozó transzformációk igénybevétele nélkül.

A háború után fény derült a titokra. Az amerikaiak, indián törzsekből sorozott fiúkat képeztek ki rádiósnak. Szavaikat senki sem értette, nemcsak a németek és japánok, hanem az amerikaiak sem, s így az is lehet, hogy a bombázásra vonatkozó információkon kívül, kicserélték véleményüket a törzsfőnökről vagy a sámán csinos lányáról is, még reménytelenebbé téve a megfejtési kísérleteket. Bizonyos idő elteltével, más-más törzsek fiai váltották egymást a híradós ülésekben, Amerika pedig megnyerte a háborút.

Mikor ma azon töprengünk, hogy ki fog nyerni; hogy az Amerikából érkező agresszív szokások, értékrendek és értékrendszerek expanziója megállítható-e, érdemes elgondolkodnunk a navajo és komancs kódbeszélők példázatán.

Történetünkéből érdekes tanulság vonható le, azon túlmenően is – mondhatnók tréfásan –, hogy a tengelyhatalmak túl későn kezdték becsülni kellően, a kis népek beszédével foglalkozó nyelvtudományokat, ugyanis a németek tudtak az első világháborúban használt »technikáról« és a második világháború előtt küldtek harminc »néprajzkutatót« az USA-ba, az indián nyelvek tanulmányozására. De mivel az idő szorított és ezen nyelvek többségének nem volt írott formája és rögzített nyelvtana, értékelhető eredményt nem értek el. Amerika viszont nem ismerve eredménytelenségüket, az európai hadszíntéren csak kis mértékben bázírozott a komancsokra, annál több fejtörést okozva a japánoknak a Csendes-óceáni hadszíntéren a navajo kódbeszélőkkel.

Azt is mondhatjuk, Amerika tudott élni népeinek sokszínűségével. Ma pedig szeretnénk hinni, hogy Európa fog élni, és nem visszaélni saját évezredes indiánjainak, számiknak, frízeknek, baszkoknak, katalánoknak, bretonoknak, csángóknak és egyéb bennszülötteknek a létével. És hogy a birodalmi törekvések nem fogják elsorvasztani a nemzetek és nyelvek sokszínűségét. Igenis, minden emberi nyelv, a legkisebb is, nem egyéb kódnál, amelynek megfejtése az egész emberiséget viszi közelebb ahhoz, hogy visszaállítsa a Bábel előtti nyelvet, amelynek szavai feltehetően a maguk isteni világosságával nevezték nevükön a dolgokat.

Eddig jutok az előadásom szövegében, mikor tűzijáték robajára kapom föl a fejem. Az ablak a fákra nyílik – a fák, a fák, a trianoni fuck, mondanák Pesten –, hiába kémlelek lefele, nem látszik semmi.

Kisétálok a kastély szív-vonalát megrajzoló oszlopsorhoz. A tűzijátéknak vége, de mesés majdnem-telihold lóg a kastély és a park fölött.

Libát vettem Libanonban,

haj, haj, haj,

El is lopták Trianonban,

baj, baj, baj.

Non, non, non.

Liba non, non, non.

Ez a régebb írt bagatellem jár az eszemben. De mi az ördögöt keresek én Trianonban?

Les rencontres de Versailles, ez a címe annak a találkozásnak, amely Jospin miniszterelnök és Chirac köztársasági elnök védnöksége alatt tesz kísérletet, a globalizáció és egy új civilizációs értékrend összefüggéseinek kitapogatására. Ennek az »anti-Davos« tanácskozásnak a meghívottjaként helyeztek el a trianoni kastélyban mint vendéget.

Hölgyeim és uraim,

az országot, amelyben élek, a volt diktátor, Ceaușescu, a legvadabb eszközökkel kívánta egynyelvű nemzetállammá homogenizálni. Számomra világos, hogy a nyelvi mássággal szembeni türelmetlenség elvezet a mindenféle mássággal szembeni agresszióig. A tiltás, előbb a hogyanra vonatkozik (hogyan ne beszéljünk a nyilvánosság előtt? pl. magyarul). Ugyanez, később olyan tiltásként fog megjelenni, amely a közlés tartalmára vonatkozik (mit ne mondjunk? pl. ne bíráljuk a szocialista nemzetállamot). Végül a tiltások átcsapnak kötelezővé tett nézetek számonkérésébe. Éljen Ceaușescu elvtárs – s aki nem így gondolja, vagy nem ezt mondja, az ellenség. Ez a logika van beépítve abba a türelmetlenségbe, amely egy más nyelv ellen irányul; és ez érthető is, hiszen az a más nyelv nem egyéb, mint egy másik vélemény a világról.

Hét-nyolc kultuszminiszter; nagykövetek, rendezők – köztük Costa Gavras – Magyarországról Elek Judit, Enyedi Ildikó, Kézdi-Kovács Zsolt, Romániából hárman vagyunk jelen, egyikünk sem filmes. Hogy Magyarországról miért éppen rendezőket hívtak meg, nem tudom. Azt sem tudom eldönteni: mikor a trianoni kastélyban szállásoltak el, mire voltak tekintettel: hogy román útlevéllel érkezem? vagy hogy magyar költő vagyok? vagy egyik sem érdekelte őket? pusztán véletlen az egész, csak a sors hozta így, hogy 80 évvel az izé után...

Nem panaszkodhatom a lakosztályomra, de Kézdi-Kovács Zsolt épp annak a szárnynak kulcsát hordja a zsebében, amely szárnyban történt az a dolog.

Szobájuk felé menet, Elek Judittal naponta többször átbálgatnak a szóban forgó hosszúkás, ravatalozó szerű termen. Ahol aláírták akkor, éppen 80 éve.

A fényűzés nem a Lajosok korát idézi: mindenestül másodlagos minőségű. A szépérzék teljes hiányáról tanúskodó szőnyeg viszont olyan, mintha egy leépült romániai üzemben készítették volna. Lehet, hogy Bukarest ajándéka? A hálás Románia, la Roumanie reconnaissante...

Hölgyeim és uraim,

2000 júniusában, Versailles-ban, lehetetlen nem beszélni arról, ami 1920 júniusában Trianonban történt. Trianonban és St. Germainben, ezelőtt éppen 80 évvel, olyan európai rendezési elv mellett döntöttek – egyébként Wilson amerikai elnökre történő hivatkozással –, amely rendelkezés drámai kudarcnak bizonyult. Atomizálta Európát, beépítette magába a második világháború ketyegő pokolgépét, Kelet-Európát képtelenné tette megfelelni a nagy kihívásoknak, majd száműzte a kontinens életéből. Legalább harminc, de lehet, hogy hetven évre megakasztotta Európa szerves fejlődését.

Mikor tehát az »anti-Davos« fogalmat használjuk, lehetetlen bele nem hallani ebbe az »anti-Trianon« színtagmát is.

A nemzetállamok jövőjéről kell megfogalmaznom a véleményem; kemény mezőnyben, többek közt Chevènement belügyminiszter, a kínai és az amerikai követ is erről fog értekezni. De figyelmem közben elkalandozik a témától. Pár soros limerickszerű szöveget vetek papírra:

A trianoni fák alatt

A trianoni fák alatt

Torkomra fagy a jó falat

Felrémlik holdként Jónás
 Iszogat még nem kómás
 Tátja száját a bálna
 Ó csak ne kiabálna
 ám Jónás zsörtöl morog
 Uram a gyomrom korog

Adj egy szép nagy sütőtököt
 Oszti vihetnek az őri dögök

Még van idő befejezni az előadás szövegét. (Milyen az élet – pont holnapután este a Drezdai Irodalmi Napokon kellene bemutatnunk – a fordítóval, Hans Henning Paetzkével – német nyelvű verseskötetemet. Ha a gépet elérem, akár még be is futhatok Drezdába, az utolsó percben.) (P.S.: Elértem.)

Hát ez az én látomásom az új Európáról, amelynek – francia, német, román, magyar, észt és baszk pilótáival és rádiósaival – meg kell találnia a válaszokat a XXI. század kihívásaira a globalizációtól a génmanipulációig és a klímaváltozásoktól a társadalmi konfliktusok kezeléséig. Olyan válaszokkal, amelyekkel nem gerjesztjük tovább a többnyire általunk keltett feszültségeket.

*Trianonban, 2000. június 14-én
 (Millenniumi Országjáró, 2000.)*”

NYH A dőlt betűs részek tehát az előadásodból valók?

VÁ A magyar változatából.

NYH Franciául beszéltél?

VÁ Persze. Hiszen az egész találkozó egy kétségbeesett kísérlet jegyében történt, hogyan szerezhethé vissza a francia nyelv és kultúra azt a rangot, pozíciót és respektust, amelyet elveszített, miután alulmaradt az angol nyelvvel és az amerikai globalizációval szemben. Ezt igen sok francia komoly frusztrációként éli meg, hiszen még nem is olyan régen a francia volt a diplomácia nyelve, a jogtudomány nyelve, államnyelv volt fél Afrikában, Indokínában, Kanada egyharmadában, Ők voltak a megmondó nemzet Európában, és Párizs nemcsak a fények, a világ fővárosa volt.

NYH Annyira sajnálom, hogy nem találom nyomát az interneten sem a konferenciának, sem a francia nyelvű szövegednek, pedig milyen izgalmas lehet mindez franciául, főleg a versek. Ha jól értettem, Romániát képviselted. Pedig akkor már Magyarországon éltél, sőt a Duna tévé kuratóriumába delegált a Fidesz.

VÁ Na és, román állampolgár is vagyok. Sőt akkor még kizárólag az voltam. A versek nem tartoztak az előadásomhoz, tehát nem franciául íródtak. Ide figyelsz te egyáltalán, Nyalánki Hugó, vagy csak a laptopodat lesed?

NYH De még mennyire. Te a franciákat támogatod az angolszászokkal szemben? Azokat, akik az elzászi németet francia dialektusnak mondják, s teljes mellszélességgel hajtottak a breton, az okszitán, a baszk és egyéb kisebbségek beolvasztására?

VÁ Előadásom utolsó idézett mondatából kiderül, mit gondolok: Trianon mindenkinek csak bajt hozott, még maguknak a franciáknak is. Pőrébben is fogalmazhattam volna, valahogy így: „Uraim, Önök most annak a következményeit szenvedik, hogy itt, e Párizs környéki kastélyokban, beverték az utolsó szögeket a régi Európa koporsójába. Abba a koporsóba azt az Európát helyezték, amely vigyázó szeméit mindig Párizsra vetette. Nos, Uraim, tetszettek volna igazságos békét csinálni Trianonban.”

NYH Ez olyan antaljózsefesen hangzik. Mintha káröröm lenne a hangodban. De egyébről kérdeznék. A trianoni leveledet, riportodat, nem tudom minek nevezzem, a *Millenniumi Országjáró* közölte. Ezt az első Orbán-kormányzat jelenttette meg, ha jól emlékszem, kiadója a Miniszterelnöki Hivatal. Az akkori ellenzék, a későbbi kormánypártok vele szembeni indulatai félreérthetetlenek voltak. Erre nem gondoltál? Ez nem zavart?

VÁ Az zavar, ha egy írás üzenete helyett, bárkik is, azt kezdik boncolgatni, hogy hol jelent meg, és hasonlót.

NYH Annak is üzenete van, hogy valami/bármilyen hol jelenik meg, nem? A kontextus hozzátartozik az összképhez. Ezt épp te ne tudnád? Országos programajánló és kulturális magazinként jelenik meg az OSZK katalógusában. Most néztem meg. Azért „lestem” a laptopot. Ellenőrizheted te is. Tulajdonképpen egy turisztikai reklámkiadványról van szó. Nem snassz ez egy kissé?

VÁ Azt hittem, jobban ismersz. Ilyen pitiségekkel, hogy stílusosak legyünk, nem foglalkozom. A konkrét esetben olyan kiadványról beszélünk, amely alkalmasnak látszott arra, hogy igen nagyszámú olvasóhoz juttassa el a gondolataimat. Elvileg minden magyar háztartás megkapta.

NYH Az ellenpropaganda nyomán sokan ki sem nyitották a nyomtatványt, olvasatlanul dobták a kukába, vagy gyújtósnak használták, mert úgymond a hatalom önreklámja. Ahogy akkoriban az ellenzéki média kórusban skandálta: kormány propagandára fordítják az adófizetők pénzét.

VÁ Egy olyan kormányé, amelyet az ország népe választott meg nagy többséggel.

NYH Azt mondják, a művész soha ne legyen kormányközeli és ne támogasson semmilyen kormányt.

VÁ Ne azt nézd, mit mond hanem, hogy ki mondja! Ezt olyan ellenzékiek állítják, akik a következő kormányváltás után a lelelkesebben tolják annak a másik kormánynak a szekerét. Mindettől függetlenül, a véleményszabadság gyakorlásába belefér, hogy az ember olykor tiltott, olykor tűrt, olykor – urambocsá! – támogatott kiadványokba is írhasson. Velem ez utóbbi nem sokszor fordult elő, de előfordult. Ami pedig ezt a szöveget illeti: nem az zavart, hogy hol jelent meg, hanem az, hogy valamelyik szerkesztő nagy tudálékosan belejavított a kéziratomba. Abban ugyanis az állt, hogy „nonszensz-verset vetek papírra”. Ezt írták át „limerickszerű”-re. Nyilván motoszkálhatott agyuk mélyén egy bizonytalan információ, a Lewis Carroll-féle nonszensz-versről, amelynek egyik válfaja a limerick. Az úgy tűnik fel sem merült bennük, hogy a szerző esetleg nem érthet egyet a változtatással. S hogy fokozzam az élvezeteket egy másik az Országjáróban megjelent cikkel tetézem a bűnöm. Ezt is, legalább olyan fontos üzenetnek tekintem, mint a Trianonnal kapcsolatosat. **Üze-net-nek**, érted? Ragaszkodom hozzá, hogy benne legyen!

NYH Nem olvasnád ezúttal te. Igaz, ez nem hangoskönyv, de még lehet, s akkor Őrzi a szerző előadásmódját.

VÁ Mondasz valamit...

„Huszka Jenő dalművét, a *Mária főhadnagyot* játszá a kolozsvári színházban. Megnéztem, holott nem vagyok operett-rajongó. Számos kérdés merült fel bennem az előadás kapcsán, az egyik az önsorsrontás problémája. Szükséges meghatározni: létezik-e általában vett, kollektív önsorsrontás; továbbá, hogy van-e ennek jellegzetes, össze nem téveszthető magyar változata.

A téma részletes körüljárása nélkül is állítható, hogy amennyiben a közösség, érdekeit fölismerni vagy képviselni alkalmatlan elit vezetése alatt áll, az illető közösségnek nagy valószínűséggel előbb-utóbb viselnie kell a nevében sorozatosan meghozott rossz döntések következményeit. A »mindenkinek olyan uralkodója van, amilyent megérdemel« bölcesség, mindenesetre már megfogalmazza azt az összefüggést, hogy a nemzet is felelős azért, hogy kiket legitimál és tűr el politikai és szellemi vezetőként.

Közvetve tehát maga a nemzet is felelős azért, hogy ki kicsoda abban az országban. Azért is, hogy kik a politikai vezetők – meg azért is, hogy kiket áldoznak fel, az alantas ösztönök és a hülyeség oltárán.

E ponton rá kell mutatnunk arra, hogy amilyen rebellis, heroikus és bátor tud lenni a magyar nemzet a rátelepedő önkényuralmakkal szemben, épp olyan bizonytalan saját értékeinek felismerését és elismerését illetően, amikor, legalább is elvileg, rendelkezhet önmagával. Bolyai János, a Magyar Tudományos Akadémia számára ugyanannyit jelentett, mint Marosvásárhely mértékadó közvéleménye számára: nullát. Az akadémikus urakat legfőnnebb csak az különböztette meg a begyepesedett vásárhelyi prominenciától, hogy míg az előbbieknél fogalmuk sem volt Bolyai létezéséről, addig a Maros-parti város közönsége évtizedekig fürdőzött kéjelegve a Bolyairól gyártott pletykák és hazugságok iszapvulkán-szerű kitöréseiben. Az, hogy Bolyai Farkas alul marad egy ismeretlen konkurencsall szemben egy álláspályázaton, már említést sem érdemel – főleg, ha arra a meghurcolásra gondolunk, amelyben Misztótfalusi Kis Miklósnak volt része idehaza. Idehaza, Kolozsvárott, ahol a Hollandia helyett Erdélyt választó tudós nyomdász, hamarosan bele is pusztult a toleranciájára büszke Transzilvánia kicsinyes, alantas, intrikus, hétuborkafás establishmentjének gyűlölet-gyakorlataiba. S ne felejtjük a felekezeti szint is hozzáadni az ügy pikantériájához: a magukat a legdemokratikusabb felekezetnek tartó református korifeusok nem bírták elviselni Kiss Miklós erkölcsi és munkaügyi igényességét, hogy a kulturális és esztétikai mércét ne is emlegessük.

A példák hosszan sorolhatóak, az ember csak azon töpreng: vajon tényleg helyes-e feledésre ítélni a nemzet géniuszeit idegronccsá nyomorító, éhenveszejtő, Őrületbe kergető, a magyar önsorsrontást tetteikben, álságos szavaikban hordozó és megvalósító történelmi figuráinkat? Nem kellene inkább nevükön nevezni Őket? Netán egy nemzeti anti-pantheonban/panoptikumban elrettentő példaként mutogatni Őket?

Vajon miről beszélgetett volna 1848–49 hősnője, Mária főhadnagy, Táncsics Mihállyal? Akinek 1848. március 15-én, miután kiszabadították, diadalmenetben volt része; aztán nyolc évig egy veremben lakott, aztán megint börtönbe került, majd megint – a véletlen úgy hozta, hogy éppen március 15-én – kiszabadult, több mint félig megvakulva.

Megint március volt.

Csoda-e, hogy a kiegyezés után országgyűlési követ lesz belőle?

S csoda-e, hogy a következő választásokon már saját pártja is ejti? S hogy ettől kezdve nyomorog?

»Mikor Eötvös Károly pár hónappal a halála előtt meglátogatta, akit arra kért meg, hogy nagy befolyásával protezsálja be Őket a szegényházba – akkor a Soroksári úton lakott egy udvari szobában Isten két szegény öreg verebe.

– Hát egy kis ennivaló is kellene, ugy-e, meg egy kis ruha is? – nézett körül Eötvös elborult szemmel a nyomortanyán.« Móra Ferenc beszéli ezt el *A szimbólum* című keserű írásában; ugyanott írja a temetésről: »A Táncsics bizottság csinálta a gyászjelentését, az is temettette el: derék, becsületes kalaposok, vargák, szabók, kötélverők, tímárok, azok a polgárok, akiket az akkori népgyűlési pátosz *iparoskeblű honfitársak*-nak szokott nevezni.«

Aligha tévedünk nagyot azt állítva, hogy a XIX. század közepétől számított fél évszázadon keresztül, a legtekintélyesebb és legnagyobb kapcsolati tőkével rendelkező magyar családok sorában, kiemelkedő hely jut a Pulszky famíliának. A klánalapító Pulszky Ferenc, a forradalom diplomatája Londonban, Kossuth amerikai útjának szervezője, Garibaldi tiszteletbeli ezredese, egyik fiát a nagy olaszról nevezi el, tudós, író és publicista; hazatérése után a nagy magyar múzeumi gyűjtemények megszervezője, az akadémia vezéregyénisége. Felesége, Pulszky Teréz, rangos írónő. Egyik fiuk, a jogfilozófus és politikus Pulszky Ágost, a másik a Szépművészeti Múzeum mai büszkeségeit, a felmérhetetlen értékű olasz műkincseket nevetségesen olcsón beszerző Pulszky Károly művészettörténész. Az ő felesége Márkus Emília, a kor legtündöklőbb színpadi jelensége; Romola nevű lányuk a balettművész Nyizinszkij felesége. Házuk Pest egyik legfőlkapottabb szalonja. A családba még sok mindenki tartozik, Semsey Andortól kezdve az Aquincum feltárása révén ismertté vált Hampel Józsefig. Röviden: közéleti és szellemi teljesítményéért az ország tárgyi és erkölcsi vagyonát gyarapító életművéért a Pulszky család a magyar nemzet örök háláját érdemelte ki.

Az akkori sajtó azonban másként gondolta.

A már akkor is gyűlölködő szekértáborokra oszlott politikai elit másként gondolta.

Irigység, kicsinyes politikai számíttatás, jellemgyengeség, aljasság volt a melegágya annak a gyalázatos ámokfutásnak, amelynek célja Pulszky Károly lemészárlása és a magyar kultúra »pulszkytlanítása« volt.

Nagyobb szégyenünkre – ám annál markánsabban kiemelve a szimbolikus vonásokat – a dolog, a honfoglalás ezredik évfordulójának évében, a millennium alatt esett meg.

Az alaphangot a *Pesti Napló* üti le: »...az Országos Képtár igazgatója még nem számolt el azokról a nagy összegekről« stb.

Pulszky Károlyt, a közgyűjteményeket magánvagyonából gyarapító család legsérülékenyebb tagját, aki finom lelkű esztéta létére volt annyira gyakorlatias, hogy sekrestyésekkel, vámosokkal, fuvarosokkal egyezkedve, időt és energiát nem kímélve, folyamatosan felkutassa és hazaküldözgesse – mit küldözgesse? csempéssze – a legpazarabb műkincseket: Pulszkyt letartóztatják. A bestiális hajtóvadászattá degenerálódott hecckampány kulcsszava az »elszámolást!« Az egyik legvadabb ellenség neve jóval később sötét korrupciós ügyben válik hírhedtté. Most még a dicsőséges millennium évében vagyunk. De lehetnének az egri ostrom után is, amikor is – hiszen emlékszünk – Dobó István sem tudott »elszámolni« az ellenőröknek két mázsa gabonával.

De ahogy Dobó gabonája is előkerült valamely beomlott pincéből, úgy az elszámoltatott, letartóztatott, meghurcolt, megalázott, lelkiileg-erkölcsileg megsemmisített Pulszky Károly által hazaküldött műkincsek is előkerültek a raktárból, a felbontatlan ládákból. A vizsgálat röpke két és fél év alatt lezárult – és még mindig lett volna közel egy év az Ausztráliában bujdosó, biztosítási ügynökként nyomorgó Pulszky Károly megkövetésére és hazahozatalára. Ha ezt megteszik a jeles képviselő, akadémikus és hírlapíró urak – ma talán nemcsak a Képzőművészeti Múzeum anyaga lehetne négyszer akkora, de a nemzet arcán esett szégyenfoltot is feledtetni lehetett volna.

Nem ez történt. Pulszky nem várt tovább. Fél évvel az 1900-as év eljövetele előtt főbelötte magát egy dél-ausztráliai gumifaerdőben.

Ha Pulszky idegen származású lett volna, vagy máshonnan jött (mint mondjuk Mahler, akivel kapcsolatban ugyancsak kiviseltük magunkat), akkor lehetne azt gondolni, hogy a magyar idegengyűlölet mutatkozott meg ebben a szégyenletes históriában. Így csak azt mondhatjuk: a magyar öngyűlölet története ez – azé az önsorsrontó vonásé, amelyet az jellemez, hogy a nemzet olykor legkiválóbb fiaiban gyűlöli legjobban önmagát.

És ezzel talán olyan átkot valósít meg önmagán, amely alól nem fog tudni szabadulni, amíg bocsánatkérő igazságot nem szolgáltat a Mária főhadnagyoknak és Pulszky Károlyoknak: amíg nem szembesül önmagával, nem nevezi néven a gyilkosokat és a cinkosokat – akár a közömbösségükkel cinkosokat is –, és ameddig nem képes megnyugtató megoldással szolgálni arra nézve, hogy ilyesmi soha ne ismétlődhessen meg: addig önmagára kimondott átka mindig ott fog a nemzet feje fölött lebegni.”

NYH Kösz, ez így nagyon hatásos. De: biztos, hogy nemzeti öngyűlöletről lenne szó? Három évtized telt el a sok vitát kiváltó kiegyezés óta. Azt két évtized szigorú cenzúra előzte meg. A magyar sajtó abban a hiszemben él, hogy ő a demokrácia, a szólásszabadság letéteményese és őrzője. S ez miben nyilvánulhat meg leginkább? Hogy harcol a tekintélyuralom ellen, hogy fel meri tenni a tekintélyromboló kérdéseket, hogy fel merészelje vetni a korrupció gyanúját, függetlenül a vádlott társadalmi pozíciójától. S mi az, ami a leginkább bizonyító erejű? A gazdagság, a tekintély nem zárja ki a könnyed felelőtlenséget. Lehet valaki kőgazdag, egy Pulszky, egy Széchenyi, egy Kisfaludy, egy Bánffy teszem azt, ő is esendő, őt is megkísértheti a könnyű pénzszerzés friss bankó illata. Vagy a pénzszerzés csábítása, mert a hiábavalóságokra kiadott bankók annak nem fájnak, aki nem véres verítékkal szerezte azokat.

VÁ Csakhogy ez átkozottul kicsinyes megközelítése a demokráciának, nem liberalizmus, inkább libernyákizmus.

NYH Nem erős ez egy kicsit? Főleg a kontextust tekintve...

VÁ Az írás nyilván a nemzeti nyomor kortárs szörnyszüleményeire reflektál. Ma hasonló szörnyszüleményeket termel az ellenzéki média. Tehát az **üzenet** aktuális. A kommentárom pedig marad.

NYH A nemzet nagyjainak bemocskolását „intézők” neve gyakran homályban marad. Míg olvastál, utánanéztem. Például a Wikipédia úgy tudja, hogy a botrány azért robbant ki, mert a Pulszky által állami pénzen vásárolt dei Piombo arcképet, Raffaello-hamisítványnak vélték. Nem nevezi meg, hogy kik! Te is leírod, hogy a korrupcióval vádaskodó, később maga is korrupció gyanújába keveredett. Nevet nem említasz. Miért?

VÁ Ne gondolj valamiféle álszeméremre. Bár persze ilyenkor az is megfordulhat az ember fejében, hogy megérdemlik-e azok a percmemberkék, akik ezeket a nagyságokat tönkretették, hogy nevük az általuk elkövetett bűn kapcsán fennmaradjon. Az ok prózai: Az általam elérhető források Szinnyei művére hivatkoznak, ő pedig nem nevezi meg az eljárás kirobbantóját, kirobbantóit. Sőt még Pulszky Károly halála sem tisztázott, egyik forrás szerint már a hajón öngyilkos lett, a másik szerint egy Brisbane melletti gumifa erdőben. Én az utóbbit tartottam valószínűbbnek.

NYH Azt mondod: nemzeti öngyűlölet. De mi a nemzet? Mit jelent ma ez a fogalom? A társadalom azon rétege, amelyik képes a reflexióra és önreflexióra a közösség vélt vagy valós moralitását képviselve? Vagy mindazok, akik egy nyelven beszélnek, és történelmi tudatuk alapvonalaiban közös? Vagy valami egészen más?

VÁ Ezt hadd ne döntsük el most. Van egy témába vágó írásom, majd visszatérünk rá. Szerintem, általában nemzetnek azon tényezők összessége tekinthető, amelyek lehetővé teszik, hogy egyesek nyilatkozatokat tegyenek, döntéseket hozzanak a közösség nevében, anélkül, hogy tetteiket, szavaikat számon kérné valaki, ezért ezeket a megnyilatkozásokat, tetteket a közösség megnyilatkozásainak és tetteinek tekintik.

NYH Hm, ez elég pontosnak tetszik. És hiányérzetet is szül, úgy hangzik, mintha a nemzet egy társadalmi-politikai-gazdasági helyzet/állapot lenne. Hiányzik belőle az etnicitás aspektusa, ami nélkül szerintem sánta. A most tárgyalt és a következő írásod, egyfajta sérelmi életérzést közvetít. Jól érzékelem?

VÁ Nemcsak a kommunizmusban, a rendszerváltás után is számos támadásban volt részem, úgy is fogalmazhatnék, hogy a román politikai rendőrség nem támadott olyan mértékben, mint saját „demokratikus véreim” itthon és otthon. Nyilván szükségét éreztem a védekezésnek. Persze az is lehet, hogy az állítólagos nemzetbiztonsági szükségszerűségből tovább éltetett politikai rendőrségek csak „frissítenek”, de nem veszik le megtisztelő figyelmüket egykori célpontjaikról.

NYH A következő szöveg, megint csak „nyílt levél”:

„Levél Bassam Salehnek

Furcsa egy országban próbálom megtalálni a helyem, Bassam. Az a neve, hogy Magyarország. A fővárosa Budapest.

Tavaly novemberben két gépkocsi karambolozott Budapesten. Többek közt. Vér nem folyt, csekélység. Csak azért mesélem el, mert az ütközés következtében egyikük félig összetört egy szabályosan parkoló járművet. A sérült kocsi szerény kis cégem tulajdona. Szerény kis cégem lap- és könyvkiadással foglalkozik.

A biztosító nemhogy egy siket garast nem fizetett mostanig, hanem rajtunk próbálja behajtani a kárt, amely a mi autónknak ütköző terepjáróban esett. Érted, Bassam? Összetörük a kocsidat, és rád terhelik a károkozó kárát. A tiedről már ne is beszéljünk. Hát biztosító az ilyen? Azt hiszem, ezek a hungáriai erkölcsök felétek, a Közel-Keleten is feltűnést keltenének.

Annyit tudok rólad, Bassam Saleh, hogy az olasz kommunista párt indít téged az európai választásokon, hogy majd Brüsszelben »mint a palesztin nép szócsöve« lehess jelen. Bocs, hogy mégis megszólítalak: gratulálok neked, és irigyellek.

Kollégák is lehattunk volna. Te mint palesztin, én mint erdélyi. Erdély sincs messzebb Brüsszeltől, mint Ciszjordánia. A tetejében még Európához is tartozik földrajzilag, míg Ciszjordánia, hát...inkább ne firtassuk.

Nemcsak neked gratulálok, a pártnak is, amely felismerte, hogy az Európai Unióra nem európai kérdések is tartoznak. Így más kontinensen, más etnikai-politikai környezetben választ kereső kérdések is. Vagy akár erdélyiek – fűzném hozzá én – remélve, hogy Erdély mégsem látszik más kontinensnek Brüsszelből nézve.

Gratulációm értékét talán nem csökkenti a tény, hogy Ceaușescu Romániájában (amelyhez Erdély is tartozik, több mint másfél milliós magyar kisebbséggel) kialakult bennem az a meggyőződés, hogy a kommunizmus: tragédia. A kommunista pártok háza táját így messze elkerülöm. Ez csak egy vélemény, ne vegyék zokon az olasz kommunisták, mondjuk.

Ráadásul a közel-keleti konfliktusban sem a ti oldalatokon állok; bár ezt óvatosan írom le, mert nem ismerem a nézeteidet. Hadd fogalmazzak úgy: érzelmileg az izraeli oldalon állok. Biztosan azt gondolod, hogy zsidó vagyok. Európában, különösen annak középső részén, sosem lehet tudni, ki, kicsoda. Firtatni meg nem illik. Hiszed, vagy sem, én nem vagyok zsidó. De kisebbségi igen. Ezért kétségtelen, hogy ha majd egy több százmilliós zsidó tengerben néhány millió arab fog létéért foggal-körömmel harcolni, akkor majd az arab oldalon fogok állni. Mindettől azonban még helyesnek, jogosnak és természetesnek tartom a palesztin és kommunista jelenlétet az Európai Parlamentben. Annak tartom az erdélyi magyar közösség jelenlétét is.

Van Magyarországon egy párt, a neve úgysem mond neked semmit – egyszóval van ebben a furcsa országban egy párt, amely (tekintettel a nemzet részét képező erdélyi magyar közösségre) helyesnek gondolta, hogy egy ottani politikus is európai képviselő legyen. Az az ország ugyanis, akárcsak Palesztina, nem tagja az EU-nak.

Itt néhány szót magamról. Költő vagyok, újságíró és lapszerkesztő, Ceaușescu diktatúrája alatt emigrációba kényszerültem, a Szabad Európa Rádióknak dolgoztam, minden lehetséges fórumon képviseltem az erdélyi magyarok – és románok – jogainak ügyét. A diktátor bukása után visszatértem városomba, Kolozsvárra, amelynek szenátora lettem az első szabad román parlamentben, a párt alelnökeként a külügyet irányítottam, én képviseltem az erdélyi magyar pártot az Európa Tanács parlamenti közgyűlésének ülésein.

Életpályám e rövid összefoglalója talán érthetővé teszi, hogy miért éppen én válhattam volna erdélyi képviselővé az EU-ban az említett magyarországi párt listáján. *Come indipendente.*

Egyetlen feltételem hiányzott: a magyar állampolgárság. Így hát állampolgárságért folyamodtam a magyar hatóságokhoz. Ezt korábban százszor is megtehettem volna. Odahaza, Erdélyben már felhagytam a politizálással, és egyre többet tartózkodom Magyarországon, ahol kulturális építkezéssel, szellemi elit képzéssel foglalkozom. Egyszóval kétlakivá lettem. Öt elsőfokú hozzátartozóm – én úgy mondom: hozzám tartozóm – magyar állampolgár, és mind a négy nagyszülőm ennek az országnak a polgáraként született.

Hogy te ennek a feltételnek megfelelsz-e, nem tudom, állampolgárságodról nem szól a fáma. Nem tudom, van-e olyan, hogy palesztin állampolgárság, illetve kértél-e olasz állampolgárságot.

Mostanig vonakodtam honosítást kérni: a költők szülőföldjükön maradása szimbolikus üzenettel bír. De az európai parlamenti misszió fontosnak tűnt.

2003 áprilisában adtam be a kéresemet.

Mellékeltem erdélyi politikusok támogató leveleit, amelyekben arra kérték a magyar hatóságokat, hogy kedvezően és gyorsan bírálják el kérelmemet, mert az erdélyi magyar közösségnek különös érdeke. Támogató levelet írt érdekemben Magyarország legszebb dekorált katonatisztje is, Király Béla vezérőrnagy, aki az 1956-os forradalomban – emlékszel a szuezi válságra – a magyar nemzetőrség parancsnoka volt.

Szerénységem tiltja, hogy e levelekből idézzek. De nemcsak magyarok, hanem románok is támogattak. Ezek után azt gondolhatod, megkaptam a magyar állampolgárságot. Nem kaptam meg, Bassam.

Lehet, csak a mélymagyarok részesülnek e kegyben, én pedig, ki tudja, hígmagyaroknak számítok. Tudod, francia mintára nálunk is elterjedt ez a megkülönböztetés.

Néhány éve, fél évszázados – tudod, a kommunisták – emigráció után egy igen jelentős, kilencvenéves magyar író, egyébként a nemzet legrégebbi családjainak leszármazottja, ugyancsak állampolgárságért folyamodott Amerikából a budapesti hatóságokhoz. Ráadásul korábban már volt magyar állampolgár, ezt akarta visszakapni.

Azt hiszed, megkapta a honosítást?

Nem kapta meg.

Mit tesz ilyenkor egy magyar úr – fogja dupla csövű vadászpuskáját, és főbe lövi magát. (»Én nem vagyok nektek elég magyar, az anyátokat?«)

Ugyanazon a tavaszon, mint amikor egy másik idős magyar író is felkerestem Amerikában. Mostanában Olaszországban is népszerű. Márai Sándornak hívták.

Márai és az imént említett Wass Albert között a különbség az, hogy Márai már azelőtt főbe lőtte magát, hogy a poszt-, a kripto- vagy a virtigli kommunista hatóságok visszautasíthatták volna állampolgársági kérelmét.

Ma sok híve van, akkor a kutyát sem érdekelte, egy lepusztult, sötét, dohos San Diegó-i segély lakásban nyomorgott, s mivel ekkoriban már érezhetően új szelek kezdtek fújni Kelet-Európában, sokáig nem értettem, hogy miért nem hitt Magyarország felszabadulásában a szovjet okkupáció és a kommunista állampárt uralma alól. Vagyis hogy miért épp a változás küszöbén tett pontot az életére, ahelyett, hogy hazatért volna.

Mikor eldőlt, hogy immár – állampolgárság híján – nem lesz belőlem képviselő, nem követtem a nagy elődök önmegsemmisítő példáját. Nehogy már okot adjak mocskos kárörvendőknek. Fellapoztam a könyvet, amelyet Máraitól kaptam ajándékba. Egy dérbő hajnalon, azt hiszem, megtaláltam töprengéseimre a feleletet. Márai attól félt, hogy a magyar ország felszabadul, de a magyar emberek nem.

Ám tegyük félre hatóságaink üzenetét – vagyis hogy a magyar írók őtőlük akár főbe is lőhetik magukat –, és töprengjünk el: vajon mire is számíthatott volna Márai, ha hazatér? Talán kapott volna a fővárostól szociális alapon egy Dunára néző lakást. Ha már San Diego is megtette, mi sem lehetünk kicsinyesek. Az is lehet, hogy megnehezteltek volna rá az ideológiai boszorkánykonyhák környékén, mert úgymond túl sokat kommunistázik. Förtelmes hazugságok lavinái zúdultak volna rá, végezetül pedig – bizonyos lapokban – tilos lett volna leírni a nevét. Mert nem érti meg a kort, amelyben élni kénytelen.

Jut eszembe: vannak olyan lapok Magyarországon, amelyekben nem szabad közölnöm, se írni rólam, Bassam. És miután akadt szerző, aki kismonográfiát szentelt pályámnak, az illetékesek felhorkantak: szabad valakiről könyvet írni, akiről MI, évek óta nem hallunk!

Érted ezt, Bassam? Először letiltjuk a nyomorultat, majd hőbörgünk, hogy ki hallott erről a fazonról.

Összetörjük a kocsiját, majd csaholunk, hogy fizesse meg a kalapácsunkban esett kárt.

Van Magyarországon olyan folyóirat, amely nemet mondott verseimre, majd, fogózz meg, ugyanebben a folyóiratban megjelent az egyik, csak nem az én nevem alatt. Egy román költő barátom nevét tüntették fel: mintha őtőle fordították volna. Magyarországon nem szövegeket közölnek, hanem szerzőket.

Az állampolgárság megszerzéséhez az alkotmányossági alapismeretek vizsgát is letétették velem. Törvényhozói múltam, írói tevékenységem mit sem számított; de hát nem is kívántam kivételezettséget, mondtam nekik: ha kell, leteszem a magyarságvizsgát is. Ettől eltekintettek. Igaz, az állampolgárságot sem kaptam meg. Szemben például olyan futballistákkal, akik tüneményesen rövid idő alatt magyarrá lettek, vagy olyan kolumbiai kábítószer csempészekkel, akik dealt kötöttek a szervekkel, és néhány nap múlva már zsebükben magyar útlevelemmel hagyhatták el a börtönt.

Egyébként ismerek valakit, aki két hét alatt lett magyar állampolgár. Az illető a román politikai rendőrség alezredese volt. Bizonyára nem ámulsz: a titkosszolgálatok tiszteletreméltó alkalmazottait, úgy tudom, Palesztinában/Izraelben is különleges elbánásban részesítik.

Még néhány szót a gépkocsinkról.

Király, Wass és Márai mellett itt szólnom kell egy negyedik matuzsálemi korú ismerősről is: az 1902-ben született Takács Jenő zeneszerzőről.

Takács hallatlanul gazdag életet élt, többek közt Bartóknak is jó barátja volt, Kairóban is dolgozott néhány évig. Ahol vezérek, Yasser Arafat is született. Ezelőtt két évvel, mikor betöltötte századik életévét, javaslatomra az egyik legrangosabb magyar zenekar születésnapjára koncerten köszöntötte a százéves mestert.

A koncert költségeit a kulturális tárcának kellett állnia. Az éppen távozó kormány miniszterétől az ügy átkerült az új miniszter asztalára. Az új miniszter kötelezettséget vállalt rá, hogy a tárca állni fogja a költségeket.

A koncertnek nagy sikere volt; a Magyarországon majdnem ismeretlen mestert így méltó módon köszönthette a nemzet. Ám a televíziók és a koncertterem vezetőinek hitványsága, pökhendisége és hozzá nem értése folytán a hangversenyről nem készült tévéfelvétel. Az ebből tervezett jövedelem kiesvén, a zenekar a koncert költségeit – 15 millió forintot, vagyis kb. 60 000 eurót – könyvkiadónktól kezdte követelni, mint a koncert megrendelőjétől. (A zenekar ugyanis valamilyen általam nem ismert okból nem kívánt közvetlenül a minisztériummal szerződni, nekünk kellett közvetítenünk. Ezért valóban *A Dunánál* kiadó volt a megrendelő – persze a minisztérium által ígért támogatásra építve.)

Egy szó mint száz: a zenekar beperelte cégünket, talán nem is tehetett mást, és mára eljutottunk a felszámolási eljárásig. (Remélem, Takács nem értesül erről a gyalázatról, szégyenében a végén még ő is előkotorna valahonnan egy stukkert.) Kiadónk bankszámlájáról leemelték összes pénzünket. Fogalmam sincs, miből fizetem ki szerzőinket; azt pedig most várjuk, hogy a végrehajtó elvigye egyetlen vagyontárgyunkat, az említett autót. Kétszázezer kilométert futott már ugyan, de teljesen hozzám nőtt; automata sebváltós, így huszonnégy évvel ezelőtt megsérült és egészen soha meg nem gyógyult lábamat úgy kíméli, mintha családtag lenne, vagy afféle öreg béres. Hej, Bassam – ezt fogják most tőlem elkobozni. Majd küldök neked fotót a végrehajtásról. Nem elég, hogy összetörték, nem elég, hogy nem fizettek, nem elég, hogy sőt, nekem kellene fizetnem, nem elég, hogy saját magam megcsináltattam. Most elkobozzák. Folyóiratunknak, mely *A Dunánál* címet viseli – s amelyet tavaly mindenféle támogatás nélkül adtam ki –, ezzel valószínű befellegzett. Ha volt árokbetemető folyóirat, ez volt az. Tudod, nálunk nincs sem hatnapos háború, sem felszabadító mozgalom, lövészárkok mégis vannak, amelyeket illene már végre betemetni. De ha ilyen biztosítóink, ilyen minisztereink és ilyen erkölcsünk vannak, ez alighanem lehetetlen.

Az emberi aljasság egyébként nem etnikum- és nem is pártfüggő. Abban az említett pártban például, amely indítani szeretett volna engem, egyik jó barátom hevesen – de mindig csak a hátam mögött – ágált az ellen, hogy rákerüljek a párt listájára. Az sem érdekelte, hogy jóval több, Magyarországon élő erdélyi szavazna a pártra, ha egy honfitársuk is rajta lenne a listán. Ha találkoztunk, szélesen mosolygott és a támogatásáról biztosított. Most meg kiderült, hogy hiába blamált magát – áskálódása fölösleges volt, kommunista elvtársaid amúgy sem túrték, hogy labdába rúgjak.

És akkor sem tűrték volna, ha éppenséggel focista lennék. Ezért nem is azon töröm a fejem, hogy így, ötvenévesen melyik klub igazolna le. A testsúlyom sem ideális, több mint egy mázsát nyomok. Labdarúgóként, úgy érzem, nem állok nagy jövő előtt.

Talán az lenne jobb, ha én is átigazolnék Palesztinába. Onnan, úgy látszik, még mindig könnyebb út vezet Brüsszelbe, mint Erdélyből.

Persze főbe is lőhetem magam – legfőnnebb az a kérdés, hogy a Belügyminisztérium kapujában vagy annak a volt miniszternek a háza előtt lenne-e indokoltabb. Hát ez a helyzet, Bassam. Nem tudom, hallunk-e még egymásról.

Addig is sok sikert kívánok neked.”

NYH Tényleg létezett ez a képviselőjelölt Bassam? Nem túl durva az arab név áthallásos használata az opportunus kontextusban?

VÁ Gondolom, ma is létezik. Hacsak nem robbantotta fel magát Allahu akbar. De megnyugtató, hogy európai képviselőjelöltek ritkán áldozzák fel életüket a szent ügyért. Hogy durva-e a stílusom? Szerintem épp oly durva, mint a történet. Tehát adekvát.

NYH Amúgy Bassam, gyakori családnév az arabok között. Feleségem mesélte, amikor külföldieket tanított magyarra, hogy volt egyiptomi diákja, akit Bassam-Bassamnak hívtak. Aranyos fiú volt, eleinte el volt ragadtatva a magyaroktól, már a reptéren mosolyogva fogadták a vámosok, határőrök. Hangsúlyozta, hogy mindkét „bassam” fontos, mert van egy másik család Kairóban, aki csak egyszer Bassam, akinek tagjai esküdt ellenségei a Bassam-Bassamoknak emberemlékezet óta. Pár hetes magyarországi tartózkodást követően félrehívta a feleségemet, és szemlesütve megkérte, hogy csakis a személynevének, Alinak szólítsa. Milyen visszhangja lett ennek a szövegnek?

VÁ Életem leghatásosabb írásának bizonyult. Megjelenése után a köztársasági elnök magyarázatot kért a belügyminisztertől, miként lehetséges ez a dolog az állampolgársággal. A miniszterasszony jelentette, hogy nagyon alacsony szinten egy hivatalnok elfelejtette átküldeni az állampolgári ismeretekből letett vizsgám eredményét az illetékes osztályra, tehát nekik hivatalból el kellett utasítaniuk a hiányosnak minősített kérelmet. De most már megoldották a kérdést. Így hát nincs akadálya, hogy magyarrá legyek. Mondanom sem kell, hogy Mónika miniszter asszony igen barátságos viszonyt ápolt régi jóakarómmal, Téboldi államtitkár elvtárssal, pardon, elvtársa a rézfaszú fülesbagolynak, akit viszont megválasztottak európai képviselőnek a kommunista utódpart listáján, amelyen eleve befutó helyet kapott. De nem csak ez oldódott meg. A kulturális tárca új gazdája, saját miniszteri keretéből segített megoldani lehetetlen helyzetbe került kiadónk konfliktusát a zenekarral, így még az autónk is megmaradt. Ő egyébként nagy tudású történész, néha az ilyenekből is miniszter lesz.

NYH És mennyit kellett fizetned a biztosítónak?

VÁ Az írás megjelenése után a biztosító bocsánatot kért és visszavonta követelését. Úgyhogy hagyjuk ki a nevét.

NYH Még mondja valaki, hogy nincs ereje a nyilvánosságnak Magyarországon.

VÁ De mennyire hogy van! Hurrá! Helyreigazítást is kell közölnünk. Később úgy értesültem, hogy Wass nem a puskájával, hanem a pisztolyával hajtotta végre az öngyilkosságot. Meg az állampolgársági ügyében is kezdett már fény mutatkozni az alagútban. Lényegében megkaphatta volna a magyar állampolgárságot, de már nem kellett neki. Ebben tehát tévedtem.

Ugrás a sötétbe 6.

Nyalánki úgy ítélte meg, hogy a személyes sérelemből (ami amúgy a személyes hanyagságból következett, hisz maga mondja, korábban bármikor megkérhette volna az állampolgárságot) nemzetkarakterológiai általánosításokig rugaszkodó cikk mellé, odailik az a nyilatkozat, amit 1983 nyarán Duray Miklós *Kutyaszorító* című könyvének New York-i megjelenése kapcsán kellett adnia az akkori „mértékadó” erdélyi folyóirat, az *Igaz Szó* szerkesztőjének a román politikai rendőrségen, egy házkutatást követően. A nyilatkozat a Vezír dosszié kevés magyar nyelvű, kézzel írt dokumentuma közé tartozik, amit természetesen románra is lefordítottak. A nyilatkozatot megelőző kihallgatást, a megyei államvédelem akkori magyar vezetője, Ágoston ezredes és a magyarul szintén jól beszélő Băţagă ezredes folytatta le. Hogy milyen megállapításokhoz vezethet, Vezír Álmosra nézve a szöveg, ítélje meg a nagybecsű olvasó, ha lesz.

Nyilatkozat

Alulírott Gálfalusi Gyula a következőket nyilatkozom a megbeszéléssel kapcsolatban, amit ma 1983. október 27-én délelőtt folytattam az Államvédelem dolgozóival.

Vezír Álmossal utoljára 1983 júliusában vagy augusztusában beszéltem, amikor telefonon felhívott, s közölte, hogy beszélni szeretne velem, mire én meghívtam lakásunkra. Arra kért, hogy menjek érte a nagyanyjához, amit némi vonakodás után, (elvégre neki volt számomra mondanivalója) teljesítettem. A lakásban arra kért, maradjak náluk, mert valami telefonhívásra vár, ami nem érkezett meg. Vártunk, közben sakkoztunk és beszélgettünk. Megkért, meséljek unokaöcsém, Kinizsi Pál halálának körülményeiről. Megjegyzem, hogy Öcsémet évek óta skizofréniával kezelték, tanulmányi és családi problémái is voltak. Mindezeket elmondtam Vezír Álmosnak. Ő arról kérdezett, hogy nem látok-e arra utaló jelet, hogy Öcsém politikai üldözött volt, vagy mint a bátyám és az én rokonomat üldözték, zaklatták volna. Határozottan azt válaszoltam, hogy nem, és arra kértem ne próbáljon unokaöcsém emlékével manipulálni. Erre azt válaszolta, hogy túlságosan naiv vagyok; azt hogy konzervatív, már máskor is mondta.

A magam részéről Vezír Álmot rendkívül tehetséges embernek tartom, sajnos nemcsak irodalmi, hanem más irányú ambíciói is vannak. Politikai tevékenységével nem értek egyet, határozottan elhatárolom magam tőle.

Egyébként nem tudom, és nem is akarom elhallgatni azt a tényt, hogy szinte szándékosan igyekszik kompromittálni minél több embert, alaptalanul dicsekszik egész sor jelentős vagy kevésbé jelentős művész egyetértésével és rokonszenvével, demonstrálni akar a velük való barátságával, ezzel őket is gyanúba keveri. Nem hiába került szóba a romániai magyar értelmiség soraiban az a megállapítás: úgy viselkedik, mintha az Államvédelem provokátora lenne. Zavaros fejű fiatalembernek tudom, aki ismétlem, roppant tehetséges, s akinek a tehetségét óvni kell, hogy dőre éretlenséget tükröz a gondolkodása, és tetteinek jórésze.

Duray Miklós könyvével kapcsolatban a következőket szeretném kijelenteni: én Duray könyvéről sohasem beszéltem Vezír Álmossal, tehát teljesen alaptalan Vezír azon állítása, hogy nekem átadta a könyvet. Azt sem tartom valószínűnek, hogy neki meglett volna. Az a mese, amit Marosvásárhelyen neki tulajdonítanak, miszerint a marosvásárhelyi Securitate elvette volna tőle a könyvet, mire ő levelet írt Csoóri Sándornak, feladta és erre másnap Kolozsváron a pártportán kézbesítő egyenruhás visszaadta neki a könyvet - fantazmagóriának tartom és annak a jelének, hogy Vezír Álmos összeesküvősdit játszik. Hangsúlyozom, csak játszik. Mintegy kényszerképzetnek engedve regényesíteni szeretné életét. A fenti mesét itt Vásárhelyen hallottam, nem tudom megmondani kitől.

Ami magát a könyvet illeti: én Hajdú Jánosnak a budapesti *Lét és Irdalomban* megjelent cikkéből, valamint a Szabad Európa Rádió adásából szereztem tudomást róla. Az elmondottak kapcsán teljesen elhatárolom magam tőle, s különösen fáj, hogy Csoóri Sándor, a kitűnő magyar költő és esszéista, nevét adta a könyvhöz, sőt olyan előszót írt hozzá, amely az idézetek alapján teljesen hibás, ellenséges, saját eddigi munkásságának ellentmondó nézeteket vall. Ha találkozhatnék vele, megmondanám neki: a nemzetiiségi kérdést soha nem lehet szocializmus ellenes alapon megoldani. Máig sem értem Csoórinak ezt az eltévelyedését és megbocsáthatatlan hibának tartom. Azt pedig, hogy az előszón belül – amint az Hajdú János cikkéből kiderül – a baszk terroristák módszereit is szóváteszi – bármennyire közvetve olasz újságírók kérdését idézve – írástudói felelőtlenségnek tudom nevezni. Egyébként Duray Miklóst 1965 óta ismerem: Balogh Edgár mutatótt be egymásnak Kolozsvár-Napocán. Azóta néhányszor találkoztunk, legutóbb 1979-ben. Régóta nem értünk szót egymással: ő író és politikus szeretett volna lenni, de geológus lett belőle, tudtommal jó szakember, hiszen a doktorátust is megszerezte.

Végezetül meg szeretném ismételni: az a tény, hogy Vezir Álmos valahik előtt azt állította, hogy néhány kollégámmal és személyesen velem beszélt volna a könyvről, s mi egyetértettünk vele csak újabb jele annak, hogy Vezir Álmos olyan táborot akar magának hazudni, amely nem létezik. Valószínűleg úgy gondolja, hogy ő lesz védettebb attól, ha azt a látszatot kelti, hogy neves emberek, mint Hajdú Győző, Süttő András, Jánosházy György támogatják. De azt is megismétlem, hogy tehetséges ember, akinek költői pályáját nem szabad akadályozni, s főleg nem szabad mártírt csinálni belőle. Nem érdemes az ő kezére játszani, hiszen épp ezt akarja: mártír szeretne lenni.

Ezen nyilatkozatot fenntartom és befolyás nélkül aláírom.

Marosvásárhely 1983.X.27. Gálfalusi Gyula

Másnap, október 28-án reggel – ahogy az egy lehallgatási leiratból kitetszik, SOMNIFER dosszié, 11. köt. 614-615 – Gálfalusi felhívja Vezír Álmost. Furcsa, hogy a lehallgató készülék csak a hívott fél válaszát hallja, a hívóét nem, ez azt jelentené, hogy a mikrofon csak a kagyló beszélő részében hat? A szintén jelenlévő apa, aki mint tudjuk besúgó, Vezír tagadó válaszából („nem beszéltem senkivel Durayról, ez teljesen lehetetlen”) nem érti mi a helyzet, és faggatja. Fia nem ad egyértelmű választ, szerinte Gálfalusi azt mondta, hogy a kihallgatásán egy kolozsvári tiszt is jelen volt, aki azt állította, Vezír mondta neki, hogy Durayról tárgyalt Gálfalusival. Apja kérdésére, hogy járt-e Gálfalusi lakásán, azt mondja, soha, a szerkesztő látogatta meg őt, amikor a nagyjánál volt Marosvásárhelyen. Azt elhallgatja, hogy az ő kérésére ment oda Gálfalusi, és hogy ott, akkor, a szerkesztő unokaöccsének öngyilkosságáról faggatta, ami a kérdezettnek egyáltalán nem tetszett, tiltakozott is Vezír feltételezése ellen, hogy politikai színezetet adjon a tragédiának. Végül annyit bevall az apjának, hogy Gálfalusi felszólította, ne keverjen másokat bajba.

NYH Ma már tudjuk, hogy Románia is bekerült az EU-ba. Nem kívántak téged képviselőnek jelölni, akár a magyar akár a román pártok valamelyike?

VÁ Jaj, dehogy.

NYH Elvállaltad volna?

VÁ Az RMDSZ jelölését semmiképp. Főleg Tőkés ellenében nem, aki amikor most beszélgetünk, már harmadik ciklusát küzdi végig, legutóbb Fidesz támogatással. Ismerjük, ő mindig is kemény harcos volt.

NYH No és ha Tőkés kérne fel, hogy vele együtt indulj?

VÁ Azt gondolom, egy europarlamenti mandátum presztízs-szempontról és anyagilag igen fényes lehetőség ugyan, de nem úgy élem meg, mint életem nagy esélyét.

NYH Mindenféle csapatból kilógsz.

VÁ A csapat fontos, sokszor létfontosságú. De még a legjobb csapatok is az egyéni képességekre és teljesítményre épülnek, meg persze ezek összhangjára.

NYH Mi a kedvenc sportod?

VÁ Ez most „finom” irónia akar lenni a sportos életmódtól távol álló habitusomra vonatkoztatva?

NYH Isten Őrizz!

VÁ Sakk, vívás, tenisz, asztalitenisz. Meg persze a Forma-1.

NYH Ó igen, a teniszről már jó néhányszor elcsevegtünk. Arra is emlékszem, neked Djokovic az echte teniszező, míg nekem Federer. Egyik kedvenc sportod sem csapatjáték. Mindegyikben közvetlenül küzdenek egymással az ellenfelek, mondhatni párbaj jellegűek.

VÁ Nocsak.

NYH Tévednék, ha úgy gondolnám, hogy életed tempóját, feszültségeit, meredek fordulatait nézve leginkább egy Forma-1-es versenyzőhöz hasonlóan éltél?

VÁ Ezt a kérdést azért tetted fel, mert tudod, hogy szeretek vezetni, hogy gyorsan hajtok, és hogy szeretem a Forma-1-et, amit sajnálatos módon egyre inkább Formula-1-nek neveznek?

NYH Tényleg, úgy vezetsz, ahogyan élsz is...

VÁ Niki Lauda visszavonulása után, divat volt siránkozni, hogy a Forma-1 unalmassá vált, hiányzanak a nagy egyéniségek. Ez persze nem igaz. Írtam egy jegyzetet, már nem emlékszem melyik rádiónak, talán a Deutschlandfunknak arról, hogy mi módon lehetne izgalmasabbá tenni a versenyeket. A Forma-1-ben ugyanazért nincs vérbeli izgalom, mint amiért az autópályán sincs. Egyirányú a közlekedés, nem jön szembe semmi, nem kunszt előzni.

NYH Az előzéseidet jobb, ha nem emlegetjük.

VÁ Ha félsz, miért ülsz be mellém? Azt mondtam, válasszák ketté a mezőnyt: kilenc autó induljon egyik irányba, kilenc a másikba, a két mezőny fusson egymással szembe. Attól kezdve nem lesznek tét nélküliek az előzések és nem lesz unalmas a verseny. Ez persze költői ötlet volt. Amennyiben hasonlatot keresek arra, hogy miféle versenypályákon szaladgáltam, akkor leginkább ilyeneken. Ahol van szembejövő forgalom is... mit forgalom? verseny... olykor oldalirányú is.

NYH Ha elgondolom, milyen nagyot szólhattak volna olyan terveid, mint az 1956-os emlékmű, vagy a Duna Köztársaság, vagy Königsberg visszakövetelése az oroszoktól... Mekkora csinnadratta, mekkora médiatámogatás kísérte volna ezeket, milyen sztárolás, milyen tupírozás, ha nem te vagy az ötletgazda... Ma még az járja, hogy rólad vagy rosszat, vagy semmit, de előbb-utóbb azért minden fa, amit elültettél, felnövekszik. Minden, amit tettél, elnyeri az értelmét, minden, amit leírtál, megtalálja a címzettjét.

VÁ Gondolod?

NYH Annak az embernek a fölényérzetével élsz, aki teljesen biztos abban, hogy ötletei soha nem fognak kifogyni.

VÁ Egyszer elterveztem, hogy az év minden napján feljegyzek legalább egy ötletet. Aztán éreztem, hogy nem vagyok képes az ezer-ezerszáz szóba jöhető ötletnek – hirtelen ennyit írtam össze –, bár az egyharmadát kiválasztani.

NYH És miért nem írtad meg mind az ezret?

VÁ Ugyan ki adna ki egy ilyen könyvet?

Csengettek. A házigazda feltápáskodott. Már a kávéházi találkozáskor feltűnt a vendégnek, hogy inkább csoszog mint lép. Türelmetlenül újra megszólalt a csengő, az ajtó felé tartó dühösen legyintett, morgott egy fűzfánfütyülősárgarézrigóját. Hallatszott, hogy átvesz valamit, leszúr valakit az udvariatlan viselkedésért, majd begurít egy feltehetően eleve az ajtó mellé készített zsúrkocsit, amelyiknek az egyik kereke keservesen nyikorgott.

VÁ Feleségem a lányunkkal hazautazott az anyjához, mert Őnagysága gyengélkedik. Nem volt ideje ételt készíteni, hát rendeltem. Még meleg, nekifoghatunk az étkezésnek. Szabadítsd fel az asztalt. Nem szeretek éhesen dolgozni.

Nyalánki az órájára nézett, két óra öt percet mutatott. Indulás előtt épp csak vajas kiflit fogyasztott a kávé mellé, megéhezett, de nem akarta megszakítani a beszélgetést. Elrakta az asztalról a technikát és a papírokat.

VÁ A konyhai hűtőben találsz úzót, jó lesz aperitifnek. Egy palack etyeki chardonnayt is emelj ki. Poharakat, abroszt az almáriumban keress. Légy szíves teríts meg, nekem ki kell mennem a mosdóba.

Nyalánki addig fel sem figyelt a veretes, virágmintás tálalószekrényre. Eredeti darab volt, a copf stílus és a vargyasi festett bútorok ízléses keveréke. Megcsodálta, majd az utasítás szerint eljárt, nem volt ismeretlen számára ez a feladat. Álmos a mosdóból visszatérőben a fal mellett álló hatalmas támlás széket toszogatta az asztalig. Megkérte vendégét, meséljen magáról, mi történt vele utolsó találkozásuk óta?

Ritka alkalom, hogy a nagy ember érdeklődést mutasson közönséges halandó irányában, meg kell ragadni – gondolta kesernyés alázattal. Rómából való hazatérését követően meghívták a kolozsvári egyetem magyar újságíró képzésére óraadónak.

VÁ Apropó Róma. Volt az a rendőrségi ügyetek. Szóltam az érdeketekben a grófnőnek, nem utasított vissza. Megoldódott?

NYH Ó igen. Lujza Lilla pénzbüntetést kapott, nem tudom, kifizette-e.

VÁ Ő mit csinál? Nem hallottam róla mostanában.

NYH Én sem. Akkor összevesztünk, tőlem elköltözött. Úgy hallottam, egy ideig itthon működött, kiállítás is volt a római képekből. Később kiköltözött Londonba, azóta nincs hírem róla. Tudod, ma nem Párizs, hanem London, vagy Berlin az ifjú titánok gyűjtőtábor. Folytathatom? Sok tehetséggel volt alkalmam megismerkedni Kolozsváron, például Salat Emőkével, a feleségemmel. Nagybányáról származik, angol-magyar szakot végzett, és azt toldotta meg média képzéssel. Nagybánya festői város, délután, ha a környékről ingázó munkások hazatérnek, elég sok magyar szót lehet hallani. Jártál ott?

VÁ Sokszor volt meghívásom, de végülis sosem jutottam el.

NYH Nekem nagyon szimpatikus. Bizarr, noha tudom, téged a futball nem nagyon érdekel, a nagybányai csapatot, bár magyar alig játszott benne, ha Erdélyen kívül szerepelt, a román szurkolók „hortisták, hortisták” skandalással cukkolták. Aztán ott emelkednek azok a cicásan gömbölyödő vulkanikus hegyek... Emőke bemutatott minden történelmi látnivalót, köztük a festői koltói kastélyt is. Valószínű nem véletlenül választották tevékenységük színhelyéül a várost azok a festők, akiket nagybányai iskola néven katalogizált a művészettörténet. Megismerkedésünk után egy évvel összeházasodtunk Emőkével.

VÁ Nem szép tőled, hogy nem hívtál meg az esküvőtökre.

NYH Bocs, meghívtalak. Akkoriban hosszasan Kínában tartózkodtál, legalább is a családod telefonos érdeklődésekre ezt mondta. Többször is kerestelek, ugyanis nem kaptam visszajelzést a meghívóra és nem szerettem volna, hogy valamilyen félreértés miatt megromoljon a kapcsolatunk.

VÁ Sajnálom. Valóban, viszonylag hosszú ideig tartózkodtam a Távol-Keleten. Főleg a „mennyei birodalomban”, de máshol is. Gyerekkorom óta vonzódok Kelet-Ázsiához, nem tehetek róla, bizonytal a gének... Gondolom, a családom nem tekintette fontosnak a meghívót. Azóta már új családom van, úgyhogy... Tehát megnősültél...

Nyalánki nem akarta forszírozni az újránősülés kérdését, addigi kísérletei Vezír magánéletének részleteit megismerni kudarcba fulladtak. Némi borkóstolással, bordicséréssel egybekapcsolt szünetet tartva továbbfolytatta élettörténetét. Felesége Szovátán tanított, írogatott erdélyi és magyarországi lapokba. Két év távházasság elég volt ahhoz, hogy megelégedjék a kétlakiságot. Hugó kerített állást Emőkéjének, egy a kormány által támogatott online folyóiratnál, kis manzárdját eladta s két szoba-konyhás új építésű, méregdrága lakást vásároltak Budán, aminek megszerzéséhez bankkölcsönt is kellett felvenniük, és kedvezményt igényelniük gyermekvállalás mián. Felesége még a Semmelweis Egyetem külföldi hallgatóinak magyarra tanításába is bekapcsolódott, amihez épp angol-magyar szakos tanárokat kerestek, miután a nyelvoktatást vállalkozásba kiszervezték. Aztán ezt abba kellett hagynia, gyermeket akartak, meg a hitelszerződés is kötelezte őket. Emőke különösebb viszontagságok nélkül megszülte első gyermeküket, Edinát, aki az esztergomi kiszállás idején majd két éves volt. Most várják a másodikat. Náluk munkamegosztás van a konyhában, a háziasszonyi teendőket mindig az látja el, akinek épp van rá ideje, emiatt nem bonyolódik vitába a feleségével, mint annyi férj.

VÁ: Remélem, nem rám célzol. Látnod, én közismerten gourmand vagyok, nem szégyellem, de a gyakorlati konyhaművészethez semmi affinitásom. Pedig úgy szocializálódtam, hogy nálunk mai napig apám főz. Anyám ingázott, apa viszont egy fővárosi lap kolozsvári tudósítójaként kötetlen munkaidőben dolgozott, sokat tartózkodott otthon. Persze étkezhetett volna a pártkantinban is, de cukorbetegként tudni akarta, miből készül az étele. Fogyassz bátran, láthatod, bőséggel rendeltem.

NYH Te is örökölted apád betegségét?

VÁ Ezt ne firtassuk. Betegségekről vagy jót vagy semmit.

Fürjtojás leves volt az első fogás, a második az étterem speciális tálja, legalább hatféle sülttel. Garnirungnak kerti tintagombával fűszerezett rizset és tepsis burgonyát mellékeltek. Desszertként somlói galuskát küldtek. A vendég megállapította: az ebéd egy vagyonba kerülhetett. Álmos utasította Hugót, hogy töltsön az apró, négy centesnek tűnő likőrös poharakba. Hugó dicsérte az ételt, a házigazda ízlését, akinek szemmel láthatóan legalább annyira ízlett a dicséret, mint az étel. Hazudnia nem kellett, minden fogás fejedelmi volt. Ők rendszerint otthon főztek több napra, egyszerű, könnyen elkészíthető, lehetőleg olcsó ételeket, ritkán jártak étterembe. Hozatni meg pláne nem hozattak. Főleg ilyen drágát nem. Legfeljebb néha pizzát.

Álmos, famulusa beszámolóját követően az őt ért legújabb támadásokra reagált, szinte mániákusan. A legegésőbb budapesti tűz a Liget-projekt körül ég. Táplálja a tüzet rendesen a „zellenzék”. Utóbbi szót hangsúlyosan, élvezkedve ejtette, nyilván a „Zorbán” kifejezésre reflektálva. Egészséges, életképes fák irtásával sem lényegileg, sem taktikailag nem tud azonosulni – magyarázta. A projekt elődjét, az Andrassy-kulturális negyed koncepciót, ami helyett a Liget-projekt megvalósult félig-meddig, ő alkotta meg államtitkárként, így ebben a tekintetben sem számít teljesen elfogulatlan szemlélőnek. De azt nyugodtan kijelentheti, hogy a választókat a fák kivágása könnyen eltávolíthatja a kormánypolitikától. Ha azok a fák tényleg olyan betegek, ezt megfelelően kellett volna dokumentálni, kommunikálni, odahívni a környezetvédőket és a botanikusokat. Akkor az elszánt zöldeknek, a szakemberek véleménye alapján be kellett volna ismerniük a kivágás jogosságát, elkerülhető lett volna a szabad irtás látszatába keveredni, önjelölt Prométheuszok sem láncolták volna magukat fákhhoz. Őt három éve nem hagyják élni a világ expo miatt, nyilván irigységből. Mert „szakértőék” szerint magyar vállalkozás nem lehet sikeres. Illetve az is motiválja a kritikusokat, hogy nem következett be a látványos bukás, amit megjósoltak. Nincs gyalázatosabb a hamis próféták bosszújánál. Miközben az ellenséges hangulatkeltés a legmagasabb fordulatszámra pörgött, a kormányközeli média mélyen hallgatott. A közszolgálati televízió hosszú ideig szabotálta az expós anyagokat. Noha szemtől-szembe nem fogalmazták meg, azt fájlalták – ezt belső forrásból bizonyosan tudja –, hogy nem ők, illetve nem az ő emberei kaptak megbízást a forgatásra. És persze megint csak az a „rengeteg pénz”, amit nyilván a kormánybiztos és „dilettáns jobbágysai”, a „szakma”, a „mértékadó építészek, filmesek” elől „belapátoltak”. Sokfelé járt, sok mindent látott, de a magyar bürokrácia bestialitásához fogható államigazgatási gyehennával és mefisztói álnoksággal még nem találkozott. A magyar aljasság nem ismer mélységbeli határokat. Ezen egyetlen kormány sem tudott változtatni. Persze, olyan hatalom is volt, amelyik nem is akart.

Nyalánki úgy gondolta, hogy az aljasság korántsem etnikum függő, de nem tartotta célszerűnek vitába bonyolódni bálványával.

Exkurzus

Vezír Álmos halálát követően, az anyag szerkesztése közben, amikor az esztergomi közös ebéd ezen részletéhez ért, Nyalánki Hugó úgy vélte, meg kell szólaltatnia a „zseni” ellentáborát is. Amikor Esztergomban bálványa röviden kitért a milánói kiállítással kapcsolatos nézeteire, fájdalmaira, megpróbálta szembesíteni a konkrét ellenvéleményekkel, de a házigazda leseperte a kiválasztott szövegeket az asztalról a szó szoros értelmében. Indulatát azzal magyarázta, hogy fájdalmas emlék, akkoriban kénytelen volt foglalkozni vele bőségesen, nem akarja a múlt sebeit feltépni. Kap épp elég új sebet, hogy azok borogatása teljességgel lefoglalja.

Ő azonban úgy érezte, hamis maradna a kép, ha nem utalna a jelzett történések ellentmondásosságára. Olyan média megnyilatkozásokat keresett és talált, amelyek akkori és későbbi ismeretei szerint jellemezték Vezír és az ellenzéki médiumok vitáját. Vezír nem kerülte az ütközést, nyílt levélben, blog bejegyzésben megfogalmazta, hogy neki tisztségénél fogva joga van egyszemélyi döntéseket hozni, és annak felelősségét vállalja.

Expóbörleszk: megdöbbenő, mire mentek el százmilliók

Földész Andor

2015.08.24. 07:56 Módosítva: 2015.11.10. 13:42

Több százmillió forintért rendelt Vezír Álmos kormánybiztos filmeket, multimédiás projekteket, sőt élményutakat a milánói expo általa irányított magyar megjelenésére.

A produciók sehol nem láthatók, csak a kifizetéseknek van nyomuk.

Ezeket a nyomokat az Emberi Erőforrások Minisztériuma (Emmi) el akarta tüntetni: közérdekű adatigénylésünkre küldött válaszukból kimaradtak a láthatatlan filmekre kifizetett összegek.

Még szerencse, hogy annyira összevissza dolgoznak, hogy az árulkodó adatok egy részét korábban véletlenül feltöltötték a netre.

A lista tele van bizarr tételekkel. Pedig azt hittük, a magyar pavilon nem lehet már kínosabb, hisz megtervezői is elhatárolódtak a megvalósult építménytől: Nyílt levelük szerint az építkezés kezdete óta mindenből kihagyták őket, a terveket többször módosította az építtető, nem is nézhették meg, csak a médián keresztül látták.

„A változtatások tartalmában lényegileg érintik a megvalósuló művet, azt a koncepciót, amit a tervpályázatban kidolgoztunk. A pavilon és kert üzenete és annak megjelenési formája attól, amit jó szívvel képviselni tudunk, aminek megvalósulásáért küzdöttünk, és támadások tömegét elszenvedtük, immár tarthatatlan mértékben eltávolodott.

Mivel a fentiek ellenére a médiában – itthon és külföldön – a pavilon szerzői közt továbbra is szerepel a nevünk, olasz újságok és kollégák keresnek meg bennünket, hogy publikáljunk –, kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy a pavilon megvalósuló, végső változatától elhatárolódunk, annak építészeti-műszaki színvonaláért, működőképességéért, a terem hangzásáért felelősséget nem vállalunk.”

Néptáncműsor. Fotókiállítás. Biopiacos termékbemutató. Ez nem egy falunapi program valamelyik kisvárosi művelődési házban, **hanem a milánói világkiállítás magyar pavilonjának napi műsora.** Ugyanazok a programpontok ismétlik egymást napról napra, mintha a folklórműsorok univerzumot átható mindenhatóságáról akarnának üzenni a látogatóknak. Úgysem hiszi el, hogy milyen programmal állunk a világ elé, amíg nem [kattint a honlapra](#), aztán érdemes tovább olvasni. Az egész ugyanis még durvább, ha tudjuk: a világkiállításra a kormány a pavilon építésére szánt 2,3 milliárd forintot felül egyszer adott közel 2 milliárd forintot a programokra, majd ezt megfejelte egy 900 milliós pótköltségvetéssel. Azaz az expó **5,2 milliárdba** kerül az országnak. Öt lépésben szállunk a pavilonpanama mélyére.

1. A minisztérium hivatalosan átverné az újságírókat

Helyesbítés Valótlan az az állítás, hogy a minisztérium eltüntetett volna szerződéseket vagy kozmetikázott volna bármely dokumentumot. Ezzel szemben a valóság az, hogy a minisztérium az adatkiadás körében legalább 130.000.000,- Ft értékben kötött szerződésekről nem adott tájékoztatást lapunk közérdekű adatigénylésére, mivel a kért adatok körét a minisztérium eltérően értelmezte.

Az illetékes minisztériumtól, az EMMI-től kikértük az expó szerződéseit, hogy megnézhessük, hogyan kerülhet a hortobágyi csárda folklórelőadását imitáló műsor annyiba, amiből az egész Sziget

Fesztivált meg lehetne szervezni, és még maradna is egymilliárdcska elhívni a szuperdrága Red Hot Chili Pepperst, Dr. Drét és a Metallicát. Az expó elképesztő költségei különösen érdekesek úgy, hogy [az építészeket eleinte ki sem akarták fizetni, ahogy arról írtunk is](#). Az EMMI által küldött válaszban találtunk néhány igen érdekes tételt, ezekről kicsit később. Előtte megosztjuk meghökkenésünket, ami akkor ért minket, amikor kiderült: a minisztérium kozmetikázta a hivatalos dokumentumot. A Kormány.hu-n keresgélve ugyanis ráakadtunk [két olyan, a listából hiányzó tételre \(első találat a listán\)](#), amelyeket korábban, vélhetően véletlenül töltöttek fel az EMMI szerződéskötéseiről. És mit ad isten, éppen ez a két tétel a leggyanúsabb.

2. Túlárazott filmek, amiket sehol nem vetítenek

A Focus Media Center Kft. a „2015. évi Milánói Világkiállításra a lombard–magyar, illetve a milánói–magyar kapcsolatokról szóló 16 darab filmalkotás elkészítése” kapott **59 630 000 forintot**. A teljesítést könnyen ellenőrizhattuk, mi ugyanis [jártunk a már megnyílt pavilonban](#), ám ott fúró munkásokon és a tervekre korántsem hasonlító, sivár épületen kívül mást nem láttunk.

Sipos Áron, a Focus vezetője, akiről korábban a cége által felhalmozott hatalmas adóssága miatt írt az [Átlátszó](#), az Indexnek hangsúlyozta, hogy a filmeket leforgatta. Közel 60 millióból egy beszélőfejes dokumentumfilm-sorozat készült, amelyben szakértők a lombard–magyar kapcsolatokról értekeznek. Állítólag. Mert az amúgy is túlárazottnak tűnő anyagot Sipos Áron leadta ugyan a világkiállításért felelős Vezír Álmosnak, de azóta senki nem látta a filmeket. *(Cikkünk megjelenése után megkeresett minket Sipos Áron, elmondta, hogy az adósság valójában csak technikai adósság volt, és a filmjei nem is túlárazottak.)* Sajnos a kormánybiztos sem nyújtott olyan információt, amely alapján a szkeptikus állampolgár megnyugodhatna, hogy a filmek valóban elkészültek. Vezír szerint az olaszok tehetnek arról, hogy a filmek úgymond dobozban hevernek: a lombard–magyar filmeket a filmművészet napja nevű, július eleji eseményen akarták bemutatni, de a programot az olaszok eltolták vagy meg sem szervezik, ez nem világos, mindenesetre Vezír ezek után jobbnak látta egyáltalán nem leadni a méregdrága dokumentumfilmeket. Szerinte, szeptemberben (tehát egy hónappal az expó zárása előtt) már láthatók lesznek a filmek a pavilon képernyőin. Amelyeken most egyébként a Magyar Turizmus Zrt. nem ide készült, hanem sok más

helyen is vetített országimázsfilmjei mennek. Tehát hely, lehetőség eddig is lett volna a 60 milliós filmsorozat vetítésére. Bónusz: Vezír Álmos megígérte, hogy az olaszországi Velencében is lesz egy exkluzív bemutató. Az állam, a víztisztítási innovációkat mutatja be egy hangárban, amely Szőcs szerint akkora, hogy ott mehetnek majd a lombard–magyar filmek. A víztisztítási szakembereknek. A víztisztítók mellett. Kérésünkre Vezír megígérte, hogy elküldi szerkesztőségünknek a filmeket dvd-n. Eddig nem kaptunk csomagot a kormánybiztostól, de ha egyszer megérkezik, a produkcióról részletesen beszámolunk.

3. A méhészek eltüntetik a multimédiás élményutakat

A kormánybiztos közel **8 millió forintot** szánt a magyar pavilon misztikusan hangzó programjára, a multimédiás élményutakra, amelyet a B.O.A. Kereskedelmi, Számítástechnikai és Szolgáltató Kft. fejlesztett. És amelynél az élményeket csökkenti a tény, hogy ennek a produkciónak sincs nyoma a pavilonban.

Ilyen a magyar pavilon a valóságban

[Elmentünk Milánóba, hogy a saját szemünkkel lássuk](#), mi épült közel 4 milliárd forintnyi közpénzből. Rá kellett jönnünk, hogy ennél jellemzőbb magyar szimbólumot még nem láttunk. Az épületnek nem volt olyan pontja, amit ne lengett volna be a hamisítatlan kortárs magyar hangulat. Vezír Álmos kormánybiztos megnyugtatóan minket, hogy nem mi voltunk figyelmetlenek, az élményutak egyelőre valóban nem láthatóak. Tőle tudtuk meg azt is, hogy mit jelent a *multimédiás élményút* kifejezés: az európai kultúrával és a víz kultúrájával kapcsolatos vetítéseket, bármit is jelentsen ez. Erre az állam havi 450 ezer forintot, összesen 7 650 000 forintot biztosít. De miért nem mennek a vetítések, ha vannak képernyők a pavilonban, amelyeken jobb híján máshova szánt országimázis filmek peregnek? A szereplők, mindannyian a saját érdekeiket törekszenek érvényesíteni, és emiatt ez a program háttérbe szorult – kaptunk enigmatikusan megfogalmazott választ. De vajon kik ezek a szereplők, akik elnyomják az élményutakat?

Egyrészt az agrártárca, amely a saját programjait tolja előtérbe – magyarázta a kormánybiztos. Másrészt pedig a termelők, akiknek „a világkiállítás a világ előtti megmutatkozás egyszeri és kihagyhatatlan lehetősége”, és ezért háttérbe szorítanak más programokat. Sajnos a pirospaprikára, kürtöskalácsra, akácmézre nagyobb a kereslet, mint a szellemi tartalomra – festett olyan képet a kormánybiztos, mintha a magyar pavilonban tömegek vonaglanának gasztromámorban, nem pedig kihalt termekben csárdásozna kétóránként egy néptáncegyüttes. Az persze rejtély, hogy miként képes egy akácmézes bácsi lenyomni azt a Vezír Álmot, aki miniszterelnöki főtanácsadóként és kormánybiztosként vezényli a világkiállítási megjelenésünket.

Érdekes az is, hogy miért zavarná az állítólag jelen lévő kistermelőket az, hogy a fejük felett, a monitoron élményutakat vetítenek, nem pedig random országimázs-reklámfilmeket? Vezír szerint az élményút nem turisztikai látványosság, ezért vagy a termelők, vagy az élményút, a kettő együtt nem megy. Ugyanakkor megígérte, hogy a világkiállítás zárása előtti két hónapban elindulnak a multimédiás élményutak. Azaz addig ok nélkül fizet az állam havi félmilliót az állítólag elkészült programért. Ekkor persze a méhésznek és a kürtöskalácsosnak mennie kell az expóról. Az akácméz, pirospaprika, országimázsfilmek, lombard–magyar kapcsolatok mellé érdekességgént még annyit kell megjegyezni, hogy a magyar pavilon témája nem a lombard–magyar testvériség, nem az akácméz, nem a néptánc, hanem: a víz. Igen, egy olyan téma, amire semmi nem utal a programban. A víz miatt került a pavilon tervébe az életfa formában keringő vízrendszer is, de persze ez sem készült el.

4. Többször elkészített honlapok

A minisztériumtól kapott listában szerepelt egy Euroatlantic Solutions nevű cég, amely a „milánói világkiállításhoz kapcsolódóan Magyarország honlapjának és arculatának megtervezése, projektindító sajtótájékoztató megszervezése, és a világkiállítással kapcsolatos olasz online sajtófigyelés elvégzése” témakörben kapott az államtól **23 900 000 forintot**.

A szerződés három okból is izgalmas.

1. Az EuroAtlantic az egykori fejlesztési miniszter, Fellegi Tamás cége. Fellegi ugyanúgy Orbán Viktor tanácsadója, mint a mi emberünk.

2. Az EMMI a dokumentumból kifejejtette, hogy Fellegi cége nem csak ilyen szerény megbízást kapott. A minisztérium – talán az összeg megdöbbentő nagysága miatt – megfedkezett egy márciusi tételről. Az EuroAtlantic további **790 millió forintért** végezhet munkát a magyar pavilonban.

3. Ez utóbbi munka számos ponton ugyanaz, mint amit korábban 24 millióért már letudtak. Fellegiéknek 790 millióért megint el kell végezniük „Magyarország milánói jelenlétének a teljes körű (nagy) arculatának a megtervezése, az egyes arculati elemek kivitelezését”, a „honlap tervezést és kivitelezést”, sőt, a „tartalommenedzsmentet” is. Hogy miért kellett kétszer megtervezni a honlapot? Vezír szerint azért, mert az első, kisebb összegű megbízás csak a látvány ötletpályázatára szolt, és alig fél évig működött. 790 millióért viszont már az éles projektet kellett felügyelni. Felmerül, hogy miért van szükség a magyar ötletpályázathoz például „olasz online sajtófigyelésre”, és egy teljesen külön, később leállított honlapra? Pláne érdekes, hogy a megrendelő miért elégedett meg egy ennyire [statikus, ötlettelen honlappal](#), amely nyilvánosan hozzáférhető panelekre épül? Ennyi pénzért Vezír Álmosék miért nem vártak el színvonalas munkát?

FRISSÍTÉS: Cikkünk megjelenésekor megugrott a honlap látogatóinak száma, és ezt a kétszer, százmilliókért megépített honlap már nem bírja, így hétfőn az ország expós honlapja leginkább elérhetetlen.

5. Bónusz: vicces tételek

A szerződéslista számos izgalmas elemmel szórakoztatja még a bizarr élményekre vágyó adófizetőt. Valaki, nettó **2 400 000 forint** plusz költségtérítésért zongorázik Milánóban, egy szerződés aláírási ceremóniáján: a Molto Harmonico Bt. művészeti szakmunkása részesül a szerencsében. Hogy jelzett „szakmunkás” ki lehet, nincs nevesítve. Mindenesetre a cég Vácon van bejegyezve, kiadója Bogányi Gergely Chopin CD-inek, művészeti vezetője dr. Baranyay László, nevezett zongoraművész tanára. Lehet találgatni...

És vajon milyen „dokumentumfilmek és portréfilmek elkészítéséhez szükséges forrást” biztosít az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) **69 900 000 forintért**? Bárcsak láthatóak lennének azok a filmek, amelyekhez 70 millió forintért adott valamit az OSZK.

Epilógus: Furcsa választ kaptunk az EMMI-től arra a kérdésünkre, hogy miért a kozmetikázott szerződéslistát küldték el nekünk: levelükben megemlítették az EuroAtlantic és a Bo Event Kft. 700 milliós és 400 milliós szerződéseit. Majd jelezték, hogy minden más adat fenn van a Kormány.hu-n. Ahová az email küldésének napján, augusztus 19-én valóban feltöltöttek egy sor 1-2 milliós tételt igazoló szerződést. Az adatokat negyedévvél a szerződés megkötése után töltötték fel, épp aznap, amikor lapunknak elküldték a válaszlevelet. A minisztérium arra nem válaszolt, hogy miért próbált közérdekű adatokat eltitkolni.

Vezír Álmos blogbejegyzésben, szinte azonnal reagált erre és egyéb támadásokra. Az expo-ügyet szélesebb politikai kontextusba helyezve, azt a kormány elleni összehangolt, parlamenti és médiafronton indított ellenzéki rohamként ábrázolta és utasította el. Miközben némi sorsszerűséget, „magyar betegséget” is társított a történések értelmezéséhez.

2015. augusztus 30.

FALUNAP MILÁNÓBAN

A 2015-ös Világkiállítás magyar pavilonjával kapcsolatos várható reakciókat jól előre vetítették a másfél évszázad alatt felhalmozódott tapasztalatok. Pavilonjaink krónikája egyenértékű a feljelentés, rágalmazás, álnokság, sunyi intrika, fröcskölő irigység, a szellemi és politikai banditizmus kimerítő, förtelmes példatárával és gyűjteményes katalógusával. Miért történt volna ez másként ezúttal?

Miután 2014 folyamán az építész szakma kellően kiutálkozta magát, amiért más terv valósul meg, mint amit ő tartott helyesnek, az első politikai támadások ez év elején indultak meg, parlamenti interpellációs műfajban. Egy baloldali képviselő januárban ilyen címmel vágott hozzá az EMMI miniszteréhez egy írásbeli kérdést: *Biztosítottak-e a sikeres magyar részvétel feltételei a 2015-ös Milánói Világkiállításon?*

A képviselő természetesen nem ostoba ember. Nem fog ilyen címmel interpellálni, ha úgy gondolja, hogy a sikeres részvétel feltételei biztosítottak. A képviselő arra számított, sőt teljesen biztosra vette, hogy a pavilon nem fog elkészülni, és elsőként szeretne volna leírni a leleplezőnek kijáró dicsőséget. A feltett, tüzetesebbnél tüzetesebb kérdések mind ezt bizonyítják. A sajtót is megfelelőképp beizzították, egyszerre megmozdultak – nyilván, egymástól függetlenül, hogyan is hihetném, hogy szervezeten, már megint ez a jobboldalra oly jellemző összeesküvés-elméletesdi – a képviselőhöz közelálló szerkesztőségek és újságírók. Felajzottan szimatoltak körülöttünk, tapogatóztak, szerződéseket kértek be, ellenőriztek, majd végül lógó orral távoztak – ugyanúgy, mint interpelláló politikai mentoruk. Nem találtak fogást – pedig még arra is kíváncsiak voltak, hogy a kormánybiztos – szerény személyem – mennyi pénzt utazgatott és szállodázott el. A rólam saját maguk által gerjesztett álhírek alapján tízmilliókra gondoltak, „a magyar adófizető pénzéből” – miközben utazási és szállásköltségeim százezres nagyságrendben, jóval az egymillió alatt maradtak. Igen, mert fapados repülővel utazom, néhány ezer forintért. És nem a drága milánói hotelekben, hanem vidéken szálllok meg, panziókban is, hogy takarékoskodjam az államnak. Ez sehogyse fért a fejükbe. A legprimitívebb furkósbotot – **milyen pazarlás folyik a pavilon körül** – minden esetre jónak látták előrántani.

Ott tartunk tehát, hogy az év eleji megsemmisítő támadás bohózattá vált. Ami persze keserves tapasztalat annak, aki a Leleplező Lovag sisakját öltötte magára.

Ilyenkor a felsült hőstenor – mi mást tehet – azzal vigasztalja magát meg újságíróit: sebj, kivárjuk azt a pár hónapot, ország-világ meglátja: ebből nem lesz pavilon.

És addig-addig hergelték és hitegették magukat és lovallták bele magukat ebbe a tévképzetbe, amíg el nem jött az igazság pillanata, május elseje. A nagyszerű csapat nem hitt a szemének. Áll a pavilon? Az nem létezik! Mondjátok, hogy nem készült el!

És ezt mondták. Valaki még egy ottfelejtett létrát is lefotózott, hátha ettől a hazugság hihetőbbé válik. Egyetlen szó nem esett arról, hogy a pavilon az elsőnek átadott hét épület egyike volt a közel másfélszázból.

A mégiscsak csordogáló – a Magyar Televízió elzárkózása ellenére is néha-néha képernyőre kerülő – filmfelvételek azonban az egész hazugsághalmaz alól kirántották az állványzatot.

Így hát be kellett dobni az utolsó fegyvert, a „mennyiibe kerül mindez”, a hűtlen kezelés, az eltűnt milliók fantazmagóriáját.

Újabb tüzetes interpelláció az EMMI miniszteréhez, ugyanabból a politikai tartományból. A benne foglalt egyik kérdést idézőjel nélkül ideírom, azért, hogy világosabb legyen, mit tett idézőjelbe maga a képviselő:

Látta-e Ön a mindezidáig senki által nem ismert „filmalkotásokat”, amelyek a világkiállításra készültek?

Ez ám a gyilkos fegyver! Így lehet idézőjelekkel ölni. Képviselő úr – noha úgy tudja, ezek a filmek nem is léteznek – már minősíti is őket. Az idézőjel értelme itt: úgynevezett filmalkotás. Vagyis valójában nem film. Valamilyen dilettáns, szemfényvesztő eszköz valamilyen pénzügyi szédelgéshez, magyarán sarlatánkodás, de mi átlátunk a szitán, elvtársak.

Vajon miért nem kérte el a filmeket megtekintésre a képviselő úr? Nem lett volna egyszerűbb?

Ez az egész mocskolódás annak a bizonyos újságírónak az agyából pattant ki, aki nem látta a filmeket, nem is tett ilyen irányban semmilyen erőfeszítést. Ebből a bolhából azután az a tirannoszaurusz növekedett, hogy senki által nem ismert „filmalkotások”. Amit az újságíró nem látott, az nincs, vagy ha van, akkor úgynevezett.

(Zárójelben: mind az Uránia, mind a Magyar Televízió nemsokára vetíteni fogja a „filmalkotásokat”, amelyek pendrive és dvd hordozókon is elérhetőek lesznek. A rájuk fordított pénzből ugyanis nem elsősorban a pavilonon belüli néhányzori vetítést terveztük finanszírozni, hanem szélesebb publikumot céloztunk meg velük. Szeptember 24-én Milánóban egy ezt szolgáló rendezvényre is sor kerül.)

Megszólal a nehéztüzérség is. Ez már nem az interpelláció, ez a független magyar sajtó hangja:

„Félóránként egy kis néptánc, valamiért láthatatlanná vált dokumentumfilmek”, „...a rendelkezésre bocsátott mesebeli forintösszegeből egy szokvány falunap programját sikerült beleszuszakolni a magyar pavilonba” (mely építmény legendásan ocsmány és alkalmatlan... stb). – És megint: félóránként kiperdül a színpadra egy néptáncgyüttes és eljárra az üveges táncot, majd néhány lépéssel arrébb diavetítés arról, hogy Magyarországon a reformok remekül működnek. S hogy ez milyen oltári szégyenletes. Meg az is, hogy a főkolomposok tetszésük szerint még el is tüntethetnek bármekkora summát az „igen nagy összegből”.

Hogy egy szebb napokat látott folyóirat ide süllyedhet, az persze megrázó, de ezt nem most kell megbeszelnünk. Szegény Víg Mónika foroghat a sírjában. Mert a delíriumnak is vannak határai. Néptánc, üveges tánc, diavetítés, kormányzati propaganda – ezt a maszlagot, ezt a trutymót remélik lenyomni olvasóik torkán? Abban a pavilonban mostanig egyetlen szó, egyetlen képkocka nem szolgált semmiféle propagandát. Reprintben újra kiadtuk – protokoll-ajándéknak – Marsigli gróf egykori zseniális Duna-leírását, Hiller István előszavával – ez is bővli, igaz? De vajon ki a vállalhatatlanabb szerző, Marsigli vagy Hiller? Nem derül ki. Vajon melyikük lehet a Zorbán-kormány reklámembere? És Érdi Tamás, abból az ismert narodnyik családból?

Szakcsi Lakatos Bélát üveges táncosnőnek látni vagy hazudni, ez sem akármilyen. Több mint tíz kortárs zeneszerzőt felkértünk, hogy mindenikük komponáljon egy-egy rövid zeneművet *A Duna folyása* címmel, mely címet közismerten Bartók egy korai darabja viselte. Bartók előtt és a Duna-szimbórum előtt (pavilonunk egyik logója) tisztelgő gesztus és kulturális üzenet volt az, amikor elhangzott ez a sorozat, mint kortárs zenénk egyedülálló metszete. Ki néptáncolt itt? Vidovszky vagy Orbán György? Melyikük a gagyi, a falunapi minőség? Kelemen Barnabás? Klenyán Csaba? Melyik láthatatlan filmből loptuk el a pénzt? Amely az Olaszországban legendássá lett, Auschwitzban elpusztított magyar labdarúgót-edzőt idézi meg, vagy amelyik a milánói Scala magyar karmesterét? Vagy a másik holokauszt-áldozatot, a festőművészt? Vagy a magyar szabadság mellé álló olasz forradalmárokat? Hova züllöttünk? Ha a kormányzat támogat egy magyar találmányt, a máris a világkiállítás legnagyobb attrakcióját jelentő újszerűen fejlesztett zongorát – akkor az már, és pusztán ezáltal, gagyi? Egy Kossuth-díjas virtuóz – az is néptánc? A három Polgár-lány szimultánja – diavetítés? Polgár László nyilatkozata, hogy ez a pavilon izgalmasabb és autentikusabb, mint Makovecz sevillei pavilonja – ez is azt igazolja, hogy az építmény legendásan ocsmány??? (Vajon ezért szerepel a legszebb tíz pavilon közt? Vajon ezért tolonganak a nemzetközi szervezetek, hogy kibérelhessék egy-egy estére? Vajon ezért állnak sorban a

magyar városok, hogy az Expo végeztével Ők építhessék fel újra?) Uri Geller, Paul Adrian, vagy a KISS együttes frontembere, Gene Simmons, vagy az olasz trónörökös, vagy Bernie Ecclestone vagy Nelson Piquet elismerése – ez néptánc? Az istenit! László Ervin is néptáncos? Orosz István is? Vagy efZámbó István is? Kárpáti Tamás hungarikonjai is? Kertész Imre kalapja is? Egy nagy-nagy, népi és üveges körtánc a magyar pavilonban, az Orbán-kormány tiszteletére? Ez van a fejetekben, sajtómunkások? Egy Nagy Népiesch Hurál?

És ha már a sajtónál tartunk. Egy mániákus gyűlölet-tollnok azt merészelte állítani, hogy „nyilatkoztam” volna neki. Ezt az állítást aztán boldog-boldogtalan felkapta. Hát egy francot nyilatkoztam. Az illetővel telefonon beszéltem, nagyon rossz hangú körülmények közt, nagy zajban, figyelmem többszörös megosztására kényszerülve abban a helyzetben. Néhány ártatlan kérdést tett föl nekem, majdnem bocsánatkérően. Majd döbbenetesen azt kell olvasnom, hogy „nyilatkoztam” volna. Szóbeli tájékoztatást adtam, annyi történt. Sem az nem hangzott el, hogy az illető rögzítheti a szavaimat, sem semmiféle jóváhagyásra, netán szerkesztésre nem kaptam meg a szavaimból összekutyult szöveget. Ez melyik országban képzelhető el?

Igen, szokás a közéletben hazudozni, sajnos. (Engem is, igaz nem köz-, csak magánéletileg egyik legkedvesebb barátom notórius füllentőnek tart.) De különbség van a kényszerű, a megbocsátható és a mennyezet rogyasztó hazugságok között. Ez utóbbiak – hogy is nevezi Őket Vonnegut? foma! – legdrámaibb (és logikusabb) következménye, hogy az a politikai oldal, amely ezekkel építkezik, amely ilyen instrumentumokkal él és ilyen alakokkal működik együtt, elveszíti hitelét és vele együtt a választóit is. Baloldalunk jelenlegi állapotát ezeknek a politikusoknak és ezeknek a sajtómunkásoknak köszönheti.

Állandó töprengések tárgya: mi kellene ahhoz, hogy a magyar baloldal magához térjen?

Első lépésben talán le kellene szokni a révézetes, tektonikus léptékű, grandiózus, sikítófrászos, agresszív, magas cés böszmeségről. Az ironikus hangsúllyal ejtett üvegestancozásról, diavetítésről, falunapozásról. Vagyis a szenvedélyes hazudozásról.

Persze – gondolta Nyalánki Hugó a szerkesztéskor –, azóta a blogot is lehetne frissíteni, már nem verekszenek a magyar városok a sokat támadott pavilon újjáépítéséért, és 2021-ben még mindig csak az építési pályázat nyertesének kihirdetésénél tart az ügy. Rossz nyelvek szerint – amiben bőséges a magyar kínálat –, a tervezett kulturális központot, post mortem, Vezír Álmosról fogják elnevezni. **(Exkurzus vége, térjünk vissza Esztergomba)**

Jelen pillanatban, a kormány szemszögéből nézve, legkudarcosabb a médiapolitika – folytatta eszmefuttatását a házigazda. A médiatörvény időzítésétől és annak kommunikációjától kezdve az általa azonnal és nyilvánosan ellenzett netadón keresztül, mely eset persze bizonyítja, hogy képes a kormányoldal az önkorrekcióra is, egészen addig, hogy a kormány elveszített hozzá mindig lojális, nagyon fontos lapokat és újságírókat. A közszolgálati televízió leépülése szívszorító történet. Micsoda dolog például az, hogy az esti M1 híradót megismétlik egy az egyben másnap a Kossuth Rádióban Déli krónikaként, persze vágóképek nélkül. A hírműsorok lelke a frissesség, a köztévé és rádió pedig tele van konzervekkel. Sőt annyi az ismétlés, mintha csak tudatosan súlykolni akarnák a maradék néző/hallgató tudatába a „pozitív” üzeneteket. S akkor próbáld meg visszaverni az „agymosás” ellenzéktől hangoztatott kedvenc vádját. Teljesen kiveszett az oknyomozó riport. A kerekasztal-beszélgetések irtóznak a vélemények ütköztetésétől, kevés kivételtől eltekintve. A kereskedelmi tévék se jobbak, csak a szemszög változik, a politikai háttértől függően. Nem csak Magyarországon, mindenhol a népbútítás és lélekmérgezés melegágyai a tévécsatornák. Telve bugyuta „valóságshowkkal”, amelyekből leginkább a valóság ismerete, tényei hiányoznak. Mintha csak arra akarnák ravaszul rávezetni a társadalmat, hogy az életet shaw-ként élje meg. E felfogás mérgező nevetségességéhez nem szükséges kommentár. Ami az elhatalmasodó migrációs válságot illeti, megállapította, hogy most mi vagyunk a civilizált görög Őslakosok, akiket előzőlenek a civilizálatlan barbárok. Csak nem északról áradnak ezúttal délre, hanem délről északra. Tehát nem lehet azt mondani, hogy semmi sem változott. Orbán Viktort továbbra is nagyra tartja, akinek nem „szerencséje van”, ahogy a balliberális média aposztrofálja tagadhatatlan sikereit, hanem hihetetlenül erős intuíciója és következménylátása, akár évekre előre. Ettől sikeres, és ezért szegődött melléje néha a szerencse is.

Ebéd után kávéfőzetett Hugóval, három óra tájban folytatták a munkát. Nyalánki az Álmos által kiválasztott régi, szintén sérelmek ihlette, másfél évtizeddel korábban írt szöveget olvasott fel, amit szerzője máig aktuálisnak tekintett:

„Intermezzo

Ekkor valakik felugattak. Erdélyiek voltak az ebadták, kezükben druzsbával. A szerkentyű ugye a Nagy Testvér gyártnánya. Azért kapta a barátság nevet, mert egy Frajnd Ferenc nevezetű, a bihari Szalárdon született magyar hadifogoly találmánya volt, akit romániai német fasisztának minősítettek, noha sem németül, sem románul nem beszélt, 18 évesen még katona sem volt. (Behívót ugyan kapott a „magyar világban”, de elbújt, s csak akkor engedte ki Veres családnevű, de magát románnak tartó anyja a rejtekhelyről, amikor a „felszabadítók” lerohanták a községet.) Hazatért, bármennyire marasztalták a szovjet elvtársak, a biztonság kedvéért feleségül vette a magyarul tökéletesen beszélő Balog Vioricát, nyitott egy lakatosműhelyt, s boldogan élt, míg el nem itta az eszét. Romániában honosították a találmányt, s így már teljesen a magukénak tekintették, az Ősi dáko-román zsenialitás legújabbkori bizonyítékának, minthogy feltalálója, bizonyos Fraindescu Francisc bizalmas internacionalista források szerint valójában valach vala.

Fejlett önsajnálataukra, az erdélyiek nem tudták elfűrészelni a druzsbával az életfát s most pusztá, mezítlábas fogakkal akarták széttépni a költőt. Sokan voltak. Névszerint Szombathy-Somebody elvtárs, a vércápa, aki úgy tudott nevetni, hogy kibukott a saját száján; Rák Icuka, a kéktarisnya, akit a felszabadítók barizsnyaként tiszteltek; a Punciás Prelátus névre hallgató, döblecfejű, nagypofájú másfél méter magas kurvapecér; Valahova Ildikó, vagyis Valah Alajosné, akit moszkvai tanulóévei alatt egyszerűen csak Valagovának becéztek; adóbasák, Örök a vénemberkertben, bárgyútöltelékek; Svarc, a Néger, bocsi afroamerikai, foglalkozására nézve honosított halál biológus; dr. Cseh-Pürágó, aki kidolgozta a művészet vastüdőztetésének elméletét és mások, ahogy az majd következik. Erősen lihegték, kimerítette őket a bosszútájfutás.

Mi a helyzet van? – kérdezték kórusban.

Észrevette rajtuk a szorongást. A költő sokat foglalkozott az erdélyiek ijedelemvilágával, amivel foglalkozási megbetegedést szerzett, nevezetesen hétnembeli undort. Tudta, ha így összegyülekeznek, előbb reszketve félreverik a lármafiát, még szintén remegve bekapnak egy felest, miközben azzal biztatják egymást, hogy három a magyar gazság, hunpe gyalog, hunpe zsosz, osztán...

Üljetek le és foglaljatok helyet, vagy fordítva – sziszegte a költő barátságosan.

A látóhatár a hóhatárig ért.

Odáig tartott a pre-paradicsom, az előkészítő Éden.

Az erdélyiek Ősi szokás szerint engedelmeskedtek és csorvás puliszkát rendeltek füstölt harcsalábbal. Gyűjtötték a (gáz)erőt. Készültek a leszámházásra.

A költő előrántotta a legyőző füvet. Azt, amellyel annak idején elindult megküzdeni a Félesű Sárkánnyal.

– A néphasználati jog a miénk – üvöltött fel az egyik erdélyi. – És akkor elnézést gyakorolunk veled szemben – tette hozzá. – Na, hogy ityeg a fityeg?

– Pincér, egy olyan kurvaizé konyakot! – rendelt a szenátorra avanszált vidéki prédikátor. Mindinkább erőt vett rajta a kupizárás előtti pánik. Ha itt gyorsan végzünk – latolgatta –, talán még nem zár be addig *A rézszezes Cupidóhoz...* vagy a *Budhavári Csikló...*

– Váltuk le a költőt! – csikorgatta a fogát. – Nem írhat több verset az erdélyi magyarság nevében!

– Amit penig mostantig írt –, aztatot államosítsuk! – tette hozzá egy kopasz, mókusfogú ember, aki elvtársi körökben azzal dicsekedett, hogy jogi doktorátusát a Gyurka Pista Főiskolán gyakorolta.

– Pincér, egy fertály mustokályt... lehetőleg Tokajit – hablatyolta Punciás. – Éljen a tulipipi... elnézést, félrenyeltem a virágport...

– Az államosítás jó mondat – tért vissza a mókusfogú javaslatára Denevéri Gábor, a cügügyvéd, aki a kolhozosításban szerzett országosan elévülhetetlen bérdemeket, és vonatkiesésre hivatkozva kissé megkésve csatlakozott a székykocsányon találkat adó társasághoz.

– Na de aztatot hogy lehet? – kérdezte műhanyag eleganciával Cimborás Matyi, aki néptelen családját tradicionális hazaárulásból és kémkedésből tartotta el.

– Hozunk egy határozatot, hogy minden, amit valaha leírt, az a miénk, merthogy eredetileg is a miénk volt, tehát szerzett jog, ésatöbbi.

– Hiszen mi képviseljük az érdekeit – tette hozzá Svarc, aki a hullák és általában a halál élettanával rendszerszinten foglalkozott.

– A cinteremburáját! – hördült fel bóbiskolásából Prelátus.

– Akkor íráatok – diktált a mókusfogú. – Határozat. A költőt ezennel érdekeinek legfőbb, egyetlen és kizárólagos képviselőjének jogán, saját érdekében államosítsuk. Mostanságtól csak olyasmit találhat-, illetve találhat ki, amit a Bizottság előzőleg engedélyezett.

– Óriási! Ez az engedélyezés, ez nagyon herrcig – hangzott többfelől.

– Azt javaslom, ismerve költőnk agyafúrtságát, hogy még egy szót iktassunk be a szövegbe. Álomosítás! Mert képes lesz ezt a két hangzónyi különbséget meglovagolva kibújni a felelőtlenség vállalása alól – somolygott ravaszkásan Punciás.

– Összegezve: államosítsuk és álomosítsuk – zengték kórusban.

– Na de ki legyen a Bizottságban? – kérdezte a közgazdász szakma hajótöröttje, akit a Fekete-tenger vetett ki a neptuni strandra, ahol nyomban bepimaszkodott amerikai titkosügynökök által finanszírozott, előzetesen titkosított kormánytárgyalásokra az erdélyi magyarság új jogüléséről, ami persze, mint minden titkos üzelem, ha előbb nem is, utóbb napvilágra bökken.

A koncepció eredetileg a magyarok életterének megnövelése volt. De a tér nem tágítható. Mivel tehát a tér nem tágítható, egy inverz negatív függvényt sorozat segítségével megszületett a megoldás: a magyarokat kell lekicsinyíteni, hogy életterük megnövekedjen. Ez egyben az új társadalmi munkamegosztás jellegét is körvonalazta számukra: az erdélyi magyarokra a dekorációs szerepkör betöltése fog hárulni. Vagyis Ők lesznek a kerti törpék, gyárthatják a rubin késekkel díszített tradicionális rabkenyeret.

– Na ki legyen a Bizottságban, rajtamon kívül? – csatlakozott csicseregve a közgazdászhoz Valagova. – Na ki?

Az eszmecsere közmegegyezéssel kizárásos alapon indult, hogy ki ne legyen benne a Bizottságban. Közben a határozat tárgyáról megfélelkeztek, a költő nyugodtan megvacsorázhatott és távozhatott. Már senki sem törődött vele, a vita átcsapott a történelmi érdemek másodlagos redisztribúciójába. Ez abból állt, hogy mindenki újra elmesélte történelmietlen hőstetteit, amit annak idején hóhérként, pincebogárként, csausként, mézesmadzagként, satöbbiként vitt végbe s amivel megmentette az erdélyi magyarságot.

– Elfoglaltuk helyünket a történelemben – hallotta távozóban a költő –, magunknak köszönhetően beléptünk, mint a felnőttek, a hisztoárba, egészen pontosan a férfi-hisztoárba...

Utoljára Valagova tiltakozását hallotta, hogy mán megin’ mellőzik a nőciket, de ő majd jelenti az Európid Biztosságnál, meg a Feminista Világkongresszuson hogy...”

NyH Ezt nevezik maró gúnynak a szó szaros értelmében, hogy stílusos legyek. Beengednek még téged Erdélybe egyáltalán?

VÁ Kénytelenek, mert felettébb nagy bánatunkra Magyarország nem Erdéllyel határos, hanem Romániával.

NYH Emlékszel a kontextusra?

VÁ Sok kontextus egybeolvasztása. Első kötetemtől kezdve máig elvitatják tőlem a nemzeti költő jelzős-szerkezetet. Voltam avantgárd, szürrealista, dadaista, posztmodern, de elvonatkoztatásokra süketek és vakok az én hőn szeretett kritikáim. Főleg azután volt ez fájdalmas, miután az emigrációból hazatértem, és egyre többen törölték belém a sáros bakancsukat: bezzeg, amikor égett a ház, elmenekültél, most amikor szabad a pofázás, kit kritizálsz? No nem az ellenséget ám, hanem a saját véredet. Hát illik a saját fészkedbe piszkolni te júdás, satöbbi, satöbbi.

NYH Akkor épp ide passzol, a következő írásod:

„A nemzet mint olyan

I.

A nemzet: sok halott ember. Úgy tűnik, az ő akaratuk irányítja élő férfiak és nők egy-egy csoportjának az életét; akaratukat, céljaikat, reményeiket egyszóval: sorsukat. Lásd a Himnusz: Megbűnhődte már e nép a múltat s jövődöt...

Kik az élők? És kik a halottak? Kijei egymásnak?

Könnyű belátni egyébként, hogy ebben a kontextusban a többséget a halottak, a kisebbséget az élők képezik. És bármilyen lelkesen szaporodjanak az élők, az arány ollója magabiztosan nyílik a többség felé. Vajon a honalapító, nemzetalapító, nemzetfenntartó, nemzetmegmentő atyák és anyák által megfogalmazott és hordozott imperatívuszok, értékrendek, ethoszok érvénye örök-e, vagy valamikor lejárnak? A kötelező minták, paradigmák, kánonok – amelyek rendszere meghatározza az identitást mint olyant, így a nemzeti identitást is – meddig maradnak kötelezőek?

A nemzeti értelemben vett identitásnak is – mint mindeniknek – két kulcsa van.

Egyik az azonosulásé.

A másik az azonosításé.

Az azonosítás és azonosulás alapjául szolgáló ismérvek, jegyek, differencia specificák hordozzák a holtak akaratát. Ám a nemzetet konstituáló tényezők komplex halmazából vegyünk csak szemügyre egy-két fontosabbat – például a nyelvet vagy az erkölcsöket.

Azt a nyelvet beszéljük-e, amit Őseink?

Annak az értékrendszernek megfelelően élünk-e, amelyet Őseink követtek? Amelyért éltek, küzdöttek, dolgoztak, olykor haltak is?

Olyanok vagyunk-e, amilyennek Őseink akartak bennünket?

Nem. Nem olyanok vagyunk. Ez evidencia, bizonyítani sem kell.

Pedig hát – mióta a nemzet nemzet – az Ősökre való hivatkozással történik minden.

Nem, nem olyanok vagyunk, amilyennek Őseink elképzelték. Viszont, ha nem is *olyanok*, de *azok* vagyunk, ami az Ősöknek a legfontosabb volt: *utódok*. Utód-tudattal, az elődök iránti elnéző respektussal, hibáik, mulasztásaik és bűneik jóvátételének szándékával, erényeik és legkiválóbbjaik büszke emlegetésével. Vagyis így vagyunk nemzet. Az emlékezet bizonytalan és valljuk be, illékony alapján állva.

Az utód-tudat persze nem jelent közös leszármazás-tudatot is egyben.

Sokan más Ősöktől származnak, máshonnan kapcsolódtak abba a kontinuumba, amit magyarságnak nevezünk. Vegyük csak a viszonylag ismert Árpád-háza. A hatalom megtartásának szempontjából kötelező ki- és beházasodásokkal az utolsó utód, III. András ereiben már alig-alig csörgedezett „honfoglaló magyar” vér, ugyanakkor a nagy európai dinasztiák szinte mindegyikében megjelentek a „magyar” gének. De jöjjünk közelebb korunkhoz. Füst Milán a Libanon cédrusára hivatkozik, mert *onnan vándoroltam egykor erre* („A magyarokhoz”) – mások az Ararát tövéig, a teuton erdők mélyéig, a szláv Őshomályig, a báránkyás román tájakig vagy az ázsiai sztyeppékig követhetnék vissza felmenőiket. Mi fogja mindezt össze? Egyszerűen egy nyelvtani szerkezet, amit többes szám első személynek nevezünk, a „MI”?

A legvadabb fajvédők sem képzelik már, hogy egy vérségi alapon, születésileg (natio) vagy fogantatásilag (nemzet), egyszóval genetikailag definiálható fogalommal volna dolgunk. (Az Izland-szerű kivételekről alább.) Ha már a nemzetséget vesszük alapul mint a nemzetet hordozó képletet, akkor már inkább egy szupercsaládot kell elképzelnünk, ahol a számtalan máshonnan érkezett családtag mint vő vagy meny integrálódik, épül be, olvad be, asszimilálódik évszázadokon keresztül a familiába, melynek végül neve megmaradt ugyan, de a névadó Ősök legfőbb egy-két ezreléknyi hányadban vannak jelen az x-edik generáció genetikai állományában.

Akkor meg hogy lehet, hogy az egy-két ezreléket kitevő néhány Ős által megfogalmazott hajdani célok és értékek rendszere képes volt integrálni – beszéljünk most a magyarokról – több mint ezer éven keresztül a közelebbi és távolabbi vendégek, jövevények, barátok és ellenségek újabb meg újabb hullámain? Ilyen értelemben más-e a nemzet, mint egy eszme – mint egy meder, amelyben a legkülönbözőbb gének, erkölcsök, álmok, szándékok zúdulnak a messzeségbe? A magyar költészet erről szóló legismertebb sorait József Attila írta (*A Dunánál*), a szívében kavargó kun, székely, török, tatár, tót, román vérről és arról, hogy egykori győzők és legyőzöttek az Ő személye által kötnek – nevezzük így: – pax pannonicát.

Évekkel ezelőtt néhány politikus meg akart semmisíteni. A dologban nem az volt az érdekes, hogy egytől egyig magyarok voltak, hanem az, hogy ráadásul egy olyan szervezet vezetői voltak (és úgy is léptek fel), mely szervezet az erdélyi magyarok politikai, kulturális és egyéb érdekeinek képviselőjére alakult – s amely szervezet kiépítésében és vezetésében korábban magam is részt vettem.

Akkor, abban a helyzetben – mikor, mondjuk így, lemeszároltatásom eldöntetett, sőt el is kezdődött –, jó néhány román értelmiségi állt ki mellettem. Majdnem azt írtam: jó néhány román barátom; de azelőtt ezek nem mind voltak barátaim, némelyiket nem is ismertem. Persze ezt nem írták a javamra, sokkal inkább árulóságom-kétszínűségem élő bizonyítékának vélték.

Akkoriban töprengtem el a következőkön: ha egy magyar érdekek védelmére létrejött szervezet a magyar érdekek nevében, megteheti ezt egy magyar költővel, egy olyan politikussal, akinek politikai pályáját közismerten és kizárólag az erdélyi magyar közösség jogvédelme határozta meg, s ha e magyar költő védelmében román költők, festők és matematikusok lépnek fel: akkor ki kicsoda ebben a történetben? Hogyan határozhatók meg az erkölcs, a politika és a nemzeti hovatartozás ismérvei és törésvonalai? Az ugyanis rögtön világos volt számomra, hogy ami engem illet, én nem tartozhatom egy olyan közösséghez, amelynek képviselői szervezete úgy és azáltal kívánja védeni az illető közösség érdekeit, hogy – ezek nevében – engem el akar pusztítani.

Persze, számtalanszor előfordult már, hogy politikusok egy közösség nevében ágáltak, anélkül hogy a közösség érdekeit vagy akárcsak véleményét képviselték volna. Ez a magyar, de ne legyünk önzők, ismereteim szerint más nemzetek történelmében is gyakran előfordult.

Az abszurd itt az volt, hogy az én nevemben kívánnak fellépni ellenem – a nemzetre való hivatkozással. Nekem mint magyarnak az az érdekem, hogy kivégezzenek; s ezt az a szervezet fogalmazza meg, amelyet én magam is megbíztam azzal, hogy az érdekeimet képviselje.

Hiszen ez a vadállati a történetben, ezért is mesélem itt el. Ha nem lenne meg ez a dimenziója, a történet egyszerű és megszokott politikai leszámolási história lenne. Ami tehát az én érdekeimet – és nem mellel a morális érték szempontokat – illeti, a tény az, morfondíroztam, hogy ezeket néhány román ember igazabbul képviseli, mint egy egész (az én érdekeim védelmére létrejött) szervezet. Igaz, hogy nem mint románok teszik ezt – viszont a szervezet mint magyar szervezet akar engem megsemmisíteni.

Tény, hogy magyarok is kiálltak mellettem. Ám vajon abban a mértékben, amelyben román barátaim mellém álltak, vajon nem váltam-e magam is közéjük tartozóvá? Még akkor is – ismétlem –, ha fellépésüket nem nemzeti szempontok motiválták? Akkoriban azt írtam: ha választanom lehetne – persze nem lehet –, százszor szívesebben élnék egy olyan világban, amelyet román barátok népesítenek be, mint egy olyanban, amelyet magyar ellenségek.

Ez a következtetés persze nem azonos a nemzetváltás szándékával; ám átvezet ehhez a kérdéshez; hiszen például az Amerikában előző nemzeti identitásukat feladó milliók jelentős része alighanem olyan sérelmeket vitt át magával az óceánon, amelyek érthetővé teszik a gyors azonosságváltási késztetést.

A valóban sokszor rejtélyesen hatásos magyar asszimiláció titkát sokan próbálták megfejteni. Ám sem a kényszermagyarosítás, sem az érdekmagyarosodás elmélete nem ad teljes választ bizonyos kérdésekre. A Petrovics és a Hrúz Ősök – ez igen valószínű – nem olyannak képzeltek és akarták az unokát vagy dédunokát, mint amilyen lett; de említhetnénk Stancsics Mihált is, hogy a baloldali tradíció se maradjon ki a szórásból, eddig ez rendben van, éppen ezt fejtegetjük. Ám hogy a szerb és szlovák Ősök leszármazottjából – még akkor is, ha a maguk felmenői közt akadhattak magyarok a nagy Kárpát-medencei olvasztótégelyben –, szóval, hogy a Petrovics–Hrúz keveredésből hogyan születhetett meg a par excellence, a szimbolikus, a jellegzetes magyar génusz, erről csak romantikus feltevéseink vannak.

II.

Térjünk most vissza a nyelvtani többes jelhez mint közösség-konstituáló eszközhöz.

Egyszer, képeslapot címeztem meg, így: Sós Ákosék. Román ismerőssémmel söröztünk, mondtam neki, évfolyamtalálkozóra hívnak, sürgős választ várnak, ne vegye sértésnek, hogy nem vele foglalkozom. Rákérdezett: miért csak Sósna címzed? Hiszen a többieknek is szól az üdvözlét, nem?

Oda van írva az is, hogy a többieknek – feleltem.

Hová?

Hát ott van az a k betű a végén.

És ez azt jelenti, hogy a többiek is? – kérdezte, az analitikus nyelveket beszélők első magyartanulási sokkjával hangjában. Egy k betű?

Igen. Miért, azt normálisnak tartod, hogy egy-két *i* hanggal egy románból húszmilliót tudsz varázsolni? Român, români, români – román, románok, a románok.

Ismerőssöm nevetett, én pedig azóta sem tudom: tényleg, vajon normális dolog-e, hogy egy-két messzi múltból örökölt és soha újra nem gondolt nyelvtani struktúrára támaszkodva, megengedjük magunknak a legsúlyosabb társadalmi következményeket hordozó két legkockázatosabb szillogizmust: a hamis általánosítást és a hamis azonosítást.

Vagyis: pusztán a többes jellel támaszkodva, olykor valós, olykor hamis ismeretekből kiindulva olyan feltevésekig, következtetésekig, ítéletekig jutunk el, amelyek egy nyelvi vagy bármely más jegyek alapján meghatározható közösség minden (vagy legtöbb) tagjára kiterjesztik a közösség egy-két tagjával kapcsolatos valós vagy hamis ismereteinket. »EZT TI CSINÁLTÁTK! AZT MI CSINÁLTUK.«

E töprengések, amelyek főként a hovatartozás kérdését feszegetik, a sajátunkét meg a másokét, elsősorban a Nyugat-Európában kialakult modern nemzetfogalommal kapcsolatosak. De érvényesek bármely – nyelvileg, etnikailag, vallásilag stb. – jól elkülönülő csoporttal, illetve a csoport-konstituáló faktorok meghatározásával kapcsolatban.

Két szomszédos pápua törzs konfliktusainak hátterében ugyanúgy az azonosulás és azonosítás, a valós és hamis, de partikuláris tények általános szintre emelése áll – ha nem is mindig, de legtöbbször –, mint a balkáni háborúkénak.

S ha valaki erre azt felelné: a háborúkat gazdasági érdekekért szokták vívni, esetleg ideológiai (pl. vallási stb.) okokból, ezzel én is egyetértek.

Ám ahhoz, hogy az ellenséget azonosítsuk, az szükséges, hogy különbözzön tőlünk, másféle legyen, mint mi. Ez még polgárháború esetén is, az egyazon nemzet kebelén vívott harc körülményei között is szükséges alapfeltétel, különben nagyon könnyen a sajátjaink lőhetnek agyon. Lásd a guelfek és ghibellinek ellentétét. Vagy Bizáncban a képtisztelők és képrombolók harcait, hogy a modernkori polgárháborúk (pl. Észak Dél ellen) azonosítási és azonosulási zavarairól ne vitatkozzunk.

Ez az írás arról (is) szól: ha az emberiség történetében kevésbé lett volna gyakorlat a külsődleges szempontok alapján, megfontolatlanul, könnyelműen történő azonosulás és/vagy azonosítás, akkor talán kevesebb emberi vér öntözte volna a földet.

III.

Az altorjai Apor család – azt hiszem, egyedülálló módon – bizonyíthatóan kb. 1000 éve él ugyanazon a helyen. Ha valaki, ők elmondhatják: igen, mi altorjaiak vagyunk. Ez az egyik pólusa az azonosságnak. Ám találni ellenpólusokat is.

Gróf Károlyi Mihály, aki igen tehetségtelen politikus volt, de aki igen szórakoztatóan tudott írni («Amikor a Szerbia elleni hadjárat elkezdődött, és a háború hívei azt remélhették, rövid idő alatt be is fejeződik, arisztokratáink, sportszenvedélyükhöz híven, önként jelentkeztek a frontra, hogy minden szerbet lepuffantsanak.»), így kezdi visszaemlékezéseit:

»1909-ben Karlsbadban kúráltam rokonommal, Leopold Berchtolddal. Délutáni kávékat rendszerint André Tardieu, a francia *Le Temps* külpolitikai szerkesztője, későbbi miniszterelnök társaságában fogyasztottuk el az Altewiesen teraszán.

Egy nap Tardieu azt kérdezte Berchtoldtól:

- Tulajdonképpen milyen nemzetiségűnek vallja ön magát? Németnek, magyarnak vagy csehnek? Hiszen osztrák nemzetiség nem létezik.
- Bécsi vagyok – felelte Berchtold.
- De melyik oldalra állna, ha a monarchia népei között történetesen összeütközésre kerülne sor?
- A császár oldalára – volt a válasz.
- És ha tegyük fel, a császárság megszűnne? – firtatta tovább Tardieu.
- Akkor is megmaradnék annak, ami vagyok: arisztokratának. Ce n'est pas beaucoup, mais c'est toujours quelque chose – válaszolta szokott, kissé fensőbbes mosolyával Berchtold.«

NYH Több nemzet-fogalomról olvastam, de ennyire radikálisan eredetiről még nem. Foglalkozott ezzel valaki, cáfolták, vitatkoztak veled?

VÁ Áh, dehogy. Gondolom, költői hóbortnak tekintették azok, akik szakmaszerűen foglalkoznak a társadalom kérdéseivel. Társadalomtudományi dilettánsnak ítélték, akire nem érdemes figyelmet pazarolni.

NYH Nyelvészek sem kötekedtek? Nekem például lenne kérdésem. Azt írod, hogy román barátod az analitikus nyelvet beszélők csodálkozásával, satöbbi. Utánanéztam: az újlatin nyelvek – a román is ilyen – szintetikus nyelvek.

VÁ Akkor azt is olvashattad, hogy kevésbé analitikus, mint a latin, meg azt is, hogy a nyelvek többségében keveredik a szintetikus és analitikus jelleg. Különböző tapasztalatom szerint a nyelvészek legfeljebb egymást olvassák, költőket nem igen, épp mert a költők, már a jó költőkről beszélek, nemcsak élnek egy nyelv adta lehetőségekkel, hanem alakítják is azokat.

NYH Igazán nem akarok kukacoskodni, de nekem úgy tűnik, mintha magadat hibátlannak éreznéd „lemészároltatásod” kapcsán. Az önkritika árnyéka sem fér fejtegetésedhez.

VÁ Besorolsz ellenségeim népes táborába, „azonosítasz” velük? Nem tartom magam tévedhetetlennek, ahogy azt már többször említettem. De abban, amit igyekeztek rám varrni, a sikkasztásban, nem vagyok bűnös. Ha az lennék, és nem lennék teljesen agyalágyult, szép kis vagyonon kellene trónolnom. Dehát még saját lakásom sincs, most is a feleségemben lakom.

NYH Elfogadom. Viszont csempészként símán el tudtak téged képzelni kedves párttársaid.

VÁ Hát igen. A sarlatánság egy kockázatosabb válfaja a csempészet. Látom, erre is hoztál példát. Helyes!

„Rubintom, violám avagy: az sem én voltam

Ez év kora tavaszán különböző romániai tévéadók híreire hivatkozva többen aziránt érdeklődtek nálam: mi is a helyzet a rubinkövekkel. Na, hogy még megy a kontrabanda? – élcelődtek kolozsvárian állítólagos csempészkedésen. Merthogy a tévé is bemondta, hogy elkaptak engem a román–moldáv határon egy bőrdnyei ékkővel.

– Na ne – ámuldoztam egyiküknek –, s ezek után még szabadlábon vagyok?

– Hát... nem tudom... – sandított bokám és csuklóm felé az ismerős. – Mindenesetre a tévé azt mondta...

– S te hiszel a román tévének?

– Hát...

– Hiszel vagy nem?

– De hát félre nem érthető volt...

– Mit mondtak?

– Hogy cetățeanul Vezir Álmos a fost prins...

– Ugyan már. Az én nevem mindig helytelenül ejtik: Veszir, Vezsir, Vizser, Viszér, nem is beszélve arról, hogy a keresztnévem többnyire Olmos, vagy Almás...

– Nos ez az, most világosan és pontosan érthető volt a neved... s hogy elfogtak...

– És te elhitted?

Elhitte. Mint ahogy a tömérdek egyéb hazugságot, rágalmat, rám szórt mocskot is sokan elhitték. Tudomásul vettem, hogy az erdélyi magyar költő körül közössége semmiféle élőláncot nem képes alkotni; talán ha lelkesz lennék másodállásban. Tudomásul vettem nemcsak azt, hogy bárki beletaposhat a becsületeembe, de azt is, hogy a nagyközönség ezt szájátva nézi. Az sem vigasztal, hogy ezzel nem voltam egyedül, Tőkés püspököt sem kímélte a megtévesztett erdélyi és magyarországi közvélemény.

Egy nyugaton élő barátom kérdezte egyszer tőlem:

– Az, hogy az erdélyi magyaroknak ne maradjon egyetlen szimbolikus alakja sem – ez világos bukaresti érdek. Ez rendben van. De miért érdeke ez az erdélyi magyarságnak? Miért jó ez nekik? Miért vesznek részt abban, hogy elpusztítsák saját hőseiket? Tőkést, vagy téged.

A következőt feleltem neki:

– Tudod – ez az egész nem más, mint egyfajta teszt. Egy morális és egy intelligencia-teszt. Hogy ki mit képes elhinni.

És mondhatom, hogy mindent. Minden hazugságot.

– És mi történik, mikor kiderül, hogy hazugság volt?

– Olyankor, mikor nálunk valakiről kiderül, hogy hazudott, hirtelen még sokkal népszerűbbé, hitelesebbé válik. Míg a megvádoltat legjobb esetben agyafúrt fickónak tekintik, akinek sikerült kibújni a megérdemelt felelősségre vonás alól. Ezért némi sunyi elismerés is kijár neki.

*

Néhány hónapja rendszeresen hív engem telefonon egy Ilona Chisu nevű újságíró, aki az *Evenimentul zilei*nek dolgozik. Azt hiszem ő is egy ilyen »tăticul vagy mămica a fost cîndva ungur« típus, akikből elég sokan lézengenek Erdélyben, akik magyar származásukat csak olyankor emlegetik, ha egy magyarnál akarnak elérni valami számukra fontosat. Meg szerette volna tudni tőlem a drágakő-csempészet műhelytitkait, meg hogy mire hivatkozom majd a védekezésemben és egyebeket.

Nehezen sikerült meggyőződnöm, hogy legjobb, ha utánaered a hírnek és felderíti, mi is történt. Ez lenne a dolga egy újságírónak, nem?

Nos, munkájának eredményéről nemrég számolt be a lap hasábjain.

Kiderítette, amire az erdélyi magyar közvélemény nem volt kíváncsi: hogy miféle köveket is vitt Vezir Álmos egy bőröndben, át a moldovai határon, Keletre. Mert már akkor is a **keleti nyitás** volt a mániája.

A riportból megtudható, hogy 50 000 karát rubinkövet foglaltak le, 118 millió lej értékben. Ez persze gyanúsán kevés. Mint a vizsgálatokból kiderül, szó sincs valódi drágakövekről, hanem valami egyébről, aminek értéke megállapíthatatlan.

Azonfelül nem a határon kobozták el őket, hanem egy jászvásári bank trezorjából vitte el a rendőrség.

Ráadásul a román törvényekben óriási joghézagok mutatkoznak, ami a drágakövekkel való kereskedést illeti. Ennek következtében igen nehéz megállapítani, mi törvényes és mi nem.

És végül még egy apróság.

Az ügyben érintett »állampolgárt« Vizer Árpádnak hívják, és a dévai Petrocom Impex Kft. ügyintézője. A többi stimmel.”

NYH Kedvenc szenátor kollégád meg baljós hangnemben értekezett egy interjúban, mintegy a fenti affér háttérinformációjaként, hogy több eljárás folyik ellened Magyarországon...

VÁ Igen, ez az az illető, aki azt szokta hazudni, hogy ő sohasem szokott hazudni, mert rossz a memóriája és nem képes észben tartani, hogy legutóbb mit hazudott... a végén, úgy tűnik, nagyon összezavarodott... semmiféle eljárás nem folyt ellenem Magyarországon, gondolom, ez világos. De milyen hihető volt, a rubintok mellett, egy szenátor szájából, aki soha nem szokott hazudni...

NYH Szenátorokról csevegve... Miben látod az RMDSZ jelenlétének fontosságát a román politikai életben? Legalább is, míg vezető voltál.

VÁ Az RMDSZ létének és működésének az az üzenet volt a legfőbb értelme, hogy létezik egy egységes közösségi akaratot hordozó, stabil politikai erő, amelyet az erdélyi magyarság hozott létre. Azzal a szándékkal, hogy érdekeit artikulálja és megjelenítse. Fogalmazzunk úgy, hogy megmutassa magát.

NYH És sikerült neki?

VÁ Ez volt az egyetlen, ami sikerült. Megmutatnunk magunkat. Belföldön és külföldön egyaránt. Ez néha hátrányként jelenik meg. Nem lehet panaszkodni nemzetközi szervezeteknél a többségi elnyomásra. Azt mondják, demokrácia van, létezik törvényes érdekképviselőnk, oldja meg a panaszokat.

NYH Az emlegetett negatív döntésen kívül, mármint, hogy az RMDSZ nemmel szavazott az új román alkotmányra, még mit tartasz saját politikai sikerednek?

VÁ Semmit. És ez lehet akár végszó is. Szerintem a szó szoros értelmében lyukat beszéltünk a hasunkba. Az űrt ki kell tölteni! Minden egyéb híreszteléssel szemben nem szeretek egyedül étkezni, kettőnk számára rendelek vacsorát.

NYH Lehet kicsinyesnek fogsz tartani, de szeretném elérni a mai utolsó vonatot.

A házigazda felhívta a Csülök-csárdát. Ha fél órán belül odaérnek, kaphatnak még vacsorát. Míg a házigazda taxit hívott, a vendég bepakolta hátizsákjába a cuccait. Mire kiértek az utcára, már várta őket a taxi.

ÖRÖK HARAG

2019 február közepén, egy szépnek nem nevezhető napon, amikor bekeményített a tél, és Budapestet hó takarta, és a főváros ütőereinek tekinthető utcákon hajléktalannak kinéző férfiak lapátolták a koszos havat, és nappal is mínuszokat mértek, ezért az utcán élők számára fenntartott melegedő helyek működési idejét meghosszabbították, Nyalánki Hugó úgy érezte, ez az idő kedvez a munkának. Már nagyon szeretne volna befejezni a Vezír Álmossal készített beszélgető-könyvet.

Előző nap volt nála mentora. Mióta saját lakásba költöztek, nem tette tiszteletét, bár Hugó hívta a lakásavatóra is. Jól indult a beszélgetés, úgy érezte, ütős anyagokat talált, amelyek fontosak a korszak bizarr képének érzékeltetésére. Úgy érezte, interjúalanya az évtizedekkel korábbi eseményekre szívesen reflektált, ám ahogy közeledtek a szövegek a jelenhez, úgy vált mind kevésbé közlékennyé és kedvetlenné. Bekapcsolta a laptopját, kávéfőzőt, s elindította az mp3-as lejátszót. Ahogy szokta, mondatonként meghallgatta a rögzített hangot, begépelte, újraindította a készüléket, lekapcs, gépelés, bizonyos időközönként visszahallgatta a leírtakat, ellenőrizte, nem maradt-e ki valami. Aztán miután pihentette a szövegeket, ha szükségesnek, adekvátnak érezte átformált egyes részleteket, ahogy a kollázs festő a kartonra applikált Milói Vénusznak bajuszt rajzol, vagy ölelő karral egészíti ki a torzót.

Szokás szerint „nosztalgizással” kezdték.

NYH Azt mondják, motorja voltál a román restitúciós törvény megalkotásának.

VÁ Valóban szívósan képviseltem, azt a gondolatot, hogy teljes egészében, in integrum vissza kell kapnia elvett vagyonát minden magyar intézménynek és családnak. Ez így nem jog, hanem privilégium. Ezért természetesen, azt támogattam, hogy minden egyes államosított vagyontárgyat, kastélyt, erdőt, műkincset vissza kell juttatni korábbi tulajdonosának vagy az örökösnek. A jogutód kérdését azonban jobban megvizsgáltam volna. Akár román, akár magyar, akár szász, akár zsidó, akár hottentotta. Ez az álláspontom érezhető módon sok román szövetségest állított mellém, olyanokat, akik érdekeltnek érezték magukat a restitúcióban, vagy akik ezt látták helyesnek és igazságosnak. Ezekben a román politikusi körökben akkoriban roppant népszerű voltam. Ugyanúgy, mint a választási törvény előkészítésének idején is.

NYH Ott mi volt?

VÁ Az volt, hogy kiszámoltuk, a listás választási modell a legmegfelelőbb nekünk, úgyhogy emellett álltam ki, amilyen konokul csak lehetett. És itt is voltak román szövetségesek, akik saját megfontolásaikból ugyancsak a listás választásokat támogatták. Szerencsére. Mert valljuk be: bármennyit ugrálhattam volna eszméim közt, mint majom a ketrecben: ha nem kapcsolódott volna egy partikuláris román politikai érdekhez, sem a restitúció nem valósul meg, sem a listás választás, úgyhogy itt nem az én személyes politikai eredményességemről volt szó, hanem egy szerencsés konstellációról.

NYH Nem pontosan ez a politika lényege? Nem ezért mondják róla, hogy a lehetőségek művészete? vagy tudománya? Nem éppen arról van-e szó, hogy felismerted a helyzetet és megtaláltad a szövetségeseket? De most fel kell tennem egy kérdést, amit nem lehet megkerülni. Nem sajnálod-e, hogy kiszorítottak... vagy hogy kiszorultál a politikából? Egyszer egy hasonló kérdésre olyasmit feleltél, hogy a kilencvenes évek közepétől már nem olyan politikusokra volt szükség, amilyen te vagy...

VÁ Ekkora hülyeséget mondtam volna?

NYH Hogy hogy?

VÁ Mert a kilencvenes évek közepétől egyáltalán nem volt szükség erdélyi magyar politikusokra – semmilyenekre, sem ilyenekre, sem olyanokra...

NYH Hanem?

VÁ Hanem lakájokra, csirkefogókra, gengszterekre, fejbőlintó Jánosokra, a közösség érdekeit, értékeit és jövőjét saját megtollasodásuk árán elherdáló pervesztőkre, pecsenyesütögetőkre, janicsárookra, csausokra és fajankókra, ezekre volt szükség. Gonosztevőkre és prostituáltakra.

NYH Ezt leírhatom szó szerint?

VÁ Persze, ezért nem mondtam banditákat, haramiákat és ordas kurvákat.

NYH Vedd úgy, hogy ezt nem hallottam.

VÁ Azt nem állítom, hogy minden politikusunk ilyen. Csak azt mondom, hogy a helyzet meg a kor parancsa az ilyen figuráknak kedvez. Korunk hőséneke ilyen a fantom-portréja.

NYH Hát ilyen kijelentések után nem csoda, hogy ki akarnak törölni a közös emlékezetből is. De térjünk vissza a téged ért vádakhoz, amelyek hozzájárultak a kiszorításodhoz...

VÁ Nem csempésztem rubintokat, ezt már tisztáztuk.

NYH Az egyik pártkongresszuson vizsgálatot kértél magad ellen, és azt, hogy ha bármilyen törvénytelenésre bukkanna a bizottság, tegyen bűnvádi feljelentést ellened. Ezt el is fogadta a kongresszus. Ennyit tudunk a sajtóból. Aztán csak annyit láttunk, hogy elmaradtak a téged rágalmozó hírek az újságokból, meg nem is jelentettek fel.

VÁ Jól is néznénk ki...

NYH Vagyis e tény önmagában is tisztáz téged mindenféle vádaskodás alól. Hiszen ellenségeidet kongresszusi határozat kötelezte rá, hogy feljelentsenek, ha egyetlen megalapozott vád is felhozható ellened. Ennek dacára volt politikustársad az RMDSZ-ben azt sugallta egy interjúban, hogy nem azért maradt el a vizsgálat mert ártatlan voltál, hanem mert közben hatalomra került a Fidesz, és már senkinek sem volt érdeke a magyar miniszterelnök barátjával kekeckedni.

VÁ Nincs mit tisztázni. Az emberi ostobaság és aljasság kérdéseit, azokat kellene.

NYH De hiszen, akkoriban mindenki úgy tudta, hogy...

VÁ Mindenki?

NYH Az újságolvasó emberek.

VÁ Mondok én neked valamit, Nyalánki Hugó, és ez lesz az utolsó szavam ebben, amit te itt magnóra veszel. Én azt gondolom, hogy tényleg, de tényleg, azt, ami itt történt, nyugodtan tekinthetjük egyféle intelligencia-tesztnek, ahogy már jeleztem. Egy kollektív tesztnek, amelyből világossá vált a hülyeség, a manipulálhatóság, az orránál fogva vezethetőség, az önvédelmi ösztön hiánya, a judícium végzetes deficitje, a visszafordíthatatlan önsorsrontás, a...

NYH Az újságolvasó emberek judíciumának végzetes deficitjéről beszélsz, netán az erdélyieknek, vagy az egész nemzetnek?

VÁ A magyar embereknek. De ha már a nemzetet említed: olvasd át, amit Pulszky Károlyllyal kapcsolatban írtam.

NYH: Magadra gondoltál, amikor azt írtad?

VÁ Pulszky Károlyra gondoltam. Meg Kisfaludy Sándorra, akinek az egyik első magyar kőszínházat köszönheti a nemzet és akit rögtön megrágalmaztak, hogy ellopta a színházépítésre összegyűlt pénzt. És hogy Erdély se maradjon ki, Szász Domokosra gondoltam, aki elviselte a vádat, hogy »eltőzsdézi« a református egyházat, de minden gáncsoskodás ellenére végbevitte a református teológiai oktatás egyetemi szintre emelését. És az irigyei által örületbe kergetett Semmelweis Ignácra is gondoltam s még nagyon sokakra. Valóban úgy vélem, hogy nemzetünk túlságosan hajlamos az öncsonkításra, és Csonka-Magyarország ennek a következménye. Magamról pedig azt gondolom, hogy még nem is olyan régen boldogan álltam volna az akasztófa alá, ha azzal a tudattal állhattam volna oda, hogy ezzel a nemzet nyer valamit. És most nem szégyellem bevallani, hogy többé semmiféle áldozatra nem érzek hajlandóságot azért az alantas érdekekkel telezsúfolt bolondok hajójáért, amely ma a magyar nemzet.

NYH És amelyet több évtizede szolgál szíval, szóval, tettel, gondolattal, ötletekkel, áldozattal, persze kritikával is... Úgyhogy ezt, hogy ma már nem hoznál semmiféle áldozatot a nemzetért -- Athéni Timont juttatja eszembe --, nevetséges és gyermekes túlzásnak tartom, s egyáltalán nem hiszem el...amikor újra visszatérel a politikába, a kormányban is szolgáltál, és jelenleg sokan az egyik legbefolyásosabb embernek tartanak Magyarországon.

VÁ Shakespeare Timonja, vagy Purcellé?

NYH Most már értelek téged is, hogy miért vagy az, aki vagy: egy magányos, szabad bölény, aki a csordától távol tör át a prérin és az életem. Kedvenc szavával: keresztül a sorson meg a végzetem.

VÁ Ez egy giccs, ezzel a bölénnyel, Nyalánki fiam...

NYH És Rolf Bossertet, az NSZK-ban tisztázatlan körülmények között szörnyethalt resicai német költőt ki nevezte bölénynek egy versében?

VÁ Az én voltam... de szegény Rolfról az vers volt, nem giccs.

NYH Nem tudom, miért lettél most haragos. Én csak azt szerettem volna tudni, hogy elégedett vagy-e az életeddel.

VÁ A magyar nemzet egyik nagy válságát éli. Új Széchenyire lett volna szüksége. Ha innen nézem, semmi okom nem lehet az elégedettségemre.

NYH Az utóbbi évtizedet sem tekinted sikeresnek?

VÁ Arra gondolsz, hogy bizonyos mértékig visszatértem a politikába?

NYH Államtitkár voltál, kormánybiztos, az ország első emberének tanácsadója vagy most is. Jó néhány politikai fejlemény ötletgazdájának tartanak.

VÁ Persze, persze. Ki is vívtam „jó néhány” korábbi barátom elkeseredett ellenszenvét. És ami még elképesztőbb, nemcsak az ellenzék támad, hanem a mieink is. Ez is azért van, mert a magyar semminek sem tud igazán örülni. Végre kezdünk kilábalni a válságból, végre kezd emelkedni az életszínvonal, jók a makrogazdasági mutatók, némi pozitív demográfiai elmozdulást is ki lehet mutatni, de ez nem lényeges sokaknak. A lényeges az, hogy nem ők ülnek a vezető pozíciókban, s ami ennél is lényegesebb, nem ők rendelkeznek a pénzforrások fölött. Ha pedig nem ők, akkor inkább senki, inkább vesszen minden, jöjjön a nihilista-anarchista forgatókönyv, minél rosszabb, annál jobb.

NYH Azt hiszem, értelek. De talán nem kellett volna írnod azt a verset, amelyben a fél kormányt kifizurázod. A tieidet. A konzervatívok többsége valahogy nem vevő a humorra.

VÁ Nem értesz te semmit Nyalánki Hugó. Különben nem hiszem, hogy bármi is érthető lenne a világban. Főleg, ha magyar.

NyH Én azt is ritka jelenségnek tartom, hogy téged az úgynevezett balliberális oldalon is sokan tisztelnek.

VÁ Azt mondd? Én inkább úgy fogalmaznék, hogy akik kedvelnek mint politikust, nem kedvelnek költőként, akik költőként szeretnek, utálják a politikai szerepvállalásomat.

NYH Példának vagy ellen példának itt egy majd húsz éve keletkezett szöveg:

Tüdősi Jenő: Vezír Álmos.

Egy Hamvas-partizán.

Egy transzilván-párbajhős.

Egy Borges-Rózsa Sándor.

Egy líra-gerilla.

És még sok minden más.

Csupa zavarba ejtő, kihívó esemény az élete, a személye, politikai, ha úgy tetszik, szabadságharcos, avagy polgárjogi működése, melynek fontosabb fejezetei és metafejezetei kronologice követhetők nyomon a könyveiben. Vezír költészete testmeleg kapcsolatban állt egy kéretlen politikai működéssel, szamizdatok, memorandumok és ellenzéki nyilatkozatok írásával illetve szerkesztésével, az ebből következő permanens veszéllyel, s ez roppant hatásos, feszültségkeltő elem volt egy olyan érában, amikor a szabadságszomj kollektíve és differenciálatlanul gyötört az Elbától keletre. Úgy lehet, a kommunizmusban az üldözöttség az egyik legnagyobb reklámtényező. Alkalmas legendák és mítoszok teremtésére. Ám ettől a politikumi segédanyagtól még lehetne becsülendő, tiszteletreméltó, de mégiscsak elhanyagolható költői teljesítmény az övé. Nem az, dehogy az. Hogy tán ennek is a mérték lenne a fundamentuma, a mértékletesség. Líráját – míg volt –, nem nyomta el sem az elhivatottság, sem a pátoz, sem a gerillaság rögeszmeszindrómája. Ettől is a mértékletesség becses képessége óvta meg. Nagy, és keveseknek kijáró adomány ez. S ha az egyik oldalon valóságos – habár átmitizált –, politikai események működtették ezt a lírát, a másik oldalon lélegzett és dobogott a fontosabb éltető matéria; a múlt, a földszag, a tradíció, az úriemberség, a csángódallamok, a táj flórája, foglyok, üzenetvivő vakondok és fácánok, egyszóval a haza. Olyan volt, mintha Borges transzilván unokaöccse lenne. Összegyűjtött versei épp olyan frissek, szívszorítóak és hallhatóak most is, mint megjelenésükkor, a hetvenes és a nyolcvanas években, amikor az egyetemi könyvtárakból rendre ellopdosták a könyveit, vagy becsületszóra és egy napra adták kölcsön a házipolcra. És ez a költészet nem halkult el, csak valahogy most nem hallzik annyira.

Még erdélyi viszonylatban is zavarba ejtően korán kezdi. Az erdélyi magyar irodalomban könnyebben lehetett első könyvhöz jutni, mint például Pesten. De még arrafelé, Kolozsvár illékony magyar elnevezésű utcáiban sem volt szokás három kiadott verskötetettel lófrálni huszonhat évesen. És nem volt szokás ilyen könnyed radikalizmussal verselni sem. Ceaușescu és Hagi országában jóval kevesebbért rugdosták vesén a polgárt, lökték ki a vonatból, küldték Duna-deltába, mint amely ügyeket Vezír Álmos kidalolt, elfabulázott és átregélt. Úgy lehet anno, minálunk ki se adták volna a Kilátótorony és környékét, kimondatlan államvédelmi okokból. Hogy ez, amott, abban a bizáncinál is korruptabb, teljességgel illogikus, kiszámíthatatlanul reális szövevényekben hogyan ment, a Tisza-partról nézve, talány. Őkelme párbajt hirdetett egy olyan országban, ahol szerényen szólva nem volt hagyománya a becsületbeli ügyek ilyenét lerendezésének. Párbajt hirdetett azokért, akik egyfelől nem is tudtak, másfelől nem is akartak párbajozni. Heroikus gesztus. Holott olykor mégis a csángó Bóbita röptette dúdolva, s kacagta a bőrkabátos disznót. Aztán eltűnt Bóbita, és megkerült, így ment ez. Noha orránál fogva vezette a titkosrendőrséget és a világ üldözésre érzékeny közvéleményét, nem volt tündér a mi Álmosunk, de tündeséggel, játszi módon írt. A tiszta hangú orphikusok közül való. Lírája mára mégis elhalványult a népszerűségi listák dicsőségtábláján. Hogy ez méltánytalanság, vagy a líratörténeti dalok természetes apálya-dagálya, nem tudom. Nyilván írnia kellene. Jelen lenni. Nemcsak politikailag. Csakhát ez a szelídebb matériából kigyúrt, halkabb szavú Markó Bélának se nagyon megy, aki ugyancsak gyakorló politikus lett. Sajnos épp Álmosunk ellenében, ha igaz. Vezírt mostanság a legújabb kritikák és tanulmányok ritkán emlegetik, elvértve hivatkozási alap. Jártak így mások is, az ő nemzedékéből. Pedig ő mindenképpen a nyolcvanas évek egyik kulcsfigurája. Még a szabadság-szerelem relációban is újít a lírai toposzokon. Szabadságélménye van, amibe beavatja az olvasót. Virágnyelve, jelbeszéde tündéri rebellió, farsangoló összeesküvés, bujtogatás, cinkosítás, titkos kaland. És nemcsak a titkosrendőrséggel, de a megmerevedett poétikai hagyományokkal szemben is opponál. Jövőbelátás? Nosza. Olyan könnyedén peregrinál az időben, előre s hátra, mint senki más ezekben az években, miközben mindig az élet titkos, másik nyelvét keresi. Egy metanyelvet. Íz alatt egy másik ízt, vers alatt egy másik verset. Legfontosabb szava talán a Ha szócska.

Hogy mi van akkor, ha Ady Endre belép egy könyvtárba és elolvassa a róla írt esszéket, tanulmányokat? És mi van akkor, ha Rozgonyi Simon püspök elvtárs a hetvenes években fölűnik Mangália izzó strandhomokján? És akkor mi van, ha Bartók Béla belép a nyilas pártba? (Különben nem lép be.) Folyamatosan újraírja, aktualizálja és parafrázálja a múltat. Életrajzokat, irodalomtörténeteket, történelmi eseményeket forgat ki. Előszeretettel idéz. Vendégül lát idegen mondatokat, szállóigéket, aranyköpéseket. Emel a ponyván, a bestselleren. És hát a mottói, azok is nagyon inspirálók. Miközben széljegyzetel. Miközben kommentál. Mindezzel egy nagyon mozgékony, sokszálú, többretegű, hallatlanul izgalmas és legfőképpen tágas poétikai rendszert épít fel.

Néhány éve megjelent verskönyvére azt írta, hogy ez az utolsó, ez „testimentum”. Ezt akkor sem hitték el neki. Szeret hagykozni, de ez ugyanakkor kényszerűség is. Lányához írt első, és mostmár valószínű nem utolsó testamentumában, sajnálatos képet közöl mankós önmagáról és felpaprikázott apósáról, miközben megállapítja, a kép operettbe illő. Majd kifejti, minden amit tesz és mond valójában nem valaki/valami ellen, hanem valamiért történik, hogy joggal elmondhassa az utódoknak, Ő igyekezett jobbítani a világon. Az egyik irodalomértő lelki cimborám azt mondta, amikor telefonon beszélgettünk róla, hogy jó, van ez a gond, hogy néhányan elmentek politikusnak. De talán mégsem olyan szívbemarkoló probléma ez. Hogy némelyekért bizony nem is olyan nagy kár.

De az Álmos, csak az Álmos jönne vissza.

Hallgattunk, hümmögtünk.

Aztán megszakadt a vonal.

NYH Ismered személyesen Tüdősi Jenőt? Minden jel szerint ma nemcsak a magyar mágikus realizmus, hanem a balliberális írók egyik vezéregyénisége. Karakteres, plasztikus véleményt fogalmazott meg rólad, és sajátos módon, mintha most sem vesztett volna aktualitásából.

VÁ Amint már számtalanszor hangsúlyoztam, nem érdekelnek az „oldalak”, a „szekértáborok”. Akkor sem, ha a magyar irodalmi élet/halál értelmezhetetlen a szkizma beismerése nélkül. A kérdés az, tudok-e azonosulni valamilyen szinten egy gondolattal, véleménnyel, és ha nem, ki akarom-e irtani, bele akarom-e taposni a magyar humuszba. Én azt mondom, hadd éljen, hadd viruljon mindenki a tehetsége szerint. Visszatérve Jenőre igen, ismerem. Szegeden volt egy Bibó-konferencia, úttörő jellegű, a rendszerváltás tavaszos periódusában. Erről tudósítottam a Szabadeurópát. Jenő akkor az ottani megyei lapnál dolgozott. A polgármester által adott fogadáson -- akkoriban a politikusok még adtak a kultúrára is -- megismerkedtem Dallás Bercivel, a Délmadár ifjú főszerkesztőjével, aki átvezette a pártlapot a pártatlanságba, rossz nyelvek szerint a parttalanságba, ami egy folyó két partján települt városban sokak szemében megbocsáthatatlan. Meghívott másnapra a szerkesztőségbe. Ott volt egy ilyen ismerkedés-féle -- rövid szónoklatot is tartottam Erdélyről, az erdélyi magyarok helyzetéről --, kiadós szendviccsel, válogatott italokkal összekapcsolva, ahol bemutatták Jenőt is. Olyan negyedórát társalogtunk, mert úgy tűnt klappol a szó, hasonló hullámhosszon mozgunk. Írószövetségi rendezvényeken is találkoztunk néhányszor, míg ki nem lépett az emlékezetes Döbrentei botrányt követően. Legutóbb talán Frankfurtban futottunk össze a könyvvásáron, akkorra már ő is a jónevű magyar prózaírók közé tartozott, és épp valami német ösztöndíjjal kalandozott Berlinben. Noha akkor már erősen a Fidesz politikája ellen kampányolt, még mindig volt miről diskuráljunk egy pompás búzasör mellett.

NYH Arról a Dallás Berciről van szó, akinek az igazi neve Vecsera Manó, és több botrányáról is elhíresült? Némelyek szerint a rendszerváltás szerencsétlenül járt szemfényvesztőinek egyike. Nagyokat markolt, keveset fogott, és gyakran ráütöttek a kezére.

VÁ Mire gondolsz?

NYH Valami futballcsapat tulajdonlási vagy eltulajdonítási-ügy rémlik nekem, ahol sikkasztással vádolták. Alapított egy CNN-szerű hírcsatornát, de valami miatt -- az okokról nem szól a fáma -- nagyon hamar az utcán találta magát, míg a csatorna mai napig zúz, hol ilyen, hol meg amolyan tulajdonosi támogatással. Borászattal is foglalkozott. Ott is volt valami illegális zűr, amiért az adóhatóság nyomozott. Rádiója is volt, meg fuvarozási cége egyben, ugyanazon a hullámhosszon, de valahogy ezek is csak úgy elkoptak a semmibe. A legutóbbi „országos botránya” egy miniatűr Nagy-Magyarország, amelyben a különböző vidékek ikonikus épületeit építenék meg, többszörösen kicsinyítve. Ebben az ügyben talán előzetes letartóztatásba is került. Gyerekei közül az egyik enbékettes csapatokban futballozik.

VÁ Feltehetően ő az, bár nem követtem az életútját.

NYH Némi párhuzamosságot vélek felfedezni köztetek, azért is említem, ő is sok érdekes ötletet próbált meglovagolni, de úgy tűnik, mindig leesett a nyeregből.

VÁ Arra célzol, hogy az én nagy elképzeléseim is kudarcba fulladtak?

NYH Hát... kisebbségi törvény, dunai konföderáció, '56-os vízi-emlékmű...

VÁ Azért sok minden megvalósult. A Kacér Végvárat sikerült átmenteni Kolozsvárról Budapestre, így országos, sőt Kárpát-medencei hatást fejthet ki. Aztán az expo, bár sok ellenséges cikkel lőttek rám a nemzetrontók lövészárkaiból, a tíz legjobb pavilonba választották a magyart, a száznegyven valahány közül, nem lehet megnemtörtéنتé tenni, nem lehet letagadni, hogy a Magyarország imázson nagyot emelt. A pekingi magyar képzőművészeti kiállítást sem, bár persze, ott is köhögtek sokan, hogy miért épp azt a negyven alkotót választottam ki, és miért nem másik negyvenet. A művészek közti rivalizáció természetes, ami szomorú, hogy minden átpolitizálódik. A kultúrnegyed létesítése óriási, mesterségesen gerjesztett ellenszél-kavarás ellenére lassan a finishbe érkezik. Szenzációsabbnál szenzációsabb épületek, mint a Zene Háza, látvány/élmény-játszóterek, nem sorolom. Ennek révén Budapest is felnőhet a nyugati világvárosok esztétikai színvonalára. Tüdősi írása akkor nekem nagyon sokat jelentett, hozzájárult ahhoz, hogy ne adjam fel a küzdelmet, miközben két irányból is el akartak kaszálni. Mindegy. Erről már beszéltünk. Fejezzük be mára.

NYH Még egy dolog, ebbe a vonulatba tartozik. Államtitkárként megváltoztattad a szakemberek által felállított kitüntetési listákat. Kaptál érte balról, jobbról. Feudális kényúrnak, kultúrpápának neveztek, hogy csak a finomabb jelzőket említem.

VÁ El akarod venni a kedvem a vacsorától, hogy több jusson neked? Nem fog sikerülni. Nézd, Magyarországon a balliberális értelmiségiek kialakítottak egy kánont. Azokon kívül, akik ebben szerepelnek, magyar alkotó nem rúghat labdába. Nem kap díjakat, kitüntetések, nem kap külföldi ösztöndíjakat, nem hívják meg pályázatokra, könyveit nehezen adják ki, már ha kiadják, műveiket nem fordítják idegen nyelvekre, stb. Ezen az egyoldalúságon valamelyest túllépett a Makovecz-féle Művészeti Akadémia, de egészséges egyensúlyi helyzetet még nem teremtett. Most vagy elindítok egy vitát a kánon újragondolásáról, ahogy azóta már megtették, és kitört a kultúrharc. És élve a funkciómból fakadó jogommal konkrétan beleszóllok folyamatokba. Vagy bármennyire is kifogásolható erkölcsileg és ideológiailag is, elfogadom a status quot. Az előbbi támadhatóbbnak, ám célravezetőbbnek láttam. És mostmár tényleg fejezzük be mára.

Kint már rég besötétedett, az ablak előtti lámpa körül hópelyhek rajzottak. Ez volt Nyalánki első otthona, ahol külön dolgozószobája volt. Hallotta, hogy felesége időközben hazajött, behallatszott, ahogy halkan megy a tévé, a kislány magyar népmeséket néz, egy idő után sült hús illata is belopózott a becsukott ajtón.

NYH Az illatokból ítélve készülőben a vacsora. Vendégünk vagy. Én még nem vagyok fáradt. Ha nem haragszol, ideillik a kultúrharc mementójához kapcsolódó néhány szöveg. Sietek, igyekszem nem visszaélni a türelmeddel. Csak amíg a vacsora elkészül... Várj, van némi juhtúros pogácsám...

Nyalánki kiment, megkereste a kamrában a zacskó pogácsát, amit még reggel gurmand vendégére tekintettel előrelátóan beszerezett, pizok drága, de finom alapon. Kivett a bárszekrényből egy palack unikumot. Emő a konyhában forgolódott, tálcát, poharakat, egy porcelán tálat adott át férjének, mentegetőzve közölte, hogy a vacsorára még legalább egy fél órát, de inkább negyven percet várni kell. Kislánya hozzászaladt, átölelte és megkérdezte: mikor megy már el a bácsi? Szó nélkül megsimogatta a fejét, és visszament a dolgozóba. Ittak egy kupicával, Vezír azonnal nekilátott az ellátmánynak.

NYH Itt egy viszonylag friss szöveg, talán ismered is.

„A szolgalelkűség művészete - Bánki Dienes Jónás és a »példamutató hozzáállás«

A tavaly indult új kormánylap kulturális rovatvezetője, Bánki Dienes Jónás, a minap a kormányzati kultúrpolitika tényezője lett: egyik napról a másikra 150 millió forintnyi közpénz irodalmi célú elköltését bízta rá a kormány. Nem érdektelen tehát, hogyan gondolkozik a Kolozsvárról elszármazott szépíró, költő, kritikus, irodalomtörténész, lapszerkesztő a hatalom és a művészetek viszonyáról. Már csak azért sem, mert az elmúlt két évben felé áramló pénzek, díjak és pozíciók egyértelműen jelzik, hogy pontosan ezt a »példamutató« mentalitást várja el és hálálja meg a kormány.

A '90-es évek második felében a jelenleg miniszterelnöki főtanácsadó Vezír Álmos bizalmi embere, BDJ vezényletével kibontakozó új erdélyi irodalom, a Kacér Végvár csoport, nagy feltűnést keltett az irodalomkritikusok körében, akik mindig is BDJ-t tartották közege legeredetibb alkotójának. Sokan, máig erre a fenegyerekre emlékeznek, ha a nevét hallják. Ezen az sem változtat, hogy a jelenből visszatekintve úgy tűnik, az esztétikailag és szervezetileg is összetartó alkotók inkább jelenséggé váltak érdekesek, tőlük származó, igazán nagy műveket nem tart számon a kritika. Erről persze lehet vitatkozni, de most csak az számít, hogy BDJ komoly sikereket tudhatott maga mögött, amikor felfüggesztette szépírói tevékenységét, és kiadóként, szervezőként, valamint tehetséges kocsmatulajdonosként dolgozott tovább. Mindezzel arra próbálom rámutatni, hogy önállóan is tudott érvényesülni az élet több területén, látszólag semmi szüksége nem volt mindarra, ami a kétezres években bekövetkezett. Költőnk az új évezredet egy Kolozsi Piczur Gyula-monográfiával kezdte, amelynek legfőbb értelme, hogy alkalmat adott Recht Alex véleményvezér irodalomkritikusnak a »megélhetési monográfus« kifejezés megalkotására. Természetesen nem tudhatjuk ki, mennyit és milyen formában fizetett BDJ-nek honoráriumként, de sokakban keltett gyanút, hogy a korábban legfeljebb rövidke kritikákat közlő, az irodalomtörténet-írás iránt affinitást nem mutató költő, miért gondolta hirtelen úgy, hogy 250 oldalnyi hozsannát kell az agg, »nagy erdélyi mesélőről« publikálnia, akit a kritika korábban mellőzött. Ráadásul pont akkor, amikor Kolozsi fia, a milliárdos olajmérnök Méhész Imre intenzív kampányba kezdett édesapja irodalmi érdemeinek elismertetéséért. (Az irodalomban kevésbé jártas olvasók kedvéért tudatjuk, hogy a Kolozsi Piczur írói álnév, anyakönyvileg Őkalmét Méhésznek hívták.) Tehette, addigra már százmilliárdos állami sztrádaépítések körül forgolódott, vagyis inkább azok forgolódtak körülötte. Nem csoda, hogy parlamenti balhé lett belőle, amikor a monográfiával és az óriásplakátokkal megtámogatott, életműsorozat megjelentetésére alapított könyvkiadó beindulásával nagyjából egy időben, Méhész Imre azzal fordult levélben egyenesen a miniszterelnökhöz, hogy miután Kolozsi Piczur már kapott egy fénylő érdemrendet a kormánytól, még egy Kossuth-díjat is adjon már a papának. Ez 2002-ben meg is történt. »Hogy kellett-e Gyula bácsinak, ennek a bájos vén kujonnak és megélhetési vérdilettánsnak Kossuth-díjat adni, nem tudom; elvégre sok rossz író és sok protekciós kapta meg már a díjat (egész szocialista brigádokról nem is beszélve)« – írta akkor Temesi Gedeon Móric, a csípős nyelvű filozófiai író, Vezír Álmos barátja és talán kicsit riválisa is az edéliségben, a Lét és Irdalomban. De Kolozsi Piczur Gyula díjánál érdekesebb, hogy BDJ úgy gondolta, neki ez a biznissz megéri. Ami sokat elmond arról az irodalmi közegről, amelyben

szocializálódott – és itt nem csak a kolozsvári éjszakák lírai legényeire gondolok. »Tudatában vagyok, hogy ezen írásművel kiteszem magam annak is, hogy a szakma akár filológusi felületességgel fog vádolni« – írja könyvében indokolt félelemmel, álságos önsajnálattal, de azzal talán nem számolt, hogy innentől olyan emberként jelenik meg a nyilvánosság előtt, aki pénzért bármire, esetleg annál is többre képes.

»Őszintén szólva én nem szeretek verset értelmezni« – írja az egyszeri monográfus, de láthatóan hajlandó megerőltetni magát, ha a helyzet úgy kívánja, igaz, esetünkben prózáról van szó. Utóbbi kijelentését abból a tavaly márciusban megjelent »esszéjéből« vettük, amely Besenyő Bálint óradnai milliomos költészetét és emberi nagyságát méltatja. Mit ad isten, az eulógia abban a *Nyugati Aktuális* című irodalmi lapban jelent meg, amelynek alapító főszerkesztője Besenyő Bálint, aki nemcsak milliomos, hanem a Ceausescu diktatúra-beli Arad megyei pártlap egykori korrektora. A kolozsvári irodalom mecénásának költői értékei között hangsúlyosan említi szerzőnk, hogy üzleti sikerei »Zrínyi Miklós után a második helyre röptik poétánkat a módos magyar literátorok toplistáján«.

Most tekintsünk el attól az irodalomtörténeti tényről, hogy Zrínyinél és Besenyőnél is »módosabb« lehetett gróf Bánffy Miklós, aki erdélyisége dacára elkerülte a nagyreményű BDJ figyelmét. A pénz és a hatalom dicsőítése azonban egy másik, szintén a *Nyugati Aktuális*ban megjelent nyílt levelében hódít beláthatatlan csúcsokat (a lap főszerkesztője ki más mint Vezír Álmos, »örökös munkatársa« néhai Kolozsi Piczur Gyula, aki címe szerint az örökkévalóságból is küldözgetheti nagybecsű tudósításait).

A levélváltást BDJ abból az alkalomból kezdeményezte, hogy elégedetlen volt a korábban hat évig az ő irányítása alatt álló Erdélyi Magyar Művészek és Alkotók (EMMA, korábbi elnevezése EMÍR, Erdélyi Magyar Írók Rendje) új vezetésével. A szervezet belügyeivel és a vitás felek személyeskedő vádjaival azért sem foglalkozunk, hogy minden figyelmünket arra a kristálytiszt szervilizmusra fordíthassuk, amely láttán talán még a Művészeti Akadémia közgyűlése is kínosan feszengene.

BDJ ugyanis lefegyverzően nyíltan beszél arról, hogy az irodalmi szervezetek támogatása nem szakmai szempontok szerint alakul, hanem politikai funkcionáriusok személyes jóindulatától függ, és ezért az íróknak az ő kedvüket kell keresniük. Ami megdöbbenő, nem a pontos helyzetelemzés, hanem hogy ez jól is van így! Sőt! Szerzőnk szerint ez a reneszánsz kor szervező elvének felelevenítése. BDJ nem ez ellen a rendszer ellen emel szót, hanem azon van felháborodva, hogy az EMMA új vezetése, új nevével is utal az elnőiesedés kártékony tévútjára, nem hajlandó vagy csak részlegesen hajlandó elfogadni ezt a gyakorlatot, vagyis meghajolni a hatalmasok előtt. Konkrétan arról az esetről van szó, amikor BDJ legfőbb mentora, Vezír Álmos államtitkárként két egymást követő évben megváltoztatta a József Attila-díjasok névsorát, önkényesen lecserélve az egész íróársadalmat lefedő szervezetek jelöltjeit a saját kedvenceire. Ez ellen példátlanul széles összefogással tiltakozott minden irodalmi szervezet, beleértve a nyíltan Fidesz-közeli Írószövetséget is. (Egyedül a KÖP maradt néma, de ez kevésbé meglepő, hiszen az elnökét Vezír Álmosnak hívják.) A nyolc protestáló írószervezet között ott volt az EMMA is, amelynek jelöltjét Vezír szintén a kukába dobta, és helyette a mértékadó kritika által szóra sem méltatott Besenyő Bálintnak adott József Attila-díjat. BDJ szerint az EMMA állásfoglalása hatalmas hiba volt. »Ezzel az akcióval sikerült elveszíteni Vezír Álmost és a másik érintettet, Besenyő Bálintot, vagyis egy mecénást, aki sokat támogatta a szervezetet, és akire a nehéz pillanatokban is lehetett számítani. És nem utolsósorban Méhész Imrét, Vezír jó barátját, akit ő hozott a körünkbe, és aki a másik mecénása volt a szervezetnek, a pénz és a díjak mellett kezdettől fogva decens irodát is biztosított az EMIR-nek.« A szervezet hálátlanul viselkedett BDJ szerint, hiszen »Vezír Álmos mindenkor rendelkezésünkre bocsátotta jelentős kapcsolati tőkéjét, államtitkárként a miniszteri keretből csinos támogatáshoz is juttatott«. Meg különben is, »totál hülyeség nekirontani egy olyan kapcsolati tőkével rendelkező személyiségnek, mint ő«. A két évvel ezelőtti nyílt levél többek között azt is felrója az EMMA vezetésének, hogy nem jelent meg Vezír Álmos születésnapjára köszöntésén, illetve hogy nem hívták meg felolvasni semmilyen rendezvényre. De hősrünk hamarosan megkapja azt a figyelmet, amire annyira vágyik.

Áttelepedését az anyaországba BDJ rendesen megalapozta. (Feltehetően ezt azért is tartotta szükségesnek, mert nem is olyan rég azt nyilatkozta a budapesti Lét és Irdalomnak, hogy egy erdélyi költőnek anyagilag jobban megéri otthon maradni.) 2014-ben elnyerte a balatonfüredi költőverseny Quasimodo-díját, és a helyszínen Vezír Álmos, kormánybiztosi minőségében mutatta be *A kurva, a császár és a poéta* című könyvét. A bemutatón a balatonfured.hu szerint elhangzott, hogy »a Magyar KÖP elnöke, a Zrínyi Miklós-díj alapítója maga kérte fel a költőt a kötet megírására«, amelynek kiadását a KÖP vállalta fel. BDJ ugyanebben az évben vehette át a Magyarország Babérkoszorúja díjat. 2015-ben a debreceni színház mutatta be darabját, *A magyar Divina Commedia-t*. (Nem lehet véletlen egybeesés, hogy ugyanitt találkozhatott a közönséggel Vezír Álmos két, a klasszikus dramaturgia minden ismervét félresöprő »drámája«.) Igen ihletett éve volt ez a frissen sült drámaírónak: megosztott első díjat is nyert a *Csolnak* folyóirat és a békéscsabai színház meghívásos pályázatán *Szabadosság, kolbász, szeretem* című drámájával, amelynek középpontjában a hungarikummá magasztosult csabai kolbász áll. »Úgy véltem, pompás hungarikumunk kulturális népszerűsítését egy vígjáték szolgálja jobban, lehetőleg egy közérthető népszínmű« – vallott veretes alkotói szándékairól a szerző.

Ilyen felvezetést követően nem kellett apróhirdetésben megélhetés után kapirgálnia, állásinterjúkra jelentkeznie. Rovatvezető lett az új kormánylapnál, a *Pannon Idő*nél. Formabontó szerkesztői »ars roaticája« szerint a munkatársai »mindannyian írók és/vagy poéták«, ami még akkor is meglepő elv, ha maga a rovatvezető sem dolgozott soha újságíróként, mielőtt átvette a komoly szerepre szánt napilap kulturális szekciójának vezetését. Ennél azonban többet elmond szakmai nézeteiről egyetlen interjúkérdés és annak kontextusa. A *Csolnak Online*-on megjelent beszélgetés készítője Nyalánki Edina, Nyalánki Hugónak, a KÖP titkárának húga, a *Csolnak* szerkesztője, a *Nyugati Aktuális* költészeti díjának birtokosa. A költőnő az alábbi kérdést szegezi BDJ-nek: »A magyar *Divina Commedia*-t színre vitte a debreceni színház. A darab recepciója pozitív, a színészek is láthatóan szívesen játsszák. Mennyire vettél részt a próbafolyamatban, s milyenné alakult szerinted a szöveg a színpadon?« Ami a pozitív recepciót illeti, az előadásról – legalábbis a színház honlapja szerint – egyetlen kritika jelent meg országos lapban. Igen, eltalálták, a frissen alapított kormánylapról van szó, ahol a kulturális rovat rendszeres szerzője, Nyalánki Edina írt lelkesen főnöke, BDJ darabjáról. Érdekes fejlemény az is, hogy BDJ áttelepedésével egy időben jelent meg az a kormányhatározat, amely megalapítja a Nemzeti Vagyonkezelő tulajdonában álló Kacér Végvár és Tehetséggondozó Nonprofit Kft.-t, mivel a kormány »egyetért a magyar irodalmi élet felfrissítésének, a kortárs magyar irodalom élővé és olvasottá tételének, illetve az irodalmi tehetségkutatás támogatásának szükségességével«. Erre a célra rögtön 150 milliót rendel a határozat. A felügyelőbizottságnak tagja az Írószövetség elnöke, a kft. ügyvezetője pedig az a Soltész Alpár Szilamér lett, akit a kolozsvári irodalmi körökben is jól ismertek egykor mint a Vegyépszer romániai részlegének vezetőjét (az Opten adatbázisa szerint 2009-ben állt a Vegyépszer Hungária alkalmazásában). »Az első projekt irodalmi, és a Kacér Végvár és Tehetséggondozó nevet viseli. Szakmai vezetője Bánki Dienes Jónás« – tudósít a *Pannon Idő*, és a részletekről is elragadtatottan nyilatkozik: »Indulásként az íróiskolában harminc kezdő és haladó fiatal író részesülhet hároméves anyagi támogatásban és továbbképzésben. A régi végváras csapat veteránjai mellett a szakma jelesei, írók, kiadóvezetők, szerkesztők osztják meg majd tudásukat az ösztöndíjasokkal. Írói estek, nagyszabású irodalmi produkciók várhatók. Az ösztöndíjasok könyveit a legrangosabb kiadóknak ajánlják fel, és megfinanszírozzák a kiadás költségeit is.« Megkérdeztünk egy ugyanehhez a generációhoz tartozó író, aki főleg a közösségi médiában próbálta görcső alá venni a történeteket. Baloldali elhajlással nem lehet vádolni, őt Vezír Álmos is érdemesnek tartotta a József Attila díjra a vitatott időszakban.

– Mindenki azon háborodott fel, hogy ez a kft. olyan tevékenységet folytat, amelyet a fiatal irodalommal foglalkozó elismert szervezetek, a József Attila Kör vagy a Fiatal Írók Szövetsége hosszú évek óta átláthatóan, hasznosan és – kényszerűen – kevés pénzből művel – mondta Kajtor Döme. Most pedig 150 milliós állami támogatással a semmiből előtűnik ez a tehetséggondozó, amiről senkivel nem egyeztetett senki. Bánki Dienes Jónás szavaiból az derült ki, hogy ötletét elsősorban Vezír Álmos kormány megbízottal beszélte meg. Ezt a tényt ő úgy fogalmazta meg, hogy jó ajtón kell kopogtatni.

– Ebben szerepet játszhat, hogy mindketten erdélyiek. Létezhet közöttük egy erős csoporttudat?

– Nem hinném, hogy a lokalitás számít, inkább az, hogy Vezír Álmos és Bánki Dienes Jónás ugyanabból az irodalmi közegeből jön, mester és tanítvány viszonyban voltak-vannak. Ezzel még nem is lenne semmi baj. A baj az, ha egy íróiskola szakmai legitimáció nélkül, mindenkit megkerülve jön létre úgy, hogy mondjuk Bánki beszél Vezírral, Vezír beszél a miniszterelnökkel, ő pedig szól az aktuális fejlesztési miniszternek, hogy valamilyen alapból tegyenek félre pénzt erre az ötletre. Az ilyesmi egy civilizált országban elképzelhetetlen lenne.

– Szóval véleményed szerint mi egy civilizálatlan ország vagyunk. Az iskoláról az alapító Bánki Dienes Jónás előzetesen tárgyalt szakmai körökkel?

– Igen, elment a József Attila Kör és a Fiatal Írók Szövetsége egy-egy találkozására, csak épp alig volt mondandója, láthatóan nem volt kialakult elképzelése, miközben kész tényként közölte, hogy elindulnak ezzel az állami támogatással, szóval az egész meglehetősen visszatetsző volt.

– Az tudható, hogy mire kell az állam által most adományozott négyszázmillió forint?

– Azt sem tudjuk, hogy az induláskor mire kellett a százötvenmillió. Fizetésekre, ösztöndíjakra, terembérlésre nyilván költeni kell, bár az utóbbiról büszkén mondta Bánki Dienes Jónás, hogy ingyen kapnak az unitáriusoktól helyiséget, mert ő is ehhez a felekezethez tartozik. De itt sokkal több pénzről van szó, mint amibe a működés kerül, és többről, mint amiből a teljes magyar irodalmi folyóirat-struktúra él egy évben.

– És van ennek az irdatlan pénznek látszatja – kézzelfogható produktumok, úgymint rendezvények, önálló kötetek, antológiák, évkönyv, bármi?

– A Magyar Naplóban megjelent egy válogatás a fiatal szerzők szövegeiből, és ennyi. Bánki azt ígérte, hogy majd a legjobb hazai kiadókkal fognak együttműködni, ebből sem lett semmi.

– A Kacér Végvár íróiskolájában a mentorok havi 150–250 ezer között keresnek, a diákösztöndíj pedig negyvenezertől százezerig terjed. Ez sok vagy kevés?

– Vannak más ösztöndíjak is, a Mórícz-ösztöndíj például vagy a Babits-ösztöndíj, de ezekhez kevesen jutnak hozzá, évente öt-hat ember mindössze, sorbanállás van, és a pénzek sem emelkedtek infláció-követően évek óta. Mindenesetre azok kapják, akik letettek valamit az asztalra, publikáltak már, kötetük jelent meg, a döntést pedig szakmai zsűri hozza meg, néha komoly viták után. Ehhez képest valóban indokolatlanul nagynak tűnik az íróiskola huszonkét diákjának a pénze. De nem akarom őket bántani, azt hiszem, nekik sem jó, ha egy teljesen irracionális, szakmailag ellenőrizetlen rendszerbe lépnek be.

– Ezek szerint nem jött össze a tervezett harminc tehetség. Persze az is lehet, hogy csúcsirodalmárok, nagymesterek oktatják őket szépre-jóra, csak épp mi nem tudjuk a nevüket.

– A Facebookon folytatott vita indulásakor ez így volt, mára azonban ismerjük őket: egy testvérpárt, Nyalánki Hugót és Edinát, Kicsid Ajtony Tihamért, Pálos Dömét és a színész Bihari Temest. Az öt ember közül három marosvásárhelyi, de ismétlem, nem ez a lényeges. Ismerek fiatal erdélyi alkotókat, akiknek ez az összetétel nagyon kínos, pedig nem az elszármazás közös helyszínéről van szó, hanem egy baráti közösségről. BDJ a Kacér Végvár nevű, a kilencvenes években működő kolozsvári költőtársaságnak volt a vezetője, ez a megnevezés került az íróiskola nevébe is. Ezért sokan fintoztak, de BDJ akkor még azt ígérte, hogy nem ebből a körből jön majd az oktatók többsége. Hát onnan jött. Négyen végvárasok. Ráadásul az összes irodalmi oktató a *Pannon Idő* kulturális rovatának állandó szerzője, azt ugye szintén BDJ szerkeszti.

– Meg sem kísérelt máshonnan verbuválni tanárokat?

– Az igazsághoz tartozik, hogy többször keserűen emlegette, hogy igazán nagy neveket nem sikerült megnyernie. Sokszor elmondta, hogy én ijesztettem el a nagy öregeket a »hülye közvéleménykutatásommal«. Így nyilván könnyebb volt feldolgoznia, hogy sokakat eleve taszít egy ilyen gyanús vállalkozás. Így aztán a nagyok továbbra is inkább a József Attila Körben vagy a Fialat Írók Szövetségében tartanak szakmai előadásokat. Olyan szervezetekben, amelyek joggal konkurálhattak volna a Tehetséggondozóval egy négyszáz milliós állami pályázaton. Azt hihetnénk, a mértékadó személyiségek, akik nemcsak írni, oktatni is képesek, egységfrontba tömörülve fejezték ki nemtetszésüket a kormány kultúrpolitikája iránt. De nem volt ebben semmi szervezetség, spontán, egyéni elutasítással került szembe BDJ.

– Talán az állam nem ilyen parttalanul gondolkodik az irodalmi életről, fölöslegesnek véli a pályázatok körüli tülekedést.

– Az irónia jogos lenne, ha az állam bármit is gondolna az irodalmi életről. Bánki Dienes Jónás azt mondta, hogy ha neki van lehetősége arra, hogy közvetlenül a miniszterelnök fülébe juttasson el egy ilyen ötletet, és a kormányfő éppen olyan kedvében van, hogy megtetszik neki a dolog, akkor van pénz az irodalomra, ha nem tetszik, akkor meg nincs. Semmi rendszerszerűség nincs a történet mögött. Ha csak az nem, hogy ez az urambátyám világ lett a rendszer maga. Alvinczi Béla”

NYH Emlékszel erre?

VÁ Már hogyne. Mondhatni az orrom alá dörgölték. Alvinczi Béla a javaslatomra létrehozott *Nokoment* című, kimondottan az új generációs tehetségekből szervezett szerkesztőséget vezette. Aztán valakiknek elege lett belőlük és jelezték, hogy illene nemcsak a „belső kritika” hangjaként megnyilvánulni. Nem ártana, ha a sikereket is elemeznék épp olyan talentummal, mint a „jobbító szándékú kritika” nyilaival padlóra küldött negatívumokat. Erre Alvinczi és néhány barátja „berágott”, kijelentették, hogy nem kívánnak senki jobbágya lenni, és átálltak a vérliberálisok táborába. Megalakították a *Nagytotal* című online újságot. Hogy milyen pénzből mai napig nem sikerült kinyomozni. Az sem kizárt, több jel utal rá, hogy az USA külügyminisztériumának boszorkánykonyhájában főzik a kultúránkat mérgező varázsitalokat. Kígyót melengettünk a keblünkön. És te mit szólsz a családi besoroláshoz?

NYH Nézd, nekem sem esett jól, hogy hugicámmal együtt talpnyalónak bélyegeztek. Pedig semmi más nem történik, mint amit az ellentábor is tesz: egy barátról, egy csoporttagról, egy elv-társról azért nyilvánítunk pozitív véleményt, mert egyszerűen elismerjük, Őszintén tiszteljük. És szeretünk együtt dolgozni, például a tehetséggondozóban is, mert bízunk egymásban. Nem ugyanezt teszik Kajtorék, a JAK, meg a FISZ tagjai saját táboruk vezéreivel, hangadóival, saját köreikben? Én Őszintén tisztellek téged, kora ifjúságomtól kezdve, mert azon kevesek közé tartozol, akik nem féltek fellépni a nemzeti, ideológiai elnyomással szemben. Miért fogalmaznék meg egy a politikai korrektség, vagy mit tudom én milyen platform nevében fogant „kritikát”, egyfajta álőszinteség álcájába bújva? Viszont az, hogy megsértettek, nem akadályoz meg az ellenvélemények megismerésében. Például ebben az írományban elgondolkodtatott, hogy tényleg ne lenne a kormánynak irodalompolitikája? Te közelebről látod a dolgokat, mit szólsz hozzá?

VÁ Hát először is az a véleményem, hogy ha megfigyelted, az interjú kulcsszavai a „mértékadó személyiségek”, „szakmaiság” az egyik oldalon, „urambátyámozás” és hasonló a másikon. Tehát kialakult egy szkizmatikus kulturális status quo, a saját fogalom- és megbélyegző rendszerével valamikor a rendszerváltást követő években, aminek kimondatlanul a Kádár-korban kikristályosodott értékrend és esztétikai mérce tovább éltetése a működési elve és célja. Ezt nevezik ők „függetlenségnek”. Voltak kísérletek ennek megtörésére, de politikai támogatás hiányában ezeket elnyomták a „szakmaiság” nevében a „mértékadó körök”. Akik egy bizonyos irányú politikai elkötelezettséget, nem tartanak elfogultságnak, mint az említett Recht Alex, aki az SZDSZ elnökségének is tagja volt. Ennek az igazi urambátyámozásnak, de fogalmazhatnék úgy is, jó elvtárs/rossz elvtárs-rendszernek akartam én véget vetni, vagy legalább is riválist állítani, amihez politikai hátszelet is kaptam. Sikerült meggyőzőnöm mindenekelőtt a miniszterelnököt, hogy a nemzetépítés eszméjének támogatottsága vagy elutasíthatósága azon múlik, hogy a felnövekvő generációkat megnyerjük-e az építő szándéknak vagy sem. A kibontakozáshoz pedig pénz is kell. A kultúra mindig és mindenütt mecénásokon múlt. Nemcsak magánszemélyek, az állam is lehet mecénás. Különösen akkor, ha a kommunizmus szinte teljesen kiirtotta a privát szféra kulturális érdeklődését azzal, hogy állama egyedüli mecénásként működött. Javasoltam egy felmérés készítését arról, hogy a magyar gazdagok közül mennyien kultúra-fogyasztók. Hát ebben még a mi kormányunk sem volt partner. Gondolhatod, nem azért mert túl sokan lettek volna a Medici-típusú kincseszsákok a mészárosok és garancsiak világában. Nem állítom, hogy BDJ és pajtásai tévedhetetlenek, de azt igen, hogy az úttörőknek fel kell vállalni, ha tépi őket a tüske, csípi a csalán, csattogtatják a fogait az ellenérdekelt vadállatok. Akiknek érdeke, hogy olyan képet készítsenek a „közvélemény” számára a nemzetépítőkről, mint akiknek nincs elképzelésük a jövőről, akik korruptak, talpnyalók, konformisták, a jelent ad-hoc kezelik, az is baj lenne, ha lenne kulturális koncepciójuk, de ha nincs, az legalább olyan szegény. Sok ilyen ötleted van még, ami engem kapcsolatba hoz a libernyákok által anomáliának vélt jelenségekkel?

NYH Még csak egy cikkről kérném a véleményed, ez még belefér az időnkbe.

VÁ: Rendben, csak hogy ne mondd, hogy szűkkeblű vagyok, és nem tudom elviselni mások elképzeléseit. Zúgjad, de gyorsan, mint egy zuhatag. Nagyon éhes vagyok! Finom volt a pogid, de csak volt.

Diktatúra vagy tiszta káosz? A kultúrharc kulisszái mögé nézünk

Pulzáló erőviszonyok, alkalmi szövetségek, személyes sértettségek, sőt szakadasközei helyzetek. Utánajártunk, kik fújják a passzátszelet a kultúrpolitikában, s kiderült: a látszat csal. Nincs mesterterv és az sem igaz, hogy a „székely hadosztály” előretolt helyőrsége bevette Budapestet. Pillanatkép a kultúrkampf állásáról.

VÁ Attól tartok, ez lesz az élő példa az előbbi megállapításomra. Némelyek a baloldalon, jól kifundált nacionalista tervet sejtene a kormány kultúrpolitikája mögött. Mások úgy vélik – felteszem e cikk szerzője-szerzői is – hogy, az összeesküvés-elmélet ezúttal is téveszme, szó sincs tervszerűségről, jövőbe mutató koncepcióról, dűl a pitiáner, urambátyámos, személyi összefonódásos, kaotikus improvizáció.

NYH Olvassam vagy ne?

VÁ Tégy legjobb belátásod szerint!

Emőke bedugta a fejét az ajtón: -- Fiúk, sokáig gyúrtok még? Kihűl a vacsora. -- Negyedóra türelmet kérek szívem. Addig megfürdetheted a leánkát. -- Tudod te hány óra? Edina már rég alszik. A nő halkan becsukta az ajtót, Nyalánki folytatta az olvasást.

„Helló, voltam a főnöknél, menni fog a dolog, 150 millió lesz rá első körben.” Pemete Konstantin 2015. július 25-én a kocsijában ült Szolnok és Cegléd között, Budapestre igyekezve a tusványosi szabadegyetemről, amikor Bánki Dienes Jónás (BDJ) a fenti jó hírt telefonon közölte vele. A „főnökkel”, BDJ természetesen az aktuális miniszterelnökre utalt, a „dolog” pedig immár budapesti íróakadémiájuk és tehetséggondozó központjuk ötlete volt. Pemete nem volt egyedül a kocsiban akkor. Az anyósülésen olyasvalaki ült, aki évek óta baráti viszonyt ápolt vele – és rendszeres találkozósaik csak 2017-ben szakadtak meg. E sorok írója.

VÁ Az áruló geci.

NYH Kellemetlen figura, az tuti.

VÁ Nem tudom, minek kell foglalkoznunk vele.

NYH Kivághatjuk, ha gondolod.

VÁ Ez valami csapda? Tolerancia-teszt?

NYH Dehogy. Csak nem hiszed, hogy az ellenséged vagyok?

VÁ Ma már nem tudom, mit higgyek.

NYH Bízál bennem. Folytathatom?

Álmos kétértelmű mozdulatot tett a kezével, felhörpintett egy unikumot. Hugó bizonytalan hangon olvasta tovább.

Cseppet sem volt előzmény nélküli a kocsiában BDJ-vel tárgyalt ötlet: a kilencvenes évek közepétől a Kacér Végvár című lap köre volt az üvegház, amelyben kifejlődött az erdélyi magyar irodalom pimasz, új hangja. BDJ és a székelykeresztúri Pemete, a telefonbeszélgetés pillanatában már húsz éve ismerik egymást: utóbbi később került Kolozsvárra. A nagy kultúraszervező szerepe BDJ-nek jutott: az általa vezetett Keszérű Éden irodalmi kávéházban, a magyar literátorok színe-java pártállástól függetlenül megfordult a kétezres években. Noha a Fideszben kultúrfronton a külhoniak korábban is képviseltették magukat – főként Vezír Álmos famulusai, aki BDJ és „frakciójának” mentora is volt Kolozsváron –, a fent leírt telefonhívás óta, az erdélyi és partiumi körök hihetetlen térhódítása látszik. Sokan kész tényként kezelik a megállapítást, miszerint Budapestet kulturális tekintetben elfoglalták a „székely lófők” és a „partiumi hajdúk”. És ezt a térhódítást a jobboldali politikai háttér tette lehetővé Vezír Álmos manipulációin, a hatalomra gyakorolt befolyásán keresztül.

BDJ azóta a Kacér Végvár Kiadó és Tehetséggondozó feje, cége gyakorlatilag állami elitképzőként működik, legalább is elvben. 2016-ra 150 millió, aztán 440 millió, majd tavaly már 1,4 milliárd forintból gazdálkodhatott. Ugyanakkor a kultuszminisztérium által delegált kurátorként beleszólhat a Nemzeti Kulturális Alap pénzeinek szétosztásába. A kormánylap kulturális rovatvezetőjeként vezényelheti a kultúrharcot. A *Kulturális diktatúra? De ki diktál?* című sorozatáról elhíresült Takács Attila az egyik fő megmondóember, aki olyan régi, polgári fideszest is „le tud szedni” az igazgatói székből, amilyen az Irodalmi Múzeum igazgatója volt, korábban német nagykövet, hogy magas egyházi funkcióját ne is említsük. Cégtársa és cimborája ügyvéd, aki állítólagos szervezési képességeivel nyerte el a frissiben alapított Ősmagyarágkutató Intézet főigazgatói posztját, ahol 101 szakértő, köztük az Arany Griff Rend vezetője tesz úgy, mintha eddig történeti, pláne őstörténeti kutatás nem folyt volna Magyarországon. Pemete pedig, aki székely lófőből rangosodott partiumi hajdúvá... Ő a minap egyenesen az Irodalmi Múzeum főigazgatói székébe pattanhatott.

Még itt sincs vége azonban a sornak. Nem erdélyi, de „végvári” ember és a Tehetséggondozó egyik tanára a szintén kormánylap-szerző Pálos Döme is, aki mindemellett a kulturális államtitkár tanácsadója, jobbkeze. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a miniszterelnök tavaly nyáron szintén Tusnádfürdőn hirdette meg, hogy bizony szabad betörni Budapestre régi idők új dalaival („Új szellemi és kulturális megközelítésre van szükség”, valamint „mi tagadás, szeptembertől nagy változások előtt állunk”), könnyen kirajzolódhat a BDI vezette „székely kultúrhadosztály” légiósaival és anyaországi szélsőjobbos figurákkal a magyar kulturális életet átformálni vágyó miniszterelnöki mesterterv képe.

A valóság azonban ezúttal is egészen más, mint a mindig logikusnak látszó összeesküvés-elméletek.

Tucatnyi minisztériumi és múzeumi dolgozóval, a Tehetséggondozó életében résztvevőkkel folytattunk háttérbeszélgetést, hogy kibogozzuk, ki fújja a kultúrkampf passzátszelét. Az eredmény hasonló ahhoz, amit az Ősmagyarságkutató Intézet háttérénél észleltünk: pontos ideológiai terv helyett pulzáló erőviszonyok, alkalmi szövetségek, személyes sértettségek, sőt szakadásközei helyzetek a kívülről monolitnak tetsző rendszeren belül. Tapasztalataink szerint tehát leginkább Hajnóczy Jónás költő és performer -- akinek ugye apja is, anyja is a magyar irodalom meghatározó alakja, tehát jól informáltsága vitathatatlan --, találta fején a szöveget, amikor lapunknak a következőket mondta: „Elképzelterő, hogy minden úgy történik, hogy fölébred reggel az ördög és azt mondja: unalmas már ez az állóvíz, kiábrándító, hogy süt a nap, andalítóan fodrozódik a víz tükre, és a teremtést dicsőítő kórossal ébrednek a madarak. Most jól megnyomom ezt a piros gombot, lerombolom ezt vagy azt. Mégsem hiszem, hogy így megy ez. Sokkal inkább úgy, hogy adott egy szakma, ahol mindenki tele van vélt és valós sérelmekkel, indulatoktól fűtve háborog. Ezeket a fortyogásokat véletlenszerűen valaki kihangosítja, akinél véletlenszerűen valami miatt elszakadt a cérna, szó szót követ, írónak a cikkek és ellencikkek és máris dúl a listázós kulturális lobbi harc, a kiszorítódsi, az iszapbirkózás.”

A „baráti tűz” első nagy áldozata, az ex nagykövet: kényszerű távozása mögött is feltűnik a személyes motívum. A „Keresd a nőt!” Ősi jó tanácsa, ebben az esetben Vékony Apollóniáig vezet minket. Csinszka-kutató irodalomtörténészként ugyan nem emelkedett az egykori kultuszminiszter, Rottenbiller Zalán-féle magasságokba Ady özvegyét illetően, ám összerúgta a port az Irodalmi Múzeummal. „Képeket kért az új kötetéhez, mi pedig nem adtuk őket. Nem volt ebben semmi elfogultság, pártos előítélet, csupán annyi, hogy a kiadója az előző kötet képeiért sem fizetett még. A borítóra szánt képet sem támogattuk, mert pont azzal az illusztrációval nem sokkal korábban jelent meg másik szerzőtől kötet” – idézi fel a múzeum egyik dolgozója a történeteket. Vékony mindenesetre bizonyos körökben közkedvelt kebleire szívta az esetet. „Az Irodalmi Múzeum több alkalommal megtagadta tőlem a közlési engedélyt. Ez a tudományos kutatás szabadságának megsértését jelenti. Harmadik, Szendrey Júlia összes költeményeit tartalmazó kötetemhez írtam hat elemző tanulmányt, valamint egy hetediket, melyben éppen annak történetét írom le, hogy az Irodalmi Múzeum hogyan akadályozta munkámat és azzal együtt könyveim megjelenését.”

Mindez még nem is mutatott volna túl a személyes purparlén – ha Vékony Apollóniában nem tisztelhetnénk tavaly óta a hetvenéves Révai Benő ifjú feleségét is.

A történész maga tette nyilvánvalóvá, hogy mit jelent számára az időskori érzélem. „Mindenekelőtt a másik, a szerelemmel szeretett társ megvédését a sok rossz szándék ellenében, a szó és a tettek erejével. (...) nem tűröm azt, hogy a feleségemnek ne adják meg a tiszteletet.” Révai valóban nem mai kokas: régóta népszerű alakja a szélsőjobb fórumoknak. A rendszerváltás után az MDF jobbszárnyához tartozott, hadügyi főtitkosságot is viselt. Néha csurkább volt Csurkánál. Ilyen minőségében próbált meg behatolni a titkosszolgálati irattárba úgy, hogy a fegyveres Őrnek kellett visszatartania igaz, esetleges titkos tevékenységéről egy 6-os kartonon kívül nincs adat – az pedig semmit sem bizonyít. A politikával mindenesetre Révai sosem szűnt meg érintkezni: 1998-ban a kisgazdapártban találta meg önmagát, az országos lista előkelő helyén szerepelt, aztán négy évvel később is indult az FKGP színeiben. A kétezres évek végén már a Jobbik holdudvarát erősítette, az átállás folyamatáról alig van információ. „Ő egészen sokáig kitartott, a néppártosodást kifejezetten üdvözölte, csak 2017-18 körül tűnt el a párt környékéről” – emlékszik jobbikos forrásunk. Famulusához, Takács Attilához hasonlóan, aki facebook oldalán egyik példaképének nevezi Révait. Takács, többek közt, azzal is eldicsekedett, hogy a Magyar Gárda megalakítását ő javasolta. Takács 2013-14 körül eltávolodott a Jobbiktól, de azért a 2017-es úgynevezett Soltvadkerti Dispután, a Jobbik értelmiségi háttérrendezvényén még feltűnt. „Akkor valószínűleg már csak vamzerkedni jött” -- mondta forrásunk. Takács, interjút is készített Révaival Magna Hungaria című lapjában, ahogy írásait is publikálta, utóbbi pedig közösségi oldalán nem győzte reklámozni Takács hírhedt cikksorozatát, amelyben azt igyekezett bizonyítani, hogy „a liberálisok” kulturális diktatúrája mindmáig tart. Ez önmagában még nem lett volna érdekes, ha Takács nem vette volna kartácstűz alá a Fidesz kinevezettjeinek egyikét-másikat is. Legfőképpen az ex nagykövetet – egy, a Tanácsköztársaságot valóban szerencsétlen módon bemutató kiállítás apropóján és Takácson keresztül meg is lett a reváns: a mindig is a Fidesz jobbszélén lévő (például a színész Mimóza Miklós) és a Jobbik környékéről oda megérkezők (ilyen például a hírhedt „nemzeti” irodalomtörténész Vakeró Samu is, aki 2012 környékén még adott elő jobbikos rendezvényen) közös petícióban követelték a főigazgató fejét.

Ahhoz persze, hogy ez a kör erősnek érezze magát, szükség volt az emberi erőforrások új ornitológus miniszterére.

Az ornitológia természetes közege – no nem, nem az erdő-mező –, hanem a Trianoni Számla szerkesztőinek, publicistáinak köre. Azé a lapé, amelyben Vakeró Samu rendszeresen közölt, ahogy Révai és Vékony is. Olyannyira, hogy amikor 2017. június 4-én, a Magyar Akadémián (MA), a lapot kiadó Trianon Kutatóintézet tízéves fennállását ünnepelték, a kutatóintézet és a folyóirat munkájáról az akkor még messze nem miniszter, hanem a „hobbitörténész” és „nemzetközi hírű” ornitológus zengedezte a díszbeszédet. Miniszterként aztán az első adandó alkalommal kitüntette kebelbarátját Vakeró Samut, „a gyerekek harmonikus személyiségformálásában tanúsított kiemelkedő munkáért”.

Takács, a másik önjelölt történész tényezővé válásának biztosan nem ártott, hogy természetes közegének befolyása megnőtt. Viszont több forrásunk is megerősítette: a közös képviselői múltat és az szdsz-es főpolgármester idején végzett városházi munka tapasztalatait hasznosító újságíró, leginkább saját magának köszönheti, hogy kulcsszereplővé lépett elő. „Minthogy jó végrehajtó, a megyei lapok összeszervezésénél számítottunk Takácsra a központi főszerkesztőségben. Ideológiai megmondóemberként senkiben fel nem vetődött a neve. Hagyták, hadd írjon vélemény-cikkeket, ha akar, ő meg egyszerűen élt a lehetőséggel” – emlékszik egy fontos fideszes forrásunk. Aztán a híres-neves, Fidesz-könyvíró Aszpirin Zsombor is Takács mellé állt: szerepeltette tévés műsorában, majd közös kötetben adták ki írásaikat. Ahhoz már elég erejük volt, hogy meghshortolják a múzeumigazgató-részvényeket a politikai tőzsdén. Az igazgató ezután már hiába is akarta volna rendbe tenni az intézmény hosszú évek óta görgetett százmilliós nagyságrendű tartozásállományát – a levegő fogytával a mozgástere is elfogyott. A jóhiszemű jobboldali polgár szíve megeshetett rajta, ahogy Orbán-kinyilatkoztatások idézésével bizonygatta, helyes művelődéspolitikai irányvonalát az övön aluli támadással szemben, a rosszemlékű Ceausescu-korszak szomorú vita-hagyományát felelevenítve. Ahhoz azonban nem volt elég ereje a Takács-körnek, hogy saját embert ültessen az általuk meghekkelt vezető helyére. Ahogy a „Láthatatlan embert” játszó kulturális államtitkárnak, volt csabai színigazgatónak sem. Sokak szerint neki nincs komoly beleszólása a dolgok menetébe – viszonya saját miniszterével minden forrásunk szerint feszült. Az ex nagykövet kicsinálásán túl, egyszerűen nem volt mesterterv, sem pedig olyan, legalább távolról alkalmasnak látszó jelölt, aki vállalta volna a vezetői pozíciót. A tárca és a politika közti egyeztetéseken az Ősmagyarágkutató élére kinevezett jogász neve is felvetődött a posztra, és természetesen Vakeró neve is szóba került az Irodalmi Múzeum főnökeként – utóbbi azonban, akárcsak BDJ, nem vállalta. Forrásaink szerint nem óhajtotta kitenni magát újabb támadásoknak. Vakeró múltjával kapcsolatban, már első kitüntetése alkalmával is személyeskedő és elfogulatlansággal nem vádolható cikkek jelentek meg, főleg női kórusra hangszerelve, középiskolai tanári múltjára vonatkozóan. Látványos patthelyzet alakult ki a kultúrpolitikai sakktáblán. Ebből az alkalmi koalíció kötések és a látszat ellenére sem a szélsőjobbos múltú kör került ki győztesen. BDJ ugyan maga is részt vett a liberálisok gyepálásában, a Takács melletti kiállításban, és az ex nagykövetet sem védte meg (holott utóbbi még mandátuma alatt hívta, legyen a múzeum munkatársa). Igaz, nyilatkozott is, hogy az érték-konzerválás nem az ő műfaja. Ám hiba lenne őt látni a döntések mögött. Néhány éve még valóban BDJ híre volt nagyobb és az ő

pártbéli beágyazottsága látszott erősebbnek: Vezír Álmos révén nemcsak a miniszterelnökhöz lett bejárása, hanem feleségéhez is – akinek szakácskönyvéhez köztudottan Vezír írt előszót. Kolozsváron, a Keserű Édenben, ahol a meglepetésvendég maga a szakácskönyv írója volt, BDJ köszöntötte az akkor hatvanéves Vezírt. És köszönhette meg neki, hogy elintézte a Kacér Végvár finanszírozását. Rendezvényeit Méhész Imre, a vegyész-szeres erdélyi származású milliárdos és az óradnai Besenyő Bálint, emigrációból hazatért vállalkozó és költő támogatták, ahogy a születési kötetet is. Cserébe Vezír – még államtitkárként – díjakkal fizetett. BDJ pedig dicsérő írásokkal jelentkezett nemcsak mentoráról, hanem Méhész apjáról, a művésznevéen ismert Kolozsi Piczur Gyuláról, akit az egyik legnagyobb élő prózaírónak nyilvánított, ahogy az irodalmi folyóiratot és könyvkiadót is jegyző Besenyő költészetét is a magasba emelte. Ez a belterjes tempó azonban nem csak a belmagyaroknak, vagy ahogy Pemete csúfolja Őket a „Nagykörúton belüli” irodalmároknak, de az EMMA-nak is sok volt, akiket legalább hat évig vezetett BDJ. Nem tették tiszteletüket a születési rendezvényen. Ezt a Vezírhez közel állók sértésként élték meg. A kirobbant nyílt-levél párbajnak, amit nem követett sem hó- sem csillaghullás, a kimenetele a Kárpátok csúcsainak ködébe vész. BDJ pozíciója, miközben felfelé biztosnak látszik, a napi gyakorlatban, a Tehetséggondozó csak kevesek által ismert színterein legalább is labilis. Egyrészt a tanári kar sem éljenezte egységesen a kormánylap hasábjain megjelent keménykedéseit, másrészt egyetlen irodalmi intézmény belső morálját, összetartását sem szokta erősíteni, ha egyes tanárok és diákok között nem a szakmai-, hanem a szerelmi háromszögeké a főszerep.

Az viszont egészen biztos, hogy Pemete részvényei azon a bizonyos politikai tőzsdén meredeken emelkedtek az elmúlt években. A szabadidejében a szépirodalmat sosem felejtő (mára nyolckötetes) Pemete Konstantin a hős erdélyi püspök irodavezetőjeként szolgált hét éven át, s az Erdélyi Magyar Néppárt kampányfőnökeként közeli kapcsolatot ápolt budapesti Fidesz-gurukkal, tőlük tanulta a pártépítést. A tehetséget viszont maga a miniszterelnök látta meg benne, és emelte be a Századfordulóba. 2014-ben egyszerű munkatársként kezdett, a ranglétra alján, politikai stratégiával, szövegírással, PR-ral és kommunikációval is foglalkozott, de nem rekedt meg a guruk táska hordozójának szerepében. A kifejezetten a miniszterelnöknek dolgozó csapat tagjaként előbb az erdélyi magyar média újjászervezésének feladatát szerezte meg, majd amikor az IM körüli patthelyzet körvonalazódni látszott, a miniszterelnök kérte fel egy stratégia megalkotására. S ha már megírta, mit kellene csinálni, akkor hajrá, valósítsa is meg. Ezzel érdekes fordulat is történt a fideszes kultúrpolitikában: olyan személyiségek kerültek előtérbe (Takács és Pemete), akik nem Vezír Álmos mágikus köpönyegéből bújtak elő. Pemete megtartotta az erdélyi média feletti felügyeletét is, egy strómanon keresztül, akiről minden forrásunk egybehangzóan azt tartja, tehetséges fotós-grafikus, de irányítóként-szervezőként elképzelhetetlen. Pemete mára tehát saját jogán létezik, ami annyit jelent, hogy a miniszterelnök bizalmából. Ez meg annyit, hogy paripát, fegyvert és pénzt is kapott, hogy rendezze a múzeum tartozásait, a dolgozók fizetését és megvalósítsa tervét: egy nagy nemzeti irodalmi központot, amely helyet ad az összes (!) írószervezetnek (a Vezír vezette KÖP már ma is az IM-ben „lakik”), valamint a fordítási pénzek felett is ő diszponáljon.

Pemete szemlélete is kultúrharcos abban az értelemben, hogy a nyugati úttévesztéssel szemben a nemzeti és keresztény kultúra megtartó erejében hisz – Takács Attilával ellentétben viszont számára nem akkor „nemzeti” valaki, ha imádja a miniszterelnököt és gyűlöli a liberálisokat, hanem akkor, ha ékes magyar nyelven magyar közönségnek ír.

A Pemete-féle kánonba a már bizonyított, nem jobbos közepgeneráció is befér, őket említette egy interjúban pozitív példaként. Az általa elmondottak azt mutatják, hogy képes különbséget tenni a szerepek között.

Nem véletlen, hogy a „nem jobbos” írószervezetek még nem vették össze a szöveg véglegesítésekor elmosolyodott: mára ez a megállapítás aktualitását veszítette, Pemetét szétszedték, összeragasztózták, lefaszízták, leantiszemitázták, talán nincs is a balliberális értelmiség megbélyegző szókészletének olyan eleme, amit bírálói rá ne sütöttek volna konok homlokára.) Az összes írószervezettel asztalhoz ült, ahogy a könyves szakmával is. Mindenesetre a „törékeny egyensúly” már megvalósult olykor, csak éppen nem hallatszott a nagy kultúracsatazajban: a Frankfurter Könyvvásárra például sikerült „nemzeti egységet” kovácsolni. Úgy tudjuk, az eredményt az államtitkár megbízásából egy „végváros” tanár grundolta, mégpedig az, akinek a felesége és BDI közti viszony miatt megbomlott a Tehetséggondozó alkotó nyugalma. Miközben a kulturális államtitkár Fehérlófia Tamás mind talajvesztettebbnek tűnik, a jelek szerint az irodalmi életbe – főként Pemeté kinevezése óta – aligha folyik bele érdemben. Cserébe a saját területét, az előadó-művészetet legkeményebben érintő döntés ötlete sem tőle származik: a tao eltörlését Beregszászi Csaba színigazgató és rendező szorgalmazta hangosan az utóbbi években, és alapból a miniszterelnök is erre hajlott. S még valaki: Gárdonyi Simon, akit nemrég a magyar avantgárd fiatal vezérének tartottak némelyek. A kulturális államtitkárság mentőcsónakjába már kétszer belekapaszkodó és ugyanannyiszor kiakolbólított politikus jelenleg mezei parlamenti képviselő és agrárvállalkozó, mégis elképesztő pörgésben van, a médiában gyakorlatilag ő jeleníti meg a fideszes kultúrpolitikát, szinte teljesen kiretusálva a képből Vezír Álmot, akihez informátorunk szerint nem kimondottan baráti szálak fűzik. Az Orbánhoz való lojalitását mindig hangoztató Gárdonyi taktikája nem teljesen eredménytelen: minisztériumi forrásaink megerősítik, hogy a tao-ellentételezés összege az ő javaslatára csökkent 37,5 milliárd forintra, szemben Fehérlófia 50 milliárdos javaslatával. A nagy fővárosi színházak ebből az összegből is jól fognak járni – nem csupán a művészi értékük miatt, hanem mert a fenntartó főváros első emberével, választási évben végképp nem jó ötlet összerúgni a port.

Hát ennyit a háttérrel, hogy a nagy totál értelmezhetőbb legyen. Folytatása következik.

2019. 01.28. Alvinczi Béla

VÁ Bízom benne, hogy a folytatás, nem e könyv lapjain történik. A jól dokumentálnak tetsző förmedvényre ugyanaz érvényes, amit előzőleg megfogalmaztam. Nem támogatom a szövegbe illesztését. Punktum. Mostmár tényleg ideje vacsorázni.

Ez volt a végszó, s átadták magukat Edina körtével és mézes dióval töltött kacsasültjének.

Miközben bepötyögte a laptopba az utolsó mondatot, és lezárta a gépet, rádöbbsent, megint besötétedett. Akárcsak előző este, az ablak előtti lámpa fénykörében szállingózott a hó. Ahogy beállt a csend a szobában észrevette, hogy az üres lakás megtelt étellel. Edina követelte a kakaót, amit lefekvés előtt szokott inni. Felesége hangja is beszűrődött, aki csendre intette, „mert Apa dolgozik”, legyen türelemmel, azonnal melegíti az itókát. Megropogtatta elgémberedett izületeit és kitérta a dolgozószoba ajtaját.

VÁLTOZÁSOK

Megint nyár van, 2019 nyara. Tíz éve húzzák-nyúzzák a beszélgetős könyvet. Nagyon sokat változott közben a politikai, sőt a kulturális kontextus. Bizonyára Ő maga, Nyalánki Hugó is megváltozott. Már nem hitt abban, hogy a magyar értelmiség globalizációs elkötelezettségű és a nemzeti függetlenséget pártoló része között valaha is béke teremthető. A „sáncok betemetésének” végletesen és végzetesen befelelgett. A Kelet vagy Nyugat-dilemmának I. István király óta zajló kultúrharca sem fog soha végetérni.

A családalapítás is változást hozott. Férjnek és apának lenni egészen másfajta felelősség, mint amikor egyedül kóborolt a világban. Otthont kellett teremteni, és minthogy az értelmiséget anyagilag egyik magyar kormány sem kényeztette el, nem volt könnyű feladat. Nagyon orrolt a nemzeti kormányra, hogy a „nagy célok”, a külföldi szemmel is értékelhető, látványos nemzeti beruházások, makrogazdasági mutatók érdekében mellőzi a kisemberek, a „bérből és fizetésből élők” jövedelmének legalább a normális élethez szükséges szintre emelését. Ugyanakkor saját bőrén tapasztalta, hogy a fiatalok otthonteremtésében segít, vissza nem térítendő támogatással és kedvezményes hitellel.

Interjúalanya is változott. A világkiállítás kapcsán annyi támadást, hamis vádat fogalmaztak meg ellene, hogy ő sem hitt már a társadalmi megbékélésben. Míg korábban bármilyen irányultságú médiának szívesen nyilatkozott, ha megkérdezték, ma már hallani sem akar bizonyos médiafelületekről, különösen a szélső balos online portálokról. Negyedik feleségével az együttélés mintha megfiatalította volna. Neje új Vezír-imázst alkotott, olyan ruhatárat készített számára, amely előnytelen testalkatának kölcsönzött némi bohém monumentalitást. Vagy inkább bizarr eredetiséget? Összbenyomásként papi ruhához hasonlítottak azok a felsők, fűszerezve némi feminin vonalvezetéssel az anyag szoknyaszerű esése révén, amivel a félelmetes pocak radikális látványát semlegesítették. Az élénk színek, főleg a vermillon-piros és a veronai zöld, a kobaltkékről nem is beszélve az örök fiatalság efemer illúzióját tartották ébren. A hölgy jelmeztervező lévén testhezálló feladatnak érezte a kihívást.

Szellemileg is változott a Mester, a rozsdásodás, kopás jelei jelentkeztek kéretlenül is. Nyalánki Hugó részt vett megelőző nyáron egy írotábor közönsége előtt tartott előadásán. Az első világháború befejezésének századik évfordulója volt az apropó. A műsorterv szerint a második „nagy előadást” tartotta volna, a rekkenő hőséggel kecsegtető pénteki napon, délelőtt tíztől „Vezír Álmos József Attila- és Kossuth díjas költő, kormánybiztos”. A szervezők nem közölték, miért hozták előbbre a harmadik előadást, majd ebédig szabad programot hirdettek. Ebédnél közölték, hogy a miniszterelnöki főtanácsos előadása elmarad. Indok nélkül. A délutáni program változatlan. Hugóban felvetődött az ötlet, hogy bizalmas viszonyukra hivatkozva felajánlja a szervezőknek, megtudakolja Vezír késésének, esetleges elmaradásának okát. Persze tudta, Álmos nem szereti, ha „pitiáner” kérdésekkel zaklatják, de szeretett volna bevágódni az írotábor szervezőinél, akiket közelebbről alig ismert, az utána jövő generációt képviselték. Esetleg, ha látják, hogy ő „bizonyos körökben bennfentes”, a következő évben őt is meghívhatják előadni. Aztán úgy döntött, mégsem játssza el a miniszterelnöki főtanácsos bizalmasának szerepét, tartott tőle, mentora elküldi melegebb éghajlatra, ha rossz passzban van, s akkor lesz egy nagy fekete pontja az ő részéről is, miközben nevetségessé válik a szervezők szemében.

Az ebédnél puhatolózott néhány író kollégánál, mit gondolnak az előadás elmaradásáról? Egyikük sem akart nyilatkozni. Bárkivel megtörténhet, hogy váratlanul közbejön valami -- mormolták megértést színelve. Végül is egy könyvkiadással is foglalkozó költőnek, akivel bizalmasabb viszonyban volt, neki szegezte a kérdést: ennyire féltek Vezír Álmostól? A megkérdezett hosszasan fontolgatta a választ, körbetekintve, mintha nem szeretné, hogy avatatlan fülek hallják. Csak Ők ketten cigarettáztak a szállást és étkezést biztosító nemrég felújított „Ősi” kollégium előtt. A teljes absztinenciát akkoriban feladta, és kocabagósként helyzettől függően rágyújtott. Lehalkítva hangját azt válaszolta, elkerülve Hugó fürkésző tekintetét: mindenkinek szüksége van pénzre, nem jó packázni azzal, aki a pénzeszsák száját fogja. A cikket elnyomta, és sürgős intéznivalóra hivatkozva faképnél hagyta Hugót.

A délutáni program kezdete előtt negyed órával váratlanul beállított Vezír Álmos BDJ kíséretében, utóbbi szintén szerepelt a programban, mint a Kacér Végvárat és Tehetséggondozót bemutató tanár, aki kreatív-írás gyakorlatot tart élőben, kezdő tollforgatóknak. Hogy a tehetséggondozó milyen felelősségteljes munkát végez rögtön tanújelét is adta, amikor Vezír előadása után nemes egyszerűséggel bejelentette, hogy a minta-óra elmarad, az érdeklődők csatlakozzanak bátran egyéb programokhoz. A szervezők azonnal átszervezték a műsort, Álmos lett a délutáni főelőadó. Vermillon-piros felsőjét viselte, testes teste a kánikulában látványosan szenvedett. Mondandójának szövegével csak félig készülhetett el, mert egy ideig olvasta, aztán rögtönzésbe fogott. Addig nem volt semmi baj, amíg bele nem gabalyodott a fénymásolataiba. Ebből is felolvasott egy bekezdést, abból is, feltűnően elvesztette a fonalat, idézni szeretett volna, kínos csendben kereste a megfelelő másolatot, nem találta, s egy áthidaló mondattal igyekezett leplezni a bakit. Az egész nem állt össze, ismétlésekbe bocsátkozott, végül egy kevésbé értelmezhető körmondattal lezárta a kínos helyzetet. Lanyha taps.

Hugó bár az első sorban ült, bálványa mintha nem ismerte volna fel. Utolérte a kijárat felé csoszogó Vezírt, akit nem vett körül sem fanok serege, sem barátok hűséges sleppje. Már BDJ sem kísértte, lihegve cipelte méretes marhabőr aktatáskáját. Bevillant saját korábbi kijelentése, miszerint Vezír magányos bölényként tör át a sors-pusztán. A magányosság stimmel, de hogy bölény? Hugó feltűnése kellemetlenül érintette. Nem számított rá abban a kontextusban? Verejtékező, vörösen párolgó arcát, már ami a szakállból kilátszott, felsőjéhez illő piros pöttyös vászon zsebkendővel törölgette. Nehezen vette a levegőt, vélhetően az augusztusi hőség mellett, a légkondi nélküli terem, és a 35-40 perces folyamatos beszéd mián. Hugó újabb időpontot kért, hogy végre fejezzék be a könyvet. Vezír mintha nem értette volna miről van szó. Most sietnie kell egy másik helyszínre, már késésben van, de különben is, újabb aspektusokat már nem igen tudnak felmutatni. „Küldd el az anyagot, s ha véglegesnek találom a szöveget, jelzem, hogy mehet nyomdába.” Álmos kocsija közvetlenül a bejárat előtt parkolt a kerékpárosoknak felfestett sávon, kiváltva a bicajosok élénk káromkodását. Búcsút intett, becsusszant a kormány mögé, és padlógázzal elhajtott.

Ez is annak a jele, hogy Álmos megorrolt? Már akkor? A februári találkozó még rátett erre egy lapáttal? Akkor este a vacsoránál nagyon szótlan volt. Hiába próbálta a beolvasott szövegekről véleményét, magnó nélkül, „asztali beszélgetés” formájában kicsalni, Vezír másra terelte a szót, ha megszólalt egyáltalán. Ő pedig udvariatlanságnak érezte tovább forszírozni a kérdést. Emőke azzal a hamisítatlan feminin megérzéssel, ami ma már ritka tulajdonsága a nőknek, kitapintotta a feszültséget, és fesztelen csevegéssel igyekezett a meghittség látszatát közéjük varázsolni. Álmos fáradt elégedettséggel, elnéző mosoly kíséretében pár, elismerőnek szánt gesztussal értékelte a nő erőfeszítéseit: megkérdezte, hogyan pácolta a húst, mi az a fűszer, amittől olyan különlegesen étvágygerjesztő a körítés, ilyesmi. A vendég távozása után, Nyalánki meg is fogalmazta háláját, ami szerelmi vallomásként hangzott. Emőke olyan forró öleléssel fogadta az ágyban, mint második szülése óta talán még soha. Persze, ahogy az a nagykönyvben meg van írva, nyolc hónapos fia, aki mentora után az Álmos nevet kapta, épp testi buzgóságuk csúcspontján találta alkalmasnak az időt, egy kis keserves sivalkodásra.

Azóta telefonon sem tudta elérni bálványát. Valahogy rá kellene venni az anyag átolvasására. Mert az utolsó szó jogához elejétől kezdve ragaszkodott. És mi van, ha nem találja megfelelőnek? Tíz év munkája mehet a kukába? Ehhez semmiféle hajlandóságot nem érzett. Úgy vélte, hiteles szöveget sikerült létrehozniuk. És még élesebb lehetne, ha a román politikai rendőrség Vezírre vonatkozó feljegyzéseit is felhasználhatná. Amikor említette, hogy a bukaresti követségen keresztül a titkos anyag egy részét kézhez kapta, kifejezte vágyát, abba belepillantani. Bálványa ettől határozottan elzárkózott. Bár állítása szerint nincs szégyellni valója, sőt. De akkor sem tartozik a nyilvánosságra. Ő viszont úgy vélte, nagyon is arra tartozik, elvégre bálványa közszereplő. Tehát két dolgot szeretett volna még megismerni mielőtt lezárja a munkát: az eltűnt és a titkos iratokat.

Párhuzamosan kell foglalkoznia a kettős tervvel időmegtakarítás végett. Az idő egyre fontosabb tényezővé vált. Interjú alanya sosem tett még célzást sem, egészségi állapotára, de az utóbbi években látványosan megroggyant. És úgy tűnt, önromboló életmódján semmit sem változtatott. Pletykaszinten a KÖP-ben alattomos kórokról suttoztak, cukorbetegség, prosztata nyavajára utaló vizelési panaszok, gyomorbántalmak, magas vérnyomás, spondilózis, ilyesmi. És hogy nem szívesen bízta magát doki-kézre, noha sok orvos-barátja sündörög körülötte. Tehát sietni kell. Közelebb van már a hetvenhez, mint a hatvanhoz. Egy parlamenti képviselő, „Erdély-barát” – még „otthonról” ismerte Hugó –, amikor véletlenül összefutottak egy budai kocsmában, és közös ismerősökről cseréltek információt, azt mondta: biztos forrásból tudja, Álmosnak ifjúkori panaszai újultak ki, a szekuritátés üldözés idején szerzett bajok, amit igen nagy titokban a legjobb orvosok kezelnek. De az ő korában már semmi sem az igazi...Tehát rá kell lépni a gázra.

Az esztergomi „szeánszon”, vacsora közben annyit megtudott a Bajcsy-Zsilinszky utcai lakás kiürítésénél eltűnt iratokkal kapcsolatban, hogy a dolog 1995 őszén, majdnem biztosan szeptemberben történt. A viszonylag pontos idősíkra azért lehet szüksége, mert a kronológiai adat révén esetleg könnyebben „beugrik” a történet, amikor az esetleges tanúktól kérdezősködik. Úgy vélte, fontos lenne tudnia a házmaster nevét, aki a pótkulccsal kinyitotta a végrehajtó előtt a lakást. Ha még él és megtalálja, kiderítheti, kik laktak akkoriban a lépcsőházban. Egyszer már járt ott, még a kolozsvári Végváras időből. Maga BDJ bízott rá egy paksamétát, amit az általa adott címen kellett volna átadnia személyesen Vezírnek. Szakállas, testes fiatalember nyitott ajtót, mint kiderült Vezír öccse. Úgy tudta, a bátyja Belgiumból tart hazafelé, útközben Németország közepén az autópályán lerobbant a kocsija, így nem lehet tudni, mikor érkezik vissza. Biztosította Hugót, hogy nem fog megfélemlkezni a paksamétáról, átadja testvérének. A lakáshoz kevés, de értékesnek tűnő régi bútor tartozott, levegősnek hatott a berendezés, viszont a falakon grafikák, festmények zsúfolódtak össze. A helyiségek magasak, tágasak voltak, utcára néző fénydús ablakkal. Legalább három szobát látott a hallból, szőnyeg nélküli, frissen vikszolt parkettára emlékezett. Feltűnt egy üveges vitrin mögött pózoló könyvgyűjtemény. Meg is kérdezte a házigazdát, jól látja-e, amit lát? Az rábólintott. Valóban a Honi Szépművészeti Mauzóleum eredeti teljes sorozata, 167 kötet, amit a két háború közötti években adtak ki.

Az emeletekre kőkorláttal biztosított széles lépcsősorton lehetett feljutni, az antik, kovácsoltvas ráccsal védett 8 személyes liftet távozáskor Álmos öccse mutatta meg. Azt is megállapította, itt nem gond a költözés, nemcsak a lift tágas, a lépcsőfordulóknál is bőven van hely a bútorok fel-levitelére. Azt tervezte, hogy megkeresi az aktuális házmaster, hátha ismeri a régit. Hátha tudja, hol kell keresni. Ha megvan a régi házkönyv, abból ki lehetne deríteni, lakik-e még ott azok közül valaki, aki tanúja lehetett a hatósági kiürítésnek. Esetleg tud valamit, mi történt addig a lépcsőházban hagyott berendezéssel, amíg Vezírék előkerültek. S akkor meg lehet indítani a nyomozást.

A másik dolog könnyebbnek tűnt. Érdeklődni kezdett olyanoktól, akiről tudta, szakterületük a közelmúlt feltárása: nem foglalkozott-e valamelyikük az Álmos titkosszolgálati megfigyelésének dokumentumaival. Ismerősei közt volt egy olasz-magyar vegyes házasságból származó, nála is fiatalabb történész, aki évek óta a legjobban értesült szakértőnek számított a Kárpát-medencei kommunista közelmúlt kutatásában. A Fény sörözőben ismerkedtek meg, évekkorábban. Enzo Boccioni Bolognában végezte az egyetemet, az ELTE-n doktorált, nem esett nehezére megtanulni románul, és mivel a bukaresti titkosszolgálati levéltárban olasz állampolgárként kutatott, elnyerte a neolatin testvériséget ápoló román hivatalosok rokonszenvét. Olyan anyagokhoz is hozzásegítették, ami magyarok számára elérhetetlen volt. Enzo tudta, ki rendelkezik a Vezír-dossziék másolatával. Megígérte, mindent elkövet, hogy megszerezze s eljuttassa hozzá.

NYOMOZÁSOK

Eszményi júniusi reggel volt, úgy áradt a fény, mintha több Nap ontaná egyszerre. Egyedül tartózkodott otthon. Emőkének egész délelőtti vizsgáztatási feladatai voltak az egyetemen, Edina az óvodában, Álmoska a bölcsődében. Ahogy Emőke elviharzott, fél nyolckor ő is kibújt a kuckójukból, felöltöztette a gyerekeket, megitta velük a szokásos reggeli kakaót, felültette a kerékpárra egyiket elől, a másikat hátul, és eltekert velük rendeltetési helyükre: óvoda, bölcsőde. Szerencsájukra a két intézmény utcányira volt csak egymástól. A sarki pékségben friss kenyeret, a gyerekeknek kiflit vásárolt, meg a nők számára két kakaós csigát. Nagy kedve lett volna uszodába menni, de a munka sürgette.

Megreggelizett, megkávézott, s leült a számítógéphez. Újra olvasta, stilizálta a már elkészült szöveget. Dél közelgett, amikor gépe jelezte, hogy levele érkezett. Kinyitotta. A küldeményt az akadémia kisebbségkutatójának címéről küldték, személytelenül. A kísérőszöveg egy mondat volt: Mellékelten küldöm a Somnifer dossziét. BL. Bíró Lehel lenne? Úgy tudni, a kisebbségkutató is egyik munkahelye, a Pázmány Péter mellett. Vagy Balogh László? Történész, nála két-három évvel fiatalabb, a kommunista közelmúlt kutatásával foglalkozik az úgynevezett népi demokráciákban. Több közös projekten dolgoznak Bíró Lehellel. Az sem kizárt, hogy Bagaméry Lajos Hódmezővásárhelyről, aki az Emlékpont munkatársa, Bíró és Boccioni barátja, közösen jegyeztek tanulmányokat is. Egy állam-egyház viszonyt taglaló, a vásárhelyi Emlékpont rendezte konferencián ismerkedtek meg, ahol ő a Duna-tévé tudósítójaként volt jelen. Úgy döntött, nem kutakodik a küldő személye után, elvégre ez kevésbé fontos. Megköszönte a küldeményt, bárki lett legyen a feladó. A lényeg a hatalmas melléklet, tömörítve is tekintélyes anyag, alig birkózott meg vele a gép. Tizenhárom pdf fájl. Kinyitotta őket sorban. Akkor vált világossá számára, hogy 1-13 a számozás szerint, de a 12-es üres. Csak úgy bele-bele kukkantva is igen izgalmasnak tűnt. A jelzetekből rögtön kiderült, hogy nem hálózati dossziékról van szó. Vagyis az a titokban terjengő, alattomosan szivárgó sejtetés, ami bizonyos intellektuális körökben szétáradt már a kommunizmus utolsó évtizede óta, és mondabeli szellemként azóta is ki-kibújt a palackból, hogy Vezír Álmos életének bizonyos szakaszában a román politikai rendőrség ügynöke lehetett, hamis. Aztán ahogy jobban belemélyedt az anyagba világossá vált, hogy a szekuritáté rejtőzik a kül- és belföldön egyaránt lopakodó hír mögött: Vezír Álmos a „román belügyi szervek embere”. Az is egyértelművé vált, hogy mestere nem hazudtolta meg önmagát: a titkosszolgálatához való viszonyulása is épp olyan rendhagyó, bizarr, mint az élethez való viszonya általában. Olyan iratot is talált, amiben a Somnifer-ügyért felelős szekusezredes panaszkodik a főnökének, hogy a megfigyelt célszemély megpróbálja manipulálni a megfigyelőit. Ez egészen sajátos viszonyulást feltételez: élénken emlékszik szülei megnyilvánulásaira, amiből az következett, hogy a titkosrendőrség és az állampolgár közti természetes viszony a fenyegető és a megfélemlített viszonya. Úgy gondolta, neki azt kell kiderítenie, hogy Vezír Álmos mítosz-építő igyekezete mennyire tettenérhető a dokumentáris anyagban, illetve a titkos anyagból kirajzolódó Vezír Álmos mennyire hasonlít, illetve mennyire tér el az önmaga által önmagáról kialakított és kommunikált képtől, illetve az általa ismert embertől. Ilyen szemmel kell tehát olvasnia a kézzel és géppel írt szövegeket.

Sok ismeretlen információ kúszott be látóterébe rögtön az elején. Például egy nagy kerek betűkkel írott deklaráció, 1985 júliusából, ami azt bizonyítja, hogy a Költő egy bizonyos téli napon Bukarestben járt, ahogy azt ő maga is állítja. A leglényegesebb különbség az emlékezet és a dokumentumok között, hogy az előbbi szerint egyszeri bukaresti út, valójában két külön utazás kombinációja.

Alulírott Kollár Emese, születtem 1951. február 10-én Temesváron, unokanővére vagyok Vezir Álmosnak. Édesanyám és az ő apja édes testvérek. Hat éves korunkig együtt nevelkedtünk anyai nagyszüleinknél Marosvásárhelyen. Folyó év februárjában, a pontos dátumra nem emlékszem (az biztos, aznap hóvihár volt), kora délután Vezir Álmos telefonált, hogy lent áll a bejáratnál, össze van fagyva, engedjem be.

Ez megmagyarázza, amiről Álmos mindeddig hallgatott, hogy miért épp Temesvárra utazott, sok ködösítéssel eposziva dagasztott, szekuritáté előli bujkálása idején, ahogy azt is, miért járt szinte havonta Marosvásárhelyre az egyébként érzelmesnek igazán nem mutakozó unoka, a nagyszüleihez. Ha jól emlékszik, egyszer említette Álmos, hogy kora gyermekkor a marosvásárhelyi Tompa utcához kapcsolja.

Nyalánki képzeletében megcsillannak saját, Trébelyhez kötődő gyermekkorának mozzanatai, ahol orvos szülei csinos kis villában laktak. A Trébely, mondhatni az ellenpontja a Tompa utcának. Marosvásárhelyen az előbbi elit-negyednek számít, míg a másikon a proliság dominál. Nyugdíjas, tekintélyes orvosprofesszortól vásárolták az ingatlant, az ár felét fizették ki egyben, a többit öt év alatt, havi részletekben, egy a volt tulajdonos nevére szóló csekkönyvbe helyezték el. Az öregúr Itáliába házasodott lányához költözött, a forró olasz nyarakon hazatért az enyhébb marosvásárhelyi kánikulába, a kempingben emelt kis bungalóját, ahogy a román állampolgárságát sem adta fel, hazatértekor a csekkönyvből fedezte luxus kiadásait.

A gyermekkori otthon nagyon kényelmes életet biztosított. Fél kilométerre volt az iskola, ugyanannyira a vártemplom, ahova szombat délutánonként vallásórára járt és konfirmált. Ugyanakkor a kaszárnya körül emelt paneltömbökben lakó román katonatisztek gyermekei, akik bandába verődve terrorizálták a magyar gyerekeket, sosem kapaszkodtak fel a Trébely macskakövein. Nem messze lakott gyerekkori barátja is, aki lutheránus teológiát végzett, majd a rendszerváltás előtt nem sokkal, rejtélyes módon kijutott az NDK-án keresztül Svédországba. Az emigráns magyarok lelkeseként egész Skandináviát, sőt Észtországot is be kellett járnia híveit gondozva. Furcsa barátság volt, mintha a bátyja lett volna. Öt évvel volt idősebb nála, akkoriban nagy megtiszteltetésnek érezte, hogy egyáltalán szóba állt vele, pátyolgatta. Úgy ismerkedtek meg, hogy a húga Pali anyjához járt zongoraórára, ő kísérté el a Bulevárdból nyíló mellékutcába. Míg Edina klimpírozott, ő az előszobában várta, többnyire egy hokedlin ücsörögve. Pali megsajnálta, kihívta az udvarra, lábtengőztak, fára másztak, pingpongoztak, ha rossz idő volt gombfociztak. Riasztó volt számára Pali egyik bizarr szokása: a gyönyörű sziámi cicájukat farkánál fogva elkapta, s áthajította a háztetőn. Persze a szegény pára rettegett kegyetlen gazdájától, de nem mindig volt elég óvatos, néha elaludt a napon, és akkor hiába fújt és nyávogott keservesen. Egy idő után feltűnt, hogy mintha hiányozna. Érdeklődésére Pali elégedetten vigyorogva mondta el, hogy „az átkozott macsek” valószínű ráunt az ő szórakozására, mert nem jött többet haza. Hogy esetleg eltört a gerince, eszébe sem jutott. Mert köztudott, a macska mindig talpra esik. Persze, a szülőknek, meg a nővérének hiányzott a kedves jószág, alaposan leteremtették Palit, megvonták egy hónapra a zsebpénzét, de ő sátáni kacajjal nyugtázta „kitartó munkájának” eredményét.

Hoppá, ideje lenne dolgozni. Lapozta a titkos dosszié ötödik kötetét, s rábukkant az 1985-ös eseményekre, ami Álmos visszaemlékezésében fontos mozzanat. Ekkor fogalmazta meg egy kisebbségi világszervezet létesítésére tett javaslatát, s annak kudarca és visszhangtalansága nyomán ekkor határozta el, hogy emigrál. Támogatói közege gyakorlatilag megszűnt, sokan azzal gyanúsították, hogy a politikai rendőrség titkos megbízottja, sőt provokatőr. Ellenzéki tevékenysége értelmét veszítette.

Két, kézzel írott, s le is gépelt nyilatkozat tanúskodik az ominózus napokról. Úgy tűnt, az egyik kiegészítése a másinak. Megpróbálta kimásolni, de a megszokott módszerrel nem ment. Úgy döntött, készít egy listát azokkal a dokumentumokkal, amelyekkel szembesíteni fogja Álmost. Sajnos, kénytelen lesz bepötyögtetni a szövegszerkesztőbe. Azt nem döntötte el, hogy a román változatot is, vagy csak a magyar fordítást. Úgy tervezte, ez lesz az utolsó mozzanata a könyvnek, véglegesíti a szöveget, s mehet a nyomdába. Már ha lesz, aki kiadja. Álmos legutóbbi kiadója, a többi sorsára jutott, csődeljárást kért maga ellen. Gondolt a Magvetőre, amely többnyire a balliberális gondolkodású írók szövegeit adta ki, de Álmosnak is jelent ott meg korábban kötete. Még ismeretsége is volt, az egyik szerkesztő leányzó, aki gyermekíróként kezdte pályafutását, de felnőttként nem lett annyira menő. Alkotótáborban ismerkedtek meg, nála pár évvel fiatalabb volt, pátyolgatta. A szegedi egyetemre iratkozott be, azóta személyesen nem találkoztak. A kiadó internetes címére nem juttathatja el, mert évek óta nem fogadnak interneten kéziratokat. Pendrive-ra másolta az elkészült szöveg egy részét, s postán, névre szólóan elküldte. Visszajelzés nem érkezett. Felhívta a kolozsvári Sebő Gyulát, emlékeztette, hogy beszéltek már a készülő regényről. A kiadóigazgató nem emlékezett a kézirat kérdésére, azt javasolta, küldje el, majd meglátja, nem ígér semmit. Maradt a KÖP. De afelől sem volt most már meggyőződve, hogy mentora támogatja-e még a kiadást.

Közben információkat gyűjtött, hol lehetne keresni az elveszett írásokat. A második ex feleség a kulcs, tudta meg az elsőtől, aki második férjével Pesten élt. A második asszonnyal találkozni Kolozsvárra kell utaznia. A rendszerváltást követően Álmossal együtt „hazatért”, s a híres ember feleségeként funkcionált, felfüggesztve korábbi válási terveit. Majd Álmos „bukását” s a válást követően egy magyar tannyelvű gimnáziumban kapott állást, emellett meséket ír, állítólag mindkét megjelent mesekönyve igen népszerű az erdélyi lurkók körében. Lakáscímét nem sikerült megszereznie, a munkahelyén kereste fel. Szünetben, a tanáriiban várta, remélte nem változott sokat, utolsó találkozásuk óta. Persze azt nem lehet találkozásnak nevezni, ő a székházban Álmossal próbált interjút készíteni, Bangó Andrea pedig „rájuk tört”, és kapacitálta férjét, „vessen véget úri passziójának”, és legyen szíves utasítani a lakásfelújításra érkezett munkásokat.

Az eltelt két évtized megkeményítette a bájos arcocskát, pár fölösleges kilót is felszedett, de a változás nem volt előnytelen. Eleinte a nő figyelmesen hallgatta. Aztán közbe vágott: „Ha azt hiszi, részt kívánok vállalni egy újabb eulógiában, téved. A magánéletünkről, az Álmossal való megegyezésünk szerint nem beszélhetek. Talán egyszer, ha megérem a bolond vénasszonyságot, megírom a visszaemlékezéseimet. Ha velem szeretne interjút készíteni, mint meseíróval, azt megköszönöm.” Célratörő nő – gondolta Nyalánki. Megnyugtatta, hogy azok az iratok érdeklik, amelyek elvesztek, vagy elvitték. Egy szemtanú Őt is látta a kirámolt holmik között kutakodni – hazudta. Bangó Andrea arca elárulta a meglepetést, de nem akart nyílni.

– Nézze, akkoriban életünk egyik mélypontját éltük. Túl voltam a sokadik házasságtörés miatti megbocsátáson. De nem tartottam hozzánk méltónak, hogy amikor Álmos bajban van, politikai hullának minősítették, anyagi csőd fenyegeti, íróként sincsenek sikerei, kirúgjam. Menjünk ki a folyosóra, úgylis lyukasórám van, szeretnék rágyújtani.

Nyalánki hagyta, hogy a nő vezesse az Ősi iskolaépület boltíveire rímelő félhomályban, míg az osztálytermektől távolabb megállt egy ablakmélyedésben, kinyitotta az ablakszárnyakat és mohón cigarettára gyújtott. A férfi elfogadta a kínálást, de jelezte, épp leszokóban van.

– Furcsa érzés, hogy most így rám tört. Tudja mit, tegeződjünk. Úgy könnyebb nyilatkozni. Egy földinek, mert azért mégis csak az vagy, nem? Én is Marosvásárhelyen nőttem fel.

– A településhez kapcsolódó, földrajzilag fókuszált élmények, valamilyen szinten – nem fejezte be a mondatot, mesterkéltnak érezte, ahogy a szavak elhagyták a száját, idegenül csengett, nem így akarta mondani. – Persze, hát miért ne tegeződnénk. Majdnem hozzátette, hogy te vagy az idősebb, megtisztelsz, de még idejében kapcsolt, nővel van dolga.

– Kevés az időm, vágjunk a közepébe. Kilencvenes évek: noha Álmos minden párttiszttségéről lemondott, a tagságot megtartotta. Eleinte azért, mert még hitt a visszatérésben. A székházhoz tartozó szolgálati lakásban laktunk, szerencsénkre a vezetés többi tagja nem volt kolozsvári, aki az volt, a szolgálatinál jobb saját kéglivel bírt. Az uram cégei sorra becsődöltek, pénze viszont mindig volt, nem tudom honnan, nem árulta el, én meg nem feszegettem, erre mindig érzékeny volt. A lényeg az, hogy a rezsit, lakbért mindig rendezte, sosem volt elmaradásunk. Akkor már a fiunk elkezdte az iskolát, én is kaptam tanári állást, konyhapénzt hol adott, hol nem, volt fizetésem, nem kértem tőle semmit, ha méltóztatott adni, jó, ha nem, úgylis jó.

– Mikor vált nyilvánvalóvá számodra, hogy nagy a baj?

– Ezzel már lehet, hogy átlépem az egyességünk határát... Szóval Álmos szeretne sajnáltatni magát, folyton panaszkodott, hogy a kommunista visszarendeződés megkezdődött, magyarországi és romániai ellenségei összefogtak ellene. Kedvenc kifejezésével, „le akarják mészárolni”. Tudomásom szerint három vagy négy ingatlanja volt Pesten. Arra is emlékszem, hogy amikor kezdtek csődbe menni a médiavállalkozásai, megbízta a pesti ügyvéd barátját, írassa át az ingatlanokat a családtagok nevére.

– Ki volt az illető?

– A nevére nem emlékszem, talán Filipó? Filippi? Ágoston? Valami ilyesmi...

– Filipás Ákos lehetett, jogot végzett, talán praktizál is, és több kötetes költő...

– Igen-igen, Csalóka Lóránton keresztül ismertük meg, Álmos meghívta ide az Édenbe kötet-bemutatóra, tudod, hogy megy, én meghívlak téged, te meghívsz engem. Csalóka meg régi kolozsvári barát, még a nehéz szekus időkből, ő már akkor a pesti tévénél volt, de valahányszor hazajött, találkoztak Álmossal. A rendszerváltás után főrendező lett, irodalmi műsorokat rendezett főleg, valószínű így találkozott Filipással. Ő vitte be Álmos öccsét a tévébe, segédrendezőnek.

– Filipás, vagy Csalóka?

– Lehet, hogy kissé zavaros, most hogy így... Egy órával ezelőtt még az egyik mesehősöm alakját formálgattam, most meg... Természetesen Csalóka Lóri, Álmos régi barátja vitte be Domit a tévéhez, amúgy a fiú az orvosira járt, de elég nehezen vette az akadályokat, azért is kezdett kacsingatni a tévészés felé.

– Mikor, hogy szerezte tudomást a Bajcsy-Zsilinszky úti lakás lefoglalásáról?

– Álmos a bizniszbe nem avatott be, csak sejtettem, hogy nem tiszta dolgokba csalták. Abszolút nem volt az a vérbeli üzletember, bár egy időben ezt hitte magáról, meg azt, hogy a fantáziáját az üzletelésben is hasznosan tudja kamatoztatni. Valójában idealista volt, meg persze fantaszta is, és sosem nőtt fel igazán, szerette játszani a titokzatos kalandort, sokat kockáztatott, gyakran pusztá kényelmességből. Furcsa emberek kezdtek hozzánk járni. Oroszok, vagy ukránok, pont olyanok, amilyenek az amerikai giccs-krimikben az orosz/ukrán maffiózót ábrázolják. Tudod, Álmos elvileg tudott oroszul, mindenesetre nem hívott tolmácsolni. Meg nyugdíjas katonatisztek is vendégeskedtek nálunk. Főleg egy zsidó nevű fickó, Epstein, vagy Oberstein, vagy Feuerstein, ilyesmi. Talán mondtam már, a nevekket hadilábon állok. Egyszer segített Álmosnak magas rangú tisztként – vezérezredes volt talán –, hogy a katonaságnál, valami jobb helyre kerüljön. Akkoriban az egyetemre bejutott fiúkat tanulmányaik megkezdése előtt, elvitték kilenc hónapos katonai kiképzésre. Az öreg Vezír kapcsolata volt ez a tiszt, a fia Álmossal egy iskolába járt. Többször megfordult nálunk, bezárkóztak Álmossal a fogadószobába, ami egyben a dolgozószobája is volt. Olyan külön dolgozója, saját, külön bejáratú íróasztallal, könyvtárral sosem volt neki, én akartam, de nem tartott rá igényt, nem szerette az ilyen szerinte nyárspolgári megkötöttségeket, szerinte az „íróasztal” taszítja a múzsákat. Aztán dzsipszik. Főleg egy jóképű, vékony, inas fickó, na az ő nevére emlékszem, annyira rendhagyónak tűnt számomra, Rafael Gábor Zsiga. Szerintem a Gábor nem igazi keresztnév, hanem azt jelenti, hogy ő a „gábor-cigányok” törzséhez, klánjához – nem tudom minek kell nevezni – tartozott. Vásárhelyi volt ő is, de a Kárpát-medencében bárhol felbukkanhatott. Hogy vele mit üzletelt, fogalmam sincs. Korábban régi könyveket, antik, értékesnek hitt tárgyakat vett tőle. Ezúttal azonban valami másról volt szó, mert semmivel sem gyarapodott a családi lomtár. Aztán rájöttem, hogy épp ellenkezőleg. Eltűnt néhány, Álmos szerint igen értékes darab.

– Nem tértünk el a tárgytól?

– Oda akarok kilyukadni, de nem egyszerű. Álmossal semmi sem volt egyszerű, átlátható. Szóval egy nap cseng a telefon, felveszem, Domokos. Nagyon zaklatott, a bátyjával akar beszélni. Mondom, nem tudom hol van, az is lehet elutazott. Akkoriban már egyáltalán nem kötött az orromra semmit. Külön szobában aludt, ha kért, kapott kaját, tiszta ruhát. Annyi. Mivel az öccse még annyit sem tudott mint én, rám bízta az üzenetet. Hogy Szeva bácsi nem vár tovább, a nevezett lakást birtokba veszik, tehát kiűrik. A lakás a Domi nevén volt, kapott is értesítést a végrehajtótól, de mivel oroszokról van szó, ő nem mer odamenni. Kéri Álmost, intézkedjen, mert ő nem akarja golyóval a hátában vagy kötéllel a nyakán végezni, egy elhagyott roncs temetőben. Tőle tudtam meg, hogy jelzalog-kölcsönt vett fel a drágalátos uram, méghozzá feketén, és nem tudta visszafizetni. Azt is mondta Domi, hogy beszélt a házmesterrel: a lépcsőházban maximum három napig maradhatnak a cuccok, ha addig nem találunk megoldást, ő kénytelen keresni egy lomtalanítót, és eltüntetni.

Másnap felültem a reggeli vonatra, déltájban Pesten voltam. A házmesterben volt annyi becsület, hogy a holminkat körbetekerte olyan csikos műanyag szalaggal, mint amivel az utcai közmű javításokat szokták elkeríteni. Még a Keletiből felhívtam Domit, hogy megjöttem. Nem sokkal utánam ő is oda érkezett egy hátizsákkal, két kézitáskával. Engem tulajdonképpen csak a levelezésünk érdekelt, nem szerettem volna, ha idegen kézbe kerül. Azt mondta Domi, szólt egy használt-bútor kereskedőnek. Aki mindaddig, amíg ott tartózkodtam, nem érkezett meg. A lényeg, hogy amit kerestem, egy külön nagy talpas borítékban, meg is találtam. Le volt ragasztva és ráírva: Andriska. Így becézett engem az uram. Ebből arra következtettem, hogy számára is érzékeny dolognak számított. Viszont nem találtam kéziratokat, mármint alkotások kéziratait, pedig én is, Domi is úgy tudta, az emigrációs dolgait, illetve a Magyarországon keletkezett cikkeket, versek kéziratát, visszatelepülésünk előttről, ott raktározta. Voltak könyvek is, olyan három-négyszáz, Domi azt mondta, az biztos nem kell senkinek, azt apránként elhordja, bár jelenleg egy barátjánál lakik, még nincs saját albérlete. A házmester azt mondta, közvetlenül a végrehajtó távozása után egy roma fickó is megjelent. Hívni akarta a rendőrséget, de a fickó, valami Zsiga, kézírásos megbízást mutatott, miszerint Álmos meghatalmazza értékeinek átmeneti kezelésére. A házmester nem volt szívbajos, szemmel tartotta. Állítása szerint egy hátizsáknyi dossziét, mappát, tucatnyi könyvet, hengerré csavart grafikákat, festményeket vitt el, mintegy két órányi kutakodást követően. Álmos hetekkel később került elő. Kérdésekre azt mondta, a Zsiga által elvitt dolgok biztonságban vannak, illetve értékesítésre kerültek. Részletekbe nem bocsátkozott.

– Azt a bizonyos levelezést nem láthatnám? Mondjuk egy általad válogatott anyagot.

– Mondtam, ezt Álmos nem akarná, és ezzel én is egyetérték.

– A házmaster neve?

– A nevekkel mindig bajban vagyok, vagy már mondtam? Azért sem mentem történelem szakra. Béla, az biztos, Domi egyfolytában ekként emlegette. Kamocsai? Kadocsai? Kalocsay? Megpróbálom majd felhívni Domit, hátha ő tudja.

– Nem lehetne most?

– Azt hiszem mobilt cserélt. Van két éve, hogy beszéltem vele. Lehet több. Megpróbálom.

Keresgélt a mobilján, majd hívott. A gépi hangot Nyalánki is hallotta: a számon előfizető nem kapcsolható. Andrea kikeresett a határidő naplójából egy címet. Ez az általa ismert legutóbbi lakcím. Azt is megkérdezte, miért nem érdeklődik Álmostól? Nyalánki kénytelen volt bevallani, hogy mostanában Álmos neki sem veszi fel a telefont. Ez az exfeleséget láthatóan meglepte, és úgy tűnt, megbánta, amit addig elmondott. Hidegen és magyarázat nélkül faképnél hagyta Nyalánkit, csak távoztában köszönt vissza: A viszont nem látásra.

Nem így tervezte. Mi mást tehetett volna Nyalánki Hugó, beült a kocsijába. Első felindulásában vissza kívánt menni Pestre. Aztán a városból kimenet megállt egy benzinkútnál. Felhívta a feleségét. Emőke azt tanácsolta, hogy ha már ott van, látogassa meg a szüleit. Nem folytatta az utat Nagyvárad felé, hanem felkanyarodott az autópályára Torda irányába.

OTTHON ÉRDES OTTHON

Dr. Nyalánki Ágoston és dr. Nyalánkiné dr. Bartos Irma elérték a nyugdíjkorhatárt, de tovább praktizáltak. Ennek részben szakmai, részben nemzeti okai voltak. Nem tudták elképzelni, hogy orvosi köpenyüket fogasra akasztva üljenek otthon, szépítgessék csinos kertjüket, utazgassanak a világban, ahogy a jómódú nyugdíjasokhoz illik, miközben addigi életüket a gyógyítás töltötte ki. Döntésüket az a tény is befolyásolta, hogy az egykor többségében magyarok lakta városban és megyében egyre kevesebb volt a magyar orvos. A megyei egészségügy vezetője és az orvosi egyetem rektora egyaránt moldvai betelepülő „vadromán” volt. Ők nem rejtették véka alá, hogy a megüresedett állásokat román szakemberekkel kívánják betölteni, az „egészséges nemzeti egyensúly” megteremtésére. Magyarokat csak akkor vettek fel, ha nem volt román jelentkező, és sürgősen szükség volt specialistára. A jó állások megszerzésének kilátástalansága pedig arra ösztönözte a frissen végzett orvosokat, hogy az anyaországban vagy nyugaton keressenek boldogulást. Megtörtént, hogy egész évfolyamok igazoltak át debreceni, szegedi vagy pesti klinikákra.

Fiuk ritka vendég volt otthon. Amikor egy júniusi napon Irma doktor rendelőjében megcsörrent a mobil és Hugó jelentkezett, hogy kábé két óra múlva otthon lesz, elnézést kért a váróban ülő betegektől, megbízta asszisztensét, hogy adjon nekik új időpontot, és hazament némi „hazait” főzni, mert szent meggyőződése volt, hogy bizonyos ételeket senki más nem tud úgy elkészíteni, ahogy ő. Fia pedig a távoli Budapesten ha nem is éhezik, hiányt szenved, egészségtelenül táplálkozik. Ezen a rögeszmén fia nőülése sem változtatott. Telefonált férjének, hogy Hugó hazajön. Amúgy csak hétvégén főzött. Párjával együtt az egyetemi kávéházban menéztek.

A kora délutánba nyúló ebédkor Hugó előadta szüleinek, miért utazott „haza” Erdélybe. Csodálkozásáról is beszámolt, hogy bálványa, még dzsipszikkal is kapcsolatban állt, el sem tudja képzelni, milyen ügyben, és hogy az egyik fickó még hozzá vásárhelyi. Megpróbál találkozni vele. Csak azt nem tudja, hogy fogjon neki. Meglepetésére, apja, aki antik tárgyak gyűjtésével is foglalkozott, ismerte a Rafael családot. Amikor Irmával összekerültek és elhatározták, hogy eljegyzik egymást, nem lehetett kapni hivatalosan aranyat a szocialista Romániában. Rafaelék arany csempészettel is foglalkoztak. Feltehetően a rendőrségen is voltak kapcsolataik, mert nyílt titok volt, hogy a főtéren a drugsztór előtt lebzselő Rafaeléknél lehet jugó jegygyűrűt vásárolni. Ifjabb Rafael Zsiga mindennel üzletelt, ami hasznot hoz, régi, gyakran értékes tárgyakkal kereste fel a „doftorurat”, akit úgymond megörökölt a szüleitől. A nyíltságot sosem kedvelte.

Dr. Nyalánki Ágoston bizarr történetet olvasott az interneten kedves ismerősükről, amit fiával megosztott. A középpontban egy Balaton-felvidéki híres borász forgolódott, aki valaha Magyarország talán leggazdagabb embere volt. Nem lehet tudni pontosan mikor és miért a felívelő pálya megbicsaklott, egyre lejjebb csúszott. A megkérdezett ismerősök is csak találgatták, mi lehet a háttérben. Többször elvált és újra nősült, kétes üzletekbe bonyolódott, az ügyészség nemcsak nyomozott, hanem készpénzt, drága gépkocsikat foglalt le, ingatlanokat zárolt. A cikk szerint a legutóbb nyilvánosságra került botrány, hogy egy „fpiti, szegedi bűnözővel” szövetkezett a mérnöki végzettségű, kezdő vagyonát Németországban megalapozó borász. Az ügyészség szerint hamis-gyémánt kereskedelembe bonyolódott, az „árut” Rafael Gábor Zsiga szállította, aki gyakran arab kereskedőnek beöltöztetett, cigányul beszélő dzsipszikkal tévesztette meg, többnyire a borász távoli, tehetős ismerőseinek köréből kikerülő kuncsaftjait. Magát a „drágakövet” sörösüvegből csiszolták. A bizarr történetet Hubay Szilamér nem volt hajlandó kommentálni a cikkírónak, a vádlottak hatalmas összegű kaució ellenében szabadlábon védekezhettek. Hugó apja arra a következtetésre jutott, hogy Rafael nemcsak kettős állampolgár, kettős életet is él. Az anyaországban valószínű nem dicsekszik erdélyi származásával, igyekszik hasznot húzni, előnyt kovácsolni eltitkolt múltjából. Hugó bátortalanul érdeklődött, nem ismerik-e véletlenül a fickó elérhetőségét? Apja bevallotta, igenis ismeri, és rögtön felcsörgette. Női hang vette a hívást. Rafael Gábor Zsigát rég nem látta, nem tud róla semmit. Amikor utoljára itthon volt, Németországba indult üzleti útra, azóta hírt nem adott magáról. De ha netán előkerülne, feltétlenül átadja neki a „doftorúr” üzenetét, miszerint fontos ügyben keresi.

A késői ebédet, késői vacsora követte. Utána borozgattak és nosztalgiáztak, gondosan kerülve a kellemetlen emlékeket. Nyalánki Ágoston aztán „komolyra fordította a szót”, újságíróként beszélt a fiával, az erdélyi élet számos olyan aspektusáról, ami szerinte a média nyilvánosságáért kiált. Ám a mai újságírók csak a szenzációt hajszolják, bugyiproblémákról és cicivillantásokról cikkeznek, ahelyett, hogy a „véres valóságról” írnanak. Gyakran megtörténik vele, hogy az olvasót a valósággal szembesíteni szándékozó cikkeit mellőzik. Mint az átkosban. Csak más okból. A mai szerkesztők szerint a valóság untatja az olvasót, akit elkápráztatni, szórakoztatni kell – panaszkodott a fiának. Hugónak, a hallottak alapján, kedve támadt néhány történetet megörökíteni. Mintha semmi sem változott volna a diktatúra bukása óta, csak átalakult.

Tíz tájban megszólalt a „vészkijárat” csengője: ti-tá-ti, tá-tá-ti, tá-tá-ti-ti.

– Ez Zsiga – mosolyodott el Nyalánki Ágoston. Morsézunk.

Nyalánkiék telkének két kijárata volt. A főbejárat a Trébelyről nyílt. Meredek dombra felfutó kertjük közepén lépcsősor kapaszkodott a „titkos” kertkapuhoz, amely a vadszőlővel befuttatott kerítésen alig észrevehetően nyílt. A Nyár utca azon oldalán járda nem volt. A csengő helyét csak a beavatottak ismerhették, a kapufélfába volt hátulról beépítve. Az apa nem kapcsolta fel a kültéri világítást, az égi- és a beszűrődő utcai fény elég volt ahhoz, hogy lába megtalálja a lépcsőfokokat. Perceken belül Rafael Gábor Zsiga bazsalygott a szalon ajtajában, teljes testi mivoltában. A „gáboroktól” eltérően nem viselt sem bajuszt, sem pofaszakállt. Kissé borostás, kékes barna bőrű, sovány arcában két kárbunkulus világított, büszke orr ágált akaratos szája fölött. Homlokán keresztbe és a bal arcán több centis forradás hordozta valamilyen szorult helyzet emlékét. Az egész ember ugrásra kész hiúz benyomását keltette. Amikor helyet kínáltak, ledobta egy pamlagra széles karimájú kalapját: a homlokán kissé kopaszodott. Hugó nem tudta eldönteni, hogy a negyvenhez, vagy az ötvenhez közelít.

– A doftorúr üzent, itt vagyok – mondta kissé rekedtes hangon, és anélkül, hogy engedélyt kért volna otthonosan rágyújtott egy Camelre.

– Köszönöm Zsiga. Tudtam, rád mindig lehet számítani. Tulajdonképpen nem rólam, hanem a fiamról van szó. Találkoztatok már?

Hugó megrázta a fejét, és nyújtotta a kezét. A férfinak puha kézfogása volt, mint egy zenésznek, bár ilyen irányú hajlamról nem szólt a fáma. Pár mondatba sűrítve előadta, mivel foglalkozik, mi érdekelné.

– Én akkoriban Szegeden éltem, mai napig van ott egy kis kunyhóm. Akkoriban nem volt tanácsos visszajárnom Erdélybe. Részt vettem a hodáki gyilkos vankuj parasztok elleni védekezésben, sok magyart megmentettem. A „fekete márciust” követően, engem is kerestek a zsaruk. Nem akartam számos fajtestvérem sorsára jutni, s valamelyik román börtönben megrohadni. Átszöktem a határon. Szegeden rokonaim vannak, letelepedtem, családot alapítottam. Álmos ügyvédet fogadott, és sok évi herce-hurcával tisztázódott a helyzetem. Egy súlyos pénzbírsággal megváltottam a hazatérés lehetőségét. Úgyhogy nekem Álmos csak fütytyent, s kész vagyok bármire. Utasítása szerint megőriztem a rám bízott dolgokat. A régi könyveit, ő tudja, hol szerezte, értékesítettem. Rendes üzlet volt, tíz százalékot kaptam. Nem tudom mire, de gyorsan és nagyon kellett neki a pénz. Bizniszben nem illik kérdezni. Egy decemberben váratlanul telefonált. Azt mondta, a forradalom tizedik évfordulójára utazik Pestről Temesvárra, Szegeden keresztül. Készítsem elő a cuccait mert elviszi. A Roosevel-téri halászcsergőben találkoztunk. Vastag volt, megvendégelt. Nem ismerte Szegedet, eligazítottam, hogy juthat ki a Makai útra legegyszerűbben. Azóta nem láttam. Változott az én helyzetem is. Most nekem nem tanácsos a nyilvánosság előtt mutatkoznom. Magyarországon meg csak ha nagyon muszáj.

– Milyen „cuccokról” van szó?

– Egy része Álmos elmondása szerint saját kiadatlan írásai. Más részük elhunyt írók kéziratai. Én nem értek az irodalomhoz, nem forgattam az anyagot, csak megőriztem. Kérdezd Álmost. Nem is értem testvér, miért rajtam keresed azokat a cuccokat, ha Álmosról írsz könyvet.

– Nem egyszerű a dolog, ahogy Álmossal kapcsolatban talán semmi sem egyszerű. Ez egyébként a második feleség szavajárása, tőle kölcsönöztem. Nekem a mi Álmosunk azt mondta, elvesztek.

– Nagy huncut a Főnök. Ezek szerint valami agyafúrtságon jár az agya megint. Ezen nem segíthetek. Nálam semmi sem maradt. Verjen meg a Devla, ha fillentek. Talán értékesítette azokat is.

– Fiam, Zsiga talpig becsületes bisnicár, volt néhány közös üzletünk, sosem jártam rosszul.

– Elhiszem, csak nem értem.

– Segíthetek még valamiben, testvér? Ha nem, mennék dógomra. Nekem most az éjszaka a nappal. Cseréljünk telefonszámot. Ha esetleg hallok valamit az én köreimben, értesítelek.

– Kikísérlek – mondta a ház ura. Rafael Gábor Zsiga a „naccsosasszonynak” kezét csókolt, Hugóval lekezelt és kiment. Éjfélre járt, dr. Nyalánkiné dr. Bartos Irma megérett a lefekvésre, elbúcsúzott a fiától, miután sokadjára elmantrázta, mily nagy öröm neki elsőszülött gyermekének látogatása, és hogy minden látogatás legalább fél évvel meghosszabbítja az életét. Bizarrul hangzottak a szavak, mert fia ifjúságának idején, egy-egy feszült helyzetben épp az ellenkezője hangzott el, vagyis, hogy mennyivel rövidítette meg az életét fia valamelyik megnyilvánulása. Akkor most talán egyensúlyba kúsznak a dolgok – gondolta Hugó megengedve magának egy elnéző mosolyt. Dr. Nyalánki Ágoston jó fél óra elteltével tért vissza a szobába. Hallatszott, hogy vendégét a főbejáraton engedte ki. Volt egy kis biznyszem Zsigával – magyarázta távolmaradását. Részletekbe nem bocsátkozott. Legurítottak még egy pohár enyedi „leánkát” szótlanul, kütyüiken babrálva, aztán mindketten nyugovóra tértek.

PANDÉMIA

2019 decemberében Kína, már eléggé ismerős kiszámíthatatlanságát igazolva meglepte a világot, egy járvánnyal. Elindultak a találgatások, honnan származhat a vírus? Ugyanis Wuhanban, ahol a hivatalos közlemények szerint először azonosították, titokzatos biológiai laboratórium működött. Francia pénzből létesítették, ám később az USA finanszírozta. Aztán „uncle Joe” rejtélyes körülmények között kivonult, egy évvel a járvány kitörése előtt, a kínaiakat külső ellenőrzés már nem feszélyezte. A nagy kérdés, hogy mesterségesen előállított valamiről van-e szó, vagy a természetes biológiai folyamatok újabb fejleményéről, illetve, hogy gondatlanságból kiszabadult vagy tudatosan engedték el kísérletképpen a világba. Amikor kiderült, hogy főleg az idősekre veszélyes, olyan feltételezések is napvilágot láttak, hogy a nagyhatalmak így akarnak szabadulni a nagy anyagi terhet jelentő nyugdíjas populációtól, anélkül, hogy a demokráciát működtető öntudatos szavazók bizalmát elveszítenék. Kína állította, hogy zoonózis a fertőzések forrása. Rögtön be is zárták a wuhani állatpiacot. Két teremtményre gyanakodtak: a más fertőzésekkel is kapcsolatba hozott denevérekre, illetve a Távol-Keleten ingyencséggént fogyasztott tobzoskára. Gombamód szaporodtak a szakértelem nélküli szakértők, híres és ismeretlen virológusok feszültek egymásnak különféle spekulációkat hangoztatva, megjelent a vírus-tagadók szektája, akik különféle összeesküvéselméletekkel traktálták a főleg internetes világot. A WHO is bekapcsolódott a nemzetközi szócséplésbe, szakértőket küldtek Wuhanba, akik azonban csak a kínai szakemberek vizsgálatait ellenőrizhették, a vitatott kérdésekre vonatkozó független kutatást helyben nem folytathattak.

A vírus hamar terjedni kezdett Kínán kívül is. Ijesztő arcát először Olaszországban mutatta meg, ahol több tízezres kínai kolónia él. 2020 márciusában Magyarországon létrehoztak egy „operatív törzset”, a járvánnyal kapcsolatos intézkedések gyakorlatba ültetésére, és bevezették a veszélyhelyzetet, ami persze rögtön politikai támadások kereszttüzebe került. Akik diktátorozták Orbán Viktort, ettől kezdve a megtestesült Sátánnak kezdték ábrázolni, aki pokollá teszi az amúgy is szabadság hiányban szenvedő magyarok életét. Sorra jöttek a megszorítások, az egészségügy átállítása a járványhelyzetre, a karantén rendelkezések, kijárási tilalmak, korlátozott vásárlási lehetőségek, határok lezárása, amelyek gyakran a lakosság egy részének ellenállásába ütköztek. A nyugati országokban véres összecsapásokban tetőztek a szabadságukat féltő fiatalok tüntetései, randalírozásai. A társadalmi feszültség egyre nőtt, a gazdaságot érintő szükség-intézkedések lebénítottak szinte minden termelő-kapacitást. A munkanélküliek száma hirtelen megduplázódott. És persze, a politika igyekezett meglovagolni a feszült egészségügyi helyzetet. A kormány az atyai gondoskodó magatartás kommunikálására törekedett, az ellenzék minden kormányintézkedést vagy elégtelennek, vagy túlzónak nyilvánított, a lényeg, hogy a lakossággal elhitessék, a hatalom nem áll a helyzet magaslatán. Sőt!

Nyalánki Hugó úgy érezte, hogy itt a kényszerű, ám megfelelő alkalom, hogy művét, amit egyre inkább főműnek érzett, kimunkálja, véglegesítse. Viszont amikor az iskolák, majd az óvodák is bezártak, a kis lakásban lehetetlenné vált bármiben is elmélyülni. Úgy látta jónak, hogy dolgozószobáját átadja Emőkének, aki a Zoom nevű videós technikával igyekezett az elrendelt online oktatást megvalósítani. Miután a kollégiumokat bezárták és a külföldi diákok többsége hazament, a távoktatásnak már nemcsak technikai, hanem időeltolódási akadályai támadtak. Például két dél-koreai tanítványa esetében az egyik csoportban, akiknél az óra délután 6-kor kezdődött, Koreában éjjel 1-re esett. (Azért a két leányzó kitartóan bejelentkezett a számukra késői időpont dacára.) Még szerencse, hogy abban az évben neki, japán és kínai diákjai nem voltak.

2020 nyarán úgy tűnt, fellelegezhetnek a szabadság-érzetükben, biztonság-érzetükben, a jövő tervezhetőségének hitében súlyosan sérült társadalmak. A magyar miniszterelnök olyan túlvilági örömmel „búcsúzott” az arcmaszktól, miután használatának kötelezettségét eltörölték, mintha a paradicsomba vezette volna népét. A bolhapiacokon, strandokon, sportrendezvényeken néhány óvatos notórius maszk viselő kivételével olyan felszabadultan lófráltak, tobzódtak az emberek, mintha a veszőhelyről szabadultak volna. Végre nem fokozódó munkanélküliségről, hanem munkaerőhiányról közöltek bombasztikus szalag címeket az online folyóiratok. Aztán a vírus megint támadásba lendült, mutánsokat kreált, a fertőzöttek száma napról-napra ugrásszerűen nőtt. Augusztus végétől a betegek tömegét már nem tízesével, hanem ezresével mérték, és egyre több ismerősről, munkatársról, barátáról lehetett tudni, majdnem biztosan, hogy súlyos állapotba kerültek, egyesek meghaltak. Az egyes emberek közti és a társadalmi kommunikációban úrrá lévő titkolózás pedig besűritette a félelem kódját.

Egészen váratlanul érte a hír, hogy mecénása, bálványa, művének főhőse megbetegedett. Valahogy őt érinthetetlennek vélte, fel sem merült benne, hogy a vírus rátelepedhet. A család, valószínű Álmós utasítására, nem közölt semmilyen információt. Már az ősz elején, apja temetésekor, a Házsongárdi sírkertben – egy közös ismerőstől értesült, akivel véletlenül futott össze a bemaszkosodott Vásárcsarnokban –, nagyon rossz, sápadt szürke bőrben volt, köhögés rohamok rázták. Hallani sem akart arról, hogy vizsgálatot, kezelést vegyen igénybe. Amikor gyöngéd erőszakkal kórházba vitték, már képtelen volt komolyabb ellenállást kifejteni. Hugó sokszori hívás eredményeként elérte Kiarát, aki elárulta, lélegeztetőgépre került az apja. Nyalánki azt hallotta, és ez ijesztő perspektívát nyitott, hogy a gépről nincs visszatérés. Azt is érzékeltette Kiara, hogy apja nem hitt a koronavírusban, még akkor sem, amikor megkapta és kénytelen volt szembesülni a ténnyel. Úgy vélte, az orvosok tévednek. „Természetesen” a vakcina elkészítésére és magyarországi beszerzésére, forgalmazására fordított pénzt is falra hányt borsónak minősítette, inkább a kultúrára költenék. Logikus – mondta Kiara a maga feminin ironiájával –, ha fal nincs, sokkal szerencsésebb főzeléket rittyenteni azokból a fránya zöld vagy sárga szemekből, mint kihányni a semmibe.

Aztán a KÖP közleménye, hogy örökre elment és emléke legyen áldott.

Ki adta ki? Titkárként az ő hatásköre lett volna. Bizonyára Torontál Feró vette magához az irányítást. Eléggé önjáró személyiség. Hugó úgy érezte, őt nem szereti, ahol lehet mellőzi, valószínű csak Vezír miatt tűrte meg. Igaz, hetek óta nem járt be a munkahelyére. Az élet gyakorlatilag ott is leállt, akkor minek játssza a buzgómócsingot? Valószínű Ferót értesítette a család, mert ekkor már a KÖP elnökség volt az egyetlen hivatalos tisztsége Álmosnak. És Feró, aki már akkor is alelnök volt, amikor Álmos került a megürült elnöki székbe, élvezte a család bizalmát. Szomorúan állapította meg, hogy bezzeg neki ezt nem sikerült elérni. A szűkszavú közlemény is Feróra vall. „Egy gyászír nem regény” – mondta neki egyszer, a KÖP egyik jeles tagjának halálakor, amikor bemutatta jóváhagyásra az általa szerkesztett gyászközleményt. Felhívta. Kelletlen volt és hárító. Nem tudja, mikor, hol lesz a temetés. Azt sem, ki rendezi. „Nekünk illene, elvégre saját halottunk, de olyan fülest kaptam, nálunk magasabb fórum lesz az illetékes. Valaki azt mondta – nem akárcsak –, hogy a miniszterelnökség intéz mindent. Hogy vajon alkalmazzák-e az érvényes kormányrendeletet a résztvevők megengedett számát illetően?” Fogalma sincs, valószínűsíti, hogy nem áll őrséget egy számláló-bizottság. Őt nem kérték fel beszédet mondani. Bizonyára vannak nála „rátermettebbek”. Az utolsó szót ironikus éllel ejtette, érezhető volt a hangsúlyon, hogy önérzetében sértve, magas ám görnyedt természetet kiegyenesítette.

Az életét áldottnak minősíteni nem biztos, hogy jó ötlet, legalább a halála legyen az – volt az első gondolata a telefonálást követően. Azután: most mi lesz közös művükkel? Egyáltalán ki tud erről kettőjükön kívül? Emőke, nem számít. Sztjepán szintén nem számít. Rafael Gábor Zsiga dettó. Bár ő ha akar, tud anyagi támogatást nyújtani a kiadáshoz. És Kiara, aki ugyan nagyon is számít, ám a halált követően elérhetetlenné vált. Érthető módon. Hirtelen senkinek-semminek érezte magát. És hogy alaptalanul hitte magát többnek, fajsúlyosabbnak, mint amennyit mások láttak benne. De össze fogja szedni magát – fogadkozott saját magának –, nem csúfolódhatnak az íróársadalom pernahajderei, éltetni fogja mecénása örökségét.

Meg volt győződve, hogy a nemzeti sírkertbe temetik, mint „nemzeti” költőt, hogy legalább halálában elnyerheti a hőn kívánt jelzőt. Vagy a Házsongárdba.

Tévedett: utolsó lakhelyének református temetője lett a nyughelye.

Azt hitte, valamelyik egyházfő, de legalább is egykori harcostársa, egyik gyermekének keresztelő papja, a volt nagyváradi református püspök temeti. Ebben is tévedett.

Aztán megjelent a miniszterelnökség közleménye: Vezír Álmot saját halottjuknak tekintik, tisztelői 11-13 óra között vehetnek búcsút az elhunyt földi maradványaitól. A gyászszerartás, az érvényben lévő járványügyi szabályoknak megfelelően – már szűk körben zajlik. A temetést a közmédia Duna és M5 tv csatornái élőben közvetítik. Tehát nagy öröme, mégiscsak a nemzet költőjeként búcsúznak tőle oly módon, hogy aki akar részt vehet a járványügyi korlátozások ellenére a képernyőn keresztül, határon innen és túl.

Aztán kapta az ukázt Ferótól, hogy az intézmény udvarán szervezzen megemlékezést. Földi maradványok híján egy nagyméretű, gyászkeretes portré előtt.

Megszervezte. Sokan voltak, akikről nem is gondolta, hogy tisztelik, még többen, akikről úgy tudta, hogy (...) és mégsem voltak jelen. Feltehetően, nekik hivatalosan foglalt helyük van a szűkkörű gyászszerartáson – gondolta akkor. És oda sündörögtek olyanok is, akik ki akarták élvezni a bizonyosságot, hogy Vezír Álmos nem okoz már több galibát az élőholtak vigasztalan világában.

Felkérést is kapott nekrológ megírására. Könnyedén, mondhatni csuklóból megszülte: „Olyan ember ment el közülünk, akire mindannyian számíthattunk, akinek a személyes sorsok és a nemzet sorsa ugyanúgy kiemelten fontos volt, és napiparancs volt számára e sorsok ügyének egyengetése. E nekrológ is – túl az evidenciákon – csak arról tud szólni, hogy mennyire nincsenek szavak, és biztos vagyok abban, hogy Álmos így akarta itt hagyni ezt a világot, hogy ezt a vákuumot érezzük utána: tudjuk, hogy pótolhatatlan. Fatalista volt, mindig szembe ment a sorssal, mindig felvette a kesztyűt és az élet legabszurdabb helyzeteit is a legnagyobb nyugalommal tudta kezelni. Imádta a veszélyt, lételeme volt, hogy olyan helyzetekben találja meg mindig a briliáns megoldást, amelyek megoldásától régen elfordultak mások, s a világnak pedig az a része, ami nem rejtély volt a számára, azt minden esetben kihívásnak tekintette, legyen szó irodalomról, politikáról, sorskérdésekről vagy épp a jövő fürkészéséről, amikor épp jóslatokba bocsátkozott. Tisztán látta a világot, minden ismerhető vagy felismerhető összefüggésével együtt, bosszantották az élet apró fontoskodói, portások, határőrök, közrendőrök, könyökvédős hivatalnokok packázásai, de a fontos kérdésekben mindig magabiztos nyugalommal gondolkodott, bölcs tanácsait érdemes volt megszívlelni. Finom érzéke volt az abszurdhoz, nyilván, nem csak az irodalomban, de a hétköznapiakban is, otthonos volt az ésszel fel nem fogható dolgok világában – ahogyan egy költőnek illik. Ahogyan egy mágusnak, vagy sámánnak. Talán épp ezért jó kifejezés a költő: Ő az, aki világot tud teremteni, vagy újrateremteni, ha kell.”

A gyászszertartást a tévé előtt szurkolta végig: szörnyű és bosszantó volt látni, hogy az érzelmeket a különböző méretű és stílusú, közönséges vagy személyre szabott maszkok elrejtik, hogy találgatni kell, kit és mit bújtat az álarc. Mintha egy tragikus karnevál résztvevői lennének, még szerencse, hogy a szónokok arcát és hangját nem kellett takargatni. A búcsúztatók sorában meglepte Pelyva Bence jelenléte az új nemzedék nevében szólva. Meglepte a református egyházi kötődés is, amiről a lelkeszőnő meghatódva beszélt, mert azt hitte, számára már senki nem tud újat mondani bálványáról. A szertartást követően elolvasta mások nekrológjait, úgy érezte, az övé a legsemmitmondóbb. Különösen a miniszterelnök és az ifjúkori barát és harcostárs, TGM, vagyis a végletek fektették két vállra. Az egyik az orbáni magyarságpolitika eszmei megalapozójaként ismerte el az aranyozott koporsóban nyugvót, akit szeretett és tisztelt. Nem emlékezett rá, s utóbb az interneten ellenőrizte is –, hogy lett volna valaki a rendszerváltás óta, akit egy aktív miniszterelnök személyesen búcsúztasson. A másik nekrológ sok intim, az obligát részvételtől idegen utalással, valóságselemek akár tapintatlannak tetsző beemelésével tűzdelt szöveg, az egyszerre szeretett és szégyellt, magasztalt és vitatott gyerekkori barát elvesztését rögzítette.

Most mi lesz vele? És mi lesz a művel?

Délután bezárkózott a dolgozóba egy megkezdett palack Ballantine's kíséretében. Bach orgona-muzsikát, majd bluest hallgatva adta át magát főleg bálványához fűződő emlékeinek. Nem rúgott be annyira, hogy ne tudja uralni mozdulatait. Miután gyermekei lefeküdtek, kiment a konyhába, keresett valami falnivalót. Emőke belépett, nem szólt semmit, csak szótlanul átölelte a vállát. Mintha felszakadt volna az ár ostromolta gát, zokogni kezdett. Odabújt a feleségéhez, mint egy csecsemő. Semmi baj, kincsem, semmi baj, túl leszünk ezen is – ismételte Emőke, míg férje nagy nehezen lecsillapodott, és enni kezdett.

A temetés másnapján, Emőke épp rábírt a gyerekeiket délutáni alvásra, Hugó meg a vasárnapi ebéd fáradalmait készült kipihenni, amikor megszólalt a telefon. Hugó a dolgozóba menekült felesége villámló tekintetete elől. Rafael Gábor Zsiga jelentkezett. Láttá közös barátjuk temetését a Duna World-on. Találkozniuk kell. Őt körözik, biztos benne, hogy a telefonját lehallgatják. Majd értesíti alkalmas módon és alkalmas időben hol, mikor lesz esedékes.

Nyalánki Hugó várt, várakozott, napokat, heteket. Próbálkozott visszahívással, küldött esemest, hiába. Mintha nem létezne a telefon, amiről hívták. Ami nagy valószínűséggel igaz is volt, használat után eldobták. Nehezen fogadta el, hogy Zsiga olyan magasan jegyzett személy lenne a rendőrség értékrendjében. Az apjától származó információ, miszerint Zsigát hamis gyémánt kereskedéssel vádolják, annyira hihetetlennek tűnt. Inkább legendának, amivel az ilyen kétes egzisztenciájú egyének szeretik ködösíteni és felcicomázni valós életüket. Aztán a munka hevében elfeledkezett róla. Tovább kísérletezett a Vezír életében megkezdett kutatással.

Némi sikert is elkönnyelhetett. Megtalálta a keresett házmestert. Pestszentlőrincen, a Királyhágó utcában lakott, kertes házban, közel a vasúti felüljáróhoz. A ház előttogyorófák ontották a testes, súlyos héjasokat, meg a kevésbé népszerű avart, amit a napokban lecsapó első komoly fagy levert az ágakról. Aznap még nem separték el, ropogott minden lépése. A fickó viszonylag jó erőben volt, egy éve maradt özvegy. A reptéren dolgozó unokájával és annak családjával lakott. Kora délelőtt csengetett be Nyalánki, a valamikor megtermett, görnyedten tipegő öregúr nem lepődött meg. Mindig is várta, hogy egyszer valaki megjelenik, és az „író úr” dolgai felől érdeklődik. Most, hogy szegény az „örök hazába” költözött, meggyőződését felerősítette. Kávéval, „saját” pálinkával, frissen pörköltogyoróval kínálta. Álmos második feleségének visszaemlékezéséhez képest újdonsággal szolgált. A lakás kiürítésekor a könyvek és dossziék nem kerültek ki a folyosóra. Másnap csengetett be hozzá egy öregúr. Finom kinézetű, finom dohány illatú, könnyed, elegáns kézfogású, szemüveges, kalapos férfi volt. Adott névjegykártyát is, de annak feltehetően a kiköltözéskor lába kelt. Tizenkilenc éve hagyta el a házmesteri szolgálati lakást. Ő volt az utolsó házmester abban a lakótömbben.

„Szavam ne felejtsem, ahogy közeledett a nyugdíjazásom, egyre gyakrabban kerestem olyan elnevezésű utcákat, ahol a belváros zajától távol, csendben tudtam elképzelni nyögdíjas éveimet. Mindig előrelátó természet voltam, az első lakás takarékszövetkezetbe, alakulásakor beléptem, volt pénzem a tervemhez. Olyan kerületet kerestem, ahol emberszabásúak nemcsak a körülmények, az ingatlanárak is. És még volt egy fontos szempontom: az utca, ahol lakom, emlékeztessen a születésem helyére. Tudja, én Nagyváradon jöttem világra, a »Pece-parti Párizsban«, 1941-ben, ha mond ez Önnek valamit. Apám ott kapott állami tisztviselői állást a MÁV-nál, ugye az elmenekült rományok helyében. Ejtőernyősnek csúfoltak minket a helybeliek, akik saját maguk szerették volna megkaparintani a biztosnak számító állami hivatalokat. Számukra lehangoló élmény volt, hogy korábban a rományokat részesítették előnyben, most meg az anyaországi magyarokat. Bennünk, Csonka-magyarországiakban jobban bízott az akkori magyar állam. Egy Nagyvárad téri lakáshoz nem lett volna elég pénzem, maradt a Királyhágó utca, nem bántam meg. De kanyarodjak vissza a lakáskiürítéshez. Szóval becsengetett ez a fickó, hogy nyissam ki neki a lakást. Ugyanis kapott kulcsot, de azt otthon felejtette, mikor észrevette, nem volt már kedve visszafordulni. Volt neki írásbeli megbízása Szeva bácsitól, ha a »minden lében kanál« házmaster akadékoskodna. Hogy milyen nyelven volt írva? Hát oroszul, cirill betűkkel. Nézze, engem elég hosszú ideig tanítottak az orosz nyelvre az iskolában, a hetediket és a nyolcadikat ismételttem is. Utolsó általánosban kaptunk egy gyönyörű, szőke, orosz anyanyelvű tanárnőt. Hát ő rá tudott venni minket, hogy belássuk, nem hülyeség megtanulni egy idegen nyelvet valamilyen szinten, akkor sem, ha az a megszállók nyelve. Mert például ezen a nyelven írt Jeszenyin is. Volt egy verse, amit oroszul és magyarul is többször felolvasott nekünk, emlékeim szerint egy csikóról szólt, amelyik megpróbált versenyre kelni a vonattal. Azt hiszem szerelmes volt az öngyilkos költőbe. Tudja, se azelőtt nem voltam, se azután nem lettem versolvasó, de ez a nő, meg tudta szerettetni azt, amit, vagy akit ő szeretett. Nagyon megragadt az emlékeimben. Bocsánat, megint elkalandoztam a fő iránytól. Hogy alá volt-e írva a megbízás? Hogyne. Nem Szeva bácsiként, hanem rendesen Szemjon Mogiljevics. Azt mondta a puhakalapos öregúr, hogy a maffiózók is lehetnek műveltek. Ő pedig becsüs, szakterülete a könyvek, kéziratok. Át kell nézzen minden nyomtatott és írott szöveget. Mert Szeva bácsi tudta, ki az, akinek kölcsönt adott, és remélte, hogy nemcsak a lakás az egyetlen érték, noha a jelzálog ugye csak a lakásra vonatkozott. Aztán jött déltájban egy tagbaszakdt fickó, aki vagy négyszáz könyvet, különböző dossziékat, rakott ki az egyik rekamiéra. Két gurulós bőröndöt hozott, megrakta, s félóra múlva másodszor is fordult, addig az öregúr ott

trónolt a cuccok mellett. Aztán együtt távoztak, csak leadta a kulcsot, megemelte a kalapját, nem szólt semmit. Igaz, nem is kérdeztem. Tudja, az ilyen Szeva bácsik megbizottjaitól jobb nem kérdezni semmit.”

Nyalánki közbeszólt, hogy tudomása szerint járt ott egy roma polgártárs is. Meg egy kolozsvári nő. Meg az író öccse, aki a lakásban lakott effektíve. Kamocsai Béla rezzenéstelen arccal felelt. Jól tudja, nem is akarta eltagadni. De Ők csak a maradékon osztozhattak. Nem tudatta velük, hogy a „lényeket” egy becsüs már kiválogatta, és elvitte. Noha konkrétan az öregúr ezt nem kötötte ki, érződött a magatartásán, hogy nem venné jónéven, ha meg lenne említve. Így aztán minek szomorítaná el Őket? Úgysem tudnák visszaszerezni. Közben eszébe jutott, hogy mégsem biztos, hogy a költözésben elveszett a becsüs névjegykártyája. Elnézést kért, hogy az utóbbi két évben erősen időszakos a memóriája, egyik nap fényes, másik nap homályos, vagy vaksötét, és az is megtörténik, hogy elbizonytalanodik a korábban biztosnak hitt dolgok, történetek valóságosságában. Az a helyzet, hogy egy időben gyűjtötte a névjegykártyákat. Lehet, hogy valamelyik katalógus rejti a becsüst, de mivel betűrendben sorakoznak a névjegykártyák, és a nevet elfelejtette, csak a szakma alapján tud tájékozódni, az meg időigényes feladat. Mert lehet hogy a becsüs, nyugdíjas egyetemi docensként jelölte meg magát, vagy épp számlaképes műgyűjtőként. De ha Nyalánki úr megadja a telefonszámát, Ő megpróbálja kikeresni, és értesíteni fogja.

Teltek a napok, talán két hét is, Kamocsaitól üzenet nem jött. Viszont az anyjától kapott egy furcsa esemest. „Szombaton, 11-13 között legyél kint az Ecserin.” Péntek volt, tehát a szombat a következő napra kellett vonatkozzon. Anyja mindig bőbeszédű volt, ez a tömörség – mintha nem is ő írta volna. De mit keressen ő az Ecserin? Tudta, hogy egy időben valóságos kultuszhely volt, noha már rég nem az Ecseri úton terpeszkedik, ahonnan a nevét kapta. Ő sosem járt ott. Nem is szereti a bolhapiacokat. Vásárhelyen, vagy Kolozsváron sem járt ki, pedig divat volt. És ezt szülője nagyon jól tudja. Visszahívta az anyját. A telefonja ki volt kapcsolva. Tehát nem akarja, hogy beszéljenek. Végre leesett a tantusz, hogy ez valami jelbeszéd kell legyen. Csak így van értelme a dolognak. Azért lenne ilyen rejtélyes az üzenet, mert Rafael Zsigához kapcsolódik? A Kék Fényben hangzott el, csakúgy mellékesen, Hubay Szilamér halála ürügyén, hogy élete vége felé olyan mélyre süllyedt, hogy egy szegedi bűnözővel közös csalásba keveredett. És hogy az illetőt körözik, a bíróság realisnak látta a szökés veszélyét, óvadék fizetési kérelmét elutasította. A volt borász óvadék ellenében szabadlábon védekezhett. Míg élt, persze. Más értelme nem lehet az anyai üzenetnek, hisz ismeri, tudja mi a véleménye a bolhapiacokról. Ki fog menni és nagyon figyel. Nyilván, Zsiga a nagy tömeget tartja alkalmasnak egy találkozás viszonylag biztonságos lebonyolítására. De hogy fogják megtalálni egymást? Egyáltalán engedélyezik-e már vásár tartását? Utána kell nézni. Igen, frissen oldották fel a tilalmat, viszont kötelező a maszkviselés, árusnak, vevőnek egyaránt. Ami nagyban megnehezíti bárki felismerését. Mindenféle, filmekben látott titkos stratégiák játszódtak le lelki szemei előtt. Legvalószerűbbnek azt a módszert látta, hogy hozzá küld egy gyereket, neki követnie kell, és elvezeti Zsiga búvóhelyére. Vagy egyik kalauz átadja a másiknak, míg célba ér. Végül is nincs választása. Anyját szombat reggel sem érte el, amit jelnek ítélt. A Sors vette kezébe az ügyét, aki most Rafael Gábor Zsiga képébe öltözött.

Feleségének nem szólt dilemmáiról, csak annyit mondott, hogy fontos találkozója van a könyvvel kapcsolatban, valószínű, rámegy a szombat délelőtt. Most ki kell vonnia magát a hétvégi gyermekes programból, elnézést kér. De nem felejtette el, hogy vasárnap Mikulás, épp olyan helyen fog tartózkodni, ahol a csizmácskákba való beszerezhető. Emőke nem tulajdonított jelentőséget a dolognak, amúgy is lelkipurdalása volt, hogy túlságosan sokat terhel férjére, hétközben többnyire a párja hozta-vitte a gyerekeket, neki elég össze-vissza órarendje volt. Az egyetem szigorúan ellenőrizte az online oktatást is, hiába tartózkodott otthon, az előadások miatt nem jutott ideje a gyerekekre. Bezárkózott Hugó dolgozószobájába, a gyerekeket férjére kellett bízni.

Hugó dilemmái közé tartozott az is, hogy mivel közelítse meg a piacot. Legkényelmesebb kocsival lenne, de kérdés, talál-e parkolóhelyet, bizonyára hétvégén a legzsúfoltabb a környék. A hosszas kényszerű zárva tartás miatt, a piacra járók kiéheztek a szabad bámmézkodásra, alkudozásra, bizonyára tömegek áradnak a helyszínre. Megnézte az interneten, mivel közelítheti meg a célját. Nincs nagy választék, a Boráros térről induló 54-es és 55-ös busz. Ha igaz a jóslat, az egyik megállótól 2, a másiktól 5 perc séta a „tethely”. Taxival is mehetne persze, de az egy vagyonba kerülne ilyen hosszú távon. Indulás.

A kapun belül megállt, felmérte a terepet. Ebben a nyüzsgésben, képtelenség lenne bármilyen taktika szerint tájékozódni. A bejáratnál nem toporoghat hosszasan, a civil nyomozóknak, akik feltételezése szerint az ilyen helyeken feladatot teljesítenek, feltűnhet, és gyanússá válhat: hátha drogdíler, csempész, futtató, ilyesmi, aki a „kontaktra” vár. Főleg, ha mindenik hekus okos telefonján ott vigyorog Rafael Gábor Zsiga. A maszkok azonban megtévesztőek. Egyrészt divat lett különféle ábrák megjelenítése: halálfej, kéz a szájon, címer, virág, nap, hold, csillagok, amit csak az emberi fantázia és kézügyesség oda tud varázsolni egy tenyérnyi felületre. Másrészt az arc karakterére legjellemzőbb szervek a szem, az orr, a száj közül kettő láthatatlan, tehát a felismerésben bizonytalansági tényező. Nyomozó legyen a talpán, aki ilyen körülmények között ráhibázik a körözött személyre. Hacsak nem a muszlim nők megfigyelésére kiképzett speciális ügynök. Elindul az áruval roskadásig rakott asztalok között, és majd csak lesz valami.

Rengeteg érdekes, még több giccses tárgyat látott, és izgalmasabb volt, mint remélni merte. Talán kár volt ettől az élménytől megfosztania magát mindeddig. Talán érdemes lenne máskor is kijönnie. Akár ihletforrás is lehet. Az is világos volt, ha mindent látni akar, akkor nem lötyöghet, cselenghet. De ő, most, nem akarja látni az egészet, sőt. Már két órája bolyongott és egyre fokozódott az érzése, hogy követik. Gyakran elveszettnek érezte magát, nem volt benne biztos, hogy megtalálja a kijáratot. Folyamatosan kezdte „önellenőrizni magát”, a titkosszolgálati dossziékból tanult műszóval élve. De nem történt semmi. Akiket követőknek vélt, és mobiljával „észrevétlenül” lefotózott, hamar eltűntek látómezőjéből. Déli 1 órakor beállt egy a kijárhoz közeli lángossütő előtti sorba, úgy gondolta, hogy a piaci hangulathoz ez a gesztus is hozzátartozik. Táplálkozás közben legalább leveheti a maszkot. Megivott 4 cent vodkát, s mint mindig, eszébe jutott, hogy kinek állhatott érdekében, hogy a bevett féldecis-decis rendszer helyébe a 2-4 centes mércét vezessék be a kocsmakultúrába. Megette a ropogós, meglepően jól sikerült tejfölös-sajtos lángost, leöntötte egy korsó kőbányaival, és elindult a buszmegállóhoz. Úgy látszik a Sors másképp döntött, mégsem akar vele találkozni.

Befutott a busz, ülőhelyet nem talált, megállt a jármű farában, rátámaszkodott az ablakot védő sárga fémkorlátra, és gondolatok nélkül bámulta a busz mögötti forgalmat. A többedik megállót követően feltűnt neki, hogy egy fekete Mercedes követi a járművet: ha tudná sem előzi meg. Jobban megnézte a két férfit: az anyós ülésben ülő nagyon hasonlított Zsigára. Csakhogy nem fekete, hanem platinaszőke volt. Se bajusz, se szakál. Tenyerét szeme fölé görbítve erősen figyelni kezdte a fickót. És láss csodát, integet. Nagy megkönnyebbülést érzett. Semmilyen jelbeszédet nem ismert, hogy megkérdezze, mit akar. Széttárta a karját, szinte nyakon legyintve egy neki háttal álló terebélyes roma asszonyságot. Válaszul a Zsiga-alterego többször, félreérthetetlen mozdulatokkal jelezte, hogy a következő megállónál szálljon le. „Na ez az, végre. Erre magamtól is rájöhettem volna.” Majd: „És mi lett volna, ha nem a jármű farában nézelődök? Rendőrré változnak, s leállítják a buszt?”

A Soroksári út elejét felismerte, erre már többször járt. Nem volt ideje nézelődni, a kocsi lefékezett mellette, kinyílt a hátsó ajtó, s beugrott.

– Csáó tesó! Meglepődtél?

– Hát... Anyu üzenete nem volt teljesen egyértelmű, de sejtettem, hogy te lappangsz a sorok között.

– A lényeg a lényeg, hogy találkoztunk. Mert amit egy Rafael Gábor Zsiga beígér, az úgy is lesz. Találtam neked valamit.

– És mi lenne az?

– Néhány kéziratos levél, olyan hagykozás-féle. Meg egy napló-szerű izé. Bocsi, hogy belenéztem, de nem akartam zsákbamacskát venni. Tuti, hogy a Mester kézírása.

– Az igen. És hogy bukkantál rá? A nyomában voltam, de nekem nem sikerült.

– Régóta ismerem az öreget, a neve nem fontos, aki annak idején megelőzni vélte engem a lakásban. Sokszor adtam el neki régi írásokat. Kimondottan régi írások és neves emberek kéziratának gyűjtésével foglalkozik. Ő volt Szeva bácsi szakértője. Nem tudom mennyi idős lehet, már akkor is bácsi volt, amikor ifjú vagányként megismertem. Most, hogy Álmosunk elhúzott az örök vadászmezőkre, gondolta, megéri piacra dobni, amin eddig kotlott.

– Sokat kért érte? Nem vagyok valami vastag...

– Mondtam én neked árat? Ennyit megér nekem Álmosunk emléke. Különben, csak olvasásra adom, nagyon vigyázz rá, visszakérem. Van otthon széfed?

– Széfem? Minek az nekem?

– Akkor abban a mobilszéfben kapod meg, amit az ülésem alatt találsz. Minden foglalkozás után visszazárod. Megvan?

– És hogy lehet ezt kinyitni?

– Itt a kódja. – Átnyújtott egy névjegykártya nagyságú cetlit, számokkal és betűkkel. – Tanuld meg! Ne tedd el! Most bemagolod és visszaadod.

Nyalánki Hugó kihúzta a fémnek tetsző táskát, megkereste, hova is kell beütni a kódot. Elolvasta a cetlit: A3591V. Átvillant az agyán, hogy ez Álmos születésének éve és monogramja fordítva. Nem nehéz megjegyezni. Azoknak, akik bemagolták egykor Álmos külföldre küldött üzeneteit, sokkal nehezebb dolga lehetett. Ezeket ugye nem ismerjük, de a román politikai rendőrséghez címzett fogalmazványjaiból kiindulva, nem tagadta meg önmagát, barokkosan túlbujánczó mondataira nem tett szűrőt, hol már-már idegesítően túlbeszéltnek hatottak, hol meg mintha kifelejtett volna egy-egy kulcsszót. Beütötte a kódot, a fedél felpattant és egy kék, meg egy piros fedelű dossziét látott. Utóbbi volt vaskosabb. Lecsukta a fedelet. Visszaadta a cetlit.

- Hát ezt nagyon köszönöm. Nem találok szavakat.
 - Nem is kell. Van egy kikötésem. Legyek megemlítve abban a könyvben.
 - Jó lesz az? Az mondtad, körözés alatt állsz. Gyémánt hamisítás, ha jól rémlik.
 - Na és?
 - Nem igaz?
 - Hogy mi igaz, és mi nem, most nem téma. Ha valaki gazdag és még hülye is, megérdemli, hogy kihasználják. Erre az életelvemre Álmos is rábólintott.
 - Te tudod. És hogy talállak meg, ha már nem lesz rá szükségem?
 - Ahogy most. Írsz jóanyádnak egy esemest pénteki napon: Szombaton megyek az Ecserire. Vegyek neked valamit? Mindegy mit fog válaszolni. De valószínű, semmit. Én majd megtalálalak.
 - Ahogy most?
 - Az legyen a jövő titka. A táskára nagyon vigyázz, azt hiszem, erre nem kell külön figyelmeztesselek. Életem és vérem. Megértettük? Itt leteszünk. Jó munkát.
 - Sok szerencsét és még egyszer hálásan köszönöm.
 - Vigyázz magadra tesó. Másra úgysem számíthatsz. Legfeljebb a Jóistenre, de neki úgy tűnik más dolga is van, minthogy minden ügyefogyottra felügyeljen. Csáó.
- Zsiga hátra nyújtotta a kezét. Hugó megszorította és kiszállt. A sofőr egész úton egy árva szót sem szólt. Amennyire negyed-profilból megtudta ítélni, nem volt roma. Kormányt tartó kezei, szélesnek tetsző vállai, szabályosan kerek, centis, sűrű fekete hajjal borított koponyája alapján kemény fickónak tűnt. A dzseki feltűrt ujjá engedni látta alkarján a bonyolult, színes tetoválást, felirattal, ahogy korosztályának férfitagjainál ez már megszokott, ami az ő szemszögéből nem volt elolvasható. Semmi különleges nem volt rajta, a fekete bőrdzseki alatt fekete pólót és farmernadrágot viselt. A Boráros téren rakták ki. A Mercedes padlógázzal indult a Közraktárak irányába. Megjegyezze a rendszámát? Minek?
- Hugó a rakpartra baktatott, leült egy lépcsőre, és bámulta a vízi forgalmat. Sehol egy dinnyehéj. Jégtábla időszerűbb lenne, de a tél késett. Se ősök, se ismerősök, se megváltó gondolatok. A csillogó fém táskát a két térde közé állította a kőre. Idegennek érezte, lehet, hogy egy James Bond-regénybe csöppent? Kíváncsi volt a tartalmára és tartott is tőle. Emésztenie kell a történeteket, mielőtt hazaindul.

LEVELEK, NAPLÓ, ALKOTÁS

Nyalánki Hugó a megszerzett „kincsel” jó darabig nem tudott mit kezdeni. Emőke épp délutáni alvásra biztatta gyermekeit, amikor beállított a fémdobozzal. Felesége érdeklődésére nevezte el „kincsnek”. Figyelmeztette, hogy kíváncsiság kizárva, a kódot csak ő ismeri, és ne haragudjon meg, de neki sem árulja el. Ki tudja, milyen titkokat rejt? Amíg saját szeműleg át nem tanulmányozta, nem mutathatja meg senkinek, még jobbik felének sem, aki ugye Emőke. Aztán, talán ő is megtekintheti. Ki kíváncsi rá? – nevetett a nő. Nekem most az a legfőbb gondom, hogy újabban megint óraterveket kérnek, mint az általános iskolai tanároktól, tantárgyleírást, mintha nem adtam volna már be százszor. Szerencséd, hogy sohasem keveredté a tanügybe. Legyen az alsó-, közép-, vagy felsőoktatás, a tanár arra jó, hogy minden politikai vezető, mindenki aki pénzforrással rendelkezik beletörölje a lábát. És azt hiszed, elolvassa valaki, amit nagy nehezen összebarkácsoltál? Egy fenéket! Mintha attól tartanának, hogy a tanár nem dolgozik eleget azért a szar fizetésért, amivel kiszúrják a szemét. Az utolsó mondatot már ordította.

Hugó jobbnak látta semmilyen kérdést nem feszegetni. Elvonult a dolgozószobájába, de Emese pár perc múlva, ahogy elalvásra bírta a tiltakozókat, benyitott, és folytatta a panaszáráát.

– És tudod mire vagyok még kíváncsi? Most azt tervezik, de lehet már meg is van a határozat, csak egyből nem merik a szemünkbe vágni, hogy nyolc órát igazolhatóan az egyetemen kell tölteni. Arra nem gondolnak, hogy nekem ahhoz, hogy az óráimra felkészülhessek, nem a szobámban kell rostokolnom, ahol mellékesen ötödmagammal szorongok. Könyvtárra van szükségem. A könyvtárat pedig, hogy egyszerűbb legyen a megközelítés másik épületbe helyezték. Na most úgy gondolják, hogy túl sok a szabadidőnk? Nem tudom, be akarják vezetni, mint a nagy gyárakban, hogy a bejáratnál blokkoljunk ki- és bemenet?

– Úgy hallottam, a szegedi egyetemi könyvtárban már bevezették a blokkolást a dolgozók felettébb nagy örömére.

– Szép jövő, nem mondom. Nem elég a pandémia, a lehetetlen online oktatás, a bezártság. Ha visszatér a szabadság, máris a korlátozására gondolnak valakik. A lányod elsőbe megy őszől. Arra is kíváncsi vagyok, kerestél-e már iskolát számára? Nem biztos, hogy a legközelebbi a legjobb. Persze, nem bírok semmit a véletlenre, vagyis Rád, érdeklődtem. Ha te is kíváncsi vagy, mire jutottam, csak kérdezz bátran. Én nem rejtem el a tudásomat gyanús fémdobozba, mint amilyenell az orosz maffiózók a dúsitott atomot utaztatják. – Emőke kiviharzott.

Noha úgy érezte túlságosan nagy terhet vállalt a gyereknevelésből, és néha Emőke is elismerte, hogy férje, minthogy szabadúszó több időt fordít az apróságokra nála, mégis fel-felmerült, hogy ki mennyit vállal, és mennyit kellene vállalnia. Pedig Ő, főleg másokhoz képest, igenis jelen van. Ebben a tekintetben nem vett példát Vezír Álmosról. Mindenesetre, most a sarkára kell álljon, még ha Emőke néhány hétig durcás is lesz. Legjobban tenné, ha elvonulna egy alkotóházba. Már persze, ha megnyitott. Sajnos, elég rázósak az árak. Még úgyis, hogy MMP tag, napi 8-10.000 ft-ra kell számítani. Mert az ember nemcsak eszik és alszik, az egész napi számítógép előtti görnyedéstől megfáradva meginna pár pohár bort, vagy sört. Legalább két csendes hétre szüksége lenne, hogy kiválassza, amit még hozzá kell adni, és azt is amit meg szigorúan ki kell vágni. Hogy megoldja a regényben az idő jelentékeny problémáját. Aztán stilizálni lehet akkor is, amikor a család nincs otthon. Eldöntötte, egyelőre csak nézegeti az iratokat, kiválasztja, ami fontos. És februárban vagy márciusban előszézonban két hétre bérel egy szobát Szigligeten.

A márciusból április lett. Az emeleten, a folyosó végén, hogy ne járkáljanak az ajtaja előtt, sikerült szobát szereznie. A kilátás sem volt semmi, de ez nem lényeges, úgysem a tájat fogja bámulni, hanem a képernyőt. Még tartott a járvány harmadik hulláma, még ezekben mérték az új fertőzöttek számát, még tartott a kijárási tilalom. Úgy érezte ezek a valójában negatív külső tényezők számára pozitívumként tételeződnek, segítenek a munkájára koncentrálni. A fertőzéstől nem félt, koránál fogva nem tartozik a fő veszélyeztetettek közé, és már mindkét oltást megkapta. Mellékhatást nem észlelt, makk egészségesnek érezte magát.

Szeretett volna mindent maga mögött hagyni, és csak a munkára koncentrálni. Ám Emőke nem könnyítette meg a dolgát. Hangsúlyozta, hogy ő nem vonja kétségbe az alkotáshoz való jogot, elvégre ő maga is alkotó, de az időzítés rossz. Kicsi Emő már az iskolába képzei magát. Két barátnőjével, otthon is „oskolásdit” játszanak. Nagyon megtetszett neki a régies, apjától tanult szó, és a történet is, ahogy régen tanultak. Persze fél is, mert azt már az oviban és otthon is százszor előre vetítették, hogy az óvodához képest szigorúbb fegyelem lesz. A benne dülő feszültséget az öccsén vezeti le, amikor mindketten otthon vannak, folyton piszkálja, borsot tör az orra alá. Vagy tanítani akarja, amit öccse rövid ideig elfogad, megtiszteltetésnek vél, aztán fellázad. Ha nem vetted volna észre, apás leányzó. Ha most elmész hosszabb időre üdülni, meg fog gyűlölni – mantrázta vádlóan Emőke. Üdülni, igaz, üdülni - replikázott sziszegve Nyalánki. Ez nagyon igazságtalan! Jó, akkor „alkotni”. A gyerekek szempontjából teljesen mindegy – hagyta benne a fullánkot Emőke. Ezért eleve eltervezte, és meg is ígérte, hogy minden este 7-kor beszélni fog a gyerekeivel Messengeren.

ELSŐ NAP

Még sötétedés előtt befutott, a Balaton irányába alig volt forgalom. Az adminisztrátor szívélyesen fogadta, bár még nem találkoztak. Aprólékosan ismertette a napi programot, mikor van a reggeli, ebéd, vacsora, és a házirenddel kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat. Félpanziós ellátást foglalt, reggelivel, vacsorával, hogy ne kelljen az ebéddel megszakítani az alkotás folyamatát. Szükségtelen minden információ, de türelmesen és tettetett érdeklődéssel végighallgatta. Miután felment a szobájába és kipakolt, felhívta a családot, hogy megnyugtassa őket, rendben megérkezett. Mikor jössz haza? – volt a lánya első kérdése, ami megadta későbbi beszélgetéseik alaphangját is. Álmoska még pénteken, az óvodában játék közben összefutott egy másik fiúcskával, nagyot esett, anyjuk elszaladt vele az orvoshoz, úgy tűnt, nem kapott agyrázkódást, de a sebe csúnya volt, azt tanácsolták, néhány napot maradjon otthon, figyeljék, nem fáj-e a feje, nincs-e egyensúlyzavara, ilyesmi. Érdeklődésére a fiúcska kijelentette „kucsa bajom”, hétfőn nem akarja kihagyni az ovit. Anyu helyeslően bólogatott, arca ki-kibukott a képből.

Hogy „kiszellőztesse” a gondolatait, illetve, hogy „ráhangolódjon” az új helyzetre, kísértált a Balaton partjára. Mindig vonzotta az olyan helyek melankóliája, amelyek már nem eredeti funkciójukat töltik be. Ilyenek az Őszi/tavaszi strandok, amelyek még őrzik a nyári testek, vágyak, hangulatok emlékét, de tavasszal csak a csönd lengedezik, csak a hóillatú sprőd szél rázza a még kopasz, de már rügyező ágakat. Alaposan besötétedett és elfáradt, mire visszatért a kastélyba. Már érkezéskor betette a hűtőbe a két palack balatonboglári cabernet sauvignont. Éppannyira hűlt le, hogy a vörösbor élvezhető legyen. Félpanziós ellátása csak másnap reggel kezdődik, tudta, hogy farkas éhes lesz, az otthonról hozott emberes szendvicseket megvacsorázta, jól esett rá a bor. Úgy érezte, most rögtön neki kell ugrania a munkának. Felkattintotta a fémtáska fedelét, s kiteregette a kisebbik dosszié lapjait.

Nagyjából ismerte a négy levél tartalmát. Már otthon többször elolvasta. Úgy értékelte, egyiket sem kell a regény szövetébe beszőni. Az első Tibori Attilának szólt, aki annak idején egy szamizdat folyóiratot indított, és amibe bevonta Álmot, de mivel a nyugati emigráció csak a Vezír nevét ismerte, hozzá kapcsolták a kezdeményezést, kivitelezést, helyszínt egyaránt, Ő pedig ezt nem cáfolta. Vezír jellegzetes írásával papírra vetett szöveg volt, sok betoldással és javítással. Ennek a szekus-dossziékban is megtalálta egy szintén kézzel írt, feltehetően xerox-másolatát, és egy gépelt példányt is magyar nyelven, valamint a román fordítást. Tartalmilag válasz volt Tibori Attila levelére, amelyben azt állíthatta többek közt – az eredeti levél nincs a titkos iratok közt sem, csak Álmos idézeteiből lehet következtetni –, hogy a címzettet kihallgatta a magyar politikai rendőrség, amely mint írta, módszereiben semmiben sem különbözik a románétól, talán kicsit képzetesebb, de annál rosszabb. Állítólagos bizonyítékokat mutattak neki, hogy Vezír Álmos, „barátja és harcostársa” – a kifejezéseket a magyar nyomozóktól idézte – a román politikai rendőrség embere. Tibori nem vádaskodhatott, inkább csak meglebegtette a kérdést, valójában inkább zsarolásnak hathatott, hogy rávegye Álmot, az úgynevezett erdélyi hírügynökség forrásaként szolgálni. Ismertettek vele egy levelet is, írta Tibori – a szerző nevét letakarták –, amelyről azt állították, hogy küldője az erdélyi magyar értelmiség vezetői közé tartozik. A levélíró, az erdélyi közvélemény nevében, tudatta a kolozsvári magyar főkonzullal, hogy Vezír nagyon veszélyes fickó, a szekuritáté provokátora, az egész szamizdatot azért találta ki, az is lehet a nyugati emigráció ötletét eladva a román állambiztonságnak, hogy az illegális újság ürügyet szolgáljon a magyarok még megmaradt jogainak és lehetőségeinek további korlátozására. Különböznél többben, több alkalommal is látták nyilvános helyen sörözni, vagy kávézni Vezírt egy magas rangú szekustiszttel. Vezír válaszevele – amit a határon elkoboztak, így kerülhetett a SOMNIFER dossziéba is – azt fejtegeti, miért nem szolgáltatathat információkat az erdélyi magyar hírügynökségnek, noha elvileg, nincs kifogása ellene. Az Ő helyzetében, aki nem futott külföldre, mint szamizdatos társainak többsége, és otthon akar ellenállást kifejteni, nem engedheti meg, hogy ilyen látványos támadási felületet kínáljon fel az elnyomó szerveknek. Ami az Ő provokatori megítélését illeti, sajnos, maga is tapasztalta a gyanakvást, és az egyre fokozódó elszigetelődést. Fél kézen meg tudja számolni azokat, akik hűségesek maradtak hozzá, de nem tartja kizártnak, hogy némelyeknél a barátság csak álca, valójában feladatot teljesítenek. Ő nincs abban a helyzetben, hogy gyanakvással azt a néhány hűségest is elmarja maga mellől. Elszigetelődése miatt egyre értelmetlenebbnek látja Erdélyben maradását. Nem tagadja, találkozott egy tiszttel, épp azért, hogy tapogatózzon, mi a szándéka a román

politikai rendőrségnek: elengedik-e símán Nyugatra, vagy hagyják, hogy beadja a kérelmét, s aztán évekig packázzanak vele, ahogy azt sokakkal teszik. Tudta, hogy a szervek kihasználhatják és meglovagolhatják ezt a találkozást, de úgy érezte, ennyi kockázatot fel kell vállalnia a cél érdekében. Tibori van annyira dörzsölt és intelligens, hogy ne tekintse meggondolatlan kalandorságnak, sokkal inkább a nagyon is megfontolt, patikamérlegesen kimért „valamit valamiért” stratégia alkalmazásának.

A másik három levél az első feleségéhez íródott, de a valódi címzett az állambiztonság volt, akik, ahogy a dosszié is bizonyítja, hamarabb olvasták a megfigyelték személyes leveleit, mint a tulajdonképpeni címzett. A három küldemény azt a célt szolgálta, hogy elterelje a figyelmet bujkálásának tényleges helyéről. Az egyikben részletes leírást közöl az esztenáról, ahol mit sem sejtő havasi pásztorok vendége. A másikban a zöld határon való átszökést fontolgatja, csak azt nem döntötte még el, hogy Bulgária, Jugoszlávia, vagy Magyarország irányába kísérelje meg az átjutást. A harmadikban sejtelmesen fejtegette, hogy legbiztonságosabb búvóhely a nagyváros, a tömegben könnyűszerrel el lehet rejtőzni, ha bizonyos alapvető szabályokat betart. Célzott rá, hogy fel fogja keresni rokonait. Olyan utcanéveket is emlegetett benne, amiből Bukarestre lehetett következtetni.

Levelei igen hatékonyan bizonyultak. Nyalánki utalásokat talált a Somnifer dossziében arra nézve, hogy Csík és Maros megye belügyi felügyelőségei utasították nyomozóikat a havasi pásztorok sürgős ellenőrzésére, a milíciával együttműködésben. A fővárosi felügyelőség elrendelte Vezír Álmos bukaresti kapcsolatainak megfigyelését. A határőrizeti szerveket figyelmeztették: fokozottan igyekezzenek a tiltott határátlépéseket megghiúsítani, illetve a nyugati és déli határvidék szigorú átfésülését el ne hanyagolják.

MÁSODIK NAP

A hét első napját futással kezdte. Elvileg maszkot kellett volna viselnie, de ezt a rendeletet ésszerűtlennek tartotta, mert kinek adhatná át egy futó a vírusait, ha egyedül fut, és kitől kaphatná el? Azért a maszk ott lapult a zsebében, ha rendőrt lát tegye fel. Zsebkendő is tartott a zsebében, ha veszély van, épp ki kellett fújnia az orrát, fog majd védekezni. A kocogást Nagyváradon kezdte el. A Hübsenberger utcában lakott albérletben, közel volt a Körös parti sétány: a folyó jellegzetes, semmi máshoz nem hasonlítható illata azóta is kísértette. A másik helyszín a Schlauch-park, ahonnan egyenesen a Kanonok-soron lévő szerkesztőség jelentette a befutót, ahol az újjászületőben lévő nagyváradai újságírók veteránjai csipkelődő derűtséggel fogadták, többségük már túl volt olyankor, a munkaügyi védőitálnak becézett napkezdő snapszon. Lezuhanyozott, átöltözött, s úgy érezte, most képes szembeszállni a sárkányfejű, bizáncian habsburgos, tradicionális romániai korrupcióval, ami a korabeli újságírók számára biztosította a napi feladatokat.

A tóparton a horgászokon kívül senki mással nem találkozott. Háromnegyed órára szabta az edzést, de elnézte a távolságot, épphogy elérte a reggelit. Úgy, tréningruhában megreggelizett, lezuhanyozott, s leült a kódolt fémtáskával szemben.

A vastagabb dossziéről csak annyit tudott, hogy naplóféle. Úgy látszik, a nevesítést kerülő műgyűjtőt nem érdekelte a tartalom, csak a műfaj. A dosszié első lapján ákom-bákom betűkkel, nem Vezír kézírásával az állt: Naplójegyzetek. Ahogy lapozni kezdte, hamar kiderült, rendezetlen írások, igen különböző időszakokban keletkezett benyomások rögzítenek, olyan is volt, hogy évekkel korábbi élményekre reflektáltak utólag. Nem állta meg, hogy bele-bele ne olvasson a rakosgatás közben. Ebédidőre végzett a kronológiai sorba állítással. Mivel nem volt ebédre befizetve, előrelátóan készített magának szendvicset a svédasztalos reggeliből. Sajnálta az időt, hogy kimozduljon. Pedig az alkotóházzal szemben, egy kis magaslaton terpeszkedett az Aranypatkó, teraszos kisvendéglő, amiről a futás alkalmával kiderítette, hogy az előszezonban is nyitva. Elég lesz a szendvics, elvégre nem hízókurára jött.

Az is nyilvánvalóvá vált, hogy válogatnia kell: az egész beépítése a meglévő anyagba túlfeszítené a kollázs-regény kereteit. Ez azt jelenti, nem lesz elég egyszeri átolvasás. Elsőre azt gondolta, kiválogatja, amit találónak vél, ami rímel valamire a kész szövegből. Aztán sorra begépeli. Ahol a stílusegység megkívánja, a fantáziájára bízta magát. Aztán mégis úgy döntött, mindent beír, amit fontosnak tart, átszínezi menet közben már, ha szükségét érzi, aztán utólag kivágja, ami sallagnak minősül.

Ahogy rendezgette a különféle papírra, illetve több noteszbe rótt sorokat, furcsa nyomtatványokra bukkant. Ezeket az internetről gyűjthette, nyomtathatta ki, akit érdekelt. Egyeseket bizonyosan Álmos töltött le, mások szerzőségét illetően bizonytalan volt, mivel kommentár nem fűződött hozzájuk. Megbízta egy bizalmasát, hogy kutakodjon az interneten, s utóbb megfeledkezett a talált szövegek kommenteléséről? Többségük kritikus, esetenként becsmérlő álláspont lenyomata volt. A nevek és álnevek alatt zárójelben, helyenként Álmos kézírásával, a szerzővel kapcsolatos információk kacskaringóztak. Bosszút akart állni? Egyesek szerint azokkal, akiket tehetségben konkurenciának vélt, kíméletlen volt. Mások ajnározzák, hogy mindenkin segített, még az ellenfelein is. Ő és általában a Kacér Végvár köre istenítették a Mestert, természetesnek vették, sőt elvárták, hogy ahol tud egyengesse az útjukat. Gyakran nem talált tartalmi összefüggést, vagy csak nagyon áttételesen a naplóbejegyzésekkel, ahova ezek a „kommentek” be voltak tűzve.

Vacsoráig befejezte a rendezést. Az asztalon hagyott mindent, nem tudta eldönteni, hogy folytassa-e a munkát az étkezési szünetet követően, vagy halassza másnapra.

Az étkezőben nem voltak sokan, senki nem viselt maszkot. Ahogy szokása szerint körbehordozta tekintetét, hogy számba vegye a jelenlévőket, Pemete Konstantint pillantotta meg. Őt azóta ismerte, hogy kinevezték az IM élére, és egy épületegyüttesben dolgoztak. Amikor Ő Kolozsvárra került, Pemete már befejezte tanulmányait, Nagyváradon csak futólag találkoztak. Egyszer Álmossal tárgyaltak a KÖP-ben, mondhatni Álmos készítette fel Pemetét a „hatalomátvételre”, amiről kevesen tudhattak, lásd Alvinczi Béla cikkét. Álmos, ha politikáról volt szó, kedvelte a harcias fogalmakat, Konstantin úgyszintén. Az ismeretséget követően Ő mint KÖP titkár gyakran tárgyalt Konstantinnal mint főigazgatóval. Ritkán, fehér asztalnál is összefutottak. Hugó, miután gyereke született, a rendszeres kocsmázást hanyagolta. Dilemmázott, hogy üljön-e az asztalához. Beugrott, hogy jó lenne promózni a félkész művet, tehát kötelessége bevetnie a témát. Ha nem talál elutasításra.

Konstantin kokárdával díszített fekete maszkját a nyakába letolva, szokása szerint el volt merülve a mobilja böngészésében. A köszönésre kapta fel a fejét, és derült fel az arca.

– Nem zavarlak?

– Dehogy, parancsolj. Te is itt?

– Hát, tudod, elbújtam ide két hétre. „Alkotok” az alkotóházban. Jó, hogy találkoztunk, épp készültem veled beszélni. És te? Szintén zenész?

– Jó volna alkotni. Nem vagyok olyan szerencsés, mint te. Hivatalos ügyben kell tárgyalnom holnap a füredi polgármesterrel. Tudod, a költészeti díj. Most, hogy Álmosunk elment, gondoskodni kell a folytatásról, patronálásról. Van egy elképzelésünk, arról kell egyeztetnünk. Pemete szeretett többes első személyben beszélni, ha valamilyen tervről, vállalásról, elképzelésről esett szó. Talán így akarta érzékeltetni, hogy a véleményének, szavának a mögötte állók adnak súlyt?

Kihozták a vacsorát. Bakonyi pörkölt galuskával, savanyú uborkával párolgott a tálcán. Tisztességes adag volt, nem kellett tartani attól, hogy éhen maradnak. Nekifogtak.

– Mit szólnál hozzá, ha azt javasolnám, gurítsunk le valamit a fenséges eledel után?

– Nem lenne kifogásom ellene. De kicsit később. Le kell még bonyolítanom néhány telefont, fültanúk nélkül. Meg egy jelentést is át kell néznem, el kell küldenem. Egy óra múlva találkozunk a kapu előtt. Oké?

– Nekem teljesen megfelel.

És úgy lőn. Míg Pemetére várt, megnézte az interneten a kínálatot, úgy látta, a kevés működő étterem közt a szomszédos Aranypatkó tart nyitva legtovább, 11-ig. A teraszon szolgáltak ki, bár hűvös volt. Normál körülmények között még senkinek nem jutott volna eszébe kültéren fogyasztani, de örvendtek, hogy a szabadban füstölni is szabad, ami az erős dohányos Pemetének volt fontos. Poharazgatás közben elmondta a főigazgatónak, min dolgozik, és hogy a kézirat 90%-os állapotban van. Pemete úgy tűnt, jónak tartja az ötletet, és előadta, hogy neki három mestere volt. Egyed Pétertől egyetemistaként gondolkodni tanult, a hős nagyváradi püspöktől azt, hogy amellet, amit igaznak és helyesnek tud, tartson ki a végsőig, Álmostól pedig, hogy a leghajmeresztőbb ötlettől sem szabad visszariadni, ha azzal jó ügyet lehet szolgálni.

Még korainak érezték az éjszakai nyugodalmat, tettek egy kitérőt a Vár felé. Míg gyalogoltak Pemete monologizált. A Soros Györgyöt liberális Führernek nevező cikke által kirobbant botrányra reflektált, mintegy önmaga számára is keresve a magyarázatot. Vissza kellett vonnia a cikket. Nem a Nagyfőnök vonatta vissza. Ő maga döntött így, mert rádöbbsent, hogy aki szelet vet, vihart arat. A jó stratégia meg kell tudjon hátrálni a végső győzelem érdekében. Nem számított akkora sztálinorgonás ösztűzre. Nincs mit megbánnia és nincs miért. Nem volt szándékában a holokaustot relativizálni, és mi sem áll távolabb tőle, mint az antiszemitizmus. Persze tudta, hogy a liberális taktika része leantiszemitázni azt, aki zsidó származású liberálist bírál. De így ösztűzszerűen ez kissé sok volt, pontosabban sokk. A karaktergyilkos kritikák nem viselték meg különösebben, eddig sem úgy táncolt, ahogy a balliberális elit fütyült, ezután sem kíván nekik megfelelni. Amit viszont a felesége kapott a közösségi médiában, nemcsak gusztustalan, de mélységesen erkölcstelen. Olyanokat írtak neki, hogy készítse a meleg holmit a gyerekeknek, mert Szibériában hűvös van, és a fűtetlen vagon sem gyermekbarát, meg hogy Őszintén sajnálják, nehéz lesz a gyermekét felnevelnie, miután a férje lógni fog. De hát ez van, ha valaki rosszul választja meg a párját. Jobban meg kellett volna néznie, kihez megy feleségül. Ha egy gazembert választott magára vessen. Mintha csak a Márton Áron, vagy a Mindszenty elítélését követelő kommunista propagandát olvasná.

Nem a cikk hangneme volt elhibázott, vagy a szöveg ízléstelen. Hiba volt Sorost és csatlósait liberálisnak nevezni, liberálisként tételezni. Ha tényleg azok lennének, elviselnék az ellenvéleményt. Képesek lennének a racionális vitára. De nem azok, tehát mi sem áll távolabb tőlük, mint a valódi liberalizmus.

Nyalánki, noha szimpatizált azzal, amit Pemete elképzelt a magyar kultúra jövőjéről, nem kommentálta a hallottakat. Ő nem harcias típus. Világossá tette többször, ezt Vezír tanítványaként nem is tehetne volna másképp, hogy melyik oldalon áll a nagy szekértáborozási tragikomédiában. De az ő személyiségétől idegen a boxmeccs. Soha nem vágyott a ring közelébe. Sem a valóságban, sem képletesen. Amikor a folyosón elváltak, úgy érezte, erősen meg kell szorítania a másik kezét, hogy ezzel is jelezze rokonszenvét.

HARMADIK NAP

Kedden még reggeli előtt nekifogott dolgozni. Az étkezéskor érdeklődött, Pemete már kijelentkezett. Folytatta a naplóbejegyzések kiválasztását. Időben az első érdemleges feljegyzés a külföldi Ősztöndíjról való hazatéréskor történt.

1980. november 7.

Egy hete szálltam le a Balt Orient expresszről, Magdi a maga nefejejs-szerény módján nagy ragaszkodással vett körül, de mintha kizárólag az ő érdeme lenne a kislány léte, állandóan ott volt velünk Kiara, gőgicsélve, és erősen tejszagúan. Vegyesen kavargó érzelmekkel bukkant fel a két évvel ezelőtti múltból a kezdet. Lehet, A. is oka annak, hogy most az a kezdet, valahogy egyre idegenebbnek, talán elhibázottnak tűnik. Alkotótáborból tértem haza, s otthon egy furcsa csomagocska várt. Női írással volt megcímezve. Feladó nem volt rajta, de a kibontást követően kiderült a küldő. A nyolcvan oldalnyi napló, egy odaadó, engem imádó női szív írásbeli kibontakozása volt. A legvégén megadta a címét, telefonszámát, hogyha személyesen fel akarom venni vele a kapcsolatot. Középiskolás korunk óta eped értem. Minden tölem között írást összegyűjtött és többször elolvasott. Egyetemi éveink alatt is ott volt mindig a közelemben, de sosem mert megszólítani. Én pedig nem vettem észre, mert ahogy egyesektől vissza hallotta, ő egy kis szürke veréb. Én pedig úgymond, mindig magasan szárnyaltam, a fellegekben, meg afölött. Semmi erotika, semmi szex, vegytiszta romantikus szenvedély. Amúgy vegytant végzett, az egyik külső kerület általános iskolájában kémiát és fizikát tanít. Ráduly Árpád lánya. Egy kis villában laknak a Galac utcában. Elsétáltam arra, megnéztem. El tudtam képzelni, hogy ott éljek. Felhívtam és találkát kértem. Bár ne tettem volna. Azt hittem, hogy egy ilyen nagy terveket szövő férfinak, mint én, pont egy ilyen nyugodt háttérrel biztosító, teljes mértékben elkötelezett lényre van szüksége, hogy a tehetségét kibontakoztathassa. Hamuszürke háttéren felfokozott tűzzel izzanak a nap színei.

Ide volt betűzve egy két évtizeddel később keletkezett, nyilván az internetről letöltött, kinyomtatott szöveg.

Bóklásztam és rábukkantam Vezír Álmos nevére...

Mit ne mondjak, személyesen ismertem vagy öt-hat-hét évvel ezelőtt... Mint politikus, nem vagyok valami nagy véleménnyel róla, noha nem beszélgettünk túl sokat (max. 4-5 beszélgetés, egyenként egy-két óra), meg néhány találkozás hivatalomból kifolyólag. Viszont üzletembernek penge! Nem vádaskodom, nem is az én dolgom (most már), az viszont tény, hogy ahol lóvét szagolt, onnan nem tágitott... Lehetett svájci frank, német márka, forint, lej, dollár... a mi Álmosunk lecsapott rá és ember legyen a talpán, aki vissza tudott szerezni akár egy doboz gyufára valót!

Nagyon jó politikai kapcsolatai voltak az MDF-fel és a mostani Fidesszel, ki is használta Őket gátlástalanul. Amúgy kiváló költő, csak pénz közelébe ne engedje senki!

Ja és nők közelébe se! Álmosnak volt/van jónéhány felesége, barátnője, élettársa, az ágyasokról nem beszélve. Imádja a színésznőket, bemondónőket, tévéseket, rádiósokat, közéleti szereplőket, teljesen mindegy neki, hogy tehetségesek-e vagy sem. Az az igazság, hogy inkább a harmadosztályt preferálta, lehetőleg legyen filigrán a nő, legyen hosszú haja és... de nem folytatom, ez bizalmas közlés volt részéről egy hat fős társaságban, komoly Unicumok és sörök elfogyasztását követően. Akkor (tán 1995-96?) valami tévés csajra hajtott (TV3, még volt ilyen), aki „nagyon technikás volt, de butácska” (Idézet vége)

Nagy dumája volt, a költői tehetségét is gyakran bevetette, „szerelmes versekkel messze juthatsz”, és a hülye kis nőcskék be is vették (hogy mit, ne részletezzük, apróságra nem adunk), pedig (és Isten a tanúm, hogy nem vagyok rosszindulatú) Álmos nem az az Adonisz-típus.

Hangsúlyozom: vagy három éve nem láttam és nem beszéltem vele, lehet, azóta kolostorba vonult és ő a megtestesült korrektség. Ami speciel meglepne.

Életművész, egyszerűen. Netán sarlatán?

Aztán Álmos kézírásával:

(Ez az „arkanoid” csakis Tébolydi államtitkár elvtárs lehet. Mindig jól tudta palástolni zsigeri ellenszenvét. Mindig sejtettem, hogy ő rejtőzik az államapparátusban terjedő pletykák hátterében, miszerint én nyomtalanul tudok közpénzeket eltüntetni. Miközben „jó költő” vagyok. Pénzköltő - tették hozzá gúnyos mosoly kíséretében a hátam mögött, de úgy hogy halljam. Nem értenek ezek semmit!)

A következő szöveg a szamizdatos korszak vége felé keletkezett.

1983. május 20.

Reggel apám a piacon járt. Találkozott Tőkés Pista bácsival. Apámnak szokása volt, hogy az árusok által ingyen kínált savanyú káposztalé szürcsölése közben, két húslevesbe való tyúkcscsa megtapogatása között megtárgyalja a világ legégetőbb dolgait, rendszerint meghirdetve a „kézenfekvő” megoldásokat is. Pista bácsi elmondta neki, hogy az ő fiát is becilálták három napja az Árpád utcába. Lászlónak szinte szó szerint olyan nyilatkozatot kellett aláírnia, amelyet nekem.

A baj összehozza az ellenségeket. Emlékszem, amikor egy alkalommal náluk jártam a nyugati ösztöndíjról való visszatérésem után, Pista bácsi a rá jellemző vulkanikus stílusban mondta el, hogy apám meglátogatta és kioktatta, hogy az egyháznak markánsabb szerepet kellene vállalnia a kisebbségvédelemben. De megalkuvók és gyávák. Mire ő kikérte magának. A román kommunista párt egy magyar tagjának sincs erkölcsi alapja őt és egyházát megalkuvónak nevezni. Előbb lépjen ki a pártból. Aztán pofázzon. Megjegyzem, Pista bácsi azóta lett radikális, amióta leváltották magas egyházi funkcióiból. László mesélte, hogy amikor elindították a teológián az ifjúsági reformokat, apja nem állt melléjük. Szerinte a Szentlélek még nem indította az egyházat radikális változásra.

Éva egyenesen hozzám jött, mikor kiengedték a szekuról, én is épp csak hogy hazaértem. Fél órával később, Éva még nálam remegett, Marius telefonált, s beszámolt a szekun történetekről. Azt a következtetést vontam le, hogy minket párhuzamosan hallgattak ki, és közölték a verdiktumot: a román állam kegyet gyakorol irányunkban, de ha még egyszer rossz fát teszünk a tűzre, irgalmatlanul elmeszelnek. Most tehát ideiglenesen fellelegezhetünk.

Sajnos barátaim nem nagyon akartak hinni nekem, s a Romániában általánosan elterjedt hiedelmet támogatták, miszerint, ha a szeku valakit a célkeresztjébe tűzött, addig nem nyugszik, amíg le nem szedi. Mindenesetre én biztosítottam kis maradék baráti körünket, hogy nem vagyok hajlandó a megfélemlített szerepét eljátszani, továbbra is tartom velük a kapcsolatot, mindaddig, amíg be nem zárják előttem az ajtót.

Késő délután átjött hozzám Coposu Pali. Azt állította, őt egy bukaresti fickó hallgatta ki. Megfenyegette, hogy ellehetetlenítik kis magán bábszínházát. Megtiltják az óvodáknak, hogy az előadásait megrendeljék. A tiszt azt állította, veszélyes ember vagyok Romániára nézve, miközben megjátszom a világpolgárt, akiktől távol áll a nacionalista gyűlölködés. Azt várják tőle, hogy őszintén beszámoljon a velem folytatott beszélgetésekről, ami egyébként is állampolgári kötelessége. Cserébe szabadon alkothat, még külföldi meghívásoknak is eleget tehet. Megesküdött, hogy határozottan elzárkózott az ajánlattól. Mondtam neki, hogy engem, amikor hazatértem az első külföldi tanulmányútról, már Biharpüspökiben leszállítottak a vonatról, s meg sem álltak velem a váradi szeku központjáig, ahol egyébként a kolozsvári „kedves ismerőseim” vártak. Napokig írták velem a különféle nyilatkozatokat, hogy kívül, hol, mikor találkoztam és miről beszélünk. Ha külföldi bábofesztiválokra vágyik, ezt a kellemetlen epilógust is kalkulálja be. Tudja. Amikor első és mindmáig utolsó külföldi fesztiváljáról hazaérkezett, neki is be kellett számolnia a Pécsen történetekről. Amúgy biztos benne, hogy követték idejövet. Ha velem továbbra is kapcsolatot akar tartani, ezt meg kell szoknia, biztattam. Nem tűnt idegesnek, kimért és hűvös volt, mint mindig. Mintha csak a reakciómra lenne kíváncsi. Az anyja és a felesége is magyar, viszont ő az apja nevét viseli, aki amúgy cserben hagyta őket. Román iskolába járt, oda iratta a gyerekeit is. Vajon szervezték? Mindenesetre művelt, intelligens srác, és bátor. Látni, most is a szekuritátéról első útja hozzám vezetett. Ha igaz.

Nyalánki ezúttal ledöbbsent. A Somnifer-dossziéból már tudta, nevezett bábost a politikai rendőrség RUDY és GARDIAN fedőnéven beszervezte, tartótisztje azonban nem kolozsvári, hanem bukaresti volt. Aztán, ahogy jobban elmélyedt az anyagban rájött, hogy a tiszt korábban Kolozsváron szolgált, de nem a belső, hanem a külső elhárításnál. RUDYnak, a SOMNIFER dossziében feltalálható jelentései igen eltérnek a szokványostól. Több ponton egyetért a megfigyelttel, máshol kéretlenül is vehemenssen bírálja. Álmos annyira bízott benne, hogy elfogadta felajánlását: Romániából való véglegesnek hitt távozásakor a bábos Trabantján érkezett meg a román-magyar határra. Vajon a megfigyelt sejtette, hogy az illető feladatot teljesít? Vagy rajta keresztül is üzeni kívánt megfigyelőinek? A szöveg végszáva, „ha igaz”, inkább a bizalmatlanság jele, mint a bizalomé.

Coposu Paul, a román diktatúra végnapjaiban Németországba emigrált, befutott, nemcsak bábszínházával, hanem két mesekönyvvel, amit a világ sok nyelvére lefordítottak. Álmos államtitkárként meg-meghívta magyarországi kulturális rendezvényekre. Ha ismerte a dossziéja anyagát – ahogy egyszer állította –, tudnia kellett, hogy „barátja” kissé álságos szerepet játszott. Lássuk a dossziében feltalálható első jelentését:

Forrás: RUDY

Szigorúan titkos

Hely: Szövetség-ház

Egyetlen pld.

Vette: Juncu Mircea hdgy

INFORMÁCIÓS JEGYZÉK

A kolozsvári Vasutas Klubban, az Ifjómunkás folyóirat patronálta Zsebszínház két előadását (május 30, 31) megtekintve, amelyeket Dusa Ödön rendezett, a következőket állapítottam meg:

– Az előadás kollázs jellegű volt, melynek alapját Vezír Álmos Párbaj c. kötetének versei képezték, amelyek egyfajta ellenállást, sőt provokációt hirdetnek meg, bár a provokáció célja ködös. A körülírásból azonban kitetszik, ki az igazi ellenfele Álmosnak (amely ősi magyar név).

– Az előadás lázító jellegének erőltetése érdekében a rendezők különböző elemeket használnak (így például az előadás egy Liszt komponálta Magyar rapszódia-feldolgozással kezdődik; a szereplők két láncot viselnek a vállukon, amit adott pillanatban eldobnak).

– Úgyszintén a provokatív jelleget a színészek színpadi megjelenése is aláhúzza; Az első elhangzó szöveg arról szól, hogy minden férfinak joga van a párbajra való kihívásra válaszolni, amennyiben nincs valamilyen bíróság ítéletének hatálya alatt, illetve akit politikailag megbélyegeztek, annak joga van párbajozni.

– Egy másik szöveg futball mérkőzést ír le, a hazai pályán játszó (a mi pályánk) régi bajnok és a futballhoz nem értő, beavatatlan játékosokból álló csapat között, amelyiket a régi bajnok fölényrel kezel. Aztán a veteránok szólalnak meg, felemlgetve a régi dicsőséges győzelmeket. Aztán tanácsok következnek, hogyan kell kijátszani a hátból támadót, és hogy olyan cseleket kell alkalmazni, amit a nézők látnak, de a bíró csak tátott szájjal keresi a labdát. (Egy a Dusa Ödönnel folytatott négy szemközti beszélgetésben, amelyben elismerőleg nyilatkozott Vezír költői és publicisztikai tevékenységéről, úgy interpretálta a fenti futball-jelenetet, hogy a bíró a szekus, vagy a cenzor. Életszerű költészetnek minősítette Vezír verseit, amiben például a sörkésztés művészetét taglalja, szimbolikus értelemben.) Ugyancsak szimbolikus jelentést hordoznak olyan bizonyos földrajzi helyek (pl. A Tordai-szoros) régi, történelmi elnevezése, amelyek a magyar hagyományhoz kötődnek. Jelentéshordozó az a részlet is, amelyben egy sepsiszentgyörgyi utazást ír le: a város kihalt, mindenki elvándorolt, rókák és hollók maradtak csak a helyszínen.

Emlékezetes számomra egy közös baráttal, Lustig Valentinnel folytatott beszélgetés, amelyben megerősíti a meggyőződésemet, hogy Vezír a cenzúra kijátszásának szenteli költészetét, szimbolikus-kódolt módon támogatva magyar nacionalista célokat.

Kolozsvár Napoca 1981. 06.02.

Rudy

A Naplójegyzetek következő érdemleges darabja egy az „arkanoiddal” összefüggő internetes komment. Feltehetően valódi néven fut, valódi személyt takar. Erre utal a neve után Álmos kézírásával zárójelbe tett adatsor.

Gondos Lajos ⓘ 2002.01.14

(1948, Budapest, anyai ágon temesvári, apai ágon pozsonyi származású mérnök, 1974-ben NSZK-ba emigrál 3 temesvári unokatestvérével együtt. Aktív emigráns. Bécsi ösztöndíjam idején ismerem meg. A rendszerváltás után hazatér, sikeres vállalkozó, gyakran megfordul az Erdélyi Híradó irodáján. Szívesen támogat nemzeti ügyeket, Borbély Imre székelyföldi képviselővé választását ő finanszírozta. A 2006-os tüntetés-sorozat egyik vezéralakja. 86-os emigrálásom után kerültünk közel egymáshoz. Meglep, hogy börtönbe akart juttatni. Épp ő? De hisz.... Vigyáznom kell rá, valaki nagyon bemózerolhatott nála. De ki? Tébotydi? Nem tudok róla, hogy valaha jóban lettek volna.)

Nagy meglepetés volt ezt a topicot (Vezír Álmos) viszontlátni. Még mindig bízom, hogy nem kell ide beírjam az okát, hogy miért indítottam ezt a kérdést. Volt barátai (akik még elvbarátai a nemzet ügyét tekintve) már hülyének tartanak, de én még mindig kapcsolatban vagyok vele és még mindig hiszem, hogy nem kell börtönbe juttassam. A józan ész szerint ez természetes lenne (bár mit érek vele?), de a bíróság-jogászok, vagy a „kis szabadkőműveskék” sok meglepetést tudnak okozni. Ez így volt, így van. De így is lesz? Mindig? Az is olyan hihetetlen, hogy Álmos vonzódjon a titkos társaságokhoz. Azt hittem, csak rosszmájú pletyka. De a szigorú tények cáfolják jóhiszeműségemet.

Csak ne lennének érzelmeim! Amennyire haragszom rá, annyira tisztetem is. Szerintem beteg, meg zseni egyszerre, meg 4 gyermek apja és egy kedves, csinos nő a párja. Nem is tudom fölfogni ŐT. Fontos ügyet képvisel, sok okos tanácsot adhatott, de a képességeihez és tehetségéhez mérten tulajdonképpen egy "Versager", talán még a szélhámos szó is illene rá. Kár érte. Súlyos kárt okozott magának és a családjának is hiteltelensége miatt. Meg a nemzeti ügynek, hogy egyebekről ne szóljunk. De én, amíg élek, nem szabadul tőlem. *(Vajon ezt hogy érted, kedves Ili? Miért akarnék én szabadulni tőled? Miért akarnád te az én szabadságomat elvenni? Ha kétségeid vannak/voltak, miért nem tisztázod személyesen velem? Álnyíra megrendült bennem a bizalmad, hogy nem tartod ezt jó ötletnek? De miért, Ili, miért?)*

Nyalánki beírta a keresőbe: Ki volt Vezír Álmos? Hátha fenn vannak még valahol a neten, hátha be tudja azonosítani a talált szövegeket. És igen, olvashatók ma is.

Nemcsak a fentemlített bejegyzések lepték meg Nyalánki Hugót. A Wikipediában a következőt találta, többek közt: *„a román államvédelmi hatóság ([Securitate](#)) többször is letartóztatta és bántalmazta.”* A SOMNIFER megfigyelési dosszié ismeretében ez az állítás egyértelműen hazugság. A szócikk szerzője nincs feltüntetve. Viszont a romániai magyar irodalmi lexikon róla szóló szócikke, noha csak kezdőbetűkkel, de utal a szerzőkre. Többek közt ez olvasható: *„1982. nov. 7-én letartóztatták, majd több hónapon át tartó vizsgálati fogság után kiutasították az országból.”* Cs.Gy.É-NY.E. Vagyis az egyik szerző Álmos tanára, harcostársa, a másik saját húga. Edina egyszer tényleg említette, hogy felkérték több szócikk, köztük az Álmosé, megírására. Nyalánki úgy hitte, hogy egy lexikon-információ nem tehet hozzá semmi érdemlegeset, annyi mindent tud Vezírről. Ezért nem is keresett lexikális forrásokat. Meg kell kérdeznie a hűgát, miért állítottak egy lexikon-cikkben valótlaniságot. Mert ugye egyszer sem tartóztatták le, saját lábán ment be a kihallgatásokra, gyakran találkozott nyilvános helyen tisztekkel. Egy napot sem töltött vizsgálati fogságban. Soha nem utasították ki Romániából, sőt távozása után végig megtartotta román állampolgárságát. „Letartóztatása” után négy évvel emigrált, saját kérésére. Ezt, ha Edina nem is tudhatta, Évának tudnia kellett. Szinte naponta találkozott Álmossal akkor, a zaklatott események sűrűjében. Természetesen szenvedés volt, üldöztetés volt, de nem a lexikonban rögzített formában. Egyetemi oktatóként Évának mindenkinél inkább kellett tudnia, hogy a lexikon alapmű, kiindulópont, az objektivitás igénye a minimum. Abban hazudni, generációk becsapása, megtévesztése. Dehát Edina is sokszor találkozott vele személyesen, megkérdezhetette volna. Vagy épp ez a titok nyitja? Megkérdezte és ilyen, „nagyvonalú” választ kapott? És mint tanítvány, nem merte kétségbe vonni bálványa/mecénása kijelentését? Mert az számára tényleg Kijelentés volt?

Éva már meg nem kérdezhető. A szó szoros értelmében átment a vízen, mintha csak tanítványa lírai élményét akarta volna a hétköznapiakban kipróbálni. Felhívta a húgát. Nem vette fel. Később visszahívta. Elnézést kért, szerkesztőségi gyűlésen volt. Nemcsak szócikk íróként vállalt szerepet, szerkesztője is volt a lexikonnak, vagyis önmagát ellenőrizte. Annakidején beszéltek is erről, bátyja elfelejtette? Hogy a Vezír cikknél mi volt a forrás? Nem mi, hanem ki. A legautentikusabb forrás, maga a költő. Hogy tudta-e, hogy soha nem volt vizsgálati fogságban? Már hogyan lett volna? Ezek közismert tények, miért kételkedett volna benne? Ellenőrizte a Szabad Európa Rádió archívumában, nem is egy ilyen hírt közöltek. Különben post mortem semmi jelentősége. Már hogyan lenne? Elvégre lexikonról van szó, Hucicám, nemde? – mormolta magában, miután húga kissé sértődötten elköszönt.

Elkedvetlenedve folytatta tovább a munkát. A következő hosszabb naplóbejegyzést fontosnak tekintette, mert bójaként szolgál a magánélet mélyvizét illetően, amiről oly keveset sikerült megtudnia.

1984. január 3.

A szilvesztert vonatozással töltöttem. Lóri hívott meg Nagyváradra. Ahogy leszálltam a vonatról, rögtön lekapcsoltak. Már az úton az volt az érzésem, hogy megfigyelnek. Ez nem lehetett tévedés, mert épp annál a vagonnál vártak, amelyikben utaztam. Betuszkoltak a vasúti milícia egyik üres termébe. A váradi szekusok brutális hangnemben közölték, hogy be ne merjek lépni „az ő megyéjükbe, mert eltörrik a mocskos lábam”. Csak futólag láttam Kertmegi Lórit, V jelet mutatva haladt kísérei között a peronon. Nem néztem ki belőle ennyi bátorságot. Azt mondta egyszer, mikor náluk buliztunk, hogy ő hozzá van szokva a szekusokhoz. Gyakran megfordulnak a sertéshízlaldában, ahol ő a főmérnök, „sejtheted, nem kétlábú disznók után nyomoznak”.

Gyors elrobog, pedig reméltem, hogy arra fognak feltenni, hogy hamarabb szabaduljanak tőlem. Csak a hajnali vicinálisra zsúppoltak fel. Két egyenruhás tartott szemmel, ha kimentem a klotyóra, egyikük követett. Kolozsváron két civil tiszt fogadott, az egyiket a tavalyi házkutatáskor már láttam. Nem igazoltattak, kocsival követtek, míg hazasétáltam.

Otthon nagy társaság volt, újévet jöttek köszönteni, szerintem le sem feküdtek az éjszakai buli után. Ott volt László nővére is a szobrász férjével. Elmeséltem, mi történt. Ők biztos tovább adják a hírt minden ismerősüknek. Délig ott ültek, mások is jöttek mentek. Ebéd után bezárkóztunk, az egész család nyugovóra tért.

Ma arra ébredtem, hogy valaki ráfeküdt a csengőre. Nincs aki kinyissa? Csend a lakásban, benézek apáékhoz, az ágyuk üres. Felkaptam a házikabátom. Hát Kati áll az ajtóban: bejöhet-e. Nekem kell inni egy kávét - mondtam neki fogadásképpen. Kissé sűrű volt a szilveszteri programom, s kulcsszavakban elmondtam, mi történt. „Te hős, én vakmerő hősöm” - lelkesedett.

A konyhában az asztalon cédula várt: Elmentünk anyáddal a szerkesztőségbe újévi fogadásra, délre talán haza keveredünk. Úgy tudtam, Bukarestbe utaztál a nővéredhez - magyaráztam vendégemnek mogorvaságom. Nem is örülsz nekem? - válaszolt kérdéssel. Szóval, visszabújtunk az ágyba, a kávézás után. Szeretkeztünk. Aztán valami unalmas szilveszteri buliról csevegett. A nővére is ott volt, Gusztival jött le Bukarestből. Nem mertem megkérdezni, hogy vajon felkeres-e? Julikához jobban vonzódtam, mint a húgához. Talán mert férjnél volt? Kati, csakúgy mellékesen megkérdezte, mikor írok hozzá is szerelmes verset, mint Julikához. Ezt meg honnan tudja? Nem publikáltam. Csakis a nővére dicsekedhetett el vele. Talán ő nem érdemli meg? Nem én ejtem foglyul az ihletet, ő ragad tökön engem - válaszoltam kitérően. Nagyon szexinek tartotta a megfogalmazásom. Válasszam őt - szólított fel. Ő nem féltékeny, mint a nővére. Ő mellette szabadon kufircolhatnék mással is. Ő az „egészséges, szabad verseny” híve. Igazán tisztességes javaslat - tértem ki újból a konkrét válasz elől. Ezt nem értékelte, nekem esett és öklözni kezdett, meg pofozni, egy pofon, egy hosszú csók ütemben, amíg újra egymásba gabalyodtunk. Nagy nehezen rávettem, hogy távozzon, mielőtt még apámék hazaérnek. Lehet, hogy a lépcsőházban találkoztak, nem ismerik.

Apámék hoztak a fogadásról rántott csirkecombokat, salade de beuföt, kaszinótojáást: belakmároztam.

Lóri hívott, megbeszéltük a meg nem történt szilvesztert. Őt sem engedték haza az állomásról, csak miután engem feltertek a vonatra. Azon élcelődött, hogy ezek a szekusok abban a tévhitben élnek, hogy nekünk nincs más dolgunk, mint lépte nyomon összeesküdni.

Épp arra biztattam magam, hogy menjek ki a városba. Vagy inkább hívjam Attilát úszni? A telefonunk felburrogott. Apám horkolása kihallatszott a szobájukból. Felvettem, Julika. Örül, hogy otthon talált. Negyed órán belül nálam tudna lenni. Várom. Ittam még egy kávét. Maradt némi whiskym, amit a nem tudom kitől kapott dollárral vásároltam a valutás boltban. Hamisítatlan Jack Daniels. Bekészítettem az italt a szobámba. Szokásom szerint biggyesztettem egy cédulát kívül az ajtóra, ahogy a jobb hotelekben szokás: KÉREM MEGZAVARÁSSOMAT MEGJÓZNI!!! Hallottam, hogy halkán nyílik az előzetesen kikulcsolt bejárati ajtó. Ezek szerint egy közeli utcai fülkéből hívott. Bulgakov regényének Margaritáját játszotta: taxival jött az anyjától, a bundája alatt csak egy cicanadrágot viselt, csinos lábait bélelt, piros szarvasbőr csizmába bújtatta, mint kiderült, egy bukaresti piacon vette csempészekről. ...piros csizmám nyomát, hóval lepi be a tél, hóval lepi be a tél - dúdolta. Bezárkóztunk, és nekem esett, mint egy éhes nősténytigris. Közben iszogattunk, whiskyt és kávét felváltva. Időnként arról csevegett, hogy a húga „hót szerelmes” belém, reméli, nem kavarok vele is, ha szemet vetettem rá, vigyázzak, mert depresszióra hajlamos, majd még öngyilkossággal zsarol, ha nem fekszem le vele, nem tudom én, mire képes egy visszautasított nő, satöbbi, satöbbi. Már besötétedett, amikor végre távozott, apám kidugta a fejét a konyhából, jól megmutstrálta, az ajtó csukódása után közölte, hogy nincs rossz ízlésem, és hogy többen kerestek telefonon, például Andi. Elfelejtettem, hogy direkt miattam jött vissza Vásárhelyről, mert ő anticipálta, ami velem történt, ahogy másnap elmesélte, ezúttal már nem az én, hanem az ő bérelt kéglijében. Csak nehezen tudott elszabadulni a férjétől. Azt hazudta, hogy nagyon nehéz vizsgája lesz, és otthon nem tud tanulni, a gyerek miatt. Persze, nehogy azt higgyem, hogy nem szereti a gyerekét. De még kicsi, jól elvan a nagyival, meg az apjával. Azért ne bízzam el magam, sosem hagyná el a gyerekét miattam, satöbbi, satöbbi.

A tények nem érdekesek. Csak azért jegyeztem fel őket, hogy megértsem magam. Miért akarom örülteként habzsolni az életet, ezúttal a szexet? Nem voltam kielégülve? Dehogyan. Délelőtt szex, délután szex, másnap délelőtt szex.

Sőt, azt még nem is soroltam fel, hogy Andinál elfogyott a sörünk, kimentem a Sorába eladni az üres üvegeket, mert mint mindig, most is pénzsűkében vagyok, és ott véletlenül összefutottam egykori évfolyamtársammal, Nórával. Akit titokban mindig kívántam. De túl önálló. Nem fogadta el a többiek által vitathatatlanul érzett szellemi fölényemet. Nagyon jól informált volt, majdnem olyan okos mint én. Valami brassói proli családból származott, és a többségtől eltérően azt nem is szégyellte. Férjhez ment, egy agrármérnökhöz. Aki történetesen a mi kis „államellenes” mozgalmunkba is beszállt. Kicsi ez az erdélyi szellemvilág, na. Nóra szerint nagyon megleckéztették, rokkantsági nyugdíjba küldték, de ő nem akarta hírré tenni „meghurcoltatását”, mert az emigrálást elutasította. Nyilván azért keresett, hogy segítséget kérjen. A részletekre nem emlékszem, csak az izgatott, hogy lefektessem. Meghívtam titkos kéglimbe, whiskyvel kínáltam. Szomorúan mesélte férje, mellette a saját kálváriáját, mert őt is kirúgták a tanügyből, s megfenyegették, hogy ilyen férjjel soha nem fog Romániában tanári állást kapni. Férje felment Bukarestbe a tanügyminisztériumba egy tíz literes demizson pálinkával, egy magyar államtitkárhoz. A pálinkát elfogadta, de állást nem szerzett. A sötétkép tekintetéből szivárgó szomorúság még kíváncsibbá varázsolta, nem bírtam fékezni magam, talán nem is akartam, lerohantam, s akkor felébredt. Látszott a szemvillanásán, hogy meg tudna ölni. Ellökött, és köszönés nélkül elrohant.

Na most mi ez a telhetetlenség? Nem volt elég Kati, Juli, Andi... Andinak nem is szóltam, hogy ne várjon, pedig megereszthettem volna egy telefont, de akkor semmi sem érdekelt csak a Nóra iránti zsigeri vágy. Később, amikor visszamentem a lakására, Andi letölt, hogy hol kujtorogtam ilyen sokáig. Hazudtam valamit, amiben szokás szerint igazság is volt, hisz valóban találkoztam egy ismerőssel, aki felkavaró hírekkel szolgált. A dolog érzékeny jellegére és a valószínű lehallgatásra tekintettel részleteket nem árultam el, és Andi szokásához híven beletörődni látszott. De egy-két hét múlva bizonyosan rá fog kérdezni erre a napra. Ez a két nap... Máskor is megtörtént, hogy párhuzamosan több nő is vágyam tárgyát képezze. De ez a mohóság, az hogy erkölcsi skrupulusok nélkül... Igaz lenne, amit a szeku terjeszt rólam, hogy betegesen immoralis vagyok? Nem, az erkölcs az valami egészen más. Hűségese nek lenni elvekhez, harcostársakhoz, nem játszani párhuzamosan ellenséges politikai csapatokban, kitartani az igaznak hitt dolgok mellett. Azt hiszem különbséget kell tenni szexuális és közéleti erkölcs között. Még nem vagyok hivatalosan elválva Magditól, de már beadtuk a válópert. Tehát férfiként szabad vagyok. Az, hogy csak egy nőhöz kösse magam egy időben, nem más mint sztereotípiá, egy bizonyos kulturális, földrajzi, társadalmi, vallási környezet elvárása? Keleten mi sem természetesebb, mint a többnejűség. Igaz, a több hivatalos feleségen kívüli szexuális kapcsolat már bűnnek számít. Az tény, hogy nem érzem magam bűnösnek. Persze, ha tudnának egymásról... A három nő bizonyosan csalárdnak érezne, számon kérnék a másikat rajtam, az is lehet, egymás hajába kapnának a szó szoros értelmében. Micsoda vígjátéki jelenet lenne!!! Talán egyszer megírom. Most egy darabig „lenyugszom”? Bár tudnám...

Nyalánki talált egy lehallgatási leiratot, ami úgy ítélte meg, erre az őszintének ható naplójegyzetre rímél.

SOMNIFER forrás

4123-4127 kazetták. (Archívumba elhelyezni, további parancsig megőrizni.)

Január 1. 7 óra, az állomás bekapcsol. A szobában OROSZ PÁL forrás tartózkodik, a feleségével beszélgetnek. A forrás a fiát kritizálja, hogy megint minek kellett Nagyváradra utaznia, helyett, hogy meghúzná magát. Azért ilyen, mert az anyja mindent megengedett neki gyerekkorában. A férj csak hallgasson, sosem volt otthon, rászakadt a három gyerek nevelése – replikázik Vezír Rebeka. Amikor itthon volt, akkor se a gyerekekkel törődött, hanem azt folytatta, amit máshol abba hagyott: ultizott, piált, politizálgatott, pletyzott a havereivel.

8 óra 12 perckor vendégek érkeznek. Mátyás és Zsuzsa. *(Valószínű, a Gorzó házaspárról van szó, akiket KÉKESI és HILDA fedőnéven megfigyelünk.)* Ők népes családjukkal szilvesztereztek, Szentkirályon, ahol van egy fűthető faházuk. Lehet fogni a budapesti tévét. Milyen felemelő érzés volt a magyar himnusz hallani, és énekelni éjfélkor – dicsekszik egymást túllicítva a két vendég. Kritizálták a magyar pártot, hogy nem engedik a himnusz szövegét énekelni, csak a zenét szolgáltatják. Persze, mert Istenről van benne szó. Érdekes műsorok is voltak. Bár a HELGÁban zajló dolgokat kevésbé ismerik, mert ugye kétfévente is nehéz útlevelet kapni. Így az ottani humort nem mindig értik. „Ahogy az ottaniak sem a miénket. Szegény Bajor Bandit is csak udvariasságból tapsolják meg Pesten. Na de a Hofi, az zseniális. Őt mi is értjük.”

Megérkezik SOMNIFER. Kérdés nélkül beszámol szerinte különös szilveszteréről. Megbilincseltek. Szembesítettük KERTITÖRPÉvel, azt állítottuk, újból szervezkednek. Külön fülkébe zárták hazafelé, négy civil tiszt őrizte. Az egyiknél pisztoly is volt. Időnként kikísérték a folyosóra, kinyitották a vagon ajtaját, és megfenyegették, hogy kidobják. *(Hazudik, mint a vízfolyás.)* Idogálnak. A vendégek borát isszák. Dicsérik. Zsuzsa dicsekszik, hogy az apja katolikus kapcsolatain keresztül szerezték a püspöki pincéből. Dél tájban a vendégek távoznak. Csend lesz. A zajokból ítélve valószínű alszanak. Fel-felkelnek, kis- és nagydolgukat végzik. 01-kor az állomás kikapcsol.

Január 2. 8 óra tájban hallatszik mozgolódás. Egy köhécsező férfi rágyújt (*OROSZ PÁL forrás hangja*), szidja a román gyufagyártást, hogy nem gyullad a gyufa. Rekedt női hang utasítja, hogy főzzön kávét (*Rebeka lehet, a felesége*). Férfi hangosan zsörtölődik, tudja, mi a dolga. Szellőztetés zaja, a konyhából mosogatás. A Vezír házaspár folytatja reggeli ténykedését. Telefon. Főszerkesztő helyettes tudatja, hogy bár egy hete lefújták, utólag mégis engedélyezték a fogadást az újév tiszteletére. 10-től szeretettel várják a családot. OROSZ PÁL kérdezi, viheti-e a fiát is. Főszerkhelyettes úgy ítéli meg, hogy tőle vihetné, de tudja, milyen vaskalapos a főszerkesztő, ha nem akar magának kellemetlenséget, SOMNIFERT hagyják otthon. OROSZ megértő, a főszerk helyében ő is így tenne. Öltöznek, távoznak, kulcs csikordul a zárban.

10, 11: csengetnek. Többször. Káromkodás, köhécselés, csoszogás, SOMNIFER hangja: bújj be. Nekem kávé kell innom. Az érkező, nő: a konyhába mennek. Katinak szólítja a házigazda. (*Valószínű, Lazovics Katáról van szó, Lazovics Ildikó igazgatónő lánya, végzős bölcsész*) Kávéznak. SOMNIFER elmeséli váradi kiruccanását. (*Újabb hamis változat*). Már a kolozsvári állomáson észrevette, hogy figyelik. Azt hitte le fogják szállítani az első megállónál. De nem tették. A biztonság kedvéért leszállt a gyorsról Csucsán. Úgy vette észre, nem követik. Stoppal eljutott Élesdig. Ott újra vonatra szállt. Nagyváradon észrevette, hogy várják. Ezért a vonat másik oldalán ugrott le. Átmászott a vágányokat elválasztó korláton, lejutott az aluljáróba, azonban a kijáratot farkaskutyás egyenruhások vigyázták: igazoltatták, bekísérték a vasúti rendőrségre. Ott formálisan kiutasították a megyéből. Aztán feltették a nemzetközi gyorsra, kiürítettek egy hálófülkét. Megpróbált a németül tiltakozó utasokkal kapcsolatba lépni, de a tisztek észrevették és közbeléptek. Megfenyegették, hogy megbilincselik, amennyiben makrancoskodik. Kolozsváron „díszkíséretet” kapott, közölték vele, hogy nem írnak elő számára kötelező tartózkodási helyet, bár megérdemelné, „mert egy escroc, nemernic, derbedeu és pierdevara vagyok”, de ha el akarja kerülni az ilyen kellemetlenségeket, ne hagyja el a megye területét. Kati hősnek nevezi SOMNIFERT. Visszavonulnak a házigazda szobájába. Az ajtót nyitva hagyják. Szeretkeznek. Suttogva beszélnek, nem érthető. 12 óra 15-kor a vendég távozik.

12,18-kor hazaérkezik OROSZ PÁL és felesége. Invitálják fiukat, hogy fogyasszon a fogadásról hazahozott ételekből. SOMNIFER dicséri a főszerkesztő ízlését. Bár az irodalomhoz is úgy értene, mint a hidegtálakhoz. OROSZ elmeséli, hogy Áron Árpád novellista, szerkesztő, már részegen érkezett, és az első pohárköszöntőnél azt mondta: ürítsük poharunkat azokra, akik nincsenek itt. Például – és itt OROSZra mutatott – kollégánk fiára. Ettől mindenki lefagyott. Árpád is megijedhetett a saját vakmerőségétől, mert folytatólagosan azt fejtegette, dadogva és alig érthetően, hogy egyesek bajt hoznak az egész romániai magyarságra felelőtlen hőzöngésükkel. Áron később elfajult, s amikor nekifogott szokása szerint a poharak falhoz vágásához, felesége taxit hívott, és néhányan közös erővel eltávolították a helyiségből, mint utólag beszámoltak róla, némi közelharc árán – Áron részegen mindig azzal dicsekszik, hogy junior boxbajnok volt –, sikerült betuszkolni a kocsiba. Csend, csak SOMNIFER csámcsogása, és horkolásszerű zaj hallatszik. *(Az öregek valószínű lepihentek.)* Telefon. KERTITÖRPE mérnök Váradról. *(Beszélgetésük nem tartalmaz minket érdeklő dolgokat, hacsak az nem, hogy KERTITÖRPE dicsekszik, nem fél tőlünk, sok ismerőse van az állambiztonságtól, még Bukarestből is. Egy disznóhízlalda főmérnökének lenni húshiányos társadalomban kulcspozíció.)* Csend. Valószínű, a célszemély is lepihent. Telefon. Bizonyos Julika. Bukarestből. Szeretné meglátogatni házigazdát. Házigazda beleegyezik. Negyedórányi csend után a zajokból az következik, hogy Julika megérkezett. SOMNIFER megkérdezi: Margaritát játszol? Pörén, egy szál bundában, télvíz idején? Nem fáztál? A nő kuncog. Bevonulnak házigazda szobájába. SOMNIFER: Várj, az öregemék itthon vannak. Papír zizegés. Nő: Te nem vagy normális. Mint a hotelben? Ne zavarjanak? Vihogás. Ajtócsukódás. Szeretkezés zaja tompán. Újból a nappaliban vannak. Julika azt mondja, most is beleborzong. Épp ott volt a barátnőjénél, amikor berontottak a szekusok. SOMNIFER azt

mondja, tegyen párnát a telefonra. A hangjukat is lehalkítják. Valami házkutatásról számol be a nő. Bukarestben, bizonyos Gusztinál. Annyi érthető, hogy kéziratokat vittek el, noha állításuk szerint valutát és aranyat kerestek. Szeretkeznek. (Ez *igen, ez aztán a csődör! Ezt csináljátok utána!*) SOMNIFER: Menjünk a szobámba, úgy tűnik, felébredtek. Ajtócsukódás. Ajtócsikorgás. Az öregek felkelnek. Rebeka konstatálja, hogy fiánál vendég van. Az apa jó hangosan megjegyzi: kurválkodás helyett jobban tenné, ha intézné a lánya tartásdíját. Ő nem lesz hajlandó helyette fizetni. Valaki tárcsáz. Taxit hív. SOMNIFER hangja. OROSZ megjegyzi: Sportolgatunk, sportolgatunk? SOMNIFER: Irigyled? Vezír Rebeka: Inkább rendeznéd már a válást! SOMNIFER: Mindent a maga idejében. Vendég odaköszön az öregeknek. Válasz nem hallatszik. SOMNIFER: Ha keresne valaki, kábé két óra múlva itthon leszek. El. Telefon. Lali hívja OROSZt sakkozni. Rebeka nem tart vele, fáradt. OROSZ távozik. Televízió híradó. Később csend. Rádióon Rebeka zenét hallgat. 22 órakor a lakás elcsendesedik.

23-kor érkezik valaki. Étkezés zaja. Halkan fütyörészik. Elcsendesedik.

24,14-kor OROSZ PÁL érkezik. Hangosan zsémbel. A fia zsibvásárt hagyott a konyhaasztalon. Nem lehet rendre szoktatni. Otthagyt mindent, mint kutya a piszkát. Még dohog egy ideig, majd visszavonul. Állomás 01-kor leáll.

Tiszt megjegyzése: Bukarest jóváhagyását kérni, hogy az anyagot felhasználhassuk SOMNIFER kompromittálására. Sürgős!

Nyalánki elmerengett az elképzelt helyzeten. A hangkazettát románra fordító tiszt tanúja egy, illetve ezúttal több szeretkezésnek. Az emberi kapcsolatok legintimebb típusa egy erőszakszervezet bilincsébe zárul. A tiszt kommentálja, amit hall. Részben az érthetőség motiválja, másrészt szabad utat enged ösztönlény mivoltának, skrupulus nélkül tárggyá degradálja a megfigyeltet. A kihallgatás során utalhattak a lehallgatás részleteire, amit Álmos erős fantáziája még ki is színezhett. Felháborodása azt jelenti, hogy megkapták a jóváhagyást az információ kompromittáló felhasználására, s így terjedhetett el a szaftos hír a kolozsvári értelmiségi berkekben Álmos határtalan erkölcstelenségéről.

Vacsora után kiment megint, ezúttal egyedül a faluba.

Az elhagyott parton sétálva feltűnt egy furcsa jelenet. Idős férfi poroszkált botra támaszkodva fekete felkiáltójelként a szürkületben, ötven méternyire előtte. Hosszú lódenkabátjába bele-belekapott a fel-fellobbanó szél, olyan légiesnek tűnt, hogy félő volt, felkapja és ki tudja hol ejti le. Furgon húzott el mellettük, lefékezett, egy rekedtes férfihang kiszólt: Helló. Nem tudod, van-e a közelben valami pizzeria féle? Nem vagyok idevaló, mondta ő. A furgon padlógázzal tovább indult, lefékezett az öreg mellett is. Nem hallotta a párbeszédet. A kocsi tovább hajtott. Az öreg leült egy padra. Ő elballagott az elhagyott strandig, megállt a vízparton, gyönyörködött a fodrozódó víztükör látványában. Újra motorzúgás hallatszott, az előbbi furgon. Megálltak az üldögélő öreggel majdnem szemben, egy parkoló öbölben. Bőrkabátos fickó ugrott ki, a vezető emeletesen egymásra rakott pizzás dobozokat nyújtott ki neki. Elhúzta a furgon oldalsó ajtaját. Női örömrivalgás hallatszott, a férfi mozdulataiból ítélve szétosztotta a bent lévőeknek a szerzeményt. Aztán különböző színű palackokat is beadott.

Nyalánki ösztönös késztetést érzett, hogy megbizonyosodjon, mi az az egyetlen valami, ami a mozdulatlan tájban történik. Az öreggel egy vonalba érve leült mellé. A furgon belseje budoárszerűen kiképezve alig öltözött fiatal nőket rejtett. Különböző pozícióban, ki hason fekve, ki ülve, ki hanyatt fogyasztották az ételt, italt. Az öreg is majszolt egy pizzaszeletet – talán jutalomként kaphatta az információért –, de úgy belemerült a látványba, hogy talán észre sem vette Nyalánkit. A bőrkabátos letekerte a szélvédőt: Kell valami tesó? Nyalánki megrázta a fejét. – Akkor húzz a picsába, mi nem tartozunk a panorámához. Értve vagyok? Nyalánki jobbnak látta nem kockáztatni a maradást. Felállt és tovább ballagott, megállapítva magában, hogy egy motorizált kuplerájt látott. Szezonban biztosan van klientúra, de ilyenkor? A látvány annyira felkavarta, hogy egy verset kezdett komponálni. Mire hazaért, már készen volt, alig várta hogy rögzíthesse, nehogy elfelejtse.

BALATONEST

Meztelen női testek
kandi holdas estén
A góré elment vizelni vagy hova
A nyitott furgon égi-éji csoda

Öregúr álla leesve
Háta mögül kiles az este
Csendben próbál lépni a murván
Rábomolni titkon durván

fénycombokra szilikondudákra
Öregúr ámul bámul

Csupa csupa szemmé tágul
Vonat zakatol vagy a szív?

Parkolón túl a Balaton
Fáradt testeken túl az ég
hullámszik mint női szép
test ha dugják Kopasz fazon

hoz sört, cigit, pizzát, kólát
Fogyasztatok csajok szól át
félvállon Ajtó becsapva
A padon árván szuszog öregúr kalapja

Többször átjavította. Éjfélre elégedett volt vele. Régóta nem írt verset. Azzal a boldog tudattal bújt ágyba, hogy még nincs teljesen kiégve, a lélek húrjai még képesek rezonálni, ha megpendíti az a felfoghatatlan kéz, amit ihletnek neveznek jobb híján.

NEGYPEDIK NAP

Kurtán aludt. Korán ébredt. Hirtelen nem tudta, milyen nap van, meg kellett nézze a mobilján: április 29, szerda, Valéria és Nimród napja. Ilyen nevű ismerősei nincsenek. Rádöbbsent, hogy mindeddig csak első este teljesítette ígéretét, hogy felhívja gyermekeit. Annyira belemerült a munkába. Persze, Emő is kereshette volna Őt. Ha nem tette, miért nem? Nyilván nem akarta „zavarni”. Alig várta, hogy reggel legyen. Otthon kell lennie, mert az oktatás online folyik. Lapozgatta az anyagot, de nem tudott odafigyelni. Alig várta, hogy eljöjjön a reggeli ideje. Ott ücsörgött 8-ig, akkor felhívta a feleségét. Bizony baj van. De Emő nem akarta

„zavarni”, úgysem tudott volna a távolból segíteni. Megoldotta egyedül. Kicsi Emő két napig hányt. Azt hitte covid. Szerencsére a teszt negatív lett. Egyszerű influenza – állapította meg a gyermekorvos. Most már jobban van. Viszont úgy néz ki, elkapta az öccse is, lázasan ébredt. Mindenért elpityeredik. Nem elég a múltkori baleset, most meg ez. Olyan elesett. „Odabújós”. Beszélt a kicsikkel. Nagyon várják haza. Inkább csendben lesznek, hagyják „dódozni”.

Dilemmában volt. A szállást előre kifizette, a pénzt vissza nem adják, elvégre tőlük nyugodtan maradhat. Legalább a hetet kitölti. Csak a munkára koncentrál, jól kell haladnia! Vigyázat, izzadságszag a láthatáron! – vélte hallani bálványa figyelmeztetését az örök vadászmezőkről. Az otthoniakkal folytatott beszélgetés csilapította lelkipurdalását, új erőforrásokat vélt felfedezni önmagában.

Megállapította, hogy az emigrációban Vezír tényleges naplót nem vezetett. Legalább is, abból a korszakból nem talált mást, mint ilyeneket:

Dr. Kemény Ágostnál voltunk vacsoravendégek. Az ebédlő a székely népművészet kiállítóterme is lehetett volna. Jól éreztük magunkat, hazait kaptunk vacsorára: töltött káposzta, kürtöskalács. Andi elemében volt, a házigazda unszolására még mezősegi népdalokat is énekelt.

Keltezte nem volt, mindenesetre '86 decembere után kellett történnie, miután második feleségét is kiengedték a román hatóságok. Aztán, szintén keltezetlenül:

Zürichben Dr. Király Benjámint nőgyógyásszal találkoztam. Egy korábbi előadásomon mutattak be egymásnak. Meghívott ebédre, a város állítólag legelőkelőbb éttermébe. Nyilván éreztetni akarta, hogy ő ezt megengedheti magának. Émlített egy szekust, akiről az volt a benyomása, elege lett a rendszerből. Kivizsgálását tessék-lássék végezte, szinte szórakozottan. Egyszer többet mondott mint kellett volna. Figyelmeztette, hogy csak arra válaszoljon, amit kérdez. Ó, milyen naivak ezek az én

honfitársaim. Vélt emberséget vizionálnak az embertelenségbe. Hogy elviselhetőbb legyen. Az önbecsapás tipikus példája. Nem veszik észre, hogy a jóindulat, csali. Aztán ha bekapta a horgot a halacska, vergődhet, nem szabadul.

Egy kitépett, kockás noteszlapon ez állt:

Münchenbe utaztam a Szabadeurópához. Nagyjából így képzeltem el. Erődítés az Olimpiai stadion szomszédságában. Igaz, esztétikus. A szerkesztők nem tettek rám valami mély benyomást. Azt hitték, azonnal igent mondok az ajánlatukra. Lassan a testtel uraim! A Költő áron alul nem eladó!

A visszatelepülés idején sem nagyon lehetett ideje önelemzésre/önértelmezésre. Úgy tűnik, ritkán kételkedett önmagában, cselekedetei helyességében. Önelemzései inkább magabiztos apológiaként hatottak. Az első feljegyzés, amit érdemesnek talált a felhasználásra, a dicsőséges pártvezetői korszak alkonyán keletkezhetett. Amikor már támadások kereszttüzében állt, amikor már minden kockázatot felvállalva védekezett. Meghívták Budapestre és elfogadta a megmérettetést a Deres című élő tévéműsorban.

1993. Október 1. péntek

Sokan kérdezik majd, barátok és ellenségek egyaránt, hogy vajon miért vállaltam a „deresre húzást”. Kockázatos vállalkozás, nagyon kockázatos. Élő adás, nem lehet utólag kivágni semmit. Magdolna óva intett, mondjam vissza, férje hallotta bizalmas pesti politikai körökben, hogy törbe akarnak csalni. Ő ilyen, majd tíz éve váltunk el, de őszintén aggódik, nehogy elbukjak.

Persze bennem is felmerült, hogy a televízió urai nem tiszta szándékkal ajánlották fel a műsorban való szereplést. Maga a főigazgató, akit amúgy a legjobb magyar esszéistának tartok, keresett meg telefonon. Azt mondta, a magyar közvéleményt érdekli a „nemzetközi tekintélyű” politikus-költő kivonulása a politikai életből. (Rögtön beugrott a holló és a róka fabulája.) Miért nem szálltam harcba a pártelnöki tisztségért? Amikor a legesélyesebbnek számítottam. Persze, itt azért kicsit kilógott ama nevezetes lóláb. Elvégre ellenségeim azt terjesztették, politikai riválisaim zsarolnak, hogy ha nem vonulok vissza, „kitálatnak”. De nemcsak egy döntésről van szó, hanem a terveim is érdeklik a nagyérdeműt - udvarolt tovább Elemér úr. Netán Magyarországon szeretném folytatni a pályafutásom? Ha igen, melyik pártban? Mert semleges civilként nem tud elképzelni. Majdnem félbeszakítottam egy kérdéssel: csak nem féltek tőlem?

Egy nap gondolkodási időt kértem, amit természetesnek találtak és elfogadtak. Ezt jó jelnek tekintetem, hiszen elvben időt kaptam szándékaik kipuhatolására. Felhívtam Csóka Gyulát, akivel sok jó ügyön dolgoztunk együtt. Nem találtam sem otthon, sem a pártközpontban, sem a parlamentben. Beszéltem néhány dörzsölt ismerőssel. Egybehangzóan óvtak a kihívás elfogadásától. Ez a sok „féltség” valósággal felizgatott. Ha ennyien mondják, hogy nem, azt bizonyosan igenként kell értelmeznem. Késő délután hívott vissza Csóka. Elmondtam neki, mire kértek fel. Ki lesz a vállatom? Nem közölték, igaz nem is kérdeztem. Tudjam meg ki. Ha nem közlik előre, mondjam vissza. Ha a kérdezőm Hóhányó Henrietta lesz, vagy Jusztics Vladisláv, ne kockáztassak. Ezek minden hájjal megkent, lelkiismeret nélküli kopók. Ha Betlehem Jónás, akkor vállalhatom. Jónás nem fojja beléd a szót, enged érvelni. Gyula megígérte, puhatólózni fog. Mindenütt rendelkezik megbízható forrásokkal, ha megtud valami konkrétumot, azonnal visszahív. (Ez úgy hangzott, mintha egy fedett tiszt nyilatkozta volna; Csókának lenne köze a titkosszolgálatához?) Ha nem telefonál, azt jelenti, sikertelen volt a próbálkozása. És ezt vegyem figyelmeztetésnek. Ha neki nem sikerül információt szerezni a kapcsolatai révén, akkor biztosra vehetem, összeesküvés áldozata vagyok. Másnap reggel sem késő lemondani. Persze tele lesz a sajtó gyávaságom világgá kürtölésével, de az még mindig jobb, mintha belekapaszkodnak egy-egy nem eléggé körülbástyázott mondatomba, s szétugatják sejtéseiket és sejtéseiket. Okos tanács, de nem fogadtam meg. Pedig nem hívott vissza. Úgy éreztem, ártatlanságomat azzal bizonyíthatom a legeggyértelműbben, ha kiülök ország-világ elé, és vállalom a megmérettetést. Ha van egy ilyen kihíváshoz bátorságom, akkor nem lehetek bűnös. Nem először történik életemben, hogy olyan utat választok, amiről mindenki lebeszél, s a végén nekem lett igazam. Sohasem akartam meghátrálni az izgalmas kockázatok előtt. Ezért szeretem a pókért is. Nincs nagyobb sikerélmény, mint blöfföléssel nyerni.

Hóhányót sorsolták ki nekem. Sikerült kétvállra fektetnem a nagyképpű, de mint kiderült az erdélyi ügyekben felettébb tájékozatlan első női taxisofőrt. Azt hitte, zavarba hoz azzal, ha nekem szögezi állítólagos elszámolási „botrányomat”. Hogy a pártom vezetői nyilvánosan vádolnak, nem kitaláció, rosszindulatú pletyka. Sajtcédulákkal nem foglalkozom - söpörtem le az asztalról a rázósnak hitt kérdést.

Persze a mai lapok többsége, komolytalansággal vádol. Hogy sáros vagyok, s azt hiszem, el lehet intézni egy kézlegyintéssel, sajtcédulázással. Pedig itt a magyar dolgozók pénzéről van szó, amit én csak úgy könnyelműen elherdállok. Abban a tévhitben ringatózom, hogy jogi eszközökkel nem tudnak fogást találni rajtam, mert hogy nem vagyok magyar állampolgár, és mivel a bűncselekmény az ország határain túl valósult meg, nem vagyok tettenérhető. De ez nem egészen így van, nemzetközi bíróság is létezik. Egyébként egy Erdélyből elszármazott pennarágó odáig ment, hogy kifejtette, a magyar adófilléreket saját imázsom felépítésére használtam, hogy úgy tűnjek fel az erdélyi magyarság szemében, mint nagyvonalú, megvesztegethetetlen sajtómágnás, aki nem fél a korrump román hatalmi gépezettől. Lehet, hogy tehetséges költő vagyok, de pénzköltőnek felettébb tehetségtelen, amihez csak nyúlok, csődbe viszem. Ő nyilván értette, de úgy tett mintha nem értené, hogy nem tehettem másképp. Ha kitudódik, hogy nem a saját pénzemen, hanem a magyar állam támogatásával működtetem a „médiabirodalmamot”, azonnal kikiáltottak volna a magyar titkosszolgálat ügynökének, s verték volna az asztalt, hogy azonnal tartóztassanak le. Amit ugye a legszélsőségesebb román sajtósok amúgyis hisztérikusan és szisztematikusan követeltek.

Nem bánom, hogy kiültem a „deresre”, de abban tévedtem, hogy ellenségeimet el tudom hallgattatni ezzel a joggal vakmerőnek minősíthető húzással.

Nyalánki a nap hátralévő részét azzal töltötte, hogy kiderítse, mi is volt az a „Deres”, Álmoson kívül, kik voltak hajlandók vállalni a „kínvallatást”; szeretne volna összehasonlítani a szereplők politikai hátterét az Álmos helyzetével. Csalatkozott, az interneten semmit sem talált. Könyvtárazni kellene, akkor még nem volt internet, nem beszélve arról, hogy az online információszolgáltatás hőskorában az archiválásra alig fordítottak figyelmet. Majd otthon megpróbál engedélyt kérni némi kutakodásra a tévé archívumában. Hacsak nem zár be megint minden a pandémia miatt.

Este újfent beszélt a családdal. Álmoska annyira aranyos volt – küldte a puszikat és szivecskéket –, hogy már szinte fájt. Anyja szerint sokkal jobban van, mint előző nap. Délben hajlandó volt a levesből fogyasztani. Edina elolvasott neki egy versikét, bizonyítandó, hogy mennyit fejlődött, mióta az apja cserben hagyta őket. Mi az hogy „cserben” apa? Hirtelen nem tudta, megígérte, hogy másnapra kideríti. Ha nem tudta, mit jelent, csakis az anyja szájából hallhatta ezt a kifejezést.

Valóban első dolga az volt a beszélgetést követően, hogy megtudja, a bőrcserzés technológiájából származik a kifejezés. A bőrt, a csere tölgy kérgéből kivont anyaggal dúsított lében áztatták. Az ilyen lével megtöltött hordóba vagy kádba esni, nem lehetett kellemes, főleg, ha még benne is hagyták az áldozatot. A kifejezés értelme az lenne, hogy akit cserbenhagynak, az olyan lesz, mint a cserzőlében túl sokáig tartott bőr? Úgy tűnik igen, ezt találta az online etimológiai szótárban: „Ha a nyersbőr sokáig marad a cserlében, akkor vagy teljesen tönkremegy, vagy pedig erősen csökken a hasznavehetősége.” Na amíg ezt elmagyarázza Edinának másnap, beleöszül. Vagyis csak folytatja azt, amit a természet már elkezdett.

Aztán már semmi nem történt. Javította az elkészült szöveget. Szokása volt, hogy a találmányra kiválasztott részt laponként átolvasva, egy kívülálló szemével próbálta nézni a leírtakat, függetlenül a kontextustól. Csak mint alkalmas és alkalmatlan szavak mondatokba foglalt összességét. Volt, amikor olyan idegennek érezte, mintha nem ő írta volna, máskor meg zseniálisnak tűnt egy-egy megfogalmazás, és betöltötte egyfajta elégedettség, egyfajta büszkeség, hogy értelme volt a seggelésnek. És volt amikor érezte, hogy egy szövegrész slamos, erőtlenséges, de nem tudott jobbat kitalálni. Olyankor a tehetetlenség, a tehetségtelenség, önvád polip karjai fojtogatták. Amikor már nem fogta fel, mit olvas, feladta és lefeküdt.

ÖTÖDIK NAP

Futással indított. Köd ereszkedett a vidékre. Mintha a semmiben rakná a lábait egymás után, a légzés is nehezebb a vattaszerű, apró cseppek megfoghatatlan masszájába bugyolálva. Futott, futott, mintha a semmibe, az út szélét jelző fák árnyéknak tűntek. Csak egy-egy időnkénti kakaskukorékolás, kutyaugatás jelezte, hogy van élet körülötte. Adott pillanatban úgy érezte, eltévedt, meg kellett állnia, s a mobilján kideríteni, merre induljon a szállás felé. Egy rég olvasott perzsa költő magyarra fordított sorai visszhangoztak lelkében:

Köd ül a kerteken,
Bánat a szívemen,
A rózsák szomorúan
Hajtja le fejét

Át kellett öltöznie; az átnedvesedett joggingot felterítette a meleg radiátorra. Az étkező már tele volt, helyet kellett kérnie valakitől. Bizonyára a hosszú hétvégére tekintettel némelyek, akik megengedhetik maguknak, úgy gondolták a Balaton partján illik azt eltölteni. Egy frissen érkezett, jól konzervált, igazán vonzó, majdhogynem kihívóan bájos, ötvenes nőtől kért engedélyt, hogy az asztalához ülhessen.

Vértse Zsófit előző este, már vacsoraidő után hozta kocsival a barátja, aki rögtön vissza is fordult. Egy lapnál dolgoztak, Zsófi rovatvezető, Gáspár főszerkesztő helyettes. Nyalánki mindkettőjüket jól ismerte, egy generációhoz tartoztak, a FISZ és a JAK tagjaként, gyakran üléseztek együtt megvitatva a „fiatal irodalom egzisztenciális problémáit”. Zsófiról rossz nyelvek azt pletykálták, hogy mindig megtalálta azt a férfit, akinek köszönhetően feljebb tudott lépni az érvényesülés nyaktörő lépcsőin. Legsikeresebb művei, a fantasztikum és a realitás bizarr keverékeként jöttek létre, rendszerint állatbarát nők, és emberarcú állatok voltak a szereplői, kiegészülve öregtölgy-szerű nagymamákkal és nagynénikkel. Azt mondta, csak pár napra szabadult el a „metropolisz kaotikus káoszából”, van egy ötlete, szeretné tisztázni magában, hogy érdemes-e megvalósítani. Zsófi mátraaljai kis faluból származott, és szerette eljátszani az echte urbánus polgárt, akinek elege van a városi „nyüzsiből”, alig várja, hogy kiszökjön az idilli vidék bukolikus békéjébe. Lehalkítva hangját és óvatosan körbetekintve megsúgta a hallatlan hírt: Gárdonyi Simont kinevezték miniszteri biztosnak a nemzeti múzeumhoz. Azt beszélnek, hogy ez az első lépés a főigazgatói székhez. Ezt felettébb érdekes fordulatként nevezte Vértse Zsófi. Ő nem hiszi, hogy feladja a politikusi státust, meg főleg az azzal járó előnyöket. Hugó mit gondol erről? Nyalánki megjegyezte, hogy a nemzeti múzeum igazgatójának lenni kultúrpolitikai attitűdöt igényel. A szerkesztőnő helyeselt és helyesbített: arra gondolt, hogy a parlamenti politizálással vajon szakít-e majd, Hugó mire tippel. Nyalánki kikerülte a választ, ő nem folytat pártpolitikát, nem is ért hozzá, igyekszik kikerülni, hogy ostobaságokat mondjon. Sok halaszthatatlan munkájára hivatkozva az étkezést követően elbúcsúzott. Zsófi nem marasztalta, Hugó pedig nem lepődött meg. Magának való, saját kis elvarázsolt világába mániákusan begubózó személyiségnek ismerte a nőt.

Míg felbaktatott a szobájába arra gondolt többek közt, hogy mestere Gárdonyit tekintette egyik legádázabb ellenlábásának a jobboldalon, aki folyton riválisnak képzelte magát, miközben Vezír kikérte magának: nincsenek egy súlycsoportban. „Alattomos főhátramozdító” – háborgott egy alkalommal, amikor nála járt a minisztériumban. Sajnos ezt igen gyakran megtette – panaszkodott egyszer Álmos, valamelyik római látogatásakor. A parlament kulturális bizottságának elnökeként jogot formált arra, hogy „rajta tartsa a kezét a kultúrpolitikán”, ahogy egyszer nyilatkozta. Energikus szerepe volt abban – Álmos szerint –, hogy államtitkárként, ne tudja megvalósítani az elképzeléseit. Nyalánki tudatosan nem olvasott online híreket szigligeti tartózkodása alatt, ki akarta zárni az alkotás légköréből a napi valóságot, ami mégsem sikerült, lásd a Pemetével és Vértisével való találkozást.

A Sors megrajzolhatatlan keze?

Gárdonyi Simon az egyik, viszonylag hosszú feljegyzésben is szerepel.

2012. június 16. Szombat. A helyszín Kolozsvár. Ő ugye akkoriban épp akklimatizálódási periódusát élte Rómában, a magyar valóság kevésbé érdekelte. Vezír ezzel szemben élete egyik legkeservesebb periódusát élhette át, aminél csak az eremdéeszes pártfunkcióiról való lemondása lehetett kínkeservesebb. Korabeli újságok szerint a lemondást követő napokban elérhetetlen volt Vezír. A fenti keltezésű szűkszavú feljegyzésből kitetszik: Haza bujdosott az anyjához Kolozsvárra, „édes mamához”, akit büszkén hordozott jobbján, a kinevezési ceremónián. Boldog, önfeledt percek, sőt napokat akart szerezni neki, hogy megmutassa, költő fia nem sarlatán, komoly politikus bízta meg, komoly nemzetépítő feladatokkal. Nem említi a naplóbejegyzésben, de nyilván nem akarta, hogy rosszindulatú forrásból tudja meg a rossz hírt, hogy tekintélyt parancsoló megbízatása, eddig tartott, vége. Meg akarta kímélni az anyját bántó, szurkáló megjegyzésektől, amelyekből fia miatt gyakran bősséggel kijutott neki. És főleg azt szerette volna tudatosítani, hogy ez nem bukás, tanácsadóként még növelheti is a befolyását, az hogy kevésbé látványos ez a szerepkör, ne bántsa „édes mamát”. Szarkasztikus megjegyzésekre ne adjon semmit. Sikertelen államtitkári megítélésében Gárdonyit nevezi meg fő-fő áskálódónak, akit az anya nem ismer, ezért részletesebben is bemutatja, bár „kár rá figyelmet pazarolni”. A FISZ elnökeként magának vindikálta a magyar költészet megújítását avantgárd eszközökkel, figyelmen kívül hagyva az ő akkor már igencsak elismert munkásságát. Amikor kikönyökölte magának az Írószövetség titkári tisztjét, ami fizetéssel jár, az erdélyiek kiszorításán ügyködött, miközben természetesen a határokon túliak nagy barátjának mutatkozott, különösen, ha az illető nem lépte át gyakran a magyar-román határt. Mint a parlamenti kulturális bizottság vezetője alattomosan kritizálta az államtitkárság munkáját, különös tekintettel Álmos vezetési stílusára, amit kiszámíthatatlannak és öntörvényűnek bélyegzett; miközben – írja Álmos –, valahányszor összefutottak a parlament folyosóin, széles mosollyal köszöntötte, és a lehető legbarátságosabban traccsolt vele

semmiségekről néhány percig. „Édes mama” reakcióját nem említi a bejegyzésben.

A déli szendvicset követően végignyúlt az ágyon, hogy az üléstől megfájdult gerincét kiegyenesítse. Elaludt. Több mint egy órát szunyokált, és amikor felébredt, nem tudta hol van. Percekbe telt, míg visszazökkent a realitásba. Mostanában gyakran álmodta azt, hogy mocsaras, vizenyős területen menekül, és váratlanul kies rétre ér, ahol ragyog a nap, kellemes illatokat sodor a szellő, és valami földöntúli béke honol. Ébredéskor nehezen tér vissza a valóságba. Míg kávét kavart a csapból eresztett forró vízzel, teljesen összefüggéstelenül egy Álmos kézírásával írott levél jutott eszébe, amivel nem tudott mit kezdeni, címzettje nem volt, de tartalma szerint egy kihunyóban lévő, de még lebegtetett szerelmi kapcsolat terméke.

Még otthon, a SOMNIFER dosszié áttekintése közben bukkant rá a 7. kötet végén, egy furcsa történetre. A Rudy és Gracián fedőnevet viselő informátor, arról értesíti tartótisztjét, hogy Magyarországra készül, ami persze nem titok az állambiztonság előtt, hisz ahogy tartótisztje megjegyzi „fel volt dolgozva kémelhárításként”. Nincsenek rokonai, ismerősei, nem tudja hol fog megszállni. Valószínű, ezt azért hangsúlyozza, hogy motivációként a szűkre szabott forint keretet esetleg kibővíti. Magyarországi útját ugródeszkának tekinti tervezett franciaországi túrnéjához, ugyanis az illető bábos, magán bábszínházat működtet, ami a kor Romániájában rendszeridegen, ám létezik, tehát abszurd. Elmondása szerint véletlenül találkozott az utcán Álmossal. Ezután elmeneteléig többször találkoztak. A legutolsó találkozás időpontja '84 január 10, délután 6 óra. Álmos, mivel azt állítja, mindenhova követik, és lakását is állandó megfigyelés alatt tartják, azt javasolja, hogy a város központi klinikájának folyosóján, a szemészeti osztályon találkozzanak, ahol nagyon sokan várakoznak mindig. A következő lapon a tartótiszt jelentése áll, amelyben azt írja, hogy Rudy átadott neki egy levelet, amit Álmos vele fog elküldeni. A levél román fordítása mellékelve. Lefényképezés után vissza kell adni a forrásnak, hogy célba juttathassa.

Megnézte a gépen, jól emlékszik-e. Igen. Újra olvasta az ominózus levelet. Annak keletkezése január 10, délután. Összevetette a román fordítással. Kétség nem fér hozzá, a fordítás eredetijét tartja a kezében. Az érdekes az, hogy a vers, ami a levél tárgya, sem a szekus dossziében, sem a birtokába jutott elveszettnek hitt iratok között nem szerepel. Minthogy az írás épp a hiányzó vonásokra utal, Vezír Álmos és a nők viszonyulására reflektál, fontos. A kérdés, hova illessze. Vacsoráig lapozgatta előre-hátra a kéziratot. És végre ötlete támadt.

TGM nekrológiájában említ egy szintén a levél titkát érintő utalást. Rákeresett. Rosszul emlékezett. Nem versről van abban szó, hanem 40 oldalas szerelmes levélről. A kontextus valószínűsíti, hogy a hiányzó, a költő által már túlhaladottnak minősített vers, és a TGM által említett szerelmes levél, ugyanazon nőhöz íródott, a Kolozsvárról az Újvilágba települt, csak monogrammal jelzett G.A.-hoz. A címzett hölgy azért mutatta meg TGM-nek, mert nem értette, és megbízott benne, mint korábbi barátjában. Az eredetileg G.A. - hoz írt verset akarja Álmos levele értelmében egy másik, ezúttal budapesti hölgy, mint hozzá címzettet megjelentetni, ha igaz. Tehát hova is kerüljön ez a rövidsége ellenére annyira sokatmondó levelecske? Talán oda, ahol többek közt arról esik szó, hogyan sikerült női szíveken keresztül a közérdeklődés középpontjába kerülni a költőnek: a *Bevezetés a vakvilágba* című első fejezet végére. Beírta.

Vacsora, kissé elkésve, egyedül. Vértse Zsófi nem mutatkozott azalatt, míg ő az ételt elfogyasztotta a már kiürült étkezőben. Vacsora után megivott egy palack villányi cabernet sauvignont, a nyitott ablaknál. Hátha a szoba légterén túl a gondolatai is felfrissülnek. Nem így történt. Kisétált a tóhoz. Olyan „embertelen” volt a táj, mintha nem is lenne ünnep. Nyilván a pandémia miatt, az emberek otthon ülők lettek – gondolta. A majálisokat szerte az országban lemondták. Ha ő most regényhős lenne, történnie kellene vele valaminek. Váratlanul, valaki idegen felbukkanna a sétányon, valaki, aki szintén magányos. Mondjuk egy „összetört szívű” gyönyörű nő. Vagy ha nem is gyönyörű, karakteres, a felejthetetlen fajtából. Hogy barna-e vagy szőke, az most mellékes. Különben a mai nőknél a hajszín épp úgy cserélhető, mint a fehérnemű. De lehetne egy háromgyerekes családanya is, aki most döbbsen rá, hogy majd négy évtized eltelt az életéből, és ő még nem „élt”. Tiritarkára festette a haját és „nyitott” a világra. Ez most nagy divat: drámák, filmek foglalkoznak a témával. Mintha a gyerekek világra hozása, az azt megelőző szerelem és családalapítás, a hűség biztonsága, a gyerekek személyiségének kiteljesedése, nevelésük, irányításuk, a családi élettel párhuzamos szakmai kihívások nem lenne „élet”. Mintha a szórakozás, bulik, kicsapongások, szerelmi kapcsolatok sűrű váltogatása lennének az egyedüli „életnek” nevezhető történések. A kontextus sugallatára Vértse Zsófi is lehetne a felbukkanó hős, aki új fordulatot adna a cselekménynek.

De nem volt regényhős. Gondolatai egyre kitartóbban terelődtek otthon hagyott, az ő hiányától szenvedő gyerekeire. Fázni kezdett. Egy nem túl vastag pulóvert viselt a póló fölött, és egyre erősebben fújt az Alpokalja irányából a szél. És egyre csípősebb lett. Hó szagot hozott. Újból rázendít a havazás? Meggyorsította a lépteit, az utolsó száz métert futva tette meg, hogy felmelegedjen. Hozott otthonról egy palack törköly pálinkát „minden eshetőségre”. Lusta volt poharat keresni, üvegből ivott néhány kortyot. Bekapcsolta a tévét. Váltogatta a csatornákat. Száz csatorna és semmi, amire érdemes lenne időt pazarolni. Jobb híján efbiájós rendőr filmet választott. Otthon is látott belőle néhány részt. Nagyon kilógott a lóláb: a film a politikai korrektség iskolapéldája kívánt lenni, amelyben az afro-amerikai bűnözők felmentést kapnak, mert ők valójában áldozatok, a fehérek által ösztönösen gyakorolt faji diszkrimináció taszítja őket bűncselekménybe, a szövetségi nyomozók rendszerint migráns-hátterűek, vagy LMBTQ lények, de roppant becsületesek és igazságosak. Ugyanez nem mondható el középserű, átlagosan egyhangú családi életet élő fehér, „normális” társaikról, kivéve, ha azok egyben az izraeli Moszad-ügynökei is, az elkötelezett szövetségi viszony illusztrációjaként. Az europoidok, igyekeznek küzdeni fehérbőrűségükből következő rasszista előítéleteikkel, de ez nem mindig sikerül. Végül a nagy fehér főnök, akinek élettársa természetesen afro-amerikai, fogadott gyerekük vietnámi árva, akinek szüleit az amcsi katonák ölték meg, nos ez a főnök mindent helyére tesz és a végszó happy end. Még néhányszor belekortyolt a pálinkába, a sokadik kibírhatatlan reklámszünet közben bele aludt a filmbe. Éjjel egy óra elmúlt amikor felébredt a fotelben, lekapcsolta a készüléket, levetkőzött és ágyba bújt. Nem akarta követni a rendíthetetlen főnyomozók példáját, akik éjszakába nyúlóan igyekeznek megoldani a bűnügyet és íróasztalukra borulva, vagy két összetolt fotelbe kuporodva, öltönyben, fehér ingben, nyakkendőben vészelik át az éjszakát.

HATODIK NAP

Későn ébredt, majdhogynem lekészte a reggelit. Döbbsen látta a behavazott tájat, a hó borította virágos, vagy már apró gyümölcsökkel büszkélkedő fákat. Nesze neked gyümölcstermés! Nem volt kedve futni, de még sétálni sem. Kávét, s munka, a munka ünnepén. Hóban majálisozni? Elégé bizarrul hangzik. Persze, tőle most távol áll bármiféle ünneplés. Különb is mindenféle nyilvános összejövetelet felfüggesztettek.

Újra átlapozta a Rafael Gábor Zsiga két dossziéjában talált anyagot, úgy vélte nincs semmi több hasznosítható. Át kell néznie még egyszer a szekus dossziékat, mert azokat elég felületesen kezelte. Elsőre észre sem vette, hogy mennyire hiányosak. Csak a tartalmi vonatkozásokra figyelt. Aztán észrevette, hogy az iratok többségén legalább kettő, de volt amelyiken három oldalszám is szerepelt. Az „érvényest” bekarikázták. Még később vette észre, hogy oldalak hiányoznak, volt, hogy tizenöt-húsz oldal is. A prímet a 13. kötet vitte, ahol a lezáró pecsét szerinti 496 lapból csak 28 maradt. A címlap szerint lehallgatásból származó információkat kellene tartalmaznia, de a kevés maradék dokumentum nem az. És ez még mindig jobb, mint az, hogy a 12. kötet teljességgel hiányzott. Reklamált az ismeretlen küldőnél. Válasz nem érkezett. Egyáltalán a dosszié léte is ellentmond a Levéltár szabályzatának, amely szerint a teljes anyag csak az érintettet illeti meg. A kutató láthatja az egészet, de csak az anyag 50%-át kérheti másolatban. Akkor ez eredetileg Vezír Álmos tulajdona lehetett? De hogy került máshoz? Neki nem volt türelme hozzá, s átadta egy bizalmasának? Olyannak, akiben Nyalánkinál jobban bízott? A jelek szerint hiába? És a szerinte félreérthető, félremagyarázható dokumentumokat egyszerűen kiemelte a tömegből? Az sem elképzelhetetlen, hogy olyan kutatótól került hozzá, akivel a levéltár kivételt tett. Mint Enzo Boccioni. Az is reális lehetőség, hogy a dokumentum-gazda a kiválogatott anyagot a feldolgozást követően elfelejtette visszatenni a kötetbe, ahonnan kiemelte, és a maradékot szkennelte be s küldte el neki.

Amikor olvasta a titkos iratokat, az érdekeseket kötetenként feljegyezte, ha nagyon érdekesnek találta, kihúzóval jelezte. Most ezeket a tartalomjegyzékeket böngészte újra. Ha izgalmasnak vélte némelyiket azok közül, amelyeket még nem hasznosított, újra olvasta az eredetit. Belemerült egy elsüllyedt, vészterhes világba, megjelentek képzeletében a besúgók, az áldozatok, egyeseket személyesen ismert, másokról ismerőseitől hallott ezt-azt. Ilyen volt a penge eszű, és alkoholproblémákkal küzdő bátor ellenálló irodalomtörténész mint célszemély, ELENA, alias Gyimesi Éva, akitől még volt szerencséje előadásokat hallgatni. Vagy az egyik leggyakrabban igénybe vett ügynök, Vezír Álmos bizalmasa, fedőnevén TISA CALIN, a neves kolozsvári grafikus fia, maga is grafikus és díszlettervező. Művelődéstörténetben tájékozott, jópofa gyerek; Miskolcon él, az ottani művészeti élet elismert szervezője. Legutóbb egy könyvnapon futott össze vele, persze akkor még nem tudta, hogy ő a folyó-fedőnevű ügynök.

Nem ebédelt, a vacsorát is mintha látomásban fogyasztotta volna el. Éjfélíg az 1-5 köteteket emésztette. Álmában a nagyon is valóságos részeg román diákokat látta és hallotta ordítva énekelni az Egyesülés táncát, a Hora Unirii-t, a román fejedelemségek, Moldova és Havasalföld összekapcsolásának dermesztő januári ünnepén, Kolozsváron, Mátyás király mögé, a főtéri lovasszoborra felkapaszkodva.

HETEDIK NAP

Szombat reggelre a hó elolvadt, néhány vatta-felhőt kivéve azúr kékségben ragyogott a tavasz, és melengető szellő cirógatta az emberek fényéhes arcát. Újra volt kedve futni. Ereje is volt hozzá, mintha a tavasz, ami a hirtelen támadt telet legyőzte, benne is új energiákat mozgósítana. Jó étvággal reggelizett, alig várta, hogy nekifogjon a munkának. Délig a 6-8 köteteket nézte át. Úgy döntött, szombat tiszteletére megenged magának egy vendéglői ebédet és kiment a faluba. A zárt éttermek figyelmeztették, hogy ne nagyon lelkesedjen, tart a járvány. Legjobb lesz visszatérni a legkézenfekvőbb megoldáshoz, a szomszédos Aranypatkóba. Bár a séta közben alaposan megéhezett, elment a kedve a dőzsöléstől, örült, hogy van frissen sült süllő, és friss, puha kenyér. Felismerték, hogy ő az az „íróúr”, aki a tévéből ismert Pemetével pár napja ottjárt. Ez jólesett. Kért három deci balatonboglári cabernet francot, bár a halételhez tudta, inkább fehér bor illik. Visszaérve a szállásra szundikált egy keveset, kávé készített és kinyitotta a laptopját.

A kilencedik kötet első harmadában leveleket talált. Le volt fényképezve a boríték is, szépen cirkalmazott betűkkel címezve. Emlékezett rá – oda is írta jegyzeteibe, amikor átfutotta a dossziét: **érdekes** –, három névre szóltak, de egy és ugyanazon kolozsvári címre, bizonyos Nagy Zsike, Nagy SZ. Erzsike, illetve W. Nagy Anna kisasszonyoknak. Feladójuk Sumér Ákos. Szintén ugyanazon címről: Hotel Academia, 10.080 WIEN Pfeilgasse 3/A Zimmer 39.

A dosszié, és saját ismeretei nem tudtak ilyen nevű nőismerősről. Ezért is döbbsent meg, amikor belemélyedve az egyik levélbe, kiderült, az bizony szerelmes levél, és a címzettet feleségének titulálja a küldő. Miközben nyilvánvaló, hogy a tényleges feleségnek más a keresztnéve, és teljesen lefoglalja pár hónapos közös gyermekük szoptatása, gondozása. Érdeemes lesz végig silabizálni. Ezek lennének azok a keresett, s mindaddig nemlétezőnek, vagy elveszettnek hitt szövegek, amelyek némi rálátást engedélyeznek Vezír Álmos belső, érzelmi világára? Illetve a Szekuritáté azon vádjainak hátterére, amelyek szerint a költő mélységesen erkölcstelen és cinikus?

A levelek hamar felkeltették a külföldi kapcsolatokat központilag ellenőrző bukaresti hatóság figyelmét. Küldték is sebtében az átíratot a kolozsvári felügyelőségnek, amelyben arra figyelmeztetik, hogy a Sumér Ákos fedőnév, valójában Vezír Álmos ösztöndíjast takarja, akit POETUL, azaz költő célszemélyként tart megfigyelés alatt a kolozsvári testvércég. (Ezek szerint elsődleges fedőneve nem a SOMNIFER volt.) Fenti mellett, még Szépfalusi István címén is levelezik, és a Homoki Árpád nevet is használja. Kérdezik, érdekli-e őket az anyag, amire a kolozsváriak telexen azonnal válaszolnak, hogy de még mennyire. Jelek szerint számukra is rejtély a címzett kiléte. Megbízák Juncu Mircea hadnagyot, Rudy ügynök tartótisztjét, aki ekkoriban még kezdő operatív tisztként írja alá jelentéseit, és minden jel szerint jól ismeri a magyar nyelvet, hogy járjon utána, ki is lakik a cím alatt. Kutakodásának eredményét a következő saját kezű jelentésben foglalja össze:

*BM Kolozs Megyei Felügyelőség
Állambiztonság I/B osztály.
1980.04.23*

*Szigorúan titkos.
Egyedi péld.*

Vizsgálati jelentés.

A Kolozsvár, Detunata fasor, 5.sz. V. em. 93. lakással kapcsolatosan végzett vizsgálat eredménye a következő:

Nevezett lakcímen WINTER IDA ANNA lakik, aki Aradon született, 1929. május 25-én, magyar nemzetiségű román állampolgár, egyedülálló, utolsó munkahelye a Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár. (Ez az adat hamis, bebizonyosodott, hogy munkaszerződését felbontották.)

Meg lett állapítva, hogy egyedül él, nők nem látogatják, amiből arra következtetünk, hogy a címére, különböző neveken érkező postai küldemények egy és ugyanazt a személyt fedik: WINTER IDA ANNÁT.

Vizsont jelzések érkeztek, hogy nagyszámú férfi látogatja, könnyű erkölcsű nőként van elkönyvelve a háztömbben.

Jelzésértékű, amit a blokk elnökének, Szatmári Vioricának mondott el Burdea Elek, a Néptanács főfelügyelője és az ugyanott hivatalnokként dolgozó Marica Constantin: Kb. egy éve ismerősüknél voltak látogatóban a negyven méternyire szemben lévő épület tömbben. A nyitott ablakon át láthatták WINTER Idát intim együttlétben, igen obszcén pozíciókban egy nála jóval fiatalabb szakállas férfi társaságában. Winter Ida csak köszönő viszonyban van a lakótársakkal, senki sem kedveli. Más vonatkozó információ nem áll rendelkezésre.

Juncu Mircea hadnagy.

A gondos kézzel írott jelentés Winter Ida Annáról, ahogy a következő

levelekből kitetszik, a levelezők szerencséjére igen felületes. Az egyetlen egyezés a jelentésbeli Anna és a levelező Anna közt az, hogy mindketten idősebbek, tapasztaltabbak, mint az udvarló.

A levélbeli Anna igen mozgalmas társadalmi életet él. A kezdő betűkkel jelölt személyek, akiknek társaságát élvezzi, minden jel szerint az erdélyi szűk, magyar értelmiségi elithez tartoznak. Nők és férfiak egyaránt látogatják, egyáltalán nem magányos, egy fiút nevel. Sőt az egyik levélből egy másik férfival való intim kapcsolat is kirajzolódik Álmos hiányában. Többször utal arra, hogy az Egyetemi Könyvtárban dolgozik, adott esetben az ottani telefonján diskurál külföldön lévő szerelmével, illetve ott fogalmazza szerelmes leveleit. Homoki Árpád/Sumér Ákos szövegei néha színpadiasak, erotikusan túlfűtöttek, mintha csak a kéretlen olvasót, az állambiztonsági szervet provokálná, bosszantaná. De az is lehet, a közvetítőn keresztül folytatott levelezést biztonságosnak tudja, s erről igyekszik meggyőzni szerelmét is. Nem világos, hogy a Nagy Költő szerepét játssza, vagy legbelsőbb énje szól, a szerelmes Vezír Álmos próbálja szavakba önteni egyedinek, megismételhetetlennek tételezett érzéseit.

A levelek nagy része képeslap, amelynek szabad oldalát Vezír apró, nyomtatott betűkkel írta tele. Az egyikből egyértelműen kiolvasható, hogy a címzett csak közvetítő szerepet tölt be. Ezt a jelek szerint az állambiztonság vagy nem vette észre, vagy ismeretlen okból figyelmen kívül hagyta, a nyomozás szempontjából irrelevánsnak tekintette: a levelet Zürichben postázták, a dátum kiolvashatatlan.

KEDVES ZSIKE, EZT NEKED ÍROM * PERSZE, NEM ÖNZETLENÜL *

AMELLETT, HOGY ÜDVÖZÖLLEK, KÉRNI IS FOGLAK VALAMIRE * DE ELŐBB MONDJAM EL, HOGY TÉNYLEG, MEKKORA HÁLÁVAL ÉS SZERETETTEL GONDOLOK RÁD * NEMCSAK - NEM ELSŐSORBAN - AMIATT, MERT SEGÍTESZ: HISZEN, AHOGY AZELŐTT, MOST IS LEVELEZHETNÉNK NÉLKÜLED; A SEGÍTSÉGED NÉLKÜL IS, HA EZ NEHEZEBB IS VOLNA. HANEM AZT SZERETNÉM MEGKÖSZÖNNI, HOGY A. MELLÉ ÁLLTÁL, ÉS VELE VAGY LÉLEKBEN OLYAN HELYZETBEN, AMELYBEN SOKAN MAGÁRA HAGYTÁK, A LEGJOBB BARÁTAI IS * AZT SZERETNÉM, HA VIGASZTALNÁD, AMIKOR SZOMORÚ * EZ A KÉRÉSEM, BESZÉLJ NEKI RÓLAM, HOGY MENNYIRE SZERETEM. TUDOD ZSIKE: SVÁJCHÓZ KÉPEST AUSZTRIA IS EGY KOSZOS, KOPOTT, SZEGÉNYES ORSZÁG, VALÓSÁGOS ÁZSIA. DE AHHOZ A TISZTASÁGHOZ, FÉNYESSÉGHEZ KÉPEST, AMIT AZ A-VAL VALÓ EGYÜTTLÉT JELENT, EHHEZ KÉPEST SVÁJC EGY OBOR PIAC * SZIA * ÁLMOS

Mosolygott az összehasonlításon. Az Obor piac Bukarest éléskamrája: egy szerelmi együttlétet országok gazdasági különbözőségével minősíteni? Hát ehhez Vezír Álmos kell.

A dossziében található főnöki utasítás szerint a leveleket lefényképezés után újra forgalomba kell helyezni. Ennek ellenére adott esetben késve érkeznek, vagy egyáltalán nem. Hogy nyomon követhető legyen az, ami eltűnt, s ha egyszer megérkeznek, milyen sorrendben kell olvasni, mindketten számozzák üzeneteiket, és az időközönként hazalátogató Vezírral feltehetően megbeszélnek a levelezés kalandját. (Bizarr fejlemény, hogy a dosszié nem utal arra, hogy hazautazásai

alkalmával találkozott-e az állambiztonság tisztjeivel, ami nagyon valószínűtlen.) Hogy a küldemények kaotikus érkezése mindkét irányba a posta trehányságának vagy a szekuritáté túlbuzgalmának tulajdonítható-e, eldönthetetlen.

A számozás azt is bizonyítja, hogy az érzelemdús szövegeknek csak töredékét tartalmazza a dosszié. Hogy megvan-e valahol, valakinél a többi, rejtély. Mint ahogy az is, ki lehet a szerelmes nő, aki úgy hiszi, környezete sem tud kapcsolatáról. Netán az a G.A. monogrammal jelzett valaki, akiről az első fejezetben közölt levélben tesz említést, aki akkor Kanadában élt, de korábban kolozsvári lakos volt? És azonos lenne Gaál Gábor marxista irodalomkritikus lányával, egy Kolozsváron hallott pletyka szerint? A „kincses városban” feladott levelek többségén dátum nincs, a pecsétek elmosódottak, csak következtetni lehet, hogy 1979 végén, 1980 elején íródhattak.

És akkor következzenek a levelek. Három szöveg a szerelmes nőtől.

(Szépfalusi István címén Homoki Árpádnak) 10. Szívem, ha ez így megy tovább, grafomán leszek. Alighogy bejöttem ma (csüt.) dolgozni, alig vártam, hogy írhattak neked, persze szörnyű sokan voltak és csak most állhattam neki. Mit szólsz ehhez? (Bár nem tudom, meddig tart; egyelőre vidám és - persze fenntartással - fürgé vagyok és optimista.) Főleg azt akarom megírni, hogy milyen jó volt dicsőhimnuszokat hallgatni (fapofával, sőt kétkedő grimaszokkal) rólad. Anikó számolt be Juhász Andrásról - aki egy fontos személy -, és ennek

kapcsán kerültél elő. Ő is ösztöndíjas volt, de nálad is messzebb ment, az USA-ból tért haza nemrég. Szerénységem tiltja, hogy a szöveget reprodukáljam. Neked mi a véleményed a fiúról? (A fenti pletyka diszkréten kezelendő.) Milyen volt vajon az első éjszakád ott? Nagyon gondoltam reád és reggel is nagyon. Visszajött a szépítő is, hatalmas telehold van, sötétkék hűvös égben. Különbö a nap szenzációja az, hogy a könyvtárba beengedték a gázt, és lehet végre fűteni és nem didergek.

A táviratot csak holnap adom fel neked, ma Mayerékkel jöttem le, nem tudtam bemenni a postára. Alig várom, hogy mehessek Babához, pedig a telefonodat leszámítva szomorú és rövid lesz; pénteken 12-én d.u. megyek, és másnap együtt jövünk haza. Holnapután valószínűleg Szatmárra utazom 3 napra, családi összelekedés céljából. Állítólag tiszteletiünkre hatalmas buli lesz, én meg is kérdeztem T-t, lesznek-e csinos fiúk; amire ő csodálkozva jegyezte meg, hogy miért érdekel, hiszen engem csak a nők érdekelnek igazán. (!) Sajnos nekem is kihúz Béla egy zápfogat, ez is az egyik úticél. Sajnálj! És nézünk magyar tévét. Ez persze Bécsből tekintve nem nagy ügy, de mégis valami.

Megkértem Pistát, hogy húzjon még föl, ha kap tőled valamit, bármit, csodálkozott egy picit - én akkor nem is éreztem, hogy milyen fonák és nem ildomos ez a kérés; de valahogy egyből rém rokonszenves lett, és nagyon jó lenne

beszélni vele rólad, akármilyen apróságot, eléggé rossz, hogy senkivel nem beszélhetek, és levél is a legjobb esetben egy hét múlva jön.

Holnap folytatom. (Persze nagyon drukkolok, hogy Te kapd meg ezeket a leveleket; az E. szomorú tapasztalatai eléggé nyugtalanítanak.) Csókollak. A.

11. Péntek dél.

Nagyon fáradt vagyok. Újabbban teljesen ki kell ülni a teljes munkaidőt, rémes. Nem megyünk Szatmárra; két hét múlva visz majd a T. nagynénje kocsiával. (Ezzel is spórolunk, tömérdek adósságunk van.) Tegnap kellemes volt Zsófinál, a tengeri élményeit mesélte, kedves volt, örvendett nekünk, és alig engedett el. Csak a fényképektől ment el egy kicsit a kedvem, nagyon idegen voltál, és mérgelődtem magamra, hogy nem tudom ezt leküzdeni. Különösen az a színes, éttermi felvétel idegesített. Képzeld, tegnap vettem egy új hálóinget. Hosszú, fehér pamut ruha pici zöld pettyekkel, hosszú ujjú, puha. (Pont talál a szemfestékhez.) Már aludtam is benne egy jót, a telehold dacára. Jött végre levél Nadiától, meg fényképek, szeretet Londonban, a lakást bütykölik és nagyon szeretnék ott lenni vele. A párizsi unokatestvérem is írt: meghalt a férje, és nagyon szívesen látna mindhármunkat. Nem írok többet, nincs jó napom és félek, hogy unni fogod ezeket a marhaságokat olvasni. Szia. Most jött meg Attila a

bítorairaival Moldorából és megyiünk segíteni lerakni. Biztos, ma még nem gondoltál rám, azért vagyok rosszkedvű. Érezd magad jól, ölellek. A.

12. A szombatot is megadta az isten, még írok néhány sort: az éjjel azt álmodtam, hogy jöttél hozzánk, és mesélted, hogy nem tudtál kijönni a konyhánkából - erre rögtön láttam az összes ajtót berácsozva nálatok, és közben; és közben bement egy üvegszilánk a tenyeredbe. Ezt már nem láttam, de a saját tenyerem elkezdett rémesen nyilalni, s mikor felemeltem (a bal) benne volt egy kb. 3 centis, átlátszó üvegcserep. Vér nem volt. Nagyon fáj.

Drágám, mikor jön már valami hír felőled? Olyan lassan telik. Baba beteg, szegény feje, a telefonunk meg elromlott, fel sem tudom hívni. Odakint szürke nedvesség borong, már télhabátban járok (amiben a fényképen látsz Zsolttal, 50 lejért vettük a feketetői vásáron) meg tornacipőben, a Baba cipője feltörte e lábam és nincs más, gondolhatod, milyen látványt nyújt ez a kombináció. Tegnap egész délután Mariénak segítettünk, Attila mindent elhozott, kutyát ólastól, kutyricákat, az egész háztartást, bítorokat, stb, még az összeszáradt citromokat is. Elképzelhetetlen mi van ott - Mari szegény teljesen elvesztette a talajt a lába alól. Este nekiláttunk négyen egy nagy üveg kubai rumnak, meg is ittuk, Marin kívül mindenki teljesen józan maradt. Attila, többek

közt, azt állította, hogy a boldogságra való képesség a génektől függ, gondolhatod, milyen szövegek mentek. És hallgattuk az Oxigént 3x! Olyan jó volt, hogy most be is fejezem, ezt úgysem tudnám leírni. Szeressél, A.

Egyik levél arra utal, hogy Magdolnát kiengedhetik két hétre Bécsbe. Álmos figyelmezteti szerelmét, akiről megtudjuk, hogy keresztnéve Anna, ez ne zavarja, továbbra is őt, s nem a „hivatalos” feleségét szereti. Az A-hoz írott fellelhető szövegek Bécs előtt vagy után íródtak. Úgy tűnik, a költő főleg a hosszú vonatozások idejét tölti ki a levélírással.

Újrakezdem a számozást. Ez az első bécsi levél, bár még magyar földön, vonaton vagyok. Vasárnap van, s mikor megérkezem, rögtön fel is adom az állomásról; még mielőtt bécsi otthonomban is megfordulnék. Úgyhogy azt nem tudom még, valóban eltűntek-e a leveleid, vagy csak még nem érkeztek meg, míg távol voltam. Remélem persze - inkább: biztosra veszem -, hogy megvannak. Még mindig nagyon fáj, hogy nem tudtunk tegnap beszélni. Lehet, hogy hívtál, csak nem jött be a hívás, én mégis érzem, hogy meg sem próbáltad. Úgy érzed, már távolról sem vagy úgy érzékenyülve, mint az utolsó napon M.vásárhelyen; - mikor kiléptem a folyosóra M-től, utolérve engem sírva fakadtál, én is majdnem sírni kezdtem, nagyon szerettelek volna megcsókolni; és ilyen hangulatban lettél volna most is, biztosan megteltél volna mindent, hogy beszélhessünk. Kicsim, lehet, hogy most hálátlannak érzel, hogy néhány nappal azután, hogy olyan boldogok voltunk, és olyan csodálatos voltál: azt gondolhatod, hogy elfelejtem ezeket a dolgokat, pedig dehogy felejttem, olyannak akartalak, amilyen ez alatt voltál, azt szeretném, hogy mindig ilyen légy, és félni kezdek, ha valamilyen jeltől azt olvashatom ki, hogy már nem annyira. Tudom azt is, hogy igazságtalan vagyok: ősszel megtetted, hogy kérted a vasárnapi szolgálatot is, hogy

még beszélhessünk, s mikor én - ettől meghatódtam s mondtam, hogy én is gondoltam erre, de nem mertem kérni, mert tudtam, mekkora szenvedés neked - erre azt felelted, hogy mennyire nem ismerlek még mindig, nem bízom benned, nem értelek. Viszont most meglehetted volna, hogy bemész kedd délután dolgozni a könyvtárba, vagy ha nem is dolgozni, találhattál volna valamilyen ürügyet arra a fél órára, amikor hívnom kellett téged. Kérlek, ne haragudj rám, amiért ezt elmondtam, ez nem szemrehányás csak elszomorodtam kicsit. Persze, a legrémesebb az a sokk volt, Nagyháziival, azért lett volna fontos hallani a hangod, hogy megnyugtass és meg is nyugodtam volna. (Hossz volt, amikor eszembe jutott, mennyire jól ismered a környéket, ahogy magyaráztad: ott a Szép Ilona környékén, stb. Eszembe jutott, hogy nem kérdeztem meg, Szentgyörgyön kinél aludtatok? Írd meg, ha akarod.) Örültem, mikor láttam, micsoda förtelmes banya az anyja. S az egészhez járult még az is, hogy láttam a sok összerabolt holmit, előntött a keserűség; tudod, szívem, mennyi lemondással jár egy ilyen elhatározás, hogy én azt az országot nem hagyom el, mert azoknak az embereknek szükségük van rám; s akkor azt kell látnom, hogy ilyen semmirekellők kiforgatják az embereket, az országot és ráadásul megkapják a lányokat is, és még az én tulajdon feleségem is megkapták, ő sem lehet egészen az enyém, mert emlékeiben másé is, ilyeneké - s mikor oly szemérmetlenül vigyorogva meztelenkedett előttem, éreztem, mindjárt megpattan bennem valami és éreztem, hogy kell hallanom a hangod, és a vigasztalásod, és hogy szeretsz, meg akartalak kérni, hogy gyűlöld azt a saját magadat, aki voltál; mennyi fájdalomtól mentene meg, ha azt mondanád, megbántál mindent és mindenkit a korábbi életedből. De persze ezt nem mondhattad, mert nyilván voltak szép pillanataid is. Én nem azt akartam, hogy letagadd, hanem hogy mehtagadd, a szépet is: azért, mert nem velem volt. Ó hányszor a számon volt a kérdés, hogy légy tartózkodó és idegen G-val, és Cs-val, és BP-val, fordíts el tőlük a szíved, és mondj le a kedvemért a velük való barátságról, hozd meg értem ezt az áldozatot, ó, úgy meg tudnám hálálni. (De lehet, el sem fogadnám, csak jól esne, ha magadtól feljábanád.)

Kedves, most, hogy elmondtam minden rosszat, ami bennem volt - mielőtt még Bécsbe érkeztem volna, el kellett mondanom, hogy tiszta szívvel kezdhessem el ott az életet - most megnyugodtam egy picit. Remélem, nem bántottalak meg, próbáld megérteni, nehéz egyedül. Hogy szerettem volna hozzád bújni, és sírni, azt hiszem életemben először kívántam zokogni és megkönnyebbülni, és megfélekedezni mindenről, és beléd olvadni, és eggyé válni veled, kipusztítva magamból és a másiktól a rosszat.

Itt is van a határ. Milyen jó, hogy elmondhattam mindezt. Kérlek Anna, szeress!

Kiknél járhatott Anna Sepsiszentgyörgyön, akinél Vezír is megfordult, akinek a lakása tele volt összerabolt holmikkal, aki olyan gyomorforgató indulatra készítette a költőt? – találgatta egy darabig Nyalánki, lelki szemei előtt felsorakoztatva összes háromszéki ismerőst. Aztán bosszankodott, hogy az enigmatikus fogalmazás kielégítetlenül hagyja mind saját, mind a valamikori olvasó kíváncsiságát.

80.03.14. Drágám, kicsi szívem, vajon nem örültél igazán a napszemüvegnek? Emlékszem, egyszer Trombitást kérted meg, s ő azt mondta, majd küld Zsuzsával. Ezért is hoztam neked, hogy ne függj Zsuzsától, ne érezd magad függésben Zsuzsától, mert szebbnek tartod magadnál, vagy mert napszemüveget vársz tőle. (Mégis úgy érzem, büszkébb lennél arra, ha tőle kaptad volna.) Jóformán arra sem volt idő, hogy megnézzelek, jól áll-e.

Itt van egyébként az a két levélke velem, amit akkor este kaptam tőled; az egyikben azt írod: Édes, miért nem nézel rám? Ne légy szomorú, olyan jó lesz. A másikon, szintén pirossal írva ez áll: Nagyon szeretlek, szép vagy. (A cetli másik oldalán: Lejárati idő: hat hónap. Szatmári Malomipari és Tésztagyártó Vállalat.) Nagyon jó, hogy azt írtad, szép vagyok. A T. által varrt ing volt rajtam, aminek elkészítésére te szólítottál fel (az Arizonában). Azért is örülök ennek mert M. azon az

estén bírálta megjelenésemet, és objektíve lehet, igaza is volt. De én a te szubjektív igazadnak örülök, annak, hogy neked szép vagyok, amiből azt olvashattam ki, hogy te jobban szeretsz, mint M. És mindig örülök, ha bizonyos jelekből arra következtethetek, hogy te szeretsz a legjobban.

Holnap beszélünk, kicsim, és nem tudom, milyen elfoglaltságot találjak ki addig, ami lekösse a figyelmemet. Ilyenkor szoktam az újságokból kivágni. Mellékelek egy fényképet, sátáni arc. Börtönből szökött szadista gyilkost ábrázol. Minden újságban közölték a fényképét, hogy figyelmeztessék a lakosságot. Én téged akarlak figyelmeztetni, hogy lásd mennyire vigyázok rád, mennyire mindenről te jutsz eszembe. És ez nem tréfa.

Ha M. jön áprilisban, nem fogok Kolozsvárra menni, hiszen két hétig együtt leszünk. (De eszedbe ne jusson szorongani miatta, tudod, hogy téged szeretlek, s ne gondoldj semmi rosszra, kérlek, kérlek, kérlek!)

Kedves, annyi mindent nem beszélünk meg. Lehet, ezt nem merem holnap megkérdezni. T-vel kapcsolatban; jó vele? Írd meg, hogy egyszer, vagy kétszer, nagyon rossz ez a bizonytalanság. És gondoldj rám közben, ha tudsz. Ha akarod, ne írd erről, tudom, hogy szeretsz, s csak engem, és én is téged nagyon. És kérlek, ne csókolózz sokat, főleg ne úgy, ahogy akkor a parkban velem. Még annyi mindenről kellene írnom, például, hogy milyen csodálatos vagy, de majd legközelebb. Csók. Álmos.

Utóbbi levél Vezír 1980 áprilisi hazautazására utal, következőképpen felesége – akit a levelekben M-ként emleget –, bécsi kiruccanását nem engedélyezték a hatóságok? Egy másik levél budapesti találkozást valószínűsít. Úgy tűnik, Annának a költő távollétében új kapcsolata létesült, bizonyos T-vel. Az sem kizárt – egyes utalások így is értelmezhetőek – hogy T-vel már korábban együtt volt, és szerelmük izgalma épp a kettős kapcsolat, a látszólagos és a titkos

feszültségéből adódik. Anna következő Kolozsvárról írt levele, a feltehetően Álmos haza látogatásakor kapott ajándék méltatásával indít.

80. 04. 18. *(Ez már egy jobb toll.) Kedves, Kedvesem, elég jól vagyok, hálistennek, nyakamban a kis Mária érem! Tegnap végre szereztem egy láncot hozzá (Babától emeltem el a telefonidegeskedések között) nagyon boldoggá tesz. És a telefon csodálatos volt, talán még sohasem volt ilyen gyöngéd, és meghitt; rájöttem, mennyire szeretek semleges, adminisztratív dolgokat megbeszélni veled, attól a különös biztonságtól és várakozástól, amit közben érzek; mert aztán milyen nagyszerű visszakanyarodni egymás becézéséhez; és állandóan megvallani, milyen erősen szeretlek; Máriát a pulóver alatt hordom, mikor kimegyek, hirtelen lehül és kellemesen csiklandoz; ezt nem veszed le rólam soha, jó? Nagyon várom, borzasztóan!*

A N. által felírt kenőcsöt nem tudják elkészíteni, valami protekciót kell keresnem. Változatlanul, rémesen fáradt vagyok, állandóan éhes és szegény. Az idő vacak, hideg, nyirkos, szürke, a város tele szeméttel és ráadásul ma vágóhíd szag volt mindenütt. Utálom mindezt, de szerencsére nem hangol le. Ha nagyon sok pénzed lesz, többet beszélhetünk, ugye? Bár ez most a családra kell elsősorban, nem? Mindenképp ügyeskedj, ha meg véletlenül megcsalnál, nagyon

gondosan titkold el, jó? Ennek az ellenkezője is éppúgy érvényes. Túlságosan szeretnélek, Álmosom?

Már hétfő van, ez a 10. levél, válasz nem érkezett, d.u. hoznak lapokat és levelet, de ma türelmetlen vagyok, írok addig is. A legfontosabb: nagyon szeretlek és úgy hiányzol, mint még soha. (Minden négyzetcentiméterre tisztán emlékszem a testedből...és ez minden egyében túlnő, erősebb.)

A hétfőre zsúfolt volt és elég fárasztó, bár kellemes; Zs meg P szombat hajnali 3-ig lebzseltek nálam, meg Anikóék is, néha kínos, ám egészében vére a szokásos volt; vasárnap dolgoztam és nem írtam, mert rémesen fáradt és kedélytelen voltam, délután Cs-ék jöttek kávézni az új világoskék autójukkal, utána Zolival moziba mentünk (Safari), szörnyen rossz és unalmas volt, Z. nagyon élvezte. Este Cs.-ékhez voltunk hivatalosak, csak mi, barátságos, szelíd, csendes este volt (az öngyújtómból kiesett a kő, és Cs. készségesen rögtön megjavította). A kazettára gondoltam, és olyan boldogság öntött el; és hála, pusztán azért, hogy vagy nekem és annyi minden összeköt, és lassan már minden hozzád közelít, még jobban. Alig várom, hogy halljalak holnap. Ma akartalak hívni, de délben volt az esküvő, nem tudtam ellőgni, d.u. könyvtár és este menni kell Anikóékhoz. Olyan félbemaradt és semmilyen az egész, nélküled. Képzeld

csak el, hányszor érinthetnélek meg ma este, és táncolhatnánk, 304× (feltűnés nélkül). Sz.A.

A küldemények érkezésének kiszámíthatatlansága miatt bizarr a levelezés, dialógus nem alakulhat ki, a szövegek hol vallomás- hol diárium szerűek, amiket olyan telefonbeszélgetések egészítenek ki, amelyek tartalmára alig, inkább a hangulatára reflektálnak a szerelmesek. A történetek szereplőinek kezdőbetűvel való emlegetése titokzatosságot kölcsönöz a leveleknek, bár a kor kolozsvári elitjének ismerői támpontokat találhatnak feltételezéseikhez. Nyalánki dilemmázott, hogy leírja-e, kit sejt a ZS, P, és Cs mögött, esetleg rondítson-e bele az enigmatikus atmoszférába azzal, hogy szerinte az Anikó keresztnév mellé Salamon vezetéknevét pászol, s ilyen nevű szerkesztője a Kritérium Kiadónak volt abban a korban. Végül úgy döntött, fejtsenek keresztrejtenyt az olvasók, ha lesznek.

7. ÁPRILIS 30. SZERDA; RENGETEGET LÓTOK-FUTOK, RÉMES A SOK ADMINISZTRÁCIÓ: ÉS NEM TUDTAM LEVELET ÍRNI EDDIG, EZ JOBBAN MEGVISEL, MINT KÉPZELTEM VOLNA. ÉDESEM, DRÁGASÁGOM, MA MEGJÖTT AZ ELSŐ LAPOD, AMIT PÉNTEKEN ÍRTÁL. NEM IS SZÁMÍTOTTAM RÁ, CSAK TITOKBAN, NAGYON-NAGYON ÖRÜLTEM NEKI. CSAK ATTÓL IJEDTEM MEG, HOGY ÍROD: EZENTÚL, KEVESEBBET FOGSZ ÍRNI; RÉMÜLETEMBEN KÜLDTEM EGY TÁVIRATOT, DE EZT LEHET CSAK SOKÁRA KAPOD MEG, MÁJUS 1. MIATT. HA ARRA GONDOLOK, MILYEN SOK VAN MÉG ADDIG, AMÍG ÚJRA BESZÉLHETÜNK, PLÁNE, H. CSAK 23-ÁN HÍVHATSZ, NAGY

VALÓSZÍNŰSÉGGEL, HISZ 20-ÁN NEM BIZTOS, H. BARÁTAINK OTTHON LESZNEK - TELJESEN ELSZOMORODOM. PRÓBÁLJ 14-ÉN (SZERDA), VAGY 16-ÁN FELHÍVNI, HA NAGYON SZERETNÉL BESZÉLNI VELEM, WOERTH-BEN (ESETLEG MOND HOZZÁ: GOERSDORF, LIEBERAVENBERG ÉS A HOTEL SZÁMA, AMIT MÁR KÖZÖLTEM). CSÓK. Á.

9.(?) Ma - péntek este, másodika - te Sztánán vagy? Ó, hogy vártam ezt, hogy végre a vonaton legyek és írhaszak neked: ez a hét valami embertelen volt - ne haragudj, most nem mesélem el, rágondolni is borzalom - most utazom Zürich felé zsebemben egy csomó vízummal a főbb országokba - teljesen át van izzadva rajtam a ruha, az állomásról még hazarohantam, mert meghallottam, hogy érkezett egy lapom, s látni akartam a betűidet, azt is megszervezttem, hogy utánam küldjék az éppen aktuális címemre a leveleket - kedves - juj, be fáradt vagyok - szóval hazarohantam, és tényleg ott volt a lap, usgyé vissza taxival az állomásra - de úgy elszomorodtam ettől a lapodtól - ez a második, bentről, a könyvtárból írtad - az elsőt pénteken írtad, érted? Szombaton nem írtál! Pedig lett volna időd, mert voltál kint, szandált vásároltál Zs-vel, és a kolozsvári, és a b.újfalui levelet és a térképes levelet is szombaton kaptad meg tőle (ezt nem írod, de valószínűnek tartom: ha aznap is - vasárnap - találkoztál volna vele, ezt megemlíted külön, gondolom) és mégsem, mégsem, mégsem írtál! Ó szívem, kicsi szívem, nagyon baljós jelnek érzem ezt, hogy már két (tkp 1) nappal az elutazásom után, s levelekben, lapokban kézzelfogható jelenlétem ellenére. Hogy meg tudtad tenni, hogy ne írj, hogy ilyen szomorú légy - és ez nem a vágyakozó, akaratos szomorúság, hanem valami passzív, és velem szemben rejtetten ellenséges érzés - attól is úgy összeszorult a szívem, hogy írtad: sokat gondolsz Valentinre - mintha ezt tőlem vettél volna el, vennéd el, és mintha kevesebbet gondolnál rám - és egy kicsit olyan ez, mintha

hozzá menekülnél a bánatodban, az ő emlékéhez, mintha szántszándékkal nem hozzám fordulnál, nem én belém kapaszkodnál; mintha én nem tudnék segíteni, vagy nem volnék elég, vagy nem kellenék - mindenesetre először éreztem ezt benned; mintha a bizalmad lenne kevesebb? - mitől van ez kedves, mitől? Így van, vagy rosszul éreztem? Írd meg az őszintét nyugodtan, még ha meg is ingott a bizalmad bennem, megmondhatod, hiszen úgylát fog állni, igaz? Ó, milyen rossz, hogy annyi idő fog eltelni, míg erre választ kapok; vajon azt gondolod, hogy túl érzékeny vagyok, vagy mániásan képzelődöm?

Te tudod, kicsi, hogy minden más emberrel szemben, mindenekfölött ez az előnyöm - az különböztet meg - hogy a még nem látott, számomra még nem létező, de lehetséges állapotait a világnak konkrétan és élesen látom magam előtt - ezért olyan könnyű terveznem - de rossz is sokszor ez az automatikusan működő képzelet, mert ugyanilyen éles fényben mutat meg olyasmit, ami még nem valóság, de megvan rá egy esély, hogy az legyen - ezért szenvedtem annyit a férfiak miatt is, az elmúlt életemből - de ennek már vége, remélem vége, ugye Anna? Ha tudnád, mennyire szeretlek, ha éreznéd kicsim?! Milyen büszke és magabiztos lennél, nem gondolnál Valentinre, nem bizony! Csak megkapnád ezt, mire beszélünk, 24-én, vagy legkésőbb 16-án; s csak írnál nekem, s bíznál bennem, hogy ügyesen megszerveztem, és meg fogom kapni mindeniket, s hogy olyan biztonsággal küldheted bele az ismeretlenbe, mintha a kezembe nyomnád: mindenütt ott vagyok, ott leszek, várom, hogy találkozhassem veled, s ez biztonságot kellene adjon neked, nyugalmat.

Ma reggel M. ébresztett korán - fél nyolckor - sírt a telefonban - már másodszor hív, tegnapelőtt is beszélünk - megrázó volt; Pesten is sírt, utolsó nap, azt mondta úgy érzi utoljára látjuk egymást. Megtudtam tőle, hogy nem vagytok Holozsvárt; nem mondta, hogy merre utaztatok, a lapodból úgy véltem Sztánára - vigyázol Álinkra, igaz? Vajon nem fog feltámadni benned minden, vajon nem lesz kedved hozzá menekülni ebből az idegi nyomásból? Nem bántál meg semmit, kicsim, kicsikém, igaz,

hogy nem haragszol rám egy csöppet sem, amiért a velem való boldogságod ára az, hogy a nélkülem élt életed - és ebből van több - szomorúbb?

M. azt meséli, hogy utolsó éjjel (együtt aludtunk) felültem az ágyban és azt mondtam: Itt állunk a szakadék szélén. Aztán hozzátettem: de hátha benövi a fű. Én nem emlékszem semmire ebből, de biztos nem ő találta ki. Néha tényleg szoktam beszélni álmomban. Neked még nem mondtam semmit? Gyerekkoromban néha el is indultam éjjel, úgy szedtek össze. (Emlékszel Dávidra?) Vigyáznunk kell, ha a kicsi örökölné ezt, nehogy baja essék. Ó, még annyit írnék, de tudom, hogy képtelenség egy hosszú levelet rendesen elolvasnod s ez zavar egy kicsit. Azt csinálom, hogy ezt befejezem ennek a lapnak az alján, s aztán Zürichben újat kezdek.

Édes, édes Annám! Nagyon kérlek, ne búslakodj, és szeress ugyanúgy. És mondd meg, hogy mivel bizonyíthatom, hogy mennyire szeretlek. Ha a kisujjam kéred, megkapod azt is, csomagban! S kazettán fogom közvetíteni magát a műtétet. (Mikor nagyon szomorú vagy, hallgasd meg a régieket.) A Józsinnak küldött filmből levágtam két képet rólad, magamnak, szerencsére a végén volt, de ha a közepén lett volna, akkor is kivágom. Ez az első (2) színes képem rólad, amit nem én csináltam.

Anna, nagyon szeretlek, és nagyon akarom, hogy gyerekiünk legyen és nélküled nem akarok egy percig sem élni. (Most egy picit alszom, utána folytatom.) Csókollak, gondolj rám drágám! Szeress! Á.

Nem tudtam aludni, mind rád gondolok folyton; szomorkodom: nem tudom átadni ezekben a levelekben azt, amit szeretnék; hogy ki vagyok, KI lett belőlem, kivételt; bizony erre nincs szó; emlékszel, egyszer - nemrég - megkérdeztelek: te el tudod képzelni, hogy élő ember még érezte ezt valaha rajtunk kívül? És azt mondtad, hogy nem. Hát akkor, hogy volna rá szó? Ha nem érezte senki, hogy talált volna rá kifejezést? Most szép szavakat találhatnék ki, olyanokat, amilyeneket soha senki nem ejtett még ki, s csak a tiedek volnának; dehát, annál szebb szó, hogy Anna, nincs; s az Álmos is szép, olyan szépen tudod mondani, hogy előtt mindig a meleg, mikor

kimondod - vagy mikor csak olvasom, ahogy te leírtad - valahogy úgy tudod mondani, mintha ez a név csak a tied volna; egy kicsit hasonló ez ahhoz, amikor úgy csókolgatsz, ahogy senki; ó, most teljesen elgyöngültem, eszembe jutott az a találkahely, meg a múltkori - az utolsó napra emlékszel? Akkor éreztük ezt először, akkor jutott eszünkbe, hogy meg kellene vennünk azt a lakást is; úgy kellene hagynunk benne mindent, ahogy van, még kis kopasz barátunk tárgyait is; s nem engednénk be soha senkit abba a szobába, amelyben megtanultuk, hogy mi a boldogság, s mit jelent a másiké lenni; de persze így is jó, hiszen az a szoba bennünk van, oda nem léphet be senki, soha, sem Álin, sem BP, vagy M, senki; tudod, arra gondoltam valamelyik nap: ha én nem volnék, talán igent mondasz G-nak; és ez önmagában nem is lett volna sem nagy bűn, sem nagy erkölcstelenég: olyan lett volna, amilyen volt az életed eddig, nélkülem; esetleges, és különösebb értékektől mentes; arra gondoltam, talán ebben lenne a leginkább megfogalmazható - várj, másképp mondom - ha mindez egy regényben történik, amelyben aztán - mondjuk - a szerelem elmúlik, és a lány egy hasonló kísértésre igent mond, és ott az ágyban eszébe jut, hogy rövid idővel azelőtt, amikor nemet mondott, mennyivel több és gazdagabb volt, és úgy érzi, hogy valami mennyei és most már örökre elérhetetlen élet volt az, de ezen talán már sírva sem fakad - valahogy így tudom éreztetni a különbséget, ezért mondtam ezt így el; nem mintha hinném, hogy valaha így lesz, hogy valaha elmúlik ez benned: hanem csak hogy megfogalmazható legyen, milyen most az életed; hiszen tudod, azt ami van, legkönnyebb úgy tudatosítani, hogy felidézzük azt: milyen volna, ha nem lenne.

Édes kis madaram, számócám - ezt te mondtad nekem egyszer - borzasztóan szeretlek ma, május másodikán este háromnegyed tízkor (ott 11) - vajon hol vagy, kikkel vagy, gondolsz rám? Vajon hányszor voltatok együtt, hogy lesz tovább?

Dehát nem számít tényleg semmi, ha így szeretjük egymást. Csak ne fáradj el, csak ne fáradj el, kedves! Kérj tőlem valamit, írd meg hogy segítsék, hívj haza, ha úgy

érezd, rendelkez velem, hiszen tudod, hogy tied az életem, és nem fontosabb semmi nálad, és azt teszel velem, amit akarsz, mert nekem ez így jó.

A vége az lett, hogy Lichtensteinél csak elaludtam; most Buchsban áll a vonat a svájci határon, kábé egy órája; itt nem forgatták el az órákat, úgyhogy vissza kell vinnem - meg is tettem - és ezen a héten, ami most jön, tízkor nézek a napra! (Franciaországban viszont csak egy óra lesz a különbség. Mi lesz a híres, érzékeny belső órámmal, teljesen tönkremegy; hány óra? - fogod majd kérdezni Vhelyen - fél kilenc, felelem, és erre nyugodtan vissza alszunk, közben negyed 11 lesz igazából, és Nagyi várni fog!)

Ami még otthon el akartam mondani neked, de nem került rá sor: BP-ék Amerikába mennek. Ezt állítólag nem tudja senki - hogy már ki is cserélték az útlevél kérvényeket, és ha így van, te se mondd senkinek, pláne, nekik ne, hogy tudod; az egész persze nem is fontos, csak azért akartam elmondani neked, hogy ne...nehéz ezt elmagyarázni...nem akarom, hogy ők tudjanak valamit, amit te nem tudsz, s ők ezzel a belső fölényrel és elégtétellel beszéljenek veled, hogy a legfontosabbat eltitkolták előled; legyen meg az a biztonságod, hogy te mindent tudsz; ha ezt most gyermeketeg, hiúság-önérzet játéknak érzed, akkor nem sikerült elmagyaráznom; hidd el, nem arról van szó, hogy egy hiú, ki-tud-többet játékba akarlak bevonni; de nem esik jól arra gondolnom, hogy (most indult el a vonat) mások játszanak veled, még ha te nem is érzel semmi kivetnivalót az egészben, s természetesnek tartod részükről.

Gyönyörű hegyeket és kerteket láttam. Minden megmarad bennem és átadódik neked, ha nem is abban a formában, hogy elmesélem; minden, amit magamba gyűjtök, a tiéd is lesz.

Sokszor eszembe jut, és nyomaszt, amit Zoliról mondtál, hogy mit érzel vele szemben, miattam; emlékszel, mikor a vonaton jöttünk?

Mielőtt elaludtam, erre gondoltam: meg kellene magyaráznom neked, miért vállalhatod magad előttem olyannak, amilyen vagy, szorongás nélkül, félelem nélkül,

hogy kiábrándítasz. Most, ami benned rossz, úgy tekintem, mint a régi életed maradványát, ha előbukkan valahonnan az éned margójáról. De ketten együtt, bizonyosan megszüntethetjük; eddig is már sok rosszat eltüntetünk belőled (és belőlem is) együtt és ebben biztos lehetsz, és nyugodtan hagyatkozhatasz rám; és elmondhatsz mindent, és ne félj elmondani, hanem örülj, hogy kigyógyulsz belőle, ha nem is rögtön.

Azt hiszem, jobban szeretlek, mint bármikor. Kedves, ne hagyd el! Soha, jó? Csókollak. Á.

10. ERRŐL A LAPRÓL (UTOLSÓ PILLANATBAN VETTEM, SZOMBAT DÉL VAN, HARMADIKÁ; TEGNAP VOLT EGY ÉVE, H. BÉCSBE ÉRKEZTEM: ÉRDEKES, TEGNAP ESZEMBE SEM JUTOTT) NEM DERÜL KI, H. ZÜRICH TÉNYLEG SZÉP. ROPPANT BÜSZKÉK KBEN A BAHNHOF-STRASSÉJÜKRE, HOGY AZ MENNYIVEL ELEGÁNSABB A BÉCSI KÄRTNERNÉL; TÉNYLEG MUTATÓS: AZÉRT ÉN MÉGIS A NOVEMBER 7 UTCÁT SZERETEM A LEGJOBBAN, S NEM ADNÁM AZT A LEPRÉSELT FRÉZIÁT - DE MÉG AZT AZ ELSZÍNTELENEDETT SZEGFÜT SEM - EZEKÉRT AZ ORCHIDEA-ERDŐKÉRT, AMIK ITT POMPÁZNAK A KIRAKATOKBAN, ORCHIDEA MEG MINDENFÉLE MÁS CSODA. ÉS A FÁK IS VIRÁGOZNAK, GYÖNYÖRŰ. - ENNEK A TÓNAK A PARTJÁN ÜLÖK, AMIT LÁTSZ. MAJD ÍROK RÓLA EGY ÉRDEKES DOLGOT. MOST KEZD SZEMERKÉLNI AZ ESŐ, NAGYON FÁRADT VAGYOK, DE SZERETLEK. CSÓK. Á.

II. VASÁRNAP 4-E. MA MÁR BIZTOSAN OTTHON VAGY. TEGNAP LEFEKVÉSKOR ELSZÖRNYEDTEM, MIKOR ARRA GONDOLTAM: TAVALY

CSAK KEVÉS ERŐFESZÍTÉSEMBE KERÜLT VOLNA, HOGY MÁJUSBAN OLYAN ÚTLEVELET KAPJAK, AMELLYEL AZ EGÉSZ NYARAT KÜLFÖLDÖN TÖLTHETEM; MINDENFÉLE TERVEKET SZÖVÖGETTEM, AZTÁN NEM JÁRTAM UTÁNA; ÉS MOST HOGY ÁLDOM EZT A RÁÉRŐSEN LUSTA, JANZENISTA TERMÉSZETEMET: VAJON HOL LETTEM VOLNA JÚNIUS 16-ÁN? MELYIK VÁROSBAN, MILYEN FÜRDŐHELYEN? ÉS VAJON MEGÉREZTEM VOLNA, MIT VESZÍTEK AZNAP? (EMLÉKSZEL, UGYE KEDVES, HOGY ISMERKEDTÜNK MEG, MILYEN VÉLETLENSZERŰEN, ÉS SORSSZERŰEN?) - A TÓRÓL PEDIG EZT AKARTAM MONDANI: A FEKVÉSE, ÉS A VÁROSHOZ, VILLAMOSHOZ VISZONYÍTOTT ELHELYEZKEDÉSE MEGLEPŐEN HASONLÍT AHHOZ, AMILYENNEK ÉN FIRENZÉT, ÉS NEMLÉTEZŐ TENGEROBLÉT ÁLMODTAM. VAJON SZERETSZ MÉG, ANNA, ÉDES, NEM MÚLT SEMMIT? CSÓKOLLAK, Á.

13. ÉDESEM, EZ BERN: A VÁROS TELE VAN ILYEN FESTETT SZOBROCSKÁKKAL; MAJD MEGLÁTOD; VETTEM EGY CSOMÓ LAPOT NEKED, H. TE IS LÁSD; DE MIKOR FOGOM ELKÜLDENI? MEGYEK ÁT UGYANIS GENFBE, S OTT MARADOK EGÉSZ HÉTEN. S BIZTOS ONNAN IS SOK SZÉPET AKAROK KÜLDENI! LAPOD MÉG NEM ÉRKEZETT B-BE, HIÁBA TELEFONÁLTAM. SZÍVEM, KIS GYÖNYÖRŰM, UGYE ÍRSZ? NEM VAGY HANYAG, GONDOLSZ RÁM, SZERETSZ UGYANÚGY? RÉSZEMRŐL SZ. - DE A TE LAPJAD. AZ ELSŐ KETTŐ - DEHÁT

ERRŐL ÍRTAM MÁR. GENFBŐL SOK LEVELET KÜLDÖK, JÓ? Csókollak,
Á.

14. HA LÁTNAÁL MOST! HOGY NÉZEK KI. HÁT EZ TÖRTÉNT: MA (KEDDEN, 6-ÁN) ELINDULTAM BERNBŐL GENFBE; BÁR KÉSŐ DÉLUTÁN VOLT ÉS BORÚS IDŐ, NAGY VIRGONCAN AZ AUTÓSTOP MELLETT DÖNTÖTTEM; A VONAT: MINT AZ MÉREG OLYAN DRÁGA, ADÓSSÁGAIMRA GONDOLTAM, MEG ARRA, AKÁRMENNYIRE IS MEGGAZDAGSZOM, AZÉRT ENNEK A VONATJEGYNEK AZ ÁRÁBÓL IS VEHETEK NEKED VALAMIT, AMINEK ÖRÜLSZ MAJD. ARRA IS GONDOLTAM: HA NEM KAPOK KOCSIT, MÉG MINDIG MEHETEK VONATTAL. - DE KAPTAM, ELHOZOTT JÓ NAGY DARABON, AZTÁN FÖLTÉRT VALAMI HEGYI MELLÉKÚTRA. EN MEG OTT MARADTAM A FŐÚTON, REMÉNYTELENÜL MESSZE MINDEN LAKOTT HELYTŐL; ÉS KÖZBEN ESTE LETT, ÉS KITÖRT EGY OLYAN HATALMAS ZÁPOR, AMILYEN AZ VOLT, AMIKOR TE ÁZTÁL MEG A MÚLT NYÁRON - EMLÉKSZEL, SZÍVEM, DRÁGASÁGOM?

15. CSAK EZ RÁADÁSUL ISZONYÚ HIDEG IS VOLT. - ÚGY LÁTSZIK, MEG KELLETT FIZETNEM AZÉRT, HOGY AKKOR ÚGY MEGÁZTATTALAK! MIKOR EZT OLVASOD, AZ OLYAN AMILYEN, DE

MÉGISCsak SZÁRAZ ÉS VILÁGOS ÉS MELEG KÖNYVTÁRBAN, ALIGHA TUDOD ELKÉPZELNI, MIT JELENTETT NEKEM AZ AZ EMLÉK, MENNYIRE KAPASZKODTAM BELÉ, MILYEN ERŐSEN GONDOLTAM RÁD! - SZÓVAL, ÚGY NÉZETT KI, HOGY EGYETLEN ÉRTELMEs MEGOLDÁS: AZ ÖNGYILKOSSÁG, HISZ REGGELRE ÚGYIS MEGFAGYNÉK, VAGY - MINIMUM VESEMEDENCE-RÁKOT KAPNÉK. - ELÉG HAMAR MEGSZÁNT VALAKI (PEDIG ÚGY NÉZTEM KI, HOGY ÉN SEM VETTEM VOLNA FEL MAGAM,) ÉS BEHOZOTT FREIBOURGBA, AHONNAN VAN KÉSŐBB VONATOM. - ÉREZHETTEM VOLNA, HOGY ÍGY LESZ, MERT MIELŐTT ELINDULTAM, FÖLHÍVTAM HG-ÉT: ÉS KÉPZELD, MOST SEM JÖTT SEMMI! CSAK EGY LEVÉL ZSÓFITÓL. ESZERINT MÚLT HÉTEN EGYÁLTALÁN NEM ÍRTÁL. A HÉTFŐI, KEDDI MÁR MEG KELLETT VOLNA JÖJJÖN. MÁR NEM SZERETSZ? AZTÁN AHOGY MEGJÖTTEM IDE, AZ ELSŐ AMIT AZ ÁLLOMÁSI TRAFIKBAN MEGLÁTTAM: EZ A MÁSIK KÉPESLAP VOLT (A 14-ES). FELVIDULATAM TŐLE. ÉN NAGYON, NAGYON, NAGYON SZERETLEK. CS. Á.

16. SZERDA, MÁJUS 7, GENF: EZT SZERETNÉD, A LEGJOBBAN, EGY KÁVÉZÓ KIS PIROS UTCAI ASZTALNÁL ÜLÖK, ÉS A NAGY TÓ IS LÁTSZIK, MEG HEGYEK HÓVAL, ÉS AZ ASZFALTRA FESTETT IRÁNYÍTÓ VONALAK SÁRGA FESTÉKÉT ELMOSTA AZ ESŐ, ÉS

ELKENTE AZ ÚTTESTEN, NAGYON SZÉP, MELEG. ÉS KELLEMESE, FELHÓS, ŐSZI IDŐ VAN, AMIT A LEGJOBBAN SZERETEK. CSAK AZ SZOMORÍT, H. MA SEM JÖTT TŐLED SEMMI, MATYIHOZ SEM, PEDIG ŐT IS FELHÍVTAM. MÁR LÁTOM, H. SÍRBA AKARSZ JUTTATNI: EHELYETT A SOK ITTENI TELEFON HELYETT, MEGPRÓBÁLOM FELHÍVNI B-T, HOGY KÉRJEN MEG: HÍVJ PÉNTEKEN. VAJON SIKERÜL? HA NEM, MARAD AKKOR IS A JÖVŐ SZERDA ÉS PÉNTEK. (TE MÁR MINDENT TUDSZ, MIKOR EZT OLVASOD; DE NEKEM MÉG ANNYI SOK LEHETŐSÉG, VALÓSZÍNŰSÉG, VÁRAKOZÁS. EL NEM TUDOM KÉPZELNI MIÉRT NEM ÍRTÁL, SZOMORÚ VAGYOK. DE NAGYON SZERETLEK, NAGYON UGYANAZ MINDEN, GYÖNYÖRŰM. CSÓKOLLAZ, Á.

20. Ó, MEGINT NEM KÉRDEZTEM MEG ANNYI MINDENT! HOGY MEGJÖTTEK-E A SZÁMOZATLAN, MÉG ÁPRILISI HAZAUTAZÁSOM ELŐTT ÍRT LAPOK? (CSAK ANNYIT MONDTÁL, HOGY NEM KÉNYEZTETTELEK EL; EZEKRŐL MEGFELEDKEZTÉL? VAGY ELVESZTEK?) S MÉG SOK-SOK MINDEN! DE A FŐ, HOGY HALLOTTALAK KINCSEM, KINCSEM, KICSI SZÍVEM, CSILLAGOM, GYÖNYÖRŰ HANGÚM. Ó, TE, ÉDES BÉKA, KEDVES, PUHA, MELEG, SZOMORÚ. MILYEN BOLDOG LETTEM, TE JÓ ISTEN, MIKOR AZT MONDTAD (ÉS AHOGY; EMLÉKSZEL RÁ, MILYEN SZELIDEN, ÉS - AZT

HISZEM ATTÓL, HOGY EZT MONDHATOD - BOLDOGAN MONDTAD, HOGY:) „NINCSEN SEMMI, ÉRTED? SEMMI” EMLÉKSZEL? SZÍVEM, SZÍVEM, SZÍVEM. MEG SEM DICSÉRTELEK, (AHOGY EZT A MÁSIK BOLDOGSÁGOMAT SEM OSZTHATOM MEG VELED. VAJON MIÉRT?) AMIÉRT OLYAN ÜGYESEN ELCSÁBITOTTÁL OTTHONRÓL, TE, TE, SZEGÉNY, ÜGYES, OKOS, ÉDES. HA NEM SIKERÜLNE, NE BÚSÚLJ. HAZAMEGYEK, JÓ? DE HIDD EL, SIKERÜL. (A levél további néhány sora másolási hiba miatt hiányos, ködös.) A PÉNZHIÁNY-ELLENÉRVET...GESÍTHETED. VAGY D. KOCSIJÁBAN LESZ...NAGYON KÉSZSÉGESEN...VASÁRNAPRA, MENJETEK SZOMBATON...A PÉNZBŐL, MINTA VALAKI DRÁGA...TŐLED EGY-KÉT KÖNYVET (PL. NÉMETH L-KAT) ÉS HÍVASD MAGAD ERŐSZAKOSAN I-VAL. CSÓK. Á.

Valószínű, 1980.05.08-án kelt a levél. A borítékon a bélyegző elmosódott, de majdnem bizonyosan a fenti dátumot lehetségesíti.

Édes, édesem. Annyi minden történik, és esetleg azt hiszed, vajon azt képzeled egy pillanatig is, hogy bármi történhet velem, amiben ne lennél benne, ne lennél velem? Sokszor, mikor erről írok, vagy akarok írni neked, félek, hogy ez már valósággal fárasztó lehet számodra, ezt hallani folyton és talán valószínűtlen is, Anna, ó ha tudnék valaha olyan melegen írni, mint ahogy magamban dédelgetlek, kicsim, gyönyörűm, ha tudnád, hogy meg szoktam simogatni a gombokat, amiket felvarrtál nekem, s ha

tudnád milyen féltékeny vagyok itteni, genfi (Genfét mindig ellenszenves városnak hittem, a neve miatt barátságtalan és szigorú, mint Kálvin; de közben a neve nem is ez, hanem Geneve, puha és nőnemű), hogy milyen féltékeny vagyok itteni barátaimra - és ismerőseimre, mert a véletlen úgy hozta, hogy többen is olyanok közülük, akik borzasztóan tetszenének neked: roppant szuggesztív személyiségek és arcok; emellett meg - itt van Lionel de Massiun például, gyönyörű, magas férfi, hoch intelligens arccal, s közben bájosabb mint Anthony Perkins és Csehi Peti együttvéve, elképesztően gyerekes és szeretetre méltó s a mestersége ENSZ-diplomata, most lehet, hogy mindez semmit nem mond neked, de én tudom, hogy ha ez Kvárt lett volna lektor, Nadia rögtön felvitte volna hozzászólásokat, és mert mivelhogy Dick - aki nem volt közömbös neked, emlékszel? - körülbelül csak a Lionel kisujjának felét, vagy egyharmadát éri, hát biztosan halálosan beleszeretett volna - régebb - (remélem, hogy régebb, remélem mostanság mégis csak inkább engem szeretnél), és én emiatt, hogy régebben szeretted volna és viszonyotok lett volna esetleg - hát emiatt órákra elment a kedvem, s hozzá sem bírtam szólni, aztán elmentünk az éjszakába vele és Habsburg Gézával, de én végig rád gondoltam és evett a féltékenység. Hát így vagy velem egész nap, persze ne gondold, hogy csak így, sőt; ez elég ritka, de jelen van pont úgy, mint mikor együtt vagyunk; olyankor is néha féltékenykedem; így teljes, ezzel együtt a tőled távol élt életem is, szerelem meg gyöngédség és vágyakozás és féltékenység és ezzel együtt szemrehányás is. - Édesem, úgy érzem, teljesen elbarbarizálódtam, hogy néhány napig nem kaptam tőled semmit; milyen messze vannak azok a gyönyörű leveleid és milyen közeli az utolsó, az a szomorú. Ilyenkor olyan kicsire zsugorodik a szívem, mint egy mogoró. Minden reményem abban van, hogy holnapután beszélünk s talán fel tudlak vidítani egy kicsit. Szívem, szívem, csak lennének már végre együtt, csak lennének már végre együtt örökre: ígérem, Anna, hogy soha el nem utazom nélküled sehova, egy napnál többre. Akarod vajon? Vagy ez már igen sok lesz belőlem? Csókollak kedves, gyönyörű

feleségem, olyan jó volt itt Genfben is a napra nézni, s tudni, hogy a másik sugáron ott vagy te, és ezt csak én tudom, az egész nagy Genfben.

Tied az életem, és nem fontosabb semmi nálad. És azt teszed velem amit akarsz, mert nekem így jó. És hiába és hiába és hiába, nem érezheted meg abból amit írok, hogy milyen forró ez bennem, hogy mekkora a kívánság, hogy valami áldozatot hozzak érted; ó mennyit, mennyit csókolnálak, te kedves betyár, megint nem engedted a lábad, de most már ennek vége, majd meglátod, júniusban jajgathatsz, tiltakozhatsz, végig nyallak tetőtől talpig, és harapdálni foglak, és rágni a melled, és a nyelved szívni, és a magamévá teszek 5× legalább, s csak akkor sajnállak meg, ha már csak pihegni fogsz tudni. Így lesz ez, és így lesz legalább 80 évig. De júniusban mindenképp. Csók. Álmos.

21. Ez is vonat: Genf-Bern (11-én, vasárnap, tegnap beszélünk) Bernből autóval megyek Strasbourgba, rögtön, hogy megérkeztem; most hajnal van (hat óra, nálad 8), nemrég kelt fel a barátunk és máris ész nélkül süit, épp a szemembe. És a tó mellett megy a vonat (szeretlek), a táj gyönyörű, tegnap este egy olyan villában (mindjárt megmondom kié, de addig is szeretlek, szeretlek, szeretlek, szeretlek) voltunk, ami a tó melletti hegyoldalba épült, Le Corbousier tervezte, merő egy üveg, szívszorító látvány az ablakaiból meg a teraszairól a tó, annyira szép éjjel és nappal; nagy kert ereszkedik le a tóig, ott lent pedig csónak kikötő, fűveny, miegyéb; s az egész kié? Egy pszichoterapeutáé, ő pszichoanalizálta össze az egészet. Egész végig két érzés viaskodott bennem: az egyik a kellemetlen tudat, hogy még a legnevesebb pszichiáterek is mennyire primitív, reménytelenül felületes és érzéketlen emberek, és felháborított a gondolat, hogy te vagy én valaha is egy ilyen szakvéleményére, ítéletére legyünk szorulva; mégis mit értene egy ilyen belőlünk? A másik pedig egy szorongó kíváncsiság volt bennem: ha történetesen ehhez a fickóhoz mérs hozzá; és ő szeretne téged, és tőle lett volna Zoli; lenne annyi erő és ragaszkodás benned, hogy ehelyett engem válassz, és Kolozsvárt? Elnéztem a pszichiáter két lányát, franciául és németül

beszélnek, vajon boldogabbak a te Zolidnál? S majd boldogabbak lesznek saját villájukkal és yachtjukkal? Attól függ persze minden, hogy kit milyen értékek igenlésére tanítanak, vagy tanít az élet. (És miért kérdek ilyesmit, amikor még az sem biztos, hogy lesz-e erőd a mostani jóval kevésbé dekoratív és kellemes életedből kilépni? Hiszed-e, hogy végig iszonyúan vágytam rá; felmenni az Erzsébet úton és veled beszélgetni; erre gondoltam, míg a tavat néztem, s vacsoránál a csülkös bablevesre, s ettől szinte sós lett az eper a számban...Lehet azt gondolod, ez egy metafora, pedig nem az.)

Ott voltak a vacsorán Heller Ágikék is, és lassan kiderült, hogy párosukból ő az okosabb, de egyben üresebb és sznob is; Fehér Feri úgy tűnt, nem esett pofára a pszichiáter tekintélyétől és házatól, de Ági igen.

(Ámi az okosságát illeti: föltétlenül megvan benne az azonnali és tetszetős fogalmazás képessége, és a dolgok lényegét meg tudja ragadni - kétlem azonban, hogy valaha bármiben is el tudott mélyülni, tehát ideérttem a már, valóban jó érzékkel felismert lényegét is.)

Próbáltalak valahogy szóba hozni, nem ment; nem ismeritek egymást?

Tegnapelőtt reggel - pénteken, amikor nem jött be a hívásod - ezt álmodtam: katona voltam, és vártam a hívásodat a kaszárnnyába. A hálóterem telefonja nem akart csengeni (természetesen ilyen a valóságban nem volt; a Hotel Academia-beli telefonos viszonyokat álmodtam meg, és a szorongásomat, hogy a kapus nem érti meg, amit mondasz, s nem kapcsol), én meg féltem, hogy a központos, esetleg valaki olyan aki személyesen nem ismer, úgyhogy elmentem szólni neki. A többi bakát megkértem, hogy ha távollétemben hív valaki, várjon meg, amíg visszaérek. A Központban kiderült, épp most kerestek, vissza rohantam, de már letetted. Azt mondták neked a többiek, hogy elmentem. Nagyon kétségbeestem, fel is ébredtem. És lám, a tényleges valóságban sem tudtunk beszélni.

Úgy várom már, hogy végre együtt legyünk, s megszerezsd a tested, s ne haragudj többé rá! Én olyan hálás vagyok neki, hogy nem árulta el a lelked, s nem tanított meg téged az igazi boldogságra, csak amikor annyira szerelmes lettél, hogy ezt a boldogságot meg is érdemled; nem lett volna jó, igaz, ha mással is érzed ezt, ha mástól tanulod meg. (?) S egy olyan szép testnek, mint a tied, meg lehet bocsátani, hogy olykor nem engedelmeskedik a kívánságaidnak (ó, hiszen az enyém sem; ha úgy lenne állandóan csak ölelnék, amíg együtt vagyunk, reggeltől-estig, hiszen egyfolytában csak kívánlak) - bízd rá magad, ő okos, tudja mit akar, eddig is tudta, míg rám várt; és olyan, de olyan tanulékony és érzékeny, és alkalmas a szerelmeskedésre - persze, ezt te nem hiszed - de ezt én tudom jobban, ismerek másokat - és te ezalatt a 10×2-3 nap alatt, míg együtt voltunk, alkalmassá váltál rá, hogy többet adj és kapj, mint bárki - és hol van ez a 3-4 hónapos együttéléstől, amennyi KÉL - ez így van, mindenki tudja - , érzed-e, tudod-e kicsim, mi vár még bennünket, ha így is a százszorosát kaptuk már egyáltalán annak, amit elképzeltünk?

Kicsim, ha tudnád, kedves, mennyire szeretlek azokért a gyermeklányos, kedves, ártatlan, beavatatlan szorongásokért, félelmekért és kíváncsiságokért - milyen végtelen báj van bennük - milyen romlatlan maradtál annyi férfi után, hogy mennyire szeretem ezt benned. Milyen megindító, mennyire érzem ilyenkor, hogy az enyém vagy, s hogy tényleg csak én vagyok a számodra. Ilyenkor úgy szeretnék örökre magamhoz szorítani, és magamba olvasztani, kedves, kedves, angyal. Úgy köszönöm, hogy ilyen maradtál, hogy megkaptam tőled ezt a gyönyörűséget, gyönyört.

Megérkeztiünk, ma még szeretnék írni neked, annyi minden van, megpróbálok Strassburgból; ezt most gyorsan feladom az állomáson (a borítékot még Genfben megcímeztem) - ez az utolsó szavam Svájcból.

AMIKOR HÁROM LAPOT IS KÜLDTÉL EGY NAPON?) - MEGÉRKEZTEM IDE LIEBERAVENBERGBE, STRAS. MELLÉ A SZÁLLÓ EGY GÓTIKUS ÉPÜLETBŐL VAN ÍZLÉSESEN MODERNIZÁLVA, VALAMI KLASTROM LEHETETT, OLYASFÉLE MINT OTTHON A ZENEISKOLA; EGY HEGYOLDALBAN VAN (TKP. A TETŐN), GYÖNYÖRŰ, ÖREG FÁKKAL TELI PARKJA VAN, SŰRŰ FŰ ÉS FEHÉR SZÉKEK KITÉVE A FŰRE; MINDENT MEGJEGYZEK, HOGY MEGOSZTHASSAM VELED, ELVIHESSEM NEKED. - A SZOBÁM AZ EMELETEN VAN, AZ ABLAK ELŐTT EGY VÉNSÉGES TISZAFA - ÉS A SZEMBEN LÉVŐ OLDALON, A VÖLGY TÚLSÓ FELÉN VALAMI VAKÍTÓAN SÁRGA, CSODÁLATOS REPCEFÖLD FOLTJA, ÉPP RÁSÜT A BARÁTUNK! A LEVELEKET ESTE KAPOM MEG, MA ÍROK MÉG LEVELET IS, JÓ, KICSIM? ÉDESEM, SZÍVEM. - OTTHON HIVATKOZHATSZ ARRA (HA NEM SIKERÜLNE EZT TELEFONBA ELMONDANOM) H. N-NEK LÁTNIA KELL A KEZELÉS EREDMÉNYÉT. OTT ÍRASD MEG MAGADNAK! EZ A KEZELÉS ZOLINAK IS JELENT EGY ESÉLYT. CSÓK. Á.

Május 12-i a következő lap, kissé szemrehányó, enigmatikus. Vajon mi háboríthatta fel annyira a „vándor diákok”, mi sérthette annyira az önérzetét, hogy a már megírt levelet nem küldte el? Akkortájt jelent meg Egyed Péter elemzése a költő verseiről. Erről írhatott elismeréssel Anna, s ez nem tetszhetett szerelmének? Esetleg ezzel időlegesen vagy véglegesen meg is szakadt a kapcsolat? A bélyegzőn Goersdorf helységnév szerepel. Akárcsak az előző, 22. levélen.

NAGY SZOMORÚSÁG: CSAK EGY LAPOD JÖTT UTÁNAM IDE B-BŐL, A 4-ES, AMIT SZERDÁN ÍRTÁL; S MIVEL A 2-ES VASÁRNAPI VOLT - HÁT FOLYTASSAM? A SZÍVEM ÖSSZE-VISSZA VAN HASADVA. S AHOGY P-RŐL ÍRSZ, OLYAN TISZTELETTEL FELNÉZVE RÁ - S HOGY MEG SEM MERED LÁTOGATNI, OLYAN OKOS - HÁT EZ NAGYON ROSSZ VOLT. MOST BIZTOS MEGINT MEGTISZTELVE ÉRZED MAGAD, HA FOGLALKOZNI AKAR VELED? (ÉS AKAR MAJD!) - EL IS FELEJTETTED, H. ENGEM IS MILYEN OKOSNAK LÁTTÁL MÉG A MÚLTKOR? - ÉS AZ MIÉRT NEM TESZ BÜSZKÉVÉ, HOGY AZ EGÉSZ, AMIRŐL P. ÍRT: A TIED, NEKED SZÓL, HOZZÁD TARTOZIK. ÉREZZE Ő MEGTISZTELVE MAGÁT H. ISMERHET TÉGED! BÁNATOMBAN EL SEM KÜLDTEM A LEVELET, AMIT ÍRTAM. CSÓK. Á.

Nyalánki, úgy érezte, az elküldetlen levéllel akarva-akaratlanul a végszóhoz érkezett, egy torzó végszavához. Hiányérzete volt, hisz nyilvánvaló a levelezés töredékét őrizte meg a szigorúan titkos iratgyűjtő, illetve azok, akiknek a kezén átment. Az is lehet, nem a lényegeseket, fontosakat, legjellemzőbbeket. A hiány pótlására több esélye nem maradt. Mégis érzékelhetőek két ember, egy férfi és egy nő, rendhagyó egymásra találásának körvonalai, mint távoli, ködbevesző hegycsúcs.

Szombat éjszaka volt, vagy inkább vasárnap hajnal, egy óra huszonkét perc. Elfelejtett vacsorázni. Végtelen fáradtság omlott rá, amit az éhség felerősített. Nemcsak a koncentráció terhelte, úgy érezte a közelmúlt telepedett rá, amikor szabadság és bezártság feszültségében vergődött Kelet-Európa. Vagy vergődik még mindig? Még mindig nem tanultunk meg élni a szabadsággal anélkül, hogy mások szabadságát veszélyeztetnénk?

Már felöltözött, hogy kimegy a faluba valamit falni, amikor bevillant, hogy 11 órakor legkésőbb, a kijárási tilalom kezdetére az éttermek, szórakozóhelyek be kell zárjanak.

Maradt még némi pálinkája, megiszik valamit, s lefekszik. Két stampedli után újabb ötlete támadt. Óvatosan leosont zseblámpával felszerelve az étkezőbe. Nem tudta, hogy szerencséje volt, vagy amúgy sem szokták éjszakára bezárni a helyiséget. Lényeg, hogy a konyhába bejutott, az egyik hűtőben talált szendvicsvajat, kenőmájast, szeletelt pick szalámit, trappista sajtot, egy nylonzacskóban szeletelt kenyeret. Készített két jókora szendvicset és eliszkolt, mintha attól tartana, lopáson kapják. A szobájában aztán nyugodtan elfogyasztotta újabb pálinkák kíséretében.

Úgy döntött, hazamegy. A könyvet befejezte, stilizálni, szerkeszteni még lehet rajta, de a lényeget sikerült megragadni: nincs poén, nincs csattanó, ahogy az életművet is torzóban hagyta az ostoba halál.

Alaposan kialussza magát, ébred, amikor ébred. Nyilván a reggelit le fogja késni. Mivel végleg eltávozik, és egy csomó kifizetett fogyasztást otthagy, talán mégis kap valami kaját. Nem szereti éhesen kezdeni a napot, különösen ha vezetnie is kell pár órát. Ha nem tudnak foglalkozni vele, mert már az ebédre készülnek, átballag az Aranypatkóba és rendel egy kiadós vese-velőt. Kávézik, beül a kocsiba, és meg sem áll hazáig. A gyermekei szét fogják szedni és ő feloldódik a felé áramló szeretet hullámban.

Mielőtt még elaludt volna, azon dilemmázott, hogy meglepetésszerűen érkezzen, vagy telefonáljon, hogy kábé mikorra várható. Az előbbi változatot látta helyesebbnek. Úgy kevésbé érheti vagy okozhat csalódást. Tobzódik a világ a csalódásokban, minek fölöslegesen szaporítani?

